ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 11

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

Вошко Шиљеговић, Велимир Стојнић, Илија Дошен,
Фабијан Трго, пуковник, Милорад Павловић, потпуковник,
Радомир Петковић, мајор, Мехмедалија Бојић, мајор

Одговорни уредник

Фабијан Трго, пуковник

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 11

ВОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943 ГОД.

БЕОГРАД

1955

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943

МАРТ

I

ДОКУМЕНТА ЈЕДИНИЦА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

ВР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПОКРЕТ ПРЕМА ГОРЊЕМ ВАКУФУ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 142
1-III, 11, 10

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Сада је примљено радиограмом наређење од В. Ш., које у целости није се могло дешифровати те ће се накнадном везом тражити допуна. У смислу дешифрованих делова тога радиограма

НАРЕЂУЈЕМО:

1) Обе бригаде отпочеће са покретом општим правцем Г. Вакуф и то:

а) I Бригада[2] правцем: Загрепчане — Шип — Чажањ — Шћипе—Цврче;

б) III Бригада[3] правцем: Грабовци—Вишњевица—Потхум—Уздол.

Даљи правци одредиће се накнадно.

2) Покрете отпочети данас падом мрака и у току ноћи 1/2-III достићи до на просторију око р. Неретвице и то: I Бригада северно од потока Горовник, а III Бригада јужно од овог потока. Настојати да се овим маршем пређе на десну обалу р. Неретвице.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36/1, к. 705.

[2] Прва пролетерска бригада

[3] Трећа санџачка НОУ бригада

Покрет се може отпочети и раније — у току дана уз пуну опрезу од погледа и дејства из ваздуха. Према непријатељу остављати потребне заштитнице.

3) Болница ће остати на простору Солакова Кула, али спремна за покрет који се може наредити још у току овог дана.

4) Ватерија брдског топа (сада се налази у с. Вишњевица) улази привремено у састав III Бригаде. Штаб III Бригаде издаће јој потребно наређење за покрет.

5) На сектору Бугојно—Г. Вакуф, а можда и даље ка Прозору воде се операције,[4] данас се чују тамо експлозије, — те у даљем покрету ка том правцу упућивати претходнице, а приликом смештаја обезбеђивати се и од тога правца.

6) Штаб III Бригаде о свом покрету обавестиће Штаб V Бригаде.[5]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
наштадив[6]
Васо[7]

[4] У ово вријеме Трећа крајишка, Седма баниска и Прва далматинска НОУ бригада водиле су борбу у близини Горњег Вакуфа са Групом Фогл и њемачком 717 дивизијом. Види док. бр. 315, 316, 320 и 339.

[5] Пета црногорска бригада Треће НОУ дивизије

[6] Начелник штаба дивизије

[7] Васо Јовановић

БР. 2

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ЉУБУНЦИ—КАЛАКУШИЋ—БЛАЦЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

К. Оп. бр. 142
1-III — 17 h.

ШТАБУ I ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

Сада смо од В. Ш.[2] добили радиограм:[3] да са Дивизијом кренемо усиљеним маршем — без обзира на авијацију — преко Солакове Куле и Уздола за Прозор. У питању је општа болница.

За извршење овог

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Са просторије означене као ноћашњи циљ марша, после кратког одмора, усиљеним маршем крените даље, тако да у току 2. о. м. до мрака стигнете на просторију: Љубунци—Калакушић—Блаце (источно од Прозора).

У исто време стићи ће и III Санџачка бригада на просторију: Уздол—Дуге.

2. — Све тешке болеснике и рањенике предати Дивизиској болници у с. Солакова Кула.

3. — Ми ћемо се кретати правцем: Солакова Кула—Уздол—Прозор и на том правцу са нама одржавати везу.

С. Ф. — С. Н.

За штаб
Васо[4]

(М. П.)

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/4. к. 705А.

[2] Врховног штаба

[3] Види док. бр. 1.

[4] Јовановић

БР. 3

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ПАНДУРИ—ЧАЖАЊ—БУКОВЉЕ И РЕДИЋИ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
Бр. 240
1-III-1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — Штаб дивизије је примио радиограм В. Ш.[2] по коме Дивизија треба да изврши покрет у току ноћи 1 2 марта т. г. правцем Горњи Вакуф. Радиограм није могао бити у цијелости дешифрован. тако да не знамо како стоји стање код Горњег Вакуфа, кога је непријатељ прије неки дан заузео из Бугојна.[3] У току дана или ноћи вјероватно ћемо добити накнадне директиве.

2. — Наша Бригада кретаће се правцем Загрепчане—Шип—Виљак—Чажањ—Шћипе—Цврче.

3. — Одмах по пријему овог наређења бригадна интендантура предузеће евакуацију правцем Вишњевица—Шип—Виљак—Чажањ и смјестиће се до даљег наређења у селу Чажањ. Уколико има неки бољи пут за Чажањ, интендантура ће поћи тим правцем. Евакуацију вршити тако да растојање од једног до другог грла буде најмање 100 метара.

4. — Батаљони ће предузети покрет у току послијеподнева и пред мрак. Тако да VI батаљон, III батаљон и IV батаљон могу по дијеловима отпочети покрет, најраније, у 16 часова. I и II батаљон пребациће се на просторију Булатовићи—Тухобићи најраније до 17 часова, с тим што ће на досадањим положајима оставити мања одељења, која ће се повући најраније у 18 часова. I и II батаљон су бригадна заштитница, самим тим њихов покрет биће иза осталих јединица а они сами ће остављати дубље заштитне дијелове. Уколико јединице врше покрет дању, исти мора бити извођен са малим одељењима и са великим растојањима. Очу-

---

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24/1, к. 709.

[2] Види док. бр. 1.

[3] Горњи Вакуф је заузела 25 фебруара Група Фогл. Опширније о саставу ове Групе види у тому IV, књ. 10, док. бр. 251.

вати пуну дисциплину покрета под непријатељском авијацијом.

Правац покрета батаљона је сљедећи: Загрепчане—Шип—Виљак—просторија Буковље—Чажањ.

Батаљони ће се смјестити на горњој просторији са сљедећим распоредом:

а) III и VI батаљон на просторији Чажањ—Баре.

б) IV батаљон: просторија Цанићи—Липовци—Редићи.

в) I батаљон: просторија Буковље.

г) II батаљон: просторија Добричевићи.

д) Штаб Бригаде: Пандури.

е) Противколска чета извршиће покрет по одјељењима са интендантуром и смјестиће се на просторију Чажањ.

Уколико село Крушчица буде слободно или пак неки засеоци тога села, исте ће III и VI батаљон користити за свој смјештај.

5. — Уколико у току ноћи штабови батаљона и команде јединица не добију наређење за даљи покрет и даље директиве, исти ће одмах људство у зору извући из села, смјестити у околним шумама остављајући у селима само кухиње.

6. — Штабови батаљона и команде јединица сачуваће строгу конспиративност покрета. Не смије се дозволити то да село зна наш правац кретања како се то раније дешавало. Уколико се воде водичи, њих отпустити тек уочи новог покрета.

По доласку на горњу просторију штабови батаљона и команде јединица упутиће одмах везу Штабу Бригаде у село Пандури.

Са Штабом Бригаде кретаће се бригадни санитет.

7. — III Санџачка бригада у току ноћи 1/2 марта т. г. смјестиће се на просторији Парсовићи—Солакова Кула јужно од потока Горовника (секција Прозор).

8. — Дивизијска болница налази се на просторији Солакова Кула, куда ће и јединице у току дана уколико буде рањеника исте евакуисати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант

БР. 4

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА МАРШ НА ПРОСТОРИЈУ БЛАЦЕ—ЉУБУНЦИ—КАЛАКУШИЋ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 241
1-III-1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — Према најновијем наређењу В. Ш. наша дивизија треба да крене усиљеним маршем — без обзира на авијацију — преко Солакове Куле и Уздола за Прозор. У питању је општа болница.[2]

2. — Наше јединице по доласку на просторију Чажањ—Буковље, означену као крајњу тачку ноћашњег марша, провешће кратак одмор, да би што је могуће брже припремиле и раздијелиле храну, а затим ће без обзира на све препреке кренути сљедећим правцем: Чажањ—Солакова Кула—Вратна Гора—Уздол—просторија Блаце—Љубунци—Калакушић.

Тим правцем ће јединице извршити покрет не чекајући неко посебно наређење. Покрет вршити у мањим одјељењима и са што је могуће већим растојањем.

3. — По доласку на горњу просторију јединице ће заузети сљедећи распоред:

а) Бригадна интендантура и Противколска чета с. Калакушић.

б) Штаб Бригаде и бригадни санитет село Старо Блаце.

в) III батаљон село Блаце, заселак Добруша.

г) IV батаљон село Љубунци.

д) VI батаљон село Влаце, заселак Кормани.

е) II батаљон село Хере.

ж) I батаљон село Блаце, засеоци Козарине, Рика, Тадићи.

Уколико VI батаљон се не буде могао смјестити у засеоку Кормани. извјесне дијелове смјестити у заселак Добруша или, пак, ако није далеко, у село Глобарићи.

---

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/1, к. 709.

[2] Мисли се на Централну болницу у којој се у то вријеме налазио велики број рањеника и болесника. О овом покрету види док. бр. 1, 2 и 3.

4. — По доласку на горњу просторију штабови батаљона и команде јединица упутиће хитно везу Штабу Бригаде.

III, VI и IV батаљон по доласку ће, послије добивених обавјештења о непријатељу са којима ми сада не располажемо, истурити обезбјеђења у правцу непријатеља.

По наређењу Врховног штаба наша Бригада на горњу просторију мора стићи најкасније 2 ов. мјесеца пред мрак, без обзира на авијацију и на замор.

Самим тим штабови батаљона и команде јединица водиће строго рачуна о томе да на вријеме стигну.

Просторија Блаце—Љубунци налази се отприлике 3 до 5 км ваздушне линије источно од Прозора (секција Прозор).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Бригаде

Политком Командант

(М. П.)

ВР. 5

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БАНИСКЕ БРИГАДЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА ОГЛАВКУ И О МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ И ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
VIII БРИГАДЕ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. О. ВОЈСКЕ ХРВАТСКЕ
1 марта 1943 године.

ШТАБУ VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ ХРВАТСКЕ

Ми смо данас у 14 сати напустили са нашим II и III батаљоном положаје Оглавак—Планиница. На нашим положајима остао је један батаљон XVI бригаде[2] и један батаљон III крајишке бригаде. Ова два батаљона задржаће ове положаје и продужити у садејству својих снага дјеловање у правцу Тихомишље—Бугојно и Тихомишље—Горњи Вакуф. Према плану који су углавили штабови ових двају батаљона, они ће своју дјелатност почети још током ноћашње

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/12, к. 815.

[2] Шеснаесте бригаде Седме НОУ дивизије

ноћи. За појачање ових снага стићи ће још један батаљон Крајишке бригаде, како је то изјавио штаб овога батаљона, који је већ стигао на Оглавак.

Јучер и прекјучер, тј. 27 и 28 II ов. године, непријатељ[3] је у више праваца покушавао да избије на Оглавак, али му није пошло за руком. Ми смо Оглавак задржали све до повлачења наших снага и запосједања истих положаја од стране батаљона Крајишке бригаде и батаљона XVI бригаде.

Са положаја повукли смо снаге зато, пошто смо једном били обавијештени од Штаба дивизије да ће нас смијенити XVI бригада, а послије опет мјесто XVI, III крајишка бригада. Осим тога повлачење смо извршили још и зато што је стање у нашим јединицама сваког дана ишло нагоре у погледу здравља, борбености и морала. Борбени дух наших јединица био је већ сасвим опао, а због болести и зиме број бораца у нашим јединицама смањио се готово за 50%. Сви људи слабе одјеће и обуће избачени су из строја, некима су промрзле ноге, нокти отпадали са ногу, а неки опет услијед физичке слабости и изнемоглости падали у несвијест, и нису се могли кретати путем. Крај оваковога стања у нашим јединицама, осјетљиво се пољуљао и борбени дух код командног кадра.

Сада се наш II и III батаљон налазе у селу Равном, а I батаљон није још стигао у састав бригаде. Он се засада налази у селу Румбацима.

Стање бригаде је таково да јој је неопходан одмор. Иначе са оваковим стањем не могу се вршити с њоме офанзивне операције бар неко вријеме.

Ми ћемо одмах испитати детаљно све недостатке, као и најновије бројно стање и наоружање, и чим прије вама доставити. Исто тако уложићемо све да се ово стање најхитније оздрави и јединице успособе за борбу.

Напомињемо да у најновијем наређењу Штаба дивизије стоји да се поновно овлада Оглавком, међутим за све ово вријеме непријатељ није избио на Оглавак нити овладао Оглавком, и ми смо га напустили истом када смо добили смјену од III крајишке бригаде.

Штаб бригаде налази се у селу Равном.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Шукрија[4]

Командант
С.[5] **Бјелајац**

[3] Односи се на јединице њемачке 717 дивизије. Види док. бр. 169.
[4] Биједић
[5] Станко

БР. 6

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ДЕВЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ОКО ШИПОВА И ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА МЛИНИШТИМА[1]

ПОЛОЖАЈ
1-III-43 год.

НАЧЕЛНИКУ[2] В. Ш. ПОЛОЖАЈ:

Стање на овом сектору је ружичасто. Замјеник команданта налази се код III батаљона који држи положаје: Ћемалићи, са двије чете а са једном Мрачај и Јаворак.

28-II непријатељ[3] је покушавао из Купреса преко Гораваца на Кукавице и Стожером, испалио неколико мина из бацача и назад се вратио.

Истог дана добили смо извјештај из Купреса да ће [непријатељ] данас напасти на овај сектор, до сада није било никаквог напада, изгледа да лажу.

Добио сам извјештај из Штаба бригаде[4] да непријатељ[5] који се сконцентрисао у Мркоњићу и Јајцу надире у 3 правца према Млиништима.[6]

Први правац је Језеро, Шипово, Боровица. Други правац — Мркоњић, Лисина, Трново, Герзово. Трећи правац — Мркоњић, Подрашница до Царевца.

Воде се жестоке борбе око Шипова, и сада смо добили извјештај да су их наши код Шипова повратили и поново заузели Шипово.[7]

Везе одржавамо редовно са VIII и XVI удар. бригадом.

---

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 9.

[2] Односи се на Велимира Терзића који је у то вријеме вршио дужност начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

[3] Вјероватно се одиоси на усташе.

[4] Девете крајишке НОУ бригаде

[5] Односи се на јединице 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 168 и 169.

[6] Види док. бр. 8.

[7] Борбе су водиле јединице Пете НОУ дивизије. Шипово је, вјероватно, ослободила Четврта крајишка НОУ бригада, јер су остале бригаде Пете дивизије биле на другом терену. Види док. бр. 8 и 9.

По наређењу тога штаба дошао је друг Бабић Јусуф, којег смо одмах упутили са довољним бројем курира преко Мрачаја.

Уз борбени поздрав
С. Ф. — С. Н.

Замјеник
Команданта IX Кр. н. о. бриг.
Недељко[5]

ВР. 7

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ ИОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ФЕБРУАРА ДО 1 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
I БАТАЉОНА
III БРИГАДЕ[2]
1-III-1943 г.

ИЗВЕШТАЈ
о војним акцијама I батаљона III бригаде од 15-II до 1-III-1943 год.

15-II. Јединице овога батаљона налазиле су се на положајима испред Тихомишља, истурајући патроле према Бугојну; одржавали су се војни и политички часови.

16-II. На истим положајима без промене; преко ноћи путовали до села Гмићи код Прозора.

17-II. Јединице овога батаљона су стигле у зору у село Гмићи и заузеле положај за борбу, али непријатељ напушта утврђења и бежи. Прва и друга чета овога батаљона ушле су у град,[3] док је трећа спроводила рањенике. Том приликом је заплењено 30 пари ципела, 20 пари веша, 5 шињела и друге спреме.

18-II. Јединице овога батаљона имале су покрет од села Гмићи до села Ждримци, где смо се сместили и одмарали.

---

[5] Манојловић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 29/2, к. 711.

[2] Трећа крајишка НОУ бригада

[3] Мисли се на Прозор.

19-II. Јединице овога батаљона налазиле су се у селу Ждримци где су се одржавали војни и политички часови, а засебно са командама чета.

20-II. На истим положајима без промене.

21-II. Јединице овога батаљона држале су положај према непријатељу који је надирао од Бугојна према Г. Вакуфу; других новости није било.

22-II. Јединице овога батаљона држале су исте положаје, сем III чете која је била на положају испред села Ждримци и која је пред ноћ са јединицама III батаљона примила борбу и протерала непријатеља до града.[4] Преко ноћи покрет у село Застиње.

23-II. Јединице овога батаљона налазиле су се на одмору у селу Застиње; одржавани су војни и политички часови, као и егзерцир.

24-II. Због авијације јединице овога батаљона налазиле су се по чукама око села Застиње; других новости није било.

25-II. На истим положајима, пред ноћ, сменили смо II батаљон на положају Мрачај—Сеоци.

26-II. Јединице овога батаљона држале су положај према Г. Вакуфу. Непријатељ је [тукао] артиљериском ватром наше положаје без успеха.

27-II. Јединице овога батаљона имале су покрет од села Мрачај до села Љубунци, преко дана и одржавање војних часова.

28-II. Покрет из села Љубунци на Драшево и на Сајину Планину, ступили су у борбу са непријатељем и повратили га уз веће губитке. На нашој страни један лакше рањен.

з. Полит. комесара
Миле Бркља[5]

Командант
М.[6] **Атлагић**

---

[4] Горњег Вакуфа

[5] Погинуо децембра 1943 год. код Шујице.

[6] Милан

БР. 8

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 2 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У МОКРОНОГЕ И МЛИНИШТА[1]

БОСАНСКИ КОРПУС
2-II[2]-1943

Непријатељ је јуче продро од Дрвара до Мокронога и Каменице и заузео станицу Млиништа.[3] Код Млиништа само Четврта крајишка бригада избацила је из строја око 400 непријатељских војника. Осталих података немамо. Наше јединице даће све од себе али неће моћи задржати непријатеља. Послали смо наређење I и IX Крајишкој бригади.

Коста[4]

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/12, к. 14 А.

[2] У оригиналу погрешно написано 2 II; треба: 2 III, што се може закључити на основу операција СС дивизије „Принц Еуген“ и 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 171 и 172.

[3] Са правца Дрвара наступила је СС дивизија „Принц Еуген“, а Млиништа су заузеле јединице 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 171.

[4] Нађ

БР. 9

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 2 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРИЈАНЕ[1]

БОСАНСКИ КОРПУС
2-II[2]

Непријатељ[3] је првог увече пробио положаје код Млиништа и допро предњим деловима у Пријане. Гламоч је евакуисан. Веза са Ливном прекинута, пут се прекопава. Наше снаге на правцу за Ливно преслабе. Затварамо правце Гламоч—Ливно за Купрес преко Хрбљине—Роре—Тичево, од Дрвара недостају 2 речи[4] Грахово, Јањ, Купрес.

Јуче смо узалуд покушавали да вас известимо о ситуацији. Телеграфиста није примио депешу.

Бранко

---

[1] Оригинал, писан мастилом. ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/12, к. 14А.

[2] У оригиналу погрешно написано 2 II, а треба: 2 III, што се може закључити на основу операција СС дивизије „Принц Еуген" и 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 171 и 172.

[3] Односи се на јединице 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 171.

[4] Ово је дописао шифрант, јер није могао дешифровати сав текст.

БР. 10

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОБИМА БРИГАДА ЗА ПОКРЕТ ПРЕМА ПРОЗОРУ И ОБАВЕШТЕЊЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ ИЗ ПРАВЦА ГОРЊИ ВАКУФ[1]

Строго поверљиво[2]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 143
2-III 0,30

ШТАБОВИМА БРИГАДА

I

В. Ш.[3] нам је последњим радиограмом наредио: да кренемо одмах усиљеним маршем ка Прозору, без обзира на авијацију, јер да је у питању одбрана болница.

Детаљнијих података о нашем новом задатку још немамо, чим се добију наредиће се потребно. Такође нисмо добили ни податке о ситуацији на новом терену.

II

Сада смо прикупили веродостојне податке, али не сасвим сигурне у детаљима, и то:

а) Непријатељ[4] већ неколико дана врши јак офанзиван притисак од Г. Вакуфа употребљавајући артиљерију и авијацију. Непријатељска офанзива усмерена је ка Прозору. Јачина непријатеља цени се до 7.000 Немаца, усташа и домобрана. Једна њихова јача колона са тенковима стигла је 28-II у с. Бољковац, ту заноћила главнином, а у с. Вољевац упутила мањи део који је тамо стигао истога дана, 28-II, увече.

б) I Далматинска бригада III Дивизије налази се око с. Цврче и с. Застиње. Неке наше снаге налазе се на Црном

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/1, к. 705.

[2] Дописано мастилом

[3] Врховни штаб

[4] Односи се на 717 дивизију, ојачану Групом Фогл и Петим устапиким здругом. Види док. бр. 169, 172, 315, 316 и 320.

Врху[5] (изгледа Крајишници[6]) и око с. Пидриша (изгледа Хрватска бригада[7]).

в) 1-III водила се жестока борба на правцу Вољевац—Бољковац.[8] Изгледа да су наши вршили напад ради овлађивања селом Вољевац и вероватно су у томе успели (овај податак је доста несигуран).

г) Сва одељења Централне болнице још данас су се налазила на простору: Уздол—Хере—Љубунци—Блаце—Дуге.

д) Изгледа да ће две бригаде (Црногорска и Херцеговачка[9]) III Дивизије за сада остати на просторији: Острожац—Потхум—Рама.

У вези са горњим

НАРЕЂУЈЕМО:

1) I и III Бригада,[10] после нужног краћег одмора, кренуће са садањег простора (котлина Неретвице) усиљеним маршем, и то:

I Бригада правцем Чажањ—Солакова Кула—Хере, до на просторију: Љубунци—Калакушић—Блаце.

III Бригада: правцем Солакова Кула—Вратна Гора—Букова—Уздол, до на просторију: Уздол—Крањчићи—Дуге.

На крајње означене просторије стићи што пре, а најкасније 2-III увече.

2) Пред главнином упутити потребне обезбеђујуће делове — претходнице и побочнице. На маршу и при становању обезбедити се са правца од с. Вољевац, Бољковац, Карамустафић и комуникације Г. Вакуф—Прозор.

Са претходницом упутити и потребан број коначара. Имати у виду да ће наш смештај бити отежан, пошто се на истој просторији вероватно још и сада налази Централна болница или делови исте.

3) Батерија брдског топа и даље ће се кретати са III Бригадом, зашто ће јој Штаб ове бригаде издати потребно наређење.

---

[5] У то вријеме на Црном Врху налазили су се дијелови Прве далматинске НОУ бригаде.

[6] Мисли се на јединице Треће крајишке НОУ бригаде.

[7] Односи се на Седму баниску НОУ бригаду.

[8] Ворба је вођена са јединицама њемачке 717 дивизије.

[9] Пета црногорска и Десета херцеговачка НОУ бригада

[10] Прва пролетерска и Трећа санџачка НОУ бригада

4) Пошто ће се покрети вршити и дању, то предузети све потребне мере за маскирање и заштиту од погледа из ваздуха. Примећено је да ваздушна активност на овоме сектору почиње тек око 9 ч., те настојати да се са покретом отпочне још од расвита. У току марша застанке и одморе не давати у близини настањених места.

5) Ради што брже и сигурније везе по доласку на нову просторију одређују се следећа места за штабове:

Штаб I бригаде у с. Тадићи;

Штаб III бригаде и ове Дивизије у с. Ошљани.

Уколико би било разлога да поједини штабови не буду ту, онда у одређеним местима оставити сигурну и будну везу.

6) Штаб дивизије и Хируршка екипа кретаће се правцем одређеним за III Бригаду.

7) Дивизиска болница до даљег наређења остаће у с. Крушчица. Штаб I бригаде оставиће за заштиту болнице једну чету и то ону из које се један вод налази код болнице.

Све теже рањенике и болеснике предати Дивизиској болници.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
наштадив
Васо[11]

[11] Јовановић

БР. 11

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ЗАСТИЊЕ—ГАЗИЋИ И МЕЈНИК—ЉУБУНЦИ И СПРЕЧАВАЊЕ ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉА КА МЕЈНИКУ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 144
24-III, 24 ч.

ШТАБОВИМА БРИГАДА

I

Од Штаба I Далматинске бригаде III Дивизије добили смо следеће податке:

а. Та бригада држи положаје Црни Врх—Вољевац, на линији: к. 1197—к. 1370—к. 1120—Мејник—косе северно од с. Вољевац.

б. Непријатељ од Г. Вакуфа надире према Прозору у три колоне: десна правцем: Палоч—Вилића Гумно.

средња правцем: Г. Вакуф—Пидриш и
лева колона: друмом и Црним Врхом.

в. VII Хрватска дивизија налази се на косама јужно од с. Пидриша, а наша IX Крајишка бригада[2] затвара правац код Вилића Гумна.

г. Штаб I Далматинске бригаде извештава да су њихови батаљони већ 12 дана данонoћно на положају и у борби, да је људство са врло мало муниције и да смо их ми — према ранијем наређењу В. Ш.[3] — требали у току ове ноћи смјенити, с тим што би Далматинска бригада отишла на иов задатак.

---

[1] Оригинал (мало оштећен), писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/4, к. 705 А. Наређење је вјероватно писано 2 марта, а не 24, што се може закључити из садржаја документа.

[2] Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду.

[3] Врховног штаба

II

Врховни штаб припрема уништење непријатељских снага које надиру од Г. Вакуфа.[4] Пред нас се постављају задаци који се морају извршити брже и одлучније но икада. Треба уложити све снаге и свестрано залагање у садањем раду. Штабовима и борцима објаснити изузетну важност задатака који су пред нама.

III

Према данашњем телефонском наређењу В. Ш. наше две бригаде, I и III, имају се одмах поставити на просторију: Застиње — Мачкара — Валице — Цврче — Придворци — Љубунци.

У смислу горњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — У смислу данашњег горе наведеног телефонског наређења В. Ш., наше јединице неће извршити смену Далматинске бригаде на положајима Црни Врх. Међутим, у току 3-III извршићемо смену делова те Бригаде који сада затварају правац ка Мејнику.

2. — 3 о. м., почев најкасније од 5 часова, све јединице ове Дивизије извршиће покрет на новоодређену просторију и то:

I Бригада на просторију: Застиње—Мачкара—Валице—Цврче—Газићи, са задатком бочног удара на непријатеља у случају његовог напада у правцу Мејника.

III Бригада[5] на просторију: Мејник—Шејићи—Борова Раван—Придворци—Јурићи—Љубунци, са задатком затварања правца Мејнику и садејствовања са Далматинском бригадом[6] која држи положаје на Црном Врху. Делове Далматинске бригаде који се налазе на означеној просторији, тј. око Мејника, смениће наша III Бригада одмах по пристизању на свој сектор.

3. — Непријатељско продирање ка југу мора се по сваку цену онемогућити.

4. — Батерија брдског топа биће на сектору III бригаде. Потребно наређење за покрет издаће јој Штаб III Бригаде.

---

[4] Мисли се на противудар на непријатеља у правцу Горњег Вакуфа, извршен 3 и 4 марта. Ова заповијест Врховног штаба НОВ и ПОЈ за противудар биће објављена у тому Врховног штаба.

[5] Трећа санџачка НОУ бригада

[6] Прва далматинска бригада Треће НОУ дивизије

5. — Обе бригаде одмах по пријему овог наређења упутиће усиљеним маршем по један свој најближи батаљон и то: I Бригада у с. Застиње, а III Бригада у с. Мејник.

Остале јединице бригада имају такође кренути усиљеним маршем, одређујући им по могућству засебне путеве. Тежити да све јединице стигну на одређену просторију 3 о. м. у 9 часова.

6. — Ради брзе везе одређују се следећа места за штабове: Штаб I Бригаде у с. Цврче; Штаб III Бригаде у с. Придворци; Штаб Дивизије у с. Кошаре. Очекујемо да ће се већ у току сутрашњег дана извршити припреме и покрети за извршење главног задатка.

Хируршка екипа кретаће се са Штабом Дивизије.

7. — Ноћас је стигла у с. Љубунци муниција за тешке бацаче. Одмах упутити људство и коње за пријем те муниције. I Бригада узеће 200 бомби, а III Бригада остатак.

8. — У току покрета истурити потребне претходнице и побочнице, а по доласку на одређене секторе истурити извиднице и предстраже што више у правцу непријатеља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
наштадив
Баса

Приложено писмо упутите Штабу I Далмат. бригаде III Дивизије у с. Мејник.

БР. 12

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАСТУПАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗМЕЂУ КУЛЕН ВАКУФА И ЈАЈЦА И О СИТУАЦИЈИ НА ОСТАЛИМ СЕКТОРИМА КОРПУСА[1]

БОСАНСКИ КОРПУС
3 III

Непријатељ на свим секторима између Кулен Вакуфа и Јајца наступа у великим снагама и у безброј колона. На друмовима много тенкова види се да хоће продрети и по

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/12, к. 14А.

сваку цену овладати комуникацијама и градовима. Трупе су нарочито увежбане и СС.[2] Пролаз оволиким снагама не може се спречити ни уништити. После продора у Гламоч наше снаге су ангажоване и везане на правцима Дрвар—Грахово, Гламоч—Ливно, но преслабе. VII и IX Крајишка на сектору Млиништа—Купрес штите вам леђа. Борбе су непрекидне и жестоке. Веза са јединицама нам је сада испресецана.

3/III **Коста**[3]

БР. 13

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРОСТОРИЈИ ИЗМЕЂУ ДРУМА МАКЉЕН—ГОРЊИ ВАКУФ И РИЈЕКЕ ВРВАСА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ И ПОЈ
3-III-1943
у 8 часова

ШТАБОВИМА I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
III ПРОЛЕТЕРСКЕ (САНЏАЧКЕ)
I ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ[2]

У вези приложене заповести Врховног команданта од 3. III. 1943.[3]

НАРЕЂУЈЕМ

I Пролетерска бригада кренуће правцем с. Мачкара—Седло—Берац—Шкарино Врдо (к. 1127)—Сеоци — северно од с. Ждримци, испод Оштрог Врата (к. 1195)—с. Врси—изнад с. Бистрица, са задатком да обухватним покретом

---

[2] Односи се на СС дивизију „Принц Еуген". Види док. бр. 168, 171 и 176.

[3] Нађ

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/5, к. 706А.

[2] Прва далматинска бригада била је привремено под командом Штаба Прве пролетерске дивизије.

[3] Ова заповијест биће објављена у Зборнику докумената Врховног штаба. У њој се наређује извршење противудара према Горњем Вакуфу у циљу спречавања продирања непријатеља према Прозору.

S T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV i POJ
3- III- 1943.
u S.Časova

ŠTABOVIMA I PROLETERSKE BRIGADE
III PROLETERSKE (SANDŽAČKE)
I DALMATINSKE BRIGADE

U vezi priložene zapovesti Vrhovnog Komandanta od 3.III.1943.

N A R E D J U J E M

I Proleterska brigada krenuće pravcem s.Mačkara-Sedlo-Berac-Škarina brdo (k.1127)-Secci - severno od s.Ždrinci,ispod Ostrog vrata (k.1128)-s.Vrsi-iznad s.Bistrica,sa zadatkom da obuhvatnim pokretom ola kša i po potrebi bočnim dejstvom aktivno potpomogne nastupanje Sandžačke brigade i da onemogući neprijateljsko izvlačenje na sever prekoxxx s.Sarajvilić.

2) III Proleterska brigada (Sandžačka) preduzeće napad pravcem: s.Zastinje- s. Seferovići-s.Mračaj-s.Dobrošin- k.749-s.Zvizde-G.Vakuf.

3) Čim Sandžačka brigada prodje kroz raspored I Dalmatinske brigade,ova će se mala uputiti u levo,na Crni Vrh (k.1370) i razbiti neprijatelja na prostoriji izmedju drema Makljan-G.Vakuf i r.Vrbas. Po izvršenom zadatku prikupiće se u rezervi na prostoriji Dobrošin-s.Ždrinci,a zatim krenuti pravcem i sa zadatkom za nju odredjenim u priloženoj zapovesti Vrhovnog Komandanta,čim budu stvoreni uslovi za to.

S M R T F A Š I Z M U - S L O B O D A N A R O D U!

KOMANDANT I PROL/DIVIZIJE,
K O Č O,s.r.

Koča

4) Znak dokle se stiglo i patjenje vrste.

5) Kurirska ekipa obiće na pravcu Ljubunci.

6) Ponavljamo da je zadatak neobično važan. Treba dejstvovati sa krajnjom odlučnošću. Svako odlaganje rešenja bitke znači povećanje kasnijih gubitaka i komplikovanje situacije.

Ž. Dang. pozdravom

Koča

Фотокопија документа бр. 13

олакша и по потреби бочним дејством активно потпомогне наступање Санџачке бригаде и да онемогући непријатељско извлачење на север преко с. Сарајвилић.

2) III Пролетерска бригада (Санџачка) предузеће напад правцем: с. Застиње — с. Сеферовићи — с. Мрачај — с. Доброшин — к. 749 — с. Звизде—Г. Вакуф.

3) Чим Санџачка бригада прође кроз распоред I Далматинске бригаде, ова ће се цела упутити у лево, на Црни Врх (к. 1370) и разбити непријатеља на просторији између друма Макљен—Г. Вакуф и р. Врбас. По извршеном задатку прикупиће се у резерви на просторији Доброшин — с. Ждримци, а затим кренути правцем и са задатком за њу одређеним у приложеној заповести Врховног команданта, чим буду створени услови за то.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант I Прол. дивизије
КОЧО, с. р.
Коча[4]

4) Знак докле се стигло: паљење ватри.

5) Хируршка екипа биће на правцу Љубимци.

6) Понављамо да је задатак необично важан. Треба дејствовати са крајњом одлучношћу. Свако одлагање решења битке значи повећање каснијих губитака и компликовање ситуације.

С друг. поздравом[5]

Коча

---

[4] Поповић

[5] Текст почев од тач. 4 дописан је мастилом, латиницом.

БР. 14

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ГОРЊИ ВАКУФ—ПРОЗОР[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 145
3-III, 12,10

ШТАБОВИМА БРИГАДА

1. — Обавештење о ситуацији на сектору Г. Вакуф—Прозор:

1-III: У току целог дана водиле су се упорне борбе.[2] Непријатељ у јачини 3000 усташа и Немаца, потпомогнут са 6 хаубица и десетак тенкова, избио је на линију Кобила (западно од Пидриша) — Црни Врх (к. 1206) — с. Вољевац — с. Сеферовићи.

У току овог дана наше јединице биле су постављене: наша Крајишка бригада[3] са два батаљона на Планиници и Оглавку (сев. зап. од Вољица), са два батаљона јужно од Вилића Гумна; VII Банијска бригада на Макљену и Палској Шуми; а Далматинска бригада[4] источно од друма на линији: Црни Врх — и даље према с. Застиње.

У току ноћи пристигле су као појачање: IV Црногорска бригада на сектор Вилића Гумно и II Пролетерска на сектор Макљен — Црни Врх. У резерву су постављене VIII Банијска и XVI Хрватска бригада.

2-III: Непријатељ је ујутро наставио са нападом, најјаче на наше десно крило. Непријатељ је успео да за нешто нотисне Далматинску бригаду, али изгледа да наши још држе Велики Црни Врх[5] пошто је у борбу ушао један батаљон II Пролетерске бригаде као помоћ Далматинцима.

Непријатељски тенкови избили су око подне до с. Трлица, али нису наставили даље.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38/1, к. 705.

[2] Борбе су вођене против јединица њемачке 717 дивизије, ојачане Групом Фогл и Петим усташким здругом. Опширније види док. бр. 1, 5, 7, 169, 316, 317 и 320.

[3] Трећа крајишка НОУ бригада

[4] Прва далматинска НОУ бригада

[5] Вјероватно Црни Врх (к. 1370).

Наша Крајишка бригада успела је да избије на Кобилу, а IV Црногорска бригада отсекла је део непријатељских снага код Вилића Гумна. Овом успеху много је допринела наша артиљерија која наноси велике губитке непријатељу.

2. — На нашем сектору, тј. на десном крилу општег распореда, немамо новијих података од оних добијених од Далматинске бригаде у току јучерашњег дана. Због овога, обе бригаде предузеће што дубље извијање у правцу непријатеља. Прикупљене податке одмах доставити овоме штабу.

3. — Са одређених сектора бригаде морају бити спремне за дејство и за сусрет са непријатељем. За извршење постављеног задатка све јединице морају радити најенергичније и не дозволити непријатељу да се пробије ка југу. Ускоро ће се предузети одлучне офанзивне операције за разбијање и уништење непријатеља који надире од Г Вакуфа. Припремити људство за овај задатак који је од нарочите важности.

4. — Пријем бацачке муниције из Прозора, како је то већ наређено преко интенданта[6] ове Дивизије, штабови бригада морају извршити одмах и у току дана разделити по оруђима.

5. — По овом куриру доставите извештај о следећем:

а. Да ли су све јединице стигле на одређени сектор, и њихов распоред на том сектору. Место Штаба бригаде.

б. Садања ситуација на сектору са подацима који се имају о непријатељу.

в. Да ли је авијација бомбардовала ваш сектор, која места и да ли је било жртава.

6. Одржавати узајамну везу између бригада, а Штаб Санџачке[7] одржаваће везу са Штабом I Далматинске бригаде.

Са овим Штабом одржавати сталну везу; Штаб се налази у шумарку испод источних кућа с. Кошаре (на месту које на карти покрива слово „р“ од ознаке Кошара).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
наштадив
Васа

[6] Редакција није могла установити име и презиме.

[7] Треће санџачке НОУ бригаде

БР. 15

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ КОД ДРАШЕВА И ВИЛИЋ ГУМНА[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

3 марта 1943 године
11 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Једна њемачка колона[2] у јачини од око 4—450 Њемаца, прије доласка IV Пролетерске бригаде, овладала је Вилића Гумном и спуштала се ка Драшеву и нашим болницама.[3] Први батаљони IV Пролетерске бригаде, чим су стигли на простор Драшево, примили су борбу, која је вођена преко читавог дана 2 о. м. Други батаљон ове бригаде издржао је 11 непријатељских јуриша, а затим, на бајонет, прешао у противјуриш са осталим батаљонима. Борба се читава три сата водила прса у прса. Непријатељ је одбачен натраг у правцу Пидриша и Вољица, уз велике губитке. На бојишту је нађено: 102 мртва Њемца, од којих један поручник и неколико подофицира. Наши борци су заплијенили 2 лака митраљеза, 4 пушкомитраљеза, 2 аутоматске пушке, 3 револвера, велики број пушака, бацачке и пушчане муниције.[4]

Непријатељ је, под снажним јуришима наших јединица, напуштајући мртве и рањене, био протјеран са: Вилића Гумна, Караулице, Новаковића Стаја, Кобиле, коте 1364.

Наши губици су тешки. IV Пролетерска бригада имала је 24 мртва и 25 рањених. Међу избаченим из строја налази се доста старешинског кадра. III Крајишка бригада, која је садјествовала у овој операцији, и која се држала врло добро, имала је 6 мртвих и 15 рањених.

IV Пролетерска бригада, нарочито II батаљон те бригаде, показала је чудо од јунаштва, и само се одлучности наших

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1, к. 9.

[2] Види док. бр. 171 и 172.

[3] На овој просторији налазила се Централна болница.

[4] Види док. бр. 172.

ŠTAB
II PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije

5 marta 1943 godine
11 časova

Vrhovnom štabu

NOV i POJ

Jedna njemačka kolona u jačini od oko 4-450 Njemaca, prije dolaska IV Proleterske brigade, ovladala je Vilića Gumnom i spustila se ka Drnaševu i našim bolnicama. Prvi bataljon IV Proleterske brigade, čim su stigli na prostor Drnaševa, primili su borbu, koja je vođena preko čitavog dana i noći. Drugi bataljon ove brigade izdržao je 11 neprijateljskih juriša, a zatim, na bajonet, prešao u protiv juriš. Borba se čitavih tri sata vodila prsa u prsa. Neprijatelj je ubačen natrag u pravcu Ribića i Veljice, uz velike gubitke. Na bojištu je nađeno: 162 mrtva Njemca, od kojih jedan poručnik i nekoliko podoficira. Naši borci su zaplijenili 2 laka mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 2 automatske puške, 3 revolvera, veliki broj pušaka, bacačka i puščana municija.

Neprijatelj je, pod snažnim jurišima naših jedinica, napuštajući mrtve i ranjene, bio protjeran sa: Vilića Gumna, Karaulice, Novakovića Staje, Kobila, kote 1364.

Naši gubici su teški. IV Proleterska brigada imala je 24 mrtva i 25 ranjenih. Među izbačenim iz stroja nalazi se dosta starešinskog kadra. III Krajiška brigada, koja je radejatvovala u ovoj operaciji, i koja se držala vrlo dobro, imala je 6 mrtvih i 15 ranjenih.

IV Proleterska brigada, naročito II bataljon te brigade, pokazala je dosta od junaštva, i kako se odlučnosti naših boraca i starešinskog kadra nije uspjelo da neprijatelj nije upao u naše bolnice: Jaklići-Ruđevići itd. Borci i starešine te brigade potpuno su shvatili vaše naređenje koje smo im mi prenijeli, da mi ne smijemo pustiti naše ranjenike.

Mi predlažemo da se IV Proleterska brigada pohvali od našeg vrhovnog komandanta, jer ćemo taku pokazati primjer u ovakvoj situaciji - što ove noćemo i trebamo dati za opas naših ranjenika. Ta brigada za ponašanje najveću pohvalu, jer je pokazala kako se neretkim borci i kako se neretkim izvršavaju naređenja naših najviših štabova. Mi vas molimo da, ako smatrate da takvu pohvalu treba dati toj brigadi, da to i uradite.

Mi smo uvjereni da se naše divizije postavljeni joj neposredni zadatak izvršiti do kraja.

Komandant bataljona, koji se odlikuje hrabrošću i upornošću u borbama pri neprijateljskim napadajima, a koji je i inače poznat kao borac, zove se Niko Štrugar, a komandant je II bataljona, koji je dosad pokazao u svim posljednjim akcijama rijetku hrabrost, sposobnost i homogenost u toj hrabrosti. Molimo da i komandanta tog bataljona treba pohvaliti.

Mi polazimo na zadatak.

S drugarskim pozdravom

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Politkomesar

Komandant

X za kotlina bataljonima

Фотокопија документа бр. 15

бораца и старешинског кадра може захвалити да непријатељ није упао у наше болнице: Јаклићи—Румбовци итд. Ворци и старешине те бригаде потпуно су схватили ваше наређење,[5] које смо им ми пренијели, да ми не смијемо пустити наше рањенике.

Ми предлажемо да се IV Пролетерска бригада писмено похвали од нашег Врховног команданта, јер ћемо тако показати примјер у данашњој ситуацији — што све морамо и требамо дати за спас наших рањеника. Та бригада заслужује највећу похвалу, јер је показала како се несебично бори и како се несебично извршавају наређења наших највиших штабова. Ми вас молимо да, ако сматрате да такву похвалу треба дати тој бригади, да то одмах урадите.

Ми смо увјерени да ће наша дивизија постављени јој непосредни задатак извршити до краја.

Командант батаљона, који се несебично храбро и пожртвовано држао при непријатељским насртајима, а који је и иначе познат као херој, зове се Нико Стругар, а командант је II батаљона, који је досад показао у свим последњим акцијама ријетку храброст, одлучност и хомогеност у тој храбрости. Мишљења смо да и команданта овог батаљона треба похвалити.

Ми полазимо на задатак.[6]

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политкомесар	Начелник штаба	Командант
Митар[7]	**Вукотић**[8]	**Пеко**[9]

(М. П.)

---

[5] Ово наређење биће објављено у тому Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

[6] Односи се на наређење Врховног штаба, од 4 марта, за противудар на непријатеља према Горњем Вакуфу.

[7] Бакић

[8] Јово

[9] Дапчевић

БР. 16

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАСТУПАЊУ НИЈЕМАЦА И УСТАША У ПРАВЦУ КОЊИЦА[1]

III ДИВИЗИЈА
3/П[2]

Првог овог месеца прошло за Коњиц 1500 Немаца и усташа са 6 тенкова.[3] Још нас не нападају. Непроверено сазнајемо да се у Фојници налази 800 Немаца и усташа. Проверићемо. Хитно упутите Далматинску.[4] Јавите нам о ситуацији.

БР. 17

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ И ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА КОД ОСТРОШЦА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
3-III-1943 г.
у 22.30 h

ЗА В. Ш.[2]

ШТАБОВИМА V И X БРИГАДЕ[3]

Овог момента добили смо извјештај да су се 2 домобрана предала 2-ом батаљону X бригаде и извијестили да је вечерас из Коњица пошла једна колона непознате јачине, са-

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/17, к. 14А. Извјештај је преко радиостанице упућен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[2] У оригиналу погрешно написано 3 II, а треба: 3 III, што се може закључити на основу садржаја документа. Види док. бр. 176 и 177.

[3] Односи се на јединице 718 њемачке дивизије и јединице из Групе Анакер. Види док. бр. 329.

[4] Прва далматинска НОУ бригада налазила се у ово вријеме код Горњег Вакуфа. Види док. бр. 23.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/2, к. 753.

[2] Дописано мастилом. Овај је примјерак вјероватно упућен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[3] Пете црногорске и Десете херцеговачке НОУ бригаде

стављена од усташа и Талијана, пругом у правцу Острошца, а друга колона, састављена од Њемаца и четника, друмом такође према Острошцу. Ми смо са осматрачнице примијетили пањење неколико ракетла негдје у правцу Кралупа.

Има вјероватноће да су ови подаци тачни, па их провјерите преко тамошњих наших батаљона. Уколико би непријатељ ноћас избио до Острошца, требамо га напасти, нанијети му што више губитака и протјерати га. У том циљу штабови V и X бригаде требају у том случају ојачати своје батаљоне око Острошца са већим дијелом својих резерви и дуж коса западно и источно од Неретвице непријатеља напасти у бокове. Напад треба извршити у зору, како јединице не би биле тучене за вријеме покрета. Дакле, радити у духу наше заповијести Оп. бр. 31 од 1. ов. м.,[4] што дрскије, користећи што боље земљиште, те да се непријатељ сигурно потуче.

Уколико би се непријатељ задржао око Лисичића, било би прерано ноћас упућивати јединице и замарати.

Хитно нас извјештавати о ситуацији.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
Перо Ћетковић[5]

ВР. 18

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ЛИВНО И У БЛАТО НА ЦЕТИНИ И О ПОВЛАЧЕЊУ ДИВИЗИЈЕ НА ЛИНИЈУ РАКИТНО—ПРОЗОР[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Положај

Непријатељске јаке снаге надиру правцем Триљ—Лаврећ. У предњим њиховим трупама налази се око 800 четника Драже Михаиловића, који су 2. III по подне заузели Влато

---

[4] Редакција није пронашла поменута наређења.

[5] Народни херој. Рањен код Невесиња 26 марта 1943 год., умро је послије неколико дана, као командант Треће НОУ дивизије.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/1, к. 9. Извјештај је писан 3

на Цетини и продужили надирање до Шестановца. Јединице наше V Бригаде потиснуте су у вишечасовној борби. Непријатељ је послије јаког бомбардовања положаја наше IV Бригаде јучер по подне овладао масивом Љубећа и потиснуо јединице те бригаде на неколико километара правцем запада.

Обавијештени смо да су непријатељске јединице јучер по подне ушле у Ливно.[2]

У таквој ситуацији увидјели смо да је даљни опстанак IX Дивизије на досадањем сектору угрожен, и да дивизија неће моћи извршити добивени задатак. Зато смо наредили повлачење наших бригада под борбом и у смислу Вашег ранијег наређења, тј. у правцу Ракитно—Прозор.

Никаквих веза немамо са другим јединицама, и нисмо обавијештени о правом стању на фронту, а нарочито на сектору Ливно—Гламоч. Очекујемо директиве за даљњи правац Дивизије. Према Вашем наређењу, смјештај рањеника на Камешници, Динари и Биокову је немогућ, стога смо вратили све рањенике у правцу Ракитно и Дувно, Прозор.

Према најновијим вијестима четници скупа са усташама и Талијанима ушли су у Грабовац код Загвозда.

Непријатељска авијација јако је активна и бомбардује.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:	Начелник:	Командант:
Јордан[3]	**Шкорпик**[4]	**Вицко Крстуловић**

(М. П.)

марта 1943 годиие, што се може закључити по догађајима који се спомињу у документу.

[2] Види док. бр. 177.

[3] Ивица Кукоч

[4] Јосип

ВР. 19

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ДА ИЗВРШИ ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ КРУПА—БИСТРИЦА—САРАЈВИЛИЋ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДА[РНЕ ДИВИЗИЈЕ]
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
4-I[2] — 10 h

ШТАБУ I БРИГАДЕ[3]

1. — До сада још немамо никакав извештај од вас и од III Санџачке.

2. — В. Ш.[4] нам је сад радиограмом доставио следеће:

„Наши су избили на Тихомишље. Ваша I Дивизија мора да пожури и избије северно од Вакуфа, како нам непријатељ не би умакао“.

3. — У циљу извршења горњег задатка што пре са бригадом избијте северно од Г. Вакуфа на линији: Крупа—Бистрица—Сарајвилић.

4. — У истом циљу наредићемо III Бригади[5] да се оријентише ка сев.-ист. од Вакуфа, тј. да се њени делови повежу са вама.

5. — Чим I Далматинска избије северно од Вакуфа, ваша и III Бригада продужиће ка Вугојну.

6. — Одмах нам обавезно доставите извештај о ситуацији на вашем сектору, као и на осталим — уколико вам је позната. Јавите место, односно правац кретања вашег штаба.

Убудуће нас што чешће извештавајте. Ми се налазимо на путу — у потоку између к. 995 и села Сеоци, а од 12 часова на брду Ланиште (к. 1072).

С. Ф. — С. Н.

Комдив.
Коча[6]

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/4, к. 705А.

[2] Погрешно написано 4-I умјесто 4-III, што се види по догађајима који се спомињу у документу.

[3] Прве пролетерске бригаде

[4] Врховни штаб

[5] Трећој санџачкој НОУ бригади

[6] Поповић

П. С.:[7] За сада је предвиђено да ваша и Санџачка бригада у заједници са II Дивизијом нападају левом обалом, а наша IX Бригада[8] десном обалом Врбаса.

БР. 20

ОВАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ, ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ И ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О ПОКУШАЈУ УВАЦИВАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ АГЕНАТА У ЈЕДИНИЦЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Об. ст. пов. бр. 13
4-III-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ,
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
и
ШТАБОВИМА БРИГАДА ОВЕ ДИВИЗИЈЕ
— За об. центре —

Сва наша посљедња обавјештења о непријатељу, његовим снагама и намјерама, садрже и упут са којим се скреће пажња на појаве које се, нарочито у посљедње вријеме, често дешавају у нашим јединицама. Пошто се случајеви убацивања непријатељских војника или разних цивила у наше јединице често понављају, сматрамо за потребно да вам све те случајеве поновимо и допунимо са новим случајевима, па да се то пренесе на све наше штабове и борце:

1) У борбама I Пролетерске дивизије на Иван Седлу 3 непријатељска војника (домобрана) одбјегли су нашим јединицама па су послије 2—3 дана поново одбјегли непријатељу. Сматрамо да су ови непријатељски војници имали за-

---

[7] Текст је мастилом дописан а у оригиналу стрелицом означен да се надовеже на текст под тач. 5.

[8] Тако се једно вријеме називала Трећа крајишка бригада.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/1, к. 11.

датак да се претставе за домобране познајући наш став према домобранима и непријатељ их користи за шпијунажу, убацујући мјесто домобрана усташе или разне друге за шпијунажу спремљене елементе.

2) За вријеме борбе I. Пролетерске дивизије око Брадине јавила се једна женска из истог мјеста за партизане и од неке јединице поменуте Дивизије упућена је у њихову дивизиску болницу. У болници је остала неколико дана, па је јуче рано изјутра без ичијег знања побјегла из болнице. Њу су ухватиле јединице V Црногорске бригаде и саслушале исту. На саслушању она је признала да је упућена од једног официра нама непријатељске војске са задатком да испита наше снаге, положаје и намјере, па по завршеном задатку да се врати и да донесе прикупљене податке. За ово јој је обећана награда новчана и материјална.

3) Јуче су јединице X Херцеговачке бригаде ухватиле 2 домобрана, који наводно иду на отсуство. Ми ћемо их саслушати и све јединице упознати са њиховим исказима, а нарочито са начином на који данас непријатељ долази до података о нама.

4) Поред неколико шпијуна које смо ухватили, а о којима смо вас обавијестили, ухваћено је још неколико шпијуна који иду као претходница непријатељских снага.

Сматрамо да је неопходно потребно ојачати будност како у погледу оних лица која данас активно раде за непријатеља, тако и за она лица која ступају у наше јединице. Мишљења смо да би требало спровести једну систематску контролу над свима који се сами јављају за наше јединице.

Об. центри све три наше бригаде нијесу поднијели извештај који смо од њих тражили нашим дописом Об. бр. 11, дио II, под бр. 2, па то треба одмах да ураде.

Чести су случајеви да се непријатељски шпијуни облаче у муслиманску женску ношњу, па чак и непријатељски војници који треба да избјегну наше заробљавање. Ово треба контролисати, али тако вјешто да се не би претјерало и тиме правиле грешке у погледу муслиманских обичаја.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Шеф об. центра
Д. Б.[2]

---

[2] Народни херој Душан Бојовић. Погинуо 13 јула 1943 год. као начелник обавјештајног центра Треће НОУ дивизије.

БР. 21

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ, ПЕТЕ, ШЕСТЕ И ДВАНАЕСТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ЗА РАСПОРЕД НА ПРОСТОРИЈИ КЉУЧ — БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ — БОСАНСКА КРУПА — ОТОКА — БОСАНСКИ ПОВИ У ЦИЉУ ИЗВРШЕЊА ОДРЕЂЕНИХ ЗАДАТАКА[1]

ШТАБ
IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Пов. оп. бр. 16
4 марта 1943 г.

ШТАБОВИМА II, V, VI и XII КНОУ БРИГАДЕ

У вези потребе нашег брзог дјеловања за леђима непријатеља који надире на нашу ослобођену територију, као и осталих задатака постављених од штаба I Босанског Н. О. У. Корпуса овој дивизији, наређујемо сљедећи распоред и задатке бригадама:

VI КНОУ Бригада: Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бравско—Кључ, Бравско—Црквено и Кључ —Рибник, постављањем засједа, и напада на мање гарнизоне (Брамићи[2], Војићи).

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацијама Саница—Кључ, Врхпоље—Кључ, постављањем засједа, и напада на мање гарнизоне уз поменуте комуникације.

Ова оба батаљона сарађиваће у акцијама међусобно као и са снагама XII КНОУ Бригаде на комуникацији Кључ—Петровац и Бравско—Срнетица.

Са једним батаљоном дјеловаће на правцима Сански Мост—Паланка,[3] Сански Мост—Врхпоље, контролишући поменуте комуникације, затварајући поменуте правце дубинским засједама.

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Сански Мост—Стари Мајдан—Стара Ријека, постављањем засједа и контролишући правце Сански Мост—Паланка—Стара Ријека—Подвидача и Љубија—Атићи.

---

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 5/7, к. 766.
[2] Рамићи
[3] Вјероватно се односи на Лушци Паланку.

Ова бригада је дужна да у поменутим задацима покаже највећу активност, смјелост у постављању засједа, дрскост у нападима, а да истовремено води рачуна да мијења мјеста засједа, да непријатељ не би упознавши мјеста засједа исте са већим снагама наткриљавао и обухватним маневрима уништавао.

XII КНОУ Бригада: Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бравско—Петровац, постављањем засједа, напада на мање гарнизоне смјештене дуж и око ове комуникације, патролама ће контролисати села са јужне стране Грмеча као и правац Смољана—Корченица.

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бравско—Срнетица са циљем постављања засједа и везе са снагама V дивизије.

Са овим као и осталим снагама сарађиваће XII бригада са снагама VI бригаде на сектору Самара—Пауновца—Шише.

II КНОУ Бригада: Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бос. Крупа—Отока, постављањем засједа, напада на пљачкашке колоне и мање гарнизоне.

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бос. Крупа—Прав. Јасенице, засједама и нападима на мање гарнизоне или колоне које заноће.

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бос. Крупа—Бихаћ — засједама.

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бос. Крупа—Бос. Петровац, патролирајући до Марјановића Дола.

Са оба ова батаљона правити повремене засједе на цести Бихаћ—Бос. Петровац и Виточ[4]—Крњеуша.

V КНОУ Бригада: Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Отоке—Бос. Нови — засједама и мањим акцијама.

Са једним батаљоном дјеловаће на комуникацији Бос. Нови—Приједор — акцијама. Са једним батаљоном биће у резерви у Будимлић Јапри и патролирати и контролисати комуникације Љубија—Сухача—Нови.

Од свих се бригада тражи активизација на додијељеним им секторима у смислу пуне самоиницијативе штабова бригада и батаљона у постављању задатка својој јединици, који би одговарао степену бројног и моралног стања дотичне јединице.

---

[4] Врточе

Све бригаде дужне су, ради пунога прегледа војне ситуације на терену Грмеча и Подгрмеча, слати свакодневно извјештаје, па макар и није било промјена на овом сектору.

По потреби службе Владо Прошић, командант IV батаљона VI бригаде, поставља се за замјеника команданта XII КНОУ Бригаде, Душан Репајић, замјеник команданта батаљона VI бригаде, поставља се за команданта батаљона XII бригаде.

Штаб V бригаде упутиће Љубана Будимира за командира заштитнице овога штаба, Штаб XII бригаде упутиће Раду Чекића, бив. замјеника команданта III батаљона, Штабу V бригаде на расположење и распоред.

VI бригада упутиће десет курира — добрих бораца, поузданих, са добрим моралним и политичким оцјенама, са терена Грмеча и Подгрмеча, добро наоружаних и обучених, који ће се употријебити у служби при заштитници овога штаба. Послаће такођер и Сергија[5], интенданта вашег I батаљона, на службу при интендантури код ове дивизије.

Штаб XII бригаде послаће пол. комесара Звјерца Бранка за политичког комесара заштитнице при овоме штабу.

По доласку тражених другова у заштитницу овог штаба, упутићемо на распоред у XII бригаду командира и пол. комесара заштитнице Ковачића и Арсића са 20 другова. Замјеник пол. комесара заштитнице Шобот[6], као и остали курири ове заштитнице који се налазе по бригадама нека се одмах упуте у овај штаб. Упућујемо 53 домобрана на распоред у II КНОУ Бригаду, с тиме да се са њима одржи кратки војно-политички курс.

Штаб VI бригаде упутиће Штабу XII бригаде усмено наређени број пушака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
Кушић[7]

Командант
Шоша[8]

---

[5] Тутуш. Погинуо 1943 године.

[6] Душан

[7] Народни херој Милинко Кушић. Извршио самоубиство у агонији као тифусни болесник, марта 1943 год., као политички комесар Четврте НОУ дивизије.

[8] Народни херој Јосип Мажар. Погинуо октобра 1944 године, приликом напада на Травник, као командант Четврте НОУ дивизије.

Бр. 22

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА ПЕТЕ И ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА НА ГРМЕЧУ И КОЗАРИ[1]

ШТАБ
IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Пов. оп. бр. 17/43
4 марта 1943 год. у 16 сати

ШТАБУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Дне 28 фебруара пребацио се Штаб дивизије са заштитницом, водом за везу и XII КНОУ бригадом на сектор Грмеча преко Самара. Друг политички комесар[2], који се у моменту доношења одлуке о пребацивању налазио код Штаба VIII КНОУ бригаде, сустигао је и сада се Штаб дивизије налази на окупу. Успостављена је веза и одржано савјетовање са штабовима II, VI и XII бригаде, док се V бригада налазила моментално на Карану. Установљено је на савјетовању да је непријатељ напустио са гарнизонима терен Подгрмеча, да су II и V бригада у својим тродневним борбама у Грмечу заштитиле десет до петнаест хиљада народа, те да су у тродневном пробијању без хране, услијед неспавања и зиме, претрпјеле теже губитке. Рачуна се до 500 избачених из строја, од тога велика већина промрзлих. До сада је нешто преко 20 од истих помрло. Премореност је била у таквом степену да је појава халуцинације била масовна и општа. Сличне губитке, по извјештају из Новог, имали су и Њемци у самом Грмечу. V бригада имала је успјешну акцију на цести Приједор—Дубица, запаливши три камиона и побивши и заробивши око 30 Њемаца (10 од њих побјегло из Штаба II бригаде пошто је њемачка мања група, наведена по шпијунима, напала на Штаб. Ђурин[3] изгубио коња). VI бригада вршила је партизанске акције на читавоме сектору Подгрмеча, од којих је најважнија од 1. III, када је засједом на Радићу и Суваји уништено и за-

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/1, к. 766А.

[2] Милиико Кушић

[3] Предојевић

паљено осам камиона, од тих један камион електромеханичке радионе, један оклопни ауто, један тенк, два луксузна аута, један мотор и једна приколица. На лицу мјеста остало је 56 љешева, док су заробљена два жива Њемца, од којих је један официр. Међу убијенима налазио се и један виши официр. Иста колона вршила је испитивање цесте Петровац—Крупа ради проширења исте за саобраћај камионима. Под ватром једног тешког и пет пушкомитраљеза једног батаљона VI бригаде у прва два камиона није остао нико жив, док је из задњих камиона нешто побјегло у шуму.

На терен Карана вршена је локална офанзива 27 и 28. II, у којој је учествовало Њемаца, легионара и домобрана око 10.000. Снаге V бригаде водиле су дјеломично борбе. У гарнизонима Приједор—Сански Мост—Крупа врло је променљиво стање и према извјештајима обавештајне службе највећи су покрети Сански Мост—Кључ, Сански Мост—Приједор—Нови, као и Бихаћ и Бос. Петровац. Једног дана дошло је у Приједор 30.000 Њемаца из Сан. Моста, који су отишли у правцу Бање Луке и Новог. Постоје три верзије о кретању ових већих група Њемаца: одилазак за Источни фронт, у Грчку и на Јадран. Без сумње да одилазак на Јадран у вези је са офанзивом на слободну територију и овладање комуникацијама кроз слободну територију које воде на Јадран. Унска пруга као и комуникација Бихаћ—Петровац—Дрвар—Грахово—Книн постају и главним правцем офанзиве у Бос. Крајини. По извјештају об. службе, у Бањој Луци су четници преузели власт.[4] Усташе су наводно прешле у Приједор. Легионарско-усташки гарнизони врше на терену Подгрмеча и Баније пљачку у циљу снабдијевања њемачке војске. Са Банијским одредом одржавамо везу и он је разоружао мањи домобрански гарнизон Војићи[5] код Глине. Они извјештавају да је на терену Цазинске Крајине огромно нерасположење муслиманског живља према усташким властима, вршили су спасавање православне дјеце из Подгрмеча из логора, врше испомагање српског живља и вјерују заједно са хрватским масама да је офанзива на нас неуспјела. У том циљу тражи се повратак свих политичких радника са терена Крајине, а од великог значаја био би повратак VIII КНОУ бригаде за дјеловање на комуникацији Бихаћ—Петровац, Бихаћ—Крупа и Крупа—Цазин.

---

[4] Четници нису били преузели власт у Бањој Луци, већ су у њу долазили ради пријема оружја и муниције од њемачке и усташко-домобранске команде.

[5] Вјероватно се односи на Војнић.

Из приложеног наређења[6] види се распоред наших снага, као и наше скоре намјере, те сматрамо да смо остали на линији одлука савјетовања у Штабу I босанског НОУ корпуса, те мислимо да би код корпусног плана требали остати у вези са положајем VIII бригаде као и V дивизије. Ми ћемо са своје стране помоћи што више сређивање позадинске власти, правилне интендантуре, стављајући рад команде подручја и преосталих малобројних неопљачканих магазина под нашу директну контролу, и настојати што прије пребацити дивизијски санитет и VIII бригаду на предвиђене секторе. У том циљу развићемо најпунију нашу активност. Са нама је прешло око 1500 позадинског народа и стално одржавамо коридор за прелаз. Са нама је дошао Брацо[7] и Мићо Гаковић[8], који се јавио на дужност команди подручја, и мислимо да ћемо ускоро послати извјештај о стању преосталих залиха. Уз санитет пошаљите нам најмање једног хирурга са инструментима ради промрзлина, као и што више другог санитетског материјала.

Пруга Приједор—Вос. Нови ради, јер је оправљена, док пруга Бос. Нови—Крупа оправља се под заштитом војске. Наше снаге на засједама врше прекопавање цесте Сан. Мост—Крупа. Приликом преласка непријатељских колона кроз села поступак је био различит. Углавном животне су намирнице свугдје опљачкане, побијено становништво и попаљених кућа највише има у Раканима, Јелашиновцима, М. Јапри, Бенаковцу, Јасеници и Војевцу. Живи су вијећници Никола Срдић, коме је фамилија побијена, и Светозар Вујановић, коме је фамилија сачувана. Поступак Банијског одреда као и неких наших јединица у напуштеним селима није био на висини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
Кушић

Командант
Шоша[9]

---

[6] Види док. бр. 21.
[7] Враћо Шеремет. Погинуо 1944 год. између Кључа и Санице.
[8] Интендант Четврте НОУ дивизије
[9] Јосип Мажар

Бр. 23

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ДА СЕ ОНЕМОГУЋИ ПРОДОР НЕПРИЈАТЕЉУ НА ЛИНИЈУ ЖДРИМЦИ—БИСТРИЦА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
5-III, 9 ч.

ШТАБУ I БРИГАДЕ[2]

1) Ваш извештај[3] 5-III, 6,45 примили смо у 8,15 ч.

2) Са Санџачком бригадом[4] немамо везу, тј. нису нам до сада послали никакав извештај.

3) Јутрос смо примили извештај Далматинске бригаде[5] писан јутрос у 2,30 ч. О ситуацији са оне стране Врбаса извештавају: средња колона[6] овладала је Вилића Гумном, В. и М. Кобилом и с. Пидриш; јуче до 18 ч. убили су 102 Немца, — о даљем напредовању те колоне немају извештаја. О ситуацији код леве колоне немају потпун извештај, сем да су два крајишка батаљона избила негде око с. Грачаница.

4) Обзиром на приближавање борбе са оне стране Врбаса према Вакуфу — што смо и ми осмотрили — потребно је онемогућити да непријатељ[7] поново продре на ову страну Врбаса, што мора остварити Санџачка бригада и ваши батаљони који су распоређени од с. Ждримци до с. Вистрица; док батаљони који су код с. Сарајвилића морају затварати извлачење непријатеља и друмом, с тим што ће се спустити засједа што ближе друму ради ефикасног дејства и на ону страну. (Из извјештаја није јасно да ли је осмотрена колона од 600 усташа пошла према Бугојну или према Вакуфу —

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24/4, к. 705А.

[2] Прва пролетерска бригада

[3] Редакција није пронашла поменути извјештај.

[4] Трећа санџачка НОУ бригада

[5] Прва далматинска бригада Треће НОУ дивизије

[6] Односи се на противудар јединица Ударне групе Врховног штаба НОВ и ПО Југославије према Горњем Вакуфу, који је извршен у три колоне. Средња колона била је састава: Друга и Четврта пролетерска и Седма банијска бригада и два батаљона Треће крајишке бригаде.

[7] То су биле јединице 717 њемачке дивизије.

курир каже да је пошла ка Бугојну). Обезбедити сигурну везу и садејство између батаљона како се не би поновио јучерашњи случај.

5) Нисмо обавештени о ноћашњој акцији[8] Санџачке бригаде, — претпостављамо да су овладали Орлишћем и Бабом.

Јавите Штабу Санџачке бригаде да нам одмах пошаље извештај, као и да ухвати везу са I Далматинском бригадом и обавести Штаб те Бригаде о ситуацији, како би се та Бригада пребацила на ову страну Врбаса ради постављања за задатак одређен основним наређењем за акцију.

6) У случају да непријатељ предузме иступање из Вакуфа остављајући у Вакуфу само део снага, са целом бригадом предузмите енергично гоњење ка Бугојну. Санџачка би у том случају остала источно од Вакуфа до доласка Далматинске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив
Коча[9]

БР. 24

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ЗА ГОЊЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА БУГОЈНУ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
5-III, 10,45

ШТАБОВИМА I и III БРИГАДЕ

До сада смо добили извештаје у следећем:

а. Батаљони I Бригаде[2] повезали су се на линији Ждримци—Врси—Крупа—Бистрица—Сарајвилић.

---

[8] Види прим. бр. 6.
[9] Поповић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. 39/1, к. 705.
[2] Прве пролетерске бригаде

б. У току синоћње акције[3] јединице Санџачке бригаде[4] избиле су на Орлишће и Бабу и одатле са два батаљона продужиле ка Г. Вакуфу.

в. Јутрос се чула на правцу средње колоне жестока борба која је настављена у правцу Вакуфа; на косама јужно од Вакуфа примећују се наше снаге.

г. Непријатељ[5] отступа у правцу Бугојна; на путу и њивама (није означено којим) остављена су 4 тенка који штите отступницу.

У оваквој ситуацији пред нас се поставља задатак да енергично продужимо са гоњењем непријатеља, у ком циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I Бригада затвориће правац од Г. Вакуфа ка Бугојну са десне обале Врбаса, спречавајући да непријатељ отступи тим правцем, разбијајући и уништавајући га ако то покуша.

2. — III Бригада[6] наставиће продор ка Г. Бакуфу и енергично гоњење непријатеља ка Вугојну, ради чега ће по протеривању из Г. Вакуфа наставити гоњење непријатеља у правцу Бугојна.

3. — I Далматинској бригади[7] сада је наређено да пређе на десну обалу Врбаса, после чега ће она бити упућена на комуникацију Г. Вакуф—Травник са задатком затварања правца од Травника.

4. — У случају да непријатељ отпочне отступање већим снагама десном обалом Врбаса, Санџачка бригада, цела или потребним делом, предузеће гоњење тим правцем. Имати у виду да ће по разбијању или уништењу непријатеља и I и III Бригада даље продирање ка Бугојну вршити левом обалом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМДИВ
Коча[8]

---

[3] Односи се на противудар наших снага према Горњем Вакуфу.
[4] Треће санџачке НОУ бригаде
[5] Јединице 717 њемачке дивизије. Види док. бр. 189 и 190.
[6] Трећа санџачка НОУ бригада
[7] Треће НОУ дивизије
[8] Коча Поповић

Друже[9] Милоје,[10]

Шаљемо ти ово наређење Штаба дивизије да према њему поступите. Стварно, треба радити брзо и енергично.

Уколико са гоњењем продужите према Бугојну, мислим да би се могло, заједно са Санџаклијама, извршити притисак и на само Бугојно. Наравно, то зависи од развоја ситуације и ваше процене у вези са нашим следећим задатком.

Шаљи нам извештај да бисмо могли обавештавати и Штаб дивизије.

Ми ћемо доћи касније.

У 13 час.

Друг. поздрав
Плави[11]

П. С. Шта ли је са Савом Ђукановићем — курином, који је јуче отишао за везу?

Плави

ВР. 25

ОВАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ НА СЕКТОРУ ТРЕЋЕ САНЏАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ И ЗАХТЈЕВ ЗА ЧЕШЋЕ ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1) Већ дуже времена немамо извештаје од вас, те не знамо како се ситуација развија.

2) Према Јакићевом[2] извештају од 14 ч, непријатељска једна колона са комором отишла је правцем Поље Гај — Храстница, што би значило да на простору Сарајвилић нема наших снага.

3) Јакић такође јавља да се на к. 865 налазе војници на које је наредио да се отвори ватра из бацача и из брдског

---

[9] Сљедећи текст дописан је мастилом, ћирилицом.

[10] Милоје Милојевић, замјеник команданта Прве пролетерске бригаде

[11] Мијалко Тодоровић, политички комесар Прве пролетерске бригаде

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 40/1, к. 705.

[2] Народни херој Велимир Јакић, тада командант Треће санџачке НОУ бригаде. Умро 1949 године.

топа — мада не зна сигурно да ли су непријатељски. Неопходно је да имате сталну везу са Штабом III Санџачке — који се налази у шуми иза с. Ждримци.

4) И поред тога што је људство уморно, непријатељ се мора ударити, без обзира да ли неко са леве стране Врбаса затвара друм, јер ако се ова прилика пропусти — тј. док се непр. извлачи са коморама и камионима — мораћемо ићи на Бугојно под много тежим условима.

5) Извештавајте нас много чешће. Тражите чешће извештаје од ваших јединица. По Јакићу произилази да је непр. и на коти 753, што би значило да је опет прекинута веза са јединицама сев. од Вакуфа, — ако тамо има наших јединица. — Известите нас!

С. Ф. — С. Н.

5-III-43, 16,10 ч.

Комдив
Коча

БР. 26

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА ЗАДРЖИ ЈЕДИНИЦЕ НА ДОСТИГНУТИМ ПОЛОЖАЈИМА У БЛИЗИНИ ГОРЊЕГ ВАКУФА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5-III, 20 ч.

ШТАБУ I ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

1. — У вези са најновијом одлуком у погледу општег даљег рада,[2] — Бригаду задржите на достигнутим положајима[3]. Детаљније наређење следи.

2. — Уколико се у вашој близини налази Штаб I Далматинске бригаде, пренесите му следеће наређење Врховног штаба: „I Далматинска бригада да најхитније одмаршује у састав своје Дивизије[4] правцем Солакова Кула.“

С. Ф. — С. Н.

Комдив
(М. П.) **Коча**

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/4, к. 705А.

[2] Види док. бр. 23.

[3] Прва пролетерска бригада се тада налазила на положајима Вистрица—Ричица—Ждримци. Види док. бр. 13 и 23.

[4] Треће НОУ дивизије

БР. 27

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УПУЋИВАЊУ ПРВЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ У САСТАВ ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ И О РАСПОРЕДУ ДИВИЗИЈЕ НА ПРАВЦУ ГОРЊИ ВАКУФ—ПРОЗОР[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5-III — 23 h

Другу Вељку[2]

1. — Данас до 19 h примили смо од В. Ш.[3] радиограмом наређење да се са дивизијом поставимо за затварање правца Г. Вакуф—Прозор, а да Далматинску бригаду[4] упутимо у састав њене дивизије преко Солакове Куле. Ово је наређено у вези са најновијом одлуком у погледу правца даљих акција и евакуације рањеника.

У вези са овим, издато је наређење Далматинској бригади (која је прешла на десну обалу Врбаса) и она ће вечерас отпочети са покретом ка Солаковој Кули. Ми смо нашим јединицама наредили потребно у вези са новим задатком а обуставили смо ноћашњу акцију[5] којом смо намеравали да ликвидирамо последње непријатељске отпоре.

2. — Штаб Далматинске бригаде оставио је два брдска топа са својом стражом на Вртељки (сев. падина Црног Врха). Један исправни топ са 50 зрна задржаћемо за нашу дивизију, а за други који је неисправан потребно је да *хаубички дивизион упути људство за пријем.*

3. — Наша дивизиска болница налази се у с. Крушчица (код Солакове Куле), те је потребно извршити и њену евакуацију у вези са општом евакуацијом рањеника.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1, к. 9.

[2] Павле Илић, помоћник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије

[3] Врховног штаба

[4] Прву далматинску бригаду Треће НОУ дивизије. Види док. бр. 26.

[5] Односи се на борбе око Горњег Вакуфа.

4. — Италијани,[6] који су према споразуму са Гојком[7] требали доћи на наш сектор, нису уопште стигли, те имамо велике тешкоће са преносом рањеника.

5. — Приложено писмо[8] хитно упутити штабу наше IX (III крајишке) бригаде.

Комдив
Коча[9]

ВР. 28

НАРЕЂЕЊЕ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ГОРЊИ ВАКУФ—ПРОЗОР—МЕЈНИК[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 147
5-III — 24 h

ШТАБОВИМА БРИГАДА

У вези са новом одлуком В. Ш.[2] о даљим акцијама главнине својих снага, наша Дивизија добила је задатак затварања и заштите правца Г. Вакуф—Прозор и Г. Вакуф—Мејник, којим се задатком штите како даље акције тако и евакуација рањеника.

За извршење овог

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I Бригада[3] поставиће се на десној обали Врбаса са предњим деловима на положајима постигнутим последњим акцијама, распоред главнине извршити по дубини, а у ре-

---

[6] Односи се на заробљене италијанске војнике који су преносили рањене и болесне борце НО војске.

[7] Др Гојко Николиш, начелник санитета при Врховном штабу НОВ и ПО Југославије

[8] Поменуто писмо Редакција није пронашла.

[9] Командант дивизије Коча Поповић

[1] Оригинал (дјелимично оштећен), писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/4, к. 705 А.

[2] Врховни штаб донио је одлуку да са јединицама Ударне групације форсира Неретву на дијелу Јабланица—Острожац, да уништи четнике у горњем току Неретве и да избије на линију Невесиње—Улог—Калиновик.

[3] Прва пролетерска бригада

зерви оставити довољно јаку снагу за интервенцију на најважнијем правцу. Комуникацију Г. Вакуф—Травник по могућству контролисати и предузети њено запречавање и рушење. Задатак ове Бригаде је затварање правца: долина Врбаса—Мејник—с. Дуге.

IX Бригада[4] поставиће се на левој обали Врбаса са предњим деловима постављеним на положајима постигнутим последњим акцијама, распоред главнине извршити по дубини, а у резерви оставити довољно јаку снагу за интервенцију ка најважнијем правцу. Потребним деловима обезбедити се улево у правцу пл. Радуша. По могућству одмах предузети запречавање и рушење комуникације Вугојно—Г. Вакуф. Задатак ове Бригаде је [да] са свог сектора затвара правац Г. Вакуф—Прозор.

III Бригада[5] поставиће се између Врбаса и комуникације Г. Вакуф—Прозор, с тим што ће у случају потребе интервенисати ка секторима I и IX Бригаде. На правцу Г. Вакуф—Прозор одмах отпочети са рушењем комуникације и објеката на њој. Задатак ове Бригаде је затварање праваца Г. Вакуф—Црни Врх и Г. Вакуф—Макљен.

2. — Све јединице да обрате пуну пажњу заштити од дејства непријатељске авијације и артиљерије. Ово ће бити утолико лакше што нема потреба за држање јачих снага на истуреним положајима.

3. — Према непријатељу бити на такав начин активан да не осети да се је на овом сектору са наше стране прешло у дефанзиву.

4. — IIIтаб III Бригаде упутиће 3—4 послужиоца брдског топа и један вод своје Бригаде у с. Доброшин[6] где ће примити 15 товарних коња са самарима, а потом ће одмах продужити на Вртељку (северна падина Црног Врха) где ће од страже Далматинске бригаде[7] примити два топа са муницијом. Исправан топ оспособиће за товарење и предати га у састав наше брдске батерије, а други који је неисправан предаће хаубичкој батерији која се налази на правцу Макљен—Прозор.

I Бригада упутиће се у с. Добрашин[8] потребан број људи за пријем 10 товарних коња.

---

[4] Трећа крајишка НОУ бригада
[5] Трећа санџачка НОУ бригада
[6] Добруша
[7] Прве далматинске НОУ бригаде
[8] Добруша

Све јединице које имају немачки бацач 81 мм упутиће део бојнице за пријем бомби од тих бацача које се налазе код с. Добруша.

Све ово извршити одмах још у току ноћи.

5. — Све рањенике и болеснике упутити у с. Хере где се за сада налази привремена дивизиска болница. Хируршка екипа по завршеном раду биће у с. Мејник.

6. — Распоред по горњем наређењу извршити одмах и о томе доставити извештај овом Штабу и штабовима суседних бригада.

7. — Прикупити и што пре доставити извештај о току и резултату досадањих борби на овом сектору.

8. — Штаб ове Дивизије биће на правцу Мејник—Глобарићи—Блаце.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив	Наштадив	Комдив
	(М. П.)	**Коча**[9]

П. С.[10] 9. — Командант II Дивизије[11] нам јавља да његове јединице као и јединице VII Хрватске бригаде одлазе још у току данашње ноћи и да наша Крајишка вероватно неће стићи да још ноћас преузме њихов сектор. Због тога ће Штаб III Бриг. најхитније упутити на сектор Палоч—Пидриш—Стрмица два своја батаљона која ће тамо остати док читав сектор не преузме наша IX Крајишка.

Извесни делови II Дивизије упали су били у Вакуф али се нису могли задржати.[12] Није искључено да ће Немци ноћас евакуисати Вакуф.[13]

Друже Плави,[14]

Пошто не знам шта је с Вакуфом и каква је уопште ситуација, не могу да врпим распоред батаљона. Зато ти и Милоје[15] ријешите ту ствар. Ја, штавише, немам ни секције.

Мислим да би било потребно, ако је Вакуф ликвидиран и ако је непријатељ у Бугојну (тј. ако није на неким положајима између Бугојна и Вакуфа), оставити два батаљона

---

[9] Поповић

[10] Сљедећи текст дописан је мастилом, латиницом.

[11] Пеко Дапчевић

[12] У Горњи Вакуф је упао један вод Четвртог батаљона Друге пролетерске бригаде, али је противнападом одбачен.

[13] Види док. бр. 189 и 190.

[14] Мијалко Тодоровић

[15] Милојевић

на просторији: Бистрица—Ричица (II и IV б.). Тада би I б. [атаљон] био у с. Крупа, IV у с. Ждримци и III у с. Мрачај. Ако пак Вакуф није ликвидиран или ако су непријатељске снаге негдје близу Вакуфа, онда бих почео распоред од Крупе, одакле би један батаљон контролисао просторију према Бистрици и Травнику. Тада би распоред досегао до с. Придворци. Као што видиш, све зависи од ситуације, коју ја, нажалост, не познајем. Према томе ви то свршите (распоред [правите водећи] рачуна о физичком стању појединих батаљона).

С друг. позд.

6/III-2,20 **Лекић**[16]

БР. 29

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАВУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОРБАМА КОД ГОРЊЕГ ВАКУФА[1]

I ДИВИЗИЈА

Са четири батаљона[2] који су продрли северно од Вакуфа прекинута веза због непријатељског клина из Вакуфа до Врси. Ноћас Санџачка[3] напала Орлишће и Бабу, а један батаљон Прве[4] Врсе. Исход не знам. Далматинска[5] заробила два брдска топа. С Пеком[6] немамо везу. Он мора притиснути. Авиони и тенкови врло активни.

---

[16] Данило

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33/15, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом 5 марта 1943 године.

[2] Прве пролетерске бригаде.

[3] Трећа санџачка НОУ бригада. О резултату напада види док. бр. 24.

[4] Прве пролетерске бригаде

[5] Прва далматинска НОУ бригада Треће НОУ дивизије

[6] Пеко Дапчевић

БР. 30

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРБЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ЦЕНТРАЛНОЈ БОСНИ[1]

ШТАБ
I КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
5-III-43 г.

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

Извјештај о раду од 19 фебруара до 4 марта 1943 год.

18-тог овог мјесеца смо вас обавијестили о концентрацији четника око СКЕНДЕРА,[2] тј. о њиховим намјерама да нас нападну у двије колоне. Једна колона од ЈАВОРАНА а друга од ШИПРАГА. Свака колона је била јака до 800 војника, са два тешка бацача и више аутоматског оружја него обично. Састав ових колона био је сљедећи:

Снаге Тешановића, Радића, Бундала, Илије Малића, Танкосића, Арсенића (све четничке банде из Крајине) и још томе Озреичани и Требовчани с оне стране Босне. Окупатор је од тих снага формирао (крајишке четничке снаге) I Врбаску четничку бригаду чији је командант Лазо Тешановић.[3] Према досадашњим покретима четничких банди закључили смо да та бригада има задатак да наше снаге омета у покрету и да нам не дозвољава примицање непријатељским гарнизонима.

19-тог овог мјесеца извршили смо распоред наших снага према тим колонама у заједници са снагама IV Одреда.[4]

I батаљон IV Одреда и IV батаљон I Крајишке бригаде добили су задатак да остану на просторији СКЕНДЕР—БАЉВИНЕ са задатком одржања везе са снагама V Дивизије и да у исто вријеме нападну на непријатеља у ЈАВОРАНИМА. Остала три батаљона I Бригаде и један батаљон IV Одреда добили су задатак да нападну непријатеља који се налазио на СТОПАМА, БУРЧИ, МАЉЕВИ и ХОЏИНОМ БРДУ.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 787А.

[2] Скендер Вакуф

[3] Убијен 1946 год. као одметник.

[4] Четвртог крајишког НОП одреда

21-II навечер све снаге су ступиле у покрет у циљу извршења постављених задатака.

I батаљон IV Одреда и IV батаљон I К.[5] Бригаде нападају непријатеља на Чуковцима и Јаворанима истовремено када се је непријатељ кретао да нападне наше снаге код Скендера. Наши су успјели да разбију четнике, али једна њемачка колона у јачини 500 војника успијева да продре у Скендер од Котор Вароши, а једна мања непријатељска група уз Врбас продире у Бањвине. У тим борбама нанесени су непријатељу мањи губици и ова два батаљона се повлаче на Голо Брдо. Једна десетина IV батаљона I К. Бригаде отсјечена је у Бањвинама и још до данас не знамо шта је са њом. Вјероватно су се пребацили преко Врбаса у састав VI К. Бригаде.

22-II ујутро три батаљона I Бригаде и један батаљон IV Одреда долазе на СТОПЕ, МАЊЕВУ, БУРЧУ и ХОЦИНО БРДО, али је непријатељ те положаје био напустио. Наше снаге продужују напријед и сукобљавају се са непријатељем који је био запосио положаје у Борцима и према Очаушу. Послије трочасовне борбе наши успијевају потиснути непријатеља са тих положаја, који се у паничном бјекству повлачи према Масловарама, Узломцу и Котор Вароши. Наше снаге прогоне непријатеља и заустављају се према ОВОДНИКУ на првим котама Узломца, и непријатељу су нанесени губици око 15 мртвих и рањених, а наши губици 2 мртва и 7 рањених (међу њима 2 теже). У сукобу са Њемцима на Ободнику нанесени су им губици 7 мртвих (Њемаца).

С обзиром да нас је непријатељ отсјекао од наших снага а и имајући у виду задатке који су постављени пред наше снаге, ријешили смо да са свим снагама кренемо на Прњаворски сектор. У крају око Скендера није више постојало могућности за исхрану војске. А број болесних се повећавао сваки дан услијед преморености, преозеблости и глади тако да је амбуланта постала најтежи проблем за наше снаге. У том циљу доносимо одлуку и 23-II-43 г. крећемо се у двије колоне. Једна колона преко Узломца до Липља на Лађевац, а друга колона преко Узломца до Карача. Прва колона стиже на одређено мјесто без борбе, док друга колона прима борбу са непријатељем у самом Карачу дошавши му изненада с бока и успијева га протјерати. Непријатељ се повлачи према Јошавци. Непријатељски губици нису нам познати, а наши износе један мртав и један рањен.

---

[5] Крајишке

24-II батаљони се одмарају у Карачу, Лађевцу и В. Шњеготини. На заједничком састанку Штаба бригаде и одреда уз присуство другова Мирка[6] и Чочета[7] дискутовало се о задацима као и о начину одржавања везе са нашим снагама преко Врбаса. Ријешено је да се веза одржава преко сигурних и поузданих курира, а да снаге Бригаде и Одреда остану на Прњаворском сектору са задатком стварања базе, резерви и вршења мањих акција на непријатеља. У исто вријеме било је потребно у првом реду смјестити амбуланту, дати могућности болесним и рањеним друговима да се одморе колико толико, да се одморе и нахране остали борци, да се стабилизују снаге IV Одреда и да се у исто вријеме врши мобилизација.

25-II батаљони остају на одмору и испитују непријатељске снаге око нас.

25-II навечер батаљони врше покрет у сљедећим правцима:

I и II батаљон IV Одреда на линији Шаринци—Бијачанима.

III батаљон I Бригаде у Бранешцима.

I батаљон I К. Бригаде у Јанковићима.

II батаљон I К. Бригаде у Пивашевићима.

IV батаљон са бригадном амбулантом у Черецима.[8]

26-II прије подне батаљони су стигли на одређена мјеста.

Одмах по доласку преко Н. О. Одбора врши се снабдијевање војске са храном и почиње се са припремама одржавања зборова по селима. Прије нашег доласка на сектор Прњавора непријатељске снаге у граду биле су у јачини једне бојне домобрана и једне сатније усташа. Преко веза испитујемо све непријатељске гарнизоне на овоме сектору.

27-II ујутро непријатељске снаге (Њемци, усташе и четници) са јачим снагама до 1000 војника нападају од Јошавке III батаљон I К. Бригаде. Тог дана је непријатељ довукао појачање у Прњавор, Вучијак и Лишњу од Бање Луке и Дервенте. III батаљон I К. Бригаде читав дан води тешку борбу са непријатељем и наноси му осјетне губитке 50 мртвих. Наши губици износе 5 мртвих и 5 рањених. I батаљон IV Одреда ступа у борбу са непријатељем. Под притиском непријатеља ова два батаљона се повлаче. Истога дана пред вечер непријатељ од Лађевца, Карача и Дубраве напада на

---

[6] Шефкет Маглајлић-Мирко, члан повјеренства Окружног комитета КПЈ на терену Четвртог крајишког НОП одреда.

[7] Ратко Вујовић, шеф обавјештајног центра Првог босанског НОУ корпуса.

[8] На карти 1 : 100.000 није нађено.

I батаљон I К. Бригаде. Наши га одбијају. Једна непријатељска колона преко Гајева и Кокора продире до близу Вијачанске цркве. С обзиром на појачање које је добио и према распореду непријатељских снага дошли смо до закључка да непријатељ жели извршити концентричне нападе на све наше снаге. Непријатељ располаже са неколико брдских топова и артиљеријом наноси губитке нашим војницима. Одбрана просторије на којој смо се смјестили постаје сувишна, јер тиме излажемо наше снаге превеликим жртвама, повећавамо број рањеника у амбуланти и тиме онеспособљавамо наше батаљоне за борбу јер морају преносити рањенике. У таквој ситуацији доносимо одлуку да све снаге повучемо на просторију јужно од цесте Котор Варош—Теслић са задатком повезивања са нашим снагама преко Врбаса, што је у исто вријеме и наређење Штаба V Дивизије.

28-II у зору батаљони врше покрет у предвиђеном правцу преко Чечавског масива. Због премореності људства и врло спорог кретања болнице доносимо одлуку да се батаљони задрже у Чечави гдје би се болница мало боље смјестила и одморила.

Приликом покрета од Вијачана до Чечаве појављује се масовно дезертерство у II батаљону IV Одреда. Осим бораца дезертира и командни кадар, командир и замјеник и два водника из 3 чете. То дезертерство услиједило је у првом реду због одласка бораца са свог терена, због слабе исхране батаљона у покрету и због слабог политичког рада у тим јединицама. Укупно је дезертирало 100 људи са пушкама и једним пушкомитраљезом. Ријешили смо да појачаним радом и заједничким састанцима читавог Одреда спасимо оно људство што је остало. То се учинило и резултати су видни, али у исто вријеме ријешили смо да разоружамо читав батаљон ако се и даље појави дезертерство.

1-III батаљони остају у Чечави и на околним котама. На заједничком састанку Штаба бригаде и Штаба одреда, уз присуство друга Чочета, чланова Политодјела и Повјеренства Окружног комитета, одлучено је да се 2-III у зору све снаге крену преко Булетића и Прибинића за Очауш у циљу извршења наређења Штаба дивизије, тј. одржање везе са нашим снагама преко Врбаса, привремено стабилизовање на просторији јужно од цесте Котор Варош—Теслић, а у тој одлуци највише смо се руководили потребом да бар извјесно вријеме нашу болницу смјестимо на сигурно мјесто, јер се стање наших болесних и рањених другова стално погоршавало услијед сталних покрета и слабе исхране, слабе обуће, одјеће и смјештаја, тако да данас у болници имамо

140 болесних и рањених другова. А само за пренос болнице морамо употребљавати по два батаљона. Посљедњих дана осим обичних прехлада, прозеблости и осталих мањих болести појављују се случајеви пјегавог тифуса и запаљења плућа.

2-III вршимо покрет према Прибинићу и Булетићу. Снаге су подијељене у двије групе:

I и III батаљон I К. Бригаде и I батаљон IV Одреда једна група, II и IV батаљона I К. Бригаде и II батаљон IV Одреда, амбуланта и интендантура друга група. У 6 ујутро врши се покрет. III батаљон I К. Бригаде одлази у одређеном правцу, а I батаљон I К. Бригаде под Липовом Главом наишао је на четничку засједу. Четници туку бацачима и у први мах имали смо једног мртвог и два рањена. Прихватамо борбу и послије борбе од 4 сата успијевамо у потпуности потиснути непријатеља и разбити га, који се повлачио у паничном бјекству. Непријатељу су нанесени осјетни губици. По завршеној борби наше снаге продужују према Булетић—Прибинићу.

2-III навечер наше снаге одмарају се у Булетићу и Прибинићу.

И овога пута нисмо могли продужити марш до одређеног мјеста, јер смо морали одморити болесне и рањене другове.

3-III истурамо батаљоне на доминантне коте ради обезбјеђења просторије гдје се одмарају болница и остале снаге Бригаде и Одреда. Истог дана послије подне примјећујемо у Прибинићу концентрацију четника. Добијамо обавјештења да имају намјеру да нас нападну.

3-III увечер одлучујемо да их нападнемо.

Три батаљона I К. Бригаде и један батаљон IV Одреда 4-III у зору нападају непријатеља на свим његовим положајима. Послије краће борбе наши успијевају потпуно разбити непријатеља и протјерати га. У овој борби заробљено је 10 четника. Непријатељ је имао до 50 мртвих и рањених. Заплијењено је 20 пушака, један велики бацач, 12 мина и остале спреме. Пред вечер батаљони се враћају на полазне положаје.

Због тешког стања у амбуланти и болници а и због саме исхране одлучили смо да данас упутимо болницу уз пратњу два батаљона у Очауш, да би дали иоле могућности нашим рањеним и болесним друговима да се одморе и оздраве, а са осталим снагама Бригаде и Одреда остајемо на просторији Прибинић—Булетић у циљу вршења акције и разбијања непријатељских снага. Батаљони који одлазе у Очауш

имају задатак да успоставе стално везу са снагама V Дивизије.

I батаљон IV Одреда који одлази у Очауш, пошто је са терена око Котор Вароши, добио је задатак да мобилише што више људства за попуну батаљона.

Наше је мишљење да се на сектору јужно од цесте Котор Варош—Прибинић—Теслић не могу задржати наше снаге дуље времена, јер су могућности за исхрану минималне, а такође не постоје веће могућности за успјешније вршење акције које би нам помогле у рјешавању питања исхране, одјеће и обуће. Напад на непријатељске гарнизоне је онемогућен, јер се четничке снаге приликом нашег приближавања непријатељским гарнизонима привлаче иза наших леђа. Четничка бригада сама по себи не претставља за нас војнички проблем, али је важна као политички фактор, јер су масе четнички расположене и дојављују непријатељу за сваки наш покрет. Наше акције против четника биле би много успјешније да имамо макар какове податке о покрету и смјештају непријатеља. Са овим снагама, поготово кад морамо стално давати по два батаљона за пренос и заштиту амбуланте, не можемо створити слободан територ, прикупљати резерве хране и вршити мобилизацију људства.

Јавите нам што прије о ситуацији код вас и да ли постоји могућност да би се још неке снаге наше Дивизије пребациле на овај сектор. Уколико та могућност не постоји очекујемо ваше наређење о даљем раду.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар **Младен**[9] — **Чоче** — Командант **Војо**[10]

Драги[11] другови, прилажем вам заједнички извјештај. Немам потребе да вас посебно извјештавам. Батаљони I Вригаде добро су стали војнички и политички. Морал и борбеност на висини.

Стање у IV Одреду је тешко. Настојимо под сваку цијену одржати уз нас ова два батаљона[12] (мада су малени бројно и у оружју).

Штаб одреда није дорастао своме задатку. Помажемо их у раду и настојимо да их осамосталимо. *И сувише су мало радили са борцима.* То нам се свети.

---

[9] Марин
[10] Тодоровић
[11] Сљедећи текст је дописан мастилом, ћирилицом.
[12] Први и Други батаљон Четвртог крајишког НОП одреда

Обавијестите нас детаљно о ситуацији код вас. Поставите Вригади и Одреду *конкретне задатке*. Ми ћемо наставити са разбијањем и уништавањем „Прве врбаске четничке бригаде". Болница нам је најтежи проблем, са њоме смо јако непокретни и морамо давати увијек 2—3 батаљона за ношење и осигурање!

Пошаљите пропагандног материјала. Са овим снагама на овоме терену не можемо остварити неку базу — јер оно што није могла одржати дивизија — јасно је да не можемо ни ми! Настојаћемо да постигнемо најбоље резултате. Нарочиту пажњу посвећујемо чувању бораца.

Сматрам да овамо требате што хитније послати још наших снага ако желимо да створимо једну иоле сигурну базу.

Другарски вас поздрављa са

С. Ф. — С. Н.

5/III-43 г.
у 10 h

Чоче

БР. 31

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НОВОМ РАСПОРЕДУ БРИГАДЕ И РЕЗУЛТАТУ НАПАДА ПРВОГ БАТАЉОНА НА ЈАБЛАНИЦУ[1]

ШТАБ
II ДАЛМ. БРИГАДЕ[2]
5-III-43
у 8 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В И П. О. Ј.

Према Вашем наређењу од синоћ, у току ноћи извршили смо распоред батаљона ради затварања додијељеног нам сектора. —

Распоред Бригаде сада изгледа овако:

Један батаљон у Јабланици, контролишући жељезничку пругу и десну обалу Неретве према Грабовици; други батаљон у Слатини, затварајући долину Дољанке и шаљући извиђачке водове у правцу Совића; III батаљон у с. Лизоперци,

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/2 I, к. 846.

[2] Друга далматинска бригада Друге пролетерске дивизије

затварајући долину Раме, и IV батаљон с. Блучићи и Костајници, затварајући правац од Острожца. —

4 ов. мј. изјутра један наш батаљон[3] извршио је напад на Јабланицу у којој су се налазила два четничка батаљона Дурмиторске бригаде. — Послије двочасовне борбе непријатељ је разбијен и натјеран у бјекство преко Неретве и то преко срушеног моста који је био стално обасипан нашом ватром. Заробљени су 5 четника и то: Тошић Момчило и Лаушевић Драгоје из 1 чете III батаљона; Крстајић Данило, Дуковић Велимир и Грбовић Лука из 3 чете истог батаљона I Дурмиторске бригаде. — Заробљенике вам шаљемо да би од њих добили потребне податке. — Према извјештају штаба батаљона непријатељ је имао мртвих и удављених у Неретви (падајући с моста) око 60 четника. — Од хране су имали свега два сандука конзерви и двопека, док од хране која је била нама остала није нађено ништа. Највероватније је да су сељаци и грађани Јабланице ову храну разграбили одмах по нашем повлачењу. — Заплењено је око 10 пушака и неколико сандука муниције. — Четници се сада налазе на косама на лијевој обали Неретве гдје их туку наши бацачи и хаубица. —

Са штабом III дивизије одржавамо стално везу. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
Марко[4]

Командант
Љубо Вучковић

---

[3] Први батаљон

[4] Анте Јурлин-Марко. Погинуо маја 1943 године као политички комесар Друге далматинске НОУ бригаде.

БР. 32

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАВА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА ИЗГРАДЊУ МОСТА РАДИ ПРЕЛАЗА ПРЕКО РИЈЕКЕ НЕРЕТВЕ[1]

Друже Црни,[2]

Обзиром да је друг Волођа[3] стигао тек у 22 ч, као и због удаљености батаљона према најновијем наређењу, вечерас се прелаз[4] не може извршити. Ради боље припреме овог тако важног задатка, који мора бити успјешан, морамо се и сами са свим детаљно упознати.

Вечерас пишемо наређење а сјутра вече рано приступићемо извршењу задатка. —

Четници су на свима косама лијеве обале Неретве, држе положаје који доминирају над цестом од Раме па даље од Јабланице. Поред тога мора се затворити сигурно правац од Грабовице. Ми мислимо извршити пребацивање на два мјеста и то између Раме и Острошца (по могућству) и у Јабланици преко срушеног моста. — Пребацивање ће извршити три батаљона ради посједања ужег мостобрана. — Мост ће се радити у Јабланици на мјесту срушеног моста. —

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5-III-43
у 22,40 ч.

За штаб II д. б.
Љубо Вучковић

(М. П.)

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11-1, к. 9.

[2] Сретен Жујовић

[3] Владимир Смирнов

[4] Мисли се на прелаз преко ријеке Неретве.

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ШИРОКИ БРИЈЕГ—ИМОТСКИ—ПОСУШЈЕ[1]

ШТАБ
[III ДАЛМАТИНСКЕ НОУ] БРИГАДЕ

Штабу IX Далм. дивизије
Службено 5 марта 1943
Мостар — Прозор

3. Вукојево
Положај
15. (к. 845)

Према подацима које нам је упутио наш IV бат. — да су сазнали преко сељака да је у Широки Бријег стигло Њемаца, Талијана, четника и усташа непознат број.

Према извештају патроле која је ишла у Церове Доце, Имотски—Посушје и околна села су у пламену.

Још до сада вод III бат. који је по наређењу Начелника[2] тога Штаба ишао на цесту Широки Бријег—Мостар у циљу рушења цесте и моста у Жовтићу[3] — још до сада се није вратио, постоји могућност да је страдао.

Још до сада није дошла она чета из Посушја као и обучени добровољци.[4] III бат. приликом поласка на положај повукао је телефон, како смо вас синоћ обавестили.

Штаб наше Бригаде полази данас у 17 ч. у Кокитно[5], заселак Д. Влашани.

Наш IV батаљон вечерас се пребацује из Мединих Станина у Вукојево.

С. Ф. — С. Н.

Политком
Миро[6]

Командант
Бранко Дуде

---

[1] Оригинал, писан оловком, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 845.

[2] Јосип Шкорпик

[3] Вјероватно Жватић

[4] Односи се на заштитну чету Штаба Девете НОУ дивизије и нове борце који су се јавили у Народноослободилачку војску.

[5] Ракитно

[6] Народни херој Мирослав Вишић. Погинуо 1943 год. на Озрену (Источна Босна).

БР. 34

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И ПОВЛАЧЕЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРАВЦУ БУГОЈНА[1]

I ДИВИЗИЈА
6-III
7 сати

Јединице се повезале. На десној обали Врбаса нема више непријатеља. Санџачка[2] је пред Вакуфом, Прва[3] северно, Далматинској[4] смо наредили да крене напред. Непријатељ[5] се повлачи друмом за Бугојно, који изгледа отворен.

БР. 35

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ ПРЕМА ОСТРОШЦУ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
6-III-, 17,30

ШТАБУ I ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

1. — Према наређењу Врховног штаба хитно одмаршујте преко Солакове Куле за Острожац.[2] Од тога правца је угрожен бок општег распореда.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/13, к. 14А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[2] Трећа санџачка НОУ бригада. Види док. бр. 29.

[3] Прва пролетерска бригада. Види док. бр. 28.

[4] Првој далматинској НОУ бригади Треће НОУ дивизије

[5] Види док. бр. 189 и 190.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/4, к. 705А.

[2] Ово наређење је обустављено. Види док. бр. 41.

Лево од тог сектора налази се III ударна дивизија, — са њом ухватите везу. Према извештају од 3. о. м. јединице те дивизије налазиле су се на простору: Чажањ—Јасеник и Опасеник—Самар, док је тада непријатељ био на линији: Лисичићи — Кукрица — Челопек — Строгојница — Гај — Квок — Овчићи — Стојковић. Вероватно да је ова ситуација измењена даљим непријатељским продором.

2. Са собом поведите брдски топ... Он се сада налази у с. Мрачај. Командира батерије обавестили смо да се придодаје вашој бригади, с тим да из батерије остави одговорне другове способне за формирање новог топовског одељења од заплењеног брдског топа.

С. Ф. — С. Н.

(М. П.) Комдив
Коча[3]

БР. 36

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ БАНИЈСКЕ И СЕДМЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НОВОМ РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ПОЛОЖАЈИМА ЛИВНО—ШУЈИЦА—РАВИО—КУПРЕС[1]

ОПЕРАТИВ. ШТАБ
XVI—VII БРИГАДЕ

Положај 6/III, 8,10
43

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Непријатељска колона[2] која је надирала преко планине Хрбљине, према најновијим подацима, са једним краком својих снага спустила се преко села Благаја за Купрес, а другим краком на правац: Шујица—Ливно. Распоред наших снага је слиједећи: VII бригада[3] са своја три батаљона затвара правац: Ливно—Шујица—Равно. XVI бригада[4], појачана са батаљоном[5] IX бригаде, затвара правац: Купрес—

---

[3] Поповић

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15-1, к. 9.

[2] Јединице 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 193 и 194.

[3] Седма крајишка НОУ бригада

[4] Шеснаеста бригада Седме НОУ дивизије

[5] Вјероватно Трећи батаљон Девете крајишке НОУ бригаде. Види док. бр. 38.

Равно (XVI бригада са своја два батаљона, док батаљон са Отлавка (Тихомишље) још није дошао у састав).

О свакој даљној промјени ситуације правовремено ћемо Вас извјестити. Оперативни штаб налази се у селу Равно.

С. Ф. — С. Н.

За оперативни штаб

В.[6] Хоштетер **Р. Марјанац[7]**

БР. 37

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ БАНИСКЕ И СЕДМЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И НО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРВАМА БАТАЉОНА СЕДМЕ БРИГАДЕ КОД БОРОВЕ ГЛАВЕ И О НОВОМ РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ПОЛОЖАЈИМА БОРОВА ГЛАВА—ШУЈИЦА[1]

ШТАБ XVI—VII БРИГАДЕ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 6/III 1943

Положај 6-III, 13.40
943

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Батаљон VII бригаде је током јучерашњег дана водио борбу са непријатељем, који је наступао од Ливна, код Борове Главе. Непријатељ[2] је потиснуо наше снаге и овладао Боровом Главом. Наше снаге, и то 2 батаљона, држе сада положаје између Борове Главе и Шујице. Јутрос се чула у том правцу борба, извјештаја још нисмо добили. На сектору тј. правцу: Купрес—Шујица—Купрес—Равно и Купрес —Г. Вуковско нема никакве непријатељске активности ни промјена за сада.

С. Ф. — С. Н.

Комесар
Слијепчевић Урош

За Об. штаб
К-т
Марјанац[3]

---

[6] Војко

[7] Народни херој Раде Марјанац, командант Седме крајишке НОУ бригаде. Погинуо за вријеме Пете непријатељске офанзиве, 1943 године.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/13, к. 815.

[2] Односи се на њемачку 369 дивизију. Види док. бр. 190.

[3] Раде

БР. 38

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЈАЊ —БЛАГАЈ—КУПРЕС—ВУКОВСКО[1]

Положај
6/III-43 год.
у 9 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Положај

Штаб X Крајишке дивизије налази се у селу Прибељци, и Штаб IX Крајишке бригаде. На простору Јањ—Благај налазе се наша два батаљона који оперишу и врше акцију на њихове мање јединице и на комуникације. Имају задатак да се повежу са Босанским корпусом[2] и са магацинима.

III батаљон Девете крајишке бригаде налази се у Вуковском, који држи положаје према Купресу. Који држи положај: Мрачај, Јаворак, Зелени Врх.

Непријатељ[3] који је надирао преко Хрбљина присилио је VII К. В. да се повуче у Вуковско и са једним дијелом у Шујицу.

Наше двије чете су држале положаје на цести Купрес—Шујица морале су се повући у Рилић и око истог држе положаје упућују јаке патроле.[4] Приликом присилног извијања, патрола коју шаљемо у правцу Малован—Тиквице извидјела је да је се непријатељ повукао у правцу Прибеље. Поново смо упутили једну петорку која ће тачно извидјети куд се је непријатељ повукао и његове намјере, те уколико се могне установити и одмах ће се извјестити.

Добили смо извјештај од везе у Купресу да је 3. о. м. дошла једна бојна домобрана са Виторога преко Благаја у Купрес, а да се надају још једној која треба да дође преко Јања и да заједно са снагама које се налазе у Купресу ударе преко Вуковска. Друга колона да има правац Гламоч—Ливно—Дувно.

---

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—1, к. 9.

[2] Првим босанским НОУ корпусом

[3] Јединице 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 190.

[4] У оригиналу, ријечи „упућује јаке“ дописане су мастилом.

Непријатељ који се налази у Ливну покушава [продор] према Шујици; са истим воде борбу јединице VII К. Б.[5]

Овдје се налази XI Хрватска бригада која држи положаје према Купресу и Планиници.

Јавите ми под чију ће команду да подпадне овај батаљон IX К. Б.[6]

По наређењу штаба X Дивизије одређен је замјеник[7] Команданта на овај сектор који ће се до даљњег наређења налазити код овог батаљона.

Редовно се одржава веза са VII Хрватском дивизијом.

Подаци не могу се узети за сигурно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

6/III
16/час.

За
Команданта IX Кра[јишке] бригаде
Недељко Манојловић

БР. 39

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА МЈЕСТА ДУВНО ОД 6 МАРТА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ ДУВНА[1]

Другу Терзићу[2]
Начелнику В. Ш.

Положај

Војна ситуација на подручју Дувна је слиједећа:

Правац Ливно—Аржано преко Карлов Хана је потпуно празан и не брани га нитко, пошто се V бригада[3] IX диви-

---

[5] Седме крајишке НОУ бригаде
[6] Трећи батаљон Девете крајишке НОУ бригаде
[7] Недељко Манојловић

[1] Оригинал, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16-1, к. 9.
[2] Велимир Терзић, замјеник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије
[3] Пета бригада Девете далматинске НОУ дивизије

зије повукле на нове положаје. Исто тако је слабо или никако осигуран правац Имотски.

У Маловану, према извјештају из Шујице, нема нитко. А Борову Главу је непријатељ запосјео и сада му је продор за Дувно лак, особито због тога што се III батаљон VII крај. бригаде повукао у село Бањке.

Сви рањеници и болесници су пребачени у села од Ведашика до Липе, али нијесу пребачени на Љубушу. Поред оваковог стања ствари мишљења сам да су рањеници у прилично несигурном положају и мене чуди како су положаји према Имотском—Аржану и Ливну остављени тако празни док се рањеници не евакуишу у Љубушу. Уколико би непријатељ навалио јачим снагама, он ће сутра загосподарити Дувном, а онда су села у којима су рањеници изложена великој опасности. Непријатељ је данас страховито бомбардовао Дувно, а постоји бојазан да ће сутра бомбардовати села. Они помоћу авијације сигурно неће дати да се сутра преносе рањеници.

Јавите шта да радим, под оваквим условима Дувно више није слободно у правом смислу ријечи.

Терен за повлачење у одређеном правцу је врло незгодан (поље).

По Вашем наређењу нафта је сва евакуисана изузев нешто мало, тако исто уље. Јавите што да радимо са остатком и још неком робом у магацинима, пошто немамо средства за евакуацију.

С. Ф. — С. Н.

Командант мјеста Дувно
Н.[4] Касумовић

6/III 1943
4 ч.

---

[4] Редакција није могла установити име.

БР. 40

ИЗВЈЕШТАЈ ОФИЦИРА ЗА ВЕЗУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 7 МАРТА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАВА О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРУ ВУКОВСКО—ШИПОВО[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О В И П.О.
другу Вељку[2]

Шаљем Ти оригиналан извештај команданта VII Крај. бригаде о ситуацији током јучерашњег дана 6. III. Према тим подацима вероватно је да ће гро снага кренути правцем: Купрес—Вугојно, као појачање[3] непријатељским деловима на сектору Бугојно—Г. Вакуф.[4] Но док се то потпуно не *утврди* могуће је да ће извесним својим снагама они кренути и у правцу *Равна.* С обзиром на такву ситуацију код непријатеља, исти би могао надирати ка Равну правцима: *Купрес — Д. Вуковско — Равно* — Д. Малован — Заноглина— Равно и Шујица — Равно. Будући да сам од IX Крајишке бригаде овде нашао свега 1 батаљон, док су 2 батаљона остала на територији око Јајца, то сам *правовремено,* док се потпуно не обелодани намера непријатеља, задржао ту бригаду за затварање тих праваца. —

Снаге за затварање тих праваца распоредио сам овако:

1) Затварање правца Купрес — Д. Вуковско: I и III батаљ. XVI Бригаде — под командом штаба XVI Бригаде.

2. Затварање правца Д. Малован — Заноглина — Равно: IV батаљон VII К. бр.[5] и III бат. IX Крај. бриг.[6] — под заједничком командом замјеника[7] кдт. IX Крај. брит. —

3. — Затварање правца Шујица—Равно: I и III батаљон VII Крајишке бригаде, под командом шт.[8] VII Крај. брит. Све јединице (батаљони) су углавном остале на одбрани својих досадањих праваца — никакво рокирање није вршено, сем што сам одбрану правца Купрес — Д. Вуковско појачао са једним батаљоном.

Свима командантима сам предочио важност тих операција — тј. предочио сам им положај наших рањеника, и на-

[1] Документат, нерегистрован, налази се у архиви Војноисториског института.

[2] Павле Илић, помоћник начелника Врховног штаба НОВ и ПОЈ.

[3] Односи се на њемачке једиинце. Види док. бр. 190, 193 и 194.

[4] Код Горњег Вакуфа и Бугојна налазиле су се 717 њемачка дивизија и Група Фогл. Види док. бр. 194, 198 и 199.

[5] Седме крајишке НОУ бригаде

[6] Девете крајишке НОУ бригаде

[7] Недељко Манојловић

[8] Штаба

ређено им је да *упорно* — стопу по стопу бране сваки пед земље. —

Лично везу до сада сам ухватио са целим штабом XVI Бриг., са полит. ком. VIII Бригаде —а писмено са кдт. VII Бриг. — Са замеником ктд. IX Кр. бриг. нисам још до сада добио везу, али верујем да ћу до зоре бити и са њим у вези. —

Штаб X Дивизије, остатак штаба IX Крај. бригаде налази се са остатком (2 батаљона) IX Крај. бриг. у околини Јајца. Молим те да ме повратно известиш:

1.) Да ли се слажеш са распоредом снага. —

2.) Да ли се слажеш са повременом употребом XVI Кр.[9] бригаде.

3.) Извести ме о току евакуације рањеника на целој просторији до Прозора. —

4.) Да ли је Ком. м.[10] Прозор упутила већ радничко одељење за рушење цести. (Ми ћемо настојати да после евакуације Зрињаче приступимо мобилизацији сељака ради рушења цеста.)

Молим да ме о томе известиш повратком тог писма.

С. Ф. — С. Н. Другарски поздрав

Лах[11]

БР. 41

ПИСМО КОМАНДАНТА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 МАРТА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
7-III, 7,15

Друже Вељко,[2]

1. — Далматинску бригаду[3] упутили смо преко Солакове Куле у састав њене Дивизије; она са овог терена кренула 6. о. м. око 1 ч.

---

[9] Односи се на Шеснаесту баниску бригаду Седме НОУ дивизије.

[10] Команда мјеста

[11] Милан

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 710.

[2] Павле Илић

[3] Односи се на Прву далматинску бригаду Треће НОУ дивизије, која је приликом противудара наших снага према Горњем Вакуфу, била у саставу десне колоне под привременом командом Прве пролетерске дивизије. Види док. бр. 19, 23 и 24.

2. — Нашој I бригади[4] био је синоћ[5] наређен покрет ка Острошцу. Твоје писмо о промени правца за I бригаду примили смо 7-III у 0,30 ч. и одмах га доставили I бригади.

3. — У току јучерашњег дана није било промена на овом сектору.

Непријатељ се утврђује на линији Тихомишље—Сарајвилић. У току дана 6 непријатељских тенкова од Тихомишља прошли су проз Вакуф, продужили уз Врбас, а потом се вратили.

4. — Са нашом IX (крајишком[6]) бригадом још нисмо ухватили везу. Затварање правца за сада вршимо на обе стране Врбаса са Санџачком бригадом.[7] Крајишкој бригади послали смо наређење преко тебе и Пека,[8] пошто нам нисте јавили где је она постављена као резерва.

5. — Хаубички полудивизион нам јавља да не може поставити осматрача, јер да немају телефонски материјал за везу са осматрачницом. Уколико је телефонски материјал који је био код хаубица — ту, треба им га одмах вратити.

С. Ф. — С. Н.

Комдив
Коча[9]

6. — У 7 часова добили смо следећи телеграм:[10]

„Наше претходнице су већ прешле Неретву. Продужавамо даље. Ви са две бригаде затворите правац: Вугојно—Вакуф—Прозор—Рама“.

7. — Наша болница је стигла код нас — не знамо по чијем наређењу. Ми ћемо је прикључити општој болници, пошто нам је незгодно да као заштитница и непосредно спроводимо болницу, пошто је вероватно да ће наш покрет бити под борбом.

С. Ф. — С. Н.

Комдив
Коча

---

[4] Првој пролетерској бригади
[5] Види док. бр. 35.
[6] Трећом крајишком НОУ бригадом
[7] Трећом санџачком НОУ бригадом
[8] Пеко Дапчевић, командант Друге пролетерске дивизије
[9] Поповић
[10] Телеграм је вјероватно упућен од Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

БР. 42

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 МАРТА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОРВАМА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ И ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ПРОТИВ ЧЕТИИКА КОД ЈАБЛАИИЦЕ И НА ЛИНИЈИ ЈАВОРИК—БРЕЗА[1]

7-III-43
17,30

Другу Терзићу[2]

Друга далмат. бригада убила 60 четника, заробила 12, заплениила 1 тешки митраљез, 40 пушака, муниције, бомби и хране. Губици II далм. су 4 мртва и 5 рањених.[3]

Друга пролетер. бригада разбила је 5 четничких бригада, 1 бригада броји 300 четника. Непријатељ се гони свом жестином. До сада заробљено код II пролет. бригаде 23 четника, много муниције и рањених. Рањен је командант четничке бригаде мајор Никола Бојовић. Ова бригада налази се на линији Јаворик—Бреза. Биће још заробљеника. Заплењено 30 пушака, муниције, бомбе, хране, италиј. падобрана, којима су им Талијани бацали храну и муницију.[4]

Наши тенкови дошли до Карауле и побили велики број четника. Исто тако ранили велики број, јер су их изненадили. Заплењено је пушака и остале спреме. На терену остало много ратне спреме и муниције. Послуга из тенкова није могла изаћи да ту спрему покупи.

Нека се хитно упути IV пролет. бригада иа свом правцу. На Борцима се налазе 4 васојевићке бригаде.[5]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије

Примљено:
7/III/1943 у 17,30

Начелник
Вукотић[6]

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18—1, к. 9.

[2] Велимир Терзић

[3] Борбе је водио Први батаљон Друге далматинске НОУ бригаде. Опширније о томе види док. бр. 31.

[4] Види док. бр. 43 и 199.

[5] Односи се на четиике из Црне Горе.

[6] Јово Вукотић, начелник Штаба Друге пролетерске дивизије

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРИЛИКОМ ФОРСИРАЊА НЕРЕТВЕ И О СТАЊУ У ЧЕТНИЧКИМ ЈЕДИНИЦАМА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
8. III. 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према предвиђеном плану и примљеној директиви, јединице наше Дивизије и придодате[2] нам бригаде пребациле су се на лијеву обалу Неретве, очистиле гребене изнад Неретве и продужиле чишћење предвиђене територије преко линије: Добригошће—Крстац—Равна—Глогошница и сјутра до 10 часова наши предњи дјелови избиће у Горњој Бјелој. У току чишћења ове територије и продора у предвиђеном правцу, као и затварања праваца од Мостара и долине Неретве, јединице наше дивизије на свом правцу продирања разбиле су све четничке снаге. У тим бојевима вођеним једновремено против удружених јединица: њемачких, италијанских, четничких и усташких, наше јединице су нанијеле непријатељу губитке од 130 убијених, 105 заробљених и већи број рањених.

Заплијењено је: један тешки бацач са нешто мина, 63 пушке, 8.000 метака и остала ратна спрема. Међу плијеном налази се и 15 италијанских падобрана, којима су италијански авиони снабдијевали четничке банде муницијом и храном.

Наши губици 5 мртвих и 7 рањених.

У току свих ових операција, као и прелаза преко ријеке Неретве, и поред јаког непријатељског бомбардовања, наше јединице нијесу имале никаквих губитака од авијације.

Из првог утиска, послије сукоба са првим црногорским четничким јединицама, да се закључити да је то војска доста слабог квалитета и да четници као посебне „војне“ формације неће моћи организовати неки јачи отпор ако не буду потпомогнути директно људском снагом окупаторске војске.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—1, к. 9.

[2] Види док. бр. 42, 47 и 329.

Помоћ коју непријатељ — окупатор даје четницима у тешком наоружању, моторизацији и авијацији није довољан да учврсти и ојача њихову борбену способност. Пјешадијске четничке јединице располажу са доста слабим наоружањем, напр.: чета од 80 људи — један до три пушкомитраљеза; батаљон — један или два тешка митраљеза; извјесни батаљони — по један бацач; просјечно на борца 60 до 80 пушчаних метака; комора неорганизована те и снабдијевање неорганизовано; без револвера и машинских пушака.

Сваки батаљон има штабску чету, а свака бригада штабски батаљон, те јединице су тјелесна гарда — ударне јединице њихових бригада, тј. „летеће" чете мобилисане на добровољачкој бази, и људство у тим четама се је већ у Црној Гори борило противу нас. Изузетак чине васојевићке бригаде које су читаве — „летеће бригаде". Остало људство по бригадама је присилно мобилисано или мобилисано под изговором похода на муслимане — пљачка. Плату примају по 1000 куна само летећи одреди, док се остали чак и од куће хране. Јединице са којима смо ми имали сукобе морале су понијети са собом приликом поласка из Црне Горе храну за пет дана.

У вези свега овога и у вези општег расположења заробљеника, а кроз расположење заробљеника може се цијенити да је и расположење маса у Црној Гори повољно за нас, ми смо све заробљенике мобилисали, јер и они то хоће, и вршимо припрему у циљу укључивања истих у IV Пролетерску бригаду. Врши се испитивање појединачно сваког, послије чега ће исти бити подијељени по батаљонима IV Бригаде, изузимајући 14 из околине Фоче који ће бити укључени у II Пролетерску бригаду, јер тамо има омладинаца из Фоче. Доста велик број заробљеника има браћу, рођаке или блиске пријатеље на одговорним функцијама у нашим јединицама, напр. брат комесара артиљерије Врховног штаба, брат политичког комесара V батаљона IV Бригаде, брат командира чете у V батаљону IV Бригаде, два брата једне партизанке у V батаљону итд. Борци V батаљона у већини случајева изражавају се повољно о заробљеним четницима. Изгледа да међу заробљеним четницима има један или два који су били враћени на рад на терену. Сви подвлаче да је мобилизација извршена под присилом од 16 до 60 година, што се да закључити и из факта да је командант батаљона из којег се предала једна читава чета пуцао у леђа на четнике који су дигли марамице у знак предаје. Једновремено су пуцали на чету која се предаје и Њемци.

Ми ћемо и поред горе наведенога опрезно и конкретно прилазити сваком случају.

Штаб дивизије ће се у току сјутрашњег дана пребацити у Мемеја Село — долина Идбра, одакле ћемо припремити ликвидацију с. Ворци.

Ми смо мишљења да што хитније треба пребацити на сектор I Пролетерске бригаде неку другу јединицу, да би ми са четири бригаде извршили брзи продор и нишћење сектора Борци и узводно уз Неретву, затварајући једновремено правац према Коњицу, прије непријатељске концентрације која би могла услиједити од стране Коњица са једне стране и четничких снага из Херцеговине с друге стране. Ми би једним таквим брзим продором овладали врло повољним положајима и омогућили пребацивање рањеника са ове територије, и тиме створили могућности већих продора и маневара, бољи смјештај рањеника; и донекле избјегли велики ефекат непријатељске авијације; затим таквим силовитим налетом ми би још више сломили и деморалисали четничке банде прије него што им окупатор пружи неку јачу помоћ. Брзина пребацивања јединица и тим самим јаче дејство на непријатеља дезорганизовали би непријатеља, а наше трупе ставили у врло повољан положај.

Молимо Вас за директиве и упуте.

Ми ћемо Вас, уколико то нам покрети не сметају, редовно слушати на радио-станици у 11 часова.

Шаљемо Вам документа заробљеног њемачког мајора.

Извијестите нас о ситуацији на осталим секторима.

Ми досад нијесмо успјели заробити неког већег четничког функционера, но чим то постигнемо, послије узимања нама потребних података, упутићемо га Вама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
	Вукотић[3]	**Пеко**[4]

ПС.[5] Непријатељ је запосио положаје: Челебић, Бодиљ, Тамара, Лисина, а по дубини: Разерче, Турија и даље према Коњицу. Јачина непријатеља цијени се око 2000 четника и нешто Њемаца. Ми ћемо 9/10 извршити општи напад са II и IV Бригадом у циљу избијања у Г. Бјелој и затварања праваца Коњиц—Лисина.

---

[3] Јово

[4] Дапчевић

[5] Накнадно дописано на машини, латиницом.

Неопходно је нужно ставити хитно на расположење овој групи I Пролетерску бригаду. То значи на њено мјесто упутити неку другу јединицу — макар и слабију, јер послије нашег продора правац Острожац постаје мало важан.

Ми морамо дејствовати енергично и брзо а наша група мора бити јака најмање четири бригаде.

Молимо Вас да нам одмах упутите далматински батаљон и да смијените I Пролетерску и хитно је упутите у долину Идбар. Њен распоред је сада Добригошће—Јаворик—Бунар.

Пошаљите пионире да оправљају и крче пут за рањенике.

Штаб дивизије се налази у с. Бреза.

БР. 44

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД СЕЛА ГОСТОВИЋА И ВИШЊЕВИЦЕ, О ВРОЈУ РАЊЕНИКА У ДИВИЗИЈИ И О ГУБИЦИМА ЈЕДИНИЦА У ПОСЉЕДЊИМ БОРБАМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 40.
7-III-1943
у 21 час

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Како смо вам данас радиограмом јавили, наш противнапад, предузет са свима снагама данас у зору, развијао се у току дана повољно. Јединице V Црногорске бригаде успјеле су данас до мрака да заузму с. Гостовиће и с. Вишњевицу на лијевој обали р. Неретвице. Вјерујемо да би успјех био у току данашњег дана и већи, али X Херцеговачка бригада и I Далматинска бригада, услијед дугих маршева, нијесу стигле благовремено да пређу у напад, па се и њихово дејство у току данашњег дана слабо осјетило.

Започети противнапад продужујемо, па вјерујемо да ће дејство ових двију бригада у току ноћи и сутрашњег дана дати видније резултате.

Сходно вашем наређењу да се два батаљона II Пролетерске бригаде одмах врате у састав своје бригаде, извршили

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—1, к. 9.

смо прегруписање наших снага, које се углавном састоји у сљедећем: V Црногорска бригада (без два батаљона) и један батаљон Херцеговачке бригаде чине десну колону са задатком да са полазног положаја Мраково—Костајница продуже ноћас напад, пошто су батаљони V Црногорске бригаде већ избили на линију Гостовићи—Вишњевица, а X бригаде — Вишњевица—Квок. Остале снаге — средњу и лијеву колону — рокирали смо више у десно.

Из поузданих извора сазнали смо да је прекјуче из Сарајева кренула 7. домобранска пјеш. пуковнија у правцу Иван Седла. Пошто се данас чула борба у правцу Реповаца са нашим јединицама (извиђачким дјеловима), има вјероватноће да се ова колона креће у томе правцу са задатком садејства главној колони, која дејствује долином Неретве. Обзиром на ово морамо и даље обратити велику пажњу на овај правац, тим више што је у посљедње вријеме дошло у Солакову Кулу око 400 рањеника и уопште велики дио Централне болнице налази се на овој просторији.

У нашој Дивизиској болници налази се већ око 500 рањеника и болесника. У овај број улази и добар дио болесника и рањеника из I и II Прол. дивизије. Од ових рањеника има око 35 за носила, а око 350 којима требају коњи, док остали број може лагано ићи пјешице. Молимо за наређење куда ове рањенике и болеснике да упутимо, ко и гдје да их преузме, с обзиром да ова Дивизија продужава и даље дејство и улогу побочнице. Такође нам јавите гдје су болнице I и II Дивизије да им упутимо њихове рањенике.

На нашем правцу непријатељ дејствује са 3 хаубице, 2 брдска топа и више бацача, а ми немамо ни једног топа. Поред тога данас нас је тукло у неколико наврата 4 „Штуке" и 4 бомбардера. Зато да нам се хитно упуте 2 брдска топа са довољно муниције, те да можемо извјесну заштиту пружити нашим јединицама. За то има могућности и најбоље је да нам се пошаљу од I Дивизије 2 брдска топа, са цијелом припадајућом муницијом, која је заробила I Далматинска бригада код Г. Вакуфа и привремено дала на послугу I Дивизији. Молимо да по овоме хитно издате наређење и нас извијестите гдје да их преузмемо.

Ријешено је да ће нам се упутити 500 Далматинаца за попуну V Бригаде, па молимо да се то хитно учини, пошто до сада није ништа добила.

Молимо, ако је могуће, да нам се најхитније достави директива за наш даљи рад и дужи период, јер ми само наслућујемо шта се предузима, а немамо ширу перспективу и детаљне податке о општој ситуацији и нашем дејству. Тако напр. ми смо до сада сматрали да нам је главни задатак за-

штита и обезбјеђење позадине наших дивизија које су оперисале у долини Врбаса и наших болница око Прозора, а на другом мјесту упорна одбрана непријатељског продирања долином Неретве, па смо према томе створили наш план нашег дејства и извршили распоред наших снага. Међутим у јучерањем вашем наређењу за то нам се замјера, иако знамо да је тај рад био правилан и у духу ондашње ситуације како смо је ми замишљали. То најбоље свједоче три јака јуриша које је одбила V Бригада на правцу Брадина—Реповци—Самар—Солакова Кула, јер да је непријатељ туда продро, позадина главних снага и наше болнице биле би озбиљно угрожене; а наше јединице набачене према Неретви. Ми нијесмо замишљали кордонски распоред наших јединица, већ смо распоредили двије бригаде на цијелој просторији, а Далматинску бригаду[2] предвидјели у општу резерву код Солакове Куле и Крушевице[3] и тиме потпуно јасно изразили нашу идеју маневра, тј. удар у бок и позадину непријатеља када се спусти у долину р. Неретвице. Међутим, без нашег знања, и противно договору, задржана је Далматинска бригада код Г. Вакуфа. Ширина фронта и јачина непријатељских снага захтијевале су да обје бригаде распоредимо у први борбени ред, стварно кордонски, очекујући долазак наше резерве.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
Петар Ћетковић

П. С. Ова Дивизија у посљедњим борбама (око Бугојна. Прозора, долина р. Раме, Коњиц, поновно Г. Вакуф и затварање правца Коњиц—Прозор) имала је велике губитке и то:

V Бригада	50 погинулих	и 158 рањених другова
X Бригада	39 погинулих	и 58 рањених
XIV[4] Бригада	86 погинулих	и 139 рањених
Укупно:	175 погинулих	и 355 рањених.

Од овога броја велики је број војних и политичких руководилаца.

Поред овога био је велики број обољелих другова, а нарочито из Далматинске бригаде.

Сталним борбама, слабим одмором, недовољном исхраном људство је сасвим изморено, те за кратко вријеме физичка снага ће попустити и неће моћи издржати овакве напоре. Но, поред свега овога, расположење и морал другова су на завидној висини.

[2] Прву далматинску НОУ бригаду
[3] Вјероватно Крушчица.
[4] Односи се на Прву далматинску бригаду.

БР. 45

ДОПИС ШТАБА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ПОТРЕБИ ЗАПОСЈЕДАЊА ПОЛОЖАЈА КОД ЧАЋАВИЦЕ[1]

ШТАБ
II КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ[2]
Оп. бр. стр. пов.
Дне 8-III-1943 г.

Штабу батаљона VI бригаде, који се налази десно од нашег III батаљона, тј. око Б.[удимлић] Јапре и Антонића Брда, на положају.

Драги другови,

Како наша бригада иде на одређени јој задатак[3] са три батаљона, то смо приморани да наш III батаљон. који се налази лијево од вас, рокирамо у лијево на положај нашег I батаљона. Те према томе је потребно да ви са једном својом четом заузмете положај нашег III батаљона, тј. *Ракани—Чаћавица,* и да држите тај положај док се наша три батаљона не врате са свог задатка. Ово сматрајте за врло важно, јер би било доста незгодно да непријатељ сазна да је тај сектор празан и да упадне у наша села те да пали и пљачка.

О овоме смо извјестили Штаб дивизије, да нареди Штабу ваше бригаде да се овај сектор упражњени попуни са једном четом вашег батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Нико[4]

Замј. команданта
Штрба[5]

Положај[6] заузети сутра 19-III-1943 г.
најдаље до 10 h ујутро.
Потврдите пријем овог дописа.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/8, к. 774.
[2] Четврте НОУ дивизије
[3] Види док. бр. 21.
[4] Јуринчић
[5] Ђуро Штрбац
[6] Слиједећи текст дописан је мастиљавом оловком, ћирилицом.

БР. 46

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАВА ХАУБИЧКОГ ДИВИЗИОНА ВРХОВНОГ ШТАВА ОД 8 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ДИВИЗИОНА И ФОРМИРАЊУ ВРДСКЕ ВАТЕРИЈЕ[1]

ШТАБ
ХАУБИЧКОГ ДИВИЗИОНА В. Ш.
Стр. пов. бр. 27
8 марта 1943 г.
у 11 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
(За друга Терзића[2])

По потреби службе обавјештавамо:

1. — Наша 4. батерија је јутрос приспјела са положаја Макљена и довучена је у близину Јабланице, код наше друге батерије. Наша 1. хаубичка батерија је и даље остала на положају код моста, код Раме.

2. — Моментално ниједна група не дејствује, ни ова код Јабланице ни она код Раме, јер циљева и задатака према непријатељу нема.

3. — Штаб дивизиона се налази код Јабланице, на око 2 км, код 2. и 4. батерије.

4. — У вези добијеног наређења, а у вези постојеће вјероватноће да ћемо најзад уништити наше хаубице, предузели смо одмах формирање брдске батерије, пошто то не утиче ништа на евентуално гађање хаубица поменутих двију група. То нисмо оставили послије уништења хаубица из разлога што формирање изискује пуно времена и посла, а сада то више имамо него у моменту када будемо морали уништавати наше хаубице.

Овога момента је стигао један друг из I дивизије, са једним водом људи, и тражи да формира неки брдски вод од једног топа. Имао је од топа нишанске справе и затварач. Како смо ми предузели све да од нашег људства и стоке формирамо ову батерију од два брдска топа, то смо узели од њега све дијелове топа, а њега са водом вратили у ње-

---

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—1, к. 9.

[2] Велимир

гову дивизију, јер одређени иначе нису били артиљерци, те се нису могли ни искористити.

Код овога питања формирања брдске батерије желимо напоменути да је још у Ливну било муниције за ове топове, те немамо података шта је са том муницијом, те ако имате податке можете нас обавијестити, или упутити за нама муницију.

5. — Од друга команданта II дивизије[3] смо синоћ добили наређење да се вама даље обраћамо, јер он са штабом прелази даље, па смо по нашем основном задатку остали груписани како смо навели.

6. — Постоји вјероватноћа да ћемо заиста морати уништавати материјал, те смо предвидјели да код оруђа имамо довољну послугу за евентуално гађање, за уништење материјала, — а од свега осталога по батеријама предвиђамо послове који би нам олакшали да батерије постану „пјешачке", носећи собом: затвараче и дјелове затварача, инструменте за нишањење (бусоле, дурбине итд.), нишанске справе топова, опрему и храну. Обзиром на све ово и обзиром за брдску батерију дајемо најнужнији број коња (42 коња), и обзиром да вучемо за собом и један неисправан противтенк. топ 47 мм, ношење хаубичке муниције отпада, већ једино остаје: да је са ових положаја, уколико буде потреба, испалимо, затим да је благовремено закопамо или онеспособљену бацимо у воду. Мишљења смо, обзиром на све: да муницију држимо до задњег и искористимо гађањем, а онда онеспособимо и бацимо у воду, јер је свако закопавање проблематично, и несигурно, да непријатељ не пронађе.

Уколико је оваква припрема дивизиона добра, молимо одобрење и евентуална конкретнија упутства.

7. — У преносу муниције од Румбока довде користили смо и мобилисану комору и то: 25 товарних коња и 21 воловска кола са по два пара волова. Мобилисани су скоро сви из области Г. Вакуфа.

Молимо хитно рјешење по овоме, тј.: какав би био поступак у моменту кад они нама више не требају (сада се још користе за пренос муниције од Румбока довде, по наређењу друга Терзића).

Ми смо мишљења: да се свих 25 товарних коња задржи и даље код нас са њиховим пратиоцима као мобилисани, јер немамо товарних коња, тј. немамо самара. Мислимо све слабије брдске коње вратити сопственицима и њих бисмо отпу-

---

[3] Пеко Дапчевић

стили, а задржали бисмо њихове самаре. Волове, и то једним дијелом, бисмо реквирирали за потребе војске и повели собом, а остало бисмо отпустили са воловима и колима њиховој кући.

8. — За поменути противтенк. топ 47 мм, ми не иосимо никакву муницију, те ако је има потребно би је било довде пребацити, те бисмо гледали колико се може понијети.

9. — Што се тиче наше 3. батерије, њој нисмо давали никаква упутства и наређења у духу предњег, те молимо да јој се благовремено даду подаци и наређење за поступак са људством, стоком и материјалом.

Молимо другарски штаб [за] хитно рјешење и одобрење по горњим тачкама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар (М. П.) Командант
В. Ђурковић

8/III у 14 ч.

НАРЕЂЕНО ЈЕ:[4]

1) Да формира брдску батерију.

2) Да се понесе сва муниција за брдске топове, — као и за противколске топове.

3) Да се испитају све могућности за транспорт хаубица — нашим правцем.

4) Да задржи све мобилисане товарне коње за транспорт оруђа и муниције пошто се у коњима оскудева.

5) Да још ништа не предузима у погледу уништења хаубица — томе ће се приступити тек онда кад се заиста уверимо да се апсолутно не могу пребацити — кад се истроши сва муниција и кад за то добије наше наређење.

Терзић

---

[4] Накнадно дописано од стране Велимира Терзића, замјеника начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

БР. 47

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ И КОНТРОЛИСАЊЕ ПРАВЦА ОД НЕРЕТВЕ И НЕУТРАЛИСАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ АРТИЉЕРИЈЕ У СЕЛУ ЧЕЛЕБИЋУ[1]

ШТАБ
II ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
9. III. 43
11,30

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕР. БРИГАДЕ

Положај

По пријему овог наређења пребаците један ваш батаљон на простор Јаворик, а један на Бунаре, са задатком да се контролишу и осматрају сви правци који изводе од Неретве ка овим положајима. Вашу брдску батерију поставите на простору Вунари са задатком да неутралише непријатељ. артиљерију у с. Челебићу. Истовремено са вашом батеријом туците непријатељске положаје: Челебић, Бодиљ, Љубина Планина, Лисина.

Одржавајте везу десно са IV пролетер. бригадом[2] на простору Мемеја Село.

Друга прол. бригада налази се на простору Бреза—Мемеја Село—Идбар—Бунари. —

IV пролетер. бригада налази се на простору Јаворик—Бреза. — Покрет извршите од 17 часова водећи рачуна о непријатељ. авијацији. —

Нека дође са два курира један ваш члан штаба у Штаб дивизије у с. Бреза. —

С. Ф. — С. И.

За штаб
Командант
Пеко[3]

(М. П.)

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—2, к. 731.

[2] Четвртом пролетерском (црногорском) бригадом Друге пролетерске дивизије

[3] Дапчевић

ВР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЧЕТНИЧКИМ ЈЕДИНИЦАМА КОД КОЊИЦА, ЊИХОВОМ МОРАЛУ И О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Об. ст. пов. бр. 14
9-III-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
За ОБ — О

Нашим дописом[2] од 27-II о. г., Об. стр. пов. бр. 10, извијестили смо вас о саставу и снагама четничких јединица на сектору према Коњицу, па вам овом приликом допуњавамо податке о поменутим четничким јединицама.

На поменутом сектору оперишу два четничка одреда, тако смо вам раније јавили, а сада смо добили извјештај да се на поменутом сектору, поред ова два одреда, налазе и јединице Санџачке четничке бригаде, чији командант Јован Јеловац пише писмо команданту IV батаљона „Бајо Пивљанин“ о раду овога батаљона. У овом писму карактеристично је да командант поменуте бригаде наређује штабовима батаљона како треба да поступају са народом, па каже: „Поступите и даље према већ издатом наређењу, хватајте и убијајте све муслимане, жене и дјецу. Радите и држите засједе и убијајте све што вам дође до руке. Сада настаје чишћење до краја . . .“ (Писмо[3] вам прилажемо).

Командант ове бригаде у септембру мјесецу 1942 г. издао је један потсјетник командантима батаљона своје бригаде. У потсјетнику, између осталога, каже се да треба извршити тачан попис људства од 18 до 30 година старости по општинама које су додијељене у зону Пљеваљске бригаде, па извршити формирање чета према теренском задатку дотичних општина. У потсјетнику скреће се пажња свим командантима да доставе имена лица која сметају четничкој

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 753.

[2] Види том IV, књ. 10, док. бр. 167.

[3] Редакција га није пронашла.

организацији, а нарочито да мотре на рад комуниста, њихових јатака и помагача. Скреће им се пажња да нико не смије својевољно општити са главним штабом или са штабом лимско-санџачких четничких одреда.

Командант поменуте Пљеваљске бригаде, Јован Јеловац, у поменутом потсјетнику каже сљедеће: „У свакој општини налазе се најмање по два или три окупаторска шпијуна и треба настојати да се ови шпијуни ликвидирају. Направити спискове оних који предано сарађују са окупатором, и имати их у евиденцији. У коријену спријечити и сузбијати политички рад ма које странке или групе који би био уперен против наше организације. Уопште политику искључити. Једини рад и поредак је оличен у нашој четничкој организацији. Све треба да буде централисано у рукама одређених старјешина. Развити што јачу усмену и писмену пропаганду путем народне пјесме, гусала, радија, бацати кратке летке (примјерак једног летка од војводе Павла Ђуришића под насловом „Браћо, Босна вас зове“ позива Црногорце у борбу против Народно-ослободилачке војске у Босни, па вам га шаљемо).“ Примјерак потсјетника из кога вам пишемо ове податке шаљемо вам.

Командант Пљеваљске бригаде Јован Јеловац у октобру мјесецу 1942 године пише писмо Бају Станишићу и између осталога каже: „Драги чика Бајо, шта се ради код Бас, некако се усковитлало, али не смијемо клонути. Вијести са фронта су добре, Њемцима не иде добро, али се још некако држе и тврдоглаво нападају на Стаљинград.“ (Писмо вам прилажемо).

Достављамо вам и наређење штаба Дринског корпуса, чији је командант капетан I класе Бајо Б. Никић, команданту Пљеваљске бригаде Јовану Јеловцу. Исто тако достављамо вам два писма Бају Станишићу од Николе Т. Бојовића, бившег жандарм. капетана, а сада команданта једног од поменутих одреда четничких који оперишу на сектору око Коњица. Шаљемо вам и списак четника из Бољанићке општине.

Сва ова архива нађена код једног четничког старјешине којега су убиле јединице Херцеговачке бригаде[4] у борбама преко Самара. Ове борбе вођене су прије два дана и у истим непријатељу нанесени велики губици. Поменути старјешина изгледа да је Никола Бојовић, код кога су нађена и три одликовања па вам их шаљемо (Крст Петра I из 1913 г., Одликовање за грађанске заслуге, као и Медаљу Милоша Обилића за храброст — златну).

---

[4] Десете херцеговачке НОУ бригаде

Због тога што четничке јединице трпе велике губитке у борбама са јединицама ове Дивизије, четничке масе су се усколебале и морал је много попустио. Њихови су губици били велики у борби са Херцеговачком бригадом на Пл. Љубиној, па онда са Црногорском бригадом[5] на десној обали Неретвице и са V батаљоном Херцеговачке бригаде преко Самара.

Говори се о покрету 7. домобранске пјеш. пуковније од Сарајева према Иван Седлу. Ова вијест није провјерена, па ћемо настојати да је провјеримо.

Извјештавају нас да у Фојници и Крешеву нема непријатељских снага, сем по неколико жандарма.

У Кисељаку се налазе 2 компаније Њемаца и 1 одред (60 људи) тенкиста. Ове 2 компаније броје 300 људи. Ових 60 тенкиста су на тенковима и камионима. Топова за сада немају.

У Бусовачи су биле 2 компаније Њемаца, као и у Кисељаку, са врло приближним наоружањем, а то значи око 6 бацача мина, 5 тенкова, 8 камиона итд.

У Високом су 2 сатније домобрана са једним одредом Њемаца и држе положаје око града у рововима и бункерима.

Прије 3 дана код нас су дошла 4 друга из Херцеговине, који су били мобилисани у јединицама (четничким) према Книну. Ови другови учествовали су у офанзиви четника прошле јесени на Прозор и Раму. Они кажу да је народ у Херцеговини врло слабо примио поменуту мобилизацију и да су се четници том приликом прилично компромитовали код народа, који је осуђивао офанзиву четника из Херцеговине на партизане који су водили крваве борбе противу усташа.

Они причају да Талијани плаћају сваког четничког борца мјесечно са по 1000 лира. Талијанске власти, путем својих комисија, провјеравају да ли четничке команде исплаћују борцима поменуту редовну плаћу. Народ и четничке масе ово тешко примају, јер осјећају да су плаћеничка војска окупатора. Да би ово ублажиле, четничке команде су предложиле борцима да се овај новац депонује и да се набављају намирнице за сиротињу. Но, ово се никад није десило, него су све намирнице и новац слати Главној четничкој команди (Дражи Михаиловићу и његовим трупама) у Калиновик. Четничка војска која оперише према Книну добила је од талијанских команди талијанску униформу: шињел, цокуле и шаторско крило. Све ово четнике компро-

---

[5] Петом црногорском НОУ бригадом

митује у народу. У народу говоре да су им партизани највећи непријатељи и да ће по ослобођењу они лако обрачунати са свим осталим непријатељима, нарочито усташама, па због тога да данас не воде, наводно, отворену борбу против усташа.

Масе, које су блиске нама у Херцеговини, прилично су правилно обавјештаване о ситуацији преко наших другова у позадини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) Шеф об. центра
Д. В.[6]

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА САМАРУ И ЗАПОСЈЕДАЊУ ЛИНИЈЕ МРАКОВО—СТРОГОЈНИЦА—РАВАН — ФАЛАНОВО БРДО[1]

III ДИВИЗИЈА
9/III — у 13 ч.

р. [адио] депеша

Допрли смо до линије с. Мраково—Строгојница—Раван—Трусина—Фаланово брдо. Три јуриша на Самар одбијена.[2] Четници и Немци претрпели велике губитке.[3] Известите где да примимо 600 Далматинаца за V бригаду.[4]

— . —

Наши ушли у Острожац. Гоне непријатеља ка Лисичићима.

---

[6] Народни херој Душан Војовић. Погинуо 13 јуна 1943 год. као начелник обавјештајног центра Треће НОУ дивизије.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—1, к. 752.

[2] Борбу је водила Десета херцеговачка НОУ бригада. Види док. бр. 48.

[3] Борба је вођена са јединицама 718 њемачке дивизије и Седме домобранске пуковније ојачане усташким батаљоном. Види док. бр. 206 и 207.

[4] Пету црногорску НОУ бригаду

БР. 50

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ВУКОВСКО И О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ VII К Н. О. У. БРИГАДЕ
5. ДИВИЗИЈЕ
9 марта 1943 год. у 8 сати

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Непријатељ[2] у јачини 1500 војника током јучерашњег дана прошао је Пољем Рављанским за с. Г. Вуковско гдје је заноћио. Пред сами мрак, у 6½ часова, једна непријатељска колона дошла је из правца Шујица у с. Равно гдје је обноћила, јачину те колоне нисмо могли утврдити. Наши батаљони заузели су сљедеће положаје: I бат. на К. Идовац, масив Радуша, III бат. на масиву Равашнице, IV батаљон лијево од комуникације Равно—Дувно до с. Звирњача.

Штаб наше бригаде налази се у с. Захум.

Везу са III бат. IX бригаде још нисмо могли успоставити.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. ком.
Љубо Бабић

Командант
Р.[4] Марјанац

(М. П.)

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/1, к. 9.

[2] Односи се на дијелове 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 51, 206 и 207.

[3] Ова је реченица дописана са лијеве стране оригинала.

[4] Раде

БР. 51

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРВОГ И ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА КОД РАВАШНИЦЕ И О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОР БРИГАДЕ[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П. ОДРЕДА

Положај

Непријатељ[2] наступа од с. Г. Вуковско правцем с. Захум седлом између масива Радуше и Равашнице. Такође друга колона иде масивом Радуша, а трећа колона иде од Вуковског у правцу Равашнице. Непријатељ из с. Равно тек сада креће. I и III бат. води борбу, док колона која иде седлом између Радуше и Равашнице креће несметано јер су наше снаге сувише развучене.

Ситуација је збиља озбиљна и уколико има бар једна јединица у близини требало би је забацити на овај правац. Непријатељ је дошао изнад с. Захум у непосредној близини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Положај 9 марта 1943 год.
у 9 и 25 сати

Пол. ком.
Љубо Бабић

Командант
Р.[3] Марјанац

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25—1, к. 9.

[2] Јединице 369 легионарске дивизије. Види док. бр. 206 и 207.

[3] Раде

ВР. 52

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О СТАЊУ У БРИГАДИ И СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПРЕЊ—ГЛОГОШНИЦА[1]

ШТАБ VII ПАРТИЗ. БРИГАДЕ
ХРВАТСКЕ
„ВАСИЉА ГАЋЕШЕ"
Бр. сл. дне 9-III-1943
у 14,15 ч.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Наша бригада стигла је са своја два батаљона у село Глогошницу још осмог навечер.

Положај који је држао један од далматинских батаљона[2] је заузет. Јутрос око 9 сати када се појавила четничка банда на Рисовцу на коти 1035, око Зелене Главе на гребену 812 и околним чукама припуцавала је стално. Има их у групама по вијенцу и запосјели су цио гребен изнад Глогошнице. Једна чета I бат. је заузела положај према непријатељу изнад жељ. станице Прењ, а остале изнад Глогошнице. Иан III бат. се налази у Шаници.

Послије припуцавања пушкама и митраљезима непријатељ је тукао бацачима и артиљеријом.

У тој борби на једном брисаном простору при пребацивању погинуо је *замјеник комесара наше бригаде*[3], остали број рањених и мртвих није нам познат.

Вама је познато стање у нашој бригади и није потребно да вам наглашавамо како је њена борбеност моментално слаба. Она је врло несрећена и без командног кадра. Борци који су остали у нашој бригади су неспособни за офанзивне акције и њихово командно особље је никакво, што вам најбоље свједочи овај моменат друга замјеника, који је пребацивао једну јединицу. Дакле, непријатељ се налази пар стотина метара испред нас. Офанзивну акцију против њега ми не можемо извести, а остати на положајима исто тако не можемо, јер нам батаљони не броје више од 80 људи.

Ухватили смо везу са IV (Краљевачким) батаљоном I Пролет. бригаде.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27—1, к. 9.

[2] Вјероватно из Друге далматинске НОУ бригаде.

[3] Милош Жица

Дакле, таква је ситуација на нашем сектору и ми вас још једном молимо да узмете у обзир слабост наше јединице, и коначно да сами предузмете операције против непријатеља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар, **Урош Крунић** — Командант сл. отсутан

В. Ш.[4]

Упућујемо[5] вам овај извјештај ради бољег упознавања са ситуацијом.

Пеко[6]

ВР. 53

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ШЕСНАЕСТЕ ВРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ТРЕЋОМ КРАЈИШКОМ НОУ ВРИГАДОМ И ЗАПОСЈЕДАЊУ НОВИХ ПОЛОЖАЈА[1]

ШТАБ XVI БРИГАДЕ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 9./III. 1943
Положај 9/III, 9.35
43

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В И П.О.Ј.

Према наређењу стигли смо на одређене положаје.

Успоставили смо везу са III Крајишком бригадом.

Њихове снаге распоређене су на Радуши, закључно цеста: Вакуф—Прозор.

Јавите нам докле ћемо остати на тим положајима, ради организације исхране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар **Слијепчевић Урош** — Командант **Хоштетер Војко**[2]

---

[4] Врховном штабу

[5] Сљедећи текст дописан накнадно, ћирилицом.

[6] Дапчевић

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/13, к. 815.

[2] Народни херој. Погинуо у прољеће 1944 год. као оперативни официр Десетог НОУ корпуса Хрватске.

БР. 54

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ШЕСНАЕСТЕ ВРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА ПРОЗОРУ[1]

ШТАБ XVI БРИГАДЕ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 9/III. 1943 г.
Положај 9-III, 18.15 ч.
43

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Непријатељ[2] је избио на предзадње положаје према Прозору. Према Вашем наређењу ми смо кренули са положаја изнад Драшева. Непријатељ врши напад. Ми смо заузели са два батаљона положаје лево и десно од села Драшева. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар
Слијепчевић Урош

Командант
Хоштетер Војко

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ИЗМЕЂУ БЛАЦА И ОШЉАНА И О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРОЗОР[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) К-нт[2] 3. батаљона III Крајишке бригаде известио нас да је непријатељ[3] са тенковима а затим и камионима — број непознат — ушао око подне у Прозор.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/13, к. 815.
[2] Види док. бр. 206 и 207.

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31—1, к. 9.
[2] Саво Трикић
[3] Односи се на 717 дивизију. Види док. бр. 212.

2) Јакић[4] нас извештава да јаче непр. снаге надиру правцем Вољевац—Мејник, потпомогнуте брдском артилеријом, а једна колона непр. да је већ пре подне избила на Црни Врх.

3) Ми смо већ јутрос наредили Јакићу да му се Бригада пребаци непосредно источно и југоисточно од Прозора. Његови делови треба да почињу већ да пристижу. По доласку јединица Санџачке, јединице Крајишке бригаде[5] пребациће се све западно од друма Прозор—Рама. Сада су 2 бат. Крајишке источно, а 2 западно од друма. Карановићу[6] смо наредили да непријатељ *не* сме продрети јужно од Прозора.

4) Борба се сада води између с. Блаце—с. Ошљани и Прозора, а чује се артил. ватра у правцу Мејник—Вољевац.

5) Везу са нама тражити правцем Грачаница—Д. Васт.

С. Ф. — С. Н.

10-III-43, 16 ч.

Командант
Коча

БР. 56

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ ЈАСЕЊАНИ—ПРЕЊ—ЈАБЛАНИЦА[1]

Телеграм

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ
10-III-43
У 1,30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ

На правцу Јасењани—Прењ—Јабланица непријатељ[2] врши јак притисак, према извјештајима VII хрватске бригаде. Она је неспособна[3] да затвара тај правац, што нам и она

---

[4] Народни херој Велимир Јакић, командант Треће санџачке бригаде. Умро 1949 године.

[5] Треће крајишке НОУ бригаде

[6] Никола Карановић, командант Треће крајишке НОУ бригаде

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/8, к. 13.

[2] Односи се на италијанско-четничку колону А. Шире о томе види у док. бр. 208 и 214.

[3] Види док. бр. 60.

јављa. Хитно упутите тамо неку јединицу, иначе нам непријатељ може направити продор у правцу моста и дјелимично угрозити наше болнице. Пошто смо ми и сувише далеко од правца VII бригаде, молимо вас да ту јединицу ставите под команду неког вишег сусједног штаба.

С. Ф. — С. Н.

За Штаб дивизије
Командант
Пеко[4]

ВР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАСТУПАЊУ ДИВИЗИЈЕ ПРЕМА ВЈЕЛОЈ И О СИТУАЦИЈИ КОД РАЊЕНИКА[1]

II ДИВИЗИЈА
10/III, 11 ч.

Наши дијелови прошли Лисину и наступају према Вјелој. За даљи продор нам је потребна Прва пролетерска.[2] Њу може смијенити слабија јединица због ситуације Острожац—Коњиц. Покрет убрзати. Рањеници по ноћи не могу ићи од Крсца до Идбара без поправке пута. Ми крећемо ка Вису.

Пеко[3]

---

[4] Дапчевић

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/16, к. 14 А. Извјештај је вјероватно упућен радиограмом.

[2] Прва пролетерска бригада, послије преласка на лијеву обалу Неретве, била је привремено под командом Штаба Друге пролетерске дивизије.

[3] Дапчевић

БР. 58

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОДБАЦИВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА КОЊИЦУ[1]

ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ
10/III

Непријатељ[2] бачен у Коњиц. Наредили смо Херцеговачкој бригади[3] да иде у састав десне колоне. Вечерас маршује. Наш правац са једном Крајишком бригадом био би користан у правцу Бјелемића. Црногорска бригада[4] малобројна.

БР. 59

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ ПОСЛИЈЕ БОРБИ НА ШАТОРУ[1]

ШТАБ V Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
Положај 10-III-43

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

Положај

Послије вашег одласка са овог сектора није било битних промјена.

Непријатељ је напустио сва села између Дрвара и Гламоча, и између Грахова и Ливна. — На комуникацији Мркоњић—Гламоч такође нема непријатељских снага. Наредили смо нашој VII бригади[2] да пређе на просторију између Пљеве и Сане гдје би се одморила за дејство на комуникацији Кључ—Мркоњић—Јајце—Млиништа.

Два батаљона IV бригаде[3] налазе се на просторији Гламоч—Дрвар са задатком онемогућавања пљачке села од

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/1, к. 752. Извјештај је вјероватно упућен радиограмом.

[2] 718 њемачка дивизија. Види док. бр. 61, 206 и 207.

[3] Десетој херцеговачкој НОУ бригади

[4] Пета црногорска НОУ бригада

[1] Оригинал, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/7, к. 781.

[2] Седмој крајишкој НОУ бригади

[3] Четврте крајишке НОУ бригаде

четн. банди и прикупљања ствари у Шатору, Преоцу и Тичеву. Један од ових батаљона има задатак нападати непријатеља на путу Млиништа—Гламоч.

Три батаљона IV бригаде налазе се на одмарању у Црквеном и Врбљанима.....[4]

Већи део рањеника, коморе и коња спасен је из Шатора. Један батаљон има задатак да то све прикупи и упути на мјесто.

У нашу болницу пристижу рањеници, промрзли и болесни тако да је број прешао капацитет дивизијске болнице. Сматрамо да би један дио ових болесних другова требало пребацити у Грмеч, гдје би се могла организовати боља исхрана истих. Овдје код нас не могу добити довољно ни хљеба.

Наша IV бригада није имала губитака од Шатора, а ни Рибнички батаљон.[5] Из IV бригаде је неколико партизана дезертирало у Ливањско Поље.

Осјећа се жеља бораца који су раније били у I бригади[6] да иду у Подгрмеч, као и неколицине Подгрмечлија који су у нашој дивизији. Ово свакако због слабе исхране код нас, док не дођемо до хљеба.

Послали смо курире нашој I бригади да нам се поврате са извјештајем о ситуацији у Централној Босни. Обавијестили смо и X дивизију о ситуацији код нас и под Грмечом.

Шеф канцеларије нашег штаба ни писар нису се још вратили из Шатора, те немамо ни најосновнијих канцеларијских ствари, стога смо принуђени да вам пишемо овакве извјештаје, док се поновно не снабдијемо са потребним материјалом.

Уз др. и бор. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Илија[7]

Командант
Родић[8]

П. С. Шаљемо вам извјештај X дивизије, који смо отворили да би се што прије упознали са ситуацијом на њиховом сектору.

Кт.
Родић

---

[4] Тачкице су у оригиналу.

[5] Рибнички је батаљон у то вријеме припадао Седмој крајишкој НОУ бригади.

[6] Првој крајишкој НОУ бригади

[7] Дошен

[8] Народни херој Славко Родић. Умро 1949 године као генерал-потпуковник ЈНА.

БР. 60

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ КОД СЕЛА ДОЊЕ ЈАБЛАНИЦЕ[1]

ШТАБ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ

Д. Јабланица 10/III 1943 3 часа

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Другови,

Стигли смо 10/III у 1 час. у с. Д. Јабланица до штаба IV далм.[атинске] бригаде[2] и затекли следећу ситуацију:

Батаљони 2. и 4. били су на положајима Шиловача (к. 828) и Гола Глава (к. 962). Трећи њихов батаљон имао је задатак да избије на Пласа Гребен (к. 1483), где је, по изјави команданта бригаде,[3] 9/III у 4 часа избио. Са тим батаљоном за сада нема везе, нити је подносио какав извештај. — Бригада је имала задатак да нападне четничке банде које су се спустиле у с. Дива Грабовица, али тај задатак није извршен.

У 2 ч. 30 мин. 10/III и Други и Четврти батаљон напустили су били своје положаје и дошли у Д. Јабланицу. Команданту IV бригаде, другу Сави Дрљевићу, издао сам наређење да одмах врати своје батаљоне на положај и да лично преузме команду над батаљонима. На положај полази у 3 часа.

Истовремено наређено је и I. бат. Четврте бригаде,[4] који је са Врата[5] упућ[ен] у с. Злате на одмор, [да] крене у правцу Д. Јабланице и да избије на означени положај.

Тражено је од штаба IX далм. дивизије да упути једног члана свог штаба на сектор да преузме команду и руководи операцијама.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/2, к. 812.
[2] Девете НОУ дивизије
[3] Саво Дрљевић
[4] Четврте црногорске НОУ бригаде
[5] Врата (к. 1264)

Трећој далм. бригади[6] која је била упутила један свој бат. у Д. Јабланицу наређено је да и остала два батаљона упути у с. Јабланицу за обезбеђење овога правца, јер сам стекао убеђење да IV бригада при јачем притиску не би могла одржати положаје.

Штаб IX дивизије послао је извештај команданту IV далм. бригаде да непр. једном колоном[7] (вероватно оном која је заузела и Имотски) од Блидњег Језера дубодолином Дуго Поље надире према Вратима. На овом правцу налази се само V далм. бригада, која има свега 300 пушака, а борбеност ове јединице да је врло мала.

Сматрам да је правац врло важан јер угрожава бок и позадину наших снага. Предузмите све да се ситуација побољша, а она је по мом мишљењу критична.

Наша Седма бригада распоређена је са два батаљона у Глогошници и Таници,[8] а једним у с. Злато. Ова бригада претрпела је велике губитке од авијације. Избачено је око 40 бораца из строја. Осим тога убијено је много коња, тако да долази у питање транспорт топова. У овој бригади стање је због тога доста озбиљно.

Брдски топ је оштећен приликом бомбардовања. Потребно је упутити мајсторе да га оправе. —

Хаубице и тенкове упутите што пре као потпору пешадије.

С. Ф. — С. Н.

Нач. Штаба
Вој.[9] Ј. Ђокић

П. С. Ми ћемо се налазити у с. Луг.

---

[6] Девете НОУ дивизије

[7] Шире о овој колони види у док. бр. 205, 208 и 214.

[8] Вјероватно Шаница

[9] Народни херој Војислав Ђокић, делегат Врховног штаба НОВ и ПО Југославије. Погинуо 1943 год. код Фоче као начелник Штаба Седме НОУ дивизије.

ВР. 61

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ ТРЕЋЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОРВАМА КОД БИТОВЊЕ И ОСТРОШЦА[1]

ШТАБ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н. О. У. БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ
10 марта 1943 год.
у часова
село: Худутско

ВРХОВНОМ ШТАБУ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

10. о. мј. у 18 часова Штаб бригаде стигао је у село Худутско са намјером да би успоставили везу са вама и примили конкретне задатке.

Наша Бригада неколико дана водила је огорчене борбе са њемачким, усташким, италијанским и четничким бандама испод планине Битовње и Острошца, са јединицима V Бригаде. 9. о. мј. у 1 сат послије пола ноћи извршили смо јуриш на непријатеља који је бројно био неколико пута јачи од нас и успјели смо да непријатеља потиснемо са првих положаја и даље, јашући му стално на леђима. Непријатеља смо до 20 часова истога дана у паничном бјекству натјерали у Коњиц, који је претрпио огромне губитке.[2]

Јутрос у 7 часова примили смо вашу депешу да се хитно упутимо са Бригадом правац Острожац — Рама — Јабланица — Доње и Горње Зимље па даље ка Кифину Селу.

Наше јединице јутрос су се налазиле на положајима изнад Коњица (Виниште и Козице изнад Подорашца). У току ноћашње ноћи претуриће се у села око Раме гдје ће морати да се преко дана одморе и нахране. А у току ноћи наставити даљи покрет.

Вољели би у току сјутрашњег дана да неко од овога Штаба дође код вас уколико ћете ви бити гдје у близини, да би јасније имали пред собом задатке.

Молимо вас о овоме нас обавијестите.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант
Владо Шегрт

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 9.

[2] Види док. бр. 44 и 48.

БР. 62

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕВАЦИВАЊУ ШЕСНАЕСТЕ БРИГАДЕ НА ЛИЈЕВУ ОБАЛУ НЕРЕТВЕ И О ПРИПРЕМИ НАПАДА НА ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКЕ ПОЛОЖАЈЕ ГРАДАЦ—ШАНИЦА — БОРЧИЋИ — МИЛАНОВЕ КОЛИБЕ — ГЛОГОШНИЦА — ЗЕЛЕНА ГЛАВА — РИСОВАЦ — ОБОДИЋ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 11-III-1943
у 9.30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Извештај од 10. III примили смо. Наш извештај[2] — начелника штаба од 9. III није био нереалан него тачан, јер Дива Грабовица није никако била у рукама IV Далматинске бригаде, па је зато било наређено да се бригада врати на положај који је до тада имала јер су батаљони у два сата напустили били положаје и без ичијег одобрења дошли у с. Д. Јабланицу. Ово поткрепљујемо приложеним извештајем III Далматинске бригаде од 11. III, достављеним у 6.40 часова штабу наше дивизије.

Наша дивизија није могла предузети раније напад одређеним правцем јер наше јединице XVI Бригаде нису биле стигле у просторију Г. Јабланице и нису биле пребачене на леву обалу Неретве. Ова је бригада пребачена преко Неретве тек 11. III у 7 часова ујутро и распоређена на просторији од с. Луг према с. Дјевор.

За везу са X Херцеговачком бригадом упућено је одељење јутрос у 7.45 часова у правцу с. Д. Папраска.

Успоставили смо везу са IV Далматинском бригадом путем телефона преко хаубичке батерије, а сем тога одржавамо везу преко Неретве погледом и пребацивањем извештаја ако то буде потребно.

Са IX Далматинском дивизијом такође се одржава веза.

Наша дивизија полази у напад данас 11.III у 12 часова и неће чекати на долазак X Херцеговачке бригаде. Напад

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32—1, к. 9.

[2] Види док. бр. 60.

ће се извршити у две колоне и то: VII Бригада правцем Градац (кота 417) — с. Шаница—Сиљева Глава (кота 885) — Борчићи (кота 823) — Миланове Колибе—Јасле са задатком да удари непријатеља у бок испод В. Прења (кота 1916) на Мале Варе—Глогово. с тим да избије на одређени правац наступања дивизије. XVI Бригада напада правцем с. Глогошница—Зелена Глава—Рисовац (кота 1035) — Ободић (кота 1212) преко Стајског Гвозда и даље одређеним правцем. Овакав распоред бригада је потребан да се непријатељ изманеврише покретом који држи косе Зелена Глава—Рисовац—Ободић—Брегови—Глогово.

Лево од нас, на косама изнад с. Равна и Крстаца, налазе се батаљони I Пролетерске дивизије са којима имамо тесну везу.

За боље дејство артиљерије која ће потпомагати напад успоставили смо телефонску везу са хаубичком батеријом и повукли линију на осматрачницу Градац (кота 417).

Приликом обиласка положаја 10. III код VII Бригаде и јединица I Пролет. дивизије утврдили смо да непријатељ нема нарочито јаке снаге према нама и да је прилично неактиван. Наш покрет ка непријатељу биће више напоран услед јако стрмог терена који се мора прећи неголи што ће непријатељ својим дејством ометати покрет.

Што се тиче упућивања тешких рањеника нашим правцем ми бисмо учинили предлог да се они не упућују, јер је терен скоро несавладљив за товарну стоку, пошто су стазе узане и врло стрме, те би пренос рањеника овим правцем био врло отежан.

Радио-станицу смо примили али се још нешто на њој оправља.

Наш рад биће брз, енергичан, дрзак и насртљив, како нам је општом заповести већ наређено било.

Прилог извештај[3] штаба III Далмат. Н.О.У. Бригаде IX Дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политкомесар: **Ђ.[4] Кладарин** (М П.) Командант: **П.[6] Јакшић**

Начелник: **Воj.[5] J. Ђокић**

---

[3] Види док. бр. 63.
[4] Ђуро
[5] Војислав
[6] Павле

БР. 63

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА НА КОПНО БРДО И О СИТУАЦИЈИ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ДЕСНОЈ ОБАЛИ НЕРЕТВЕ[1]

ШТАБ
III ДАЛМ. Н. О. У. БРИГАДЕ
IX ДИВИЗИЈЕ
дне 11/III 1943 у 6.40

ШТАБУ VII ХРВАТСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У вези наређења Штаба IX Далматинске дивизије упућујемо нашег курира да би нас обавијестили о ситуацији на лијевој обали ријеке Неретве.

Непријатељ је јучер ујутро избио на Копно Брдо јужно од села Злате; издато је наређење I и III батаљону IV Далматинске бригаде и нашем II батаљону да протјерају непријатеља у правцу Дива Грабовица.

Два батаљона IV Далматинске бригаде и наш I батаљон налазе се на просторији Пласа Гребен (кота 1483), Загон (кота 1421) и Шиловача (кота 829). Ове јединице добиле су задатак да уз помоћ хаубичког дивизиона и одреда борних кола[2] В. Ш. НОВ и ПОЈ током данашњег дана потисну непријатеља и избију на просторију Паљике (к. 1535), Зелено Брдо (1232), Строп (к. 841) и к. 245, да запосједну жељезничку станицу у Горњој Грабовици. Обавијештени смо да ће ове јединице бити потпомогнуте у извршењу свог задатка са дејством ваших јединица на лијевој обали ријеке Неретве.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политком
Миро[4]

Командант
Бранко Дуде

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/2, к. 845.

[2] Одиоси се на Тенковску чету Врховног штаба НОВ и ПО Југославије која је формирана од заплијењених италијанских тенкова у Прозору и долини Неретве. Види док. бр. 46.

[3] О овом нападу види док. бр. 217.

[4] Народни херој Мирослав Вишић. Погинуо 1943 год. на Озрену (Источна Босна).

БР. 64

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 12 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА И ГУБИЦИМА У ТОКУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ И О НОВОМ РАСПОРЕДУ БРИГАДА[1]

ШТАБ
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Стр. пов. оп. бр. 110
12 марта 1943 г.
— Положај —

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
за „ОП-О"

1) Пошто нам је радио-станица била угрожена, морали смо је склонити, па нисмо могли преко ње подносити извештаје после 3-III. Послали смо по радио-станицу и чим дође почећемо подносити извештаје.

2) После продора код Млиништа на Оцаке и избијања непријатељских снага на пругу Оштрељ—Потоци—Лисина—Овчара—Млиништа Штаб IV Н.О.У. дивизије пробио се 1-III преко Пауновца на Подгрмеч са XII крајишком бригадом. Тада је на терену Подгрмеча била наша II и VI крајишка бригада, а V крајишка козарска бригада била је на терену Карана.

Јединице VII крајишке бригаде после продора за Гламоч имале су задатак да бране правац Гламоч—Ливно и остале правце између Гламоча и Купреса. IX крајишка бригада затварала је правце према Јајцу и око Купреса. X крајишка дрварска бригада бранила је правац Дрвар—Грахово, VIII крајишка бригада правац Дрвар—Роре—Гламоч, а IV крајишка бригада бранила је оба ова правца, с тим што су ове три бригаде имале омогућити и заштитити пребацивање рањеника и избеглица у Лику. То је деломично успело а потом је 3-III непријатељ продро за Грахово.

Са остатком рањеника и IV и VIII бригадом пребацили смо се под најтежим условима преко Шатор Планине (Тичево — Малешевци — Грковци — Међугорје — Роре — Црни Врх) 5-III-1943.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/2, к. 407.

3) У току непријатељске офанзиве која је на нас почела 19-I-1943 борили су се следеће наше три дивизије:

IV Н.О.У. дивизија (II, V, VI, VIII и XII бригада)

V Н.О.У. дивизија (I, IV и VII бригада)

X Н.О.У. дивизија (IX и X бригада и XI бригада у формир.[ању])

Постигнути су ови резултати до данас:

Избачено је из строја око 8.000 непријатељских војника и официра (међу којима је било и виших официра, партијских национал-социјалистичких функционера и оних из СС формација). Од тога било је мртвих око 3.500—4.000 војника и официра. Осим овога непријатељ је имао много премрзлих.

Уништено је:

1 авион санитетски у Паланци
12 тенкова
2 оклопна кола
20 камиона
5 луксузних аутомобила
1 санитетски ауто
12 мотоцикла
3 противколска топа
300 коња
и много друге спреме.

Заплењено је:

4 брдска топа
3 противколска топа
6 бацача
40 тешких митраљеза
50 пушкомитраљеза
400 пушака
3 радио-станице
100.000 метака

4) Последње акције о којима нисмо јавили:

а) 27 и 28-II непријатељ је вршио офанзиву на Каран. Јединице V бригаде убиле су 25 војника, заробиле 1 сатника и 20 војника.

б) 21-II на комуникацији Сански Мост—Крупа код Лукавачке цркве снаге VI бригаде дочекале су непријатеља и потукле га жестоко. Непријатељски губици око 200 мртвих и рањених.

в) 1-III у заседи на цести Босанска Крупа—Петровац II батаљон VI бригаде убио је 51 војника, ранио 32, заробио 10 из Техничког батаљона СС дивизије „Принц Еуген". Тада је уништено 8 камиона (1 механичка радионица), 1 тенк, 1

оклопна кола, 2 луксузна аутомобила, 2 мотоцикла, преко 1.000 литара бензина. Заплењено је 3 пушкомитраљеза, 30 пушака.

г) 5-III снаге V крајишке козарске бригаде заробиле су 2 теретна воза на прузи Подградци—Градишка са 15 домобрана. Убијено 8, рањено 30 усташа. Плен: 2 пушкомитраљеза, 18 пушака.

д) Скоро свакодневно воде се борбе са немачко-усташко-четничким бандама, које врше упаде у села на Подгрмечу ради пљачке. Непријатељу се стално наносе губици.

ђ) 9-III на друму Сански Мост—Паланка[2] одлетео је у ваздух од нагазне мине 1 тенк.

5) После проласка непријатељских снага кроз ослобођену територију остављени су гарнизони у Крупи, нешто у Кључу, Мркоњић Граду, Петровцу, Дрвару и Грахову. Сва остала места у Козари, Подгрмечу, Грмечу и Дрварском подручју поново су слободна. Из обавештајног извештаја види се снаге у појединим непријатељским гарнизонима. Предузимамо чишћење мањих непријат. гарнизона.

6) Наши губици за време ове офанзиве нису нам још познати за све јединице.

У IV Н.О.У. дивизији били су следећи:

око 150 мртвих
300 рањених
450 болесних и премрзлих.

У остале две дивизије укупни губици не премашују број од око 300—400 укупно избачених из строја.

7) Непријатељ покушава успоставити четничку власт. што ћемо енергично рашчистити у самом зачетку.

8) После продора непријатељских снага кроз Босанску Крајину успоставили смо везу са свима нашим јединицама. Њихов распоред и задаци су следећи:

I крајишка бригада у Централној Босни,

II крајишка бригада на сектору Отока—Крупа—Бихаћ, на правцима Крупа—Петровићи, Крупа—Сански Мост, Крупа—Петровац.

IV крајишка бригада на правцима Рибник—Црквено—Врбљани—Дрвар—Роре—Гламоч.

V крајишка бригада на правцу Градишка—Бања Лука. Контролише ове правце. Борави тамо ради попуне бригаде људством, што је сада за ту бригаду најважније.

VI крајишка бригада на сектору Саница—Сански Мост—Стара Ријека—Љубија.

VII крајишка бригада на сектору Јањ—Купрес.

---

[2] Лушци Паланка

VIII крајишка бригада сада на одмору два дана око Паланке, ићи ће на правце Бихаћ—Петровац, Крупа—Сански Мост.

IX крајишка бригада: Јајце—Купрес.

X крајишка бригада: Дрвар—Грахово—Стрмица.

XI крајишка бригада у формирању.

XII крајишка бригада: Бравско—Дрежићи [3]

9) Извршићемо реорганизацију дивизија обзиром на нове стварне потребе и наше даље намере.

IV Н.О.У. дивизија: V, VI, VIII, XII крајишка бригада. Задатак: контрола Козаре, Подгрмеча и Грмеча.

V Н.О.У. дивизија: I, II, IV крајишка бригада и снаге IV крајишког одреда преко Врбаса. Пребацићемо II и IV бригаду преко Врбаса, ради учвршћења нашег утицаја тамо, мобилизације, исхране, а и зато што је бивша ослобођена територија исцрпљена у људству и храни. II крајишка бригада попуниће се тамо људством.

X Н.О.У. дивизија: VII, IX, X и XI крајишка бригада. Ова дивизија контролисаће сектор Јајце—Мркоњић Град—Петровац—Дрвар—Грахово—Гламоч.

Штаб корпуса пребациће се преко Врбаса са V дивизијом ради надирања преко реке Босне у Источну Босну, као и ради стварања базе тамо.

10) Морал и борбеност код свих наших јединица сачувани су. Исцрпљене су само II и V крајишка бригада, које су имале веће губитке у премрзлим и болесним.

Углавном дејство наших јединица је сада на комуникацијама (пругама и цестама), где се стално постављају заседе, нападају транспорти и пљачкашке банде.

11) За све време офанзиве најтежи проблем били су нам рањеници. Сада смо узели курс на деконцентрацију рањеника и прављење мањих скривених подземних болница за по мањи број тежих рањеника.

12) Молимо да нас известите детаљно о ситуацији у другим крајевима наше земље.

13) Са Славонијом имамо повремену курирску везу преко Козаре.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полит. комесар	Начелник штаба	Командант
Осман[4]	**Бранко**	**Коста**[5]

[3] Вјероватно Дринић.
[4] Карабеговић
[5] Нађ

П. С.

14) Стање на сектору Бихаћ—Цазин—Кладуша веома је повољно за нас, народ је добро расположен према Н. О. војсци. Непријатељ је у том крају вршио све врсте насиља као и у осталим крајевима, према муслиманима као и према свима осталим. Народ се није одазивао непријатељској мобилизацији, већ је бежао у шуме. Муслимани су сакривали православне и остале и обрнуто. Ми ћемо тамо у најкраће време послати делове наше VIII крајишке бригаде.

15) Са Банијом имамо редовну везу. И тамо су непријатељски гарнизони умногоме испражњени.

БР. 65

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ И СМЈЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ С. БОРЦИ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА КОЊИЦ—БЈЕЛА—БОРЦИ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
12. III. 1943 г.
у 15 часова

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Одмах по пријему овога наређења крените правцем: Бреза—Мемеја Село—Ћосићи јужно од Биса—Сиљевиша—Мајдани—Г. Бјела—Медасковић—Борци. Један ваш батаљон остаће на просторији Медасковић—Паклена (к. 906) у циљу затварања правца Коњиц—Бјела—Борци. Врховни командант је наредио да то мора бити ваш најбољи батаљон,[2] због важности правца који затвара. Ми смо због брзине покрета јединица наше дивизије за сада пребацили ваш батаљон[3] који се налазио у с. Ћосићи. Ако то није ваш најбољи батаљон, то ћете исти смијенити приликом проласка кроз Медасковић са вашим најбољим батаљоном и указати му на

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/2, к. 731.

[2] Види док. бр. 66.

[3] Први батаљон

важност правца Коњиц—Борци, Коњиц—Бјела, јер је то за нас најосетљивији правац. Покрете вршити само ноћу а дању само уколико то вријеме дозвољава.

Ваша бригада ће се размјестити на просторији Борци закључно до засеока Борчевине. Узводно уз Неретву налазиће се јединице наше дивизије на правцу: Долови—Главатичево—Крупац, те ћете са зачелним батаљоном наше дивизије одржавати везу.

Штаб дивизије ће се налазити у току 13. и 13. на 14. на Борачком Језеру, а у току 14. у Главатичеву.

Борбени знаци за 14 ов. мј. Дурбин—Динамо
за 15 ов. мј. Победа—Понос

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије
(М. П.) Командант
Пеко

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗВИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРИЈИ БЈЕЛА—БОРАЧКО ЈЕЗЕРО[1]

ШТАБ II ДИВИЗИЈЕ
12-III

Наша дивизија на просторији Бјела—Борачко Језеро. Непријатељски губици 20 мртвих. Непријатељ је разбијен, деморалисан бјежи ка Невесињу.[2] У Борцима има заробљених. Можемо продирати даље ако одредите неку јединицу на простору Јаворик—Бјела. Све пионире и Италијане шаљите за оправку пута пред болницом. Непријатељ још не реагира од Коњица.

Пеко[3]

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/8, к. 13.
[2] Односи се на четнике Драже Михаиловића.
[3] Дапчевић

БР. 67

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ КОЊИЦ—ОСТРОЖАЦ И О ПРИПРЕМИ ЗА ПРЕВАЦИВАЊЕ БРИГАДА НА ЛИЈЕВУ ОБАЛУ НЕРЕТВЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 152
13-III, 23[40]

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА В. Ш. ДРУГУ ВЕЉКУ[2]
— на увиђај —
ШТАБУ IX ДАЛМАТИНСКЕ ДИВИЗИЈЕ
— на увиђај —

1. — На целом нашем сектору непријатељска артиљерија била је врло активна, а нарочито авијација. На сектору Санџачке бригаде[3] пре подне вођене су само мање борбе; док је у исто време на сектору III Крајишке бригаде од цесте па у лево до изворног дела р. Дољанке непријатељ надирао и користећи дејство своје артиљерије и авијације подилазио и нападао наше положаје. Немамо извештаја о резултатима борби које су настављене и после подне; мост код Грачанице наши више не контролишу, а изгледа да су се јединице III Крајишке бригаде морале повући на следеће положаје.

2. — Данас у 16,30 ч. примљено је радиограмом наређење В. Ш. Пријем је био слаб, те је наређење дешифровано углавном овако:

„Одмах рокирајте једну бригаду на десну обалу Неретвице према Острошцу, пошто I Далматинска[4] хитно прелази Неретву и добила је задатак обезбеђења бока од Коњица. Непријатељ надире ка Острошцу и према долини р. Дољанке. Обратите пажњу на своје бокове. Везу са Далматинском дивизијом,[5] која такође има да пређе Неретву код Јабланице, непрекидно одржавајте“.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34—1, к. 9.
[2] Павле Илић
[3] Треће санџачке НОУ бригаде
[4] Прва далматинска бригада Треће НОУ дивизије
[5] Деветом далматинском НОУ дивизијом

На основу овог наређења наредили смо VII Крајишкој бригади најхитније пребацивање у долину Неретвице, а осталим бригадама одговарајуће мере. Међутим, VII Крајишка бригада, која је сем овог добила још неколико разних наређења од Далматинске дивизије и друга Вељка, напокон се је на изрично наређење друга Вељка упутила ка Јабланици где ће у току ноћи прећи на леву обалу реке Неретве.

3. — IX Далматинска дивизија извештава нас да је са леве обале Неретве угрожено пребацивање преко Јабланице, те да ће се евентуално Далматинска дивизија морати пребацити преко Неретве негде другде, на сектору наше Дивизије. Овог момента известио нас је Штаб III Ударне дивизије да је, с позивом на наређење које је он добио од В. Ш., наредио нашој Санџачкој бригади да се одмах пребаци на сектор Острошца где да осигура себи пребацивање преко тамошњег моста. Уколико је то наређење благовремено стигло, Санџачка бригада је већ вероватно у покрету ка томе задатку, — курир још није стигао нама од Санџачке бригаде.

4. — Развој догађаја који је изазвао оваква разна наређења није нам довољно познат. На основу створене ситуације, са две преостале бригаде руководићемо се следећим:

а. — Обзиром да сада сектор од Острошца преко Грачанице до долине р. Дољанка држимо, закључно са крајњим правцима, свега са две бригаде, обзиром да је непријатељ на свим тачкама целога сектора активан, обзиром да — после губљења моста код Грачанице — главна комуникација није нимало сигурно затворена, — ми ћемо настојати да у току 14 о. м. обезбедимо, а у току ноћи предузмемо пребацивање бригаде на леву обалу Неретве, и то: Санџачку код Острошца, а Крајишку код Јабланице.

б. — Обзиром да досадањи сектор Санџачке бригаде на левој обали Раме не можемо другим снагама попунити, сем слабим и недовољним заштитницама из саме Санџачке бригаде, — то ћемо прелаз Неретве морати највероватније под борбом вршити.

ц. — Обзиром да мост код Јабланице морају за прелаз користити и бригаде IX Далматинске дивизије, то је могућност пребацивања III Крајишке бригаде тим путем у питању. Овај моменат решићемо у сагласности са Штабом Далматинске дивизије, а углавном према развоју ситуације у току сутрашњег дана. Може се претпоставити да ће се Санџачка бригада, па можда и делови III Крајишке бригаде, морати пребацити преко газа источно од Раме.

д. — Претпоставка за овакве одлуке је да ће се сви рањеници још у току ове ноћи пребацити преко р. Неретве.

е. — По прелазу Неретве извршићемо паљење мостова, а бригаде оријентисати ка угроженим правцима у циљу заштите даљег евакуисања рањеника.

5. — Уколико ова наша одлука није у сагласности са општим планом и објективним околностима хитно нам доставите директиве за рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив. Наштадив
Фића[6] (М. П.) **Васо**[7]

БР. 68

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДИРАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА ДОЊОЈ ЈАБЛАНИНИ И О СИТУАЦИЈИ НА ЛИЈЕВОЈ ОБАЛИ НЕРЕТВЕ[1]

ШТАБ
III ДАЛМ. Н. О. У. БРИГАДЕ
IX ДИВИЗИЈЕ
дне 13/3 1943 у 2.30 сати

ДРУГУ ВЕЉКУ,[2] ПОМ. НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА

Положај

Овај час смо добили од команданта и замјеника команданта III Далм. бригаде[3] следећи извјештај:

„Ситуација се из часа у час погоршава на лијевој обали ријеке Неретве. Непријатељ[4] је заузео Градац (к. 417) и к. 167 и наступа даље. Заузимањем те коте нама је пресјечена отступница према Доњој Јабланици, а пут према селу Злате је немогућ услијед клизавице за спуштање.

Оваковом ситуацијом на другој обали Неретве наше снаге на овом гребену су потпуно отсјечене и постоји могућност

---

[6] Народни херој Филип Кљајић
[7] Јовановић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35—1, к. 9.
[2] Павле Илић
[3] Вранко Дуде и Станко Пармач
[4] Односи се на њемачку 717 дивизију. Види док. бр. 222.

њиховог уништења. Доносите одлуке хитно јер је удаљеност између нас и Вас велика.

О цијелој ситуацији било би потребно да се обавијести и помоћник начел. В. Ш. који се налази у Јабланици.

Водите рачуна да се пут из села Злате до положаја очисти, пошто сада немамо куда да пребацујемо рањене другове."

Овај извјештај упућен је и Штабу IX Дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Зам. политкома,
Роје Анте

(МП)

БР. 69

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА ОБУСТАВИ ИЗДАВАЊЕ ЗАПОВИЈЕСТИ ЈЕДИНИЦАМА ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА ПОЛОЖАЈИМА ГЛАБАТИЧЕВО—ЛИПЕТА[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

14. III. 1943 године
у 13.40 часова

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

У духу најновије директиве и наређења Врховног штаба за покрет наше дивизије, обуставите издавање заповијести својим јединицама према заповијести коју сте добили од овог Штаба данас 14. ов. мј.[2]

Слиједи нова заповијест.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб дивизије
Начелник
Вукотић[3]

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/2, к. 731.

[2] Види док. бр. 70.

[3] Јово

БР. 70

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАВА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 МАРТА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА ЧЕТИЧКУ ГРУПАЦИЈУ НА ЛИНИЈИ ГРАЈСАЛИЋИ—ОБАЉ—УЛОГ[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

14. III. 1943 године
у 15.30 часова

ЗАПОВИЈЕСТ

Секције: Коњиц—Сарајево—Невесиње—Гацко,
размјера 1 : 100.000

Према најновијој директиви Врховног штаба од 13. III. о. г. наша дивизија, ојачана са три батаљона I Пролетерске бригаде, добила је задатак да што прије, у три колоне, избије на линију пута Грајсалићи—Обаљ—Улог.

Послије разбијања четничких банди на правцу Г. Бјела—Борци, извјесне четничке снаге, ојачане новим снагама, прикупиле су се на одређеном правцу, чија нам јачина није позната.

У циљу извршења овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Десна наступна колона:
Командант друг Радован Вукановић.
Састав: IV Пролетерска бригада, батерија бацача.
Свега четири батаљона и 6 бацача.

1. Креће се правцем: с. Чичево—с. Сељани—с. Вилишта—с. Узријечје—с. Језеро—Улог, са задатком да на поменутом правцу очисти и уништи сва четничка упоришта. 15 ов. мј. десна наступ-

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/2, к. 731.

на колона достићи ће линију с. Сељани, обезбјеђујући се од с. Крушевљани на путу Заводац — Крушевљани (к. 1281). Ово обезбјеђење мора бити јаче због јаког четничко-усташког упоришта у с. Крушевљани. Десно нема наших дјелова, лијево одржавати везу са главном колоном код с. Забрђани. 15 на 16 ов. мј. бригада ће се одморити на постигнутој линији, организујући извиђање на свом даљем правцу покрета. 16 и 16 на 17 ова колона продужиће надирање у правцу Језеро, 17 ов. мј. бригада ће се одморити на Језеру и 17 на 18 ликвидирати Улог, обухватајући га са јужне стране, обезбјеђујући се на Пандурици са једним батаљоном од правца Невесиње—Улог.

2. Главна колона (средња):
Командант друг Данило Лекић.

Састав: I Пролетерска бригада без два батаљона, II Далматинска бригада, брдска батерија. Свега 7 батаљона, 4 брдска топа и три противколска топа, 3 батерије бацача (10 бацача).

2. Креће се правцем: Борци—Чичево—Главатичево—Лађаница —Забрђани—Доњани—Оцркавље—Љубуча — Обаљ. са задатком да на поменутом правцу прочисти и уништи сва непријатељска упоришта. Главно непријa-

тељско упориште на овом правцу је Главатичево. Ова колона ће у току 15 ов. мј. избити на линију Забрђани. 15 на 16 ов. мј. јединице ће се одморити на тој линији а 16 ов. мј. достићи линију Љубуча. 16 на 17 јединице ће се одморити, 17 на 18 ов. мј. ова ће колона ликвидирати Обаљ, пресијецајући везу Обаљ—Калиновик. Везу одржавати десно са десном а лијево са лијевом наступном колоном на правцима кретања.

3. Лијева колона — наступна: Командант друг Љубо Ђурић.
Састав: 5 батаљона II Пр. бр., батерија бацача и један противколски топ.
Свега 5 батаљона, 5 бацача и један противколски топ 37 мм.

3. Креће се правцем: Ворци—Главатичево — Бјелемић — (Оцаци) — Диндо —Поље — Бојићи—Хумац, избијајући што прије [на] линију с. Кута—Грајсалићи. Ова колона у току 15 ов. мј. стићи ће на линију с. Дужани—Заводац, гдје ће се одморити 15 на 16 ов. мј. 16 ов. мј. продужиће покрет и достићи до линије с. Мокро—с. Диндо, гдје ће се 16 на 17 ов. мј. ноћу одморити. 17/18 ов. мј. продужиће покрет у циљу избијања на линију с. Кута—с. Грајсалићи, кидајући везу Калиновик — Улог. Лијево од ове колоне нема наших дјелова.

Десно се креће средња главна колона са којом на правцу кретања одржавати везу.

4. Све колоне на својим правцима кретања обезбјеђиваће потребном снагом и вршити стална извиђања на правцу кретања. У току ноћи, односно одмора, обезбјеђивати се дијелом снага — претстражом — од праваца од којих би се вјероватно непријатељ могао појавити.
5. Све колоне у току кретања предузеће потребне мјере за заштиту од авијације, предузимајући у том смислу покрете по мањим јединицама.
6. Хируршка екипа и дивизијски санитет ће се кретати са главном — средњом колоном. Све рањенике којима није потребна хируршка интервенција носити са собом, а оне којима је потребна хируршка интервенција упућивати хируршкој екипи.
7. Борбени знаци остају по заповијести достављеној данас 14 ов. мј. од овог Штаба.[2]
8. Штаб дивизије кретаће се са главном — средњом колоном, гдје ће остале колоне слати извјештаје.
9. Час напада на линији Чичево—Главатичево 15 ов. мј. у 4 часа.
10. Час поласка са ове линије лијеве и десне колоне биће послије чишћења Главатичева.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
Митар		**Пеко**

П. С.[3] Брдска батерија која улази у састав ваше колоне налази се у Борцима, те исту обавијестите, односно наредите да уђе у састав ваше колоне. —

---

[2] Види док. бр. 69.
[3] Слиједећи текст је дописан мастилом, латиницом.

БР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕВАЦИВАЊУ ПРВЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ НА ЛИЈЕВУ ОБАЛУ НЕРЕТВЕ И О РАСПОРЕДУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

III ДИВИЗИЈА
14/III

Далматинска[2] пребачена преко Неретве и налази се око Рибића: а Црногорска[3] око Коњица. Пошаљите писмену директиву, јер депеше не разумемо. Наша четири курира налазе се код вас. Вратите их, послаћемо друге.

Ми смо на Бунаре.

БР. 72

НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА КОЛОНЕ ОД 14 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ И КОМАНДИ БРДСКЕ БАТЕРИЈЕ ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА ПРОСТОРИЈИ ГРАЈСАЛИЋИ—ОБАЉ—УЛОГ[1]

ШТАБ
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ[2]
Бр. 278
14 март 1943 г.

ШТАБОВИМА I ПРОЛЕТЕРСКЕ, II ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ
КОМАНДИ БРДСКЕ БАТЕРИЈЕ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Секције: Коњиц—Сарајево—Невесиње—Гацко, разм. 1 : 100000

СИТУАЦИЈА: Према најновијој директиви В. Ш. од 13 марта II пролетерска дивизија, појачана са три батаљона I Пролетерске бригаде, добила је за-

---

[1] Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25А, к. 14А. Радиограм је вјероватно упућен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[2] Прва далматинска НОУ бригада

[3] Пета црногорска НОУ бригада

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/1, к. 709.

[2] У нападу на четничку групацију на линији Грајсалићи—Обаљ—Улог, средњом колоном је командовао командант Прве пролетерске бригаде Данило Лекић.

датак да што прије, у три колоне, избије на линију пута Грајсалићи—Обаљ—Улог.

Послије разбијања четничких банди на правцу Горња Бјела—Борци, извјесне четничке снаге, ојачане новим снагама, прикупиле су се на одређеном правцу, чија нам јачина није позната.

РАСПОРЕД НАШИХ СНАГА

1. — Десна наступна колона:
Командант друг Радован Вукановић.
Састав: IV Пролетерска бригада.

1. — Креће се правцем с. Чичево—с. Сељани (гдје ће доспјети 15 о. м., настављајући покрет 16 и 16/17 о. м.) — с. Вилишта — с. Узријечје — с. Језеро гдје ће се одморити 17 о. м. — Улог, којега ће ликвидирати у току ноћи 17/18 т. м.

2. — ГЛАВНА КОЛОНА

(Средња колона):
Командант друг Данило Лекић.
Састав: I Пролет. бригада без два батаљона, II Далматинска бригада, брдска батерија, којој се придаје брдски топ I Пролет. дивизије и батерија бацача.
СВЕГА: 4 брдска топа и 10 бацача.

2. — Креће се правцем Борци — Чичево — Главатичево — Лађаница — Забрђани — Доњани — Оцркавље — Љубуча — Обаљ, који ће ликвидирати у току ноћи 17/18 о. м.

3. — ЛИЈЕВА КОЛОНА:

Командант друг
Љубо Ђурић.
Састав: II Пролетерска бригада.

3. — Креће се правцем с. Борци — Главатичево — Бјелемић (Оџаци) — Диндо — Поље — Бојићи — Хумац, избијајући 17/18 о. м. на линију с. Кута — Грајсалићи.

У циљу извршења постављеног задатка од стране II Пролетерске дивизије, распоред и правац кретања средње колоне биће сљедећи:

1. — I Пролетерска бригада ликвидираће у току ноћи 14/15 о. м. непријатељска упоришта Чичево — Главатичево.

2. — II Далматинска бригада одредиће један свој батаљон који ће бити непосредна резерва јединицама I Пролет. бригаде. Тај батаљон ће се кретати правцем Борци — Буковица — Мљетине — Главатичево, тј. цестом Борци — Главатичево (уз Неретву).

3. — Остале јединице II Далматинске бригаде кретаће се истим правцем одржавајући сталну везу са својим истуреним батаљоном.

4. — Брдска батерија кретаће се позади резервног батаљона, стављајући на расположење Штабу I Пролетерске бригаде батерију бацача.

5. — Час поласка са просторије Борци у 21 час.

6. — Час напада на линију Чичево — Главатичево 15 о. м. у 4 часа изјутра.

7. — БОРБЕНИ ЗНАЦИ:

за 14 о. м. дурбин — динамо
за 15 о. м. победа — понос
за 16 о. м. Херцеговина — слобода
за 17 о. м. Крајина — Црна Гора
за 18 о. м. топ — тенк

8. — Командант колоне кретаће се позади резервног батаљона.

9. — Хируршка екипа и дивизијски санитет кретаће се правцем наше колоне.

10. — Све рањенике којима није потребна хируршка интервенција носити са собом а оне којима је потребна хируршка интервенција упућивати хируршкој екипи.

11. — По ликвидацији Главатичева јединице I пролет. бригаде задржаће се на тој просторији ради прехране људства и краћег одмора, док ће јединице II Далматинске бригаде наставити покрет, с тиме да у току 15 о. м. избију на линију села Забрђана. Приликом тога покрета II Далматинска бригада чистиће евентуална непријатељска упоришта на свом правцу кретања. По изласку на одређену линију II Далматинска бригада успоставиће везу са лијевом колоном на линији с. Дужани — с. Заводац, као и са десном на линији с. Сељани.

Послије потребног одмора јединице I Пролет. бригаде наставиће са покретом за с. Забрђане, заустављајући се на одмориште по успостављању везе са јединицама II Далматинске бригаде.

12. — Брдска батерија послије краћег одмора у с. Главатичево поћи ће правцем II Далматинске бригаде стављајући се под команду Штаба бригаде.

13. — У току дневног марша све јединице ће предузети потребне мјере за заштиту од авијације, предузимајући у томе смислу покрете по мањим јединицама.

15. — Све јединице на својим правцима кретања обезбеђиваће се потребним снагама и вршити стална извиђања на правцу кретања. У току ноћи, односно одмора, обезбеђивати се дијелом снага — претстражама — од праваца са којих би се вјероватни непријатељ могао појавити.

16. — Командант колоне у току 15 о.м. кретаће се са Штабом II Далматинске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ СРЕДЊЕ КОЛОНЕ

БР. 73

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА И КОМУНИКАЦИЈЕ НА СЕКТОРУ САНИЦА, ДАБАР, СТАРИ МАЈДАН, СОКОЛИШТЕ И КРШЉЕ[1]

ШТАБ
[VI] КРАЈИШКЕ НО ПАРТИЗАНСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ
Бр. служб.
Дне 14. III. 1943 год.

ШТАБУ БАТАЉОНА I, II, III, IV и VI К.Н.О.У. БРИГАДЕ

Положај

Наша бригада добила је задатак да оперише на сектору: Саница, Кљевци, Дабар, Каменград, Брдари, Стари Мајдан, Батковци, Овањска, Миска Глава, Радомировац, Соколиште, Сухача, Кршље. С тим да снаге ове бригаде нападају непријатељска упоришта и врше продор у дубини непријатељске територије, ради ометања непријатељског саобраћаја и уништавања непријатељских снага, као и ради збијања непријатеља у градове. Поред овог бригада је добила задатак да својим снагама чисти непријатељска упоришта, која су постављена за заштиту комуникација на којима непријатељ врши саобраћај; према томе задатак наших батаљона биће сљедећи:

Други батаљон има за задатак заштиту сектора на линији од лијеве обале ријеке Саница код Корјенова, па даље линијом Кљевци—Дабар.[2]

Трећи батаљон оперисаће на сектору од дабарске цркве, па у лијево линијом Еминовци, Каменград, Сухача.

Четврти батаљон оперисаће на сектору: Брдари, Стари Мајдан, Батковци, Гаравица.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/8, к. 774.

[2] Према операциском дневнику Шесте крајишке НОУ бригаде (у архиви Војноисториског института под бр. 1-5, к. 767) — „Непријатељ је овог дана око 10^{h} покушао да изађе из Крупе у село у намјери пљачке. Трећа чета Другог батаљона натјерала је непријатеља у бјекство све до саме Крупе, гдје је непријатељ имао око 20 мртвих и више рањених. Код нас је 1 рањен. Јачина непријатеља била је 300 легионара и домобрана“.

Први батаљон оперисаће на сектору: Овањска, Српски Агићи[3], Кршље.

Други батаљон вршиће продор у непријатељску територију према цести Сански Мост—Кључ и постављати засједе на поменутој цести, као и чистити непријатељска упоришта у садејству сусједних снага у правцу Санског Моста, Сасине и Трамошње, с тим што ће држати један вод на Међеђем Брду за извиђање у правцу Кључа и хватање везе са снагама V дивизије. Једну од чета држати у засједи негдје десио од дабарске цркве према Ђедовачи и Брајић Тавану, гдје да буде и логор дотичне чете. Ова ће чета имати задатак да уз припомоћ једне чете III батаљона врши уништавање непријатељских групица које излазе у села Еминовце и Дабар ради пљачке.

Трећи батаљон оперисаће и вршити продор у непријатељску територију у правцу Санског Моста, Демишевац, цесте Сански Мост—Приједор и уништавати непријатељска упоришта на овом правцу у садејству сусједних батаљона, с тим што ће држати једну чету у засједи лијево од дабарске цркве, а према Какићима, која чета има задатак да у сарадњи са четом II батаљона, која се налази десно од дабарске цркве, уништава непријатељске групе које полазе са Дједоваче и Хумаца[4] на ослобођену територију ради пљачке. Лијево држати везу са IV батаљоном на Брдарима.

Четврти батаљон оперисаће и вршити продор у дубоку непријатељску територију у правцу Стари Мајдан, Стара Ријека, Копривна, Бришево, Рашавци и уништавати непријатељска упоришта на том правцу као и онемогућавати саобраћај на цести Сански Мост—Приједор.

Први батаљон оперисаће и вршити продор у непријатељску дубоку позадину на правцу Овањска, Српски Агићи, Миска Глава, Радомировац, уз припомоћ сусједних снага. Одржавати тијесну везу са сусједима.

Дајући горње задатке батаљонима намеће се истим самостално вршење акција, као и додељивање четама извршења мањих задатака, тј. акција. Дужност је штабова батаљона као и осталих руководилаца да сваког дана врше акције и да буду енергичнији у погледу акција него до сада, тј. посљедњих дана, гдје се примјећује мртвило код јединица. При извршењу акција имати у виду да непријатељ не посједа положај као до сада линијски, већ исти посједа положај на појединим упориштима у виду ježa и према томе

[3] Агићи
[4] Умци

напад на овакво упориште мора се вршити пажљиво и систематски, употребом бацача, бомбаша, тешких митраљеза и пушкомитраљеза као и топова свих калибара. На сваком таквом упоришту непријатељ је поставио око цијелог упоришта бодљикаву жицу, с тим што је оставио отвор у правцу његовог гарнизона. Чишћење овакових упоришта може се лако извршити ватром из свих оруђа ако се то систематски учини. Штаб II батаљона да се помјери у лијево и на погоднијем мјесту пошто ће истог снаге бити оријентисане у поменутом правцу, а и ради лакше везе са трећим батаљоном, а и ради саме телефонске мреже са Штабом бригаде. При извршењу акција настојати да борци имају ножеве на пушкама.

Овај штаб ће се постарати за припрему акције цијелом бригадом у што краћем року, до ког времена батаљони ће вршити омање акције самостално, а по потреби и у садејству са сусједним батаљонима. Водити строго рачуна о тајности и опрези свугдје и на сваком мјесту а нарочито при кретању и становању. По пријему овог наређења одмах поступити по истом.

Потврдити пријем овог наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Баја[5]

Командант
Петар[6]

---

[5] Димитрије (Дмитар) Бајалица

[6] Војновић

БР. 74

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 14 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
IV БАТАЉОНА III БРИГАДЕ
14-III-143 године[2]

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
15-тодневни извештај о акцијама и војном раду

1-III-43 г. Бат. је био на положају на планини Радуши, са једним делом на Оглавнику.

2-III-43 г. Бат. је држао положај на Оглавнику са целим снагама.

3-III-43 г. Бат. је држао положај на истом положају.

4-III-43 г. Бат. је држао положај са једним деловима изнад села Планинице, Барина грма[3] и Пернице, и протерао непријатеља са чуке Махала.[4]

5-III-43 г. Бат. је на поменутим положајима водио борбу са Немцима, где је убио и ранио 40 непријатељских војника. Ми смо имали 2 мртва и 5 рањених; заробљено: један лаки митраљез немачки шарац, 4 немачке пушке и пиштољ, 1 немачка стројница, 2.000 пушча[них] метака и још разног материјала.[5]

6-III-43 г. Бат. се је са поменуте просторије пребацио на просторију Шугине Баре, Шарића Стаје, и запосео положај према Тихомишљу и Вољицама.

7-III-43 г. Бат. је на поменутој просторији водио борбу са Немцима, где је успео нанети непријатељу око 20 мртвих и рањених. Ми смо имали 1 мртвог и једног лакше рањена. Заробљено је: један лаки митраљез шарац, пиштољ и једна стројница немачка, 1500 пушчане муниције и неколико пари ципела и другог материјала.

---

[1] Оригинал, писан на машини латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/16, к. 711а.

[2] Погрешно откуцано 143 умјесто 1943.

[3] Вјероватно Буков Грм

[4] На карти 1 : 100.000 није нађена.

[5] Борбе су вођене у близини Горњег Вакуфа, против јединица 717 њемачке дивизије. Види док. бр. 189, 190, 315, 316, 320 и 339.

8-III-43 г. Бат. је на истом положају водио борбу са Немцима и нанео непријатељу губитака 15 мртвих и више рањених. До плена се није могло доћи услед навале непријатеља, и непријатељ је извршио контра-јуриш на наше јединице, где су биле приморане да се повуку према Р.[адуши] планини. У овој акцији ми смо имали једног друга лакше рањена.

9-III-43 г. Бат. је држао положај на Малој Кобили и са мањим деловима на Пландишту и Радуши; пошто су се остали батаљони морали повући под јачим притиском непријатеља, и ми смо се повукли преко Р.[адуше] планине према Прозору, у село Лапсуњ, где [смо] преноћи[ли].

10-III-43 г. Бат. је извршио покрет са поменуте просторије правцем Прозор и сместио се на просторију село Скробућани, где смо били на одмарању.

11-III-43 г. Бат. је извршио покрет са поменуте просторије правцем село Баре—Рогуља и сместио се на просторију село Совићи са задатком затварања правца према реци Рами и лево према Вран планини.

11-III-43 г. Бат. је држао положаје на истом месту до 14 ов. месеца.

13-III-43 г. Бат. је на поменутим положајима дочекао непријатеља и одбио га на полазне положаје и нанео му неколико мртвих и рањених.

14-III-43 г. Бат. је извршио покрет са поменуте просторије на просторију у село Ступари избацујући мање делове на брдо Окланицу, који су затварали правац према селу Совићима.

ВОЈНИ РАД

Војни рад у ових 15 дана био је врло слаб, готово никакав, услед покрета и свакодневног држања положаја и борби.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За команданта
Ј.[6] Пузић

---

[6] Јован Пузић. Погинуо 1943 год. код жељезничке станице Била, близу Травника, као командант Четвртог батаљона Треће крајишке НОУ бригаде.

БР. 75

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАИЗИВЕ НА СЕКТОРУ ГРМЕЧА И ПОДГРМЕЧА[1]

ШТАБ
IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
11[2] марта 1943 г.
Број сл.

ПРЕПИС

ШТАБУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

У току 50 дана непријатељске офанзиве на сектор Подгрмеча и Грмеча, тј. од 19 фебруара до 10 марта ове год., јединице ове дивизије водиле су упорне бојеве. Нарочито жестоки бојеви вођени су за читаво ово вријеме на сектору према С. Мосту од стране VI КНОУ бригаде, на сектору Грмеча од стране II и V бригаде, а на сектору Ластва—Бравско—Оштрељ—Дрвар од стране VIII и XII КНОУ бригаде.

На сектору Подгрмеча и Грмеча непријатељске снаге задржане су у борбама равно 22 дана, до када су успјеле овладати комуникацијом [Бос.] Нови—[Бос.] Крупа, [Бос.] Петровац—Кључ, С.[ански] Мост—Кључ—Петровац, док комуникацијом Крупа—С.[ански] Мост нису успјели за вријеме ове офанзиве потпуно овладати, а уколико су се служили том комуникацијом, то је било увијек под борбом, уз врло тешке губитке по непријатеља.

Успјешне акције вођене су од стране теренских бригада код одбране слободне територије, партизанских акција у виду засједа, док су тежи губици претрпљени код упорније одбране народа и услијед изманеврисања Грмеча продором преко Рипча и повлачењем VII дивизије на обронке Клековаче и Осјеченице. Боља веза код непријатеља омогућила им је брже маневрисање услијед радио-везе са свим дијеловима њихових јединица које су учествовале у овој офанзиви.

Од акција задњих дана које су водиле наше јединице, важно је напоменути контра-јуриш II батаљона II бригаде, 7 фебруара, против Нијемаца, усред Грмеча на Троврху, ко-

---

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1, к. 766А.

[2] Извештај је писан вјероватно 15 марта, што се може закључити на основу догађаја који се спомињу у документу

јом је приликом убијено 30 Нијемаца, много рањено, заплијењено 6 пушака и 2 њемачка митраљеза; том борбом онемогућен је напад Нијемаца на леђа снага II и V бригаде.

Током 27 и 28 II непријатељ је вршио офанзиву на терен Карана (Козара), гдје су снаге V бригаде убиле око 25 непријатељских војника, а заробиле 20 војника и 2 сатника.

21 II непријатељ се кретао у три групе око комуникације С. Мост—[Бос.] Крупа и дочекан је код Лукавачке цркве од снага VI бригаде и у жестоком боју потучен, гдје је било 200 мртвих и рањених непријатељских војника. Том приликом је погинуо командир X чете IV батаљона VI бригаде, Севиљ Ђуро, јуришајући на непријатеља, као и полит-комесар I чете III батаљона, Саво Балабан, који је личним примјером, јуришајући, храбрио своје другове.

I III, II батаљон VI бригаде, у засједи на цести Крупа—Петровац, убио је 51 војника, ранио 32, а заробио 10 непријатељских војника техничког батаљона СС „Принц Еуген" дивизије. Том приликом уништено је 8 камиона, један од њих механичко-техничка радионица, 1 тенк, 1 оклопна кола, 2 луксузна аута, 2 мотоцикла, преко хиљаду литара бензина. Заробљено је: 3 п. митраљеза, 1 протуколски митраљез, 30 пушака и много друге спреме. У овој борби нарочито се истакао друг Богдан Банић, замј. командира III чете II батаљона VI бригаде, који је руководио једном засједом и пустио непријатеља на пет метара и тек тада отворио митраљеску и пушчану ватру.

5 марта снаге V бригаде заробиле су два теретна воза на прузи Подградци—[Бос.] Градишка, 13 домобрана, док су убили 8 усташа, а ранили 20. Заплијењена су 2 п. митраљеза и 18 пушака. Исте ноћи снаге V бригаде извршиле су акцију на усташко гнијездо Мичије, које је спаљено, а посада побјегла. Заплијењено је доста стоке и животних намирница.

Скоро свакодневно се воде борбе са њемачко-усташко-четничким бандама које врше упаде на поново ослобођену територију у циљу пљачке из гарнизона остављених у градовима у току ове офанзиве. У таквим борбама уништена су три непријатељска тенка протуколским топом XII бригаде у Дринићу на 20. II и један тенк 9. III, а на цести С. Мост—Паланка, од нагазне мине VI бригаде.

Морално и политичко стање у офанзиви код јединица је различито. Дезертерства је било у мањој мјери код новопримљених партизана, док је услијед напора и тешких покрета било тенденција лутања под видом тражења јединица и тенденција враћања у свој крај.

Напори и губици ове дивизије осјетно су погодили II и V и у задње вријеме VIII бригаду, док се је у току офанзиве успјело формирати XII КНОУ бригаду, попунити VI и VIII бригаду са по једним батаљоном.

Као најоштрији проблеми намећу се попуна II и V бригаде, сређивање VIII бригаде и организовање санитетске службе у читавој дивизији за хитно пружање помоћи премрзлима и великом броју болесних од епидемије тифуса и грипе.

На дан 12 марта II батаљон II бригаде имао је добру засједу на цести Бихаћ—[Бос.] Петровац, гдје је дочекана непријатељска колона од 9 камиона,[3] која је ишла из Бихаћа у Петровац. Том приликом је потпуно уништено 8 камиона са 80 великих буради бензина, док је један камион побјегао, заплијењено је 5 њемачк. пушака, 1 п. митраљез са 1.000 метака, 20 бомби и много друге ратне спреме. Убијено је 9 њемачких војника, међу којима и један официр, изгорјела су 3 њемачка војника, док је 8 побјегло. Један муслиман и муслиманка, који су заробљени, послије саслушања пуштени су.

13 марта на комуникацији Бихаћ—Петровац II батаљон VIII бригаде уништио је 3 непријатељска камиона, убио 15 фашиста, заплијенио 2 п. митраљеза, нешто пушака и остале ратне спреме. Исти дан тај батаљон пресрео је фашисте који су возили 8 кола напљачкане народне имовине — намирница и том приликом 2 су бандита убијена, док су се остали разбјежали оставивши опљачкане намирнице.

Због већег дејства наших јединица на комуникацијама Крупа—Петровац, Бихаћ—Петровац и Кључ—Петровац, непријатељ је напустио Петровац и јединице XII бригаде ушле су у овај град.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Кушић[4] с. р.

Командант,
Шоша[5] с. р.

Да је препис вјеран своме оригиналу тврди:

Секретар,
Перо

---

[3] Односи се, вјероватно, на дијелове њемачке СС дивизије „Принц Еуген“.

[4] Милинко

[5] Јосип Мажар

БР. 76

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА У ЛИВНУ, МРКОЊИЋ ГРАДУ, БОСАНСКОМ ГРАХОВУ, ДРВАРУ И КЉУЧУ[1]

ШТАБ
V КРАЈ. У. БРИГАДЕ[2]
бр. сл.
15 марта 1943 год.
Положај

ГЛАВНОМ ОБ. ЦЕНТРУ I БОС. КОРПУСА
на положају

Преко обавјештајне службе ове дивизије прикупљени су ови подаци:

Према непотврђеним подацима у Ливну се врши концентрација Њемаца, чији циљ није познат, а према другим подацима у Ливну се налазе врло мале непријатељске снаге. И једни и други подаци нису још провјерени.[3]

У Гламочу има нешто непријатеља, али непотврђено.

У Мркоњићу,[4] према подацима који нису потврђени, има само 40 Њемаца, 100 усташа и нешто четника. Такође ер има нешто четничких банди у Чађавици и Ситници.

У [Босанском] Грахову има један батаљон Њемаца, али изгледа да ће исти имати покрет. У Грахово су долазили четници који су се вратили у Стрмицу.

У Дрвару има око 100 Њемаца и изгледа да ће имати покрет, а да ће власт предати Хрватима. Из Дрвара једна њемачка патрола ишла је у Прекају и распитивала се је за IV к. бригаду. Изгледа да је од банијских избјеглица добила податке. Њемци из Грахова и Дрвара излазе и у пљачку. У Дрвар је долазио Бране Богуновић и организовао четничку власт. Од Дрвара према Грахову на Просјеченом Куку[5] имаде нешто Њемаца.

На осталим комуникацијама непријатеља уопште нема.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/9, к. 781.

[2] Погрешно написано бригаде, а треба: дивизије.

[3] Види о непријатељским снагама на подручју Ливна у док. бр. 222, 227 и 232.

[4] Мркоњић Град

[5] На карти 1 : 100.000 није нађен.

У Кључу имаде 400 непријатељских војника, мјешаних, као и четника.

Магацин команде мјеста Дрвара у Развалинама[6] сачуван је као и магацин команде подручја у Клековачи. Ови су магацини располагали са врло скромним залихама. Магацин у Љубиној Пољани и Подићу народ је разбио, али су изгледи да ће се од тога нешто прикупити.

У Прекаји би требало поставити команду мјеста, да не би народ разносио жељезничких ствари, као и ради ушчувања магацина.

Народна-осл. власт по селима пољуљана је, као и морал народа је доста слаб, али се одржавају конференције, те изгледа да ће се стање ускоро нормализирати.

Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За обавјешт. центар V дивизије
Бр. Јовић[7]

БР. 77

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 15 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О НАПАДУ НА ТЕШАЊ[1]

ШТАБ I БАТАЉОНА
I КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
15. III. 1943 год.

ДРУГАРСКОМ ШТАБУ I КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Доставља вам се извјештај о акцији на град Тешањ.

Овај батаљон са једном четом III батаљона добио је задатак да нападне на град Тешањ и ликвидира упоришта у истом. Батаљон кренуо је на акцију у 11 сати, 1. чета I батаљона и 1. чета III батаљона имале су задатак да ликвидирају упориште кулу,[2] а 2. чета имала је задатак да ликвидира упориште у самом граду. На почетно мјесто борбе чете

[6] Вјероватно Развање (сјеверозападно од Прекаје).
[7] Бранко Јововић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/2, к. 787А.
[2] Стара тврђава

су стигле и почеле борбу у 1,30 часова послије пола ноћи у које су вријеме и примиле борбу. 1. чета I батаљона и 1. чета III батаљона подишле су кули како спада и пребацивале су бомбе преко зида. У једно вријеме било је и садејство бацача мина од којих су 3 мине пале у зид. Пошто је зид доста велик а уједно освајао је и дан, нисмо могли прећи у дневну борбу, тако да су се чете морале повући у 4 сата правцем којим смо и дошли. 2. чета напала је на сам град и пречистила до школе и жандармериске касарне одакле је даван отпор, али унутра није било тако јаких снага него једино су задржавали ватру и бранили се до дана пошто су се надали вјероватно и помоћи. Иста чета у 4 сата морала се повући као и ове снаге да нас не би затекао дан у граду.

3. чета била је као резерва батаљона а један вод остао је у заштити коморе. Пратећи вод био је раздијељен по четама, тако да је свака чета имала по тешки митраљез а уз 1. чету је био и бацач мина; тешко оруђе овог пута, тј. један митраљез и бацач мина искоришћени су добро, који су ишли уз 1. чету на кулу, а други митраљез, који је ишао уз 2. чету, дошао је до града и кад је чета наступила у град митраљез је остао и даље на заштити снага при повлачењу из града. У овој акцији овај батаљон имао је 2 друга лакше рањена, а заплијењено је 50 кг соли и неколико паклића дувана које је и остало при борцима.

Наше је мишљење да акција није успјела пошто се касно стигло на почетак борбе, а то је било из разлога што су касно батаљони стигли за нама кад смо ишли на извиђање, јер нису имали замјеници команданата водича, па су их свели десно од главног пута куд смо ми ишли. Друга ствар и сама тврђава, тј. кулетина у граду је велика утврда око које би се морало дати много жртава док би је освојио.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант
Борко[4]

---

[3] Опширније о нападу на Тешањ види у док. бр. 79, 341 и 345.
[4] Арсенић

БР. 78

ИЗВЈЕШТАЈ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 15 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ КОД КУЛЕ[1]

ШТАБ II БАТ. IV Ц. ПР. БРИГАДЕ
Положај 15-III 1943 год.
у 23 h

ШТАБУ IV Ц.[РНОГОРСКЕ] ПР.[ОЛЕТЕРСКЕ] БРИГАДЕ

Положај

Непријатеља[2] смо разбили и дао се у бјекство; ми смо са херцеговачком[3] и далм. бригадом[4] посјели његове данашње положаје. Ми смо имали једног лакше рањеног друга, и сад у договору са Штабом Хер. бригаде ми смо се смјестили у село Кулу да чекамо ваше наређење за покрет, јер су нам рекли у Штабу Хер. бриг. да ће наша бригада да се рокира у десно и тако чекамо овдје ваше наређење за покрет. У случају да ми продужимо у овом правцу, то упутите нашу комору за нама са храном. Непријатељ је оставио три тешка митраљеза и два тешка бацача, отприлике све што је имао од аутом.[атског] оружја; имао је велике губитке у људству.

С. Ф. — С. Н.

Полкомесар
Бр.[5] Тацовић

Командант
Н.[6] Стругар

---

[1] Оригинал, писан мастилом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1-1/II, к. 738.

[2] Односи се на четнике Драже Михаиловића. Види док. бр. 70.

[3] Десетом херцеговачком НОУ бригадом

[4] Трећом далматинском НОУ бригадом

[5] Вранко

[6] Нико

БР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 15 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О НАПАДУ НА ТЕШАЊ[1]

ШТАБ
III БАТАЉОНА
I КР. У. БРИГАДЕ
15. III. 43 г. пол.

ШТАБУ I КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Извештај о акцији на град Тешањ

13. III. 43 г. наш батаљон добио је задатак да нападне са једном четом на град Тешањ[2] а са две чете, то јест са једном четом на заштиту цесте која је комуникација ТЕШАЊ—ТЕСЛИЋ а са једном четом исто на цесту — комуникацију ТЕШАЊ—ДОБОЈ. Наређење које смо добили — по истом је поступљено и исто извршено.

Распоред снага овога батаљона на овоме сектору био је следећи:

1. чета овог батаљона имала је задатак у садејству са 1. четом I бат. да са десне стране града Тешња нападне кулу[3] и да исту ликвидира. Чета је по наређењу вршила напад пошто је било познато да је непријатељ био доста утврђен. Били су одређени бомбаши и пушкомитраљесци који су дошли до самог утврђења куле, тако да су бацали бомбе у саму кулу преко зида. Непријатељ је пружао отпор тако да нису могли извршити задатак. У нападу чета је имала два рањена друга. Непријатељски губици су непознати; заробљена је једна врећа соли која је предата у бригадну интендантуру, као и нешто дувана који је подељен борцима овог батаљона.

2. чета овог батаљона имала је у задатку да ликвидира кућу Адем-аге Мешића[4] и да изврши конфискацију његове имовине, а са једним водом да пресеку телефонску везу на

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/2, к. 787А.

[2] О нападу на Тешањ види док. бр. 77 и 345.

[3] Стара тврђава у граду

[4] Усташки доглавник. Народни суд осудио га 1945 год. на доживотну робију.

цести ТЕШАЊ—ДОБОЈ. Чета је извршила задатак, у потпуности ликвидирала је кућу. Пошто се у истој кући налазило 20 домобрана који су прије побегли него је чета стигла на задатак, тако да борба није вођена. Од осталог заробљено је три војничка копорана, два пара ципела, 4 коња. 3 комада батерија, једне војничке лаче, један брдски казан. два пиштоља 6,35 исправан са по 4 метка, пушчане муниције 1500 метака, један карабин, соли око 10 кила, 9 говеда, 4 малих телади, осим тога санитетског материјала, једну хармонику. Говеда и телци предати су у бригадну интендантуру, коњи остали су код овог батаљона који су истом потребни. Муниција је подељена истој чети. Други, остали материјал који се налазио у кући — спаљена је сва имовина која је била истог власника. Са истом четом ишло је једно митраљеско одељење које је узело за себе брдски казан и пушку, ради тога што им је било потребно.

3. чета овог батаљона имала је у задатку да затвори правац на цести код ЈЕЛАХА, ТЕСЛИЋ—ТЕШАЊ. Иста је била на задатку који јој је додељен по предвиђеном плану, повукла се у 4 сата на одређено место у село Радуша.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ:

Овог пута акција на град ТЕШАЊ није успела ради закашњења свих јединица које су учествовале, и још осим тога пошто је непријатељ био доста утврђен и давао доста јак отпор. И овога пута у овој акцији борци овог батаљона били су сви одлучни за напад и уништење непријатељског утврђења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Ђукић[5]

Командант
Мирко[6]

---

[5] Драго
[6] Зец

БР. 80

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 МАРТА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА ПРОСТОРИЈИ ЧЕТОБОРЈЕ —КРУШЕВЉАНИ —ЗАБОРАНИ—КВАЊ—ЛИПЕТА[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 25
16. III. 1943 године
у 15 часова

ЗАПОВИЈЕСТ

За опкољавање и уништење четничких банди на просторији: Четоборје — Сељани — Крушевљани — Заборани—Крстац—Квањ—Тјеме—Бањдо—Грачаница—Липета

(секција: Коњиц 1:100.000, Невесиње 1:100.000.)

1. *Ситуација:* Према прикупљеним подацима, четничке банде у јачини од око 3000 војника прикупљене су на поменутој просторији, са задатком да у садејству са окупаторским снагама — Њемцима и Италијанима спријече покрет нашим јединицама на одређеним правцима и да униште наше болнице. И поред тога што су неколике четничке бригаде у посљедњим бојевима разбијене и нанесени им тешки губици у мртвим, рањеним и заробљеним,[2] непријатељ је довукао своје најбоље јединице из Црне Горе и Херцеговине и покушаће да на датој просторији дâ жилав отпор.

Зато ми морамо напрегнути све снаге да главнину непријатеља на простору Липета—Бањдо—Квањ опколимо и уништимо, јер ће се уништавањем ових четничких банди створити могућност за нас лаког продирања и отвориће се повољније перспективе за политичку и војничку мобилизацију.

---

[1] Копија, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/2а, к. 731.

[2] Односи се на борбе против четника у долини Неретве.

У циљу постигнућа овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1. Лијева наступна колона:
Командант колоне друг
Љубо Ђурић.
Састав: II Пролетерска бригада.
Свега: 5 батаљона, 5 бацача
и један противколски топ 37 мм.

1. Креће се правцем: Главатичево—Крупац—Бискуп— к. 458 — Борови До —Сељани —Крушевљани са главним снагама, а помоћном снагом обухвата и чисти Честоборје и спушта се преко Крњег Дола на село Драмишево. Послије чишћења ове просторије на линији Лука—Штедим затворити све правце непријатељских испада од правца Невесиње. Везу одржавати десно са средњом колоном на Крсцу и Равном Брду. Лијево од вас нема наших дјелова.

2 Средња наступна колона:
Командант друг Радован
Вукановић.
Састав: IV Пролетерска бригада.
Свега: 4 батаљона, 6 бацача и
један противколски топ 47 мм.

2. Креће се правцем: Бискуп—Крстац—Равно Брдо, обухватајући Заборане, продужује преко Девојачког Кука на Иваново Брдо —Бањдо, гдје се налази непријатељска резерва.
Лијево од вас нема наши дјелова, зато ће ова колона предузети потребна обезбјеђења лијево на правцу Сљеме. Везу одржавати десио са I Пролетерском бригадом на правцу Крстац—Равно Брдо.

3. Десна наступна колона:

Командант друг Данило Лекић.
састав: I Пролетерска бригада без два батаљона.

Свега: 3 батаљона, 3 бацача и један противколски топ 37 мм.

3. Креће се правцем напада Главатичево—Међе—Тјеме са једним батаљоном и са два батаљона правцем: Главатичево— к. 498, западно од Змињца обухватајући Квањ са југозападне стране са наслоном на нашу средњу колону, у циљу ликвидације Квања и Тјемена, послије чега ће колона продужити правцем Тјеме — Гунетин До — Грачаница—Липета у садејству са Херцеговачком бригадом и ликвидирати Липету. Десно нема наших дјелова. Лијево одржавати везу на правцу Девојачки Кук—Иваново Брдо са IV Пролетерском бригадом

4. ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ:

II Далматинска бригада обезбиједиће Главатичево и припадајуће дјелове наших јединица на просторији Међе—Поча—Главатичево, постављајући се са једним батаљоном на простору с. Дужани, затварајући правац Дужани—Оцаци ка Главатичеву, са једним батаљоном у с. Лађаница, истурајући једну чету на Кук (к. 704), затварајући правац Оцаци—Кук—Лађаница—Главатичево—Забрђани—Лађаница, са једним батаљоном у с. Разићима, затварајући правац Хум—Љута—Разићи—Главатичево и Умоље—Разићи—Главатичево са сјевероисточне стране, са једним батаљоном на просторији Главатичево—Орашац—Пјевник, обезбјеђујући мјесто у Главатичеву, дивизијску батерију, припадајуће дјелове бригаде који врше напад и хируршку екипу.

5. X Херцеговачка бригада са свим својим снагама извршиће напад на положају Липета—Бањдо: правцем: Кула—Ражиште—Пресјека, а у циљу садејства и уништења непријатељских снага на просторији Липета—Бањдо. Мањим дјеловима вршити притисак фронтално, а главним снагама вршити

десни обухват. По ликвидацији Липета—Бањдо, ова бригада ће продужити гоњење непријатеља правцем Караула—Г. Зимље, образујући једновремено побочницу нашим снагама. Везу одржавати лијево са I Пролетерском бригадом. Десно нема наших дјелова.

Послије ликвидације непријатеља на поменутим положајима, I Пролетерска бригада пребациће се на просторију Главатичево—Забрђани; II Пролетерска и IV Пролетерска бригада продужиће са гоњењем, заробљавањем и уништавањем непријатеља у правцу Кљуни—Пресјека, гдје ће се одморити до даљег наређења.

6. Хируршка екипа ће се налазити у с. Главатичеву — усамљена кућа југоисточно од Главатичева.

7. Овлађивање појединим тачкама означаваће јединице једном испаљеном зеленом ракетлом у правцу непријатеља и паљењем ватара.

8. БОРБЕНИ ЗНАЦИ

За 16. III 1943 год. Бура—побједа
за 15. III 1943 год. Пушка—срећа
за 18. III 1943 год. Бомба—мал

Знаци распознавања (борбени) преко дана биће за 17. III. 1943 г.: *ширење руку у страну са пушком у лијевој руци; за 18. III. 1943 год.: десну руку с пушком у вис, кундак окренут горе, лијева рука припијена уз тијело.*

9. Час почетка напада са линије: к. 458—Крстац—Квањ—Липета—Пресјека 17 ов. мј. тачно у 1 час изјутра.

10. Дивизијска болница налазиће се са хируршком екипом.

Продори наших јединица морају бити енергични и одлучни без освртања на мање групе лијево и десно, обухватајући, уништавајући и гонећи непријатеља.

11. Штаб дивизије ће се за прво вријеме налазити у Главатичеву а послије ликвидације Квања и Крупца на Крсцу, гдје слати редовне и опширне извјештаје.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
Митар,[3] с. р.	Вукотић,[4] с. р.	Пеко,[5] с. р.

(М. П.)

---

[3] Бакић
[4] Јово
[5] Дапчевић

БР. 81

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА СЕКТОРУ КВАЊ. ЛИПЕТА, ГЛАВАТИЧЕВО[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

16. III. 1943 године
у 16 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

У духу издате заповијести од 15 ов. мј. јединице наше дивизије са придодатим дјеловима извршиле су сљедећу акцију. Средња колона на правцу кретања Ворци — Кула — Грабовица — Чичево — Главатичево потиснула је и разбила четничке дјелове, који су се повукли ка прихватној линији Липета — Квањ.

Један батаљон I Пролетерске бригаде наступао је правцем Кула — Грабовица — Чичево — Липета и у току напада успио да овлада десним крилом овог положаја. У току подилажења овај батаљон је изненадио четничке банде у Чичеву тако, да су појединци кроз прозоре скакали и губили се према шуми у правцу Липете. Овом приликом овај батаљон је заробио 7 четника, које смо распоредили по јединицама.

Пошто овај батаљон није био довољно јак да задржи дио заузетих положаја, то га је непријатељ јачим противнападом потиснуо са освојеног дијела положаја. С обзиром да је непријатељ био јак на овом положају, ми смо наредили X Херцеговачкој бригади са једним батаљоном IV Пролетерске бригаде (другим) да преко Ражишта нападне непријатеља и одбаци га са дотадањих положаја.

У првом налету батаљона I Пролетерске бригаде на Липету заплијењено је од непријатеља: један тешки бацач и два митраљеза „бреда“ са нешто муниције. Усљед противнапада јачих непријатељских снага ова се оружја нијесу могла сачувати сем једног митраљеза „бреде“, док су остала

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37/1, к. 9.

оружја бачена низ стене да их непријатељ не може више искористити.

Посљедњим извјештајем Штаба X Херцеговачке бригаде од 15 ов. мј. у 22 часа непријатељ је био потиснут са Липете, гдје је заплијењено: у другом нападу на овај положај два тешка бацача и три тешка митраљеза, једна комора и нешто муниције.

Наши губици: 4 мртва и око 9 рањених; непријатељски губици: око 20 мртвих, око 30 рањених и 7 заробљених.

Два батаљона II Пролетерске бригаде на свом правцу напада напала су и освојила Главатичево. Приликом напада на Главатичево непријатељ је разбијен и протјеран. Овом приликом изгорио је у кући, гдје је био Штаб Калиновачке бригаде, наводно Митко Радовић, организатор фашистичке омладине са Цетиња, извршио самоубиство капетан Чедо Тодоровић и ађутант ваздухопловни капетан Сретен Шантић из Мостара. Истом приликом убијен је начелник штаба Калиновачке бригаде, један потпоручник Недељковић.[2]

Истом приликом јединице I Пролетерске бригаде заробиле су културно-омладинско-националну екипу (пропагандну) и то: Петар Вукмировић, студент, Видић Митар, учитељ из Ужичке Пожеге, Бурић Нико, полицијски агент из Цетиња, Ђорђе Вукчевић, студент економије из Подгорице, Делевић Вожидар, апсолвирани правник из Берана, Кићовић, дипл. правник из Берана.

Шеф ове екипе Др. Војин Андрић из Београда изгорио је у кући, гдје је била екипа посједнута нашим јединицама.

Испитивањем заробљених утврђено је да су послати из четничког штаба Драже Михаиловића који се налази у Липову, близу Колашина, са задатком да шире великосрпску и четничку политику. На саслушању Петар Вукмировић, студент из Цетиња, изјавио је сљедеће:

1. Да се Дража Михаиловић са својим четничким штабом налази у Липову, у непосредној близини Колашина. Штаб је исти као и ранији — потпуковник Павловић, Драгиша Васић, капетан Неготинац (то је вјероватно Митић) и брат професора Жујовића, како он каже, а по опису изгледа да је сам професор Жујовић, један банкар из Ниша за кога кажу да је у почетку финансирао Дражу, који је врло кратковид.

2. Поред штаба налази се 20 до 25 енглеских официра у цивилном одијелу (српска сељачка ношња). Међу њима је

---

[2] О борбама на подручју Главатичева види у док. бр. 239.

као најстарији Бели, кога зову Милош, иначе п. пуковник, који је пред овим омладинцима изјавио да је претставник енглеске владе. Међу њима је и Марко, то је изгледа онај Енглез који је код нас долазио у Ужице

3. И Дража и штаб, као и Енглези састају се са цивилним комесаром, претставником италијанских власти.

4. У Мојковцу налазе се четнички магацини у којима се налази оружје, одијело и спрема, као и храна италијанског поријекла за снабдијевање четничких јединица.

Везу између четничких организација и Италијана стално одржава капетан Ракочевић, док повремено сви остали.

5. Сваки четнички батаљон поред четничког команданта има и номинално још по једног команданта Италијана, који контролише читав батаљон и снабдијева га према потреби из италијанских магацина.

6. Захарије Остојић, кога зову чича Бранко, јесте помоћник Драже Михаиловића и сада се налази у Калиновику; то је онај официр који је дошао са првом групом, којега Вам је друг Митар[3] довео у Ужице.

7. Дражу чува једна чета бивших активних подофицира.

8. Талијани помоћу авиона ноћу бацају лире, они говоре народу да то бацају Енглези.

Цијела национално-омладинска пропагандистичка екипа од 6 чланова стријељана је.

Испитивањем заробљеника дошло се до сљедећих података. У борби против наших јединица на сектору Квањ — Липета — Главатичево на дан 15 ов. мј. налазиле су се сљедеће четничке јединице и то: четири васојевићке бригаде: андријевичка, беранска, бјелопољска и колашинска, као и један одред Бјелопавлића од 400 људи. На овом сектору такође је било и невесињских снага, али број није познат јер нијесмо од истих имали заробљеника.

Заплијењена четничка архива доставиће се накнадно.

Прилог: прибиљешке о саслушавању заробљене екипе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
Митар	**Вукотић**[4]	**Пеко**

[3] Бакић
[4] Јово

БР. 82

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ПРОВОЈУ ЧЕТНИЧКОГ ПОЛОЖАЈА КОД СЕЛА ЛИПЕТА—ГРАЧАНИЦА[1]

(М. П.) у 22 и 15 часова
с. Кула

ШТАБУ II ДИВИЗИЈЕ

Заузета је Липета[2] и Руда Глава. Четници су оставили комору, муниције, 2 бацача, 3 митраљеза и имају губитака. Ми мало. Ваш 2[3] имао је једног рањеног.

Фронт је пробијен. Снаге су му раздвојене и треба их сада почесно туђи. Ми ћемо сада одмах ваш батаљон бацити[4] . . . да Вас извести. Ако устреба, бацићемо и наш један батаљон.

Са осталим нашим снагама крећућемо на Зимље.

Ми смо предложили В. Ш. да сва ваша и наша дивизија хитно иде ка Невесињу да га заузме, а друге снаге да нас осигуравају од Мостара, Коњица и Калиновика.

Веза са нама биће према с. Кула, па даље за Липету.

С. Ф. — С. Н.

П. С.

Ваш 2 батаљон је радио врло добро.

За штаб

---

[1] Копија, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института код рег. бр. 14/3а, к. 731. Извјештај је писан вјероватно 16 марта 1943 године.

[2] Липету је заузела, 16 марта, Десета херцеговачка НОУ бригада, ојачана једним батаљоном Четврте пролетерске бригаде и двама батаљонима Друге далматинске НОУ бригаде.

[3] Односи се на Други батаљон Четврте пролетерске бригаде. Види док. бр. 100.

[4] У документу текст је испуштен, вјероватно због оштећења оригинала.

БР. 83

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА У МРКОЊИЋ ГРАДУ И ЧИШЋЕЊЕ ПРОСТОРИЈЕ ОКО ГЛАМОЧА ОД ЧЕТНИКА[1]

ШТАБ
V НОУ ДИВИЗИЈЕ
бр. сл.
16 марта 1943 год.

ШТАБУ IV Н.О.У. БРИГАДЕ И 2. БАТАЉОНУ
7. КРАЈ.[ИШКЕ] У.[ДАРНЕ] БРИГАДЕ

Подаци о непријатељу. Према непотврђеним подацима, у Кључу имаде око 400 непријатељских војника, од тога броја један дио четника. У Ситници, Чађавици и Ораховљанима има нешто четника. У Јасеновим Потоцима има мањих група четника. У Бараћима има мања групица четника. У Мркоњићу[2] има око 300 непријатељских војника мјешаних, од тога броја има 40 Њемаца. Сви подаци нису сигурни и нису провјерени, јер непријатељ послије офанзиве не оставља гарнизоне већ само мање посаде које су му потребне ради одржавања саобраћаја, те према томе наређујемо:

Четврта бригада добија сљедећи задатак: Са три батаљона креће се правцем Црквено—Рибник—Ораховљани—Чађавица—Мркоњић и правцем Врбљани—Пецка—Бараћи—Мркоњић. За вријеме овог покрета очистити села од четника, напасти Мркоњић и исти ослободити од непријатеља.[3]

На линији Чађавица—Ораховљани—Подрашница прикупити батаљоне ради извршења задатка на Мркоњићу.

Други батаљон 7. крај. бригаде[4] ставља се привремено под команду IV бригаде, са задатком да садјествује са IV бригадом на правцу ка Чађавици, да поруши комуникацију Кључ—Чађавица и Чађавица—Ситница и постави засједу према Кључу око Желина и на Ситници, осигуравајући на овај начин даљни покрет IV бригаде.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1-6, к. 781.

[2] Мркоњић Град

[3] О резултату напада види у док. бр. 99.

[4] У то вријеме Седма крајишка НОУ бригада била је на лијевој обали Неретве. Види док бр. 67.

Други батаљон IV бригаде привремено остаје код Гламоча са задатком да испита стање у Гламочу и по могућству да протјера непријатеља из града и да разбије све четничке банде које би се појавиле на томе сектору.

IV бригада извршиће прикупљање својих снага у Мркоњићу гдје ће добити даљи задатак. Одмах по одласку у Мркоњић успоставиће везу са снагама IX бригаде које се налазе око Језера и у Јању.

Пошто се покрет и акција изводи на четничком терену, скреће се пажња да се не шаљу курири појединци већ одељења јачине према потреби.

Исхрана: припремити храну за пут, као и организовати пренос брашна и припрему резервне хране за даљи покрет који нам претстоји.

Штаб дивизије ће се налазити у Бусијама.

Покрет са садашњих својих мјеста извршити 17 овог мјесеца рано ујутро.

Слати редовно извјештаје овом штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Родић[5]

БР. 84

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О УПУЋИВАЊУ ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ И РИБНИЧКОГ БАТАЉОНА У НАПАД НА КЉУЧ[1]

ШТАБ
V НОУ ДИВИЗИЈЕ
Бр. сл.
16-III-43 г.
У 12 ч.

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

Положај

Примили смо ваша наређења од 14-III-43 год. Већ раније смо издали наређење јединицама којима располажемо за чишћење кључко-мркоњићког сектора од непријатеља. Ово наређење[2] вам у прилогу достављамо.

---

[5] Славко

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/7, к. 781.

[2] Види док. бр. 83.

Упутили смо и јединицама VI бригаде које се налазе на кључком сектору предлог да са своје стране изврше покрет према Кључу и да га у садејству Рибничког батаљона ликвидирају ако за то буду постојали услови[3].

VII бригади смо послали своје курире са наређењем да дође на мркоњићки сектор. Курири нам се још нису повратили те не знамо да ли се ова бригада[4] налази још под директном командом В. Ш.

Молимо вас да нам јавите гдје можемо оставити наше непокретне болеснике кад извршимо покрет за Централну Босну.

Достављамо вам обавештајни извјештај из Сплита који је нађен на путу у Црквеном.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) Командант
Родић[5]

БР. 85

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА КОД ИДБАРА И ПРЕНОСУ РАЊЕНИКА[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 16-III-1943
у 19.30 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Наређење од 15/III у 20 часова примили смо данас у 17.30 часова и по истоме ћемо одмах поступити. —

XVI бригади у смислу наређења издата су упутства, те ће примити улогу заштитнице у саставу I Пролет. дивизије

---

[3] Види док. бр. 99 и 117.

[4] У то вријеме Седма крајишка бригада налазила се на лијевој обали Неретве. Види док. бр. 67.

[5] Славко

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/3, к. 812.

пошто је по наређењу друга Вељка[2] стављена под њезину команду. — Услед ситуације која је активношћу непријатеља створена у правцу Идбара, како смо обавештени од друга Вељка, на тај правац биће упућена III Крај. и Санџачка бригада[3] јер, како изгледа, непријатељ[4] надире да нам пресече комуникацију. — Ради тога смо по наређењу друга Вељка ставили сву товарну стоку VII Дивизије за пребацивање рањеника, која се до сада није вратила. —

Ради тога ће покрет VII Дивизије бити отежан јер се доводи у питање пренос тешких оруђа, муниције и хране. — VIII бригада одређена је да прати тифусно оболеле другове. — Поред овога друг Вељко захтева да и VII бригада успут прихвати рањенике, што ће на сваки начин успорити покрет бригаде.

Кад се узме у обзир да је ово једина комуникација којом се крећу сви рањеници и болесници као и колона а да нема довољно стоке за пребацивање, покрет ће бити врло спор и отежан. На овом путу непријатељска авијација је доста активна јер стално прати колоне и бомбардује. — По нашем доласку на Борке јавићемо се. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
сл. отсутан

Командант
П.[5] Јакшић

---

[2] Павле Илић, помоћник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије

[3] Трећа санџачка НОУ бригада

[4] Односи се на њемачку 718 дивизију. Види док. бр. 234.

[5] Павле

БР. 86

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
I БАТАЉОНА
III БРИГАДЕ
16-III-1943 г.

ИЗВЈЕШТАЈ
о војним акцијама I батаљона III бригаде од 1-III до 15-III-1943 г.

1. III. Јединице овога батаљона, у саставу II батаљона ове бригаде, напале су непријатељско упориште на брду Кобила. Тог дана нијесмо успјели да их протјерамо због њихове јаке утврде. Наши губици 4 мртва и 7 рањених; непријатељски губици непознати.

2. III. Јединице овога батаљона са јединицама II батаљона и јединицама II батаљона IV црногорске бригаде напале су исто упориште. Борба је трајала 9 сати. Непријатељ[2] је протјеран и том приликом заплијењено је 2 шарца, 2 стројнице, 3 пиштоља, 15 пушака, 3500 метака пушчаних, 200 метака за стројницу и друге разне спреме. У овој борби непријатељ је имао 112 мртвих и већи број рањених, које су одвукли са собом. Наши губици 6 мртвих и 14 рањених, од којих 2 теже.

3. III. Јединице овога батаљона претраживале су терен на ком је јуче вођена борба и пронађен је слиједећи материјал: 2 карабина, 1 пушкомитраљез и друге ситне спреме. Истога дана извршена је сахрана палих другова. У ноћи између 3 и 4, са III и V црногорским батаљоном[3] напали смо непријатељско упориште Барок[4], које смо и ликвидирали. Заплијењена је једна пушка и друге ситне спреме. Непријатељски губици 3 мртва. Ми без губитака.

4. III. Јединице овога батаљона наставиле су са гоњењем непријатеља према Горњем Вакуфу. Истога дана имали смо једног лакше рањеног друга.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/12, к. 711-А.
[2] Види док. бр. 172.
[3] Вјероватно се односи на батаљон Четврте пролетерске бригаде.
[4] Вјероватно Гаре.

5. III. Јединице овога батаљона са јединицама I. батаљона IV црногорске бригаде добили смо у задатак да протерамо непријатеља из села Вољице, али је непријатељ побјегао.

6. III. Јединице овога батаљона дошле су у састав наше Бригаде на брду Оглавак, одакле смо се вратили у село Вољице где смо држали положај и вршили евакуацију напуштених домова.

7. III. На истим положајима без промене.

8. III. На истим положајима без промене, врши се и даље евакуација.

9. III. Јединице овога батаљона водиле су борбу са непријатељем на планини Кобили и били смо присиљени на повлачење. Борба је трајала читав дан. Наши губици 1 лакше рањен. Преко ноћи смо се пребацили у село Дуге.

10. III. Јединице овога батаљона држале су положај поврх села Дуге, непријатељ је био нас заобишао са десне стране и ми смо се пребацили у село Парош где смо заузели положај.

11. III. Јединице овога батаљона држале су положај према непријатељу. У току дана непријатељска авијација бомбардовала је наше положаје без успјеха.

12. III. Јединице овога батаљона држале су положај према непријатељу који је наступао према нама где је одбијен уз веће губитке. Код нас без губитака.

13. III. Непријатељ је надирао на наше положаје, борба је вођена читав дан, непријатељ је имао 7 мртвих и већи број рањених. Ми без губитака.

14. III. Јединице овога батаљона држале су положај на коти Оклинац.[5] Непријатељска авијација бомбардовала је наше положаје. Ми без губитака.

15. III. Јединице нашег батаљона пребациле су се са лијеве стране Неретве и зазузеле положај према Јабланици.

з. Полит. комесар
Миле Бркља

Командант
М.[6] Атлагић

П. С.[7] У овим акцијама утрошено је 11.000 (једанајест) хиљада пушчаних метака.

---

[5] Вјероватно Оклоница (к. 1290)

[6] Милан

[7] Сљедећи текст је дописан мастилом.

ВР. 87

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 17 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНСКИХ И ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА КОД БАХТИЈЕВИЦЕ, ДОЊЕГ ЗИМЉА И ПРИЈЕБОРЦА[1]

ШТАБ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ
Број: Службено
17 марта 1943
у 20 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

17 овог мјесеца у 1 час извршили смо општи напад на четничке банде на положајима Рат Камен—Бахтијевица. Борба је трајала све до 8 часова ујутро тако, да је Рат Камен прелазио по шест пута из руке у руку. Напосљетку наше јединице успјеле су да непријатеља потисну са његових положаја иако су се четничке банде биле невјероватно утврдиле. На овоме сектору било је око 3.000 четника. Са овим четничким бандама лично је руководио пуковник издајник Бајо Станишић. Ове банде прећеране су у правцу Доње Зимље ка Невесињу.[2] У истом моменту кад смо ове банде јурили италијанске колоне појавиле су се на Рујиште—Порим—Пријеворац, јачине око 500 Италијана са великом комором мазги и око 200 четничких бандита. Овим колонама нијесмо дозволили да се споје и ухвате везу са бандом Баја Станишића. На самом мјесту гдје је вршен јуриш остало је 10 мртвих четничких бандита и један тешко рањен. Ми у свим овим борбама имали смо пет мртвих и више од двадесет рањених. Њихове губитке нијесмо могли тачно установити за ова три дана. Причају жене из села Кушића да су сваког сата вукли непрекидно рањене и мртве, а на бојном пољу остало је преко 50 мртвих, које смо ми нашли. Наше јединице вечерас држе Обрлин—Челопек — изнад села Кушића у Доњем Зимљу. Ми смо ноћас поново нашим јединицама издали наређење да се ове италијанско-четничке банде нападну и униште или отјерају са њихових

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39/1, к. 9.
[2] Види о овој борби док. бр. 239.

положаја.[3] Као што Вам је познато, наша Бригада страшно је преморена, неиспавана и доста гладује. Од 8 марта још наши војници нијесу имали ни једну ноћ одмора, што нијесу били у покрету или нападу. Италијанска тешка артилерија тукла је од Бијелог Поља наше положаје изнад Горњег Зимља. На лијевом нашем крилу био је батаљон I Пролетерске бригаде. Послије заузимања ових положаја, батаљон I Пролетерске бригаде отишао је у правцу Главатичева. Ноћас нам је добјежао један Невесињац који нам је дао ове податке: да је било јуче од Горњег Зимља до Крушевљана око 6.000 четника. Велики број четника говори да би прешао на нашу страну, али код њих влада пријеки војни суд, и ако се најмање нешто код њих примјети одмах стријељају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант:
Владо Шегрт

БР. 88

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД ОСТРОШЦА И ОРЛЕНИЦЕ И О ЕВАКУАЦИЈИ РАЊЕНИКА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ И ПОЈ

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) Примили смо ваше наређење о покрету 2 батаљона I Бригаде. Они, разуме се, немогу да крену одавде пре него што добију смену — која ће се извршити у току данашњег дана.

2) Начелник Штаба наше Дивизије[2] известио вас је да је непријатељ јуче, 17 о. м. ујутру, покушао да пређе Неретву код Острошца, на сектору VII Крајишке, и да је одбијен.[3] Такође јуче ујутру непријатељ је извршио 3 јуриша са Орленице на положаје Далматинске бригаде, али су одбијени.[4] На истом овом сектору чула се одавде оштра крат-

---

[3] Види док. бр. 244 и 247.

[1] Оригинал, писан зеленим мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42/1, к. 9.

[2] Васо Јовановић

[3] Види док. бр. 239.

[4] Исто

ка борба око 22,30 ч; извештаја о томе нисмо примили. Непр. авиони су јуче бомбардовали простор око Идбара.

3) Овамо је стигао Штаб наше Дивизије. Друг политички комесар Дивизије[5] јавља да је зачеље рањеника било прексиноћ, 16 о. м., тек у с. Добригошће; да се пљачка на целој просторији до Јабланице развила до невиђених размера; ваше наређење о томе упутили смо суседним штабовима бригада и командама ешалона, али ће ићи тешко у свим јединицама где је организација и контрола набавки слаба, обзиром да је тај терен већ јако исцрпљен прелазом многих јединица — које су се снабдевале не водећи уопште рачуна о томе да за њима иду још многе друге јединице; предлажемо да се, ако је икако могућно, свим тим селима да новчана оштета.

4) Морали смо наредити нашој Санџачкој[6] и Крајишкој[7] да све њихове коморске коње ставе на расположење рањеницима.

Јакшић[8] је за рањенике дао све коње његове Дивизије, чак и оне пратећих чета, и не зна како ће изнети тешка оруђа. Треба видети код ешалона који су измакли напред да врате те или друге коње, јер извлачење тешких оруђа долази у питање.

5) VII Крајишкој издали смо 5 сандука муниције, јер је била остала без ње.

6) Да би се сва ова питања регулисала и успешно и са што мање жртава извршио задатак јединица одређених у заштитници, потребио је поново ургирати са евакуацијом рањеника — која још увек тече неорганизовано.

7) Јавите нам којим правцем тачно треба да тражимо везу са вама. Ми до даљњег остајемо у с. Медасковићи.

8) Молимо вас да наредите потребно и да се предузму мере да се на следећим етапама — које су пред рањеницима и пред нашим јединицама — предвиди остављање и прикупљање хране за људство и за стоку. Ми ћемо у том циљу послати унапред нашег интенданта Дивизије.

С. Ф. — С. Н.

Комдив.
Коча[9]

Фића
18. III. 43, 2,15 ч.

П.С. Заробљеници нису досада још стигли.

---

[5] Народни херој Филип Кљајић
[6] Трећој санџачкој НОУ бригади
[7] Трећој крајишкој НОУ бригади
[8] Павле Јакшић, командант Седме хрватске НОУ дивизије
[9] Поповић

БР. 89

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА ЧЕТНИКЕ НА ПРАВЦУ КАЛИНОВИКА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
18.III.1943 год.
у 7.15 час.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

У духу најновијег наређења Врховног штаба наша Дивизија има извршити покрет према заповијести од 14. III, од 15.30 часова,[2] својим одређеним правцем до одређене линије. Покрет треба извршити што прије. У том циљу наређено је да IV Црногорска пролетерска бригада остане на простору на коме се сада налази и да образује засебну маневарску групу, која ће бити стављена под команду Штаба III Ударне дивизије за операције према Невесињу и Невесињском Пољу. О овоме Врховни ће штаб извјестити Штаб III Дивизије и дати му потребне директиве. I Пролетерска бригада поступиће по заповијести[3] од 14. III о. г., с тим што ће ова бригада образовати лијеву наступну колону куда је требало да се креће II Пролетерска бригада са истим задатком како је то предвиђено заповијешћу од 14. III о. г.

II Пролетерска бригада и II Далматинска бригада образоваће средњу (главну) наступну колону и кретаће се правцем како је то предвиђено у заповијести од 14. III о. г. за I Пролетерску бригаду и II Далматинску бригаду.

Све јединице са досадашњих положаја рокираће се у току самог дана мањим дјеловима и подићи својим наступним правцима тако да колоне могу извршити покрет данас од 17 часова.

Средња наступна колона (главна) има за задатак да на свом правцу кретања прочисти сва непријатељска упоришта уколико би их било и приступи ликвидацији Улога, обухватајући овај са јужне стране. По ликвидацији Улога обез-

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/2, к. 731.

[2] Види док. бр. 70.

[3] Исто

биједити се са једним батаљоном на Пандурици од правца Невесиње—Улог.

Лијева наступна колона (I Пролетерска бригада) по изласку на одређену линију обезбиједиће се од правца Калиновика организујући извиђања и прикупљања података о непријатељском гарнизону у Калиновику.

Све остало по заповијести од 14. III ов. г.

Борбени знаци: за 18. III. 1943 г. Бомба—Маљ
за 19. III. 1943 г. Тенк—Тимошенко
за 20. III. 1943 г. Златибор—Побједа

Борбени знаци дању: десна рука с пушком у вис, кундак окренут горе, лијева рука приљубљена уз тијело, за 18. ов. мј.;

за 19. III. о. г. махање шајкачом (капом) у десној руци изнад главе;

за 20. ов. мј. издигнута пушка у хоризонталном положају изнад главе у обје руке.

Издато је наређење од Врховног штаба да се два батаљона I Пролетерске бригаде хитно упуте у састав своје бригаде и вјероватно је да ће они стићи до зоре 19 ов. мј. у висини Главатичева.

Напоменули смо Врховном штабу да су наше јединице уморне, на што су они одговорили да они то знају али да је ситуација таква да се што прије пребацимо до предвиђене линије и да рањеници својим зачељем што прије изиђу на Ворке.

Покрет ће извршити обје колоне, лијева и средња (главна) а уствари десна, данас од 17 часова и исти ће се вршити преко цијеле ноћи тако да се јединице задрже на достигнутој просторији сјутра 19 ов. мј. у 7 часова. Предвидјети све потребне мјере за заштиту од угледа авијације.[4]

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Дивизије
(М. П.) Начелник,
Вукотић[5]

---

[4] О резултатима извршења ове заповијести види том IV, књ. 12, док. бр. 27.
[5] Јово

БР. 90

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ ЗАПЛИЈЕЊЕНИХ МИНОБАЦАЧА У ДЕВЕТУ ДАЛМАТИНСКУ ПОУ ДИВИЗИЈУ И ОВАВЈЕШТЕЊЕ О УЛАСКУ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ У ЛИЈЕВУ КОЛОНУ[1]

ШТАБ
II ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
18. III. 43 год.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕР. БРИГАДЕ

Положај

Према накнадно добивеном наређењу од Врх. штаба у састав лијеве наступне колоне улази и II далматинска бригада која је била предвиђена за средњу колону. —

Наређено је штабу II далмат. бригаде да ухвати везу са вама ради благовременог формирања колоне и предузимања покрета. —

Одредите одмах два отресита друга које упутите у В. Ш. за курире. —

Од заплијењених бацача одредите три тешка са потребним бројем мина за далматинску дивизију[2] а 10 добрих товарних коња за пратећи батаљон В. Ш.

Бацаче са минама и коње упутите у пратећи батаљон В. Ш., у Главатичево.

С. Ф. — С. Н.

За штаб
Начелник, **Букотић**

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/2, к. 731.
[2] Девету далматинску дивизију

БР. 91

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ЧЛАНУ ВРХОВНОГ ШТАБА АЛЕКСАНДРУ РАНКОВИЋУ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧЕТНИКА МУСЛИМАНА У КОЊИЧКОЈ ЖУПИ[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги друже Марко,[2]

У селу Дужанима, удаљеном сат и по од Главатичева уз Неретву, са четири војника затечен је командант Жупског батаљона — муслиманске националне војне организације Јусуф Узуновић из села Сеонице, срез коњички. а бивши претсједник општине острожачке.

У организацију ушао је прије четири мјесеца, а постављен је за команданта батаљона од др-а Поповца[3] из Мостара. Са Поповцем тада био је и мајор Мусакадија,[4] који је као војни инструктор муслиманске националне организације, а поред тога одржавао је тијесне везе са четницима. Док је непосредан контакт са Италијанима одржавао сам др Поповац.

Циљ по његовој изјави. Ова организација има за циљ измирење муслимана и православаца, тијесна сарадња са четницима и Италијанима а борба против партизана. Талијани су ове милиционере називали добровољна антикомунистичка милиција. У батаљону је имао око 400 организованих чланова од којих је било наоружаних свега 200. Оружје су сами куповали и плаћали су пушке од 3 до 5 хиљада Од четника су добијали врло мало муниције, свега су добили по три метка, а од Италијана по пет метака. У батаљону је имао два пушкомитраљеза, које је отео од жандара хрватских у Коњицу, за које су му Италијани касније наредили да их мора вратити.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 156. Извјештај је вјероватно писан 18 марта 1943 године.

[2] Александар Ранковић

[3] Др Исмет Поповац. Организатор четника међу херцеговачким муслиманима, ухваћен и осуђен од органа народне власти 1943 год. на стријељање.

[4] Фехим Мусакадић. Прије рата био управник полиције у Сарајеву. Због злочина почињених у току рата, стријељан од органа народне власти.

Храну су добијали од Италијана коју је примао преко Поповца.

Раније је Јусуф Узуновић одржавао везе са Коњичким батаљоном — политичким комесаром Рамзијом Дурановићем, са Шатором[5] и са комесаром Прозорског батаљона. Одржавао је контакт и са организацијом у Мостару у заједници са учитељем Голубићем. Преко њих је пребацивана пошта. Друга Темпа[6] пребацио је из Мостара преко Сеонице, Солакове Куле за Јасеник. Организовао је и спасавање и пребацивање Момира Јакића, који се налази при пратећој чети нашега Штаба. Ово су чињенице које је он изјавио на своме саслушању. Што се тиче друга Јакића ми смо ствар провјерили и сам друг Јакић је изјавио да му је он живот спасио и да га је отео од четника.

Ми закључујемо из његовог самог држања да је човјек коме се може вјеровати и који жели да помогне нашој Народно-ослободилачкој борби.

Сматрамо да би било најпотребније повезати га са другом Шатором који се сада моментално налази у Штабу II Пролетерске бригаде и дати му за посао да прикупи одбјегле муслимане из његовог батаљона, да евентуално нешто људства мобилише и да га уклопи у наше редове.

Ти ћеш са њим разговарати па ћеш створити неко мишљење о њему и према томе се управљај.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) **Митар**[7]

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ ЧЕТНИКА НА РАЊЕНИКЕ КОД ИДБАРА И ТЕШКОЋАМА ОКО ЕВАКУАЦИЈЕ РАЊЕНИКА[1]

Друже Вељко,

Јутрос око $8^1/_2$ h око 45—50 четника је избило на косе јужно и југозападно од Идбара и са 1 аутоматским оруђем распршили нашу колону која је спроводила рањенике и бо-

---

[5] Ибрахим

[6] Светозар Вукмановић-Темпо

[7] Бакић

[1] Оригинал, писан оловком, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41/1, к. 9.

леснике. Панику смо некако стишали и наредио сам да се делови VIII хрв. бригаде избаце уз литицу и да одјуре четнике са чука одакле бандити туку стазу — силаз у Идбар. Наредио сам да ти делови успоставе везу са XVI бригадом и да уз њену помоћ обезбеде пут и евакуацију преосталих рањеника и болесника.

Зам. команданта IV бригаде,[2] који је био враћен по рањенике, донео је 22 на носилима, 25 на рукама — на пушци и 30 на коњима, али каже да је остало још око 15 за носила и преко 40 за коње. Ништа не зна о крајишким коњима које си ти послао (око 70) као ни за коње III далмат. бригаде.

IV бригада је делом на прихватним положајима с једне и друге стране Идбара а делом евакуише рањенике којих од Нухића узводно нема. Упућени су сви према Ћосићима и даље.

Уколико дође нешто више бандита биће доста тешко, јер се ове јединице слабо сналазе а важно је како ће се XVI бригада снаћи.

Досада су III, IV и V далм. бригада однеле 192 рањеника на носилима а поред тога у јутрошњој гужви смо упутили још 6—7 носила по онима које смо хватали успут, тако да је послато око 200 рањеника на носилима.

Сада је обустављено спуштање у Идбар док се четници не одјуре.

Треба скренути пажњу јединицама на простору Виса да пазе на правац М. Лисина — Борова Глава, где изводи једна стаза, да банда и ту не направи нешто слично.

Наредио сам зам. полкома IV бригаде[3] да упозна јединице на простору Ћосићи — Вис о ситуацији и да их упозори на овај правац.

С. Ф. — С. Н.

18-III-43 г. — 11 h **Љубиша**[4]

---

[2] Односи се на Четврту далматинску НОУ бригаду.

[3] Пеко Богдан

[4] Народни херој Љубиша Урошевић, погинуо 1943 год. код Тузле као начелник штаба Седме дивизије.

Zam. komandanta II brigade koji je kao vrazni
na ranjenike tanca je 22 na [illegible], 25 na
[illegible] na puši i 30 na konjima, ali kako
da je ostalo još oko 15 za [illegible] i preko
za konje. Ništa ne zna o krajiškim konjima
koje si ti poslao (ovaše) kao ni za konje III dalmat
brigade.

II brigada je delom na prihvatnim položajima
s jedne i druge strane Jelbara a delom evakui-
še ranjenike kojih od Nuhića urvadno nema.
Upučeni su svi prema Časičima i dalje.
Ukoliko dođe neste više bondita bile dosta
teško, jer se ove jedinice [illegible]

Фотокопија друге странице документа бр. 92

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА, О ИСЦРПЉЕНОСТИ БОРАЦА И О ТЕШКОЋИ ТРАНСПОРТОВАЊА РАЊЕНИКА ОД ИДБАРА У ПРАВЦУ ВИСА[1]

18-III-43 г. — 17,45

Друже Вељко,[2]

У току дана четници нису протерани. На сва наређења и настојања штабови батаљона па и бригада одговарају да је људство попадало и да на све позиве и наређења одговара: „Не могу па уби". Писао сам поново XVI бригади и VII крајишкој чије сам наређење упућено од Штаба I пролет. дивизије прочитао: да покупе све рањенике и болеснике који су остали на путу, да прочисте и обезбеде пут и да их спроведу до Идбара. Један батаљон VIII бригаде је заобилазним путем, управо на литицу, изашао на косу и са 60 Талијана[3] кренуо према XVI бригади по болеснике и рањенике. Штаб IV бригаде[4] је наредио да њихова два батаљона избију стазом у Мемеја Село по рањенике, али, према исказу неких рањеника, четници су тамо запалили неке стаје и вероватно ухватили неке рањенике који су се ту задесили.

Из Идбара сви су рањеници и болесници кренули према Вису. Приличан број рањеника и болесника сишло је низ литицу и кренуло према Вису. Још никакве коње нисмо добили, пошаљи све што можеш. Добро би било да и нешто људи прихвати рањенике.

Поз.

Љубиша[5]

---

[1] Оригинал, писан оловком, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 40/1, к. 9.

[2] Павле Илић

[3] Односи се на италијанске заробљенике који су у ово вријеме носили рањене и болесне борце јединица Ударне групације Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

[4] Односи се на Четврту далматинску бригаду Девете НОУ дивизије.

[5] Народни херој Љубиша Урошевић

ВР. 94

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ШТАВУ ШЕСНАЕСТЕ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ИДБАР—БОРЦИ—ГЛАВАТИЧЕВО[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ХРВАТСКЕ
18-III-43.

ШТАБУ XVI БРИГАДЕ

Положај

Одмах по пријему овог наређења крените са својом бригадом правцем: Идбар — Гор. Бјела — Медасковић — Борци — Главатичево.

Покрет вршите ноћу, а дању се одмарајте. Овај пут треба да превалите у три етапе: Крстац — Идбар, Идбар — Бјела, Бјела — Грабовица.

Из Гор. Бјеле одвојићете свој један бољи батаљон на десну обалу Неретве у село Шпиљани са задатком да затвара правац Коњиц — Шпиљани извијајући стално ка Мираковцу и Врдољама.

Остале батаљоне размјестићете на просторији: Грабовица, Чичево, Мљетвине и Поча.

За вријеме покрета не примати на себе никакве обавезе и кретати се убрзаним маршем, користећи по могућности и дан, како би што прије избили на одређену просторију.

О свему извијестите VII крајишку бригаду, како би она могла да загвори тај правац.

Успут прикупите све дијелове VII и VIII бригаде и не покоравајте се ничијим наређењима која би се противила извршењу вашег задатка.

Снабдијевајте се на терену према добивеним инструкцијама, али пљачку спречавајте најенергичније. Везу с нама ухватићете у Главатичеву, камо ћете послати извјештај чим стигнете на одређену просторију. —

С. Ф. — С. Н.

Комесар:
Кладарин[2]

Командант:
П.[3] **Јакшић**

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 812.

[2] Ђуро

[3] Павле

БР. 95

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСНАЕСТЕ БРИГАДЕ ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБИ ЈЕДИНИЦА НА ЛИЈЕВОЈ ОБАЛИ НЕРЕТВЕ[1]

ШТАБ XVI БРИГАДЕ
VII ДИВИЗИЈЕ НО. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. — дне 18. III. 1943.
Посл.[ато] у 8 час.

ШТАБУ VII ДИВИЗИЈЕ

Са нашим јединицама налазимо се на старим положајима. Јучер, тј. 17 о. мј., пошао је непријатељ јачине 100—150 четника и Талијана ка нашим положајима; ми смо их одбили уз осјетне губитке. Ми нисмо имали мртвих ни рањених, пошто непријатељ није давао отпор, већ је у паничном бијегу се повукао. Ухватили смо нешто метака, ранац, 3 бомбе за тешки бацач. Имали су око 30 мртвих и доста рањених; то изјављује један партизан Далматинске бригаде којег су ухватили и том приликом успио је да побјегне.

Послали смо везу за I Дивизију, а са Крајишком бригадом[2] десно држимо везу.

Коњи од коморе нису досада се повратили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар:
Слијепчевић Урош

Командант:
Хоштетер[3]

---

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/13, к. 815.
[2] Седмом крајишком НОУ бригадом
[3] Војко

БР. 96

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 МАРТА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ И ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ О СИТУАЦИЈИ КОД ЗАШТИТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА И РАЊЕНИКА[1]

Вис, 19-III у 13,15 ч.

Шаљемо вам овај извештај друга Васе[2] на увид. Тражи нам се још коња — поред већ датих — за евакуацију рањеника. Постепено остајемо без муниције и без коња. Требало би слати коње из села испред Бораца. Ђидо је синоћ отишао за Коњиц — Сарајево. Јутрос је отишла за Коњиц прва група заробљеника[3] — цивила. Пекић[4] је у подне кренуо ка с. Ворци.[5]

Коча[6]

Другу Кочи и Фићи[7]

I

СИТУАЦИЈА на појединим секторима и код бригада:

— На сектору Санџачке бригаде[8] нема промена. Два батаљона ове бригаде сменила су са малим закашњењем синоћ она два батаљона I Бригаде. Испред сектора ове бригаде примећује се на непријатељским положајима кретање мањих групица војника, а ноћу се чује песма Немаца и четника. Ова бригада дала је VII Крајишкој бригади у току јучерашњег и данашњег дана 3 сандука пушчане муниције, тако да је сада и сама Санџачка бригада оскудна са муницијом; батаљони већ траже попуну.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 44/1, к. 9.

[2] Васо Јовановић, начелник Штаба Прве пролетерске дивизије

[3] Односи се на размјену заробљеника између НОВ и њемачке војске. Види док. бр. 146.

[4] Павле

[5] Овај текст је дописан мастилом и потом читав извјештај упућен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[6] Поповић

[7] Филип Кљајић

[8] Треће санџачке НОУ бригаде

— На сектору III Крајишке бригаде непријатељ је јуче пред мрак извршио испад. Наши су га повратили; убијена су 2 непријатељска војника.

— На сектору VII Крајишке бригаде:

У јучерашњим борбама ова бригада је имала 6 мртвих и 16 рањених другова; непријатељу су нанети осетни губици.[9]

У току прошле ноћи у 0,00 ч. ова бригада је имала: да смени јединице XVI Бригаде,[10] помери се на нове положаје те прими и задатак непосредне заштите зачеља рањеника. Међутим XVI Бригада у то време већ није била на положајима; јединице VII Крај. бригаде су приликом поседања нових положаја наишле на непријатељске колоне које су биле преко дана у борби са XVI Бригадом. Са тим колонама, као и са непријатељем који је вршио испад од линије Челебић—Острожац, VII Крајишка бригада водила је борбу од зоре и то врло жестоку, која се сада наставља мањом жестином.

VII Крај. бригада тражи помоћ у војним и политичким руководиоцима. Ако се тамо налази Милан Лах, пошаљите га; он је предвиђен за начелника штаба те бригаде. Распитајте се код Вељка,[11] он ће вероватно знати за Лаха.

II

Патрола која је носила писма и тражила заробљеничку колону синоћ се вратила пошто их није нашла. Како је та колона већ прошла тамо — шаљем вам у прилогу писма.

III

Обзиром да су четници већ једанпут извршили велик обухватни испад са југа и пресекли колону рањеника код с. Јаворик, наредили смо VII Крај. бригади дубоко извиђање у том правцу, а III Крајишка бригада упутила је сталну побочницу код колиба Рапта у правцу пл. Бјелашница.

VII Крај. бригада јавља да јој је велик фронт, несигурно лево крило и да неће моћи издржати сталне и јаке притиске, како са фронта према с. Јаворик и Бунари тако и од правца Челебић — Острожац. Наредили смо да на истуреним и важним положајима држи групице са аутоматским оруђима, да за бочно обезбеђење ка југу не употребљава веће снаге сем даљних извиђачких одељења, а да главнину

---

[9] Види док. бр. 242.

[10] Шеснаесте бригаде Седме НОУ дивизије

[11] Павле Илић-Вељко

држи прикупљену као брзу маневарску резерву. Они се добро држе и боре, надам се да ће створити потребно време за удаљење зачеља рањеника из котлине р. Идбар.

IV

ЕВАКУАЦИЈА РАЊЕНИКА иде врло споро и сасвим неорганизовано. Јединице IX Дивизије остављају рањенике по путу, људство луђа и неповезано одлази у општем правцу покрета. Старешине уопште не врше никакву контролу, нигде се не виде, сем можда гдегде што се на њих наиђе где појединачно спавају по колибама, поред букава или — као и остали борци — на своју руку иду ка Бјелој. Међутим, Штаб IX Дивизије наредио је нашој VII Крајишкој бригади да извесне јединице ангажује у преношењу рањеника. То би само повећало општу дезорганизацију евакуације рањеника, а VII Крај. бригада има и сувише и борби и жртава штитећи евакуацију, — наредио сам Штабу бригаде да ничија наређења, сем наша, не извршава.

Рањеници се налазе свуда по путу. Наше нарочито одређене патроле налазе поједине тешке рањенике сакривене поред пута и ту остављене. Рањеници су без хране, са загнојеним ранама, остављени потпуно сами ноћивају на снегу. Штабови бригада извештавају да овакво стање неповољно утиче на морал њихових бораца, да се о томе стално дискутује и умањује борбеност јединица.

XVI Бригада имала је задатак да се прошле ноћи повуче са положаја до с. Идбар, а да успут са собом поведе или понесе све рањенике (бар смо се овако здоговорили ја и Вељко). Међутим, када је дошла VII Крај. бригада, она је нашла много тешких рањеника по шумама око с. Јасеник, с. Бунари и с. Бреза, те их је под борбом пребацивала ка Идбару.

У Идбару и на путу од Идбара ка Вису има још много рањеника. Наредио сам да дође полкомесар XVI Бригаде.[12] Чим дође издаћу му наређење са конкретним задацима за потпуну евакуацију рањеника за с. Бјела, докле треба у току ове ноћи њихова бригада да изврши покрет. Но, бојим се да и та бригада, попут IX Дивизије, није већ одмакла тамо. У том случају потребно је да овамо упутите довољно људства из IX Дивизије да прихвати и спроведе рањенике. Но, пре свега потребно је да се овамо налази неко од руководећих другова (Вељко, Гојко,[13] Владо или ма ко други који макар зна начин како је постављена евакуација), како

[12] Урош Слијепчевић
[13] Николиш

би имао увид над стањем евакуације и потребама за људство, за пренос и спровођење. То треба да се уради у току дана јер се овај увид не може добити ноћу када су рањеници и онако, не само расути, већ и сакривени.

Свакако је потребно да настојите да се евакуација што пре изврши јер је људство бригада стално по положајима, под ведрим небом и гладује, што се нарочито може рећи за VII Крајишку бригаду, која поред тога још и стално води тешке борбе.

Такође, треба организовати брзу евакуацију рањеника који пристижу у с. Бјела.

V

Чим се зачеље рањеника извуче из котлине р. Идбар, то јест кад зачеље рањеника буде у покрету за с. Бјела, извући ћу VII Крајишку бригаду и упутити је на правцу Медасковићи — Борци позади Санџачке бригаде (њеног десног крила) као резерву на правцу од Коњица.

Једновремено ће се III Крајишка бригада својом главнином приближити левом крилу Санџачке бригаде, с тим што ће према непријатељу на досадањем њеном сектору и према котлини р. Идбар оставити претстражне — заштитне делове.

VI

Пошаљите радио-вести — бар изводно.

VII

Јави о резултату преговора.[14] Знам отприлике о чему се радило, па ћу и конспиративне наговештаје протолковати.

VIII

При пролазу, а на врло препреден начин, неки борци из IX Дивизије украли су Санџачкој бригади 4 пушкомитраљеза, а III Крајишкој бригади 3 сандука муниције. Приликом ове „операције“ Далматинци су заварали стражара који је чувао п. митраљезе.

IX

Сад добих ваше писмо, те по њему:

1. — Сматрам да можете вечерас отпремити Банијску бригаду.[15] За затварање правца Коњиц — Бјела — Борци

[14] Опширније о овој размјени заробљеника види док. бр. 146.
[15] Односи се вјероватно на Шеснаесту НОУ бригаду.

могу успешно садејствовати све јединице Санџачке бригаде. Верујем да ће сутра ноћу тамо моћи бити упућена VII Крајишка бригада.

2. — Вељко вам је детаљно јавио ситуацију око евакуације. Ја ћу је употпунити: зачеље рањеника не само да није синоћ кренуло из Идбара, него се оно јутрос још налазило у с. Јаворик одакле рањенике извлачи VII Бригада. Синоћ је још много рањеника и болесника (коњаника, пешака, носила) било у с. Идбар; и сада их још тамо има, — ипак ће бити добро ако се организује да у току ове ноћи зачеље стигне у с. Г. Бјела.

3. — Сада се одавде примећује да поједине јединице иду без рањеника ка Бјелој. Бојим се да то нису јединице XVI Бригаде. Потребно је да Вељко пошаље неко лице које ће повести рачуна о евакуацији одавде ка Бјелој.

4. — Потребно је тамо одредити патроле које ће се старати да се рањеници не задржавају већ да одмах продужују; од с. Бјела терен је релативно покривен и неосмотрен те се евакуација може и дању спроводити.

П. С.: Херцеговачка бригада[16] водила је у току 16 и 17 о. м. жестоке борбе на положајима Рат Камен — Бахтијевица (секција Невесиње) са четницима којима је лично руководио Бајо Станишић. После жилаве борбе Херц. бригада је разбила четнике и натерала их у панично бекство у правцу Д. Зимље — Невесиње. Губици четника су велики, а наши су имали 2 мртва и 10 рањених. Једна непријатељска колона од 500 Италијана и 200 четника, која је имала намеру да се споји са Бајом Станишићем, појавила се је на положајима Порим — Рујиште — Пријеворац (секција Невесиње). 18 о. м. Херцеговачка бригада предузела је ноћним нападом њихово разбијање. Резултат не знам.[17]

— . —

Примио сам 2 примерка вести — убудуће шаљите бар по 3 примерка (по један на бригаду).

С поздравом

14,45 ч. **Васо**

---

[16] Десета херцеговачка НОУ бригада
[17] Види док. бр. 247.

ВР. 97

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ ЧЕТНИЧКИХ УПОРИШТА НА ЛИНИЈИ ОБАЉ—УЛОГ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
19. III. 1943 год.
у 10.30 час.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Према добијеној директиви Врховног штаба наша дивизија, без IV Бригаде, са три батаљона I Пролетерске бригаде добила је у задатак да 20 на 21 ов. мј. избије на линију: Кута — Грајсалићи и на линију Улог — Пандурица. У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Десна наступна колона — II Пролетерске бригаде избиће 19 на 20 ов. мј. на просторију с. Луко — с. Хотовље, чистећи пред собом непријатељске дјелове и организујући извиђање и прикупљање података у правцу Обаљ — Улог. 20 на 21 ов. мј. ова колона ће ликвидирати непријатељски гарнизон у Улогу, очистити околна села, посјести Улог, а са једним батаљоном пресјећи комуникацију Невесиње — Улог на Пандурици. Тај батаљон ће своју главнину држати у с. Обрња а мањим дјеловима засједе на комуникацији између Пандурице и Вргорца. Послије ликвидације Улога, десна наступна колона послије прикупљених података очистити с. Обаљ, ради одржавања везе са лијевом наступном колоном.

2. Лијева наступна колона, чији је командант друг Данило Лекић, командант I Пролетерске бригаде, у току 19 на 20 пребациће се на просторију с. Поље — с. Бојићи — с. Грујић, обезбјеђујући се од правца Калиновик — Кута — Грајсалићи и извиђајући у правцу Кута — Грајсалићи — Калиновик. 20 на 21 ов. мј. лијева наступна колона избиће на линију с. Кута — с. Грајсалићи, с тим што ће I Пролетерска избити на просторију с. Кута — с. Буковица, затва-

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23-2, к. 731.

рајући све правце који воде од Калиновика преко Кута за Бјелемиће, а II Далматинска бригада постављајући се на просторији Грајсалићи — Романи спријечиће сваки непријатељски испад из правца Калиновика ка Улогу. Командант лијеве наступне колоне организоваће извиђања гарнизона у Калиновику и настојати да дође до што тачнијих података које ће благовремено упутити Штабу дивизије, који ће се налазити у с. Дагањ ради оријентације и у циљу доношења нових одлука. Штаб дивизије мора бити извијештен ко чини посаду Калиновика, колика је она, распоред и фортификациони објекти, као и наоружање гарнизона.

Везу са десном наступном колоном одржавати преко Штаба дивизије.

Штаб дивизије ће се у току 19 на 20 налазити у с. Поље, а 20 на 21 у с. Дагањ.

Обезбјеђ.[2] Хируршка екипа ће се кретати са лијевом наступном колоном а дивизијски санитет са Штабом дивизије.

Борбени знаци за 21. III. о. г. Динамит—Димитров
за 22. III. о. г. Мајка—Русија

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант
Митар	**Вукотић**	**Пеко**

(М. П.)

Пс. И једна и друга колона, како 19 на 20 тако и 20 на 21, своја кретања ће држати у највећој тајности, те забранити паљење ватре, непотребно пушкарање, испитивање оружја, приликом доласка у села блокираће села и забранити сваки излаз из села. О овоме старјешине морају повести најстрожије рачуна да не би открили непријатељу наше намјере.

---

[2] Дописано мастилом.

ВР. 98

ПРИЈЕДЛОГ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ЗА ИЗВРШЕЊЕ НАПАДА НА КОТОР ВАРОШ И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О ЧИШЋЕЊУ ТЕРЕНА ОКО МРКОЊИЋ ГРАДА ОД ЧЕТНИКА[1]

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. Сл.
Дне 19-III-1943 год.

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

Положај

1. Примили смо пошту од I бригаде. Један су примјерак извјештаја и вама доставили, који вам достављамо заједно са извјештајем штаба X дивизије.

Из извјештаја I бригаде види се да су наше снаге у ц.[2] Босни недовољне и да је тамо непријатељ осјетљив и брзо реагује.

Мишљења сам да треба што скорије и одмах са јачим снагама пребацити се преко Врбаса. Са задатком да се одмах по преласку ликвидира Котор Варош, да би се могло изаћи у плоднији крај, тј. сјеверно од цесте К.[отор] Варош—Теслић.

У вези пребацивања наших снага данас сам био пошао до штаба корпуса[3] али се враћам са пута због тога што су другови из штаба отишли на пут.

17-III наше снаге протјерале су из Д. Раткова, Ораховљана, Чађавице, Пећске Медне[4] и Граца све четничке групе које су се налазиле на тој просторији и извршиле покрет према Мркоњићу.

Ноћас се чула борба код Мркоњића, још нисмо добили извјештаје о исходу.

Данас је била активна непријатељска авијација Б. Лука—Мркоњић. Од батаљона који је отишао на Гламоч нисмо добили извјештај.

Уз другарски и бор. поз.

С. Ф. — С. Н.

Кт[5]
Родић[6]

---

[1] Оригиная, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14-7, к. 781.
[2] Централној
[3] Првог босанског НОУ корпуса
[4] Медна код Пецке
[5] Командант
[6] Славко

БР. 99

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 МАРТА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ МРКОЊИЋ ГРАДА И ЧАЋАВИЦЕ[1]

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА

БР. Сл.

ДНЕ 19-III/1943 ГОД.

КОМАНДАНТУ V-ТЕ ДИВИЗИЈЕ
За друга Славка[2]

Друже Славко,

Шаљемо Ти нека обавјештења која сматрамо да су ти потребна ради састанка на који си отишао.[3] Примили смо извјештај од Штаба IV Бригаде и батаљона VII Бригаде да их је непријатељ по доласку у Чаћавицу ноћу око 3 часа напао и да су се повукли у село Ораховљане. Такође батаљони се налазе у селу Подрашници а батаљон VII Бригаде на Желину, на комуникацији Ситница—Чаћавица.

Пут на Клокотовцу је прокопан на више мјеста а на Ситници на једном мјесту. Непријатељ, тј. Њемци[4] су дошли из Мркоњића, око 100—150 војника, и задржали се на пољу у Чаћавици и имају један бацач.

Говори се да у Мркоњићу има доста Њемаца.

Према овоме изгледа да [је] комуникација Бања Лука—Мркоњић Њемцима још потребна и не можемо знати за које вријеме, те мислимо да би наш правац кретања ради овога могао се и промјенити, тј. да нећемо моћи преко Мркоњића. У Кључу нема Њемаца, већ око 100—150 хрватских војника које би требало напасти ради могућности дејства II батаљона VII Бригаде. Напад би могле вршити чета батаљона VII Бригаде и VI Бригада те је потребно исто то наредити. Ноћас 18. у 23 часа чула се борба око Чаћавице а јутрос око

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/7, к. 781.

[2] Родић

[3] Командант дивизије Славко Родић отишао је у Штаб Првог босанског НОУ корпуса на састанак војно-политичких руководилаца.

[4] Дијелови њемачке 714 дивизије. Види док. бр. 246.

Подрашнице, о којим борбама немамо извјештаја али изгледа да Њемци врше нападе.

Ми смо наредили нашим снагама да се зауставе и да поставе засједе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар (М. П.) Начелник штаба
И.[5] Матерић **Ђ.[6] Карановић**

ШТАБУ[7] I БОС. КОРПУСА

другу Начелнику

На путу за Штаб примио сам овај извјештај. Из њега се види да са Мркоњићем није случај као са Петровцем[8] и Дрваром.

Према ситуацији код Мркоњића, код задржавања јачих непријатељских снага код Ливна, према об. извјештају који достављам, изгледи су да непријатељ жели одржати комуникације С.[ански] Мост—Кључ—Мркоњић, Бања Л.[ука]—Мркоњић и вјероватно ће правити још покрета према Ливну.

Успут сам дознао да од Завоља и Санице до Кључа нема неких снага VI Бригаде како смо раније били званично обавјештени. Према томе ни комуникација С.[ански] М.[ост]—Петровац није затворена нити прекопана или зарушена.

Сматрам да треба одредити снаге које ће контролисати ову комуникацију и зарушавање исте.

Уколико ми не би оријентисали наше снаге према истоку, могли би примити овај задатак.

Уз др. поз.

С. Ф. — С. Н.

20-III-43 Командант
у 8 h **С.[9] Родић**

---

[5] Илија
[6] Ђуро
[7] Сљедећи текст писан је мастилом, ћирилицом.
[8] Босанским Петровцем
[9] Славко

БР. 100

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 19 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТОГ И ШЕСТОГ БАТАЉОНА И КОМАНДИ ПРОТИВКОЛСКЕ ЧЕТЕ ЗА НАПАД НА УЛОГ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
19-III-1943

ШТАБОВИМА IV И VI БАТАЉОНА И КОМАНДИ ПРОТИВКОЛСКЕ ЧЕТЕ

Према наређењу ВШ[2] наша два батаљона сачињавају самосталну наступну колону са правцем кретања: с. Живањ — с. Вилишта — с. Узријечје — с. Јаворак — с. Језеро — с. Улог.

Задатак ове групе је чишћење наведених места од четничких банди — заузимање и држање Улога као и комуникације Калиновик — Невесиње.

На основу предњега распоред наших јединица биће следећи:

1. — Десна колона:
VI батаљон
1 чета IV батаљона
и Противколска чета.
Командант колоне Синиша.[3]

1. — Задатак ове колоне је да крене напред означеним правцем у пуном саставу до с. Јаворак где одваја две пешадијске чете са 1 митраљеским водом са правцем кретања преко Села, нападајући Улог са северо-запада. Остатак јединица, тј. 2 пешадијске чете, тешки бацач, остатак т. митраљеза и Противколска чета крећу ка Језеру, избијајући на цесту Улог — Невесиње код села Обрња, нападајући

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/1, к. 709.

[2] Врховног штаба

[3] Народни херој Синиша Николајевић, погинуо је код с. Цапарди послије Пете непријатељске офанзиве 1943 године као начелник Седамнаесте НОУ дивизије.

једном четом комуникацијом на Улог, а другом четом да избије од с. Обрња на Неретву код с. Пиралићи спречавајући непријатељу бекство уз Неретву и нападајући Улог са јужне стране.

Противколску чету и део Пратеће чете распоредити према потреби.

Овога распореда се не треба круто држати већ га по својој иницијативи прилагодити датој ситуацији на терену, али се придржавати основне поставке да се Улог обухвати са јужне стране.

2. — Лева колона:
IV батаљон без
једне чете.
Командант колоне
Живан.[4]

2. — Задатак ове колоне је да крене за десном колоном до с. Вилишта, одакле се одваја лево и креће правцем ка с. Трешњевица, одакле одваја извесне снаге које треба да избију преко с. Бадуша на Неретву и одатле узводно поред Неретве нападати Улог са севера, док ће са осталим снагама од с. Трешњевице кренути ка Улогу преко с. Бионоге.

Уколико буде погодније да се код с. Узријечје крене ка Трешњевици, ово користити и уопште се праваца не држати круто.

Напомиње се да постоји могућност да се од Вилишта па даље ка Улогу налазе четничке снаге, те ће батаљони ићи са целокупним обезбеђењима својим правцима. Десна колона не треба обезбеђивати свој десни бок пошто десно од нас надире група од 4 наше бригаде.

Јачина непријатељских снага и састав испред и у Улогу непознати су.

---

[4] Народни херој Живан Маричић. Погинуо у Петој непријатељској офанзиви, 1943 године.

Полазак са садање просторије за обе колоне *тачно у 5 часова* ујутру, до ког ће времена Противколска чета доћи у састав VI батаљона.

Колоне ће одржавати сталну међусобну везу и ако се испред једне колоне испостави јача непријатељска снага друга ће јој колона помоћи тиме што ће брзо продирати својим правцем и угрозити бок и позадину непријатеља. Колоне ће настојати да пред сам напад на Улог успоставе везу, како би се напад извео једновремено. Но ако су непријатељске снаге мале, онда једна колона не мора чекати другу, већ сама умарширати у Улог.

Борбени знаци за ову акцију: Синиша — Живан.

Штаб бригаде кретаће се за десном колоном преко с. Јаворак — Села, са њиме ће се кретати и бригадни санитет. Рањенике до ликвидације Улога водити собом.[5]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Политком,
Плави[6]

Зам. команданта.
Милоје[7]

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ОД 15 ДО 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ[1]

Ш. „ГРМЕЧ“[2]
19-III-1943 год.
Положај

„ДУНАВ“ Ш.[3]

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о војним акцијама у времену од 15—28-II-1943 год. Овај је извјештај закаснио из разлога што је штаб II батаљона изгубио извјештај мислећи да га је послао овом штабу.

---

[5] О резултату напада на Улог види док. бр. 108, 113, 114 и 339.
[6] Мијалко Тодоровић
[7] Милојевић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/2, к. 711.
[2] Штаб Треће крајишке НОУ бригаде
[3] Штаб Прве пролетерске дивизије

15-II-1943 батаљони су се налазили на положајима са обје стране Врбаса између Гор. Вакуфа и Бугојна. Борбе није било.

16-II-1943 I и IV батаљон су одмарширали према Прозору ради учествовања у акцији на Прозор, док су II и III остали на истим положајима. Борбе није било.

17-II-1943 I и IV батаљон су учествовали у ликвидацији бункера који су остали за леђима јединица III дивизије. Заробљено је 35 Талијана са оружјем... На сектору II и III батаљона није било промјена.

18, 19 и 20-II-1943 батаљони ове бригаде држали су положаје у долини Врбаса према Бугојну. Промјена неких није било.

21-II-1943 непријатељ[4] је напао на положаје II и III батаљона са јаким снагама у више праваца, на десној обали Врбаса. Борба је трајала 6 сати. Дијелови III батаљона су разбили непријатељску колону која се кретала цестом. У овој борби непријатељ је имао око 15 мртвих и већи број рањених. Оштећена су 2 тенка са противколским топом. Услијед јаких непријатељских снага на нашој страни погинуло је 6 другова а 7 рањено. Касно у ноћ II батаљон извршио је контра-јуриш и разбио непријатељску колону која је ишла да заобиђе наше десно крило. Непријатељу су нанесени осјетни губици.

22-II-1943 наше снаге су се повукле изнад Гор. Вакуфа. Извршен је препад на непријатеља са једном четом III батаљона у с. Ждримцима гдје је убијено и рањено 11 непријатељских војника.

23-II-1943 јединице IV батаљона сачекале су непријатеља у с. Ждримцима на блиском отстојању, гдје се развила огорчена борба, која је трајала 2 сата. Убијено је и рањено око 25 непријатељских војника, и непријатељ је повраћен на полазне положаје. На нашој страни 3 мртва и 9 рањених од којих 2 теже. Истога дана непријатељ је бомбардовао наше положаје ваздухопловством као и јаком артиљеријском ватром. Од овог бомбардовања погинуло је 5 а рањено 8 другова.

24-II-1943 борбе није било, изузев патролних сукоба, без значаја.

25-II-1943 непријатељ је са јачим снагама покушао продор комуникацијом Гор. Вакуф—Прозор, који је повраћен од снага нашег III батаљона уз губитке 3 мртва и 4 рањена

---

[4] Односи се на Групу Фогл из њемачке 718 дивизије. Види том IV, књ. 10, док. бр. 261.

по непријатеља. Оштећен је један тенк са противколским топом.

26-II-1943 стање без промјене. Борбе није било.

27-II-1943 батаљони су се пребацили у с. Гмиће и Јаклиће.

28-II-1943 I батаљон примио је борбу на Вилића Гумну са непријатељем, који је одбијен уз велике губитке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, Замј. команданта,
Бајић[5]

БР. 102

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О АКЦИЈАМА ИЗВЕДЕНИМ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
III БАТАЉОНА III БРИГАДЕ
19-III-1943 год.

ШТАБУ III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

Достављамо вам 15-дневни извјештај у вези са акцијама у току од 1—15-III-1943 год.

Од 1—2 наш батаљон је држао положаје на Оглавку са задатком извијања у правцу Тихомишља и затварања тога правца.

2-III вршен је напад на непријатељска осигурања изнад цесте на сектору Тихомишља.

3 о. м. држана је засједа на котама изнад цесте код Тихомишља. Тога дана непријатељ није надирао.

4 о. м. батаљон је био смјештен у с. Планиницу са задатком затварања праваца Тихомишље—Грачаница (бочни и фронтални).

5 о. м. држани су положаји ниже Шарића стаја гдје је непријатељ надирао на положаје нашег IV батаљона. Наше јединице тукле су га бочно. Непријатељ је тога дана одбијен.

6 [о. м.] држани су исти положаји. Непријатељ није надирао.

---

[5] Владо

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/15, к. 711/А.

7 [о. м.]се батаљон пребацио у с. Вољице са задатком извијања у правцу цесте и затварања истог правца.

8 о. м. наш батаљон је заузео положаје према непријатељу упућујући једну чету на десно крило нашег IV батаљона јер је непријатељ надирао у правцу истог. Тога дана непријатељска артиљерија је тукла наше положаје и ми смо имали губитака. Погинуо је командир наше 2 чете друг Стево Бановић, а рањен је замјеник командира друг Никола Ступар и замјеник политкомесара 2 чете друг Мићо Јевић. Услијед надмоћности непријатеља наш IV батаљон се је повукао и ми са двјема четама са њиме а са једном четом правцем Вољице—Прскалове стаје (пл. Кобила), са задатком држећи положаје на пл. Кобили, држећи везу десно са нашим I а лијево са нашим IV батаљоном.

9 о. м. Наш батаљон је држао исте положаје. Истога дана непријатељ је надирао на наше положаје на десном крилу нашег батаљона као и на наш I батаљон. Непријатељ је дочекан и имао је тога дана око 20 мртвих и толико рањених. На нашој страни је погинуо један друг из I чете. По наређењу Штаба наше бригаде наш батаљон се повукао на нове положаје обавјештавајући наш IV батаљон о наређењу. По новом наређењу Штаба бригаде наше јединице су се повукле током ноћи 9/10 преко Прозора у с. Г. Д. Крањчићи, са задатком да будемо резерва нашем I батаљону.

10 о. м. По наређењу друга Коче,[2] команданта наше дивизије, упутили смо нашу једну чету у помоћ нашем I батаљону. Са четом је ишао и друг командант батаљона.[3] Истога дана, у први сумрак, по наређењу Штаба бригаде наш батаљон се имао пребацити у с. Скробућани. У самом покрету наших јединица непријатељ, који је заобишао јединице III санџачке бригаде, успио је да изненади нашу 3 чету којој је заробио 2 мазге и 3 казана. Чета је била вечерала и спремала се за покрет.

11 о. м. као и 12. држан је положај у с. Парцани. Другог дана непријатељ је бомбардовао село и околину. Том приликом имали смо једног друга мртвог, кога је бомба читавог разнијела, Љуба Долића, борца наше 3 чете, и једног рањеног друга, Милана Роквића, курира Штаба батаљона.

11 и 12 [о. м.] наш батаљон је затварао правац Парцани—Грачаница, контролишући прелаз преко запаљеног моста.

13 о. м. непријатељ[4] је напао наше јединице тукући наше положаје јаком артиљериском ватром. Послије жестоке

---

[2] Поповић

[3] Саво Трикић

[4] Односи се на јединице њемачке 717 дивизије. Види док. бр. 222.

ватре непријатељ се морао повући на своје полазне положаје.

14 о. м. непријатељ је надирао на наше положаје гдје смо га сачекали са јаком митраљеском ватром. Наше јединице морале су се повући мало уназад и поново га сачекале наносећи му у мртвима око 20 и нешто више рањених. Непријатељ је одбијен на своје полазне положаје и није даље надирао. У сумрак је непријатељ са мањим својим дијеловима надирао према нашој 2 чети и послије борбе од пола сата ои је одбијен. По наређењу Штаба наше бригаде ми смо се повукли у сумрак у с. Слатину са задатком држања кота испред Слатине и затварања цесте. Исту ноћ јединице нашег батаљона су зарушавале цесту код с. Грачанице.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, **Данило**[5]

З. Команданта, **Ђоко**[6]

П. С.[7] Листе губитака ћемо вам доставити накнадно у току дана.

БР. 103

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТОДЈЕЛА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ ИОУ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 МАРТА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ И РАДУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У БРИГАДИ[1]

ПОЛИТОДЈЕЛ
IX (III КРАЈИШКЕ) БРИГАДЕ
I ПРОЛ. УД. ДИВ. НОВЈ
Положај
20 марта 1943 године

Другарском

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ

гдје буде

11 јануара 1943 године послали смо Вам наш последњи извештај о стању и раду наше парт. организације, а сада Вам шаљемо следећи извештај.

---

[5] Симоновић

[6] Чубрило

[7] Сљедећи текст је дописан плавим мастилом, ћирилицом.

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 5624.

1) Бројно стање парт. организације у бригади је следеће: 28 парт. ћелија са 260 чланова Партије. У болници се сад налази 32 члана Партије, рањених и болесних. На бившу слободну територију отишло је 12 чланова, који се још нису вратили, те према томе сад на лицу има 216 чланова Партије. Од последњег извештаја до данас је у борбама погинуло и од задобивених рана умрло 15 чланова Партије, који нису урачунати у укупно бројно стање. Из прегледа бројног стања види се да је прираштај у Партији од последњег нашег извештаја, кад се укупном броју чланова дода број погинулих и од рана умрлих, 68. Због разних грешака кажњено је партијским казнама 8 чланова Партије, међу којима један искључен због слабог држања у борби.

Парт. организација у бригади се прилично брзо развија у ширину, док развитак по дубини иде много спорије и теже. Рад парт. организације у бригади као цјелини још у потпуности не задовољава, мада рад појединих батаљонских парт. организација је на висини, нарочито у практичном погледу (пример парт. организација I батаљона). Још се поједине батаљонске парт. организације нису издигле да би могле правовремено и правилно са довољно партијске оштрине доносити суд о догађајима у батаљону и руководити целокупним животом у њему. Још оне довољно брзо не реагирају на грешке војно-политичких руководилаца и појединих чланова Партије те тиме дозвољавају слабљење партијске дисциплине (случај недисциплине војно-политичких руководилаца II батаљона). Осећа се по свима батаљонима, а нарочито код Првог, да поједини другови у своме развоју отскачу од осталих.

Идеолошко и политичко издизање партијаца још се споро развија. Разлог томе је услед недостатка основних знања. Но и у овом погледу осећа се напредовање иако прилично споро. Дисциплина партијаца релативно задовољава и поред појединачних отступања од овога. Однос чланова Партије према штабовима и војно-политичким руководиоцима је правилан, док држање ових последњих би могло бити боље. Поједине парт. јединице нису још успеле да развију потребну дисциплину и партијност код појединих војно-политичких руководилаца и на делу.

Услови за рад парт. организације у бригади били су, особито у последње време, врло тешки (скоро свакодневни покрети и упорно брањење положаја); но ипак парт. јединице налазиле су могућности да сваке недеље одрже по један практични — радни састанак. Што се тиче теоретских састанака осетио се известан напредак, тако да се сваке сед-

мице одржи и по један теоретски састанак. На њима се обично прорађује Историја СКП(б). Може се запазити да секретари парт. јединица немају довољно смисла и система нити су довољно теоријски јаки да могу довољно користити члановима Партије на теоретским састанцима.

2) Бројно стање кандидата КП је 86, од којих су 24 у болници (рањени и болесни). Рад са њима од прошлог нашег извештаја ипак се нешто побољшао. Прекинуло се са старом праксом да кандидатура траје по више месеци. Због недовољне издигнутости другова који раде са кандидатима овај рад још не задовољава.

3) Бригадни политкомесар[2] се у практичном погледу од последњег нашег извештаја нешто провреднио, мада у политичком и теоријском погледу не може да помогне. Рад политичких комесара батаљона задовољава изузев код II батаљона. Од прошлог нашег извештаја до сада опажа се да политкомесари батаљона настоје да политички подигну себе, политкоме чета и водне делегате прорађујући са њима скоро све материјале, које ови касније прорађују по четама. Рад извесног броја политкомесара чета релативно задовољава, али гледајући целину још тај рад није онакав какав би требало да буде. Политкомесари и читава парт. организација учинили су доста у погледу правилног односа бораца према приватном власништву грађана, тако да досад није примећен неки случај пљачке и сл. Четне конференције по питању унутрашњег живота бораца одржавају се често (обично једанпут седмично). С обзиром на честе покрете и акције тежиште политичког рада је пренесено на водне делегате. Политкоми чета најчешће успевају да одрже седмично по 2 политичка часа, а неки и више, као и чешће састанке са водним делегатима настојећи да им помогну како би корисније одговорили својим задацима . . . Морално стање бораца у бригади, и поред тога што се десило да је једно топовско одељење, које је пратило дивизијску болницу из Централне Босне, код Мркоњић Града одвојило се и изгледа пошло у правцу бивше слободне територије, као и то да су још три борца IV батаљона из околине Прозора дезертирала, задовољава. Осећа се ипак носталгија за родним крајем и брига за породице.

4) Војнички рад у погледу извршавања задатака је добар. Држање бораца у офанзивним операцијама је, као и досад, добро, док се у дефанзиви осетно побољшало, но ипак се осећало извесно колебање (например случај 3 чете III ба-

---

[2] Симо Тадић

таљона). Узрок овоме треба тражити у још недовољној политичкој издигнутости бораца. Још се поједини штабови батаљона и команде чета нису довољно осамосталили. Водници и десетари се још не осећају довољно у својим водовима и десетинама. Практичног војничког рада — егзерцира тако рећи нема. Узрок овоме лежи у недовољном схватању важности овога рада као и у честим покретима и акцијама, док се теоретски часови одржавају обично 2-пут седмично. Повремено се одржавају војна саветовања у оквиру батаљона и бригаде — најчешће у вези са изведеним акцијама. Исто тако команде чета одржавају састанке са водницима и десетарима.

5) Културно-просветни рад у периоду од последњег нашег извештаја коракнуо је напред. Културни одбори по батаљонима и четама донекле су се учврстили, мада код извесних одбора поједини још играју одлучујућу улогу, тако да се дешава да ако неки од њих погине или се рани, овај рад почиње увелико да рамље. Скоро по свима јединицама постоје хорови који су нешто организованији, али у погледу обучавања нових песама и слично нису ништа нарочито постигли. Разлози овоме су у честим покретима и акцијама, као и у недостатку људи који се више од осталих разумеју у овоме погледу. Код појединих батаљона постоје дилетантске групе али оне још нису показале неких резултата. Приликом нашег боравка око Горњег Вакуфа наша бригада дала је једну приредбу у граду која у целини није задовољила. Код бораца се све више развија смисао за читање а нарочито белетристичке литературе. Овој сврси нарочито користе батаљонске библиотеке. Нарочито видан успех постигнут је у погледу издавања листова по батаљонима. Од 1 фебруара до данас, иако под врло тешким околностима, сви су батаљони издали по један број својих листова а IV батаљон чак и трећи. Исто тако и СКОЈ-евци III батаљона издали су свој лист. Почетком овога месеца изашао је и први број бригадног листа. Кроз све листове се расправљају политичка и војничка питања, као и питања унутрашњег живота јединице. У батаљонским листовима сарађује приличан број бораца који су се осмелили да своја запажања ставе на папир. Додуше редакциони одбори имају овде пуне руке посла вршећи корекцију и чувајући линију од скретања у лево, мада се и њима указује пуна помоћ. Запажа се код листа IV батаљона да од броја до броја напредује у погледу садржине. Код свих батаљона прикупља се материјал за наредне бројеве.

У погледу ликвидације неписмености учињено је доста. Број неписмених по прошлом нашем извештају, који је износио 121, сведен је на 35. Но с обзиром на долазак нових бораца у нашу бригаду међу којима је био велики проценат неписмених, опет се број попео на 103.

6) Рад СКОЈ-а је нешто живнуо. СКОЈ је успео да окупи огроман број омладине у бригади. Има батаљона у којима је сва омладина у организацији изузев оних који су у најскорије време дошли (IV батаљон). Омладина почиње да осећа своју СКОЈ-евску организацију.

Бројно стање СКОЈ-а у бригади је следеће: 6 комитета, 22 актива са 399 чланова од којих у болници 27 (рањених и болесних). У укупан број нису урачунати 8 Скојеваца који су погинули. СКОЈ-евски активи одржавају обично по 2 састанка седмично и то један практични — радни и други теоретски. Подела рада по СКОЈ-евским активима донекле је учвршћена. На радним састанцима се подносе извештаји о раду по секторима и постављају нови задаци. Све СКОЈ-евске организације по батаљонима прогласиле су утакмицу међусобно у оквиру бригаде. На теоријским састанцима прорађује се Економски развитак друштва, а негде и Историја СКП(б). Запажа се да је овај материјал за њих доста тежак. Према најновијим упутствима формиран је и бригадни комитет СКОЈ-а. У њему је такође извршена подела рада по секторима, али му је још нужна стална помоћ ради осамостаљења. Бригадни секретар СКОЈ-а, који је био добар борац и обећавао као руководилац, пре неколико дана направио је једну тешку грешку, због које је избачен из Партије а самим тим и смењен као секретар. Већ смо напоменули да је СКОЈ-евска организација издала и свој лист, док организације I и IV батаљона припремају материјал.

7) Бројно стање жена у бригади је 67 на лицу и 3 у расходу (рањене или болесне). Овај број је данас нешто већи с обзиром на долазак извесног броја избеглица у бригаду. Од овог броја жена 7 је учлањено у Партију, од којих 2 дошле из једне друге бригаде, а 2 су кандидати. Другови одговорни у парт. јединицама по линији жена обично одржавају са њима по један састанак у седмици. С времена на време одржавају се женски састанци и у оквиру батаљона. На овим састанцима се расправљају проблеми из њиховог живота и прорађују поједини материјали који помажу њиховом политичком подизању.

8) По линији рада на терену, иако је бригада била тако рећи у свакодневним покретима или борбама, ипак је нешто учињено. Одржано је 89 конференција са народом од којих

9 омладинских и 5 женских. Исто су тако формирана и 2 сеоска НОО. На свима овим конференцијама учествовали су 1622 лица. Велики број ових конференција одржаван је приликом обиласка села и прикупљања намирница за исхрану.

Према најновијим упутствима наша бригада је вршила мобилизацију људства на терену око Г. Вакуфа. Али с обзиром на непријатељску офанзиву, наше свакодневне упорне борбе и постепено повлачење, велики број од њих (новомобилисаних) се деморалисао и дезертирао у року од неколико дана по доласку у бригаду. Потребно је напоменути да се новомобилисаним није могла посветити дужна пажња с обзиром на ситуацију.

У бригади је прослављена годишњица Лењинове смрти, а исто тако и 25-годишњица Црвене армије.

Наш рад: У времену од прошлог нашег извештаја досада присуствовали смо на 47 састанака. Од ових је било 20 партијских са бироима и ћелијама, 10 политичких са комесарима и водним делегатима, 14 СКОЈ-евских са комитетима и активима и 3 са женама у оквиру бригаде и батаљона. Са свим партијским, политичким, СКОЈ-евским руководиоцима као и са женама, у заједници са замеником комесара и комесаром бригаде, на посебним састанцима прорадили смо одговарајуће чланке из „Пролетера“ и детаљно их објаснили. Поред овога рада помагали смо политичким, партијским руководиоцима, па и читавим штабовима преко штабских јединица.

У погледу обучавања неписмених издали смо „Мала упутства“ за руководиоце течајем. Умножили смо известан број чланака о Црвеној армији, који су послужили као материјал за реферате приликом прославе годишњице. Умножили смо такође известан број рецитација и песама за рад по културно-просветној линији.

У споразуму са замеником политкомесара бригаде[3] и осталим руководећим органима требао је да почне партијски курс при штабу бригаде који би обухватио око 20 другова и другарица. Предвидели смо и реферате за њега, али с обзиром на свакодневне тешке борбе, економске и станбене прилике курс није могао још почети. Настојаћемо да се ова замисао оствари што пре.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Саво К. Брковић, Живорад Љубичић, Љубица Ђорђевић

---

[3] Ђуро Лончаревић

ВР. 104

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ ЧЕТНИКА НА КОЛОНУ РАЊЕНИКА КОД БРЕЗЕ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 20/III 1943
у 14.45 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Ваше наређење од 20/III у 8 часова примили смо у 13,15 часова. Према наређењу повешћемо енергично истрагу код Штаба XVI Бригаде да би се утврдило право стање ствари. — Штаб ове дивизије издао је био наређење XVI Бригади да своје положаје на кланцу Ластва има да држи до даљњег наређења и да се ставља под команду I Пролет. дивизије. — Наређено је било Бригади да десно одржава тесну везу са VII Крај. бригадом.[2] — У оваковом распореду Бригада се затекла 18/III до подне. — Овој бригади било је упућено и наређење од 17-III В. Ш. а које је било послато овом штабу у 18 часова и које је у штабу ове дивизије примљено 18/III у 7 часова на путу Идбар—Лисина—к. 1152. — Упућен је одмах курир са нашим наређењем да ова бригада преда своје положаје VII Крај. бригади и да крене одређеним правцем.[3] Тај упућени курир није могао бити ни у Идбару када нам је саопштено од појединих наших другова који су били стигли из Идбара да су слабији четнички делови са Прења напали на рањеничку колону и наше коморе на платоу изнад Брезе. —

Створена ситуација нас је забринула да ли ће наш курир уопће моћи доћи до XVI Бригаде, те смо се ради тога обратили Штабу I Пролет. дивизије за обавештење, али нас је Штаб о томе обавестио да њему није ништа познато. Према обавештењу наших другова који су накнадно пристизали, напад је био изведен 18/III око 9.30 часова.[4] — Истог тог дана у 19 часова примили смо извештај из Штаба XVI Бригаде који је био послан у 8 часова. Курир који је писмо до-

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/3, к. 812.
[2] Види док. бр. 94.
[3] Исто
[4] Види док. бр. 92.

нео није известио да је на тој просторији наишао ма где на непријатеља. Ради потврде наведеног прилажемо вам оригинални извештај. —

Из овога следи да је XVI Бригада наше наређење за покрет могла да прими најраније 18/III око 18 часова и да своје положаје није могла напустити пре 24 часа истог дана. —

Приликом нашег проласка поред Штаба I Пролет. дивизије у Г. Бјелој 19/III око 5 часова ујутру, у том нам је штабу саопштено било да су и они издали наређење XVI Бригади да крене одређеним правцем Г. Бјела—Медасковић—Борци—Главатичево. —

Из овога се види да та бригада није била напустила своје положаје пре времена и да су друг Вељко[5] и Штаб I Пролет. дивизије вероватно накнадно погрешно обавештени били. —

Када је стварно Бригада напустила своје положаје и како је дошло до тога да четници са леђа изврше напад на платоу изнад Брезе утврдиће се истрагом, о чему ћемо поднети накнадни извештај. —

Да поједини партизани VIII Бригаде [залазе] по кућама могуће је из разлога тога што је VIII Бригада растурена дуж комуникације за транспорт рањеника и болесника и што је контрола одговорних другова на тако далеком путу скоро искључена, јер ни ешалони рањеника не иду по реду ни под контролом одређених команданата. — Како где кога стигне ноћ тако и заноћи. — За ово људство, колико смо приметити могли на нашем путу, снабдевање и исхрана нису били никако организовани. — Овим не желимо правдати поједине случајеве пљачке јер је Штаб ове дивизије предузео најенергичније мере, извесна лица похапсио и предао преком суду ради суђења.

И поред изданих наређења, упутиће се нова Штабу VIII Бригаде да најенергичнијим мерама спречи понављање пљачке ма у ком било виду. —

Јучер 19 ов. м. овом штабу издате су директиве за смештај VII, VIII и XVI Бригаде и том приликом одређена је просторија за VII Бригаду: с. Г. Њиве, Средње Њиве, с. Блаца, Дудле и Грушча, за VIII Бригаду: с. Дужани, с. Заводац, с. Троботина и евентуално с. Луке, за XVI Бригаду: с. Долови, с. Кула и с. Језеро. — На основу ове директиве Штаб ове дивизије упутио је наређење бригадама а Штаб дивизије са својим деловима приспео је јутрос у 7 часова у с. Дудле. —

Молимо да нас најхитније известите да ли је издата директива измењена, те нам прецизирајте кантонманске про-

---

[5] Павле Илић

сторије за све бригаде, како би Штаб ове дивизије могао издати потребна наређења.

Исто тако молимо да нам се издаду директиве на који ће се начин бригаде исхрањивати. Ако ће се храна дотурати а не са терена узимати, где ће се она примати и од кога. —

Да би могли предузети све мере за сузбијање епидемије пегавог тифуса потребно је да нам се ставе бар два бурета на расположење за парење јер Дивизија не располаже са истима, пошто су наша бурад услед помањкања преносних средстава остала. —

Људство VII и VIII Бригаде као и већи број товарних коња био је искоришћен за пренос рањеника и болесника а остатак борачких јединица био је искоришћен за пренос тешког наоружања, јер није било товарних коња. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар: **Ђуро Кладарин** (М. П.) Командант: **П.[7] Јакшић**

Начелник штаба: **Вој.[6] Ј. Ђокић**

БР. 105

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ВОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ БОСАНСКОГ ПЕТРОВЦА, ДРВАРА И БОСАНСКОГ ГРАХОВА[1]

БОСАНСКИ КОРПУС
21. III

Петровац, Дрвар и Грахово. Непријатељ услијед јаке блокаде побјегао из тих градова. Вршимо притисак на Гламоч, Ливно, Книн и Бихаћ. Имамо везу са Г.Ш.Х., Славоније и Баније. Јавите ситуацију код Вас да би могли садјествовати са Вашим јединицама.

Други батаљон[2] [заробио] је у Добрљину . . . . . 4 официра, 90 домобрана и плијен. Од тога један официр и 85 домобрана прешло у партизане.

Коста[3]

---

[6] Војислав
[7] Павле

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/12, к. 14.
[2] Пете крајишке (козарске) НОУ бригаде
[3] Нађ

БР. 106

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ИДБАР—РИЈЕКА НЕРЕТВА И ЕВАКУАЦИЈИ РАЊЕНИКА ИЗ ГОРЊЕ БЈЕЛЕ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ И ПОЈ

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Искоришћујемо долазак овог курира да вас укратко известимо о ситуацији.

1) Непријатељ[2] је синоћ у 1,30 ч. јачим снагама извршио напад на наше положаје на читавом фронту од Неретве до Идбара. После борбе која је трајала до јутрос у зору, непријатељ је приморао наше јединице на отступање, заузео је Паклену. Наше јединице су се пребациле на десну обалу р. Бјела.

2) Евакуација из Г. Бјеле око 250 тешких рањеника који су заостали за IX Дивизијом још је у току. — Надамо се да ће се до сутра у зору сви рањеници извући. Због недостатка коња, евакуација рањеника мора да се врши по групама у мањим етапама. Све коморске коње наменили смо преносу рањеника, али то није довољно, јер коњи због непрестане употребе и нехрањења пропадају и нестају.

Сада нам је главни задатак да извучемо преостале рањенике из Г. Бјеле.

3) Кад то будемо извршили, рачунамо да ће ићи лакше. Досада је, наиме, наш фронт био јако развучен, тако да се није могло спречити изманеврисање од стране непријатеља; сада је фронт знатно скраћен и у стању смо да најзад одбрану организујемо по дубини; целу VII Крајишку морамо употребити за евакуацију последње групе рањеника, који су већином непокретни. Сад нас к-нт VII Крајишке[3] извештава да је евакуација преосталих рањеника отежана појавом 4 тенка у непосредној близини школе у Г. Бјелој.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3951.

[2] Односи се вјероватно на њемачку 718 дивизију и домобранску Седму пјешачку пуковнију.

[3] Раде Марјанац

Сматрамо да нам је било остављено сувише мало снага на оволиком фронту, нарочито кад се има у виду да смо поред улоге заштитнице морали примити на себе и евакуацију великог броја рањеника.

4) На Ђидин предлог, мајора и немачке заробљенике упутили смо у Коњиц већ јуче ујутру. Задржали смо 2 немачка војника као курире, од којих смо једног још јуче послали са вашим писмом за Ђиду. Последњег ћемо упутити данас са вашим директивама о размени италијанских заробљеника.[4]

Ваше писмо од 21.III, 10 ч. примили смо, као и приложени новац.

Ми не можемо учествовати у састављању списка италијанских заробљеника, јер немамо ни прегледа ни команду над њима. И даље ћемо, међутим, посредовати за одржавање везе између вас и Ђиде.

5) Обзиром на стање према Коњицу, а ради предупређивања сваког изненађења, наредили смо свим рањеницима који су се јутрос налазили око Језера — 3000—3500 — да се не одмарају овде 2—3 дана и да не врше депедикулизацију овде — како је њихова команда била предвидела — него да крену одмах даље.

6) Ми се сада налазимо код Виле у с. Крстац.

7) Најболније питање остаје питање коња за даљи пренос рањеника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

21.III.43, 15,45 ч.

Комдив
Коча[5]

---

[4] Опширније о размјени заробљеника види док. бр. 146.
[5] Коча Поповић

БР. 107

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИЈЕМУ НОВЦА ЗА ДОДЈЕЛУ ПОМОЋИ СИРОМАШИИМ СЕЉАЦИМА[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ

1) Примили смо новац који сте нам упутили за помоћ сиромашним сељацима којима су наше јединице причиниле штету у пролазу. Износ новца: 300.000 куна.

2) Ми тај новац сад не можемо поделити из разлога што се непријатељ већ налази у селима кроз која смо ми пролазили, закључно са Г. Бјелом у коју ће непријатељ вероватно у току сутрашњег дана ући; селу Борцима друг Стари[2] је оставио 150.000. куна.

3) Суму коју сте послали задржаћемо за будуће, т.ј. за следећа села кроз која будемо пролазили.

С. Ф. — С. Н.

21-III-43 **Фића**[3]

БР. 108

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О ЗАУЗИМАЊУ УЛОГА И О ВОРВАМА НА СЕКТОРУ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
21.III.43
0.15

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕР. БРИГАДЕ

Положај

Наређење које је упућено штабу II пролетер. бригаде није уручено. Ми смо поново послали курира да га преда.

Њихов 1. батаљон јавља да је Улог[2] заузет тако рећи без борбе, да га је непријатељ напустио.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 10.

[2] Јосип Вроз-Тито

[3] Филип Кљајић

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/2, к. 731.

[2] Улог су ослободила два батаљона Прве пролетерске бригаде 20 марта. Види док. бр. 108, 113 и 339.

Непријатељ је делом II далм. бригаду сузбио (4 батаљон), зато наредите II далмат. да читава пређе у напад заједно са вашим батаљоном. — Извештавајте чешће о ситуацији на фронту ваших јединица. — Ми ћемо и надаље остати у с. Бојићи где смо и раније били. —

С. Ф. — С. Н.

За штаб
Начел.[ник] **Вукотић**[3]

БР. 109

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОБ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА ЛИНИЈИ ОБАЉ—КАЛИНОВИК[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕР. ДИВИЗИЈЕ
21. III. 43 год.
9^{45}

ВРХ. ШТАБУ

Наше јединице су током 20 ов. мј. избиле на линију с. Кута—Обаљ. Једновремено са изласком на поменуту линију, појавиле су се јаче четничке снаге од око 1500 четника и посјеле све доминантне положаје на линији: Трескавица—Лукавац—Орли Кук—Кутски Град—Велики Гложац—Оштриковац—Ковачева Глава. Друга једна група посјела је Обаљ све до Калиновика. Изласком наших јединица на поменуту линију, непријатељ је извршио жесток напад на наше јединице. Наши противјуриши трајали су више од 20 часова, а само у току ноћи 20/21 непријатељ је извршио 14 јуриша одговарајући на наше нападе још упорнијим противнападима на линији: Оштриковац—Присоје—Ковачева Глава—Сиљевац. Под сталним налетима непријатеља а послије доста великих губитака на нашој страни ми смо се повукли, да би једновремено спријечили непријеј. продор на нашем лијевом крилу у правцу Врховина—Бјелемић, на линији положаја десном обалом п. Врховине преко с. Бојића — на Обаљ — кога су јединице II прол. бригаде ноћу 20/21 на ју-

[3] Јово

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 46-1, к. 9.

риш заузеле. Непријатељу су нанесени доста тешки губици, но и даље он насрће на наше јединице.

Ми морамо прикупити наше снаге, јер се пред нама налазе најбоље непријатељ. снаге (Васојевићи: 4 бригаде и мјештани под командом Ђуришића[2]), бити ојачани неком јачом јединицом, одморити наше јединице па онда напасти непријатеља у циљу разбијања.

Два батаљона I прол. мислимо повући у састав своје бригаде[3] уколико се ви са тим сложите, јер њихова бригада оваква каква је — поцепана — не претставља неку снагу са којом би могли извршити наш задатак.

Очекујемо хитан одговор. Шт.[аб] 2 дивизије биће на простору с. Поље—с. Сијерча.

С. Ф. — С. Н.

Политком,	Начелник,	Командант,
Митар[4]	**Вукотић**[5]	**Пеко**[6]

ВР. 110

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКИХ СНАГА НА ЛИНИЈИ ПОРИМ—ПРИЈЕВОРАЦ—ПРИДВОРЦИ—ГОРЊА БИЈЕЊА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 50
21-III-1943 г.
у 22 h

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Како смо вас нашим извјештајем Оп. бр. 47 од 19 ов. мј. извијестили, италијанско-четничке банде, јачине 5—600 Талијана и четника са 6 тенкова и 3—4 топа, избиле су 19 ов.

---

[2] Павле Ђуришић

[3] Четврти и Шести батаљон Прве пролетерске бригаде дејствовали су на засебном правцу према Улогу. Види док. бр. 100, 108 и 113.

[4] Вакић

[5] Јово

[6] Дапчевић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 45/1, к. 9.

мј. на линију с. Ковачићи—Хењкуша и одбациле предње дјелове IV Црногорске бригаде, а затим продужиле и пред мрак стигле до линије с. Прковићи—Кљуни, а извјесне њихове снаге, јачине око 100 непријатељских војника, избиле су на Зимомор.

С обзиром на овакву ситуацију и на потребу да наше снаге што прије дебушују из тјеснаца Црна Гора—Црвањ и тиме да се поставе у што повољнији положај у односу на непријатељске снаге ради нашег даљег дејства ка Невесињу, ми смо IV и V Црногорској бригади наредили да у току ноћи 19/20 о. м. изврше општи противнапад[2] на ове непријатељске снаге и да избију на линију: Г. Бијења—Д. Бијења — Маркова Глава — Придворци — Хрушта — Липовачки Кук (к. 1172).

У току овог противнапада обје бригаде успјеле су да на правцима свога напада потисну извјесне непријатељске дјелове, али услијед замореності и непознавања терена није им успјело да непријатеља дубље одбаце и да у току ноћи избију на предвиђену линију. Напад је продужен и у току 20 о. м. На фронту обје бригаде налазило се око 3000 Италијана и четника, од којих преко 2000 на фронту V Црногорске бригаде.

V Црногорска бригада са три батаљона у једном силовитом и енергичном нападу напала је на непријатељске дјелове и потпомогнута једним батаљоном IV Црногорске бригаде до ногу потукла непријатеља, натјеравши га у панично бјекство ка Невесињу. Одмах је предузето енергично гоњење и том приликом уништено много непријатељских војника. Непријатељски војници у своме бијегу бацали су оружје и спрему, а борци V Бригаде у стопу су их гонили и уништавали. Непријатељ је овом приликом на фронту V Црногорске бригаде овога дана имао преко 150 погинулих, а заробљено је око 70 четника. Заплијењено је око 20 тешких и лаких митраљеза, 15 лаких бацача са великом количином муниције артиљериске, бацачке и пушчане и око 100 товара разне опреме која се још прикупља и пребројава. На фронту IV Црногорске бригаде било је преко 100 погинулих непријатељских војника, а заробљено 38 Талијана и 3 четника. Заплијењено је 5 лаких бацача, 3 тешка митраљеза, 8 пушкомитраљеза, 2 мазге и друге спреме. Наши губици: код V Црногорске бригаде 4 мртва и 17 рањених, а код IV Црногорске бригаде 14 мртвих и 40 рањених. Ове губитке имали су у току 19 и 20 о. м.[3]

---

[2] О разбијању италијанских и четничких јединица на овом подручју види док. бр. 247, 251, 253 и 262.

[3] Исто

Овом приликом истичемо сјајан напад V Црногорске бригаде и залагање њених бораца до крајњих граница могућности. Борци ове бригаде воде већ преко мјесец и по дана сталне тешке бојеве са непријатељем којом су приликом имали великих губитака, а непрекидне борбе и покрети исцрпили су физичку снагу бораца. И поред тога борци ове бригаде дали су све од себе и заложили се до крајности да додијељене им задатке изврше по сваку цијену, па сматрамо да овакво њихово храбро држање и залагање у извршавању задатака заслужује да се објави преко „Слободне Југославије", а било би и потребно да им се тиме да, за овакав њихов рад, заслужено признање.

У току данашњег дана није било јачих борби, сем што је непријатељ дејствовао јаком артиљериском ватром и вршио непрекидна бомбардовања авијацијом. Јединице V Црногорске бригаде сада се налазе на линији с. Читлук—М. Вележ—В. Вележ, а IV Црногорске бригаде на линији Д. Бијења—Кифино Село.

X Херцеговачка и I Далматинска бригада извеле су у току ноћи 20/21 о. м. напад на италијанско-четничке снаге на линији Порим—Гола Глава—Пријеворац. Борба је била јака и крвава. Борци обију бригада давали су од себе све да заузму непријатељске положаје, али је непријатељ био страшно упоран и давао жилав отпор тукући наше борце са свим врстама оружја, тако да овај напад није успио, па су се јединице ових бригада морале повући на полазне положаје.[4] У вези овакве ситуације Штаб је донио одлуку да овај правац затвори Далматинска бригада са три батаљона, а X Херцеговачка бригада са једним батаљоном Далматинске бригаде ноћас да изврши покрет и пребаци се у току ноћи на просторију Лакат—Хрушта, и да у своме покрету уништи четничке банде које се налазе у Д. Зимљу. Ову одлуку Штаб Дивизије донио је с обзиром што сматрамо да ће Далматинска бригада бити у стању да са своја три батаљона затвори овај правац за два-три дана, послије чега ће вјерујемо Врховни штаб бити у могућности да исту смијени са једном бригадом, као и због потребе да у нашем нападу на Невесиње учествују три цијеле бригаде.

Сада добијамо извјештаје од Штаба IV и V Црногорске бригаде да су Италијани попалили извјесне зграде у Невесињу,[5] вјероватно магацине ратног материјала, као и да је у току дана примјећена евакуација војске и материјала ка

---

[4] О овој борби види док. бр. 259 и 260.

[5] Опширније о ослобођењу Невесиња види док. бр. 116, 118, 119, 270, 272 и 327.

Мостару. Наредили смо штабовима бригада да ово тачно провјере и утврде да ли ова евакуација се састоји у евакуисању непотребног материјала у циљу лакшег извођења одбране, а паљење зграда у циљу олакшања ватреног дејства и стварања повољнијег плана ватре у случају да се непријатељ ријешио да дâ најјачу одбрану у самој вароши. Према томе ове извјештаје примамо са резервом, јер има вјероватноће да ће непријатељ одбрану Невесиња проширити на планински гребен Вележа сјеверно и јужно од града, с обзиром да по броју имају снага и могућности за то. Оваквим поступком непријатељ би нам увелико отежао заузеће Невесиња, јер морали бисмо претходно одбацити непријатеља са планинских гребена, па тек потом напасти Невесиње.

Као што се из предњега види, ми смо се одлучили да нападнемо и ликвидирамо непријатеља у Невесињу, иако нијесмо успјели да га одбацимо са Рујишта и околних тачака у правцу Бијелога Поља из сљедећих разлога: што за заузимање Рујишта морали бисмо пребацивати још неку бригаду и претрпјети велике губитке; мало је вјероватноће да ће непријатељ тим правцем покушати неки јачи испад према Борцима и Главатичеву с обзиром да су гро снага Талијани, а скоро искључено је ако наш напад на Невесиње буде успјешан; и што ситуација захтијева да Невесиње што прије нападнемо и ликвидирамо док је непријатељ још деморалисан и прије стизања неких појачања. Обавијештени смо да је на просторију Невесиње—Јабланица дошла једна дивизија из Сплита, али изгледа да још није стигла, јер два батаљона која смо јуче разбили припадају 55-ом пуку Дивизије „МАРКЕ“ из Стоца.[6] Дакле, требамо брзо радити, прије доласка наведених непријатељских снага. Ово морамо и из разлога јер имамо доста поуздане податке да су два батаљона дурмиторске бригаде дезертирали за Црну Гору, да је билећка бригада разбијена код Улога, а дотучена код Кифиног Села и да се Црногорци уопште слабо боре и саботирају,[7] услијед чега је издајник Ђуришић у Невесињу стријељао неколико Црногораца и Херцеговаца. Сазнајемо да су Павле Ђуришић и Никола Бојовић са својим бригадама пошли за Калиновик.

Непријатељске снаге на Рујишту и околним тачкама цијене се на око 2000 Италијана са нешто четника, 4 брдска топа и 2 хаубице пласиране у Бијелом Пољу. При нападу на Рујиште 17/18 ов. мј. X Бригада имала је 43 друга изба-

---

[6] Односи се на Први и Други батаљон Петог пјеш. пука који су били у саставу Групе Скоти. О губицима ове групе види док. бр. 262.

[7] Односи се на четнике из Црне Горе.

чена из строја, а при нападу прошле ноћи 15 другова, а Далматинска бригада око 40. Извијештени смо да у Д. Зимљу има 3 четничка батаљона, па вјерујемо да ће X Бригада ноћас успјешно их ликвидирати.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начел. штаба	Командант
Р.[8] Бабић	**Руд.[9] Приморац**	**Петар Ћетковић**

ВР. 111

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БРОЈНОМ СТАЊУ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ОБАВЈЕШТАЈНИ ЦЕНТАР
ШТАБА V ДИВИЗИЈЕ
Стр. пов. бр.
дана 21-III-43 г.

Главном обавјештајном центру Штаба I Бос. корпуса
Обавјештајном центру IV Дивизије
Обавјештајном центру X Дивизије
Обавјештајном центру II Батаљона
VII Бригаде

Од нашег повјереника добили смо сљедећи извјештај:

У Сан.[2] Мосту 2 бојница 10 пјеш. пуковније Бања Лука. V сатнија на положајима Ђедовача—Брајића Таван. Седма сатнија према Приједору на прузи. Осма сатнија према Крухарима, а шеста сатнија у Кључу.

У граду 50 Њемаца држе све важније пролазе као и ћуприје, станују у згради до жељ. станице. Њемци немају болнице, а домобранска болница код Делића Крчме. Морал код домобрана слаб.

На четничком сектору од Сане до Врбаса налази се 600 четника наоружаних са 2 минобацача, 3 теш. митраљеза, 13 п. митраљеза. Једна чета у Трамошњој у кући Брановића,

---

[8] Радомир
[9] Рудолф

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/9, к. 781.
[2] Санском

ратковачка чета у Раткову око Панђића. Чета Саве Милошевића у Мелинама. Ова чета је била раније у Козици.

У Козици, Трамошњој, Илици, Подовима као и у другим селима омладина пјева наше пјесме и крије наше другове. У селу Томини муслимани отворено говоре да би волили да су партизани код њих неголи четничка и хрватска војска. Цесту Сан. Мост—Кључ сваки трећи дан прегледају двије сатније из Сан. Моста.

У Врхпољу 60 Њемаца на мосту израдили јаке бункере и утврђења према Врхпољу. Бункери су ограђени жицом и миниран терен испред бункера, напад се може вршити од Козице.

Кијево, Томина, Чапље, Шкрљевита нема војске.

У Сан. Мосту се припремају куће за њемачку војску. У граду се говори о доласку двије дивизије Њемаца, о чему нема никаквих података. Од Об. центра IV Бригаде добили смо сљедећи извјештај:

У Мркоњићу[3] имаде 1000 Њемаца, 10 бацача и 2 топа.[4] Распитују се за пут за Ливно и Јајце. Такође имаде извјестан број четника. Дреновић је у Мркоњићу говорио да Њемци неће остати дуго, да ће отићи брзо на нови фронт. Тачан број Њемаца у Мркоњићу не може се утврдити.

На Ситници па до Чађавице има 300 Њемаца и 10 четника. Два топа се налазе на раскрсници у Чађавици. Међу Њемцима имаде и Чеха, припадају 64 пјешадијској пуковнији. Преко сељака који су били коморџије код Њемаца, које су Њемци водили до Прозора, сазнаје се да су Њемци имали страховите губитке које су им нанијеле пролетерске дивизије. Нарочито спомињу јунаштво Црногораца и Крајишника. У јединицама легионара командни кадар је њемачки и постоји велика мржња између официра и војника.

Официри туку војнике, на што им војници псују мајку, говоре да ће тражити хрватске официре и да им је рат додијао и томе слично.

Мање четничке банде налазе се у селу Бараћима, Герзову, Трнову, из Дреновићеве банде. Четници су убили Триву Кривокућу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. С.

У Гламочу нема непријатеља и тамо се налазе наше јединице.

(М. П.)

За об. службу
Начелник Штаба
Ђ.[5] Карановић

---

[3] Мркоњић Граду
[4] Вјероватно из састава њемачке 714 дивизије.
[5] Ђуро

БР. 112

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О ДОСТАВЉАЊУ ДНЕВНИХ ИЗВЈЕШТАЈА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
22. III. 1943 год.
у 8 часова

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Да би овај Штаб имао увијек податке послије сваке борбе неизоставно доставићете нам списак погинулих, рањених и несталих другова. Овај списак треба да садржи сљедеће рубрике: редни број, име и презиме са почетним словом очевог имена, година рођења, мјесто одакле је, да ли је члан К.П.Ј. или не и положај на коме је био.

О сваком појединцу навести мјесто гдје је погинуо, као и гдје је сахрањен.

Од сада па у будуће сваки штаб ће неизоставно достављати овом Штабу извјештај до 8 часова ујутро за протекли дан из кога ће се видјети: положај (мјесто) гдје се налази јединица, да ли је било додира или не са непријатељем, подаци који су добивени путем извиђачких патрола о непријатељу и његовом распореду.

Исто тако сваки штаб ће извјештавати како је храњена његова јединица за протекли дан. У случају да нека јединица није имала храну извијестити о мјерама које су предузете да се дође до хране.

И поред наређења Врховног штаба као и више издатих наређења од стране овога Штаба, ове извјештаје не шаљу јединице редовно, а што се у будуће више не смије догађати.

Ванредним саопштењем Врховног штаба Н. О. В. преко „Слободне Југославије“ наше су јединице послије упорних и жестоких борби поново заузеле Дрвар и Петровац.[2]

Предње се доставља на знање и поступак.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Дивизије
(М. П.) Начелник,
Вукотић[3]

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2-3, к. 731.
[2] Види док. бр. 105.
[3] Јово

ВР. 113

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ О ДОЛАСКУ ПОЈАЧАЊА РАДИ ЛИКВИДАЦИЈЕ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРИЈИ КАЛИНОВИК — ОБАЉ — УЛОГ[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
22. III. 1943 год.

ШТАБОВИМА: I ПРОЛЕТЕРСКЕ, II ПРОЛЕТЕРСКЕ, II УДАРНЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Ми смо од Врховног штаба, због недовољности наших снага као и премореност наших јединица, тражили да нам у циљу успјешне ликвидације четничких група у околини Калиновика упути два батаљона[2] I Пролетерске бригаде и једну бригаду.

Врховни штаб се сложио са нашим захтјевима и упутио нам два батаљона I Пролетерске бригаде и VII Крајишку бригаду, да с тиме, послије одмора наших јединица, нападнемо и ликвидирамо четничку групу Павла Ђуришића. До доласка ових јединица, наше бригаде које се налазе на овом сектору одмориће се, прикупити потребне податке о непријатељу, неће се упуштати у неке веће борбе са непријатељем, но ће тежити да се одрже положаји на којима се сада налазе, јер ће правци напада бити: Обаљ—Калиновик, Хумац—Калиновик, Ђевојачко Врело—Калиновик и мањим снагама Трескавица—Калиновик.

Ми са овим снагама морамо ликвидирати и разбити ту четничку банду а тиме и отворити пут нашим рањеницима, који због нашег застоја у посљедњој операцији спавају дјеломично напољу, а да и не говоримо о тешким условима

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24-2, к. 731.

[2] Односи се на Четврти и Шести батаљон Прве пролетерске бригаде који су дејствовали на засебном правцу. Види док. бр. 100.

њихове прехране. Све јединице ће будно пратити покрете непријатеља и свакодневно извјештавати овај Штаб.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За Штаб дивизије
Командант
Пеко[3]

П. С. Ово наређење штабови бригада држаће у тајности.

БР. 114

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ УЛОГА, БОРБАМА КОД ОВЉА И НОВОМ РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
22. III. 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Примили смо Ваше наређење којим нам се ставља под команду VII Крајишка бригада у циљу разбијања и уништења четничких банди око Калиновика.[2]

Два батаљона I Пролетерске бригаде који су добили задатак од Вас да се крену правцем с. Међе—Крупац—Лађаница—Јањина—Узријечје—Језеро у циљу ликвидације непријатељског упоришта Улог, исти су 20 ов. мј. у времену од 21 до 22 часа истог дана заузели Улог. Ови батаљони су прије Улога имали да чисте и поједине истакнуте тачке које је непријатељ био истурио у циљу осигурања Улога. Приликом заузећа Улога непријатељ је имао 15 мртвих, 14 се је предало и 2 заробљена четника, док су се четници-мјештани — сами предали. На нашој страни била су 2 мртва и 6 рањених. Улог је бранила Столачка и Билећка бригада

[3] Дапчевић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 47-1, к. 9.

[2] Опширније о ослобођењу Калиновика види у док. бр. 113, 115, 327, 337 и 339.

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ ИОУ КОРПУСА О БОРБАМА КОД ЧАЂАВИЦЕ И МРКОЊИЋ ГРАДА[1]

ШТАБ
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Бр. 1
Дне 22-III-1943 год.
у 11 h

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА

на положају

17 ов. мј. јединице наше дивизије избиле су на линију Чађавица—Граци—Пецка.

Ноћу 17. III, око 2 часа ујутру, једна колона[2] Њемаца извршила је напад на батаљон IV бригаде који се је тамо налазио. Батаљон се под борбом повукао у Ораховљане.

У току дана 18. III о. г. II батаљон VII бригаде водио је борбу на путу Ситница—Чађавица, гдје је заробио 2 бицикла, 3 камиона са намирницама и одјећом. Камиони су спаљени. Поред убијених њемачких војника убијен је и један официр, а више их је рањено.

У току истог дана Њемци из Чађавице вршили су напад на батаљон IV бригаде у Ораховљанима који је одбијен.

Ноћу између 18 и 19-III т. г, вршен је напад на непријатеља у Чађавици. Послије неколико јуриша и контрајуриша Њемци су били протјерани према Ситници. Непријатељски губици у овој акцији били су велики, код нас 2 мртва и 6 рањених другова. Спаљена је лугарева кућа, која је мијењала неколико пута господара, и још неколико кућа у Чађавици.

Један батаљон IV бригаде 17 и 18 ов. мј. чистио је села Пецку, Медну, Бараћи, Подрашницу и Мрачај. Мање четничке групе повремено су давале отпор отступајући према Мркоњићу. Овај батаљон код избијања на линију Подра-

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16 7, к. 781.

[2] Вјероватно из састава њемачке 714 дивизије.

шница—Мрачај напала је једна њемачка група која је дошла из Мркоњића. Под јачом непријатељском артиљеријском и бацачком ватром, батаљон се повукао назад према Медној.

Истога дана непријатељ је напао и батаљон који се је налазио у Ораховљанима, који се је такођер повукао, да не трпи губитке од артиљерије и бацача.

Колона Њемаца која је била протјерана из Чађавице добила је појачање из Бања Луке и поновно дошла у Чађавицу, заузимајући коте око Чађавице са којих могу контролисати комуникацију Чађавица—Ситница, Чађавица—Мркоњић и Клокотовац.

У борби против наших батаљона у Чађавици и Подрашници учествовало је око 1000 Њемаца.

Цеста на Клокотовцу је добро порушена, а између Чађавице и Ситнице прекопана је на једном мјесту. Цеста између Мркоњића и Млиништа прекопава се.

Код посљедњег извиђања непријатеља у Кључу утврђено је да је непријатељ у јачини двије сатније (око 300 војника) које се ужурбано утврђују.

Наредили смо нашим јединицама да испитају могућност напада на Кључ и да га нападну.[3]

Из борби које су вођене посљедњих дана са непријатељем на Мркоњићком сектору може се уочити да непријатељ упорно брани комуникацију Мркоњић—Бања Лука, Мркоњић—Јајце. На овај начин непријатељ се повезује са снагама у Јајцу, Д. Вакуфу и Травнику и на тај начин жели одржати секторе сјеверно од ове линије, изузев ако не намјерава овом комуникацијом пребацивати још снага те исту због тога још упорно брани.

Курири које смо раније послали VII бригади још нам се нису повратили. Усмено су нам саопштили курири X дивизије да се дијелови VII бригаде налазе око Равног и да се бригада пребацује за леђа непријатељу, који је продро према Прозору и даље.[4]

Курири које смо послали послије повратка из Шатора I бригади такођер се нису вратили.

Тражили смо од штаба X дивизије да њихов батаљон који се пребацује преко Врбаса одржава везу са нашом I бригадом. Уколико би се овај батаљон могао одржати на десној обали Врбаса, поред задатака које је добио од свога штаба, штитио би леђа и бок I бригади.

---

[3] О нападу на Кључ види у док. бр. 84 и 99.

[4] Седма крајишка бригада у то вријеме пребацила се на лијеву обалу Неретве. Види док. бр. 67.

са IV Мостарским батаљоном, које су јединице све разбијене.

Један од ова два батаљона (VI налази се на простору Улог—с. Обрња), а IV батаљон у с. Стране.

Ови батаљони ће извршити покрет у састав своје бригаде онда када буду дошли дјелови XVI Бригаде[3] да их смијене.

Наша дивизија налази се сада на линији с. Обаљ — десна обала потока Врховине — с. Поље и узводно ријеком Љутом, гдје се јединице одмарају и врше извиђања у правцу непријатеља у циљу прикупљања података о јачини непријатеља, његовом распореду и његовим покретима. На овом простору ми ћемо сачекати долазак појачања у циљу извођења општег напада на четничке банде око Калиновика и у Калиновику.

Непријатељ је 21 ов. мј. покушао да врши испад на нашу II пролетерску бригаду у Обљу у циљу овлађивања Обљем, али су дјелови наше II Пролетерске бригаде непријатеља задржали и разбили гонећи га у правцу Калиновика. Примијећено је да непријатељ шаље појачања од правца Јелашца у правцу нашег десног крила (II Пролетерске бригаде) док се остали четнички дјелови нервозно помјерају у правцу Калиновика и од Калиновика назад.

Ми ћемо Вас извијестити о времену када будемо предузели напад на четничке снаге око Калиновика.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За Штаб дивизије
Командант,
Пеко[4]

---

[3] Шеснаесте бригаде Седме НОУ дивизије
[4] Пеко Дапчевић

ВР. 115

ОВАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ КАЛИНОВИКА[1]

Лекићу,[2]

Јутрос у зору II пролетер. бригада заузела је и ослободила Калиновик.[3] Четници бјеже у правцу Фоче и Доброг Поља. Према предњем, ваша I бригада без једног батаљона продужиће покрет на простор Крбљине са задатком затварања правца од Сарајева. — Комуникацију онеспособити за моторна возила.

Истовремено прочистити четничка села Влахоље и Шивоље.

II далмат. поставиће се на простору Јелашце—Борје са задатком затварања правца од Фоче.

II пролетер. бригада налазиће се око Калиновика.

Хируршка екипа у Калиновику.

Штаб дивизије премјестиће се код Калиновика.

С. Ф. — С. Н.

(М. П.) За штаб

Начел. **Вукотић**

ВР. 116

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ НЕВЕСИЊА И РАЗВИЈАЊУ ЧЕТНИКА КОД СЕЛА ЗИМЉА[1]

III ДИВИЗИЈА
22/III

Заузели смо Невесиње.[2] Огроман материјал се пребројава. Гонимо непријатеља преко Бишине.

Херцеговачка[3] разбила четнике у Зимљу и запленила 5 митраљеза, радио-станицу и 40 товара опреме.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/2, к. 731. Документ је вјероватно писан 22 марта 1943 године.

[2] Данило

[3] О борбама на подручју Калиновика види у док. бр. 108, 109, 113, 115, 273, 327, 338 и 339.

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/17, к. 14А.

[2] О ослобођењу Невесиња види у док. бр. 116, 118, 119, 270, 272, 327 и 334.

[3] Десета херцеговачка НОУ бригада. Види док. бр. 110 и 119.

Достављамо Вам податке о непријатељу, које је прикупила наша об. служба.

Уз другарски — борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар. (М. П.) Командант,
И.[5] Матерић **С.[6] Родић**

БР. 118

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ КАЛИНОВИКА И ЈЕЛАШЦА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
23. III. 1943 год.
у 15.30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

Јутрос 23 ов. мј., послије упорне борбе и разбијања четничких снага, јединице II Пролетерске бригаде, у садејству осталих јединица на овом сектору, ушле су у Калиновик и Јелашце.

Према досадашњим подацима, у бојевима око Калиновика непријатељ је имао око 180 мртвих, толико рањених и око 30 заробљених. Детаљан извјештај о губицима непријатељским, заплијењеном оружју као и о нашим губицима поднијећемо Вам одмах послије прикупљања података. Према досадашњим грубим подацима, наши губици су били исто тако тешки: око 35 мртвих и око 100 рањених. Међу погинулим друговима налази се комесар I батаљона II Далматинске бригаде друг Мацура[2], замјеник команданта II батаљона I Пролетерске бригаде друг Грујић; међу теже рањеним налазе се: начелник Штаба II Пролетерске бригаде друг Средоје Урошевић, командант I батаљона II Пролетерске бри-

[5] Илија
[6] Славко

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49-1, к. 9.
[2] Слободан Мацура

гаде друг Драги Јовановић; лакше рањен командант IV батаљона II Далматинске бригаде.

Ми смо наше бригаде оријентисали на овим правцима: I Пролетерска бригада правац Крбљине, у циљу затварања правца Трново—Сарајево, као и у циљу ликвидације четничких упоришта Влахоље и Добро Поље; II Далматинска бригада на просторији Јелашце—Борје, у циљу контролисања комуникације и дубљег извијања у правцу Фоче; II Пролетерска бригада, која већ неколико дана без престанка води упорне борбе у околини Калиновика, која је чак сама успјела пресјећи комуникацију Калиновик—Фоча заузимајући Јелашце и тиме, послије деморализације која је настала усљед великих губитака и пада Невесиња,[3] натјерала четничке банде да се повуку — бригада је показала невиђену упорност водећи данонећно борбе с непријатељем, сијекући га, и њој се углавном има захвалити оваквом брзом паду Калиновика.

Мишљења смо да упорност ове бригаде и њену несебичност у овој борби као и вјешто руководство Штаба бригаде треба истаћи преко „Слободне Југославије".

Штаб дивизије ће се налазити у Калиновику.

Наше даље намјере — ФОЧА.

VII Крајишку бригаду, која још није стигла, оставићемо на правцу Калиновик—Трново око Крбљине у циљу обезбјеђења и затварања тога правца.

О војној ситуацији извјестили смо Др-а Гојка[4] ради његове оријентације.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Нолитички комесар
Митар

Командант
Пеко

---

[3] О ослобођењу Невесиња види док. бр. 116, 119, 270, 272 и 327.

[4] Др Гојко Николиш, начелник санитета при Врховном штабу НОВ и ПО Југославије

БР. 119

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ ЗА ОСЛОВОЂЕЊЕ НЕВЕСИЊА И О БОРВАМА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА КОД ДОЊЕГ ЗИМЉА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 52
23-III-1943 г.
у 9.15 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Послије претрпљених великих губитака у људству и материјалу[2] које су му задале IV и V Црногорска бригада, непријатељ је у току ноћи 21/22 о. м. отпочео евакуацију из вароши Невесиње.

Јединице IV и V Црногорске бригаде у току 21 о. м. гониле су непријатеља и задале му тешке губитке, како смо то у нашем извештају од 21 о.м.[3] навели, али, услијед премореності, јединице нијесу биле у стању да тога дана уђу у град.

Из вароши евакуисана су 2 батаљона Италијана 55-ог пука дивизије „МАРКЕ", а све црногорске четничке бригаде разбјегле су се два дана раније, а само неки дјелови организовано су отступили. У вароши и околним брдима остале су у циљу одбране коњичка, рогатичка и дио невесињске бригаде.

Италијани су у току ноћи 21/22 о. м. запалили све војничке магацине оружја и остале опреме, само су остали магацини којима су располагали четници, жандармерија и финанци.

22 ов. мј. зором јединице IV и V Црногорске бригаде напале су непријатељске четничке дјелове на линији: с. Читлук—М. Вележ—В. Вележ и Д. Бијења—Кифино Село. Непријатељ је давао жесток отпор, али је послије дуже борбе

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 48-1, к. 9.

[2] Види док. бр. 247, 251, 253 и 262.

[3] Види док. бр. 110.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Poslije pretrpljenih velikih gubitaka u ljudstvu i materijalu, koje su dan zadale IV.i V.Crnogorska brigada, neprijatelj je u toku noći 21/22 o.m. otpočeo evakuaciju iz varoši Nevesinje.

Jedinice IV. i V.Crnogorske brigade u toku 21 o.m. gonile su neprijatelja i zadale mu teške gubitke, kako smo to u našem izvještaju od 21 om. naveli, ali usled premorenosti jedinice nijesu bile u stanju da toga dana udju u grad.

Iz varoši evakuisana su 2 bataljona Italijana 33-og puka divizije "BARKE", a sve crnogorske četničke brigade razbjegle su se dva dana ranije, a samo neki djelovi organizovano su otstupili. U varoši i okolnim brdima ostale su u cilju odbrane konjička, rogatička i dio nevesinjske brigade..

Italijani su u toku noći 21/22 o.m. zapalili sve vojničke magazine oružja i ostale opreme, samo su ostali magacini kojima su raspolagali četnici, žandarmerija i financi.

22 ov.mj. sorom jedinice IV. i V.Crnogorske brigade napale su neprijateljske četničke djelove na liniji: s.Citluk - M.Veleš - V.Veleš - D.Bijenja - Kifino Selo. Neprijatelj je davao žestok otpor, ali je poslije duže borbe bio prisiljen, da pod silovitim napadom naših jedinica u paničnom bjegstvu i potpuno rastrojen, neuredno i u svima pravcima otstupi. Jedinice IV. i V.Crnogorske brigade ušle su 22 ov.mj. u 8 časova ujutro u varoš Nevesinje.

Neprijatelj je u toku borbi ovoga dana imao oko 100 poginulih i više ranjenih. Naši gubici: kod IV.Crnogorske brigade 2 ranjena, kod V.Crnogorske brigade 7 mrtvih i 10 ranjenih.

Gonjenje neprijatelja predu sto je sa tri bataljona V.Crnogorske brigade preko Bišine u pravcu Blagaja. Još nam nijesu stigli podaci o rezultatima toga gonjenja. Ovi bataljoni imaju zadatake da po završenom gonjenju zatvore pravac od Mostara.

U varoši Nevesinju zaplijenjeno je 100 sanduka bombi za lake i teške bacače /oko 800 bombi/, 25.000 italijanske mitraljeske i puščane municije, oko 150 italijanskih pušaka od razoružanih četnika, oko 10.000 metaka za jugosl.pušku, 6 vagona bijelog brašna, 3 vagona makarona, 1 vagon pirinča, 1 vagon soli, 1 vagon ulja, 1 vagon petroleuma, 1 vagon vina, 1.500 kgr. suvih šljiva, 1.300 kgr.šećera, 100 kolutova sira/4.000/ kgr./ i 10 sanduka dvopeka.

Kako smo vam jučerašnjom depešom javili, X.Hercegovačka brigada razbila je jake četničke bande u D.Zimlju. Neprijatelj je davao dosta jak otpor, ali je poslije kraće borbe rastrojen otstupio u svima pravcima. Jačina ovih neprijateljskih djelova bila je oko 600 četnika neke kombinovane brigade. Neprijatelj je imao preko 100 poginulih i mnogo više ranjenih. Naši nijesu imali gubitaka. Ovom prilikom Hercegovačka brigada zaplijenila je 5 mitraljeza, 1 radio-stanicu i 40 tovara razne opreme.

Cijela zaplijenjena hrana stavljena je na raspoloženje drugovima iz Ekonomskog otsjeka Vrhovnog Štaba, osim male količine za našu bolnicu.

Sadanji raspored brigada naše Divizije je sledeći: V.Crnogorska brigada ~~[illegible]~~ razmještena je na prostoriji sjeverno od Nevesinja, s tim da sa jačim snagama obezbjedjuje pravac od Mostara; IV.Crnogorska brigada razmještena je na prostoriji oko Kifinog Sela sa zadatkom zatvaranja pravca od Gacka i održavanja veze sa jedinicama II. Divizije u Ulogu; X.Hercegovačka brigada na prostoriju oko Odžaka sa zadatkom zatvaranja pravca ka Stocu i Bileću; XIV.Dalmatinska brigada ostala je na svom ranijem zadatku, zatvaranja pravca od Bijelog Polja. Štab Divizije nalazi se u s.Miljevac kod Nevesinja.

Sve brigade, pored navedenih zadataka, imaju najvažniji zadatak da rade politički u narodu i sprovode mobilizaciju za popunu naših jedinica. Ovaj rad u mnogome je otežan radom Ekonomskog Otseka Vrhovno

Фотокопија прве странице документа бр. 119

био присиљен да под силовитим нападом наших јединица у паничном бјекству и потпуно растројен, неуредно и у свима правцима отступи. Јединице IV и V Црногорске бригаде ушле су 22 ов. мј. у 8 часова ујутро у варош Невесиње.

Непријатељ је у току борби овога дана имао око 100 погинулих и више рањених. Наши губици: код IV Црногорске бригаде 2 рањена, код V Црногорске бригаде 7 мртвих и 10 рањених.

Гоњење непријатеља предузето је са три батаљона V Црногорске бригаде преко Бишине у правцу Благаја. Још нам нијесу стигли подаци о резултатима тога гоњења. Ови батаљони имају задатак да по завршеном гоњењу затворе правац од Мостара.

У вароши Невесињу заплијењено је 100 сандука бомби за лаке и тешке бацаче (око 800 бомби), 25.000 италијанске митраљеске и пушчане муниције, око 150 италијанских пушака од разоружаних четника, око 10.000 метака за југосл. пушку, 6 вагона бијелог брашна, 3 вагона макарона, 1 вагон пиринча, 1 вагон соли, и вагон уља, 1 вагон петролеума, 1 вагон вина, 1.500 кг сувих шљива, 1.300 кг шећера, 100 колутова сира (4.000 кг) и 10 сандука двопека.

Како смо вам јучерашњом депешом јавили, X Херцеговачка бригада разбила је јаке четничке банде у Д. Зимљу. Непријатељ је давао доста јак отпор, али је послије краће борбе растројен отступио у свима правцима. Јачина ових непријатељских дјелова била је око 600 четника неке комбиноване бригаде. Непријатељ је имао преко 100 погинулих и много више рањених. Наши нијесу имали губитака. Овом приликом Херцеговачка бригада заплијенила је 5 митраљеза, 1 радиостаницу и 40 товара разне опреме.

Цијела заплијењена храна стављена је на расположење друговима из Економског отсјека Врховног штаба, осим мале количине за нашу болницу.

Садањи распоред бригада наше Дивизије је сљедећи: V Црногорска бригада размјештена је на просторији сјеверно од Невесиња, с тим да са јачим снагама обезбјеђује правац од Мостара; IV Црногорска бригада размјештена је на просторији око Кифиног Села са задатком затварања правца од Гацка и одржавања везе са јединицама II Дивизије у Улогу; X Херцеговачка бригада на просторију око Оџака са задатком затварања правца ка Стоцу и Билећи; XIV Далматинска бригада[4] остала је на свом ранијем задатку затварања правца од Бијелог Поља. Штаб Дивизије налази се у с. Миљевац код Невесиња.

---

[4] Односи се на Прву далматинску бригаду Треће НОУ дивизије.

Све бригаде, поред наведених задатака, имају најважнији задатак да раде политички у народу и спроводе мобилизацију за попуну наших јединица. Овај рад у многоме је отежан радом Економског отсјека Врховног штаба, који на овој просторији врши реквизицију хране 50%. Овај крај доста је сиромашан, а поред тога људи су много осјетљивији на своју имовину па је реквизиција у овом степену изазвала негодовање код народа, што може имати и тежих посљедица. С обзиром да је заплијењена извјесна количина хране у разним мјестима, мишљења смо да би питање реквизиције требало темељито простудирати и одредити много мањи проценат који би одговарао могућностима ових крајева.

И поред великих напора које су издржале јединице ове Дивизије, вјерујемо да ће се оне у току неколико дана одморити, само политички рад и рад на мобилизацији захтијевају мало дуже вријеме, па очекујемо даље војничке задатке.

Молимо да нас извјештавате о мјесту Врховног штаба, како би знали гдје да упућујемо извјештаје, као и да нас обавјештавате о ситуацији код других колона.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начел. штаба
Руд.[5] Приморац

Командант
Петар Ћетковић

БР. 120

ШТАБ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДОСТАВЉА 23 МАРТА 1943 ГОД., ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ КОМАНДАНТА НОВ И ПОЈ ЗА ШТЕДЊУ МУНИЦИЈЕ У БОРБАМА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ
23. III. 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Преко штаба II Пролетерске дивизије Врховни командант НОВ И ПОЈ својим наређењем од 21 марта доставио је следеће:

---

[5] Рудолф

[1] Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4-1а, к. 709.

„Запажено је да у последње време многе наше јединице троше, несразмерно сврси и тежини задатака, велике количине муниције.

Свима борцима и старешинама познато је добро шта значи остати без муниције. То нарочито добро знају они другови, који су водили прошле године борбе у Санџаку, када смо плаћали један пушчани метак 14 лира.

Даље, треба имати на уму да садашњим и следећим операцијама против четничких банди нећемо ускоро доћи до неких већих количина муниције и оружја, зато што су четници у томе врло сиромашни.

Зато за известан дужи временски период следећих ратних операција треба рачунати само са оном количином муниције коју сада имамо у нашим јединицама.

Из наведених разлога треба спровести највећу штедњу муниције у свима јединицама.

Да би се ова штедња спровела

НАРЕЂУЈЕМ

1. — У борби ватру не отварати сем кад се мора. Најбоље би било ватру уопште не отварати до доласка на јуришно одстојање, када је потребно упасти само бомбама у непријатељски положај.

Највећи се резултати у данашњим борбама постижу маневрима — обухватима и обиласцима, угрожавајући непријатељску позадину и комуникације, принуђавајући га да се одрекне даље борбе и да се повуче. Зато се брзим и изненадним маневрисањем замењују дуги ватрени напади, који траже велики утрошак муниције без видних резултата.

Дакле, брзим и изненадним маневрима — покретима на непријатељске бокове и позадину заменићете дуге ватрене нападе и уштедити муницију.

У ноћним нападима, препадима и заседама троши се сразмерно много мање муниције — зато редовно примењивати ове начине дејства.

2. — Кад се већ мора отворити ватра на непријатеља, онда је отворити што доцније, из следећих разлога:

— постиже се изненађивање непријатеља и морално делује на њега, изазива страх и неизвесност,

— тачније се гађа и према томе већи се губици наносе непријатељу,

— постиже се тајност својих намера и свог борбеног распореда, штеди се муниција.

Зато ватру не отварати преко граница следећих отстојања и то:

— пушком до 300 (три стотине) метара,
— стројницом — аутоматском пушком до 200 мет.,
— Пушкомитраљезом до 500 мет.,
— митраљезом до 1000 мет.,
— лаким бацачем до 200 мет.,
— тешким бацачем до 2000 мет.,
— противтенковским топом 37 мм до 300 мет.,
— пешадијским топом 37 мм до 500 мет.,
— противколским 47 мм до 500 мет.,
— брдским топовима 65 мм и 75 мм до 3000 мет.

Ово само онда кад се циљ добро види, осматрање гађања добро и погађање сигурно.

Поред осталог, према тежини и врсти задатка треба приближно прорачунати (нарочито код топова) колико зрна треба утрошити у пројектованој акцији.

3. — Муницију чувати у бојним коморама, увек довољно обезбеђеним, како од евентуалног непријатељског дејства, тако и од влаге и од атмосферских непогода уопште.

Одмах по пријему овог наређења, доставите нам преглед стања муниције у вашој дивизији по бригадама. — Пријем наредбе потврдити."

Ове наредбе ВШ строго се имају придржавати како командни кадар тако сваки поједини борац. Зато ће политички радници и војнички руководиоци на конференцијама указати на велику важност ове наредбе и њено строго спровођење у живот а нарочито за време борбе. Само у том случају кад сви борци уоче и увиде значај и озбиљност ове наредбе она ће тек онда добити свој пуни практични смисао.

Нз. — Да бисмо могли известити Штаб Дивизије о прегледу стања муниције у нашој бригади доставићете нам извештај о муници и по врстама.

Зам. политкома, Командант,

ВР. 121

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАПЛИЈЕЊЕНИМ ХАУБИЦАМА[1]

II ДИВИЗИЈА
24/III

Запленили две хаубице и сто граната.[2] Пошаљите посаду и ударне игле.

Пеко[3]

ВР. 122

ПРИЈЕДЛОГ ШТАВА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАСТУПАЊУ ДИВИЗИЈЕ У ПРАВЦУ ГАЦКА РАДИ РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИКА И ПРОШИРИВАЊА СЛОБОДНЕ ТЕРИТОРИЈЕ У ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

III ДИВИЗИЈА
24-III-1943

Примили смо јучерашње наређење. Народ нас је добро дочекао, али су мушкарци већином мобилисани од четника и повучени у Благај, где се концентришу. Извештени смо да Талијани и четници евакуишу Гацко, а остају домобрани.[2] Спремни смо за дејство и предлажемо правац Гацко, десно наше крило да захвати дубље према Стоцу и Билећу. Разлози да би продубили деморализацију четника, извршили потпунију мобилизацију, проширили економску базу. Свако даље чекање може бити штетно за нас, треба да пођемо одмах. Регулишите наше садејство са IX дивизијом[3] и смену далматинске бригаде.[4] Очекујемо хитно одговор од вас.

---

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18/16, к. 14 А.

[2] Хаубице су заробљене у борбама око Калиновика.

[3] Дапчевић

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1, к. 752. Приједлог је радиограмом упућен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[2] Види док. бр. 334.

[3] Деветом далматинском НОУ дивизијом

[4] Односи се на Прву далматинску бригаду Треће НОУ дивизије која се у ово вријеме налазила на подручју Г. и Д. Зимља.

БР. 123

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ, РЕОРГАНИЗАЦИЈИ И ПОПУНИ ЈЕДИНИЦА И О ПОЈАВИ ТИФУСА[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ

Вр. сл. дне 24. 3. 1943 у 11.30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Ваше наређење да упутимо најхитније нашу XVI бригаду у правцу Улога добили смо 22. III око 16 сати и одмах смо издали наређење да се бригада крене тим правцем. Са наређењем нисмо ништа оклијевали него је чак штавише бригада извршила покрет прије него што је примила наше наређење јер јој је штаб I пролет. дивизије пренио ваш радиограм. Бригада је кренула 22 ов. м. у 19 сати са Борачког Језера.

Са постављеним питањем ко ће смијенити батаљон XVI бригаде који је био у с. Спиљани хтјели смо знати да ли да упутимо који други батаљон из наше дивизије или ће тај положај заузети нека друга јединица. Покрет бригаде с тим није ни мало успорен.

Наша VII бригада налази се прикупљена у с. Грушћу а VIII у с. Разићу.[2] Вршимо реорганизацију и попуну као и припрему за нове задатке. Код VIII бригаде налазе се још увијек Талијани[3] који су носили рањенике. Они нису сви на броју а друг Вељко[4] тражи од штаба VIII бригаде да их све прикупи. Ово иде доста тешко јер се велик број Талијана налази по дивизијским болницама, а један дио је нестао за вријеме транспорта.

По мишљењу доктора у VIII бригади појавиће се случајеви тифуса у времену послије 1 априла, јер је имала прилике да се зарази транспортујући тифусне болеснике. Ми

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/2, к. 812.

[2] Види док. бр. 104.

[3] Одиоси се на италијанске заробљенике.

[4] Павле Илић

смо предузели чишћење и парење да би тај број свели на минимум.

Муслимани из с. Грушће учествовали су са четницима у нападу на наше снаге код Коњица. Некоји од њих побјегли су у шуму. Један дио враћа се кући док се остали и даље крију. Ми ту ствар испитујемо, али немамо намјеру да предузимамо мјере, јер сматрамо да би то било неефикасно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар: **Ђуро Кладарин** (М. П.) Командант: **П.[5] Јакшић**

БР. 124

УПУТСТВО ШТАВА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 24 МАРТА 1943 ГОД. ДУШАНУ ГРКУ, О ФОРМИРАЊУ СТОЛАЧКОГ БАТАЉОНА И О ДАЉИМ ЗАДАЦИМА НА ТЕРЕНУ[1]

ШТАВ
X ХЕРЦЕГОВАЧКЕ Н. О. У.
БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ
24 марта 1943 год.
у 11 часова
Невесиње

Драги Душане[2] и остали другови!

Наше побједоносне Ударне бригаде од 19 о. мј. до 22 о. мј. у 8 часова ослободиле су Невесиње[3] и разбиле четничке банде које су се биле сконцентрисале из Црне Горе и Херцеговине а под командом злогласног пуковника Баја Станишића. Ове четничке банде доживјеле су један неописан војнички неуспјех. Претрпјеле огромне губитке. Ворци у четничким редовима који су били присилно мобилисани и заведени од издајника српскога народа видјели су да пред ударцима свих врста оруђа Н. О. Војске не може се нико одупријети и ова војска ових главешина разбјежала се је у паничном бјекству својим кућама.

---

[5] Павле

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/3, к. 114—II.

[2] Душан Грк, политички радник на терену Стоца

[3] Опширније о борбама око Невесиња види у док. бр. 118, 119, 327 и 334.

Издајници српскога народа помоћу крвавог фашистичког Латинина теже да би прикупили разбијену своју војску и поново извршили мобилизацију, да би пошли опет у борбу са Народно-ослободилачком војском. Сви ови покушаји биће до ноге потучени од Народно-ослободилачке војске. Зато, као вјерним синовима Комунистичке партије, пред вас се постављају слиједећи задаци:

1.) Да формирате у Столачком срезу Столачки ударни батаљон. Дужност овога батаљона је да што прије ликвидира све четничко-италијанске мање посаде, да успостави грађанску власт на територији свога среза, да позове све народне синове и кћери да што прије ступају у редове Народно-ослободилачке војске да се заједнички боре са својом браћом партизанима који су поново почели да ослобођавају градове наше дичне и кршне Херцеговине и своме народу доносе слободу.

2.) Са народом најљепше поступати, не смију се поновити ни у ком случају грешке које су почињене приликом првога устанка у Херцеговини. Свакоме који није окрвавио своје руке о крв Народно-ослободилачке војске има мјесто у нашим редовима. Поставити што бољу и успјешнију обавјештајну службу и вазда знати стање, покрет, наоружање и намјере непријатеља и не дозволити ни под коју цијену да будете изненађени. Настојте у што краћем року да од овога батаљона претворите се у Ударну Н. О. Бригаду. То је пред нас поставио наш Врховни командант друг ТИТО: да се све поносне херцеговачке снаге уврсте у наше редове, да се не дозволи окупатору да их он користи за своје зликовачке сврхе (намјере). Потпомозите другове из Љубињскога среза као и Билећког среза да се ове банде у њиховом срезу што прије ликвидирају и да се тамо приступи истим горе наведеним задацима.

3.) Наша X ХЕРЦЕГОВАЧКА БРИГАДА предложила је да у овоме своме побједоносноме путу пређе све срезове Херцеговине и да докаже своме братском народу да ми нијесмо они борци које нас је претставила четничка издајничка банда, већ да смо ми прави ослободиоци нашега народа. Изгледа да ће у року од два дана наша Бригада добити задатак да иде да чисти Фазлагића Кулу и улазак у Гацко и Автовац. Послије овога марша покрет вјероватно биће уперен у правцу Билеће.

4.) Без обзира на наш покрет, моменат је дошао да ви можете који радите у позадини да нашим непријатељима забодете крвав нож у његове издајничке плећи и то морате урадити а нас свакодневно обавјештавати о промјенама

које се дешавају на територији вашега сектора и у другим сусједним секторима. Ни у ком случају не смије се десити да немамо у року од 24 часа опширан извјештај. О свим стварима које се постављају пред вас имајте широку самоиницијативу, брзо и енергично све рјешавајте, будите продорни и далековидни. Уколико има одбјеглих четника, најхитније упутите њихове жене или кћери да их позову да се врате својим кућама, загарантујте им животе да им нико ништа неће урадити па и ако су заслужили били оштру казну, јер кад би кажњавали свакога који је скривио, поново би дозволили народним издајницима да скупе око себе велику војску. Будите будни и опрезни, о свему најхитније овај штаб извјештавајте.

За команданта СТОЛАЧКОГ БАТАЉОНА за сада примићеш ти ту дужност а за политичког друг Гојко Михић, па ћемо остале другове накнадно поставити.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
Раде[4]

За штаб командант,
Владо Шегрт

БР. 125

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 25 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОСТИГНУТИМ УСПЈЕСНМА У БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И НИЈЕМАЦА[1]

БОСАНСКИ КОРПУС
25-III

У Централној Босни[2] убијено и рањено 122 четника, 7 Немаца. Заробљено је 10 четника, 40 карабина и 1 тешки бацач. Сектор Мркоњић[3] чистимо од четника. На Рипњу[4] уништено 7 камиона са бензином, убијено 14 Немаца.

Кушић[5] извршио самоубиство у великој температури од тифуса.

Коста[6]

---

[4] Хамовић

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 19/16, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

[2] У ово вријеме на територији Централне Босне налазила се Прва крајишка НОУ бригада и Четврти крајишки НОП одред.

[3] Мркоњић Град

[4] Вјероватно Рипач

[5] Милинко Кушић, политички комесар Четврте НОУ дивизије

[6] Нађ

БР. 126

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА У САРАЈЕВУ И ТРНОВУ И ОКОЛНИМ УПОРИШТИМА[1]

I ПРОЛЕТЕРСКА ДИВИЗИЈА
ОБ. Ц.
Дел. број 25. III. 43

На положају према
Сарајеву

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ
(ЗА „ОБ-О")
И ШТАБУ II ПРОЛЕТ. ДИВИЗИЈЕ
(ЗА ОБ. ЦЕНТАР)

ОБ. Ц. I Пролетбригаде доставио је следеће:

ОБ. Ц. 101 извештава: Кнез из Крбљине испричао је што зна следеће из причања неких муслимана из Трнова:

Пре извесног времена у Сарајеву су биле једна или 2 немачке дивизије. Биле су упућене ка Коњицу. Не зна тачно или су још тамо или су се вратиле.

Сада се неке немачке јединице пребацују из Славонског Брода преко Сарајева у Вишеград.[2]

У Сарајеву има много талијанских рањеника.

У Рајловцу нема авиона. Авиони су на Бутмиру и Ченгић Вили. Има их 150—200 (ово је непроверено). Говори се да су у приправности због Турске са којом ће вероватно заратити. Пре 15—18 дана ноћу су неки авиони дошли са југа и бацили три велике бомбе на Рајловац и две на Ченгић Вилу. Сељаци су чули и топовску паљбу, вероватно на авионе.

Немци станују у селима око Сарајева и у баракама на положајима а има их и у граду.

У Триову има око 5—600 домобрана, али кажу за њих да су то усташе из околине Имотског, само су пресвучени. Дошли су из околине Чајнича и Горажда. Имају батерију топова и бацача. Иначе нас муслимани много цене и очекују.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 28—1, к. 11.

[2] Односи се вјероватно на дијелове њемачке 717 дивизије.

Данас смо упутили двојицу сељака у правцу Фоче ради прикупљања података о јачини и распореду непријатељских снага на правцу Фоча—Горажде—Чајниче.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф ОБ. Ц. I Пролет. дивизије,
Н. В.[3]

БР. 127

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИБИЗИЈЕ ОД 25 МАРТА 1943 ГОД. ДА СЕ ПРВА ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА ПРЕБАЦИ НА СЕКТОР МИЉЕВИНЕ А СЕДМА КРАЈИШКА БРИГАДА НА ПРОСТОРИЈУ СЕЛА КРБЉИНЕ И МУШИЋИ[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

25. III. 1943 године
у 14.15 часова

ШТАБОВИМА I ПРОЛЕТЕРСКЕ И VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

Положај

1. VII Крајишка бригада, која се налази на просторији с. Кута — с. Божановићи, пребацићe се падом мрака на просторију: с. Крбљине — с. Мушићи у циљу смјењивања I Пролетерске бригаде. Задатак VII Крајишке бригаде је да контролише правац Крбљине — Трново, да затвара тај правац и да **темељито** поруши комуникацију на просторију између с. Крбљине и с. Добро Поље, но ако има непријатељских дјелова у Добром Пољу онда исте прочистити и комуникацију рушити даље ка Трнову. За рушење комуникације VII Бригада ће мобилисати сељаке из села: Кута, Влахоље, Шивоље, Мушићи итд. Сваку промјену гарнизона у Трнову Штаб бригаде ће благовремено доставити Штабу дивизије.

---

[3] Никола Божовић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/2, к. 731.

2. I Пролетерска бригада, пошто је смијени VII Крајишка бригада, пребациће се у Миљевину. Према досадашњим подацима, у Миљевини се налазе мање четничке групице[2], но бригада ће се кретати у потпуном борбеном распореду да не би доживјела изненађења. Послије доласка на просторију Миљевина, бригада ће организовати даљна извиђања у правцу Устиколина — Фоча. О свим добијеним подацима Штаб бригаде ће редовно извјештавати Штаб дивизије преко II Далматинске бригаде, чији се штаб налази у с. Јелеч. Са овом бригадом, која се налази на вашем десном боку, одржаваћете сталну везу.

Штаб дивизије ће се у току данашњег и сјутрашњег дана налазити у с. Јажићи, а 26 на 27 пребациће се у с. Драче.

Хируршка екипа се креће са II Пролетерском бригадом и она се налази у с. Борја. Дивизијски санитет се креће са Штабом дивизије.

Брдска батерија се налази под командом Штаба дивизије. Хаубичка батерија, послије њеног формирања, налазиће се под командом Штаба дивизије.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За Штаб дивизије
Командант,
Пеко[3]

Пс. Од друга Марка[4] добили смо сљедећу депешу: „Хитно упутите у Врховни штаб Роловића[5] а Миленковића Драгољуба у Политодјел II Пролетерске.
Обојица су из I Пролетерске.“

Марко

---

[2] У Миљевини су се налазили четници из околних села под командом Матовића. Види док. бр. 293.
[3] Дапчевић
[4] Александар Ранковић
[5] Владо

БР. 128

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 25 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ СЕЛА МИЉЕВИНЕ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 341
25. III. 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — По наређењу Штаба II Пролетерске дивизије од 25 марта у 14,15 часова наша бригада ће извршити покрет у току ноћи 25 на 26 март са садање просторије на просторију села Миљевине.

Наша бригада на овој просторији биће смијењена од стране VII Крајишке бригаде. Тако да ће извршити покрет на нову просторију одмах по доласку јединица VII Крајишке бригаде на просторију с. Крбљине — с. Мушићи.

2. — Распоред и правац кретања јединица наше бригаде:

Бригада ће извршити покрет на нову просторију у двије колоне и то:

а) Лијева колона: IV, II и I батаљон кретаће се правцем Крбљине — Мушићи — Превић — с. Кратине, одакле ће се I батаљон одвојити и поћи правцем с. Трњине — Главица (с. Јосонова), смјештајући се на просторији Мрђеновићи — Равнићи, док VI и II батаљон [ће] наставити правцем с. Кратине—с. Деролови—с. Сокола гдје ће се смјестити II батаљон (на просторији с. Сокола — с. Вагањец, у кућама сјеверно од коте 900, с. Гојтановићи, — а IV батаљон ће наставити покрет и смјестити се на просторији с. Срботина — с. Тодорићи — с. Домашица.

б) Десна колона: III, VI батаљон, Штаб бригаде, бригадни санитет, интендантура, Пионирски вод и Противколска чета кретаће се правцем Шивоље — (Месоровићи) — Борја излазећи на друм југозападно од Вођице а затим друмом до с. Оцркавље, одакле ће III батаљон кренути најповољнијим правцем за с. Горњи Будањ а непосредно за њим VI батаљон за с. Миљевину, смјештајући се у засеоке Заложје, Беширица. Град, заједно са противколском четом дајући јој потребно обезбјеђење; III батаљон смјестиће се у с. Горњи Будањ. Штаб бригаде, Пионирски вод и интендантура поћи ће од с. Оцркавље правцем с. Смајлов До — с. Текеушићи (за-

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 709.

падно од Градине — кота 821) у којем селу ће се и смјестити. Бригадни санитет ићи ће са Штабом бригаде.

3. — Лијева колона извршиће покрет чим IV батаљон буде смијењен, тако да ће IV батаљон кренути горњим правцем; при пролазу кроз с. Мушиће придружиће му се II батаљон а при пролазу с. Превића I батаљон, — што значи да сва три батаљона на поласку од с. Превићи морају формирати једну колону.

Ради уједначавања времена поласка и самим тим пристизања на новоодређену просторију, Штаб IV батаљона ће хитно обавијестити Штаб бригаде по добијању смјене од стране VII Бригаде, означавајући у извјештају час поласка свога батаљона.

4. — Десна колона ће поћи горњим правцем пошто добије обавјештење да је IV батаљон кренуо (управо, лијева колона).Обавјештење ће добити од Штаба бригаде. Јединице те колоне кренуће најближим правцима до цесте испод с. Вођице и ту ће се сачекати заузимајући сљедећи распоред: III батаљон, VI батаљон са Противколском четом, Штаб бригаде, Пионирски вод, бригадни санитет и интендантура.

Противколска чета ће одмах по пријему овог наређења извршити покрет за с. Мосоровићи гдје ће ступити у везу са Штабом VI батаљона. Уколико је покрет Противколске чете бољи цестом директно за Миљевину, чета ће то и учинити, с тим што ће покрет извршити раније до с. Вођице да се не би чекало на њен долазак.

5. — Према најновијим обавјештењима, на просторији с. Миљевина налазе се мање четничке групе, но колоне ће се кретати у потпуно борбеном распореду са свим потребним обезбјеђењима да би се избјегло свако могуће изненађење. Задатак наше бригаде на новој просторији је затварање и контрола праваца Устиколина — Калиновик, Фоча — Калиновик. Ради тога све јединице ће по доласку на одређену просторију предузети обезбјеђења са тих праваца (II бат. са правца Јабуке) извиђајући исте и прикупљајући што детаљније податке о непријатељу на сектору Устиколина — Фоча. На нашем десном крилу, тј. на просторији Јелеч и даље на исток налази се II Далматинска бригада.

6. — Све јединице одмах по доласку на нову просторију успоставиће везу са Штабом бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Плави[2]

Командант,
Д.[3] **Лекић**

---

[2] Мијалко Тодоровић
[3] Данило

БР. 129

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРБЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ ИТАЛИЈАНСКЕ ПОСАДЕ У ФОЧИ И ЧЕТНИКА КОД ГОРЊЕГ БУДЊА, КРЕМИНА И УСТИКОЛИНЕ[1]

Строго поверљиво

I ПРОЛЕТЕРСКА УДАРНА ДИВИЗИЈА
ОВ. ЦЕНТАР
Дел. број
26 март 1943 г.

На положају према Фочи

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ (ЗА „ОБ-О")
ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ И
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

ОБАВЕШТАЈНИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 26-III-1943

Данас у 17 часова наши обавештајци — сељаци из околних села које смо послали[2] 25 ов. м. вратили су се са следећим извештајем:

1. — Јачина италијанског гарнизона у Фочи по њиховим обавештењима износи 1.200 људи. Јединице су распоређене с оне стране Дрине, тј. на десној обали. Од наоружања имају две батерије брдских топова које су пласиране на Преврачу и Ћеловини. Код Сиротињског дома поред Ћеотине налазе се митраљеска гнезда. Један део снага налази се на левој обали Дрине, испод бивше фабрике дувана; поред моста лево од пута, идући у Фочу, налазе се аутоматска гнезда која су зазидана, али не у бетону него у сувом зиду. У нашој бившој северној болници налази се италијанска посада са аутоматским оруђима — митраљеским гнездима која су зазидана. Италијани врше померање и пребацивање својих снага, тако да се ова обавештења не могу узети као апсолутно тачна.

2. — Четничке снаге састоје се из три бригаде, од којих једна васојевићка, једна вишеградска, једна горажданска, и распоређене су од Горњег Вудња до Камена.[3] Јачина ових

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29-1, к. 11.

[2] Види док. бр. 126.

[3] Вјероватно Кремин

бригада непозната је, али је сигурно да снаге нису јаке јер су скупљене неке из разних делова који су се повлачили.

3. — Морал код четника је врло слаб. Њихови команданти их злостављају и заваравају да ће им доћи недићевци, Немци и Италијани. Расположење народних маса према нама је врло добро, код муслимана оно је одлично. Муслимани кажу да не жале ни последње парче хлеба да нам дају, само да их спасемо четника.

4. — ОБ. Ц. III батаљона I Пролетбригаде 26 марта у 17,30 часова доставио је следећи извештај:

а) На линији Устиколина—Фоча налази се један део од разбијених четничких снага. У Доњем Будњу они су 24 марта од разбијених бригада из Васојевића формирали бригаду која је пошла да се пробије пут Гацког. На положајима више од Д. Будња и тамо даље према Пивни Долу налази се Чајничка бригада и још неке јединице јуришног батаљона са Павлом Ђуришићем лично. Они не желе преговоре и кажу: ударите па шта коме буде. На Пивни Долу такође се осећа нека концентрација али снаге још нисам испитао. (Исказ бив. партизана А. Ђ., коме се може прилично веровати.)

б) Морал код разбијених четника врло је слаб. Сви беже кућама, изузев понеких јединица од Васојевића и четничких снага из Устиколине и Чајнича. Италијани држе све мостове и не дозвољавају прелаз. Разоружавају четнике који беже. Групице четника беже преко скела и клада низ Дрину а затим кућама.

г) У Устиколини се налазио до 23 марта штаб једног четничког корпуса. Они су разоружали ту три стотине четника који су бежали са положаја. Четничке масе беже само да спасу главе, говорећи: иде сила да је земљи тешко и нико ти са њима не може до сам бог. Од четничких јуришних батаљона остала су само два. Хоће да се бране. Кажу: пошто ћемо да изгубимо главу, онда је боље да се боримо. (Исказ једног Козарца који је дошао 25 марта из Устиколине.)

д) У Фочи се налазило до суботе 20 марта 5—600 Италијана. Говорили су да су тражили помоћ из Пљеваља и Сарајева. Не знам позитивно, искази су противречни, али по свему изгледа да је дошло нешто Италијана из Пљеваља.

ђ) Италијани нису имали утврђења многа, сем на Ђеловини где су изградили јака утврђења. Ово све до 20 марта. Имају три брдска топа чији положај мењају. Спавају у касарни преко моста на Ђеотини, на Алаци и у Дечјем дому. Немају, изгледа, много хране, јер када иду у патроле моле за хлеб, крушке итд. Имали су три камиона и безброј мазги. (Ово су искази једне жене која има сина код нас.)

е) Послали смо човека који ће моћи да нам донесе поузданије податке.

ж) 21 марта у Устипрачу су дошли око 100 Немаца, који су дошли да милицију потерају на Источни фронт. Према непотврђеним вестима, ови Немци су дошли до Осанице где се и сада налазе. (Ово су искази жене једног железничара који ради на тој прузи и изгледају прилично тачни.)

з) Четници су путем Калиновик—Фоча претерали око 350—400 рањеника на колима, носилима и коњима а који су успут страшно јаукали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф Об. центра
Н.[4] Божовић

БР. 130

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ГОРЊИ КРЕМИН—ЖЕЉЕВО[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
26. III. 1943 год.
у 11 часова

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Према обавјештењима која смо добили од II Далматинске бригаде, Италијани извлаче материјал из Фоче и изгледа имају намјеру напустити Фочу. Све то извлаче у правцу Горажде жељезничком пругом и комуникацијом — цестом. Врло је вјероватно да они извлаче из Фоче резерве хране и друге војничке потребе, којима су они снабдијевали четничке банде које су узеле учешћа у посљедњим бојевима противу нас.

Ваша бригада ће одмах по пријему овог наређења кренути на просторију Горњи Кремин — Жељево, у циљу што бржег пресијецања комуникације Фоча — Горажде, успостављања мостобрана код Устиколине и држања чврсто у својим рукама моста на Устиколини. Ми немамо обавјештења да ли на том простору има неких јачих четничких и ита-

---

[4] Никола

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/2, к. 731.

лијанских снага, зато ћете ви у току марша слати даљна извиђачка одјељења и обавјештавати се увијек о ситуацији пред вама.

II Пролетерска бригада ће се пребацити на просторију Јелеч, а II Далматинска бригада ће добити за задатак да овлада мостом на Броду, те ћемо тако Фочу потпуно отсјећи и приступити брзој ликвидацији гарнизона у Фочи. Одмах предузмите извиђања фочанског гарнизона и пошаљите нам податке о: гарнизону, утврђењима, као и свакој промјени која би наступила.

Штаб дивизије ће се налазити у с. Јелеч.

ВОРВЕНИ ЗНАЦИ:

За 26. III. 1943. г. побједа—братство
За 27. III. 1943. г. књига—култура
За 28. III. 1943. г. радост—живот

С другарским поздравом
СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб дивизије
(М. П.) Командант
Пеко[2]

БР. 131

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА НА ЈЕДИНИЦЕ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ КОД МАЛОГ И ВЕЛИКОГ ВЕЛЕЖА[1]

III ДИВИЗИЈА

Непријатељ јачине 3000 четника и нешто Талијана[2] изненадио дјелове V Црногорске и избио на Мали и Велики Вележ и према Удрежцу.[3] Данас предузимамо са IV[4] и V Црногорском бригадом противнапад. Пола Херцеговачке бригаде[5] били смо пребацили у Столачки срез, али услијед овакве ситуације наредили смо да се повуче.

---

[2] Дапчевић

[1] Оригинал, радиограм, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/17, к. 14А. Извјештај је вјероватно упућен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије 26 марта 1943 године.

[2] Види док. бр. 291, 299, 333 и 335.

[3] Удрежњу

[4] Четвртом пролетерском (црногорском) бригадом

[5] Десете херцеговачке НОУ бригаде

БР. 132

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 26 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ГОРЊИ КРЕМИН—ЖЕЉЕВО[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 342
26 март 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — По наређењу Штаба II Пролетерске дивизије[2] од 26 ов. м. у 11 часова наша бригада ће извршити хитан покрет на просторију Г. Кремин — Жељево, у циљу пресијецања комуникације Фоча — Горажде, успостављања мостобрана код Устиколине и спречавања на тај начин евакуације материјала, коју Италијани већ врше из Фоче за Горажде.

II Пролетерска бригада пребациће се на просторију Јелеч.

II Далматинска бригада добиће задатак да овлада мостом на Броду, тако да се Фоча потпуно отсијече и да се приступи њеној ликвидацији.

2. — Наша бригада ће извршити покрет на нову просторију 27 марта тачно у 5 часова ујутру, што значи до тог времена мора бити раздијељена храна људству, тако да у 5 часова већ буде формирана колона и извршен покрет.

3. — Распоред и правац кретања:

Бригада ће се кретати у три колоне:

а) Лијева колона: IV и II батаљон формираће колону до 5 часова у с. Домашица и одатле поћи правцем Градац — М. Марево — Кисељак — Локве — Мехмедовићи, одакле ће IV батаљон поћи за Мраморје смјештајући се на просторији Стрмац — Креча, а II батаљон за Осоје, смјештајући се на тој просторији, с тим што ће бити у сталном контакту са IV батаљоном.

Прије изласка ове колоне на одређену просторију, IV батаљон ће поставити потребно обезбјеђење свога залеђа према Превили (негдје на путу Превила — Устиколина) а II ба-

---

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/1, к. 709.

[2] Прва пролетерска бригада била је краће вријеме под командом Друге пролетерске дивизије.

таљон обезбиједиће своја леђа од правца Јабуке (на путу Јабука — Устиколина). Одмах по доласку на одређену просторију оба батаљона ће истурити на најповољнијим положајима стална обезбјеђења према Устиколини изашиљући у том правцу, као и у правцу Превиле и Јабуке, извиђачка одјељења.

б) Средња колона: VI батаљон кретаће се правцем Горњи Будањ — Горњи Кремин — Жељево и смјестити се на просторији Боровићи — Брањевићи. Батаљон ће поћи из Горњег Будња тачно у 5 часова ујутру. Одмах по доласку на одређену просторију батаљон ће истурити потребна обезбјеђења према Устиколини и развити извиђање у истом правцу. Батаљон ће успоставити везу са II батаљоном у висини с. Бранчићи, куда ће II батаљон послати одјељење за везу (најмање једну десетину са аутоматским оружјем).

в) Десна колона: III батаљон поћи ће правцем Горњи Будањ — Козја Лука — Слађеновићи и смјестити се на просторији Путојевићи (двије чете) — Мирјановићи (три чете главнине). Одмах по доласку на одређену просторију батаљон ће истурити потребна обезбјеђења према Колунској Ријеци — кота 776 (двије чете), обезбјеђујући на тај начин десни бок наших јединица, и према Устиколини — кота 709, везујући се тако на свом лијевом крилу са VI батаљоном.

г) Резерва и обезбјеђење: I батаљон кретаће се правцем Горњи Будањ — Клобучари — Велико Марево, одакле ће упутити једну чету за Доњи Кремин, која ће истурити обезбјеђења на тригонометру 893 а главнину смјестити на просторији Мало Марево — Градац, с тим што ће исте служити како за обезбјеђење према Јабуци тако и за евентуалну резерву на правцу VI батаљона или на неком другом правцу ако се за то укаже потреба. Полазак батаљона из села Мрђеновићи тачно у 5 часова изјутра. Батаљон ће за Горњи Будањ ићи преко Текеушића, тако да ће се њему прикључити Штаб бригаде, бригадни санитет, интендантура и Пионирски вод.

д) Противколска чета кретаће се са VI батаљоном, с тим што ће се за прво вријеме смјестити у с. Жељево. Она ће бити под командом штаба VI батаљона, о чему ће исти штаб повести строго рачуна.

ђ) Штаб бригаде и бригадни санитет налазиће се у с. Жељево, бригадна интендантура у с. Горњи Кремин.

4. — Према до сада добијеним подацима, у Устиколини се налазио штаб четничког корпуса. У току 24 ов. м. тамо се налазило 150 четника. Они су држали положаје на косама изнад Устиколине. А према непровјереним подацима, у

Осаници је дошло до 100 Њемаца с намјером да тјерају милицију на Источни фронт. Такође према непотпуним подацима, у Фочи се налази до 1.000 Италијана са једном батеријом брдских топова. На просторији Доњи Будањ — Фоча налазе се извјесне четничке снаге. У току 26 марта јединице III и VI батаљона најуриле су дио тих снага које су држале положаје на просторији Кулина—Дебело Брдо. Непријатељ је побјегао у правцу брда Градац — кота 909.

5. — Све колоне ће се кретати у пуном борбеном поретку спречавајући тако свако изненађење са било којег правца.

Одмах по доласку на нову просторију јединице ће се међусобно повезати у циљу заједничког протјеривања непријатеља са сектора Устиколина и овлађивања тим мјестом. У том случају крилне колоне (IV и III батаљон) поставиће се у правцу нових непријатељских упоришта (Горажде, Фоча): IV према Осаници, III на најповољнијим положајима према Фочи, предузимајући на својим секторима рушење друма и пруге и прекидање телефонске линије. Тада би II батаљон служио као наслон IV батаљону обезбјеђујући правац Јабука — Превила — Устиколина а VI батаљон служио би за наслон III батаљону. I батаљон би се поставио на просторију с. Жељево — Боровићи служећи тако за општу резерву. Противколска чета би додијелила један топ IV а један III батаљону.

6. — Одмах по доласку на нову просторију батаљони ће хитно успоставити везу са Штабом бригаде и истовремено предузети прикупљање података о фочанском гарнизону, утврђењима и другом, — као и податке о непријатељу на секторима Јабука — Превила, Устиколина, Осаница, Горажде, које ће хитно достављати Штабу бригаде.

7. — Борбени знаци:

За 26. март: побједа—братство
За 27. март: књига—култура
За 28. март: радост—живот

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкома, Командант,

БР. 133

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ВРИГАДЕ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 МАРТА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ О СТАЊУ У ПАРТИСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ БРИГАДЕ[1]

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Наш задњи извјештај послат је 11-XII-42 године из околине Ливна. Од тада је прошло 4 месеца и у нашој бригади се много штошта изменило. Добили смо попуну у људству, било је прилично измјена у командном кадру, а уз то смо водили велике борбе и имали велике покрете. У овим борбама и покретима било је доста успеха и недостатака, те ћемо их у овом извјештају изнети и објаснити. До сада нисмо могли послати извештај баш због ових великих покрета и акција где је сваки дан стање било друкчије од претходна дватри дана. Од Ливна до данас ми смо имали око 350—400 другова избачених из строја.

На дан 11-XII-42 имали смо укупно 326 чланова Партије и 25 кандидата. Данас 26-III-43 године наша партијска организација броји 393 члана Партије плус 35 другова који су изгинули у последњим борбама.

Социјални састав изгледа овако: 170 радника, 136 сељака и 87 интелектуалаца. Из овога се види да све више и више у Партију улазе сељаци, јер смо ми постали, услед попуњавања, претежно сељачка бригада.

Чланство је распоређено у 5 батаљона, пратећу чету, интендантуру, бригадни санитет и штаб бригаде. Партијска организација V батаљона, који је створен од новомобилисаног људства и заробљених четника, по одобрењу Штаба дивизије, састављена је од партијаца из разних батаљона и они сачињавају командни кадар тога батаљона. По последњој директиви ЦК КПЈ, партијске јединице раздвојене су по водовима, с тим што у јединицу првога вода иде заменик политичког комесара и командир чете, а у јединицу другог вода политички комесар и заменик командира чете. На тај начин смо уједначили јачину обеју јединица. У последње време улазе у Партију све више нови другови, али то није

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 5407.

учинило да се Партија разводни, јер је партијност на завидној висини. Партија је успела да у овим тешким окршајима одржи нашу бригаду на завидној борбеној и политичкој висини. Успели смо да кроз новомобилисано људство, које је раније било под утицајем четника, пронесемо партијску линију и да је они донекле схвате. Поред неколико случајева дезертерства и мањег броја преступа према народу, није се одразила никаква друга слабост, мада смо се ми донекле бојали. Све јединице су до сада извршавале своје задатке са беспримерном храброшћу и пожртвовањем. Сасвим смо разбили „теорију о умору". Са малим предахом наши су борци разбијали четничке корпусе и бригаде у прах и пепео.

У Партији смо имали 4 случаја да су 4 друга учествовала у одузимању некога меда, додуше из четничке куће, али на неправилан начин. Ми смо по овоме оштро ударили, једног смо друга искључили, јер је раније кажњаван ради истих ствари, а двојицу смо казнили, док смо четвртог искритиковали. Ове казне смо саопштили читавој партијској организацији и она их је добро примила. За последња 4 месеца било је доста измена у партијском руководећем кадру, јер је доста другова погинуло или рањено. Сада имамо 6 заменика политичких комесара чета рањених, а од скојевског бригадног руководства остао је само један, док су два погинула а три рањена. Сва ова места попуњавамо брзо од људства које имамо на расположењу по јединицама. Поред овога погинуо нам је најбољи заменик политичког комесара батаљона, друг Ђуракић.[2] У батаљонским биоима било је такође измена: за секретара I батаљона дошао је друг Стаматовић,[3] млађи радник, који се одлично развија, а његов претходник је постављен за политичког комесара истог батаљона; за секретара III батаљона дошао је друг Достанић,[4] свршени гимназиста; поред овога створен је и један нови биро у V батаљону чији је секретар, Ђурђе Милутиновић,[5] радник.

Састанци се одржавају доста уредно, а најдаље у 10 дана једном. Рад се не одвија равномерно, нарочито трпи теоретски и културно-просветни рад, јер немамо за њих довољно могућности. Политички рад није такође довољан због недостатка политичког материјала (Борбе, вести и разних других наших листова), али су ипак објашњени сви важнији

---

[2] Народни херој Радомир Ђуракић. Погинуо фебруара 1943 год. код Посушја.

[3] Јово

[4] Милорад

[5] Погинуо 4 децембра 1943 год. код Пријепоља.

политички моменти у вези са нашим покретом, као и однос према народу и пљачки. У погледу дезертерства такође смо предузели мере објашњењима, а до сада нисмо стрељали ни једнога дезертера, мада смо их хватали.

У погледу кадрова ситуација се била знатно поправила и да није било губитака у том погледу би стајали доста добро. Разлог овим губицима је недовољна обазривост и слабо чување људства. Тако је у селу Борцима погинуло неколико добрих другова зато што се на време нису склонили од авијације. По овоме смо најоштрије ударили.

У бригади је морал одличан. Другарство је на доста солидној висини, однос према другим бригадама пролетерски. Много је побољшан однос између старих и нових бораца. Томе су нарочито допринеле последње борбе, које су их зближиле. Партијци и стари борци предњаче у борбености, зато они и доста гину. Тако сада на лицу имамо око 350 старих бораца, отприлике једна четвртина целокупног људства. У борбама код Г. Вакуфа погинуо нам је друг Владо Радовановић,[6] сељак из Србије, отац 5 деце, најбољи борац у бригади, кога смо мислили предложити за народног хероја. Поред њега погинуо нам је друг Петар Граовац,[7] радник, командант нашег IV батаљона, који је рањаван 5 пута и био наш најбољи командант; и он заслужује назив народног хероја.

Сада ћемо изнети укратко ситуацију по батаљонима.

I БАТАЉОН. Поред заменика политичког комесара овог батаљона измењен је командант, политички комесар и заменик команданта. Друг Ратко Софијанић, који је пре био командант, отишао је за заменика команданта Друге далматинске бригаде. На његово место је дошао друг Драго Јовановић,[8] радник, који је био на курсу. Показао се одлично и у задњим борбама око Калиновика је тешко рањен. За заменика команданта постављен је Богољуб Чукић,[9] рудар. Овај штаб у целости функционише одлично и њихов батаљон напредује у сваком погледу. Команде чета такође задовољавају. Овај батаљон нарочито претставља извор кадрова. Пола војног и политичког кадра у V батаљону је из овога батаљона. Сва остала питања у овом батаљону реша-

---

[6] Народни херој Владо Радовановић, погинуо је 2 марта 1943 год. код с. Пидриш, као водник вода у Првом батаљону Друге пролетерске бригаде.

[7] Погинуо 2 марта 1943 год. код с. Пидриш.

[8] Погинуо марта 1943 год. код Калиновика.

[9] Народни херој Богољуб Чукић, погинуо је августа 1943 год., несретним случајем, код Криваје.

вају се нормално. Партијска организација нарочито добро функционише.

II БАТАЉОН. Овај батаљон је стално у напредовању и у погледу партијске организације и у војничком погледу. Нарочито се одликује у борбама са четницима. У њему је имало највише губитака међу партијцима, а у исто време је то батаљон који има најмање старих бораца. Бивши командант овог батаљона Средоје Урошевић повучен је у сагласности са Штабом дивизије и постављен за начелника нашег штаба. Он је такође тешко рањен у борбама око Калиновика. Садашњи командант овог батаљона је Милан Ракић,[10] радник, који се војнички добро снашао, али је политички много изостао. То се нарочито огледа у односу на друге батаљоне. Заменик команданта је Јечменица,[11] сељак из Србије, који је више пута рањаван и сада је рањен код Г. Вакуфа. Овај штаб батаљона углавном задовољава. Команде чета задовољавају, мада су у последњим борбама сва три командира рањена, а и остали командни кадар знатно је избачен из строја, тако да у четама има свега 6—7 старих бораца. У овом батаљону нарочиту похвалу заслужује Трећа чета која се истакла у борбама код Дрежнице приликом прелаза Неретве. Ту је један друг из Србије ухватио рукама за тешки митраљез у бункеру а бомбама побио Талијане. Сви стари борци, партијци, били су рањени лакше или теже. Ово је редак пример херојства.

III БАТАЉОН. У овом батаљону је партијска организација знатно ојачала. У погледу извршавања задатака овај батаљон се изравнао са осталим батаљонима. Недостатак му је тај што нема кадрова. Читав штаб батаљона, сем заменика команданта је из других батаљона. Досадашњи командант[12] је отишао за команданта бригаде. На његово место је постављен друг Цекић,[13] досадашњи командир Друге чете IV батаљона. Он војнички одговара, док је политички много изостао и има слаб однос према људима. Командни кадар у четама потиче из батаљона и углавном задовољава. И надаље остаје наш задатак да овоме батаљону посветимо пажњу нарочито у оспособљавању политичких и војних руко-

---

[10] Погинуо 14 децембра 1943 год. код Пријепоља, као командант Другог батаљона Друге пролетерске бригаде.

[11] Народни херој Душан Јечменица. Погинуо је 4 децембра 1943 год. код Пријепоља, као замј. команданта Другог батаљона.

[12] Народни херој Марко Милановић. Погинуо је послије Пете непријатељске офанзиве.

[13] Драгослав Цекић. Ухваћен код Шековића, као рањеник, и стрељан јула 1943 год. Био је тада командант Трећег батаљона Друге пролетерске бригаде.

водилаца, и у погледу сређивања прилика у штабу батаљона. Овоме ће много допринети постављање за заменика команданта једног доброг друга, командира Треће чете Албина,[14] рудара, који се нарочито истиче као добар војник. Овај батаљон је у последње време имао знатан број губитака и доста рањених другова.

IV БАТАЉОН. Овај батаљон је у последње време, захваљујући и нашој помоћи, учинио велики корак напред. Он је сада други по броју чланова Партије а војнички је такође много напредовао, тако да и поред великих губитака извршава добро све задатке. Ово је ужички батаљон и од оснивања бригаде имао је око 150 мртвих. Побољшању овога батаљона нарочито је допринео бив. командант друг Петар Граовац, који је погинуо код Г. Вакуфа. Он је био узор командант и окупио је и учврстио читав батаљон. Био је невероватно омиљен у батаљону и уживао је велико поверење. Одличан комуниста, који се нарочито одликовао љубављу према Партији. Једном, приликом неког његовог пропуста, била је дискусија у партијској јединици. Он се држао одлично и том приликом рекао: „Другови, пошто сам скривио смените ме са војне дужности али ме немојте из Партије искључити". Граовац је иначе родом из Лике а у партизанима је од ослобођења Ужица. Остали део штаба још не задовољава, а то се нарочито одражава после погибије Петра Граовца. За вршиоца дужности команданта постављен је Максић,[15] командир III чете, сељак из Србије. Овај се још није довољно снашао. За Петром Граовцем жали не само његов батаљон него читава бригада. Заменик политичког комесара батаљона сналази се веома тешко и изгледа да ћемо бити принуђени да га заменимо. Овај се батаљон одликује тиме што има најправилнији однос према народу... Као нарочити недостатак и даље остаје недостатак у командном кадру. Политички комесар батаљона снашао се доста добро.

V БАТАЉОН. Овај батаљон је створен пре два месеца и састављен је од заробљених четника и нешто бораца мобилисаних из Ливањског Поља. За њега смо дали командни кадар из осталих батаљона и то смо дали најбоље људе. До сада је показао одличне резултате. Први пут смо га употребили у борби код Г. Вакуфа и ту се одлично показао и његова једна чета продрла чак у Г. Вакуф. Он се такође добро бије и против четника. Из њега има најмање дезертер-

---

[14] Франц Албин. Погинуо 1944 год. код Андријевице, као замјеник команданта Трећег батаљона Друге пролетерске бригаде.

[15] Љубиша

ства у односу на његов састав. Људство је веома дисциплиновано, јер ствар постављамо оштро војнички. Партијска организација ради доста добро и има већ неколико кандидата међу новим друговима. Од командног кадра нарочито се одликују заменик политкома батаљона,[16] заменик команданта[17] и команде чета, док командант[18] и политички комесар[19] још нису довољно одговорили својој дужности. Ово нарочито важи за политичког комесара који има груб однос према људима. Ми смо одмах указали на ове недостатке и уверени смо да ће они бити брзо решени.

Пратећа чета. Као што сам пре рекао, ова јединица је састављена од људства из разних батаљона... Сада чета броји 141 човека, наоружана са 5 тешких бацача, једним противколским топом, пионирским одељењем и одељењем за везу. Ова партијска јединица је имала да преброди велике тешкоће и она их је пребродила, нарочито захваљујући чврстини команде чете. Ово је сада постала веома добра јединица, како у војничком тако и у политичком погледу. Наш противколац прилази бункерима на 15 метара те добро потпомаже бомбаше у уништавању непријатеља. При овој чети имамо и одељење борне коморе одакле су партијци везани за партијску јединицу целе чете, која броји 29 чланова и 5 кандидата. У овој чети десило се неколико преступа у неправилном одузимању коња и једна крађа коју је учинио неки Коста Гашић из Ливањског Поља који је приликом испитивања покушао да бежи и био убијен.

ШТАБСКА ЈЕДИНИЦА. Штаб бригаде добро руководи и ужива поверење у бригади. Штабска јединица се састаје редовно и појачана је са једним чланом, другом Љубичићем,[20] који сада врши функцију обавештајног официра, и другом Средојем Урошевићем, који је начелник штаба. Однос у штабу је углавном добар, сем што је после губитка заставе, услед нервозе, било неколико мањих сукоба између команданта и политичког комесара, које смо ми повољно решили и настојаћемо да још више поправимо. Сви другови су учинили знатан напредак, нарочито друг Луне[21] који је био на курсу у Бихаћу. Недостатак у Штабској јединици је недовољан теоретски и политички рад. Командант и поли-

---

[16] Ђурђе Милутиновић
[17] Лазар Тешић
[18] Никола Божанић
[19] Срећко Милошевић
[20] Никола
[21] Народни херој Миодраг Миловановић-Луне. Погинуо априла 1944 год. код Узића, као замјеник команданта бригаде.

тички комесар се прилично лабаво односе према грешкама штабова батаљона, према трошењу муниције, те ту морамо интервенисати ми остали, понекад и оштро поступити. При Штабу бригаде створили смо једну чету у коју улазе курири, заставна десетина и штабска комора. Командир чете је наш заставник[22] а политички комесар је уједно и секретар јединице. Ово се показало као веома потребно баш због бољег обављања послова и због боље контроле, а и ради чувања војничке дисциплине, јер су ови другови због отсуства из јединица и борби склони грешкама. Надамо се да ће овим ситуација бити много побољшана. Заставник наше бригаде је један млади сељак из I батаљона, који је био заменик командира.

ИНТЕНДАНТУРА. Сада смо обратили нарочиту пажњу исхрани људства. Ствар смо поставили оштро и правилно. На овоме путу није било великих жалби на исхрану а исто тако нису учињене веће политичке грешке, а уколико их је било на време смо их исправљали. Нарочиту пажњу обраћамо односу према другим бригадама и према болници. Плен из Борака и из Калиновика углавном смо оставили за болнице а остали плен смо делили на остале јединице, док смо за нашу бригаду остављали резервне хране само за два дана. Наша интендантура је под чврстом контролом Партије и Штаба бригаде. Према нашој бригади се довољно правилно не односе друге јединице, нарочито IV пролетерска бригада. Има неколико случајева тог недругарског односа, с којима је упознат политички комесар дивизије.[23]

САНИТЕТ. Партијска јединица је скоро организована јер су тек за то створени потребни услови. Од тада је санитет знатно напредовао. Евакуација рањеника врши се доста добро иако су прилике тешке. Многи рањеници беже из дивизијске и централне болнице и долазе у бригадну. Недостатак је у немању стручног особља. Лекара уопште немамо, а санитетски референт бригаде је један студент друге године медецине. Тако се десило ових дана да је једна болничарка, због незнања, дала једном другу сичан место бикарбоне соде и овај је умро. Поводом овога је било прилично негодовања јер је поменути друг најбољи борац у IV батаљону. Има још неколико случајева давања погрешних лекова, зато вас молимо, ако је икако могуће, да нам повратите лекара. То нам је поготово сада потребно с обзиром да добијамо приличан број рањеника у нашу бригадну болницу.

---

[22] Љубинко Калушевић
[23] Митар Бакић

Рад по секторима је прилично замро, јер за њега нисмо имали довољно могућности. Од свега је учињено понешто али углавном морамо настојати да овај рад још више појачамо. Састајали смо се са појединим партиским и скојевским организацијама на терену, као и НО одборима. Поред овога уложили смо напора да одржимо наш лист, али у томе немамо довољно подршке од Политодјела, што није довољан разлог за његово редовно неизлажење. У последње време појавило се много четних и батаљонских листова који су уређивани са много успеха. У I батаљону покренут је омладински лист, који је најбољи од свих. Рад по свим секторима био је добро развијен све до овог последњег покрета. У околини Ливна, Дувна одржан је велики број приредби, војних и политичких предавања, четних и батаљонских конференција, што је много допринело да наша бригада у овој тешкој ситуацији издржи све напоре и одржи се на достојној висини.

Овај извештај је резиме читавога рада за ова 4 месеца, јер кад би улазили у појединости, био би предугачак. Још би му се могле додати неколике констатације у погледу акција на Ливну и на Купресу. Ово је важно због тога што је тада овладало мишљење да је наша бригада подбацила. Ово се огледало код IV бригаде а донекле и код Штаба дивизије. У погледу акција на Ливно ствар стоји овако: у читавој бригади је владала извесна депресија због губитка заставе и ми смо били спремни дати све од себе да Титово наређење испунимо. Добили смо задатак и предложили овакав план: да нападнемо једним батаљоном десну страну Башајковца, другим батаљоном бункере испод Башајковца, а трећим батаљоном упадати у град кроз поље. Друг Вељко[24] изменио је овај план, мада се ми нисмо слагали, и рекао да два батаљона иду на бункере испод Башајковца. Ми смо то прихватили и пошли на задатак. Овај простор био је узак за два батаљона и добро утврђен, те смо ми имали велике губитке (75 мртвих и рањених). Остатак од ова два батаљона био је заузет извлачењем рањеника које је ишло веома тешко, а једно мање одељење било је продрло до првих кућа и оно се није могло одржати због малобројности. Пред свануће ми смо извукли остатке од ова два батаљона, јер би по дану имали много веће губитке на том простору. Извлачење смо учинили а да нисмо знали да је један батаљон IV бригаде продро у град. Нисмо се посаветовали са Штабом дивизије јер је телефонска веза била прекинута а било је

[24] Павле Илић

касно за курире. Сутрадан се наставила борба и наш III батаљон је активно учествовао и упао први у западни део града, где је и нашу заставу нашао. Сав успех је приписиван IV бригади. Ми за то не би имали ништа против, јер је то у многоме истина, да нису дошле неколике незгодне изјаве...

Ми смо захвални IV бригади ради њеног држања, али сматрамо да је ово незгодно ради развијања што правилнијег односа међу бригадама, зато ово и износимо. О истоме смо упознали и политичког комесара дивизије.[25] Што се тиче Купреса ствар стоји овако: Приликом припрема стално нам је говорено да ће ствар решити артиљерија. Ми смо пошли са уверењем да ћемо Купрес узети и осветити наше пале другове. Када је борба почела, захваљујући утврђењима, слабом дејству артиљерије, поставило се пред нас: или правити јуриш на Купрес, без обзира на жртве, или сачекати и боље припремити напад. Пред зору смо наредили упад у Купрес. Приликом покрета било је прилично рањених и мртвих, и наше старешине, знајући терен и утврђења, биле су недовољно одлучне и напад је пропао. Послали смо извјештај Штабу дивизије и по његовом наређењу смо се повукли. И после ове акције говорило се код другова у IV бригади, чак и код штаба, како би они узели Купрес да су били на нашем месту. Овим нисмо хтели да се жалимо већ да вас упознамо са овим случајевима, како би се то указало партијској организацији IV бригаде.

Уз овај извештај може се извести следећи закључак: да наша партијска организација стоји на завидној висини, што се потврдило у последњим великим борбама и покретима. Такође, може се слободно рећи да руководећи кадар, како војни, тако и политички, јесте на своме месту и одговара свим задацима који се пред њега постављају.

Ми ћемо настојати да и даље продужимо рад у погледу очвршћавања читаве бригаде те у васпитању бораца да се правилно односе према народу, као и према другим јединицама, а да надаље наставимо још јаче туђи непријатеља а што правилније спроводити линију наше Партије.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26-III-1943

Заменик политичког комесара
II пролетерске бригаде[26]

---

[25] Види том IV, књ. 13, док. бр. 47.
[26] Слободан Пенезић

БР. 134

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ И ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОСАДЕ У ФОЧИ И О СТАЊУ У ОСТАЛИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИМ УПОРИШТИМА[1]

I ПРОЛЕТЕРСКА УДАРНА ДИВИЗИЈА
ОБ. ЦЕНТАР
Дел. бр.——
27.III.1943
На положају према Фочи

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ (ЗА „ОБ—О")
ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Об. ц. IV батаљона I Пролетбригаде доставио ми је следеће:

Од Х. Ч. из . . . . . старог 18 година, који је боравио дуже времена у Сарајеву и био мобилисан од стране Немаца за њихову комору у Сарајеву, одакле је побегао, дознао сам следеће:

1. — За време борби у току месеца фебруара — 24 II довезено је из Тарчина возом у Сарајево 320 рањеника — Немаца за њихову комору у Сарајеву, одакле је побегао, дознао сам следеће:

1. — За време борби у току месеца фебруара — 24 II довезено је из Тарчина возом у Сарајево 320 рањеника — Немаца и доста мртвих (не зна број), који су цео дан сахрањивани. Тих дана су Немци купили гробаре и копали раке за унапред, па су тек онда довозили мртве и сахрањивали. Један Немац му је казао да један партизан вреди исто толико колико и један Немац. Тај Немац је говорио о великим губицима на Источном фронту, а нарочито последњих дана.

Једном, приликом превоза авионских бомби погинуло је на Рајловцу 7 Немаца. Једне ноћи су (датума се не сећа) три авиона дошла над Сарајево. Немци су гађали из топова. У граду је завладала паника међу становништвом. Почели су да беже.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31-1, к. 11.

2. — Прошле године, после наших операција у околини Сребрнице и Власенице,[2] доведено је у Сарајево у затвор три стотине црних усташа. Били су шест месеци у затвору, а после су пуштени из службе а три су стрељани.

Немци се жале на муслимане. Кажу да су они хтели муслиманима дати слободу и помоћи им (да би им служили) а они су симпатизери партизана.

Кидање пруге код Жепча[3] дало је прилике шпекулантима да повисе цену намирницама, што је код становништва изазвало огорчење.

Немци у Сарајеву једу коњско месо (ово је непроверено).

3. — Док је овај муслиман био у Сарајеву, тамо су се налазила само 22 авиона, који су дошли из правца југа или југоистока, То је било отприлике пре нешто више од месец и по дана. Других авиона он није видео.

4. — Један сељак из с. С. испричао ми је да је прекјуче — 24 ов. м. према Фочи прошао мајор Ђуришић[4] са 2.700 четника. Са њима је био Дража[5] и 4 Италијана са радиостаницом. Међу четницима се налази само известан број зликоваца, док остали део није био расположен да се бије са нама. У борбама око Калиновика у три јуриша имали су 240 мртвих и рањених.

5. — У Фочи се налази 1.200—1.400 Италијана[6] и врло мало четника — само стража. Мост на Дрини код железничке станице је направљен али није најбољи. Углавном камиони пролазе. На Ћеотини су направили добар мост а код Брода имају скелу.

6. — Италијани су у баракама по брдима изнад Фоче, са обе стране Ћеотине. Ту су им магацини хране и муниције. Топова имају али само брдских, хаубица изгледа да немају.

7. — Командант места у Фочи — четнички је капетан Кекић, који је и прошле године у јануару био.

Бодирога је унапређен у чин потпоручника. Он је прошле године убио Стеву Сингера[7] и друге.

Четничке вође зликовци су: Вељко Зељовић из Миљевине, Слободан Трипковић и Миле Радовић, мали Обрен

---

[2] Односи се на борбу Прве пролетерске бригаде 1942 год. у Источној Босни.

[3] Диверзију на прузи Добој—Зеница вршила је Пета црногорска и Десета херцеговачка НОУ бригада. Види том IV, књ. 9, док. бр. 86 и 197.

[4] Павле Ђуришић

[5] Дража Михаиловић

[6] Јединице дивизије „Тауринензе". Види док. бр. 284 и 293.

[7] Стево Сингер, политички комесар Фочанског НОП одреда, убијен је 1942 год. од стране четника.

Каблар и др. Трипковић је био прошле године на Гату и код Гацка, нападао је V Бригаду у овом крају.

Трипковић и Радовић су можда у Устиколини, а Зељовић у Пивном Долу.

Четници су говорили пре 4 дана да ће казнена експедиција немачка поћи правцем Горажде—Фоча—Калиновик. Према томе, та експедиција је закаснила 4 дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф об. центра,
Н.[8] Божовић

БР. 135

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ ИОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У НЕВЕСИЊЕ[1]

ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

Имамо много тешких рањеника.

1) Којим ћемо их правцем транспортовати за Централну болницу? Одговорите одмах.

2) Непријатељ у току јучерашњег дана продро у Невесиње.[2] Након одмора предузећемо поновни напад.[3] Обавештени смо да се четници Баја Станишића крећу од Билеће ка Ситници — према нама јачине 700. Радован синоћ преузео дужност.[4]

3) Наши губици на сектору Невесиње у току 25. и 26. су 90 мртвих и рањених. Три штаба батаљона избачена из строја. Четници у срезу Гацко, Билећа мобилишу. Добро би било што пре у том правцу поћи ради ометања мобилизације и концентрације. Талијанска колона од 360 камиона јуче је пошла из Мостара у правцу Стоца.

27/III — у 18 ч.

---

[8] Никола

[1] Оригинал, радиограм, писан мастилом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/17, к. 14А.

[2] Види док. бр. 291, 299, 333 и 335.

[3] О поновном уласку јединица Треће НОУ дивизије у Невесиње, види у док. бр. 149.

[4] Радован Вукановић је примио дужност команданта Треће НОУ дивизије.

БР. 136

ДИРЕКТИВА ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О ДАЉИМ ЗАДАЦИМА НА ПРОСТОРИЈИ ГРМЕЧА И ПОДГРМЕЧА И ПОДУЗИМАЊУ МЈЕРА ЗА СУЗБИЈАЊЕ ТИФУСА[1]

ШТАБ
IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Пов. оп. бр. 18
27 марта 1943 год.

ШТАБОВИМА II, V, VI, VIII и XII КНОУ БРИГАДЕ

По усменом наређењу Штаба I Босанског Н.О.У. корпуса, II Крајишка НОУ Бригада изаћи ће из састава ове дивизије и потпасти под команду V НОУ Дивизије даном њеног покрета са сектора ове дивизије До 28 ов. мј. досадашњи сектор операција ове бригаде преузеће XII КНОУ бригада. Посебном наредбом биће одређен правац као и други задаци бригаде и вријеме покрета.[2] До тога момента, треба бригаду политички и војнички учвршћавати и оспособљавати за веће покрете.

Бригадни санитет, тј. амбуланту, рањенике, болеснике као и сав персонал уз амбуланту предати дивизијском санитету. Наглашавам да не треба водити уску бригадну санитетску политику, да се рањеници, болесници и амбуланта остави без економског и санитетског стручног особља.

V Козарска Н.О.У Бригада дјеловаће на свом досадашњем сектору [Ко]заре и Карана, на комуникацијама Бања Лука—Костајница, Бања Лука—Градишка, Градишка—Дубица—Костајница, Приједор—Дубица, Козарац—Мраковица, Градишка—Подгорац, у циљу постављања успјешних засједа на непријатељске транспорте војске и коморе, чишћења мањих непријатељских гарнизона постављених у циљу успостављања непријатељске власти или осигурања комуникација. Поред тога бригада ће настојати да своје акције и политички рад повеже са односним позадинским органима народно-ослободилачке борбе, да исте учвршћује и ствара нове тамо гдје их нема. Карактер овог рада, као и економска и војна ситуација тога терена налажу бригади

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6-7, к. 766.
[2] Види док. бр. 157.

Фотокопија прве странице документа бр. 136

одржање велике покретљивости, чврстине и будности свих својих јединица и да непријатељској тактици сталног узнемиравања тога терена супротставе нашу тактику брзог маневра и сталног узнемиравања на разним осјетљивим непријатељским тачкама. Бојне акције везати и за економске циљеве (рушити пругу с нападом на воз, шлеп итд.). Мобилизацију схватити као неуморан агитационо-пропагандни рад, са којим треба обухватити осим Лијевча[3] и села преко Саве, трокут, као и села уз пругу Приједор—Бања Лука и преко Врбаса. Треба имати на уму да су сви ти крајеви захваћени час нашом, а час непријатељском мобилизацијом, па треба гледати на тај проблем више политички него војнички.

VI КНОУ Бригада дјеловаће у циљу заштите Подгрмеча и Грмеча са сјеверне, сјевероисточне и источне стране, узимајући сектор [Бос.] Нови—Приједор—Љубија—Сан. Мост —Кључ под своју контролу, патролирање, постављање засједа, како на комуникације које воде у правцу Подгрмеча и Грмеча (Нови—Сувача—Љубија, Стара Ријека—Стари Мајдан—Подвидача, Сан. Мост—Бенаковац) тако и комуникације између тих појединих гарнизона који окружују поменути сектор. Пошто непријатељ својом тактиком „сталног узнемиравања“ у циљу пљачке или извиђања или самог узнемиравања преноси мјесто борбе стално на наш терен, ова бригада треба себи поставити у задатак партизанске акције на комуникацијама између гарнизона, чишћење мањих гарнизона (Стара Ријека, Стари Мајдан, Врхполје, Кључ итд.), као и акције у позадини непријатељских гарнизона, тј. територије привремено или стално окупиран по непријатељу (сви гарнизони и комуникације на десној обали Сане од Мркоњића и Кључа до Бања Луке и Приједора). Везу десно држати са снагама V Дивизије на Рибнику, а лијево са снагама XII КНОУ Бригаде на Новској Планини. Пауновац држати под сталном контролом.

VIII КНОУ Бригада дјеловаће на сектору Бихаћ—Крупа — Отока — Бужим — Цазин у циљу блокаде Бихаћа, Острошца, Крупе, заштите Поуња, затварања правца Бихаћ—Петровац и Крупа—Петровац, а постављањем засједа и других партизанских акција на свим комуникацијама додијељеног сектора. Кланце Рипач и Рисовац прекопати и поставити разне препреке на што више мјеста. Блокада Бихаћа неће бити извршена док се не пресјече комуникација Крупа—Бихаћ и то стара и нова цеста. То значи: обје цесте

[3] Лијевче Поље

прекопати на што више мјеста и поставити разне препреке поред засједа. За нагазне мине монтирати снопове бомби са француском кашиком или неексплодиране авионске бомбе са упаљачима из њемачке ручне бомбе, на тај начин да се свеже дугачка шпага на упаљач и упаљивање врши са довољно отстојања. Њемачки упаљач монтира се директно на динамитску капслу, а ова се ставља у експлозив. Паљење је моментално. Веза лијево ове бригаде је са личким снагама, на сектору Крупе веза са XII Бригадом, а на сектору Бужим—Цазин веза са снагама Банијског партизанског одреда.

XII К.Н.О.У Бригада дјеловаће на сектору Крупа—Отока—Нови—Благај, у циљу заштите Поуња, затварања правца Вос. Крупа—Јасеница, Отока—Рујишка, Нови—Сувача, као и пресијецања комуникације Нови—Крупа и Нови—Благај заједно са V Козарском бригадом. XII Крајишка бригада смијениће II Крајишку бригаду у смислу напомене у овом наређењу, преузевши и све споредне правце уколико се може на њима успјешно партизански дјеловати. Сарађиваће чврсто са VIII Бригадом, како по питању блокаде [Бос.] Крупе, тако и по евентуалном њеном чишћењу, као и чишћење Отоке од непријатељских гарнизона уколико буду постојали војнички предувјети за то. Везу лијево држати са VIII Бригадом, а десно са VI[4] и V Бригадом а преко Уне са Банијским партизанским одредом.

Заштитница Обласног комитета: за ову заштитницу послаће VI Бригада 8, V Бригада 4, VIII Бригада 2 и II Бригада једног партизана. Ови партизани морају бити сви добро обучени и наоружани, млађи, поуздани и повјерљиви, и добри борци. Требају бити нарочито политички поуздани. (Ово послати одмах).

*

* *

Током прошле двије недјеље пред наше се јединице постављају као најважнији проблем и санитетски (организовање, децентрализовање дивизијских, бригадних и, по потреби, батаљонских амбуланти и трупног санитета у циљу сузбијања епидемије пјегавог тифуса, као и повратак у строј скоро 2.000 избачених из строја за вријеме офанзиве, што рањених, промрзлих и болесних војника). Може се констатовати да је учињен један корак напријед, али може се рећи да штабови не посвећују овом проблему довољно

[4] Шестом крајишком НОУ бригадом

пажње и помоћи, нити су штабови повукли искуства из толиких офанзива. Овај проблем компликује се још више, обзиром на послијеофанзивно стање позадине у којој влада, исто тако, како епидемија, тако и несташица хране за војску и болеснике.

Поред санитетског и интендантског проблема штабови пружају недовољну помоћ и упутства нашим обавјештајним центрима при штабовима, тако да се ствара једно погрешно мишљење да су апарати санитетски, интендантски и обавјештајни сами себи сврха, а не као припомоћ штабу, да би исти могао правилно војнички и политички руководити својом јединицом.

Дешавале су се слиједеће грешке: Упућују се поједини болесници у амбуланте без обзира чија је то амбуланта, има ли у њој мјеста, да ли је инфективна или за рањенике итд. Читаве групе болесника упућиване су без спроводника и болничара итд. (V, VI, VIII и XII Бригада). Ових дана ће дивизијски санитет поставити у све бригаде референте санитета (бригадне). Организовањем курса болничарки приступиће се уз помоћ штабова корјенитом рјешењу тога проблема.

За спречавање даље епидемије пјегавог и трбушног тифуса, наређујем сљедеће:

1) Одвајати инфективне амбуланте од рањеника и промрзлих.

2) Послуга у инфективним амбулантама мора да је преболила пјегавац.

3) Све јединице на кантоновању у селу имају копати пољске нужнике а исто тако свако домаћинство дужно је да има ископан пољски нужник. Ову наредбу саопштава народно-ослободилачком одбору свака јединица при уласку у село и контролише њено извршење.

4) Свака бригада дужна је да има као коморску спрему једно српско буре[5] и да њиме врши парење свих својих јединица, о чему нека извјести овај штаб.

5) Спремати тајна скровишта за најтеже рањенике и болеснике, почев од батаљонског санитета па на више.

Војна активност непријатеља посљедње двије недјеље указује на ове чињенице: 1) Сређивање и попуна гарнизона око наших терена на предофанзивно стање.

2) Тактика сталног узнемиравања нашег сектора било у виду патролирања, извиђања, тучења артиљериском ватром, крстарења, чишћења и пљачкања истурених терена са комбинованим гарнизонским снагама (Козара).

---

[5] Буре за дегазацију

3) Њемачка контрола свих гарнизонских снага и осигурање комуникација (пруге Бања Лука—Сушица са сталним бункерима и мањим гарнизонима, а комуникације Нови—Бихаћ јачим патролним снагама. уз пратњу оклопних дјелова). Извршио је поправку порушене пруге Приједор—Нови и Нови—Отока.

4) Постоје пооштрени односи неповјерења између Нијемаца и домобрана, као и између четника и домобрана (оклопни воз, убиство једног Нијемца у Новом).

Наша војна активност изражавала се у дефанзивним заједама. фронталног карактера.

Оваква ситуација на војном, санитетском и економском сектору код нас и непријатеља налаже нам пуну самоиницијативност за рјешавање свих задатака, почев од војних до санитетских. Из дефанзивних засједа ми морамо прећи у офанзивне засједе и партизанске акције, од лијечења болесних и рањених до сузбијања и спречавања епидемије по јединицама и позадини (станови, храна, слама за спавање, одијело заробљеника итд, изолација обољелих).

Код толиког живог саобраћаја на комуникацијама Нови —Бихаћ, карактеристично је да до данас ни једна засједа није успјела иако је било упорних вишечасовних борби два до три наша батаљона. То значи да се постављању засједа није прилазило са једном темељитом припремом, као рецимо за неку другу акцију, тј. није простудиран терен, вријеме, начин и облик засједе, нити се настојало из низа неуспјелих засједа нешто научити. Засједе су постављане или прерано или прекасно. Наше засједе не припремају се за напад на моторизоване дјелове ничим осим ватре из пушака.

Није помогнуто развијање Об. службе до тог степена да помогне исправити ту грешку, нити да допринесе најглавнијем факторv, а то је: да јави јачину непријатељских снага које крећу и које треба да буду нападнуте, и то је површност свих штабова и наше Об. службе.

У задње вријеме одржано је низ војно-политичких савјетовања на којима су доста добро уочени сви ти проблеми и треба приступити хитно њиховом рјешавању, а свакодневно то рјешавање контролисати

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Шоша[6]

---

[6] Јосип Мажар

БР. 137

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ НА СЕКТОР ХАН КОЛА[1]

426

426/43
27. III. 1943

ШТАБУ VI КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Положај

По завршеном чишћењу Тривунчићеве банде и банде која се налази у Димитору и око Дубице, крените са својим дијелом снага бригаде у састав I батаљона који се налази према Хан Колима. У времену док ви чистите овај терен стићи ће и X Бригада, са којом ступите у везу и приликом покрета према Хан Колима и Бронзаном Мајдану вршите чишћење четничких групица ако се негдје налазе. Да би ово чишћење било успјешно, потребно је развити об. службу од стране вашег штаба и стране штаба батаљона који се налази према Хан Колима. При поласку ваших снага и X Бригаде према Хан Колима обавијестите ваш I батаљон, да би могао поставити засједе банди која би покушала бјекство преко Врбаса и према Хан Колима.

Наредили смо нашем воду за везу и водовима за везу VI и VIII Бригаде да по завршетку постављања телефонске линије на правцу Хан Кола—Чађавица—Кључ поставе линију на правцу Чађавица—Мркоњић. Уколико би сељаци или четници кидали ову линију, најхитније обавијестите Штаб Корпуса да нареди командама мјеста и цивилним властима да поставе стражу од цивила за чување телефонске мреже.

Чишћење поменуте четничке банде завршити у што краћем року, и кренути снаге у састав I батаљона. Тражити од Штаба Корпуса да се у Мркоњићу што прије успостави власт и команда мјеста јер наше снаге не можемо више задржавати на том сектору.

Одржавати са овим штабом што чешћу везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, (М. П.) Командант,
Петар[2]

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7-7, к. 766.

[2] Народни херој Петар Мећава. Погинуо 1944 године, приликом напада на Травник, као замјеник команданта Четврте НОУ дивизије.

БР. 138

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ШЕСНАЕСТЕ ВРИГАДЕ НА ПОЛОЖАЈНМА СТРАНА—УЛОГ И О НЕДОСТАТКУ МУНИЦИЈЕ У ЈЕДИНИЦАМА[1]

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Положај

Извештавам да се наша 16. бригада налази у Улогу и то: 1 батаљон у селу Странама, 2 и 3 батаљон у Улогу, с тим да Други батаљон осигура пут у правцу Невесиња на Пандурици. Исто тако у Улог је данас пристигла наша противколска батерија. Из Штаба дивизије добио сам обавештење да наша VII и VIII бригада остају на свом досадашњем терену ради реорганизације јединица.[2]

Молим да се наша чета за везу која је привремено дата II пролетерској дивизији врати у састав дивизије и упути у Улог.

Исто тако молим да се код јединица пролетерских дивизија постави питање да ли имају на претек аутоматских оруђа, митраљеза или пушкомитраљеза, која би се могла ставити овој дивизији на расположење.

Ако не би било комплетних оруђа, молим да се онда пита да ли не би било постоља за митраљезе бреду и фијат, као и за митраљезе шварцлозе.

Пошто наше људство оскудева у муницији за пушку маузер 7,9, молим да се нешто од те муниције додели дивизији и иста упути на Улог у Штаб XVI бригаде.

Молим да ме обавестите да ли су стигла 4 курира која су вам била упућена пре четири дана и да ли су се јавили на дужност.

Молим да нам доставите најновије вести са наших фронтова и Источног фронта.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

27. III. 1943
Калиновик
у 15 ч

За Штаб дивизије
Начелник штаба
Вој.[3] Ј. Ђокић

---

[1] Оригинал, писан па машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 50-1, к. 9.

[2] Види док. бр. 123 и 139.

[3] Војислав

БР. 139

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ СЕДМЕ И ОСМЕ НОУ БРИГАДЕ И О ПОЈАВИ ТИФУСА У ОСМОЈ БРИГАДИ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
Вр. сл. дне 27 III 1943
у 20.15 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

1) На нашем сектору нема непријатељских активности. Неколико четника из с. Грушћа повратило се својим кућама и има изгледа да се још поврате. То су сељаци из ових села и присилно су били мобилисани. Њима је још пре њиховог повратка конфискован један део намирница. Нешто ћемо им повратити, али углавном то је већ потрошила војска.

2) С III Крајишком бригадом одржавамо везу. Они нас извештавају да су у Коњицу остале мале непријатељске снаге, да су се Талијани упутили у правцу Сарајева, главнина немачких снага у непознатом правцу али вероватно према Сарајеву. Четничка Санџачка бригада кренула је наводно за Калиновик. Али како је Калиновик у нашим рукама,[2] они ће вероватно скренути северније. Наше екипе за снабдевање прикупиле су податке да је ових дана кроз с. Умољане прошло око 300 четника који су отишли у правцу Трнова. То су вероватно делови четничке Санџачке бригаде.

3) Ми смо завршили војно-политичку реорганизацију наше VII и VIII бригаде.[3] Стање у тим јединицама мало се побољшало због врло рђаве исхране. Тек данас стигло је нешто хране из Невесињског Поља. Централни проблем код нас је питање коња, јер коњи који су пребацивали рањенике нису се вратили у састав наших бригада. Издали смо наређење интенданту који се налази у Невесињском Пољу да прикупи коње, али то је могуће само одузимањем од сељака, чему нисмо прибегли. Из споменутог разлога један део хране додељене нашој дивизији остао је поред Невеси-

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 51-1, к. 9.

[2] Јединице Друге дивизије ослободиле су Калиновик 22 марта 1943 године. Види док. бр. 113, 115, 273, 337 и 339.

[3] Види док. бр. 123.

ња, када су наишли четници. Још не знамо да ли ћемо бити у могућности да то извучемо.

4) У Осмој бригади појављује се тифус у већим размерама. Изгледа да ће и та бригада морати остати неко време у карантину. Али како на овом терену не постоји могућност снабдевања, молимо да нас обавестите да ли је могуће да ту бригаду пребацимо негде у близину Улога где би било лакше набављати храну.

5) Ви сте нам скренули пажњу да наша Седма бригада врши неправилно набављање хране из с. Бјелемића. Ми смо утврдили да ни једна наша екипа није била у поменутом селу.

6) Команда места из с. Бјелемића тражила је од нас да упутимо један вод за обезбеђење тамошње команде. Ми то нисмо учинили зато што немамо од вас такво наређење, а постоји директива да јединице што пре спремимо за нове задатке.

7) Молимо да нас обавестите о ситуацији на нашим фронтовима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М. П.) Командант:
П.[4] Јакшић

ВР. 140

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ВОЂЕНИМ ОД 3 ОКТОВРА 1942 ДО 18 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VI Н. О. У. БРИГАДЕ
27 март 1943
(М. П.)

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1 фебруара ове године упутили смо извјештај о нашем раду од одласка друга Темпа,[2] по куририма, које смо упутили у правцу Жепча јер се тада наша III дивизија тамо

---

[4] Павле

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 52-1, к. 9.

[2] Делегат Врховног штаба Светозар Вукмановић-Темпо налазио се у Источној Босни од марта до септембра 1942 године. Он се, уз помоћ тузланске партиске организације, преко Сарајева пребацио до Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

налазила. Вјероватно да тај извјештај нисте примили,[3] те овај шаљемо преко Штаба II дивизије која се сад налази у околини Калиновика. У извјештају ћемо изнијети укратко наш рад од одласка друга Темпа са Мајевице у Врховни штаб, то јест од мјесеца октобра па до данас.

3 октобра били смо нападнути у селу Вуковици (Мајевица) од четничких банди које су водили капетан Рачић и Леко. Четничке снаге износиле су од 5—600 бораца. Међу четницима налазила се најјача група четничка Ђуре Бижића, који нам је пред борбу предложио да се извучемо поред његових снага а да он неће пуцати на нас. Ми смо стварно тако урадили и под мањом борбом извукли се. Ово смо урадили из разлога што смо оцијенили да наше снаге нису биле довољне за обрачун са тим бандама, јер су се у селу Буковици налазила свега два наша батаљона,[4] док је један[5] био на Јабланици (Мајевица). У циљу појачавања бригаде са људством и снабдијевања бораца са одјећом и обућом, и одмора људства, ноћу 6/7 октобра 1942 год. пребацили смо се преко Саве у Срем, са два батаљона, док је наш 2. батаљон мајевички остао на терену Мајевице да дјелује герилски против четничких банди и окупатора.

У Срему смо извршили сљедеће акције:

10 октобра наш један батаљон напао је Кузмин а други батаљон Врбању. У Кузмину је била мања борба јер је било свега 20—30 Нијемаца. У Врбањи је борба била већа са једним домобранским сатом. Заробљено је нешто пушака, муниције, обуће, одјеће и новаца. Заробљен је заповједник сата, натпоручник, и убијено неколико домобрана и усташа. Наши губици били су 2 мртва и 3 рањена.[6]

11 октобра: један наш батаљон сачекао је 2 камиона усташа и Нијемаца на друму између Кузмина и Босута. Непријатељ је разбијен. Имао је 10 мртвих и више рањених. Наши губици били су 2 мртва и један рањен.[7]

---

[3] Поменути извјештај није стигао до Врховног штаба. Три курира која су упућена са извјештајем страдала су: двојица су погинула од усташких и четничких засједа, а трећег су заробили Нијемци. Овај се послије ослобођења вратио кући и пронашао један примјерак извјештаја који је сакрио у неком зиду.

[4] Први и Трећи батаљон

[5] Други батаљон

[6] Напад на Кузмин је извршио, ноћу 12 октобра, Трећи батаљон, а на Врбању, 11 октобра, Први батаљон.

[7] Напад је извршио, 12 октобра 1942 год., Трећи батаљон. Том приликом су погинули Десимир Чворић и Жарко Херцег.

12 октобра дошао је у Босутску шуму батаљон III одреда III Оперативне зоне који се повукао са Фрушке Горе ради њемачке офанзиве.

14 октобра сукобили смо се са три чете њемачке 718 дивизије код Дворца, близу села Јамена. Непријатељ је био дочекан од два наша батаљона и једног батаљона III одреда и био потпуно разбијен, претрпјевши велике губитке и то: 80 мртвих, 120 рањених. Заробљена је комора са комплетном опремом за чете, 3 тешка бацача (један исправан), 160 мина, 5 лаких митраљеза, 2 ручна митраљеза, неколико десетина исправних пушака, радио-станица (оштећена метком), већа количина муниције, као и њемачка застава дотичног батаљона. Наши губици 20 мртвих и 16 рањених (рачунајући при томе и губитке III одреда).

16—17 октобра извршили смо покрет на Фрушку Гору гдје смо се задржали до 2 новембра 1942 године. Ово вријеме употријебили смо за одмор људства и формирање IV батаљона Бригаде од људства III одреда.[8]

2 новембра 1942 године кренули смо заједно са два батаљона III одреда на Мајевицу и прешли Саву код Бродца 5 новембра 1942 године.

Приликом доласка на Мајевицу наишли смо на четничку казнену експедицију која је дошла у Раван да, у споразуму са окупатором, чисти села од партизана и терорише становништво равањских села. Казнена експедиција је разбијена и један дио тих четника са капетаном Прњатовићем побјегао је у Балатун (Усташко-домобранско упориште).

Прије нашег повратка на Мајевицу, четници су напали, у селу Трнави, на наш 2. батаљон који је остао на Мајевици. У нападу је учествовало око 400 четника, али су у борби били разбијени и растјерани. Заробљено је 10 четника, а погинуло 7.

11 новембра 1942 године отпочели смо са чишћењем Мајевице од четничких банди. Тог дана растјерани су батаљони Боре Богдановића, Петра Русића, Јове Радића. Ова три батаљона била су главна подршка капетана Рачића и код њих се налазио његов штаб. У Рачићевом штабу смо нашли архиву са документима из којих се види његова сарадња са окупатором у борби против партизана. Најважнија документа чувају се. Заробљен је један пушкомитраљез, 50 четника с пушкама, експлозив и експлозивни материјал бачен из енглеских авиона.

---

[8] Односи се на Посавски батаљон Трећег НОП одреда Треће оперативне зоне.

15 новембра напали смо хрватска упоришта од Челића до Површница (Лопаре и упоришта око њих), све на друму Тузла—Брчко. Заробљено је 100 домобрана и милиционера, 90 пушака, 2 пушкомитраљеза, 2 ручна митраљеза, 12.000 метака. Приликом овог напада четници Ђуре Бижића напали су нас иза леђа, али смо њихов напад одбили.

У мајевичком четничком логору настала је пометња. Капетан Рачић са својом бандом побјегао је преко Дрине у Србију, а разне четничке групе биле су подвојене у борби за превласт. Војвода мајевички, Радивоје Керовић, са Хрватима, организује долазак требавских и озренских четника. Озренци су дошли до Тузле (око 1.000) али су се, из непознатих разлога, вратили. Требавци, њих око 700, дошли су у муслиманска села око Челића. Наша два батаљона су опколила један њихов батаљон и заробила 75 четника с пушкама. Већи дио пуштен је својим кућама, док их је 15 остало у нашим редовима.

28 новембра извршили смо, са свим снагама, напад на четничку групу Ђуре Бижића коме су дошли у помоћ четници требавског одреда, под вођством попа Димитрија Стефановића. Напад је у потпуности успио. У борби је погинуло преко 120 четника, рањено преко 100 а заробљено 350 четника. Заплијењено је 350 пушака, 6 тешких и 22 пушкомитраљеза, један ручни митраљез, 20.000 метака и много другог ратног материјала. У борби која је трајала пет сати погинули су: поп Димитрије Стефановић, командант требавске четничке експедиције, капетан Јово Прњатовић, начелник штаба мајевичке четничке бригаде, и њен политички идеолог, Ђуро Бижић, командант подринског четничког батаљона, капетан Угрин — Жарко Милуровић са још једним поручником, послат од Драже Михаиловића да организује четнички одред у Славонији. Код капетана Милуровића нађени су разни документи и архива, који се чувају. Заробљени четници, већином са територије Вучјака, пуштени су кућама, док је извјестан број остао у нашим редовима.

Наши губици у овој борби били су 10 мртвих и 7 рањених.

Од заплијењеног оружја формиран је Мајевички партизански одред. Овај одред је до данас успио да ликвидира преостале четничке групе и њихове вође и то: Петра Русића, Јову Радића, Бору Богдановића, Саву Тришића, Косту Тојића, Трифка Жугића, Живорада Лакића, све команданти четничких батаљона. Од свих четничких снага остала је још једино једна група, која броји око 200 четника, и Јеремије Лазић (Зеке). И ова група је нашла уточишта у хрватским упоришћима.

Још прије повратка наших дјелова са Фрушке Горе, ступио је у наше редове капетан Вукашин Суботић, бивши начелник штаба мајевичке четничке бригаде.

15 децембра почела је непријатељска офанзива на нас у јачини од око 10.000 војника.

16 децембра једна наша јединица сукобила се са једном њемачком колоном, која је ишла од Лопара, код села Вукосаваца. У борби је убијен један њемачки официр и неколико војника. Заплијењен је и план офанзиве.

17 децембра наше јединице водиле су борбу на планини Јелици. Непријатељ је предузимао неколико пута јуриш али је био одбијен са великим губицима. 18 децембра III одред водио је на истој планини борбу са црном легијом и том приликом убио усташког сатника и више војника.

18 децембра Бригада и Мајевички одред извршили су насилан прелаз цесте Тузла—Зворник. Том приликом нападнута су непријатељска упоришта: Цапарде, Косовача, Рудник и Шарци. Заробљен је цио 23 сат 11 пјешачке пуковније и то: 75 домобрана, 6 пушкомитраљеза, 4 прсна митраљеза, 70 пушака и 12.000 метака. Наши губици били су 4 мртва и 3 рањена. III одред прешао је ову цесту у току 19 децембра.

Непријатељ, огорчен због неуспјеха, попалио је на Мајевици село Рожањ и убио у селима: Лопаре, Вукосавци, Рожањ, Прибој преко 250 мушкараца, жена и стараца.

Док смо се ми налазили на Мајевици, четници Рајка Челоње, Саве Дерикоње (Романија) и ступарски четнички батаљон, у јачини око 600, напали су Бирчански партизански одред. Опљачкали су села Шековиће, Браинце и друга. Запалили неколико кућа и побили преко 30 људи и жена. Кад смо се ми појавили, четничке банде су побјегле. Њихов командант Момчило Мићић, командант власеничке четничке бригаде, је убијен од бирчанских партизана.

По доласку у Вирач поново је ојачан Бирчански одред. Разбијена је власеничка и кладањска четничка бригада. Ухваћени су: замјеник команданта власеничке четничке бригаде Рајко Дракулић, командант летећег одреда Трифко Жугић, командант бирчанског четничког одреда Кајо Старчевић, сви су стријељани.

29 децембра Бригада је кренула за Романију. Приликом преласка пруге Олово—Хан Пијесак разрушена су два моста, уништена је локомотива, 6 вагона и заробљена три домобрана.

На Романији су разбијени четнички штабови: штаб корпуса у Поратку, штабови батаљона у Шићима и Висовици. Водили смо неколико борби али без нарочитог успјеха. Чет-

ници су били у сталној вези са Нијемцима и усташама који су их снабдијевали са муницијом. У свим борбама разоружано је око 30 четника и заробљен један пушкомитраљез.

7 јануара 1943 године једна наша јединица напала је усташко упориште Жљебове на друму Сарајево—Власеница. Уништено је упориште. заробљен један пушкомитраљез, неколико пушака, 5.000 метака. Попаљене су све зграде и срушен мост на цести.

Усљед великих сњегова, појаве болести код наших бораца, опстанак на Романији био је отежан, те смо се, 9 јануара, вратили у Бирач.

25 јануара напали смо на непријатељска упоришта Осмаке, Цапарде и Косовачу, на цести Тузла—Зворник. Напад није у потпуности успио. Заробљено је 22 домобрана, 40 четника, нешто оружја и муниције. Наши губици 8 мртвих и 19 рањених. Том приликом вратили су се на терен Мајевице III одред и Мајевички одред.

11 фебруара извршен је напад на легионарска упоришта Калесија, Прњавор, Мемићи, на друму Тузла—Зворник. Уништена су упоришта у поменутим селима, једна жандармеријска станица. Заробљено је муниције, нешто пушака.

8 фебруара један наш батаљон извршио је напад на воз, на прузи Олово—Хан Пијесак. У возу се налазила јуришна усташка сатнија која је из Олова била упућена за Хан Пијесак. Том приликом убијено је 25 усташа, рањен исто толики број, уништена локомотива, 6 вагона и мост на поменутој прузи. Заробљен је један пушкомитраљез, неколико десетина пушака, муниције и осталог ратног материјала.

16 фебруара извршен је напад на село Ступаре и упоришта око тог села на друму Кладањ—Тузла. Том приликом запаљена је жандармеријска касарна, све државне зграде у Ступарима, срушена 4 моста на друму, 6 км телефонске линије уништено, и срушен водовод који је снабдијевао град Тузлу водом.

22 фебруара примили смо наређење Врховног штаба упућено другу Иси.[9] По том наређењу нисмо могли одмах поступити, пошто се нису налазиле све наше јединице на терену Бирча. Све јединице су биле спремне за покрет тек 1 марта 1943 г.

2 марта о. г. четничке банде са Романије, Гласинца, Јахорине, Радаве извршиле су, по наређењу њемачке команде из Сарајева, напад на Бирач у укупној јачини од 2.000 чет-

---

[9] Наређење Врховног штаба дато је, шифровано, преко радиостанице „Слободна Југославија“ на адресу Исе Јовановића, секретара Покрајинског комитета КП БиХ, који се налазио са бригадом.

ника. Вође ових банди били су: капетан Момчиловић, командант сарајевског четничког корпуса, Саво Дерикоња, Милош Челоња, Радивоје Косорић. Послије једнодневне борбе четници су у потпуности разбијени, тако да су оставили на бојишту преко 50 мртвих. Том приликом заробљен је један бацач, неколико десетина пушака и друго.

7 марта јединице VI бригаде извршиле су покрет у правцу Соколовића. 9 марта извршен је напад на усташка упоришта Жљебове и Крам на друму Сарајево — Власеница. У Краму се налазила 22 усташка бојна која је претходног дана на Кусачама разоружала четничке банде Милоша Челоње и ухватила Милоша Челоњу. Упориште Жљебови су потпуно ликвидирани а упориште Крам само дјеломично. На Краму је запаљена пилана и неколико зграда гдје су усташе становали. Убијено је и рањено око 170 усташа. Заробљен је један тешки митраљез, 1 пушкомитраљез, 16 бацачких мина, око 15.000 метака. Срушен је мост на друму и покидане телефонске линије.[10]

На Гласинцу је ухваћено и разоружано 30 четника и заплијењена муниција коју су усташе из Сокоца послали четницима као помоћ за борбу против партизана.

13 марта једна наша јединица напала је на усташку патролу, која је била упућена из Сокоца да хвата везу са четницима. Том приликом заробљен је један пушкомитраљез и убијена тројица усташа. Истога дана уништено је, на друму Рогатица — Соколац, 6 км телефонске линије, запаљен је један мост, заплијењено 12 метара државне соли.

20 марта извршен је напад на усташка упоришта Милићи, Савин Хан, Дубничка Ћуприја. Ликвидирана су сва наведена упоришта и убијено 30 усташа и заробљена тројица усташа. Заплијењен је један тешки митраљез, један пушкомитраљез, 25 пушака и осталог ратног материјала. Срушено је 8 км телефонске линије и запаљена два моста. Сва ова упоришта су потпуно уништена. Наши губици били су 6 мртвих и 5 рањених.

У борби 9 марта о. г. на Краму ми смо имали: 17 мртвих и 29 рањених.

На Мајевици Мајевички одред у заједници са Фрушкогорским одредом извршио је недавно три значајније успјешне акције: заробљена је 23 сатнија VI пјешачке пуковније са свом спремом, на челу са заповједником надпоручником Алексићем. Сви су домобрани, заједно са надпоручником Алексићем, пуштени кући. Заплијењено је 7 пушкомитра-

---

[10] Види док. бр. 321, 339 и 346.

љеза, 2 тешка митраљеза, 3 прсна митраљеза, 15.000 пушчане муниције и много друге спреме (и преко 90 пушака);

17 фебруара на неколико мјеста прекинута је пруга Угљевик — Бијељина а ликвидирана и попаљена упоришта као и станица Јабануша; прекинута пруга Бијељина—Рача и ликвидирана упоришта и жељезничка станица Трњаци, којом приликом је избачен из шина један воз и у њему заробљено 20 домобрана.

На темељу горњег извјештаја о акцијама као и приложеног извјештаја нашег ОБ-центра, општа ситуација у Источној Босни је сљедећа: Нијемаца нема нигдје осим у Сарајеву. Непријатељ држи све градове у којима су гарнизони, у посљедњих неколико мјесеци, појачани. Морал у гарнизонима је слаб. Ситуација према четницима је, углавном, рашчишћена. Сем Озрена и Требаве (коју држи Озрен), и донекле Дерикоње,[11] у Источној Босни не постоји ни једна организована значајнија четничка група. Дерикоња је, са својом групом, приликом нашег посљедњег боравка на терену Романије, побјегао некуд у правцу Калиновика. И даље, непрекидно, хватамо и разбијамо мање групе четничке. У посљедњих неколико мјесеци пришло нам је из четничких редова око 300 људи Наше војничке снаге су се, послије одласка друга Темпа, скоро утростручиле и у људству и у наоружању. Ту не рачунамо Сремце на нашем терену. Односи према муслиманском становништву, сем неких изузетака, развијају се у знаку све већег пријатељства а понегдје (напримјер, на Мајевици) муслимани све активније помажу нашу народно-ослободилачку војску.

Услови за акције већих снага су врло повољни. Постоје тешкоће у погледу исхране и смјештаја војске свуда, сем на Мајевици на којој су села, углавном, очувана и хране има још у изобиљу, али постоји опасност да је окупатор извуче.

Док се једни четници јављају нама, други бјеже у усташка упоришта и у градове гдје их домобранске и усташке власти радо примају, дају им гибиру[12] (њиховим породицама, али врло биједну). Њима дају понешто муниције и шаљу опет у борбу против нас. Изузетак, у посљедње вријеме, чини легија и усташе у Кладњу који су, и поред свих наређења одозго, остали закрвљени с четницима, одбијајући сваку сарадњу с њима, а, напротив, с нама успостављају везу.[13]

---

[11] Саво Дерикоња, командант четника са Романије. Убијен у бјекству од органа народне власти 1946 године.

[12] Сљедовање

[13] Мисли се на поједине припаднике домобранске легије који су достављали податке о кретању непријатељске војске.

Од саобраћајница непријатељ је јаче обезбиједио пругу Угљевик — Вијељина — Рача, друм Тузла — Зворник, пругу Тузла — Добој, друм Бијељина — Зворник — Власеница — Сарајево и пругу Сарајево — Вишеград.

Све остало што буде потребно могу курири изнијети усмено.

Писмено не можемо изнијети и друге неке разлоге, сем наведених, због којих нисмо извршили постављени задатак у вези са вашим борбама на Неретви и на Седлу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, (М. П.) Командант,
Цвијетин Мијатовић **Воја Љујић**

БР. 141

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 27 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА У ИСТОЧНОЈ БОСНИ И О ФОРМИРАЊУ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ЦЕНТРА У БРИГАДИ[1]

ШТАБ
VI Н. О. У. БРИГАДЕ
ГЛ. ОБ. ЦЕНТАР
27 март 1943 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј. ЗА „ОБ-О“

Ваше наређење за формирање Главног об. центра при штабу VI Н. О. У. Бригаде[2] од 2-XII-1942 године примили смо са великим закашњењем, тј. тек 7-III ов. год. Одмах смо приступили об. служби према датом наређењу и упуту, те смо до сада учинили следеће:

При штабу VI Бригаде формиран је Главни об. центар, који засада истовремено врши и посао помоћног центра за Источну Босну.

---

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/1, к. 11.

[2] Шесте источнобосанске НОУ бригаде

При штабу I Војвођанске бригаде[3] формиран је Помоћни об. центар за Војводину. Мрежа об. службе озбиљно је постављена кроз све војне јединице, како VI и I Војвођанске бригаде, тако у Групе ударних батаљона.[4] Исто тако формирана су на терену Источне Босне за сада 3 рејонска центра.

Услијед краткоће времена те недостатка дораслог кадра и веза није се могло више учинити. Такође нисмо још успјели да ишта учинимо у погледу организације наше мреже у Србији и Санџаку. Приступили смо прикупљању материјала и података и њиховом сређивању. Података има много али су још непотпуни и многи захтијевају провјеравање. Ради тога подносимо за први час само следеће податке:

ИСТОЧНА БОСНА:

1) Пруга Сарајево—Вишеград: на сектору Горажде—Рогатица—Јабука стационира 9 домобранских пуковнија, а на сектору Прача—Пале 13 домобранска пуковнија. Морално стање слабо. Међу војницима и официрима углавном расположење капитулантско. Било је већ случајева пребјегавања нама. Наоружање релативно слабо — мали број пушкомитраљеза. Сама пруга осигурана је рововима и бункерима, углавном израђеним у пољском типу фортификације, изузев мостова гдје има и бетонских радова. Становништво овога краја капитулантско, православно већином четнички расположено. Крај је већим дијелом погорио и у храни оскудијева.

2) Романија — Гласинац. На путу Сарајево — Зворник утврђене тачке су: Мокро, Соколац, Крам, Хан Пијесак, Власеница. На овом сектору расподијељене су јединице једног усташког здруга, чије је сједиште у Сокоцу. Ова мјеста су утврђена у типу пољске фортификације. Већина усташа су млади, неискусни борци. Становништво углавном партизански расположено, изузев краја западно од поменутог друма, гдје је једним дијелом четнички расположено. Од остатака четничких јединица лутају овим крајем мање групе Боже Племића, Радивоја Косорића, Драге Митровића и нешто остатака Челоњиних људи. То је неорганизована и

---

[3] Мисли се на Групу војвођанских ударних батаљона, која је тек касније, у мјесецу априлу, формирана и проглашена Првом војвођанском НОУ бригадом. Тачан датум формирања није утврђен. Према стенографским биљешкама учесника из рата, она је формирана 14 априла 1943 године.

[4] Односи се на Другу групу ударних војвођанских батаљона и Групу мајевичких ударних батаљона Од Групе ударних војвођанских батаљона формирана је у јуну Друга војвођанска бригада, док је од Групе мајевичких ударних батаљона формирана крајем марта Прва (Петнаеста) мајевичка НОУ бригада.

пљачкашка руља, која одржава везе са усташама. Не претстављају никакву ударну снагу. Живе од пљачке и терора становништва. На западној страни друма постоје нешто боље организоване четничке формације око Саве Дерикоње. Ту се налази и центар војно-четничке организације, са командантом корпуса Момчиловићем на челу, око кога се окупљају још неки официри, као н. пр. пор. Булатовић, Плећаш, Војновић и неки други. Крај је углавном погорио и оскудијева у храни. У пограничном сектору р. Дрине стационира једна домобранска пуковнија, са мјестимично домаћом милицијом. Напомињемо да доњи ток Дрине, тј. од Козлука до њена ушћа контролишу наше патроле. Истовремено саопштавамо да Хрвати утврђују границу у типу сталне фортификације. Становништво доњег тока Дрине партизански расположено, дочим већи дио између Вишеграда и Зворника погорио и напуштен.

3) Сектор р. Босне. Пруга утврђена као и вишеградска. Немамо података о јединицама које тамо стационирају. На сектору Високог постоји т. зв. Височка четничка бригада, која стационира негдје око Семизовца. Командант је пор. Кнежевић. Спада под команду бившег главног четничког штаба са сједиштем на Ворији. У околини Зенице стационира Зенички четнички одред под командом Голуба Митровића и пор. Михаила Стакића. Одред има три батаљона и броји нешто преко 300 бораца. Не располаже неком ударном снагом. Већина бораца капитулантски расположена. У с. Гостовићу налази се једна од релејних станица за везу између Драже и Борије, средством неког капетана Хамовића.

Озбиљније четничке снаге налазе се на секторима Требаве и Озрена, гдје је посљедње вријеме пренесен и Боријски штаб. Ту се задње вријеме окупљају водеће личности четничких официра, тј. мајор Врањешевић, капетан Пејић, кап. Митрановић. Већина бораца је капитулантски расположена. На Озрену постоји јача ударна група са којом би се они могли супротставити. Те групе су најтјешње везане са окупатором и хрватским властима. Један дио становништва расположен је за партизане, нарочито послије терора и пљачке коју четници проводе.

4) Пруга Добој—Тузла: утврђена, чувана дјеловима домобранских јединица из Тузле и Добоја. Што се тиче Тузле, она је јаче утврђена са већом војничком посадом и већим бројем усташа. Немамо задњих података изузев да је у саставу здруга 8 домобранска пуковнија.

5) Мајевица и Раван. Хрвати држе углавном мјеста и друм Тузла—Брчко. Мјеста Бијељина, Брчко и Градачац

су утврђена, а нарочито Брчко. Иначе подручје између Саве и планине контролишу наше јединице, изузев утврђеног мјеста Угљевик, и неких мањих муслиманских мјеста. Остаци четничких јединица Мајевичке бригаде сведени су на једну групицу од око 200 људи који се прикривају око хрватског упоришта Угљевик и одатле врше испаде. Становништво овога краја партизански је расположено. Крај је потпуно сачуван и располаже са већим количинама хране. Окупатор је покушао да извлачи храну једино у непосредној околини градова. У Бијељини стационира 3 пуковнија и дјелови 1 пуковније. У Брчком 6 пуковнија. Податке још нисмо добили за Срем. Ситуација је тамо по нас повољна.

Опште стање за рад наших јединица је у крајевима Источне Босне, а нарочито у њеним сјеверним крајевима веома повољно. Потребно би једино биле мало јаче снаге. Морално стање код непријатеља је слабо. Четничке формације су у расулу и према последњим подацима њихове команде настоје да их повуку и концентришу око Чајнича.

Прије неколико дана десио се један интересантан случај Нијемци су бомбардовали Кладањ и том приликом нанијели велику штету а било је много људских жртава. Углавном постоје двије верзије и то: једна да је бомбардовање изазвано забуном младих пилота, који су требали да бомбардују Шековиће, а друга, више вјероватна, да је ова „грешка“ имала за циљ моралну пресију на становништво, које се негативно држи према тоталној мобилизацији и отказује послушност. Постоје јаче тенденције саботаже тоталне мобилизације међу муслиманским становништвом.

Ово би био најужи извјештај прије него што завршимо сређивање досада прикупљеног материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Об.
Пашаловић[5]

---

[5] Вјероватно се односи на Мухарема Пашалића.

БР. 142

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ И ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКИМ СНАГАМА НА ЛИНИЈИ УСТИКОЛИНА—ФОЧА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ОБ. ЦЕНТАР
Дел. бр. . . .
28.III.1943
На положају према Устиколини

Строго поверљиво

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ (ЗА „ОБ—О") ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ, ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Об. Ц. I Пролетерске бригаде извештава следеће:

1. — Шеф Об. Ц. III батаљона I Пролетбригаде доставља следећи извештај.

На линији Устиколина—Фоча непријатељ располаже са италијанско-четничким снагама:

а.) У Устиколини се сада налазе само четници и то Сарајевска бригада и неке чете србијанских четника. Сарајевска бригада формирана је од људства са Сарајевског Поља и од четника од Олова и Кладња за које се каже да су их неки партизани отуда протерали.[2] Талијана у Устиколини нема стално, долазе по каткада по два до три талијанска официра са десетином војника, баве се краће време и онда се враћају у Фочу. Воз саобраћа и то нередовно од Горажда ка Фочи. Он им доноси храну и остали ратни материјал. 25. III. о.г. последња композиција прошла је пругом Горажде—Фоча. Ово су подаци од сељака који су прекјуче и јуче били у Устиколини, па како се искази различитих сељака слажу у појединостима то сматрам да су подаци веродостојни. У Фочи има Талијана до 1.000, али према причању једне сељанке која је синоћ дошла из Фоче, дошло је из Пљеваља

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33-1, к. 11.

[2] Вјероватно се односи на борбу између четника и јединица Шесте источнобосанске НОУ бригаде која се водила од 1 до 3 марта код Шековића.

доста „неке српске војске“, тако да је Фоча пуна војске „ко гора листа“. Ова жена говори простодушно и без увијања тако да се може веровати у могућност доласка или неких недићевских банди из Санцака или неких свежих Дражиних снага. Талијани су тражили помоћ из Сарајева али изгледа да од тога нема ништа.

б.) Један сељак из Врхпраче, који је пре два дана дошао отуда, каже да у Прачи има око 500 Немаца, који кад иду у патроле питају где има комуниста. Немци су распоређени по Палама, Стамбулчићима и Сјетлини.

За концентрацију Немаца у Сарајеву за коју смо били обавештени изгледа да сад ствар стоји овако:

Немци су највећим делом отишли из Сарајева, и то у правцу Вишеграда, да би, како се причало, чували пругу, која им је сада, кажу, врло важна.

Друга група Немаца отишла је за Борике. Хтели су да мобилишу неке четнике од Сокоца и Гласинца да пођу са њима, али су се ови највећим делом разбегли. У Сарајеву су се били окупили, по причању неких Сарајлија, да би притегли и приморали усташе да иду на Источни фронт, за који су ови одбили да иду. Усташе у Сарајеву нуде Србима по 20.000 куна да би им дали везу са четницима и обезбедили им тамо место, да би се тако скрили и спасли од одласка на Источни фронт (ово су такође извештаји добијени из различитих извора а сви се слажу).

Неки немачки официр причао је неком старом поштанском чиновнику из Сарајева да немачки авиони неће више да троше бензин и бомбе на рушење босанских села и касаба, већ да имају преча посла по Русији и Енглеској.

У самом Сарајеву не примећују се више толико Немаца по улицама и граду као раније. Сваки их је дан све мање (исказ Н. Б., чији је брат био 22. III у Сарајеву).

2. Шеф Об. Ц. IV батаљона I Пролетбригаде доставља следећи извештај:

в.) Од сељака М. Р. и С. П. дознао сам следеће:

Немци осигуравају пругу Сарајево—Вишеград. Свуда их има, како он каже. Од пре 4—5 дана немачке јединице транспортују се ка Бишеграду. Има их много у Горажду, како он каже (ово је непроверено). Пре неколико дана дошло је 40 Немаца у Осаницу. Купе од 16 година све у војску. Пре неки дан стотину Немаца излазило је из Сјетлине на „Варду“ (то је негде у правцу Јабуке код фирме „Варда“). Били су преко дана и вратили се назад. На Ораховицама је милиција. У Иловачи такође. На четнике не пуцају.

3. — Об. Ц. I батаљона и Пролетбригаде извештава:

...

Четничке вође Трипковић и Радовић су смењени. Постављени су „странци."

г)У селу Јелашци, *код Калиновика, код сељака Дмитра Пувала у појати налази се две хиљаде и седам стотина граната од хаубице.*

Ово обавештење добили смо на сектору Устиколине, те нисмо могли да га проверимо. Мишљења смо да би одмах требало извршити претрес у циљу проналажења скривених граната.

У прилогу доставља се писмо команданта Летећег корпуса[3] капетана Момчиловића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф Об. Ц.,
Н.[4] Божовић

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАБИЈЕ О РАСПОРЕДУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ И ПРИПРЕМИ ФОРСИРАЊА РИЈЕКЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
28-III-19,10

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1. — Шаљемо вам извјештаје Штаба I Бригаде[2] које смо примили данас 28 о. м., у 18 часова. Молимо вас да нам их, пошто се упознате са њима, вратите, јер не располажемо дупликатима.

2. — Према приложеном извештају од 28-III- равно 10 ч. који је потписао за Штаб I Бригаде друг Миладин[3], види се да јединице I Бригаде контролишу Устиколину и кому-

---

[3] Одиоси се на четнички летећи корпус.
[4] Никола

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 53—1, к. 9.
[2] Прве пролетерске бригаде
[3] Миладин Ивановић

никацију Фоча—Горажде као и правац Боговићи—Јахорина, а тиме и оба правца којима су се разбијени четници повукли.

Пошто је I Бригада враћена под нашу команду, молимо вас да нам издате, сада када располажемо потребним извештајима, прецизније директиве о њеном раду и задатку. Из разговора који смо данас имали са Врховним командантом, могли смо закључити да он сматра рискантним пребацивање свега једне бригаде преко Дрине. Ми се са таквим гледиштем слажемо, нарочито после примљеног извештаја из кога се види да се део четничких снага повукао према Јахорини, одакле би могао интервенисати несметано ако би јединице I Бригаде прешле Дрину пре него што стигне наша III Крајишка бригада.

По нашој процени, прво је потребно темељито али хитно рашчистити просторију северно од комуникације Калиновик—Фоча, тако да би се пребацивање преко Дрине могло извести тек после доласка III Крајишке бригаде и никако пре пребацивања и других бригада на ону страну Дрине, јужно од Фоче.

Разуме се да се гоњење четника према северу не сме наставити далеко, јер би се тиме наше снаге још више развукле. Веома би пожељна била интервенција VI Бригаде,[4] ако се она налази на таквом месту одакле би та интервенција била могућна.

Да бисмо могли издавати правилна наређења, потребно је да будемо прецизније обавештени о распореду и појединачним задацима јединица које се налазе под командом Штаба II Дивизије. Из истих разлога нам је такође потребно да знамо за када је предвиђен њихов прелазак преко Дрине.

3. — Све док будемо у вашој близини и док се исцрпно не упознамо са ситуацијом, могућностима и задацима, ми ћемо се о свим мерама и директивама консултовати са вама. У циљу брже везе, успоставићемо у току сутрашњег преподнева телефонску везу са вама.

Молимо вас да нам директиве за рад што пре доставите, како бисмо могли да их без одлагања пренесемо на Штаб I Бригаде. Телефон ћемо укопчати на већ постојећу линију Фоча—Калиновик, да бисмо преко ње имали везу и са нашом VII Бригадом,[5] која је такође прилично удаљена од нас.

---

[4] Шесте источнобосанске НОУ бригаде
[5] Седмом крајишком НОУ бригадом

4. — Овај Штаб налази се у с. Пољице, а Штаб I Бригаде у с. Жељево. Поред нас налази се ваша пионирска чета.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив,
Фића[6]

комдив,
Коча[7]

П.С. Сада смо примили ваше наређење од 18 ч. Шаљемо вам тражених 6 курира.

ВР. 144

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 28 МАРТА 1943 ГОД. ШТАВОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ КОД УСТИКОЛИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 350
28. III. 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — У току ноћи 28 на 29 марта наша бригада ће извршити пребацивање преко р. Дрине на скели код Устиколине.

2. — Распоред и правац кретања:

а) I батаљон поћи ће из с. Горњи Кремин тачно у 18 часова правцем Жељево—Устиколина. У Устиколини батаљон ће изабрати двадесет добровољаца који ће прегазити Дрину уколико постоји газ, у противном препливати, с тиме да превуку скелу са десне на лијеву обалу Дрине да би се омогућило пребацивање јединица. По могућству то одељење ће пренијети са собом неколико пушкомитраљеза да би заштитили мостобран. Одмах по пребацивању I батаљон ће се упутити правцем с. Цвилин—Крчино Брдо остављајући главнину на к. 844 а јаче дјелове истурити на коту 978. Што значи улога I батаљона је претходница бригаде која ће очистити непријатеља са Крчиног Брда и даље те на тај начин омогућити прелазак колоне.

---

[6] Филип Кљајић

[7] Поповић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31/1, к. 709.

б) II батаљон поћи ће из с. Мирјановићи у 19 часова, тако да се пребаци преко Дрине послије I батаљона. По прелазу кренуће правцем I батаљона до коте 978 постављајући се главнином на коти 1203 (Капак), истурајући јача одјељења према Голом Врху.

ц) IV батаљон поћи ће из с. Стрмац за Устиколину у 20 часова, с тиме да се преко Дрине пребаци послије II батаљона. По пребацивању поћи ће правцем II батаљона постављајући се на просторији кота 1281 — Голи Врх (кота 1309) —Раскршће, затварајући на тај начин правац Чајниче—Ифсар Доњи—Раскршће, контролишући правац Ифсар—Слатина.

д) III батаљон поћи ће из с. Врањевићи за с. Оџак у 22 часа, одавде ће успоставити везу са Штабом бригаде у Устиколини да би се обавијестио о могућности преласка. Уколико буде могућности за пребацивање батаљон ће поћи правцем IV батаљона распоређујући се на његовом лијевом крилу. У том случају IV батаљон би се оријентисао према Вршељаку док би III батаљон главнином затварао Раскршће.

До пребацивања III батаљон ће се поставити на најпогоднијим положајима према Горажду затварајући на тај начин тај правац и омогућујући прелазак колоне. Што значи батаљон мора поћи из с. Врањевићи не у 22 часа, већ најкасније у 18 часова одржавајући везу са положаја са Штабом бригаде а не из Оџака како је то раније речено.

е) VI батаљон поћи ће из с. Осоје у 18 часова правцем с. Оџак, пребацујући се ту преко Р. Колунска—с. Филиповићи—с. Паунци, постављајући се главнином на к. 270 и даље венцем према Доњем Брду, затварајући на тај начин правац од Фоче. Уколико пак буде било непријатеља на линији Тјеменик—Пијевац, о чему ће VI батаљон добити обавјештење од II батаљона, VI батаљон ће се поставити главнином на коти 574 јужно од Устиколине, затварајући одатле правац од Фоче, а једним дијелом снага поставиће се на лијеву обалу Р. Колунска до коте 709 (на путу Оџак—Рогоушићи) који ће служити за прихватницу батаљона. По пребацивању јединица VI батаљон ће се смјестити на просторији Мирјановићи—Рогоушићи—Равни Врх одакле ће држати везу са Санџачком бригадом[2] на сектору Миљевина.

ф) Уколико пак III батаљон не буде прешао Дрину повратиће се правцем кретања смјештајући се на просторији Жељево—Горњи Кремин.

---

[2] Трећом санџачком НОУ бригадом

Оба батаљона (III и VI) пребациће се преко Дрине по доласку иових јединица на овај сектор. Ови батаљони ће у току дана имати задатак да контролишу друм Фоча—Горажде обезбјеђујући се од правца Јабука—Превила и да у случају борбе на десној обали Дрине, уколико им је то могуће, са своје стране врше притисак на непријатеља.

г) Бригадни санитет пребациће се са I батаљоном. Са II батаљоном кретаће се и дио Штаба бригаде.

х) Противколска чета поћи ће из с. Горњи Кремин са I батаљоном, с тиме што ће се задржати у с. Врањевићи гдје ће јој III батаљон оставити један вод за обезбјеђење. Уколико се III батаљон пребаци преко Дрине Противколска чета ће ступити у састав VI батаљона смјештајући се у с. Рогоушићи (или Мирјановићи).

з) Интендантура ће такође са Противколском четом остати у с. Врањевићи крећући се и надаље са Противколском четом.

4. — Општи задатак наших јединица на десној обали Дрине је разбијање и протјеривање четника са линије Крчино Брдо—с. Мавуља—с. Црнетићи—с. Хусићи— с. Гувништа—с. Слатина затварајући правац од Чајнича, од Фоче, контролишући правце од Гораждa.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб I Пролетбригаде:

Политком,
Плави[4]

Командант
Д.[5] **Лекић**

---

[3] Шире о припремама и форсирању Дрине од јединица Прве пролетерске бригаде види у док. бр. 151.

[4] Мијалко Тодоровић

[5] Данило

БР. 145

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОДЛУЦИ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА СЕ ПРЕБАЦИ НА ДЕСНУ ОБАЛУ ДРИНЕ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) Одговор на наш допис од 28. III., 19,10 нисмо још примили.

2) Данас, 29. III у 2 ч. по поноћи примили смо приложене дописе од к-нта I Пролет. бригаде.[2]

Шаљемо вам их на увид са молбом да нам их вратите, пошто дупликата немамо.

3) Као што се из тих дописа види, I Бригада покушаће у току ове ноћи да се са 3 батаљона пребаци преко Дрине.

Обзиром на удаљеност Штаба I Бригаде од нас — 6 до 8 часова — нисмо у стању да обуставимо пребацивање. Питање је сада да ли треба наредити и пребацивање преостала 2 батаљона.

По нашој процени, требало би пребацити и та 2 батаљона, пошто су непријатељске снаге на десној обали врло јаке (око 1500), с тим што би се на досадашњи сектор I Бригаде — на левој обали — хитно довела 1 до 2 батаљона VII Крајишке. Мислимо да би то засада било довољно снага за контролисање правца Јахорина, затварање друма Фоча—Горажде и као наслон јединица I Бригаде које буду оперисале с оне (десне стране) Дрине — будући да се из примљених извештаја види да се главнина четничких снага са овог сектора пребацила на десну обалу.[3]

Треба такође ургирати долазак III Крајишке бригаде.

4) Очекујемо хитан одговор, како бисмо Штабу I Бригаде могли што пре доставити тражене директиве.

С. Ф. — С. Н.

29. III, 2,45 ч.

Комдив,
Коча[4]

---

[1] Оригинал, писан мастилом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 54/1, к. 9.

[2] Вјероватно се односи на док. бр. 144.

[3] О покушају пребацивања јединица Прве пролетерске бригаде види у док. бр. 151 и 304.

[4] Поповић

Молимо вас, ако је икако могућно да нам позајмите секцију Сарајево, док не добијемо један примерак од Штаба I Бригаде — јер нам је без ње јако отежано праћење рада и одређивање задатака.

К.

Шаљемо секцију Невесиње која је послана за вас од Штаба I Бригаде.

БР. 146

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРИЈИ УСТИКОЛИНА—СЛАТИНА[1]

ШТАБУ I. ПРОЛЕТБРИГАДЕ

1. — Примили смо ваше извештаје[2] од 28 о. м. писане у 10 и у 18 ч.

2. — Наредили смо VII Крајишкој бригади, која се налази према Трнову, да хитно крене са 2 батаљона и они ће стићи у току ноћи 29/30 и сменити ваша 2 батаљона за која је било у вашем наређењу предвиђено да остану на левој обали Дрине. Трећи батаљон VII Крајишке кренуће у састав Бригаде у току ноћи 29 на 30.

И III Крајишкој је јуче наређено да одмах крене овим правцем, али обзиром да се она налази према Коњицу, рачунаћемо да ће моћи стићи тек 2 априла.

3. — Уколико су се ваша предвиђена 3 батаљона пребацила преко Дрине, нека се пребаце и преостала 2 батаљона чим добију смену.

4. — На саветовању које је јуче одржано са В. Ш.[3] и Штабом II Дивизије, решено је да се не удара на Фочу пре него што се разбију четници и на десној обали Дрине, тј. пре него што се темељно рашчисти терен на широком појасу око Фоче — како би се, после, могле концентрисати за ликвидацију непријатеља у Фочи потребне снаге и операције на град извести несметано.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29—6, к. 706 А. Вјероватни датум писања је 29 март, што се може закључити на основу догађаја који се помињу у документу.

[2] Редакција није пронашла поменуте извјештаје.

[3] Врховним штабом

У оквиру овог плана стигла је јуче ујутру на овај сектор и Санџачка — у Јелеч — одакле је кренула у току јучерашњег дана са задатком да се пребаци преко Дрине јужно од Фоче.

5. — Ваш задатак је: разбијање четника на десној обали Дрине, на просторији Устиколина—Слатина, уз потребна обезбеђења према Горажду, Чајничу и Фочи.

Опширније директиве ћемо вам упутити следећим куриром, још у току данашњег дана — чим будемо детаљније упознати са ситуацијом и са задацима јединица које су под командом Штаба II Дивизије као и са већ постигнутим резултатима. Санџачка се налази под командом Штаба II Дивизије, а VII Крајишка под нашом командом.

6. — Молимо вас да нам хитно пошаљете једну секцију Сарајево, јер је једина коју смо имали остала код начелника Штаба Дивизије, а без секције нам је врло тешко и пратити ваш рад и додељивати вам прецизне задатке. В. Ш. није могао да нам да ни једну, јер такође оскудева.

7. — Према извештају који је В. Ш. примио у току ноћи 27—28 о. м., четници су успели да поврате Невесиње.[4] V Црногорска бригада је том приликом имала око 90 бораца избачених из строја. Наређен је противнапад. Исход нам још није познат.

7. — Раније послате курире вашег штаба морали смо привремено задржати, јер нам је В. Ш. наредио да му упутимо 6 сталних курира. Ако су вам они неопходни, упутите 2 друга који ће их сменити.

Известите нас да ли сте упутили тражених 10 бораца за Пратећи батаљон В. Ш.

8. — Друг Ђидо се вратио из Загреба[5] са 16 другова у замену за заробљене Немце. Међу овим друговима налази се Иво Фрол, 2 лекара и 4 другарице из Санџачке бригаде.[6] Колико је тамо могао сазнати, Немци не намеравају предузимати офанзивне акције према овим нашим снагама. Тражену помоћ од Немаца Италијани нису добили.

9. — Шаљемо вам последње вести.

---

[4] Четници, потпомогнути италијанским јединицама, упали су у Невесиње 26 марта. Види док. бр. 135 и 291.

[5] Милован Ђилас по задатку Врховног штаба НОВ и ПО Југославије — отпутовао је у Загреб под туђим именом ради размене једног већег броја руководећих другова који су били у непријатељским логорима и затворима.

[6] Међу размијењенима налазили су се професор Вук Вернић, др Никола Николић и Иво Фрол, и још неколико другова и другарица чија имена Редакција није могла установити.

Радио Лондон је јуче јавио да је у току ноћи 27 на 28 извршен најјачи напад на Берлин из ваздуха од почетка рата. VIII Армија је заобишла Маретову линију. Црвена војска напредује даље према Смоленску, на Доњецу чврсто држи источну обалу и низ важних мостобрана.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомдив.
Фића[7]

Комдив.
Коча[8]

БР. 147

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА РАЗВИЈАЊЕ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРИЈИ УСТИКОЛИНА—СЛАТИНА И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О УПУЋИВАЊУ ЈЕДИНИЦА СЕДМЕ И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ПРЕМА ДРИНИ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

1) Упућујемо 3 батаљон VII Крајишке бригаде, који треба да смени и ослободи ваш један батаљон. Рачунамо да ће у току дана стићи и други батаљон који ћемо такође одмах упутити да смени и ослободи и други ваш батаљон за прелазак преко Дрине.

2) Задатак ова 2 батаљона VII Крајишке је да контролишу и затварају:

Један батаљон правац с. Боговићи[2]—Јахорина;

Други батаљон правац Осаница и друм Горажде—Фоча;

Командантима батаљона ви изнесите ситуацију и дајте конкретна упутства у вези са њом, с тим што ће се један од та 2 батаљона повратити западно од Хан Осанице, јужно

---

[7] Народни херој Филип Кљајић
[8] Поповић

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/4, к. 705 А.
[2] Боговићи (Г. и Д.)

од р. [Дрине]. Другом батаљону — првом по реду доласка [задатак да] ћете ви послије, у правцу с. Боговићи; овај батаљон мора да шаље јача даљна извиђачка одељења према с. Баре.[3]

Трећи батаљон по реду доласка VII Крајишке бригаде поставиће се поред друма Јелеч—Фоча, као заштитница хаубичке батерије — која је оспособљена за дејство.

Сви ови батаљони остају до даљег на овом задатку, о коме ћемо издати потребна наређења Штаба VII Крајишке бригаде.

III Крајишка бригада, чији се долазак у Калиновик може очекивати за 1 или најкасније 2 април, биће одмах упућена преко Дрине, ради садејства са вама.

Јединице под командом Штаба II Дивизије већ су кренуле да се пребаце преко Дрине јужно од Фоче, у висини просторије Брод—Бастаси. Докле су стигле нисмо још обавештени.

3) Задатак ваше бригаде: разбијање четничких снага на просторији Устиколина—Слатина, и запоседање линије Хунка—косе више с. Слатина и с. [Гувништа] до уласка III Крајишке бригаде, када ће се главнине и северне и јужне групе окренути према Фочи и ликвидирати непр. гарнизон у том граду.

Везу са јужном групом тражити преко ушћа р. Слатина и р. Ћеотина.

4) Оволико за сада. У току данашњег дана послаћемо вам опширније директиве.[4] Оволико ради ваше оријентације и да не би батаљон VII Крајишке који је већ стигао у Јелић чекао.

5) Јединице под командом Штаба III Дивизије повратиле су Невесиње.

Појединости нам нису познате.

С. Ф. — С. Н.

29. III, 12,30 ч.

Комдив.
Коча

---

[3] Варе (Г. и Д.)
[4] Види док. бр. 148.

БР. 148

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ТРЕЋЕ И СЕДМЕ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТИЧКИХ ЈЕДИНИЦА НА ДЕСНОЈ ОБАЛИ ДРИНЕ, НА ПРОСТОРИЈИ УСТИКОЛИНА—СЛАТИНА[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШТАБОВИМА I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
VII КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

(секције Сарајево и Вишеград 1 : 100.000)

ПОДАЦИ О НЕПРИЈАТЕЉУ

По разбијању од стране јединица I Пролетбригаде, 27 о. м., непријатељ — у јачини 1600—2000 четника, и то Сарајевска бригада, Јахоринска, Вишеградска и Летећа, под командом капетана Момчиловића — напустио је линију Равни Врх (к. 1040) — Кремінско Брдо (к. 1203) — Котка (к. 1231) — коте 649, 880, 753, 905 итд. и једним делом се повукао преко Дрине, запосевши Крчино Брдо (844) и околна села, а другим делом је у нереду побегао (од Јабуке и Превиле) према с. Воговићи и Корјену.

Подаци о непријатељу који се налази према јединицама које су под командом Штаба II Дивизије нису нам познати.

ПОДАЦИ О НАШИМ СНАГАМА

28 о. м. јединице I Пролетбригаде држале су положаје на Превили, контролишући правце с. Боговићи, Корјен (Јахорина), затим косе на левој страни Колунске Реке према непријатељу који се налазио на њеној десној страни, контролишући и затварајући истовремено правце Осаница и Горажде, одн.[осно] Фоча. 28 о. м. Штаб I Пролетбригаде наредио је да се у току ноћи 28/29 о. м. 3 његова батаљона пребаце преко Дрине, у висини Устиколине, док су 2 батаљона остала за затварање и контролу ранијих праваца. Да

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 6/3, к. 705 А.

ли су одређени батаљони успели да се пребаце преко Дрине и истерају непријатеља са положаја које је овај држао није нам познато.[2]

28 о. м. послано је наређење јединицама III Крајишке бригаде да се пребаце на просторију Калиновик—Миљевина, камо се њихов долазак очекује за 1.[IV], а најкасније за 2 април, будући да су се оне 28 о. м. још налазиле на просторији Г. Бјела—Борци.

Ноћу 28/29 о. м. послано је наређење Штабу VII крајишке бригаде да одмах пребаци своје јединице са положаја према Трнову на просторију Јелеч—Миљевина. Око 10 h 29 о. м. 3. Батаљон те Бригаде стигао је у Јелеч одакле је, у 13 h., упућен у с. Жељево са задатком да се тамо повеже са Штабом I Пролетбригаде, од овога добије потребне податке о ситуацији и преузме контролу праваца: с. Боговићи и Корјен.

Јединице под командом Штаба II Дивизије кренуле су у току 28 о. м. и ноћи 28/29 о. м. са задатком да се пребаце преко Дрине, јужно од Фоче, у висини просторије Брод—Бастаси.

ЗАДАТАК

Основна оперативна идеја за рад
Северне групе
најпре I Пролетбригада, а затим VII Крајишка и III Крајишка, под командом Штаба I Прол. дивизије
и Јужне групе
II Пролетерска Бригада, II Далматинска и III Санџачка, под командом Штаба II Прол. дивизије
и једне хаубичке батерије
је следећа:

Разбити и растерати четничке снаге постављене на десној обали Дрине, северно и јужно од Фоче, изоловати непријатељски гарнизон у Фочи, затим оставити потребна обезбеђења према четницима, а главнином се окренути према Фочи и ликвидирати непријатељски гарнизон у том граду.

1. — Задатак Северне групе

а) I Пролетбригаде: разбити четничке снаге на десној обали Дрине, а северно од Фоче, на просторији Устиколина—Слатина, запоседајући линију с. Обрадовићи (к. 1016)

---

[2] Види док. бр. 151 и 304.

— Хунка (1229) — Вршељак (1138) и даље изнад с. Слатина и Хан Соха, затварајући правце Горажде, Д. Ифсар и Чајниче. По доласку јединица III Крајишке бригаде, оставити обезбеђења према северу, и у садејству са главнинама III Крајишке бригаде и Јужне групе тражити код ушћа р. Слатина у р. Ћеотина. Успостављање и одржавање ове везе је од необичне важности, обзиром на потребу једновремености и уопште повезаности операција према четницима, А НАРОЧИТО НАПАДА НА ФОЧУ.

б) VII Крајишке бригаде: најхитније упутити 2 батаљона да смене 2 батаљона I Пролетбригаде који су били одређени да привремено остану на левој обали Дрине; батаљон који стигне први — по реду доласка — поставити за затварање праваца од с. Боговићи и Корјена са циљем да спречи спуштање непријатеља према с. Миљевина; други батаљон — по реду доласка — поставити на косе јужно од р. Осаница, за затварање правца Горажде и долина р. Осанице, остављајући потребна обезбеђења према Фочи; трећи батаљон — по реду доласка — поставити на друму Миљевина—Фоча, као непосредну заштиту Хаубичке батерије; све ове јединице имају бити до краја опрезне и будне, како би онемогућиле свако изненађење, и у том циљу ће слати далеко унапред јача извиђачка одељења; деснокрилна јединица одржаваће везу са јединицама I Пролетбригаде преко Дрине; у пролазу повезати се са овим Штабом преко с. Пољице.

ц) III Крајишке бригаде: најхитније се пребацити преко Дрине правцем I Пролетбригаде, потпомоћи операције против четника, уколико не буду дотада разбијени, затим преузети обезбеђење према истоку и својом главнином, у садејству са главнинама I Пролетерске бригаде и Јужне групе, предузети напад на Фочу; у пролазу Штаб III Крајишке бригаде повезаће се са Штабом I Пролетерске дивизије, преко с. Пољице.

2. — По наређењу В. Ш.[3] јединице ЈУЖНЕ ГРУПЕ имају задатак да се пребаце преко Дрине код Брода и код Бастаса — јужно од Фоче — ликвидирају четничке снаге на тој просторији, источно од Дрине; Санџачка бригада продирући правцем Бастаси—Хум—Златни Бор—Тохоље—Завајит, ширећи се према с. Челебић и хватајући везу са јединицама Северне групе код пилане на ушћу р. Слатина у р. Ћеотина; II Пролетерска и II Далматинска продирући правцем Брод—вододелница између Ћеотине и Дрине а за-

[3] Врховног штаба

тим у садејству са предвиђеним деловима Северне групе предузимајући напад на Фочу.

НАКНАДНИ ПОДАЦИ

Својим извештајем од 29 о. м. у 6,45 h Штаб I Пролетбригаде јавља да због недостатка материјалних средстава одређена 3 батаљона нису успела да се пребаце преко Дрине; да је јуче, 28 о. м., око 14 h. једна група домобрана и четника (око 80 бораца) извршила напад са Стоца (1519) на једну чету у Превили, који је напад одбијен; да је једна друга непријатељска колона кренула око 15 h. са Кацеља (1675) и задржала се на Мирковици (1356); да се, према исказима сељака, на Ораховици и у с. Боговићи налазе 2 сатније домобрана (или усташа), а у Иловачи и Осановици око 70—80 милиције, на Барама исто толико.

Овим новим подацима не мењају се задаци додељени нашим јединицама, с тим што Штаб I Пролетбригаде мора предузети све мере за остварење прелаза преко Дрине,[4] и то најхитније, како не би дошле у тежак положај јединице Јужне групе које су се вероватно већ пребациле преко Дрине на свом сектору. О извршеном пребацивању хитно известити овај Штаб.[5]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

29. III. 43 — 16.30 h.

Полкомдив. Комдив.
отсутан **Коча**[6]

БР. 149

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАВУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОНОВНОМ ОСЛОБОЂЕЊУ НЕВЕСИЊА И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

III ДИВИЗИЈА
29-III

Прошле ноћи наше јединице заузеле су Невесиње, В. и М. Вележ и Бишину и предузеле гоњење према Благају. Претходно је разбијена непријатељска колона на Бабјој

---

[4] Подвучено у оригиналу.

[5] О резултату пребацивања Сјеверне групе преко Дрине види у док. бр. 158 и 311.

[6] Поповић

[1] Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/17, к. 14 А. Извјештај је упућен, радиограмом, Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

Глави и Раковој Нози. Губици непријатеља 50 мртвих и рањених и 30 заробљених. Наши губици 20 рањених и 3 мртва. На сектору Пријеворца—[Ру]јиште, претпрошле ноћи разбијене двије колоне Талијана од 400, које су покушале испад.[2] Непријатељски губици 20 мртвих. Рањених непознато.

Остали смо без југословенске муниције; ако је имате, јавите да пошаљемо за њу.

По заузећу Невесиња направили смо сљедећи распоред: IX дивизија затвара правац од Б.[ијелог] Поља и Мостара. Наша дивизија са IV бригадом[3] оријентисана према Гацком, Билећи и Стоцу. Четници са правца Билеће и Гацка након проведене мобилизације врше припреме за напад у правцу према нама. Сматрамо да би било нужно покрет предузети одмах у сврху онемогућавања четничких намјера. Очекујемо хитне директиве.

БР. 150

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 29 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ОСМЕ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА СЕЛО РАЗИЋЕ[1]

ШТАБ VII ДИВИЗ[ИЈЕ]
Н. ОСЛОВОДИЛАЧКЕ ВОЈ[СКЕ]
ХРВАТСКЕ
Бр. сл. дне 29-III 1943

ШТАБУ VIII БРИГАДЕ

1) Из приложеног писма команде места с. Бјелемић види се да се око с. Ситник крију неке четничке банде. Та околност диктира да се ваша бригада размести на просторији с. Ситник — с. Забрђани — с. Тиње и да са те просторије уђе у траг тим бандама и да их уништи. Претходно покушати да дођете с њима у везу и да их повратите њиховим кућама.

2) Наша болница нема довољно просторија за смештај у с. Блаце. Људи изложени временским непогодама и умиру од тога. Због тога упутите одговорног друга који ће испи-

---

[2] Борбу су вјероватно водиле јединице Прве далматинске бригаде.

[3] Четвртом пролетерском бригадом

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 812.

тати могућност смештаја ваше бригаде на просторији од Главатичева до с. Бискуп, те ако не буде могућности да се сместите око с. Ситник, да можете што пре ослободити с. Разиће за смештај наше болнице. Ово сматрајте као хитно и известите нас да ли још током данашњег дана можете ослободити то село. Тражили смо одобрење од В. Ш.[2] да се ваша бригада упути у правцу Улога[3] али још нисмо добили одговор. Верујемо да ће стићи ускоро, али и пре тога ви морате ослободити то село, јер су у питању животи наших рањеника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М. П.) Командант:
П.[4] Јакшић

БР. 151

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 29 МАРТА 1943 ГОД. ШТАВОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ФОРСИРАЊЕ РИЈЕКЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 151
29. III. 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. Пребацивање преко Дрине у ноћи 28/29 није успјело услијед тога што су подбациле припреме за прелаз, тј. услијед тога што тих припрема није било. Чињеница је да је прелаз врло тежак, те да, тако га схватајући, морамо предузети све потребне мјере, напретнути снаге и показати максимум пожртвованости за прелаз. Ми не смијемо дозволити непријатељу, кога тучемо и прогонимо од Неретве довдје, да се сада среди и организује, јер би у том случају сјутра морали освајати исте положаје али са много више жртава него што је то данас потребно.

Према томе треба предузети све мјере да се организује пребацивање.

---

[2] Врховног штаба
[3] Види док. бр. 138.
[4] Павле

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32/1, к. 709.

У ту сврху поступиће се по сљедећем:

а) I батаљон ће у току дана осматрати непријатеља на десној обали обиљежавајући непријатељске положаје, рове, логор итд., означујући њихово отстојање и др. I батаљон ће такође осматрати скелу и уколико би се догодило да непријатељ пређе на ову страну I батаљон [мора] онемогућити непријатељу повратак, тако да скела остане на овој страни, држећи стално под ватром прилазе к жици на десној обали, како непријатељ не би могао прекинути жицу или пресјећи стуб. Даље, батаљон ће се постарати да се у току дана прикупе све потребне ствари за склоп сплава који бисмо по првом мраку склопили и користили за пребацивање. Осим тога I батаљон ће у току дана одредити положаје т. бацачима, топовима и т. митраљезима. Водити рачуна о томе да бацаче и топове треба концентрисати како би били под јединственом командом ради што веће ефикасности дејства.

б) Штаб III батаљона упутиће двије чете у засједу на друму Устиколина — Горажде (отприлике тамо гдје је синоћ батаљон био у заштитници или на неком повољнијем мјесту), које ће по сваку цијену спријечити евентуални продор од Горажда. Те чете ће се поставити на одређене положаје најкасније до 16 часова. Покрет и постављање чета извршити што је могуће прикривеније.

ц) Штаб VI батаљона упутиће двије чете у засједу на друму Устиколина — Фоча (тамо гдје је батаљон држао синоћ положај), које ће по сваку цијену онемогућити продор непријатеља од Фоче. Те чете ће се поставити на одређене положаје (што је могуће прикривеније) најкасније до 16 часова.

д) Сви штабови батаљона послаће у току послијеподнева штабу I батаљона своје т. бацаче са муницијом. Бацаче упутити најповољнијим правцима на пут између с. Врањевићи и с. Оцака у долину, источно од мјеста гдје се спајају два поточића испод (сјеверно) од к. 468. Штаб II батаљона упутиће са т. бацачима и своје т. митраљезе.

Сви т. бацачи биће под командом командира пратеће чете II батаљона.

Сва ова оруђа морају стићи код I батаљона најкасније до 16 часова, како би имали времена да се до 17 часова поставе и да тада отпочну са дејством. Такође до овог времена противколска чета ће спустити оба топа, тако да у 17 часова буду спремни за дејство. Командири пратеће чете II батаљона и противколска чета ноћи ће благовремено код I батаљона да осмотре положаје и мјеста гдје ће поставити оруђа.

2. — Тачно у 17 часова отпочеће пољба т. оруђа на непријатељске положаје. Пољба мора бити концентрисана прво на најближе објекте који бране скелу, а по протјеривању непријатеља одатле на остале положаје, настојећи да се непријатељ протјера што даље. У том моменту I батаљон ће упутити 4—5 добрих и здравих пливача, који ће до тада чекати спремни у заклону, на Дрини да је препливају и да пребаце скелу на ову страну. За пливаче изабрати добровољце и снабдјети их евентуално по неком бомбом. Одмах по пребацивању скеле на лијеву обалу батаљон ће почети са пребацивањем људства под заштитом т. оруђа, настојећи да у први мах пребаци што више аутоматског оруђа. Према томе I батаљон у 17 часова мора бити спреман за пребацивање.

3. — Остали распоред остаје по ранијој наредби,[2] с тиме што ће се III и VI батаљон поставити у засједе најкасније до 19 часова (батаљони као цјелине), а остале јединице ће се благовремено приближити Устиколини.

С. Ф. — С. Н.

Кнт,
Д.[3] Лекић

ВР. 152

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА ОВЕЗБЈЕЂИВАЊЕ СРЕДСТАВА ЗА ФОРСИРАЊЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БР. 30-III — 14,45

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо оба ваша данашња извештаја, од 1 и 8,30 ч.

2. — Друг Волођа[2] налази се са јединицама јужне групе.[3] Ни оне до сада нису успеле да пређу Дрину, јер су четници

---

[2] Види док. бр. 144.
[3] Данило

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/4, к. 705 А.
[2] Владимир Смириов-Волођа
[3] Јужну групу сачињавале су Друга пролетерска, Друга далматинска и Трећа санџачка ИОУ бригада.

уништили за собом мост и превозна средства. Када на њиховом сектору буде направио средства за пребацивање, друг Волођа ће прећи код вас.

3. — Ви настојте и даље да сопственим снагама створите средства за пребацивање. Док не обезбедите та средства, не треба трошити муницију.

4. — Невесиње је од прексиноћ опет у нашим рукама.[4]

5. — Малопре нам је из В. Ш.[5] јављено да је командант III Ударне дивизије, друг Пера Ћетковић, подлегао ранама задобивеним од митраљеза са авиона.

6. — Јавите да ли је потребно да вам шаљемо вести или их сами издајете?

7. — Упозорите штабове батаљона да треба да нареде прикупљање телефонског материјала и телефонских апарата, како бисмо оживели нашу службу везе. Ми, наиме, ни из далека не искоришћавамо све могућности за постављање телефонских линија.

8. — I батаљон VII Крајишке бригаде до даљега неће долазити да смени један ваш батаљон, јер мора да затвара правац Фоча—Миљевина—Калиновик. Он држи положаје Градац—Пивни До. Стигао је јутрос и IV батаљон VII Крајишке који је одређен као заштита Хаубичке батерије и нашег брдског топа. Преко њима најближих батаљона одржавајте везу са јединицама VII Крајишке.

9. — Упутите у овај Штаб друга Животу Ранковића са карактеристиком. Ако нема посебних противразлога, о којима треба да нас известите, упутићемо га у пратећи батаљон В. Ш. Нисте нас известили да ли сте упутили другове тражене за тај батаљон.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив.
Коча[6]

---

[4] Невесиње су ослободиле јединице Треће НОУ дивизије. Види док. бр. 149.

[5] Врховног штаба

[6] Поповић

БР. 153

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА У ГОРАЖДУ И ОСАНИЦИ И СИТУАЦИЈИ НА ОВОМ СЕКТОРУ[1]

I ПРОЛЕТЕРСКА УДАРНА ДИВИЗИЈА
ОБ. ЦЕНТАР
Дел. бр.
30. III. 1943

Строго поверљиво

На положају према
Устиколини

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ (ЗА „ОБ-О")
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

ОБАВЕШТАЈНИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 30-III-1943

1. — Према обавештењу које сам данас добио, у Гораждy се налази једна група Немаца[2] у јачини 4—500 људи. Располажу са три хаубице које су се пре два дана налазиле у граду. На десној обали р. Дрине налазе се Италијани,[3] њихова јачина нам је непозната јер се последњих дана приметило извесно појачање које је дошло правцем Пљевља—Чајниче—Горажде. Сем Немаца у Гораждy се налазе и домобранске снаге а вероватно да међу њима има и усташа. Изгледа да за сада ова група немачке војске у Гораждy има задатак чување пруге Горажде—Устипрача и евентуално спречавање нашег продирања у само Горажде.

2. — Потврђује се да се у Осаници налази око 200 домобрана и милиционера који су избачени на висовима према Устиколини. Они су расположени, односно очекују наш напад и не желе да се боре. Расположење је и код милиционера исто.

3. — Об. центар I Пролетбригаде доставио ми је следећи извештај:

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35—1, к. 11.

[2] Види док. бр. 284.

[3] Из састава дивизије „Тауринензе"

Об. центар I батаљона 30 марта у 15 часова извештава следеће:

С десне обале Дрине од утока Лима до Горажда положај држи четничка Чајничка бригада у јачини од три батаљона са око 700 људи. Има мали број аутоматских оруђа, мали број муниције, хране имају доста.

Од Горажда до Осанице положај држи Бјелопољска бригада четничка. Не знамо њену јачину.

Од Осанице до Устиколине два батаљона четничка: Бобовски и Пљеваљски. Бобово се налази на правцу Челебић—Мештревац (граница Босне и Санџака). Одавде наставља Калиновички одред. Снаге непознате. Мислимо да је овај одред прилично слаб, јер после заузећа Калиновика дошло је до дезертирања и расула у Калиновичкој бригади.

На овоме сектору налази се и одред војводе Вука који је са Беранском бригадом јуче пошао у правцу Фоче да нас нападне са леђа. Беранском бригадом командује Радомир Поповић, мајор Краљеве гарде.

Исхрана је добра код свију четничких јединица. Са оделом их снабдевају Талијани. Васојевићи се осећају господарима али их сви мрзе, и завиде им јер примају плату од Талијана. На сектору према Устиколини налази се и 50 Талијана који рукују са аутоматским оруђем, бацачима и радио-станицом. Данас су добили два брдска топа од 75 мм који су пласирани изнад Јошанице, одакле туку Устиколину и прелазе преко Дрине.

Заробили смо Чабаркапу Милана, рањеног у ногу, који је послат да испита наше снаге у Устиколини, али нама неће ништа да прича мада изгледа да је упућен у многе ствари. Наредили смо Об. ц. I батаљона да истога уколико је још жив одмах упуте нама ради испитивања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф Об. центра I Пролетдивизије
Н.[4] Божовић

---

[4] Никола

БР. 154

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 МАРТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКУШАЈУ ФОРСИРАЊА РИЈЕКЕ ДРИНЕ КОД БРОДА[1]

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
30. III. 1943 год.
у 8.15 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј.

Наша намјера да са главним снагама пређемо Дрину код Брода није остварена, усљед тога што је непријатељ осјетио нашу намјеру, попалио мост и јачим снагама запосио десну обалу Дрине. Чак се укопао и користећи све природне препреке, као и артиљерију из Фоче, не допушта нам поправити мост нити направити макар и најмањи сплав преко кога би ми у његову позадину инфилтрирали извјесне снаге које би организовале мостобран за прелаз осталих наших снага.[2] Санџачка бригада[3] ће покушати прећи мост код Бастаса, и ако јој успије ми ћемо морати пребацивати наше снаге тамо и прећи ријеку на том простору.

Ми смо два пута до сада покушали прећи ријеку и при том смо имали око 20 мртвих и рањених.

Ми не знамо да ли је I Пролетерска бригада овладала сплавом код Устиколине и да ли је образовала мостобран на десној обали Дрине. То нам хитно јавите, јер у крајњем случају ми би морали једном бригадом ојачати I Пролетерску бригаду, пребацити се преко Дрине [до] Ђеотине и на тај начин доћи за леђа јединицама које бране прелаз на Броду.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За Штаб дивизије
Командант,
Пеко[4]

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 55—1, к. 9.
[2] Види док. бр. 311.
[3] Трећа санџачка НОУ бригада
[4] Дапчевић

БР. 155

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 31 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ФОРСИРАЊЕ РИЈЕКЕ ДРИНЕ И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ НА СУСЈЕДНИМ СЕКТОРИМА[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
31-III — 8.20

ШТАБУ I ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

1. — Јутрос смо примили ваш јучерашњи извјештај[2] од 16 ч.

2. — Јединице II Пролетерске дивизије нису још успеле да се на свом сектору пребаце преко Дрине. Имале су борбу око Брода, где су се јаче непријатељске снаге ушанчиле на десној обали Дрине.[3] Јединице II Дивизије покушаће да се пребаце јужније од предвиђеног сектора, будући да су тамо услови за то повољнији. Друг Волођа[4] доћи ће код вас кад заврши радове на њиховом сектору.

Ви не треба да се ограничите да форсирате прелаз само код Устиколине, нарочито после довлачења брдских топова на десној обали према Устиколини. Морате тражити могућности да спроведете прелаз и даље низ воду. Према подацима добијеним од друга који познаје тај терен, постојала је скела и згодно место за прелаз у близини жел. станице Осаница.

3. — Преко ваше обавештајне службе хитно набавите поуздане податке о јачини и распореду непријатељских снага у Горажду и околини.

Такође су нам потребни тачнији и исцрпнији подаци о снагама и саставу непријатељских снага на десној обали Колунске Реке.

4. — Као што смо вам већ јавили, I батаљон VII Крајишке бригаде остаје за сада према Фочи, на просторији Градац—Пивни До—Миљевина, а IV батаљон исте бригаде

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1, к. 710.
[2] Редакција није пронашла поменути извјештај.
[3] Види док. бр. 311.
[4] Владимир Смирнов-Волођа

на просторији Миљевина—Јелеч, као непосредна заштита Хаубичког дивизиона и наше Брдске батерије. Штаб ове Бригаде налази се у с. Даничићи, североисточно од Миљевине; са њим имамо телефонску везу, и уколико имате хитних извештаја за нас, можете их телефонски доставити преко тога Штаба. Посредујте му да успостави курирску везу са његовим III батаљоном било преко вашег VI било непосредно.

5. — Долазак III Крајишке очекујемо за сутра 1 априла, а најкасније за прекосутра. Уколико би се пребацивање преко Дрине код вас показало сувише тешким, није искључено да ће се и наше јединице пребацити негде јужно од Фоче. Да бисмо благовремено могли донети одговарајуће одлуке, потребно је да нас држите у току изгледа за пребацивање код вас.

6. — Друг Фића[5] кренуо је јутрос за VII Бригаду и вероватно ће сутра продужити до вас.

7. — На сектору Невесиње у току јучерашњег дана без промена.

8. — Образовали смо Мобилизацијски отсек при Штабу I Дивизије од поузданих другова са овог терена и неке од њих ћемо упутити и на ваш сектор.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив.
Коча[6]

---

[5] Филип Кљајић

[6] Поповић

БР. 156

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 31 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА НАЈХИТНИЈЕ ИЗГРАЂИВАЊЕ СРЕДСТАВА ЗА ПРЕВАЦИВАЊЕ ПРЕКО ДРИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
31-III у 22 и 30 сати

телефоном преко Штаба VII кр. бригаде
с тим да крене у 3 сата 1-IV

ШТАБУ I ПРОЛЕТБРИГАДЕ

Максимално ургирајте са изградњом средстава за пребацивање.[2] При томе, обзиром да ћете покушај вршити ниже но до сада, треба добро пазити да тим или другим поводом никако не дође до сукоба са деловима немачке војске.[3]

Обавестите нас хитно о извршеним радовима на изградњи средстава.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комдив,
Коча, с. р.

Упућујемо вам горњи телеграм Штаба наше Дивизије. Молимо вас да пријем потврдите и да нас обавестите о ситуацији на томе сектору.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб VII бригаде,[4]
политком,
Љубо Накић

---

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/4, к. 705 А.

[2] Односи се на форсирање ријеке Дрине.

[3] Вјероватно се овим хтјело избјећи привлачење Нијемаца, који су се налазили у Горажду, према Устиколини, док се не изврши форсирање Дрине.

[4] Штаб Седме крајишке НОУ бригаде

БР. 157

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 31 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРВАМА И ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
IV Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. служб.
31 марта 1943 год.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н. О. УДАРНОГ КОРПУСА

Потврђујемо пријем вашег дописа од 27 ов. мјесеца.[2]

У вези усмених разговора као и тога дописа смијенили смо II бригаду са XII бригадом и она је данас кренула. Сутра ће достићи линију Завоље—Црквено, гдје треба штаб V дивизије да јој изда конкретно наређење у погледу смјене IV бригаде.

Што се тиче чишћења Книнске Крајине моје је мишљење да ту не би требало ангажовати снаге V дивизије одређене за Централну Босну, него снаге X дивизије, обзиром да се тиме одуговлачи са планом продора у Централну Босну, отежава положај и I и V бригаде. (Данас је у овај штаб дошао Ђекић Бошко који је са Марчић Јовом био у једној патроли I бригаде у Борју и гдје су заробљени њих шесторица од четника и спроведени у штаб Мањачког четничког пука у Сливно, одакле су наведена двојица успјели побјећи).

На сектору Карана вршио је непријатељ 25 и 26 ов. мј. офанзиву с гарнизонским снагама Костајница—[Бос.] Нови—Приједор и вршио репресалије над цивилним становништвом. V бригада је у борби код Марина нанијела непријатељу осјетљиве губитке, преотела пљачку, а сама је имала 3 мртва и 4 рањена.

VIII бригада пребацила се је са једним батаљоном и пошто је извјештај повољан, како у погледу војничком, тако и политичком и исхранбеном, још један батаљон преко Уне у циљу појачања активности наших снага пребацiће се западно и сјеверозападно од Бихаћа и Крупе.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/1, к. 766 А.

[2] Види док. бр. 136.

Борбе ове дивизије, од задњег извјештаја који је понио са собом друг Бранко,[3] водиле су се углавном на комуникацији Нови—Крупа—Бихаћ, Приједор—Нови и акција на Хрустово и положаје око Старе Ријеке. У свим борбама ухваћено је 10 живих легионара, усташа и домобрана, убијено и рањено око 120 непријатељских војника, међу којима је убијен један таборник, један сатник, много Њемаца и усташа. У акцији на воз 25. III на прузи Приједор—Нови убијено је у возу 8 Њемаца и три усташе и много рањено. Ради помањкања експлозива пруга није била довољно потргана и воз је успио прећи потргана мјеста на прузи.[4]

У батаљонским акцијама VI бригаде на Сабљица Брдо и Хрустово успјело је непријатељу нанијети велике губитке и потиснути га из ровова, али је у оба случаја непријатељ добио појачање и успио се одржати у другим рововима. Међу убијеним на Сабљица Брду био је усташки таборник Јаго, познати крвник народа око Љубије. Важно је од акција напоменути још борбу 24 ов. мј. VIII бригаде, на Малом и Великом Радићу и Липику, када је успјело разбити непријатељску колону на тај начин што су тенкови и оклопна кола успјели проћи из [Бос.] Крупе за Бихаћ, док је пјешадија повраћена у Крупу. Том приликом нанесено је непријатељу око 60 мртвих, док смо ми имали два мртва и два рањена. У свим овим борбама ми смо имали 13 мртвих и 11 рањених. Заплијењено је око десетак пушака и нешто војне спреме.

Непријатељ саобраћа комуникацијом Нови—Бихаћ, поправља пругу од Отоке према Крупи, а према обавјештењу о јачини гарнизона из дневних наређења јединица у Бихаћу, из заплијењене архиве, види се да Њемци не мисле напустити тај гарнизон добровољно, бар засада. Вршене су извјесне смјене гарнизона Бихаћ—Нови, Нови—Бихаћ, а Сански Мост и Кључ, тако да задње стање у Бихаћу је 1200 Њемаца, легионара и жандара, а у Крупи око 500, појачани често са пролазним снагама.

Ради честог покрета на терену Карана и Козаре, штаб V бригаде донио је одлуку да пребаци на наш терен 50 тежих рањеника и промрзлих са непокретним доктором Полцером. Ја сам одобрио ову одлуку V бригаде и спремићемо им мјесто у централној болници (старој), извршивши претходно извјесно пребацивање лакших болесника у бригадне амбуланте. Данас је бројно стање дивизијских болница (стара централна, Мајкић Јапра, Хасани), рањеника и болесника

---

[3] Пољанац

[4] Ову акцију извршио је Први батаљон Пете крајишке НОУ бригаде.

и персонала 520, пошто нам је припала и бригадна амбуланта II бригаде.

Боравак друга Тврткa[5] није донио никакву помоћ санитету ове дивизије. Моје је мишљење да је савршено неспособан за такву високу функцију. Склон бирократисању, те иако сам га ја упозорио да се по свим питањима санитета савјетује са мном и другом Алфредом,[6] вршио је на своју руку извјесне преинаке по болницама и амбулантама и на концу формално дошао на састанак да се споразумијемо. На том састанку он је за све имао рјешење. Пронашао је 7 референата санитета, одговорне управе болница, мјесто за њихове рањенике и болеснике итд. Уствари шта се показало од тих његових предлога, који су донесени и након мог упозоравања да се најприје упозна са стањем и долази са предлозима, показало се ово: упутио је доктора Корчагина[7] у X дивизију одмах иако смо се сложили да га упути по предаји бриге над 60 болесника једном другом љекару или способном болничару. Он је оставио болницу на бризи болничара који је имао температуру од 39 Ц и сам оболио од пјегавца. Обавијестио ме је да је Крешо[8] способан за референта и да је чак и пристао да иде у VIII бригаду. Међутим Крешо је болестан и не може вршити ту функцију; међутим, ради политичких посљедица, он је пристао да остане привремено у амбуланти и помаже Краусу[9] у хируршкој екипи, тако да 150 болесника и рањеника чека на референта. Докторица Перовић[10] позвана је из V бригаде, а доктор Полицер[11] упућен са тежим болесницима и рањеницима и као непокретан и болестан одређен за болницу, тако да и ова бригада остаје без референта санитета, а терен Карана и Козаре без и једног љекара. Референта санитета XII бригаде попунила је другарица Борка,[12] тако да стварно читав дивизијски санитет почива на доктору Алфреду и мрзовољном доктору Краусу који се без инструментарија и средстава не сналази нити много користи, а који тражи једног интелигентног помоћника уза се — медицинара — без којега не може обављати правилно свој посао. Друг Тврткo изгледа није уочио да су референти санитета VI

---

[5] Матијевић
[6] Ржехак
[7] Др Константин
[8] Мајер
[9] Др Бенко
[10] Др Даница
[11] Др Стеван
[12] Димић

(Дане),[13] V (Полицер), Крешо, а донекле и докторица Перовић болесници, а не референти санитета. Друг Тврдко није уочио да овог момента не постоји нижи санитетски персонал, нити у трупи, нити у болницама, тако да ни најосновније ствари нису постојале, као што су просторије, слама, послуга, а да и не говоримо о исхрани толиког броја болесних у оваквој послијеофанзивној позадини. До прије 8 дана послуживала је 50 тифусних болесника једна болничарка и још двије дјевојке, и та болничарка само ради мужа који је оболио, што је видио и сам друг начелник. Ово се стање поправља, али пошто је прилив болесника још увијек велик, још није нађено рјешење овога проблема ни по питању просторија. Проценат смртности код обољелих од тифуса је мален, али већ прелази 6%. Колико је тежак овај проблем, најбоље указује смрт друга Кушића,[14] као и неких комесара и команданата батаљона, па и сама болест друга Васа[15] и друга Османа.[16]. Васо је већ пребродио кризу и осјећа се боље, док Осман тек улази у кризу. Снабдијевање исхраном болница поправља се, али је још рђава. Подручје још није дотурило реквирираних свиња, те се оскудијева са машћу. Наша интендантура набавила је мање количине воћа, сувих шљива и јабука и то чак са Козаре бесплатно, а овдје на терену плаћено је 130 до 150 динара по кг. Сељаци нерадо примају обвезнице, што одговара њиховом моменталном политичком расположењу, а још више њиховим везама са градовима у којима би за куне могли нешто купити. Ради нередовног стања на Козари, од поручених санитетског материјала није ништа стигло.

Ради набавке, како санитетског материјала и других потреба ове дивизије, била би потребна већа количина новца за ову дивизију. Бригаде исто то стално потражују.

Из Козаре смо такође добили 100 кг соли, тако да ћемо са оних 500 моћи неко вријеме подмирити потребе ове дивизије.

Моје је мишљење да би ви са своје стране требали подузети ове мјере за побољшање санитетских прилика:

1) Организујте још двије болнице ван Подгрмеча са вашим персоналом. Јавите нам да ли ми можемо искористити Скакавац ради децентрализације Подгрмеча са рањеним и болесним.

---

[13] Др Мажар
[14] Милинко Кушић, политички комесар Четврте НОУ дивизије
[15] Др Бутозан
[16] Карабеговић

2) Да се поврати из Дољана санитетско особље ове дивизије доктор Кишицки Жика,[17] као и да се тражи од санитета В. Ш.[18] упут још којег љекара на наше секторе, бар док траје епидемија.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Шоша[19]

П. С.[20]

Да се попуни мјесто политичког комесара ове дивизије, а ја сам своје мишљење рекао другу Бранку.

Потврђује се пријем „Упута о сузбијању пјегавца". —

---

[17] Умро 1941 године.
[18] Врховног штаба
[19] Јосип Мажар-Шоша
[20] Сљедећи текст дописан је мастилом.

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 31 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ДА ПРИПРЕМЕ МАТЕРИЈАЛ ЗА ФОРСИРАЊЕ РИЈЕКЕ ДРИНЕ[1]

ШТАБ
I ПРОЛЕТБРИГАДЕ
Бр. 160
31 март 1943 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА

1. Обуставили смо покушаје за прелаз Дрине на сектору Устиколине, услијед тога што су услови за прелаз на том сектору минимални. Непријатељ је концентрисао на том сектору знатне снаге и материјал, тако да би прелаз само на том сектору био скопчан са великим губицима.

Међутим прелаз преко Дрине није обустављен, шта више поставља се као хитан задатак. Центри четничких снага: Црна Гора, Санџак и дијелом Србија концентришу своје снаге на линији Дрина—Пива. Тако да та линија постаје одбрана горњих територија. Падом те линије углавном ће, ако не пасти, а оно створиће се услови за ликвидацију четника у тим покрајинама. Самим тим озбиљност и тежина задатка постаје јасна и захтијева од нас да уложимо све своје снаге, пожртвованост и умјешност да бисмо разбили непријатеља на тој линији.

2. Могућности прелаза преко Дрине нису исцрпљене. Једна од могућности је прелаз на неком другом сектору, нпр. узводно према Горажду. По обавјештењима штаба III батаљона код с. Мрђелићи постоји скала на којој се може одједанпут превести до 6 људи. Ако бисмо на том сектору поставили и скелу која је у нашим рукама, а на којој се може превести одједанпут до 40 људи, ако бисмо такође изградили низ сплавова, како то предлаже штаб VI батаљона, и спустили их у воду на једном широком простору, онда бисмо могли да у првој групи пребацимо снаге јачине једног батаљона, које би биле довољне да на једном споредном сектору, као што је овај према Горажду, нпр. код с. Мрђелићи,

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33/1, к. 709.

запосједну у првом налету непријатељске положаје и омогуће пребацивање осталим јединицама. То је за сада најреалнија могућност прелаза. Према томе прелаз преко Дрине постаје чисто организационо питање, које зависи од нашег приступа. Основно је извршити све припремне радње, да би се, када буде све готово, неодољиво пребацили и разбили непријатеља. У ту сврху предузеће се слиједеће мјере:

а) Све јединице на свом сектору приступиће одмах прикупљању грађе за сплавове: греде, балване, жице за повезивање сплавова, весла — думена, дугачких мотки итд. За ово треба одредити хитно потребан број људства коме ће бити то искључив задатак, а тим радом нека руководи друг који је упућен у тај посао. У нашим јединицама има другова сплавара. Тај материјал треба прикупити, извршити пробно спајање и смјестити га на сектору Устиколине, одакле би његов транспорт даље могао да се изврши брзо по паду мрака. Ово се поставља тако да не смије бити ниједне јединице која не би изградила бар један сплав. Изградњи сплавова треба приступити одмах по пријему овог наређења, тако да у току сјутрашњег дана буду сви готови. Материјал за сплавове може се добити од порушених кућа у Устиколини или гдје друго, уколико нема готових греда.

б) I, II и VI батаљон прикупљаће грађу за сплавове код бегове куће између с. Оцака и Устиколине, куда ћемо упутити пионирски вод да потпомогне изградњу сплавова.

в) Штаб III батаљона ће у току данашњег дана, ноћи и сјутрашњег дана испитати Дрину на свом сектору, до Осанице, наиме мјеста повољна за превоз скеле, као и положаје непријатеља на тим мјестима. Ово испитивање треба извести сасвим неопажено, како непријатељ не би открио наше намјере.

г) Све јединице ће одмах јавити штабу бригаде број сплавара којим располажу, да би се имао преглед и извршила правилна расподјела стручног особља прије пребацивања.

3) До пребацивања распоред наших јединица остаје по старом:

I б. према Устиколини, II у с. Жељеву, III у с. Осоје са задатком извиђања и контролисања правца Устиколина—Горажде, IV у с. Стрмац са задатком извиђања и контролисања правца Превила—Устиколина, VI у с. Мирјановићи—Филиповићи са задатком извиђања и контролисања правца Фоча—Устиколина и батаљон VII Крајишке бригаде на сектору лијево од IV батаљона са задатком контролисања правца Јабука—Устиколина.

4. Обавјештавамо наше јединице да је друг Пера Ћетковић, командант III Ударне дивизије, подлегао ранама задобивеним прије неки дан од фашистичког авиона.

5. Уколико јединице имају неке нове конкретне предлоге по питању прелаза преко Дрине треба их хитно доставити штабу бригаде.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде,

Политком,
Плави[2]

Командант,
Д.[3] **Лекић**

---

[2] Мијалко Тодоровић
[3] Данило

БР. 159

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ДАН 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ЉУДСТВО

на дан 31-III-1943 године

Јединица	На лицу		У расходу		По списку	
	мушких	женских	мушких	женских	мушких	женских
Штаб бригаде	29	1	—	—	29	1
Интендантура	27	—	—	—	27	—
Санитет	4	4	3	—	7	4
Пионирски вод	26	1	4	1	30	2
Противвоздушна чета	53	1	6	—	59	1
I батаљон	183	15	32	—	215	15
II батаљон	237	12	45	1	282	13
III батаљон	217	13	47	7	264	20
IV батаљон	217	12	30	—	247	12
VI батаљон	218	16	32	2	250	18
Свега	1211	75	199	11	1410	86
			Укупно		1496	

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—7, к. 706 А.

ВР 160

ПРЕГЛЕД НАОРУЖАЊА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ДАН 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

НАОРУ-
на дан 31 марта

ЈЕДИНИЦА	Пушке	Муниција	Пушкомитраљези	Машингевери	Муниција за		Тешки митраљези		Муниција за тешки митраљез	
					пушкомитраљезе	машингевере	уг.	итал.	уг.	итал.
Штаб бригаде	11	400		5		300				
Интендантура	25	1.360		2		117				
Санитет	5	130								
Пионирски вод	29	1.550	1		400					
Противкол. ч.	50	1.500	1		500					
I батаљон	177	4.700	14		5.350			3		3 000 5.050
II батаљон	218	5.425	17	4	4.500	150	3		5.500 9.000	
III батаљон	195	6.450	16	4	6.560	460	3		2.000 2 525 3.050	
IV батаљон	182	4.875	14	5	3.850	200	2	1	5.780 9.560	4.025
VI батаљон	148	5.550	15	6	5.000	290	2	1	4.880 7.760	8.790
Свега	1040	31,940	78	26	26.160	1.517	10	5	18.685	17.865

[1] Копија, писана мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/7, к. 706 А.

ЖАЊЕ
1943

Тешки бацачи	Бомбе за тешке бацаче	Лаки бацачи	Бомбе за лаке бацаче	Бомбе		Револвери	Муниција за револвере	Противколски топови	Гранате за пк. топове	„Пито"	Гранате за „Пито"	Сигнални пиштољи	Ракете
				деф.	офан.								
				4		17	150						
				5		7	55						
				1		3	41						
				8		3	15						
				30		9	72	2	155	1	75		
2	26 16	1	8 10 14	161	74	35	375					2	10
2	28	2	20 20	155	57	52	555						
1	15 4	1	44 54	72	239	26	109					1	8
1	44 34 54	1	40 48	169		84	683					1	10
1	55 60 70	2	90 50 110	54	52	41	302					1	18
7	102	7	186	659	422	277	2.357	2	155	1	75	5	46

БР. 161

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЈАХАЋИХ И ТОВАРНИХ КОЊА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ДАН 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

СТОКА

Бројно стање на дан 31-III-43 год.

ЈЕДИНИЦА	Јахаћих коња	ТОВАРНИХ КОЊА	
		бојна комора	комора
Штаб бригаде	2		9
Интендантура	3		14
Санитет	2		5
Пионирски вод		400 м. кабла, 5 нагаз. мина, пионирски алат, капсле 300	4
Противколска чета		28	2
I батаљон		18	12
II батаљон		16	19
III батаљон		19	13
IV батаљон	4	24	10
VI батаљон	1	30	13
СВЕГА	12	135	101
		Укупно	248

[1] Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/7, к. 706 А.

БР. 162

СПИСАК БОРАЦА ПРБЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ РАЊЕНИХ У БОРБАМА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 15 ФЕБРУАРА ДО 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

Ред. бр.	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ	Одакле је	Кад је рањен	Где је рањен
	I Батаљон:			
1	Радуловић Лазар	Даниловград	17 фебр. 1943	Иван-Седло
2	Гардашевић Божо	Цетиње	21 „	„
3	Свобода Перо	Шибеник	21 „	„
4	Јововић Слободан	Даниловград	21 „	„
5	Косић Вошко	Прњавор	21 „	Тарчин
6	Ђоје Јожо	Гламоч	23 „	Брадина
7	Милутиновић Драго	Подгорица	23 „	„
8	Сушић Дервиш	Власеница	23 „	„
9	Секулић Петар	Даниловград	23 „	„
10	Симић Новак	Прњавор	23 „	„
11	Мушикић Војислав	Никшић	24 „	„
12	Вучковић Петар	Грахово, Никшић	28 „	Реповци
13	Грбовић Драго	Жабљак, Шавник	5 III	Ждримци
14	Машковић Саво	Осредци, Колашин	15 „	Чичево
15	Понивода Блажо	Цетиње	15 „	„
16	Прља Милутин	Цетиње	15 „	„
17	Тошић Момчило	Жабљак, Шавник	15 „	„
18	Одан Јуре	Метковић	15 „	„
19	Барашин Васо	Прњавор	15 „	„
20	Зоговић Вујадин	Полимље, Андријев.	15 „	„
21	Поповић Радован	Цетиње	15 „	„
22	Милутиновић Душан	Подгорица	15 „	„
23	Мартиновић Љубо	Вајице, Цетиње	15 „	„
24	Симић Илија	Прњавор	15 „	„
25	Чамбер Т. Ђорђије	Сански Мост	20 „	Бојићи
26	Гранов С. Ћамил	Фоча	20 „	„
27	Вујадиновић Недељко	Радановци, Ливно	20 „	„
28	Мехинагић Хајдурин	Грачаница	20 „	„
29	Бабић Ј. Никола	Ливно	20 „	„

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—7, к. 706 А.

Рел. бр.	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ	Одакле је	Кад је рањен	Где је рањен
	II Батаљон:			
30	Вела Никола	Макарска	20 II 1943	Трешњевица
31	Вукотић Васо	Подгорица	20 „	Иван-Седло
32	Бујић Јаков	Прњавор	20 „	Трешњевица
33	Тало Меха	Тешањ	20 „	Трешњевица
34	Комадина Јаков	Шибеник	20 „	Иван-Седло
35	Врбањ Салко	Бојска, Г. Вакуф	20 „	„
36	Ивић Иван	Винов, Сплит	20 „	„
37	Мартинић Јосип	Хвар	22 „	Раштелица
38	Тошковић Рајко	Подгорица	22 „	„
39	Радовановић Тугомир	Хвар	22 „	„
40	Вучинић Бранка	Подгорица	22 „	„
41	Миладић Жарко	Прњавор	20 „	Бојићи
42	Маленица Миле	Шибеник	20 „	„
43	Дамановић Војин	Подгорица	20 III 1943	Бојићи
44	Деспонић Стево	Вос. Грахово	20 „	„
45	Дујаковић Јово	Прњавор	20	„
46	Ковачевић Михаило	Прњавор	20 „	„
	III Батаљон:			
47	Мирковић Мирко	Србац	23 II 1943	Брадина
48	Радинковић Милан	Јошавка	23 „	„
49	Јовановић Мијушко	Трстеник	23 „	„
50	Гугић Драго	Корчула	23 „	„
51	Тутњиловић Алекса	Прњавор	23 „	Реповци
52	Керезовић Илија	Отпочиваљка	23 „	„
53	Карановић Бранко	Дрвар	23 „	„
54	Вучеиовић Војислав	Ситнеж	23 „	„
55	Кујунџић Перо	Фоча	2 III	Цврче
56	Дерајић Рајко	Бранешци, Прњавор	4 „	Г. Вакуф
57	Тадић Марко	Сиљ	4 „	„
58	Андрић Владислав	Крагујевац	4 „	„
59	Гајевић Милорад	Крагујевац	4 „	„
60	Трнинић Вид	Прњавор	4 „	„
61	Милетић Драган	Ливно	14 „	Главатичево
62	Влагојевић Драгоје	Прњавор	14 „	„
63	Кедочан Бранко	Дрвар	14 „	„
64	Кокић Јуре	Шибеник	20 „	Дагањ
65	Гак Анка	Дубрава	20 „	„
66	Живаљевић Александар	Крагујевац	20 „	„
67	Михановић Недељко		20 „	„
68	Марковић Мирослав	Крагујевац	20 „	„
69	Јоксимовић Владета	Брњица, Крагујевац	20 „	„
70	Петковић Љубо	Прњавор	20 „	„
71	Маринковић Андреја	Крагујевац	20 „	„

Ред. бр.	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ	Одакле је	Кад је рањен	Где је рањен
	IV Батаљон:			
72	Бјеланић Драгутин	Прњавор	21 II 1943	Брадина
73	Бјелиш Шиме	Метковић	21 „	„
74	Гудјула Жарко	Жича, жички	21 „	„
75	Калаузовић Урош	Београд	21 „	„
76	Ђурић Анђелко	Вуковско, Бугојно	21 „	„
77	Мирковић Славољуб	Краљево	21 „	„
78	Мицић Дамјан	Прњавор	21 „	„
79	Тошић Новак	Прњавор	21 „	„
80	Стокић Сретко	Прњавор	21 „	„
81	Марчета Петар	Ливно	21 „	„
82	Петровић Славољуб	Краљево	21 „	„
83	Навловић Анђелко	Вуковско, Бугојно	21 „	„
84	Кркобабић Јела	Врлика, Сињ	21 II 1943	Брадина
85	Блажек Антун	Теслић	21 „	„
86	Борисављевић Милосав	Краљево	21 „	„
87	Видић Вид	Палачковци, Прњавор	21 „	„
88	Влајић Бранко	Штрбци, Прњавор	21 „	„
89	Барушић Јанко	Вуковско, Бугојно	21 „	„
90	Михајловић Предраг	К. Митровица	21 „	„
91	Жарковић Божо	К. Митровица	21 „	„
92	Стругар Митар	Цаклин, Цетиње	21 „	„
93	Тинтар Воса	Бастаси, В. Грахово	21 „	„
94	Вуковић Жарко	Винска, Дервента	21 „	„
95	Ковачевић Златко	Палачковци, Прњавор	21 „	„
96	Станојевић Драгољуб	Палачковци, Прњавор	21 „	„
97	Леон Мате	Заблаће, Шибеник	21 „	„
98	Маричић Живан	Крушевица, жички	21 „	„
99	Јањићић Мирко	Кочићево, Градишка	20 III	нехотично
100	Ковачевић Душан	Прњавор	20 „	Улог
101	Вујовић Милутин	Чачак	20 „	„

Ред. бр.	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ	Одакле је	Када је рањен	Где је рањен
	VI Батаљон:			
102	Фабијановић Анте	Брач	27 III 1943	Устиколина
103	Андрић Бранко	Ноћај. Мачва	20 II	Коњиц
104	Мостић Милан	Ноћаји, Митровица	20 „	„
105	Живковић Душан	Београд	20 „	„
106	Трнинић Живко	Шабац	20 „	„
107	Гунић Лука	Прњавор	20 „	„
108	Пенез Блаж	Шибеник	20 „	„
109	Пантић Милорад	Горажде	20 „	„
110	Ваљски Антон	Прњавор	20 „	„
111	Главина Такче	Макарска	20 „	„
112	Тулић Невенко	Прњавор	20 „	„
113	Шенета Петар	Шибеник	24 „	„
114	Мишић Живорад	Умка	24 „	„
115	Грујић Марко	Прњавор	24 „	„
116	Мариновић Нико	Макарска	24 „	„
117	Танасијевић Миливоје	Умка	24 „	„
118	Гиљевић Петар	Макарска	24 „	„
119	Чврљак Иво	Шибеник	24 „	„
120	Цекић Добривоје		20 III	Улог
121	Ђордаш Душан		20 „	„
122	Маринковић Зора		20 „	„
123	Барбир Мате		20 „	„

БР. 163

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ШТАВУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
I БАТАЉОНА III БРИГАДЕ
31. III-1943 г.

ИЗВЕШТАЈ

О војним акцијама I Батаљона III Бригаде од 15-31-III 1943 године

16-III. Јединице овога батаљона држале су положај према Јабланици, али надирањем непријатеља били смо приморани да се повучемо са тих положаја и да зазузмемо положај преко потока Идбар према Острошцу. На овим по-

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/15, к. 711 А.

ложајима смо одмах примили борбу, непријатељ је одбијен уз веће губитке. На нашој страни је био 1 мртав и 1 рањен.

17-III. Јединице овога батаљона налазиле су се на истим положајима, истурајући патроле напред према непријатељу, других промена није било.

18-III. Јединице овог батаљона налазиле су се на истим положајима без промене.

19-III. Јединице овог батаљона налазиле су се на истим положајима. Непријатељ је надирао на положаје VII Крајишке бригаде која се повукла, тако да смо и ми били приморани да се повучемо са наших положаја на нове положаје Црвена кота[2] и Црни Врх.

20-III. Јединице овог батаљона држале су положаје на истим котама, у току дана четничке банде су се подвукле нашим положајима, борба је вођена 3 сата. Непријатељски губици били су већи, док на нашој страни је било 2 друга лакше рањено. Непријатељ је задржан до ноћи. Преко ноћи ми смо заузели нове положаје на коти 933 и 908 изнад села Г. Бјела.

21-III. Јединице овога батаљона налазиле су се на истим положајима, преко ноћи смо спуштали делове наших снага у исто село да испитају податке о непријатељу.

22-III. Остали на истим положајима; преко ноћи опет у село са истим задатком.

23-III. Јединице овог батаљона налазиле су се на истим положајима без важних промена.

24-III. Јединице овог батаљона налазиле су се на истим положајима без промена. У току ноћи сменили смо јединице IV Батаљона II Бригаде.

25-III. Јединице овога батаљона налазиле су се на положајима Паклено, где су одржавале војне и политичке часове и слале патроле преко реке Неретве у село Шпиљани ради прикупљања података о непријатељу.

26-III. На истим положајима, одржавани војни и политички часови без других промена.

27-III. На истим положајима, без промене.

28-III. На истим положајима, један друг је нестао из I чете и не може се закључити шта је са њим било.

29-III. На истим положајима одржана је конференција са командама чета, водницима и десетарима, у погледу наредбе Врховног штаба о потрошњи муниције, оцени отстојања и потреби отварања ватре под командом, о дисциплини и поштовању командног особља и оспособљавању свих другова на све врсте наоружања које имамо.

---

[2] Црвен (к. 918)

30-III. Јединице овог батаљона налазиле су се на истим положајима, предвече покрет у село Језеро, док је једна чета остала и даље на положају.

31-III. Јединице овога батаљона налазиле су се у селу Језеро, одржани су војни и политички часови као и егзерцир.

Пол. комесар
Јосип Гиздић

Командант
М.[3] Атлагић

БР. 164

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ПРВОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ДАН 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

БРОЈНО СТАЊЕ

Људства код 1. батаљона од 15-III до 31-III-1943 год.

ЈЕДИНИЦЕ	На лицу		У расходу		По списку		Примедба
	мушк.	женс.	мушк.	женс.	мушк.	женс.	
Штаб батаљона	15	1	—	—	15	1	
I чета	52	3	11	1	63	4	240 239 272
II чета	43	4	18	—	61	4	751 201 30
III чета	42	3	амбул. 11	—	53	3	231 41 272
Бацачко одељење	12	1	—	—	12	1	
Редни вод	37	18	—	—	37	18	
Свега:	201	30	40	1	241	31	

Пол. комесар
Јосип Гиздић

Командант
М. Атлагић

[3] Милан

[1] Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/12, к. 711-А.

БР. 165

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О АКЦИЈАМА ИЗВЕДЕНИМ У БРЕМЕНУ ОД 15 ДО 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ II БАТАЉОНА
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
Положај 31-III-1943 г.

ШТАБУ III БРИГАДЕ

Положај

Достављамо 15-тодневни извјештај о акцијама од 15-III до 31-III-1943 г.

15-III-1943 г. Батаљон је прешао преко Неретве; гдје смо преноћили.

16-III-1943 г. Кренули смо навече и прешли преко села Идбара, гдје смо изнад села према непријатељу држали положај до 20-III без борбе.

20-III-1943 г. Бршили смо напад на непријатеља. Резултат о жртвама непријатеља није познат, док код нас није било ништа.

21-III.—26-III. 43 г. Наш батаљон држао је положај више села Бјела.

26 и 27-III-43 г. Батаљон се је спуштао у село Бјела са задатком да претресе село и похвата четничку банду: — 27. III борба је вођена али без успјеха. — Код оних који су пуцали на нас, тј. из оних кућа потјерали смо 18 оваца, 1 краву и 1 коњче натоварено са животним намирницама. —

28-30-III. Братили смо се на исте положаје више Бјеле.

Уз друг. и борб. поздрав

С. Ф. — С. Н.

Ћуп[2] **Пећанац[3]**

---

[1] Оригинал, писан плавим мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/15, к. 711 А.

[2] Народни херој Милан Ћуп. Погинуо 1944 год. као замјеник команданта Седме крајишке НОУ бригаде.

[3] Никола

БР. 166

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОКРЕТИМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
III БАТ. III БРИГАДЕ
31 марта 1943 год.

ШТАБУ III КРАЈ. БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о војним акцијама за вријеме од 15 до 31 марта.

16 и 17 ов. мј. Батаљон се као резерва нашега II Батаљона и снага VII Хрватске дивизије одмарао у с. Драган Селу, са потребним обезбјеђењем.

18, 19 и 20 ов. мј. Батаљон је држао положај према непријатељу изнад долине потока Идбар, к. Орленица, Бодиљ, Тамара, држећи чврсту везу са сусједним снагама. Непријатељ је за то вријеме наваљивао неколико пута на наше положаје али је био одбијен. Услијед тога што је непријатељ наваљивао на лијево крило наше Бригаде, Батаљон се је 20 ов. мј. навече повукао нешто у назад на више коте (Вис). Пошто је непријатељ био подишао, батаљон је са јачим дијелом снага вршио противнапад. Непријатељ је одбијен и повраћен на старе положаје.

21 ов. мј. Батаљон се пребацио преко с. Бјела, Штрбине на Црно Поље и на томе положају остао до 24 ов. мј. држећи чврсту везу са сусједним снагама наше Бригаде и осигуравајући се у лијево. Непријатељ се није појављивао.

25 ов. мј. Батаљон се зором раном повукао са Црнога Поља на одмарање на просторији с. Гакићи и Цајићи, дајући потребно обезбјеђење и држећи чврсту везу са сусједним снагама. На тој просторији Батаљон је остао до 30 ов. мј. и у вези наређења пребацио се на просторију с. Долови на којој се и сада налази.

За вријеме протеклих 15 дана заробљено је 5 непријатељских товарних коња, један сандук санитетског материјала и 1 карабин.

---

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/15, к. 711 А.

Непријатељ је имао 1 мртвог и неколико рањених.
Наши губици 2 друга лако рањена. Подаци су достављени.
Другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Данило[2]

Командант,
Саво Трикић

БР. 167

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ ВАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 15 ДО 31 МАРТА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
IV БАТ. III БРИГАДЕ
31. III. 43 год.

ШТАБУ III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

15-тодневни извјештај о војним акцијама и раду од 15 до 31 марта.

15-III-43 г. Бат. је извршио покрет из села Ступара у 20 часова и у току ноћи пребацио се кроз Јабланицу и поставио се са десне стране ријеке Неретве са задатком да обезбиједи и даље прелаз преко ћуприје и да по преласку свих снага поруши ћуприју и магацине у Јабланици; истог дана са двије чете поставио се на просторију с. Папраска.

16-III-43 г. Бат. је заузео положај на ушћу ријеке Раме у Неретву, и водио борбу са непријатељем; њихови губици непознати, на нашој страни 2 мртва, 6 рањених и једна другарица нестала. Услијед непријатељске навале бат. је био приморан да се повуче у село Доброшче.[2]

---

[2] Симоновић

[1] Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/15, к. 711 А.

[2] Вјероватно Добригошће.

Истог дана дијелови наше III чете водили су борбу на ћуприји са четницима и Њемцима, гдје су убили 3 четника и неколико Њемаца.

17-III-43 г. Бат. је извршио покрет у 0.30 часова са поменуте просторије и поставио се на просторију Идбар и био резерва I батаљону.

18-III-43 г. Бат. је држао положај на великом и малом Вису коте 1152.

19-III-43 г. Бат. је држао исте положаје; са једним дијеловима пребацио се на просторију Рапта Колибе, са задатком: затварање правца Бјелашнице планине и контролисање Г. и Д. Језера.

20-III-43 г. Бат. се је пребацио са поменуте просторије са задатком да протјера четничку банду која је надирала у том правцу, односно према Рапта Колиби. Бат. је заузео положаје и зауставио надирање четничке банде и водио борбу цијелу ноћ, гдје је банда правила два пута контра-јуриш, и наше су снаге оба пута одбиле.

21-III-43 г. Бат. се повукао на нове положаје Здравац; истог дана бат. се је поставио на просторији Послушник, са задатком: контролисање и затварање правца према Раков влас[3] и Д. Језеро.

22—24-III-43 г. Бат. је био на истој просторији са истим задатком.

25-III-43 г. Бат. је повукао своје снаге на просторију Попратоне[4]—Бањац, и остао до [31-III] као резерва I и II батаљону.

ВОЈНИ РАД

На дан 23 о. м. одржан је састанак свих у бат. водника и десетара на којему је говорено о дужности водника и десетара за вријеме борбе и како водници слабо воде рачуна о својим десетинама и слабо воде контролу над војницима. Истог дана одржано је војно-политичко-савјетовање са командама чета, на којему су изношени недостаци у посљедњој акцији и прочитане наредбе од Бригаде и Врховног шта-

[3] Раков Лаз
[4] Вјероватно Попрадине.

ба, и казне другова који су пљачкали цибак,[5] конзерве и цигарете.

На дан 23 о. м. одржана је Батаљонска војна конференција на којој су изношени недостаци у посљедњим акцијама, и прочитана наредба Врховног штаба о исхрани и наредба о потрошњи муниције, и изношено како су војници у посљедњој акцији имали слабо повјерење сами у себе. а нарочито у вези кад је I бат. отступио.

На дан 25 о. м. командант наше Бригаде[6] одржао је једно војно-политичко предавање у вези дезертерства и слабости у овом батаљону, као и о важности и дужности извиђачки патрола, о шпарању[7] муниције итд.

На дан 30 о. м. одржан је војни час са III четом на којему је указивано на потребу рада и реда у чети, на потребу вршења дужности, потребу другарства као и пожртвовања и дружељубља између бораца.

На дан 30 о. м. одржана је војно-политичка конференција са командама чета на којој су изношени пропусти и учињене грешке у раду, прокритиковане грешке и донесен закључак да се продужи са бољим и правилним радом.

Команда I чете одржала у току ових 15 дана два састанка војна на којима су изношени недостаци у раду и критиковане грешке.

Команда чете одржала је са водницима и десетарима три састанка на којима је указивано на њихову неактивност, недостатке у раду и у дисциплини, даље им је указана њихова дужност, њихова улога како у борби тако и уопште.

Команда чете одржала је са цијелом четом два часа на којима се предавало о наступању и отступању, о искоришћавању природних заклона и моћи свога оружја. Одржавани су још часови по водовима и десетинама на којима су предавали чланови команде чете и водници и десетари.

Команда II чете одржала је у току ових петнаест дана војне састанке на којима [је]претресан рад и критиковани недостаци, као и одређени задаци за будући рад.

Команда чете одржала је три састанка са водницима и десетарима на којима је критикован рад водника и десетара и указано им на њихову дужност и постављени задаци за будући рад.

Команда III чете одржала у току ових 15 дана два састанка на којима су изношени недостаци у раду, недостаци

---

[5] Двопек
[6] Никола Карановић
[7] Штедњи

у чети, недостаци су критиковани и постављени задаци за поправљање стања у чети и учвршћење војне дисциплине.

Команда чете одржала је са водницима и десетарима три састанка на којима је говорено о дужности водника и десетара, како треба да руководе са својим дијеловима, да држе предавања војницима о тактици и начину борбе за што успјешније уништавање непријатеља, као и успособљавање [за] руковање свим врстама оружја.

Одржана су са цијелом четом 4 часа на којима се је предавало о стражарској служби, о дужности патроле претходнице, о храбрости и пожртвовању у борби.

Пратећи вод и радни у току ових 15 дана одржали су само један час војни на којему је говорено о дисциплини.

Борбеност и дисциплина овога батаљона је прилична.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Н.[8] Јоичић

Командант
Боснић[9]

---

[8] Никола
[9] Милан

II

NJEMAČKA I ITALIJANSKA DOKUMENTA

BR. 168

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 1 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

Sjedište, 2. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 387/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 3538
Primljeno: 2 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

1. III. 43: Akcija „WEISS II“ i „MOSTAR“:

Akcija „Weiss II“, SS-div. i 369 div. teče po planu. Između 717 i 718 div., na prostoru sjeverozapadno od linije JABLANICA—PROZOR, nagomilavaju se jake

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, (kut. 3 c/4).

snage neprijatelja.[2] Tamo postoji opasnost proboja na sjever.

SS-div.:

Neprijatelj ispred Zapadne borbene grupe povlači se ka jugoistoku.[3] Glavnina borbene grupe stigla je u DRVAR da bi produžila napad u pravcu BOS. GRAHOVA. Ispred Istočne grupe neprijatelj izmiče ka jugu i jugoistoku. Borbena grupa ostala je u dodiru sa neprijateljem i izbila na liniju istočno od SUTORLIJA—OPALJENICA.[4] Istočno krilo napredovalo je preko G. RIBNIKA—VELIKOG ŠLJEMENA (1388). Po izjavama stanovništva, komunisti su 26 februara u 20.00 časova prošli kroz RIBNIK u pravcu GLAMOČA.

369 div.:

U borbi protiv upornog i u pravcu juga i jugoistoka otstupajućeg neprijatelja[5] divizija je izbila na liniju 4 km jugozapadno od PERIŠIĆA — ivica šume, južno od BJELOVINE — PODGORIJA i istočno, i pomjerila se ka jugoistoku radi pročešljavanja šumske oblasti.

Neprijateljski gubici 28 februara: 29 mrtvih, 50 ranjenih

717 div.:

28. II. krenula je sa prostora jugozapadno od G. VAKUFA. Desno krilo napredovalo je ka jugu 4 km. Neprijatelj nepoznate jačine u pozadini. Borbene grupe neposredno jugozapadno od G. VAKUFA. Protivmjere se spremaju.

Sopstveni gubici: 1 mrtav, 24 ranjena.

Kod neprijatelja konstatovano 80 mrtvih. [6]

---

[2] Na prostoriji Konjic, Prozor, Posušje, Jablanica nalazila se Udarna grupa Vrhovnog štaba NOV i POJ: Prva i Druga proleterska, Treća, Sedma i Deveta NOU divizija.

[3] Odnosi se na Osmu i Desetu krajišku NOU brigadu.

[4] Borbe sa Istočnom grupom SS divizije „Prinz Eugen" vodile su vjerovatno jedinice Četvrte krajiške brigade Pete NOU divizije.

[5] Protiv 369 divizije borbe su vodile jedinice Pete NOU divizije.

[6] Nijemci kao i Italijani, u svojim izvještajima redovno su davali netačne podatke o gubicima jedinica NOV. Neprijatelj je u gubitke ubrajao i neboračko stanovništvo koje je ubijao ili internirao. To se jasno vidi i iz dokumenta br. 204, knj. 10, tom IV, gdje se navodi da su jedinice 187 divizije zarobile 400 ljudi. Međutim, u operaciskom dnevniku Šeste krajiške NOU brigade (koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/5, kut. 767) o ovom zarobljavanju piše: „U selu Jelašinovcima neprijatelj je pobio preko 400 duša na najzvjerskiji način"... Ovo potvrđuje i dok. br. 294 u kome se govori o stečenom isku-

718 div.:

Neprijatelj pruža žilav otpor ispred napadne grupe koja nastupa zapadno od druma. Istočna grupa, poslije kratke borbe, odbacila je neprijatelja na zapad i noću između 28. II. i 1. III. prodrla do Konjica.[7]

Sopstveni gubici: 1 mrtav, 3 ranjena.

Kod neprijatelja 7 mrtvih; zaplijenjen 1 p. t. top i 2 laka mitraljeza.

Stanje kod Mostara uglavnom bez promjene. Komunisti se povlače ispred četnika u sjevernom i zapadnom pravcu.

Četnici u napadu preko NERETVE južno od JABLANICE u sjeverozapadnom pravcu.[8]

Vazduhoplovstvo: Težište pred 718 div. shodno situaciji kod neprijatelja. 50 borbenih letova.

Zapadna Bosna, Istočna Bosna:

Na prostoru PRNJAVOR (sjeverozapadno od BANJA LUKE) neprijatelj je pri pojavi njemačkih trupa naglo otstupio ka jugu. Kod neprijatelja 28 mrtvih, neznatan plijen. Četnici sa prostora SARAJEVO prikupljaju se za akciju protiv komunista, 36 km južno od TUZLE.

Srbija:

Prepad na srp. polic. stanicu zapadno od MLADENOVCA. Žičana željeznica MAJDANPEK—MILANOVAC razorena. Istraga u toku.

Komandant Jugoistoka

(M. P.) Za tačnost prepisa:

Drechsler

poručnik

---

stvu — ubijanju stanovništva — u operacijama „Weiss II". O vjerodostojnosti neprijateljskih podataka o gubicima jedinica NOV vidi u dok. br. 312.

[7] Borbe su vodili dijelovi Prve proleterske divizije.

[8] Protiv italijansko-četničkih kolona koje su nastupale sa pravca Mostara borbe su vodile ovog dana jedinice Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije.

BR. 169

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 1 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI I DOLINI NERETVE[1]

Datum i čas
opreme 3. III. 1943 u 0,10 sati
prijema 3. III. 1943 u 3 sata

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3546
Stiglo 3 marta 1943-XXI

TELEGRAM

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI[2] — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
i na znanje
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Br. 224/A/3.—

NOVOSTI U 21 SAT DNE 1 MARTA 1943-XXI

SS DIVIZIJA:

Zapadna grupa nije produžila zbog prekinutog druma 3 km jugozapadno od Drvara. —

Istočna grupa je doprla do linije Veliki Vrh 1383 (Drvar UQ—EO)—Potoci 1028 (Drvar US—EQ)—Uvalica (Drvar VK—EQ). —

Jake neprijateljske formacije nalaze se još na 8 km jugoistočno od Drvara, na uzvisinama s obe strane rijeke Unac.[3]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

[2] Skraćenica od Comando superiore FF.AA. „Slovenia-Dalmazia" — Viša komanda oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" (što je ustvari Druga italijanska armija, sa sjedištem na Sušaku).

[3] Odnosi se na Osmu krajišku brigadu Četvrte NOU divizije.

369 DIVIZIJA:

Sa svim jedinicama prešla je šumovitu planinu Čardak (Jajce VU—ZI—DX—DV) i doprla do linije: Hotkovci (Drvar VO—VQ—DV)—Prijani—(Jajce VU—DR) Malčana k. 1497 (Jajce ZN—ZP—DR) naišavši na slab neprijateljski otpor; napredovanje je bilo otežavano vrlo teškim terenom i mnogobrojnim prekidima ceste.

717 DIVIZIJA:

Neprijatelj se sa nekim jedinicama povukao u pravcu jugozapada, juga i jugoistoka, prema klancu na jugu od Trlice (Prozor NM—CS; brdo Mlične (k 1807)[4] (Prozor MK—NH—CS) i k. 1541 (Prozor NH—CS) zaposjednuti su od neprijatelja[5].

Noćni napad neprijatelja, u jačini bataljona, na Grudicu (Prozor NK—CS) odbijen je.

Nakon teških borbi divizija je doprla na liniju: Mrljevine k. 1364 (Prozor NH—CS)—Grudica (Prozor NK—CS)—k. 1118 (Prozor NM—CS)—Crni vrh k. 1206 (Prozor OJ—CS)— Mračaj (Prozor OL—CS). Pretrpljeni gubici: 2 mrtva, 10 ranjenih; naneseni: 19 izbrojanih mrtvih.

SEKTOR 749 PUKA:

Ništa značajno da se izvijesti.

718 DIVIZIJA:

Izviđački napadi iz Konjica u pravcu Rame (Prozor PL—CF) nakon što su svladali 10 prekida ceste, naišli su u blizini Pokojišta (Konjic QO—CD) na jake neprijateljske formacije koje zauzimaju uzvisine desno i lijevo od ceste.[6]

Prema obavještenjima od strane stanovništva, neprijateljske snage povukle su se iz Konjica u pravcu Prozora, noseći sobom mnogobrojne ranjenike.

Njemački gubici: 1 mrtav, 5 ranjenih.

Hrvatski: 1 mrtav, 2 ranjena.

MAJOR BOBBIO

7 prepisa:
— 1 Ekselenciji
— 1 Načelniku štaba
— 1 Zam. nač. štaba
— 2 Operativnom odjeljenju
— 1 Obavještajnom odjeljenju
— 1 Kr. karabinjerima

---

[4] Mlična Gl. (trig. 1807)

[5] O jedinicama NOV koje su bile na pomenutom sektoru vidi u dok. br. 5.

[6] Kod Pokojišta (6 km sjeverozapadno od Konjica) položaje su držale jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

BR. 170

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 1 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINACA NOV U HERCEGOVINI[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3482
Stiglo 2 marta 1943-XXI

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 2 marta 43

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA
SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje
GUVERNERU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 2950/Op

Operativno odjeljenje
poslalo prepis Obavješt. odjelj.
Kr. karabinjerima
2 marta 1943-XXI

IZVJEŠTAJ OD DANA 1 MARTA U 18 ČASOVA

Sektor „Murge"

Operacije protiv velikog broja partizana porazmještenih s obje strane Neretve, prema ulazu u dolinu Drežnice, započete 23 februara, nalaze se pri završetku nakon naizmjeničnih zgoda i nezgoda, koje su jako angažovale naše trupe i formacije hercegovačkih i crnogorskih dobrovoljaca. Kolona[2] koja operiše istočno od Neretve, nakon što je izvela sjajan manevar zaokružavanja duž besputne strane istočno od puta Bijela—Stanovi (Prozor PH—QH—BQ—BN), danas se prvo utvr-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Odnosi se na kolonu A, koja je u svom sastavu imala 2.500 hercegovačkih četnika i Treći bataljon Pedeset šestog italijanskog puka.

dila na Klb Polju (PN—BQ) i Stajama (PN—BS), da bi zatim napala na bok partizanskog postrojenja u predjelu Jasenski Gvozd (PN—BQ).[3] U kasnim popodnevnim časovima naše formacije su zauzele D. Grabovicu (PL—BQ) i Gornje Selo (PL—BN) i zatvorile u dolini Neretve veliki broj partizana, koji su na povlačenju zapalili sela i osamljene kućice u onom predjelu. U toku je čišćenje protivničkih snaga, koje su zatvorene na uzanom prostoru. Zapadno od Neretve nacionalna odjeljenja i dobrovoljačke formacije, pretežno crnogorske,[4] borili su se tri dana bez prestanka protiv znatnih partizanskih snaga snabdjevenih topovima i mnogobrojnim automatskim oružjem, koje su suprotstavile žestok otpor i često prelazile u protivnapade, i prisilile crnogorske formacije da se povuku na svoje polazne baze.[5]

Jutros su s obnovljenom snagom nastavljene ofanzivne akcije. Jedinice i gore spomenute formacije u naletu su prešle položaje: kota 1055 (Mostar PI—BH) i Jastrebinka (PL—PN—EH) skršivši otpore partizana, koje još i sada progone prema dolini Drežanke.

Vazduhoplovstvo je neumornim efikasnim i trajnim akcijama doprinijelo da dođe do sloma protivnika s obje strane Neretve. Nisu još poznati naši i protivnički gubici.

U gornjoj dolini Neretve formacije antikomunističkih dobrovoljaca zauzele su Ostrožac (Konjic QK—CD), a zatim Čarski Vrh (Prozor CD), zatvorivši prilaze sa sjevera i istoka u dolinu Neretve i zadavši protivniku teške gubitke, koji se cijene, po prilici, na 500 mrtvih. Povoljne operacije koje se završavaju u dolini Neretve i najavljeni dolazak formacija Baćovića[6] u pravcu Imotskog dozvoljavaju da se sa vedrinom posmatra situacija Armiskog korpusa.

---

[3] Na Jasenskom Gvozdu bili su dijelovi Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterske divizije.

[4] Zapadno od Neretve dejstvovala je italijansko-četnička kolona B, sastava: 2.000 crnogorskih četnika koje je doveo pukovnik Bajo Stanišić i tri italijanska bataljona (Grupa Scotti: Prvi i Drugi bataljon Pedeset petog puka, Četrdeset deveti bataljon crnih košulja, brdska baterija 75/13 i baterija 105/15).

[5] Sa italijansko-četničkim kolonama koje su nastupale od pravca Mostara vodile su borbe jedinice Druge proleterske i Druge dalmatinske NOU brigade.

[6] Petar Baćović, major bivše jugoslovenske vojske, komandant četnika u Hercegovini, krenuo je sa svojim četnicima, kojih je bilo u početku ofanzive oko 2.700, 1 marta iz Dicma u pravcu Imotskog.

SEKTOR „MESSINA"

U toku dana 28 februara, lak pritisak ustanika na centar hrvatskog rasporeda prema Cerovu Dolcu (Mostar MH—AV) zadržan.[7]

Jučer, 28 februara, u popodnevnim časovima, ustaške jedinice su zauzele kotu 736 (Jurina Gl. CI—IH—AT).

Protivnički gubici pretrpljeni 28 februara uslijed vazduhoplovnih akcija bili bi otprilike 100 mrtvih. Službeni hrvatski gubici u toku 1 marta: 5 mrtvih i 3 ranjena.

Na Pelješcu zapažena je pojava partizanske grupe od, otprilike, 150 naoružanih u zoni G. Vrzugica[8] (Korčula XT—GZ). Čišćenje je u toku.

SEKTOR „MARCHE" I KOTOR

Obična djelatnost.

VAZDUHOPLOVNA DJELATNOST

Veoma intenzivna. U toku čitavog dana vazduhoplovstvo je, bombardovanjem, obasipanjem malim bombama i mitraljiranjem, neumorno pomagalo akciju kolona koje operišu istočno i zapadno od Neretve. Vedro. U nula časova 2 o. m. predajem komandu Armijskog korpusa Ekselenciji generalu Piazzoni.

GENERAL NEGRI

---

[7] Pritisak su vršili dijelovi Devete dalmatinske NOU divizije.

[8] Gornja Vrućica

BR. 171

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 2 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

4. III. 1943
Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija“

Pov. br. 401/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 3693
Primljeno 5 marta 1943

Sjedište, 4. III. 43.

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“
OPERATIVNO ODJELJENJE
OBAVJEŠTAJNO ODJELJENJE

Sjedište
2. III. 43:

Hrvatska: Vrijeme mutno. Upotreba vazduhoplovstva ograničeno mogućna. Neprijatelj pred SS-div. drži položaje, a pred 369. div. otstupa opštim pravcem GLAMOČ—LIVNO, obezbjeđujući se zaštitnicama. Potvrđena je vijest o oskudici hrane kod ustanika na prostoru LIVNO—MOSTAR. Težište borbi sjeverno od PROZORA.

SS-div.:

Prodor glavnine Zapadne grupe drumom ka GRAHOVU,[2] uslijed izgrađenih jakih prepreka južno od DRVARA, neće uslijediti prije 3 marta. Dijelovi vrše obilazak istočno da bi poslije izbili na drum jugozapadno od GRAHOVA i time ubrzali napredovanje glavnine (naročito motorizovanih dijelova).
Jak neprijatelj[3] na visovima s obje strane UNCA, 8 km jugoistočno od DRVARA.

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] Bosansko Grahovo

[3] Odnosi se na Osmu krajišku brigadu Četvrte NOU divizije.

Istočna grupa, u pročešljavanju na jug, izbila na liniju VELIKI VRH—POTOCI — 4 km južno od JAVORNIKA.

Namjera: Produženje prodiranja ka GRAHOVO—LIVNO, pročešljavanje istočno od linije DRVAR—GRAHOVO opštim pravcem na jug.

369 div.:

Probijanje, uz velike terenske teškoće i mnogobrojne drumske prepreke, kroz pošumljenu planinu s obje strane MLINIŠTA i izbijanje na liniju HOTKOVCI —PRIJANI—ALAKO VRH, održavajući samo slab dodir s neprijateljem. Prethodnica je imala noću 2 marta kod GLAMOČA i u daljem prodiranju na sedamnaestom kilometru sjeverozapadno od LIVNA sukob s neprijateljem. Bliži podaci nedostaju. Od 26 do 28 februara neprijatelj je imao 146 mrtvih.[4]

Namjera: Dalje prodiranje sa težištem na drumu za GLAMOČ i zapadno, da bi se obuhvatio neprijatelj ispred SS-divizije.

717 div.:

Neprijatelj istočno od druma VAKUF[5]—PROZOR izmakao. Noćni napadi neprijatelja u jačini bataljona osam kilometara jugozapadno od G. VAKUFA odbijeni. Divizija je pod borbom izbila na liniju 1464—1236—PIDRIŠ—1206—MRAČAJ. Gubici: Nijemci: 2 mrtva, 10 ranjenih. Kod neprijatelja konstatovano 19 mrtvih.

Namjera: Produženje napada sa težištem na sjevernom krilu, gdje će se dovesti glavnina 749 grenad. puka.

718 div.:

Glavnina borbene grupe stigla u KONJIC. Obezbeđujući dijelovi ostavljeni na IVAN SEDLU i visovima zapadno od druma. Sopstveni tenkovski napad u pravcu RAME po savlađivanju deset drumskih prepreka naišao je na neprijatelja na šestom kilometru sjeverozapadno od KONJICA.[6] Komunisti sa prostora KONJICA otstupili djelimično u pravcu PROZORA. Opasnost proboja na sjever izgleda da više ne postoji. Gubici: Nijemci: 1 mrtav, 5 ranjenih. Hrvati: 1 mrtav, 2 ranjena.

Namjera: Kao i dosada.

---

[4] Nijemci su u gubitke jedinica NOV računali i neboračko stanovništvo koje su ubijali. Vidi dok. br. 168 i 312.

[5] Gornji Vakuf

[6] Odnosi se na Petu crnogorsku brigadu Treće NOU divizije.

Situacija kod Mostara: uglavnom bez promjene. Italijani javljaju da neprijatelj daje žilav otpor njihovom napadu otprilike 8 kilometara južno od DREŽNICE.[7] Italijanska izviđačka djelatnost iz SINJA; pravac nije javljen.

Vazduhoplovstvo:

Tučenje naseljenih mjesta 8 km istočno od PROZORA. Na osnovu dosadašnjih podataka iz avionskih snimaka o KOLAŠINU nije se moglo konstatovati postojanje aerodroma. Prema snimcima izgleda da postoje aerodromska postrojenja na prostoru NIKŠIĆ, PODGORICA, DREANE.[8] Izviđanje se produžuje. 11 borbenih letova.

Srbija:

Vrijeme: Nepromijenjeno.
Radi odmazde za 4 ubijena pretsjednika opština kod POŽAREVCA strijeljano 40 lica. Pojedinačni manji prepadi. Bugarska p. a. baterija od 8,8 sm otišla je iz Borskog rudnika. Zaštitu vrši 5. bugarska p. a. baterija od 2,2 sm (10 topova).

Komandant Jugoistoka

(M. P.) Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

---

[7] Južno od Drežnice položaje su držale jedinice Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije.
[8] Berane

BR. 172

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 2 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3616
Stiglo 4 marta 1943-XXI

Načinjeno 7 prepisa:
1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Pomoć. Nač. štaba
2 Oper. odjeljenju
1 Obavj. odjeljenju
1 Odj. telekomunikacije

Datum i čas { otpreme 3.III.1943 23.55; prijema 4.III.1943 2.15 }

OD GRUPE BOBBIO

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNOM ODJELJENJU
i, na znanje
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Broj 232 A/3

VIJESTI U 21 SAT DNE 2 MARTA 1943-XXI

SS DIVIZIJA:

Zapadna kolona doprla je do Prekaje (Drvar UM—VO—EK) svladavši slabi neprijateljski otpor.

Istočna grupa nalazi se u zoni Poljice (Drvar UQ—US—EK). Opažen je neprijatelj u zoni Resanovci (Knin TI—TL—EH)—Vidovo Selo (Knin UH—UK—EK). Prvog marta jedna njemačka kolona za skupljanje vojnog materijala bila je napadnuta od oko 500 partizana na 40 km južno od Bos. Krupe.

Jedan ranjenik uspio je pobjeći.

O ostalim dijelovima kolonę nedostaju vijesti.[2]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 I/3).

[2] U operaciskom dnevniku Šeste krajiške brigade o rezultatu napada na ovu neprijateljsku kolonu piše sljedeće: „1 marta čete II bat.

369. DIVIZIJA:

Neprijatelj se povlači prema jugu. Izviđačka grupa iznenadnim napadom zauzela je Glamoč.

Glavnina divizije stigla je u Vaganj (Drvar VO—VQ—DR) —Medena Selišta (Drvar VS—DP)—Matrag k. 1413 (Jajce ZN—DP) — Cigansko Polje (Jajce ZP—ZR—DP) — k. 1541 (Jajce ZR—DP).

Neprijateljski gubici: 124 mrtva, 7 zarobljenih i 1 dezerter. Plijen: 2 mitraljeza, 2 p. mitraljeza, 14 pušaka, 5 rezervnih cijevi za mitraljez, 219 protivkolskih granata, 500 pješadijskih metaka, nekoliko granata od 10 sm, bombe od 8/12 sm, 20 konja, 10 kg eksploziva.

Sjedište Komande divizije u Glamoču.

717. DIVIZIJA:

Neprijatelj napada sa zapada u pravcu k. 1081 jakim formacijama.[3]

II bataljon 737. puka opkoljen je u Gradini (Prozor NK—CS) od neprijatelja jačine oko 1.000 ljudi.[4]

I bataljon 737. puka, hitno prebačen iz D. Vakufa, trebalo bi da se pobrine za oslobođenje.

Odbijeni su neprijateljski napadi u zoni Pidriš (Prozor NM—CS). Napredovanje u pravcu Prozora nije se produžilo zbog žilavog neprijateljskog otpora.

Neprijateljski gubici: 45 prebrojanih mrtvih, među kojima je jedan komesar. O pretrpljenim gubicima nije još javljeno, ali su značajni u opkoljenom bataljonu.

718. DIVIZIJA:

Opća situacija nepromijenjena. U toku je reorganizacija grupe Annacker, da bi produžila u pravcu Rame (Prozor OL—CF).

MAJOR BOBBIO

VI brig. u zasjedi na cesti Bosanska Krupa—Bosanski Petrovac ubile su 51 nepr. vojnika i ranile 32, i zarobile 10 nepr. vojnika. Ubijen je 1 njem. oficir i 1 je zarobljen. Uništeno je 8 teretnih kamiona, 1 tenk, 1 oklopna kola, 2 luksuzna auta, 2 motocikla i preko 1000 l benzina. Među kamionima uništen je 1 veliki kamion „pokretna radionica". Zaplijenjeno je 5.000 metaka, 29 pušaka, 3 strojnice, 3 puškomitraljeza, 8 pištolja, 1 protivkolski mitraljez, mnogo cipela, šinjela, bombi, koporana, čakšira, ćebadi, šatorskih krila, fišeklija, torbica, 2 konja i 1 kola i druge opreme..." (Dokumenat u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/5, k. 767). O ovom napadu vidi i u dok. br. 22.

[3] Odnosi se na jedinice Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije i Četvrte proleterske brigade Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 15.

[4] Isto

BR. 173

DNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 2 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Predmet wt.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

TELEGRAM

Br. 3542
Stiglo 3 marta 1943-XXI

Datum i čas { otpreme 2/3/43 20,50
prijema 3/3/43 2,15

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje
KOMANDI VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE — DUBROVNIK
KOMANDI PJEŠADISKE DIVIZIJE „MESSINA"—„MARCHE"—„MURGE"—„EMILIA"
KOMANDI VAZDUHOPLOVNE GRUPACIJE MOSTAR

Br. 2986/Op.—

IZVJEŠTAJ OD DANA 2 MARTA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Gro partizanskih formacija, koje su potučene u dolini Neretve, pobjegao je i ponovo prešao dolinu Drežanke.[2]

Grupe ustanika zapažene su u zoni Rakitno (Mostar MH—BL).

Vazduhoplovstvo je ustanovilo intenzivan pokret naoružanih ljudi, snabdjevenih kolima i teglećom stokom, u zoni Imotski, Posušje i Grude (KI—BD).[3]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] U ovo vrijeme u dolini Drežanke nalazile su se samo jedinice Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterske divizije.

[3] Na sektoru Imotski, Posušje i Grude nalazile su se jedinice Devete dalmatinske NOU divizije.

SEKTOR „MURGE"

Antikomunističke dobrovoljačke formacije iz Čarskog Vrha (Prozor PL—CD) stigle su i zauzele Jablanicu.

Kolona A[4] istočno od Neretve, nakon što je zauzela Grabovicu (Prozor PI—BS), nastavlja sa jednim dijelom svojih snaga prema sjeveru da bi se spojila sa antikomunističkim dobrovoljcima iz Jablanice.

Kolona B[5] zauzela je stanicu i naselje Drežnicu, te proširila svoj nadzor do Perutca (OL—BN), koji je danas poslije podne zauzela nakon što je uklonila ostatke protivničkih otpora.

Preduzimaju se mjere za zatvaranje doline Drežanke i doline Neretve sa glavnim dijelom kolone A.

Kolona B biće — čim bude moguće — odvojena da bi se stavila pod komandu divizije „Messina" u zoni Široki Brijeg.[6]

Dosad utvrđeni gubici 1 i 2 marta:

Kolona „A" antikomunističkih dobrovoljačkih odreda 65 što mrtvih što ranjenih, jedan mitraljez i 3 puškomitraljeza.

Još nije javljeno o gubicima kolone B.

U Konjicu poginuli oficir, o kome je javljeno u izvještaju od 26/II, jeste potporučnik NARDONE Angelo.

Danas po podne, 2 marta, stiglo je u zonu Mostar 1500 Hercegovaca[7] iz D. Glavatičeva (Konjic SX—BN), koji će biti upućeni u mjesto Pasičina (LI—AL), pod komandu divizije „Messina".

SEKTOR „MESSINA"

Jučer popodne, 1 marta, pojačani protivnički pritisak[8] potpuno zadržan prema koti 369 Mostar (KI—AT), na lijevom krilu hrvatskog rasporeda.

U toku su akcije za zauzimanje položaja: kota 604[9] M. Kruševica i kota 831 Trstike (IH—AT).

SEKTOR „MARCHE" I KOTOR

Obična djelatnost.

VAZDUHOPLOVNA DJELATNOST

Intenzivna mada je bila ometana, naročito ujutro, nepovoljnim atmosferskim prilikama.

---

[4] Sastav kolone A vidi u dok. br. 170, prim. 2.
[5] Sastav kolone B vidi u dok. br. 170, prim. 4.
[6] Vidi dok. br. 178 i 196.
[7] Odnosi se na četnike iz Hercegovine.
[8] Napade su vršile jedinice Devete dalmatinske NOU divizije.
[9] Na karti 1:100.000 ne postoji k. 604, već k. 804.

Izvršena su oružana izviđanja u dolini Neretve, u dolini Drežanke, u zoni rudnika i u zoni Posušje—Imotski.

Bombardovanja na Pocrta (Mostar LI—BD) Greda (IH—AT) u zoni Ružići (LI—AX) i u gornjem kraju doline Drežanke.

Vedro i jaki udari vjetra na mahove.

General PIAZZONI

7 prepisa:

— 1 za Ekselenciju
— 1 za Načelnika štaba
— 1 za Pomoćnika načelnika štaba
— 2 za Operativno odjeljenje
— 1 za Obavještajno odjeljenje
— 1 za Kr. karabinjere

BR. 174

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 3 MARTA 1943 GOD. O PRAVCIMA NASTUPANJA NJEMAČKE 717 I 718 DIVIZIJE I NAREĐENJE DA SE NIJEMCIMA ONEMOGUĆI ULAZAK U MOSTAR[1]

V. P. 10, 3 mart 1943 — XXI

TELEGRAM U POLASKU

OD KOMANDE SUPERSLODE

TAKTIČKOJ KOMANDI VI ARM. KORPUSA

Br. 3585. U vezi sa vašim današnjim br. 3206.

Prvo. Vrhovna komanda se već zauzela da se poznati sporazumi sa O. K. W.,[2] naročito u pogledu koordinacije te komande za operaciju u gornjoj dolini Neretve, u potpunosti i hitno sprovedu.

Drugo. Iz obavještenja O. B. S. O.[3] od 2 o. m. proizlazi da bi jedinice 718 divizije trebalo da udaraju od Konjica ka sjeveru da bi s leđa napale partizanske snage koje su raspoređene u zoni Prozor i suprotstavljaju se prethodnici 717 divizije, raspo-

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Oberkommando der Wehrmacht — Vrhovna komanda oružane sile

[3] Oberbefehlshaber Süd—Ost — Vrhovni komandant Jugoistoka (Balkana)

ređenoj južno od G. Vakufa. Možete utvrditi granice ove operacije preko oficira za vezu. Eventualni pokret na Mostar se predviđa samo po završetku ove akcije i pošto partizanske snage budu eliminisane iz doline Rame.
Treće. Stoga su, zasada, operacije njemačkih trupa ograničene sjeverno od poznate linije, a biće vremena za intervenciju u željenom smislu i jedne i druge Komande.
Četvrto. Na svaki način produžite da se suprotstavljate pokretu njemačkih trupa na Mostar, potvrđujući naredbu Vrhovne komande da zbog sigurnosti Mostara i rudnika moraju da nastave sa pomaganjem naših trupa.

GENERAL ROBOTTI[4]

BR. 175

IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 3 MARTA 1943 GOD. O PRAVCIMA NASTUPANJA SS „PRINZ EUGEN", 369 I 718 NJEMAČKE DIVIZIJE[1]

POVJERLJIVO

3. III. 1943

Sjedište, 3. 3. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija"

Pov. br. 387/43 (II)

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3580
Primljeno 3 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

Naknadni izvještaj uz pov. br. 387 od 2. III. 43

SS-divizija: Namjera:
Napad pravcem BOS. GRAHOVO sa težištem desno; produženje pročešljavanja opštim pravcem na jug.

---

[4] General Mario Robotti bio je komandant Više komande oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija".

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

369 divizija: Namjera: Produženje napada na PROZOR, u daljem toku obrazovanje jakog sjevernog krila, u sadejstvu sa 718 div., da bi se spriječili pokušaji neprijateljskog prodora na sjever.

718 divizija: Namjera: Obezbjeđenje KONJICA, sa dijelovima prodor na sjever, da bi se sa sopstvenog desnog krila upalo u pozadinu neprijatelja. U daljem toku obrazovanje jakog sjevernog krila, odgovarajuće sadejstvo sa 717 div.

Cilj: Uništenje jake neprijateljske grupe[2] između 717 i 718 divizije, tek poslije toga prodor ka MOSTARU.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

BR. 176

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 3 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"	VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" Operativno odjeljenje
Pov. br. 406/43	Br. 3730 Primljeno 5 marta 1943

5. III. 43

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Dnevni izvještaj od 3. III. 1943.

Akcija Weiss Mostar. Neprijatelj otstupa ispred SS-divizije. Jake borbe kod 717 pješ. divizije.

---

[2] Odnosi se na Udarnu grupu Vrhovnog štaba NOV i POJ.

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

SS-div.:

Zapadna grupa 3. III zauzela BOS. GRAHOVO. Istočna grupa stigla u POLJICE (19 km istočno-jugoistočno od DRVARA). Neprijatelj na prostoru RESANOVCI—VIDOVO SELO (8 km jugoistočno[2] od DRVARA) nastoji da izmakne na jugozapad.

369 div.:

Izviđački bataljon 3. III u 10.40 čas. zauzeo LIVNO. Glavnina div. uz slab dodir s neprijateljem izbila na liniju MEDENA SELIŠTA—MATRAG (1413) — M. VITOROG (1747).

Neprijatelj pred cijelim frontom naglo otstupa na jug.[3] Neprijateljski gubici: 124 mrtva, 7 zarobljenih (poslije saslušanja biće strijeljani), 1 bjegunac. Plijen: 2 teška mitraljeza, 2 laka mitraljeza, 14 pušaka, 5 mitraljeskih cijevi, 219 p. t. granata, 5500 metaka pješ. municije, izvjestan broj granata od 10 sm, 2 konja i 10 kg eksploziva.

717 div.:

Neprijatelj napada sa jačim snagama zapadni bok borbene grupe na 1 km jugoistočno od VOLJICE. Skupljanje neprijatelja ispred istočnog krila. Odbijeni su lokalni neprijateljski napadi neposredno zapadno od nastupnog druma u predelu PIDRIŠA.[4] Prvi bataljon 737 puka pridat kao pojačanje (za obezbjeđenje BUGOJNA). Kod neprijatelja konstatovano 45 mrtvih, od tih 1 komesar.

718 div.:

Opšta situacija bez promjene. Nema znakova za pokušaje neprijateljskog proboja na sjever u pravcu KISELJAKA.

Situacija kod Mostara: Italijani i četnici zauzeli DREŽNICU. Komunisti se povlače dolinom DREŽNICE na zapad.

Vazduhoplovstvo: 48 borbenih letova sa težištem pred 717 pješ. div. Uspešan napad sa bombama i avionskim oruđima na neprijateljske položaje 8 i 12 km jugozapadno od G. VAKUFA. Šest izviđačkih letova.

---

[2] Na karti: 14 km jugozapadno.

[3] Raspored jedinica NOV na pravcima nastupanja SS divizije „Prinz Eugen" i 369 divizije vidi u dok. br. 177, prim. 2.

[4] Raspored jedinica NOV između Prozora i Gornjeg Vakufa vidi u dok. br. 177, prim. 8 i 9.

Zapadna Bosna:

U uglu između UNE i SANE ponovo su konstatovane komunističke grupe. 14 km jugoistočno od BOS. KRUPE jače bande izvršile prepad na zadnje odjeljenje (jačine 40 ljudi) SS-divizije. Detaljniji izvještaji nedostaju.[5] Željeznički most 4 km sjeveroistočno od JAJCA (pruga BANJA LUKA—JAJCE) razoren. Organizacija Todt dovešće ga u ispravno stanje za 4—8 sedmica.

Srbija:

Iz političkih motiva ubijeno više Srba. Pojedinačne aktivne bande na planini KOSMAJU i RUDNIKU (sjeverno i južno od ARANĐELOVCA).[6] Razoreno 15 opštinskih ureda. Po izvještaju kontraobavještajne službe, 24 II kod ČAČKA spušteni su padobranom bivši jugoslov. podoficiri sa novim šiframa za Dražu Mihailovića — komandanta područja srednje Srbije. Draža Mihailović namjerava da izmijeni šifru za radiotelegrafski saobraćaj. Dijelovi borbene škole (za obuku bugarskih nižih starješina) stigli u NIŠ.

Komandant Jugoistoka

(M. P.) Za tačnost prepisa:

Drechsler
poručnik

---

[5] Vidi dok. br. 172, prim. 2.

[6] Odnosi se na Prvi šumadiski NOP odred.

BR. 177

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 3 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI, KOD GORNJEG VAKUFA I PROZORA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum { prijema: 5. III. 1943
otpreme: 4. III. 1943 u 22,20 sati

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3688
Stiglo 5. III. 43

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i na znanje:
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Broj 243/A/3

VIJESTI U 21 SAT DNE 3 MARTA 1943

SS divizija: Zapadna grupa, odbijajući jake neprijateljske formacije[2] u pravcu Livna, doprla je u 16 sati u Bos. Grahovo (Drvar TP—AP) i u 20 sati sa glavninom na liniju: Bos. Grahovo—V. Tičevo (Drvar UM—DV) i uzvisine Knin i Kuk (Drvar UO—DX). Istočna grupa doprla je u zonu M. Kik (Drvar US—DV), V. Kik (Drvar US—DV), Rore (Drvar VH—VK—

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/2).

[2] U ovo vrijeme, pravac Drvar—Bosansko Grahovo, branila je Deseta krajiška brigada; na pravcu Drvar—Rore—Glamoč bila je Osma krajiška brigada; na pravcu Drvar—Rore—Bosansko Grahovo bila je, dijelom Četvrta krajiška brigada, sa Drugim bataljonom Sedme krajiške brigade; ostale snage Sedme krajiške brigade imale su zadatak da brane pravac Glamoč—Livno i pravce koji su izvodili sa sjeverozapada između Glamoča i Kupresa; Deveta krajiška brigada zatvarala je pravac Kupres—Šujica, a dijelom snaga bila je prema Jajcu. Vidi dok. br. 64.

DV) odbivši Četvrtu komunističku brigadu[3] prema Šator Planini (Drvar US—VH—DT—DR) nakon teških borbi.

369 divizija: izviđačka grupa okupirala je Livno, ne naišavši na neprijateljski otpor.

Prema obavještenjima od strane stanovništva, neprijatelj se navodno premjestio u zonu Tomislav Grad[4] (Livno XP—CF) sa 2000 ljudi;[5] moral vrlo poljuljan.

Roem[6] Sedma komunistička brigada navodno se povlači na Kupres (Livno XR—XT—DE). Roem Deveta brigada u zoni Babići (Jajce XP—DT) — Vagan (Jajce XN—DR).[7]

Glavnina divizije doprla je desnim krilom u Glamoč (Jajce VU—DL), a centrom i lijevim krilom u V. Slovinj (Jajce ZN—ZP—DH), Đukića Koš (Jajce ZR—DH), Hajdukovu Glavu k. 1354 (Jajce ZT—DL).

Nanijeti gubici: 9 mrtvih, 27 ranjenih. Oslobođeno 100 domobrana i 120 talaca.

Plijen: 18 pušaka, 1 mitraljez, 24 artiljerijske i pješadijske cijevi.

717 divizija: jake neprijateljske formacije, sa artiljerijom i p. a. artiljerijom, nalaze se pred jugozapadnim i istočnim frontom divizije.[8]

Zapažene su nove neprijateljske grupe u zoni Oglavak 1517 (Prozor MK—CU) sa teškim oružjem.[9]

U toku čitavog dana žilave borbe.

Pretrpljeni gubici dne 2 o. m.: 51 mrtav, 83 ranjena, 21 nestao, 31 zamrznut.

Nanijeti gubici: 31 mrtav je izbrojan, a pretpostavlja se da ih je još 250; mnogobrojni ranjeni.

---

[3] Odnosi se na Četvrtu krajišku brigadu Pete NOU divizije.

[4] Duvno

[5] Vjerovatno se odnosi na izbjeglice i ranjenike koji su se povlačili u pravcu Prozora.

[6] Redakcija nije uspjela da objasni značenje ove riječi.

[7] Raspored Sedme i Devete krajiške brigade vidi u prim. 2.

[8] Jugozapadno od Gornjeg Vakufa držali su položaje Osma brigada i jedan bataljon Šesnaeste brigade Sedme NOU divizije i dva bataljona Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije; južno — Druga i Četvrta proleterska brigada Druge proleterske divizije, Sedma brigada Sedme NOU divizije i dva bataljona Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije; jugoistočno — Prva proleterska, Treća sandžačka brigada Prve proleterske divizije i Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije.

[9] Na sektoru Oglavka nalazili su se Osma brigada i jedan bataljon Šesnaeste brigade Sedme NOU divizije i dva bataljona Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije.

U toku noći jaki neprijateljski napadi sa jugoistoka i istoka protiv lijevoga krila koje se povuklo na liniju: k. 900 (Prozor NM—CS) — Orlišće (Prozor OI—CU) — k. 909 (Prozor OL—CU).[10] U toku je neprijateljski napad sa istoka protiv G. Vakufa. Upotrijebljene su sve rezerve.

Ustanovljena je prisutnost neprijateljskih snaga i u zoni 5 km sjeverozapadno od G. Vakufa.[11]

Prema obavještenjima od strane zarobljenika, navodno pridolaze pojačanja iz zone Livna.

Desno njemačko krilo drži liniju: k. 1002 (Prozor NH—CU) — Osredak k. 1081 (NH—CU) — k. 1312 (NK—CS) — k. 1118 (NM—CS).

749 puk: jedan bataljon je dopro u zonu G. Vakufa i u zonu sjeverozapadno.

718 divizija: sa 724 lovačkim pukom očistila je zonu sjeverozapadno od ceste Ivan Sedlo—Konjic do linije: Lisin (Konjic RK—CM) — Bulatović (RH—CK) — Kukavice (QO—CK) ne naišavši na neprijateljski otpor.

Grupa Annacker: otpočela je napad u pravcu Podhum (Prozor QH—CK), Ostrožac (Konjic QK—CD) i doprla do linije: k. 395. (Konjic QO—CF) — Grabovci (QO—SF) — Kralupi (QO—CF) — Sv. Petka 262 (QO—CD) naišavši na slab neprijateljski otpor.

Major Bobbio

---

7 prepisa

— 1 Ekselenciji
— 1 Nač. gl. štaba
— 1 Zam. nač. gl. štaba
— 2 Operativnom odjeljenju
— 1 Obavještajnom odjeljenju
— 1 Odjeljenju telekomunikacija

---

[10] O jedinicama koje su vršile napade vidi u prim. 8.
[11] Vidi prim. 8 i 9.

BR. 178

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 3 MARTA 1943 GOD. O PRIPREMAMA ZA IZVOĐENJE OPERACIJA PROTIV JEDINICA DEVETE DALMATINSKE NOU DIVIZIJE[1]

Predmet:

ŠIFROVANI TELEGRAM

Datum { prijema / otpreme: 3 marta 1943/XXI

OD TAKTIČKE KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA

SUPERSLODI

Br. 3216 op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3640
Stiglo 4-III-43

1) — Pošto je riješena situacija na sektoru Drežnica, vrši se novo pregrupisavanje snaga, radi izvođenja operacije na sektoru divizije „Messina" u cilju uništenja dalmatinskih brigada koje vrše pritisak na front iste divizije, pomoću obuhvatnog manevra od Širokog Brijega i Pasičine (LI—AL). Za zatvaranje izlaza iz doline Drežanke ostaje III/56 puk sa formacijama V. A. C. iz kolone „A", koja je potisnula jedinice prema sjeveru u pravcu Jablanice.

2) — U operacijama divizije „Messina" učestvovaće sljedeće jedinice: od Širokog Brijega kolona Scotti — ranija kolona „B", koja je operisala zapadno od Neretve, sastavljena od I i II/55 pješadiskog, 49 batalj. crn. košulja, brdska baterija 75/13 i baterije od I05/15, sa još oko 2000 Crnogoraca; iz zone Pasičina oko 1500 V. A. C. koji su 2 marta stigli u Mostar iz Glavatičeva.
Pokreti u cilju prikupljanja trupa i formacija M. V. A. C.[2] moći će biti završeni do 5 marta.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 25 A/5).

[2] Milizia volontaria anticomunista — Protivkomunistička dobrovoljačka milicija — sastavljena uglavnom od četnika Draže Mihailovića.

3) — Generalu Spicacci, komandantu divizije „Messina", povjerio sam komandu nad operacijama koje će vjerovatno otpočeti 6 marta.

GENERAL PIAZZONI

---

4 mart 1943/XXI
Dešifrovao: poruč. BIASI — poruč. SARDOS — poruč. SIRCA
Dato na pregled Načelniku štaba.
Dato na pregled Pomoć. nač. štaba.[3]

BR. 179

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 3 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" Operativno odjeljenje Br. 3612 Stiglo 4 marta 1943-XXI	Datum i čas	otpreme prijema 4. III. 1943 u 5 časova

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — TAKTIČKOM ODJELJ.
ZA KOMANDU SUPERSLODE — Operativno odjeljenje
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3218/Op.

Prepisa učinjeno 8:
1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načeln. štaba

---

[3] Ispod ove rečenice napisano je crvenom olovkom: „Obavijestiti Nijemce i XVIII". Na posebnom papiru, koji je priložen uz original, napisana je crnim mastilom, na italijanskom jeziku, sljedeća primjedba: „V. P. 10, 4. III. Izgleda mi da je dobro obavijestiti Nijemce i XVIII. Nije li momenat da se kaže VI da vodi računa o Baćoviću! A ko ga izvještava?"

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja
1 za Komandu kr. karabinjera

IZVJEŠTAJ OD 3 MARTA U 18 ČASOVA

Sektor „Murge":

Garnizon u Konjicu izvještava da je njemačka kolona neodređene jačine otputovala danas, 3 marta, za Mostar.[2]

Antikomunističke formacije koje operišu na sjeveru nakon teške borbe zauzele su Ramu (Prozor PL—CF) i završile zauzeće Jablanice, gdje je bilo oslobođeno 100 italijanskih ranjenih vojnika.

Kolona M. V. A. C.[3] bačena jučer, 2 marta, u pravcu sjevera, na lijevu obalu Neretve, u cilju gonjenja ustaničkih grupa, izgubila je dodir sa komorama zbog prekida mosta Karaula (PL—BU).

U toku je postrojenje snaga i zatvaranje doline Drežanke i prikupljanje jedinica i formacija kolone (B), koje su određene za diviziju „Messina".[4]

Ukupni gubici od 23 februara do danas, 3 marta: Italijana: jedan mrtav i 12 ranjenih;
M. V. A. C.: 153 mrtva i 60 ranjenih;
Crnogoraca[5]: 43 mrtva i 30 ranjenih.

Gubici milicije utvrđeni na bojnom polju: 643 mrtva, od kojih je preko 500 nanijela kolona Đurićevih četnika o kojima je javljeno u biltenu od prvog marta.

Zaplijenjeno 10 puškomitraljeza i 40 pušaka.

Sektor „Messina":

Jučer po podne, 2 marta, ustaške jedinice su zauzele kotu 804 M. Kruševica i kotu 831 Trstike (Mostar IH—QT).

Na poluostrvu Pelješac u toku je čišćenje zone G. Vrućica (Korčula XT—OZ).

Sukob u zoni Privalj (NH—BD). Jedna formacija od tri bombardera iznenadno je napala skupinu od po prilici 200 par-

---

[2] Jedinice 718 njemačke divizije pokušale su 2 marta da se probiju iz Konjica u pravcu Mostara, ali su kod Pokojišta (na 6 km sjeverozapadno od Konjica) naišle na snažan otpor jedinica Pete crnogorske NOU brigade. Ova divizija uspjela je da u toku 3 marta dostigne na liniju Barmiš, Kralupi, Mravinjak (6 km sjeverozapadno od Konjica).

[3] Odnosi se na kolonu A. Njen sastav vidi u dok. br. 170, prim. 2.

[4] Vidi dok. br. 178 i 196.

[5] Crnogorski četnici

tizana na položaju Glavica (MK—BD), na koje je sasula čitav teret bombi i zatim ih mitraljirala nanijevši im teške gubitke.[6]

Sestor „Marche" i Kotor:

Obična djelatnost.

Vazduhoplovna aktivnost:

Intenzivna i neprekidna tokom čitavog dana.

Oružana izviđanja u dolini Neretve, dolini Drežanke, dolini Rame, u zonama Prozor, Tomislavgrad,[7] rudnici Zagvozd.

Izvršena su mnogobrojna bombardovanja, obasipanja malim bombama i mitraljiranja.

Tri snabdijevanja vazdušnim putem u Jablanici i jedno u Konjicu.

Nebo je vedro. GENERAL PIAZZONI 18000303

BR. 180

ODOBRENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 4 MARTA 1943 GOD. ZA IZVOĐENJE OPERACIJA PROTIV JEDINICA DEVETE DALMATINSKE NOU DIVIZIJE[1]

Predmet: rzb.

Šifrovani brzojav V. P. 10, 4 mart 1943-XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI VI ARM. KORP.

i na znanje:

KOMANDI XVIII ARM. KORP.

Br. 3640

Odgovor na telegram 3216 od 3 t. m.[2] Odobravam pretstojeću operaciju, koju je naredila ta komanda, protiv dalmatinskih partizanskih brigada koje vrše pritisak na sjeverozapadni front „Messine". Ukazujem ipak na potrebu da ta operacija bude koordinirana sa pokretima poznate kolone Baćović,[3] ostvarujući sa ovom sigurne veze bilo neposredno bilo preko XVIII arm. korp.

General Robotti

Šifrirao: maj. **Manfreda**

---

[6] Položaje na Privalju i Glavici držale su vjerovatno jedinice Treće dalmatinske brigade Devete dalmatinske NOU divizije.

[7] Duvno

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 25A/2).

[2] Vidi dok. br. 178.

[3] Ova kolona krenula je 1 marta iz Dicma u pravcu Imotskog i Mostara.

BR. 181

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 4 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

Povjerljivo

Sjedište, 5. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija"
Pov. br. 414/13

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3785
Primljeno 6 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

4. III. 43: Hrvatska:

Neprijateljski pritisak pred 717 div. pojačan.

SS-div.:

Zapadna grupa odbacila neprijatelja na jug i jugozapad i sa glavninom izbila na liniju BOS. GRAHOVO — V. TIČEVO. Mot. dijelovi prodrli dalje drumom BOSAN. GRAHOVO u pravcu LIVNA. Nema još izvještaja o stizanju na cilj.

Istočna grupa je 4 km sjeverno od RORA odbacila neprijatelja na jug (IV komunističku brigadu)[2] i stigla na prostor s obje strane RORA.

Namjera: Nastupanje kao i dosada, pravac LIVNO.

369 div.:

U nastupanju na jug, bez znatnijeg neprijateljskog otpora, izbila na liniju MEDENA SELIŠTA — ZAJARUGA — DUKIĆA KOŠARA — LOVRIĆA KOŠARA.

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

[2] Četvrta krajiška brigada Pete NOU divizije

Deutscher Verbindungstab
zum
Comando Superiore FF.AA.
"Slovenia-Dalmazia"

Brf.Igb.Nr. 414/43 geh.

O.U., den 5. 3. 43

An das
Comando Superiore FF.AA."Slovenia-Dalmazia"

Operationsbüro
Informationsbüro

S t a n d o r t

4.3.43: K r o a t i e n :

Zunehmender Feinddruck vor 717.Div.

SS-Div.:

Westgruppe warf Feind nach Süden und Südwesten und erreichte mit Masse Linie BOS.GRAHOVO - V.TICEVO. Mot.Teile auf Straße BOS.GRAHOVO Richtung LIVNO weiter vorgestoßen. Erreichtes Zeil steht noch aus.
Ostgruppe hat 4 km nördl.RORE Feind (IV.Komm.Brig.)nach Süden geworfen und Raum beiderseits RORE erreicht.
Absicht: Vorgehen wie bisher Richtung LIVNO.

369.Div.:

Im Vorgehen nach Süden ohne nennenswerten Feindwiderstand Linie MEDENA SILISTRA - ZAJARUGA - DUKICA KOSARA - LOVRICA KOSARA erreicht.
Aufkl.Abt.: Spähtrupps auf Straße nach TOMISLAVGRAD angesetzt. BOS.PRISOJE (16 km SSO LIVNO) keine Feindberührung. Feind soll nach Einwohneraussagen 2.3. mit 2000 Mann nach TOMISLAVGRAD abgezogen sein. Stimmung sehr schlecht. VII.Feindbrigade weicht vor linken Flügel 369.Div.auf KUPRES aus. IX.Feindbrigade im Raum 22 km südwestlich JAJCE.
Feindverluste:3.3.: 9 Tote, 27 Festgenommene, 100 Domobrane und 120 Geiseln befreit. Beute: 18 Gewehre, 1 sMG, 24 MG-Läufe Art.-und Inf.Munition.
Absicht: Vorgehen mit starken rechten Flügel Richtung SUJICA-KUPRES und Säuberung des Raumes westl.Straße KUPRES-RUCOJNO-JAJCE.

717.Div.:

Starker mit Art.und Flak vor West-, Süd- und Ostfront Div. Neue Feindgruppe mit schweren Waffen 9 km westl.G.VAKUF festgestellt. Während des ganzen Tages heftige Angriffe. Eigene Verluste 2.und 3.: 51 Tote, 83 Verwundete, 21 Vermißte(wahrscheinlich tot), 31 Erfrierungskranke, davon vorübergehend eingeschl. II/737: 45 Tote, 64 Verwundete, 20 Vermißte.
Feindverluste: 31 Tote gezählt, weitere 250 Tote geschätzt. Nach Gefangenenaussagen treffen laufend Verstärkungen aus Raum LIVNO ein.
Rgt.749 (ohne 1 Batl.zur Sicherung TRAVNIK, ZENICA,VARES)zum Entsatz auf linken Flügel eingetroffen.
Absicht: Vernichtung des vor der Div. kämpfenden Feindes.

718.Div.:

Hat ohne Feindwiderstand Gelände westl.Straße IVAN-Sattel, KONJIC durchgekämmt, ist 3.3.mit Masse zum Angriff gegen PODHUM - OSTROZAC angetreten und hat unter großen Geländeschwierigkeiten Raum 7 km nördl. KONJIC erreicht. Geringer Feindwiderstand.
Absicht: Fortsetzung des Angriffs. ./.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 181

Izviđački bataljon: Izviđački dijelovi upućeni drumom ka TOMISLAVGRADU.[3] Kod BOS. PRISOJA (16 km jugo-jugoistočno od LIVNA) nije se naišlo na neprijatelja. Po izvještajima mještana neprijatelj je navodno 2. III. sa 2000 ljudi[4] otišao u TOMISLAVGRAD. Raspoloženje vrlo rđavo. VII neprijateljska brigada otstupa pred lijevim krilom 369. div. ka KUPRESU. IX neprijateljska brigada na prostoru 22 km jugozapadno od JAJCA.

Neprijateljski gubici 3. III: 9 mrtvih, 27 uhapšenih, 100 domobrana i 120 talaca oslobođeno. Plijen: 18 pušaka, 1 teški mitraljez, 24 mitraljeske cijevi, artiljeriska i pješadiska municija.

Namjera: Nastupanja sa jakim desnim krilom pravcem ŠUJICA—KUPRES i čišćenje prostora zapadno od druma KUPRES—BUGOJNO—JAJCE.

717 div.:

Jak neprijatelj sa artiljerijom i p. a. topovima pred zapadnim, južnim i istočnim frontom divizije. Konstatovana je nova neprijateljska grupa sa teškim oružjem 9 km zapadno od G. VAKUFA. U toku cijelog dana žestoki napadi.[5] Sopstveni gubici 2. i 3.: 51 mrtav, 83 ranjena, 21 nestao (vjerovatno mrtvi), 31 bolestan od promrzlina, od toga do danas, zaključno sa 2 bataljonom 737 puka: 45 mrtvih, 64 ranjena, 20 nestalih. Neprijateljski gubici: mrtvih: 31 konstatovan i 250 procijenjeno.

Prema izjavama zarobljenika, pristižu stalna pojačanja sa prostora LIVNA.

749 puk

(bez jednog bataljona koji obezbjeđuje TRAVNIK, ZENICU i VAREŠ) prispio za pojačanje lijevog krila.

Namjera: Uništenje neprijatelja koji se nalazi u borbi pred frontom divizije.

718 div.:

Pročešljala je zemljište zapadno od druma IVAN SEDLO — KONJIC, 3 marta sa glavninom krenula u napad na PODHUM — OSTROŽAC i pod jakim

---

[3] Duvno

[4] Vjerovatno se odnosi na položaje ranjenika i izbjeglica.

[5] Odnosi se na protivudar jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ na 717 njemačku diviziju. Vidi raspored jedinica NOV na pravcu Gornjeg Vakufa u dok. br. 177, prim. 8.

terenskim teškoćama izbila na prostor 7 km sjeverno od KONJICA. Neprijateljski otpor slab.

Namjera: Produženje napada.

STANJE KOD MOSTARA:

Četničke jedinice zauzele JABLANICU.[6] Potvrđena je vijest o neprijateljskim napadnim pokretima dolinom DREŽNICE na zapad i dolinom RAME u pravcu PROZORA. Italijanske i četničke goneće jedinice zauzele su PERUTAC (6 km zapadno od DREŽNICE). Četnička kolona stigla u ZAGVOZD i produžuje marš pravcem LJUBUŠKI.

Vazduhoplovstvo:

Težište borbenih dejstava pred 717 div., veliki požari, mjesta skoro potpuno razorena. Neprijateljski položaji i zemljište koje je on posjeo tučeni su avionskim razornim bombama. Ukupno 57 borbenih letova.

Zapadna Bosna, Istočna Bosna:

Pri prepadu 14 km jugo-jugozapadno od BOS. KRUPE 4 mrtva, 7 ranjenih. Potjerni odred borbene grupe 187 div. kod BIHAĆA odbacio neprijateljsku grupu ka LIČKOM PETROVOM SELU. Neprijatelj izgrađuje položaj na zapadnoj obali UNE južno od BIHAĆA. Prilikom izviđanja kod neprijatelja 3 mrtva. Jugozapadno od GLINE Hrvati[7] protjerali jaču bandu.

Srbija:

Kod LAZAREVCA lokalni sukobi potjernih odreda sa manjim bandama. 185 sumnjivih privremeno uhapšeno.

Za tačnost prepisa: Komandant Jugoistoka

Drechsler
poručnik

---

[6] Četnici su zauzeli Jablanicu 2 marta, a napadom jednog bataljona Druge dalmatinske NOU brigade ona je ponovo oslobođena 4 marta.

[7] Misli se na ustaško-domobranske jedinice.

BR. 182

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 4 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI, KOD GORNJEG VAKUFA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 6. III. 1943 u 10. 55 sati

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3764
Stiglo: 6 marta 1943-XXI

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
i na znanje:
ŠTABU VI ARM. KORPUSA
ŠTABU XVIII ARM. KORPUSA (POSREDSTVOM ITALIJANSKE MISIJE)
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Broj 253/A/3

Vijesti u 21 sat 4 marta 1943

SS DIVIZIJA

Zapadna grupa stala sa glavninom u zoni Bos. Grahovo (Drvar TN—TP—DT). Isturila je patrole za osiguranje prema jugu i jugozapadu. Istočna grupa doprla do linije Popovići (Drvar VK—DR) — Međugorje (Drvar VH—DR).

369 DIVIZIJA:

Doprla je sa dva bataljona 310. puka[2] na položaje Rujani (Split VO—CS), Lusnić (Split VS—CU), Priluka (Livno ZL—CS), Škadimovac (Jajce ZR—ZT—DH); sa III planinskom brigadom na Blagaj (Jajce XP—DL), Rastičevo (XP—DL), Zlosela (XP—DK) nakon sukoba sa neprijateljem.[3]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/2).
[2] U originalu pogrešno napisano 310, a treba 370.
[3] Protiv Treće brdske brigade borbe su vjerovatno vodile jedinice Devete krajiške NOU brigade.

Nanijeti gubici: 30 mrtvih i 65 ranjenih. Plijen: 1 laki mitraljez i 15 pušaka L. A.

Cesta Livno — Bugojno prekinuta. U toku su radovi za uspostavljanje.

Doznaje se da je neprijatelj koji je došao sa jugoistoka zauzeo Miši (KL—UF), (Livno ZR—CF) i Zagoričane (ZV—CM). Pretrpljeni gubici: od 28 februara do 2 marta: 12 mrtvih i 41 ranjen.

717 DIVIZIJA:

Jak neprijateljski pritisak u toku čitavog dana prisilio je diviziju da se povuče[4]. U toku noći neprijatelj je sa nepoznatim snagama otpočeo marš u pravcu Travnika, izbjegavajući G. Vakuf.[5]

749 puk (manje jedan bataljon) brani liniju: Raići (Prozor NK—NM—DE) — Osojnica (NK—CZ). 778, 737 i 942 puk brane liniju: Jagnid (Prozor NK—CU) — Podovi (NK—CU) — k. 666 (NM—CZ). Grupa Vogel[6] i 775 puk brane liniju: sjeveroistočni rub D. Vakufa — k. 688 (Prozor NM—CZ). Štab divizije: Podgrade (NK—CZ).

Pretrpljeni gubici: 6 mrtvih i 41 ranjen. Neprijateljski gubici nepoznati.

718 DIVIZIJA:

Grupa Annacker, svladavši slab neprijateljski otpor, doprla je u Gaj 762 (Konjic QO—CK), Stanići (QM—QO—CF), Čelopek (QM—CF—KL). Planina Cera[7] (QM—CF), Vrci (QM—CF), Lisičići (QM—CD).

L. Roem[8] 1 bataljon 724 puka, u maršu prema zapadu, sukobio se sa neprijateljem blizu Trešnjevice (QO—CK).[9] Pretrpljeni gubici: njemački: 1 mrtav i 2 ranjena; hrvatski: 1 mrtav i 4 ranjena.

Neprijateljski gubici su nepoznati. Major Bobbio

---

[4] Opširnije o protivofanzivi jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV I POJ u pravcu Gornjeg Vakufa vidi u dok. br. 13, 15, 19, 23, 24. i u tomu II (Vrhovnog štaba NOV i POJ).

[5] Vjerovatno se odnosi na Prvu proletersku brigadu koja je nastupala pravcem Ždrimce, Vrsi, Bistrica, G. Ričica, s ciljem da udari u bok neprijatelja. Šire o tome vidi u dok. br. 13.

[6] Grupa „Fogl" (Vogel) iz 718 njemačke divizije imala je u svom sastavu: 738 puk (bez jednog bataljona); štab 668 art. div. sa jednom baterijom 668 art. diviziona, jednom domobranskom haubičkom baterijom i sa tri dom. brdska art. voda; 738 pionirsku četu; četu III. dom. pionirskog bataljona; dijelove 202 oklopnog bataljona. Od 25 februara ova Grupa je bila pod komandom 717 njemačke divizije.

[7] Na karti 1:100.000 ne postoji mjesto Planina Cera, već Pačera

[8] Redakcija nije uspjela da objasni značenje ove riječi.

[9] Napad na Prvi bataljon 724 puka izvršile su vjerovatno jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

BR. 183

PRIJEDLOG KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 4 MARTA 1943 GOD. DA NJEMAČKA 718 DIVIZIJA NASTUPA U PRAVCU PROZORA[1]

Datum i čas { otpreme: 4. III. 43
prijema: 4. III. 43

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3663
Stiglo 4 marta 1943

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA
KOMANDI SUPERSLODE

Br. 3223/Op.

U vezi sa Vašim telegramom 3585 od 3 tekućeg.[2]

Zauzeo sam se kod Komande Lüters, preko Grupe Bobbio, da kolona 718 njemačke divizije ne silazi južno od Rame, već da iz tog mjesta udara na Prozor i time pomogne kolonu 717 divizije.

Moj oficir za vezu ima analogno pismo za Komandu 718 divizije, ali iz operativnih i atmosferskih razloga još nije mogao da stigne u Sarajevo.

U toku su koncentracije trupa, o čemu u mom telegramu 3216 od 3 marta.

General Piazzoni

5. III m[3]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Vidi dok. br. 174.

[3] Datum (5. III) i paraf (m.) napisao je, crvenim mastilom, general Mario Robotti.

BR. 184

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 4 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 4/3/43, 20.00
prijema 5/3/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3672
Stiglo 5 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — TAKTIČKO ODJELJENJE

ZA KOMANDU SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE
KOMANDI DIV. „EMILIA"

Br. 3249/Op. prot.

IZVJEŠTAJ OD 4 MARTA U 18 ČASOVA

Aktivnost ustanika: Partizanske grupe, koje su vjerovatno izbjegle ispod naše akcije s obje strane Neretve, napale su formacije V. A. C. u zoni Jablanica.

Nije poznat ishod sukoba, koji su se nastavili do kasno posljepodne.[2]

Sektor „Murge": Nastavljaju se pokreti naših jedinica kao što je programski utvrđeno.

Kolona Baćović stigla je predvečer na Posušje.

Sektor „Messina", „Marche" i „Kotor": Obična djelatnost.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Četnici su bili zauzeli Jablanicu 2 marta, a 4 marta bili su iz nje izbačeni napadom jednog bataljona Druge dalmatinske NOU brigade. Šire o tome vidi u dok br. 31.

Vazduhoplovna djelatnost: Spriječena ujutro i u prvim popodnevnim časovima od jakog vjetra na mahove.

Poslije podne, kasno, uspostavljena je veza sa kolonom Hercegovaca između Imotskog i Posušja i izvršeno je oružano izviđanje duž druma Posušje—Studeno Vrelo (Livno XT—BQ Kovači ZP—CD) gdje je zapažena i mitraljirana, sa najboljim uspjesima, komorska kolona u pokretu prema Tomislavgradu.[3]

Vedro. Jak vjetar.

General Piazzoni

BR. 185

ZABILJEŠKE KOMANDANTA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" SA SASTANKA ODRŽANOG 3 I 4 MARTA 1943 GOD. U ITALIJANSKOJ VRHOVNOJ KOMANDI I KOD MUSSOLINIA U VEZI S PITANJEM RAZORUŽANJA ČETNIKA I DALJEG VOĐENJA OPERACIJE „WEISS" PROTIV JEDINICA NOV[1]

PROMEMORIA

u vezi sa putem u Rim koji je učinio ekselencija komandant[2] Superslode u danima 3 i 4 marta 1943-XXI (Pratili su ekselenciju komandanta Superslode šef Ob. odjeljenja i šef Operativnog odjeljenja.)[3]

Ujutro 3 marta u 10 sati bio sam zajedno sa ekselencijom Pirzio[4] primljen u audijenciju kod Ambrosia.[5]

Razlog našeg poziva u Rim jeste:

A)— razoružanje četnika,

B) partizanske operacije koje su upravo u toku.

Što se tiče prvoga razloga, Ambrosio iznosi čitavu istoriju sada već poznatog pitanja, da bi mogao zaključiti: dakle on lično u potpunosti dijeli moje mišljenje o neophodnoj potrebi da se ne pristupi razoružanju četnika, osim sa najvećom opreznošću — bilo zato što su se ti četnici valjano borili i sada se također bore s nama protiv partizana, bilo zato što zaslužuju pažnju zbog svoje vjernosti i hrabrog držanja — dotle su (veli) Nijemci danas jako nepopustljivi: naročito Hitler, koji sa izgle-

---

[3] Duvno

[1] Fotokopija originala, koji je pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 G/1).

[2] General Mario Robotti

[3] Zaglavlje je iz originala

[4] Pirzio Biroli guverner Crne Gore

[5] Vittorio Ambrosio, načelnik italijanskog Generalštaba

dom na moguću englesku invaziju na Balkan, neće da čuje za naše razloge i posmatra četnike apsolutno kao buduće neprijatelje koje treba razoružati i uništiti. A ovu operaciju bi htio učiniti odmah nakon operacije „Weiss", što će reći kroz dvadesetak dana. To znači, po mome nahođenju, imati 50.000 neprijatelja više: 25.000 saveznika koje gubimo i 25.000 saveznika koje će primiti partizani.

General Ambrosio mi doslovce kaže ove riječi: „Jadni Robotti, vidim da praviš bolno lice; potpuno razumijem tvoje negodovanje zbog njemačke nepopustljivosti; cijenim i dijelim tvoje razloge, ali smo se kompromitovali pri posljednjem sastanku[6] u Njemačkoj (Cavallero) kada smo dali poznato obećanje". Zatim dodaje: „Prema tome, po završetku operacije „Weiss", započeće razoružanje četnika, mada sa svim predostrožnostima koje zahtijeva slučaj".

Na moj daljnji pokušaj da „produžim" rok, sa opravdanim razlogom da će i nakon završetka operacije „Weiss" rat protiv partizana biti aktivniji i žilaviji no ikada (jer Nijemci, kao obično, ne poznaju uopšte situaciju: u Slunju, napr. već su se povratili partizani) i da bi, prema tome, odgovaralo da se razoružanje četnika odloži dok se ne završi stvarno uništenje partizana (što će reći bogzna kada), Ambrosio mi odgovara: „Dragi Robotti, budi strpljiv, treba početi po završetku operacije „Weiss"; sada više nema šta da se napravi; ti si, pak, inteligentan čovjek, znadeš da stvari, da bi bile dobro učinjene, mogu da zahtijevaju mnogo vremena; dakle, čini, pa ćeš mi poslije reći šta činiš". Ja shvatam, zahvaljujem i ne insistiram više.

Potom ekselencija Ambrosio iznosi sličan razlog i Pirzio Biroliu: radi se o nastupajućim operacijama koje Nijemci hoće protiv Draže Mihailovića; i ovdje, uprkos razlozima koje suprotstavlja Pirzio Biroli, njemačka nepopustljivost, po Ambrosiu, konačno će postići da se pristupi borbi protiv četnika Crne Gore.

Telefonski poziv Dučea Ambrosiu prekida sastanak, koji se odlaže za poslije podne; na ovome sastanku će se raspravljati o predmetu koji se odnosi na operacije „Weiss".

U 16,30 ponova se sastajemo kod Ambrosia; što se mene tiče, razgovor se vodi o operacijama oko Livna i u zoni Mostar.

---

[6] Pomenuti sastanak održan je 18 i 19 decembra 1942 god. u Hitlerovom Glavnom stanu u šumi kod Görlitza odnosno Rastenburga (Istočna Pruska) na kome su sa italijanske strane prisustvovali grof Ciano, ministar vanjskih poslova i maršal Ugo Cavallero, načelnik italijanskog Glavnog generalštaba. Na ovom sastanku Cavallero je pristao na razoružanje četnika. Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 216, prim. 2.

Iznosim Ambrosiu da Nijemci i dalje neće ni da čuju (tvrdeći da nisu primili nikakvu obavijest) o sporazumima između naše i njemačke Vrh. komande o odlaganju operacije Livno u korist operacije Mostar;[7] dodajem da danas, pošto je poboljšana situacija u dolini Neretve, mi i ne moramo insistirati na tom zapostavljanju; hoću samo da se zadržim na činjenici da, za razliku od sporazuma koje sam učinio u Beogradu,[8] Nijemci hoće veće sudjelovanje s naše strane u operaciji Livno: hoće dakle „zid" između Mostara i Livna. Tumačim Ambrosiu kako bih riješio pitanje: Baćovićevi četnici na svome maršu na Imotski i Posušje i manevarska grupa koju bi Piazzoni poslao iz Mostara njima ususret sačinjavali bi traženi „zid".

Dodajem da, osim ako primim suprotna naređenja, dok sam dosada zatezao da Nijemcima dadem odgovor o najvećem zatraženom sudjelovanju (tj. o zidu), po mome povratku na Sušak zaključio bih sporazum koji Nijemci uporno zahtijevaju na prije navedenim osnovama.

Ambrosio odobrava i moli da ga obavijestim o rezultatu tog sporazuma.

U 20 sati uvedeni smo kod Pretsjednika Vlade: Ambrosio, Pirzio Biroli i ja.

Duče počinje time što nam pokazuje dugo Hitlerovo pismo o poznatim razlozima razoružanja četnika. U tome pismu Hitler, obuzet strahom pred jednom engleskom invazijom na Balkanu, izražava uvjerenost da ćemo u momentu takve invazije imati protiv sebe i naše četnike (koji, s druge strane, ne sakrivaju svoju poslušnost Draži Mihailoviću).

Pirzio Biroli i ja ne isključujemo tu mogućnost; samo ističemo: pošto će se, dok se ne ostvari iskrcavanje, četnici boriti s nama protiv partizana (a najveća opasnost koja sada prijeti je komunistička), treba da ih iskoristimo do krajnosti, umjesto da ih razoružamo odmah stvarajući od njih neposredno neprijatelje. Navodimo poznate dokaze o njihovoj neospornoj lojalnosti prema nama i o našem uvjerenju da bi bila velika pogreška da ih sada odbacimo.

Ovi razlozi već su poznati Dučeu, on ih usvaja i dodaje da — pošto neko snažno englesko iskrcavanje, po njegovom mišljenju, nije ni lako ni skoro, prije no što mi napustimo Tunis

---

[7] Nijemci nisu htjeli da se odreknu izvođenja plana operacija „Weiss II" u pravcu Livna, gdje se nalazila „Titova komunistička država", a Italijani su nastojali da se sve italijanske i njemačke snage angažuju u dolini Neretve pošto su se osjetili ugroženim nastupanjem Udarne grupe VŠ u tom pravcu.

[8] Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 197.

— njegovo je mišljenje da četnike možemo razoružati lagano, mirno i sa mnogo takta; on će odgovoriti Hitleru da, dok bude borbe protiv partizana, ne smije se više dijeliti oružje četnicima; već otpočeti pripreme za njihovo razoružanje; ali preći na konkretno i odlučno izvršenje razoružanja tek pošto partizani budu uništeni.

Duče još opširno govori o ovim interesantnim razlozima i o ratu koji bi trebalo voditi sa Dražom Mihailovićem u Crnoj Gori. Na moje iznošenje da, uprkos mojoj zabrani i obavijesti da u dolini Neretve stvari kreću nabolje, Nijemci sve jedno hoće da se spuste na Mostar i Ploče (njihova stara aspiracija na more maskirana izgovorom odbrane rudnika), moli Ambrosia da odmah obavijesti O.K.W.[9] da nema nikakve potrebe da Nijemci dođu u Mostar.

Ja dodajem da sam čak spreman (pošto sam siguran da Nijemci, ako dođu u Mostar, ne bi više otišli) da naredim mojim četnicima, koji su mi već bili spasli Mostar od partizana, da pucaju na njih, i da možda oni ne bi ni tražili ništa bolje.

Duče se nasmiješi i ponova zamoli Ambrosia da preko O. K. W. ponovi želju da se njemačke trupe zaustave na liniji koja im je već naznačena.

Dok se Duče oprašta, i Ambrosio već polazi, ja — koji sam još pod jutrošnjim pesimističkim utiskom (usled njemačke nepopustljivosti u pitanju razoružanja četnika neposredno po završetku operacije na Livno) i, obrnuto, pod povoljnim utiskom uslijed mišljenja koje je Duče izrazio nekoliko minuta prije (o mogućnosti otezanja razoružanja četnika dok partizani ne budu uništeni — a to neka bude ne povećavajući im otsada naoružanje). — Kada se Ambrosio već spremao da pođe, usudio sam se da zatražim od Dučea potvrdu o drugoj liniji gore spomenutog držanja.

Moje pitanje je glasilo ovako: „Oprostite, Duče! Onda, što se tiče razoružanja, ravnaću se po tome kako ste vi imali dobrotu da nam rečete maločas: tj. kad se završi, ili otprilike pri kraju borbe protiv partizana, koja se sigurno neće završiti operacijama „Weiss“. Duče, smiješeći se, odgovori: „Pa naravno; samo, treba pokazati da imamo namjeru da izvršimo to razoružanje, i da se zbog toga neće dijeliti drugo oružje, da će se snage još umanjivati protjerujući one nepouzdane itd., itd.“.

Kad sam već bio spreman da krenem, Duče mi reče kako slijedi: „Robotti, pošto su se naše sadašnje teške organske formacije pokazale neprikladne za borbu protiv partizana, trebaće odmah proučiti stvaranje jedinica koje su prikladnije za

---

[9] Njemačka vrhovna komanda

- 5 -

14912

l'impressione: pessimistica del mattino (per l'intransigenza tedesca nella questione del disarmo dei cetnici al termine immediato dell'operazione su Lisno) e viceversa favorevole per il parere espresso dal DUCE pochi minuti prima (circa la possibilità di ritardare il disarmo dei cetnici fino a quando i partigiani non saranno distrutti - e ciò sia pure non incrementandone più, fin da ora, l'armamento), mentre [illegible] sta già per muoversi, mi permetto di chiedere al DUCE la conferma della seconda linea di condotta anzidetta.

La mia domanda è così fatta : "Perdonate DUCE; allora, per il disarmo, mi regolo come Voi avete avuto la bontà di dirci poco fa: cioè a esito raggiunto, o quasi, della lotta contro i partigiani la quale certamente non terminerà con le operazioni [illegible]. Il DUCE sorridendo risponde : "Ma naturale; soltanto, bisogna dimostrare che [illegible] ha intenzione di farlo, tale disarmo, e che pertanto, non si distribuiranno altre armi, si diminuiranno ancora gli elementi cacciando via quelli infidi ecc. ecc.".

Mentre stavo per muovermi, il [illegible] mi dice ancora [illegible] appresso : "[illegible]; poichè le pesanti formazioni organiche nostre attuali, [illegible] dimostrate inadatte alla lotta contro i partigiani, converrà sfollare subito la creazione, ed organizzarli bene, di elementi [illegible] a tale lotta (è in sostanza il concetto che già applicando l'XI Corpo; cioè la creazione di arditi antiguerriglia).

[illegible] bene, rispondo io, Voi DUCE correste dei "cetnici italiani". Precisamente, risponde il Capo del Governo; Voi [illegible] avete indicato con due parole ciò che io voglio; vale a dire, le truppe ordinarie pesanti e lente a muovere, nei presidi; i cetnici italiani a fare la guerra nei boschi e fuori delle strade.

Alle [illegible] ci ritiriamo e salutiamo anche S.E. [illegible] il quale, nel salutarci dice a/ed a [illegible], commentando la [illegible] soddisfazione per avere ottenuto da [illegible], le modalità del disarmo che io desideravo: "Già ma coi tedeschi ne la devo [illegible]"

Fotokopija pete stranice dokumenta br. 185

takvu borbu i dobro ih organizovati (to je ustvari zamisao koju XI. arm. korpus već primenjuje; tj. stvaranje hrabrih antigerilaca)".

U redu, odgovaram, vi biste, Duče, htjeli „talijanske četnike". Tačno, odgovara Pretsjednik Vlade; vi ste, Robotti, sa dvije riječi označili ono što ja hoću; to će reći: redovne trupe, koje se teško i sporo kreću, u garnizone, talijanske četnike — za ratovanje u šumi i van ceste.

U 21 sat mi smo se povukli i pozdravili se također sa njegovom ekselencijom Ambrosiem, koji je, pozdravljajući se, rekao meni i Pirzio Biroliu, komentarišući moje zadovoljstvo što sam od Mussolinia dobio način razoružanja kakav sam želeo: „Da, ali s Nijemcima ću ja sada morati da se obračunam".

DCL.

Razna pitanja (osim onih poznatih) na koja je ukazano u toku popodnevnog sastanka održanog 3 marta 1943 između ekselencije Ambrosio i Robottia

1) — Sadašnji položaj generala Ruggera u Komandi div. „Lombardia".

2) — Upotreba jedinica, izvršena sa malo obzira na organske veze.

3) — Ekselencija Ambrosio objavljuje da je zainteresovao Superslodu za proučavanje mogućnosti obrazovanja vrlo pokretnih grupacija, pogodnijih za gerilu od sadašnjih redovnih velikih jedinica. Bilo bi potrebno ukupno 80.000 do 100.000 ljudi odvojiti iz 8 do 10 divizija (obavještenje nije dalje precizirano; ono je vjerovatno povezano sa zahtjevom Dučea da se stvore italijanski četnici ili smjeli antigerilci. —

V. P. 10,/5/3/1943 XXI

BR. 186

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 5 MARTA 1943 GOD. O PRIPREMAMA ZA IZVOĐENJE OPERACIJA PROTIV JEDINICA DEVETE DALMATINSKE NOU DIVIZIJE[1]

Predmet: dst[2]

V. P. 10, 5 marta 1943-XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

GRUPI BOBBIO (preko Italijanske misije)
i na znanje:
NJEMAČKOJ GRUPI ZA VEZU PRI SUPERSLODI

Telegram
Ručni fonogram

Br. 3689 prot.

Molim da izvjestite komandu Lüters da je VI arm. korpus, po rješenju situacije na sektoru Drežnica, naredio izvođenje nove operacije na teritoriji neposredno uz sjeverozapadni front divizije „Messina“. Operacijom, koja će početi u najskorije vrijeme, težiće se da se obuhvate dalmatinske partizanske brigade koje postoje u toj zoni, sa dvije kolone, sastavljene od italijanskih jedinica i četničkih formacija, koje će poći od Širokog Brijega i Pasičine (7 km jugoistočno od Vrgorca).[3]

Načelnik štaba Superslode

5 mart 1943
XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 25 A/5).
[2] Redakcija nije uspjela da objasni značenje skraćenice.
[3] O pripremama ove operacije vidi i u dok. br. 178 i 196.

BR. 187

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 5 MARTA 1943 GOD. ZA IZVOĐENJE OPERACIJA U PRAVCU LIVNA[1]

Predmet: rzb

V. P. 10, 5 marta 1943-XXI

Telegram

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA

Br. 3694 prot.

Prvo. U vezi sa brzim razvojem operacija njemačkih divizija SS i 369. prema jugu i sa zauzimanjem Livna, potrebno je što više ubrzati predviđeno sadejstvo toga armiskog korpusa u tim operacijama.

Drugo. Međutim, potrebno je, da bi se uskladilo rečeno sadejstvo sa trenutnom situacijom, razmotriti potrebu da se kolone divizije „Bergamo“ upute ne samo u pravcu prolaza Vaganj, već i prema Aržanu, tako da upotpune, u sadejstvu sa operacijama VI arm. korpusa, o čemu je javljeno današnjim telegramom 3666, zaprečavanje eventualnog pokreta partizanskih masa prema jugu i jugoistoku.

Treće. Za gore pomenutu operaciju taj arm. korp. ima punu slobodu upotrebe poznatih bersaljerskih bataljona.

General Robotti

5 mart 1943
god. XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 25 A/5).

BR. 188

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 5 MARTA 1943 GOD. DA SE UTVRDE UZROCI VELIKIH GUBITAKA PRETRPLJENIH U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U PROZORU I DOLINI NERETVE[1]

bg.

Predati u ruke
3832

14-3-43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA“
(2. armija)

V. P. 10, 5 mart 1943-XXI

Operativno odjeljenje
Br. prot. 3735 **Povjerljivo**
Priloga: 1 (jedan)

Predmet: Događaji u februaru tek. godine u dolini Neretve. Ekselenciji generalu Piazzoni
— Komandantu VI arm. korpusa

Vojna pošta 39

Skup događaja koji su se nedavno odigrali u dolini Neretve — a koji su u toku nekoliko dana doveli do potpunog uništavanja 3-eg bataljona,[2] 2-ge baterije i 1-og voda i još drugih manjih jedinica, sa ukupnim gubitkom koji je od prvih provjeravanja procijenjen otprilike na 2300 ljudi, 2000 pušaka, 170 komada automatskog oružja, 14 artiljeriskih topova, 11 tenkova, 45 kamiona, osim hrane, municije i raznog napuštenog materijala — ne može se, očigledno, zbog teških materijalnih posljedica i različitih reperkusija koje su imali, smatrati jednom nesrećnom epizodom koju treba baciti ad acta.[3]

Takođe i zbog pouka koje se mogu izvući za budućnost, potrebno je baciti svjetlost na događaje, utvrđujući nedostatke koji su se desili (a koji se za garnizon Prozor očigledno vide iz

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 20 E/15).

[2] Iz sastava 259 puka.

[3] Pomenute gubitke nanijele su italijanskim jedinicama Druga proleterska i Treća NOU divizija u borbama za Prozor i u dolini Neretve, u drugoj polovini februara 1943 godine. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 89, 90, 91, 99, 100, 105, 109, 115 i 130.

COMANDO SUPERIORE FF. AA.
"SLOVENIA - DALMAZIA"

(2ª ARMATA)

UFFICIO OPERAZIONI

P.M. 10 - 5 MARZO 1943 - Anno XXI

5735 SEGRETO

A
1
24/18

OGGETTO: Avvenimenti del febbraio c.a. in Val Narenta.-

ALL'ECCELLENZA IL GENERALE F I A Z Z O N I
- Comandante del VI Corpo d'Armata -
« POSTA MILITARE 39 »

Il complesso dei recenti avvenimenti svoltisi in Valle Narenta, che hanno portato - nel corso di pochissimi giorni - alla distruzione completa di 3 btg., di 2 str. ed 1 sez., e di altri reparti minori - con una perdita complessiva che, dai primi accertamenti, si può valutare a circa 2100 uomini, 2000 fucili, 170 armi automatiche, 14 pezzi art., 11 carri armati, 45 automezzi, oltre alle scorte di viveri, munizioni e materiale vario abbandonato - non può evidentemente, per le gravi conseguenze materiali e per le ripercussioni di ordine vario che ha avuto, essere considerato alla stregua di uno sfortunato episodio da passare agli atti.

Occorre - anche per gli ammaestramenti che se ne potranno trarre per l'avvenire - che sia fatta la necessaria luce sui fatti, accertando le manchevolezze verificatesi (che per il presidio di Prozor balzano evidenti dal riassunto dell'interrogatorio di elementi del III/259° sfuggiti alla cattura, che allego in copia), sia in fase di predisposizioni - tenuto conto che la minaccia partigiana da ovest si profilava da tempo e su di essa in particolare questo Comando aveva ripetutamente richiamato l'attenzione - sia in fase di sviluppo delle operazioni vere e proprie (azioni svolte dai presidi e dai reparti impegnati,

Fotokopija prve stranice dokumenta br 188

izvoda saslušanja pojedinaca iz III/259-og izbjeglih zarobljavanju, čiji prepis prilažem), kako u pripremnoj fazi — s obzirom da se ugrožavanje sa zapada od strane partizana već odavno naziralo i da je na to ova Komanda stalno upozoravala — tako i u fazi razvoja samih operacija (akcije koje su vodili garnizoni i upotrijebljene jedinice, intervencija i dejstvo komandi, uključivši diviziju „Murge", odašiljanje III/259-og iz Mostara u Jablanicu, držanje trupa, itd.).

Molim Vašu Ekselenciju da pristupi pomenutom utvrđivanju i da mi što prije saopšti rezultate. —

Kod provjeravanja naročito me interesuje da li su brojna zaplijenjena sredstva (puš. mitraljezi, topovi, jurišni tenkovi, kamioni, itd., itd.) bila sistematski i pametno uništena prije predaje.[4]

General komandant
— Mario Robotti —
Mario Robotti

bg. **Kopija**

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Prilog br. 1 aktu br. 3735
od 5 marta 1943-XXI

Izvod saslušanja potporučnika Sforze i četiri vojnika iz III bat. 259-og puka sa sjedištem u Prozoru

1) — **Odbranbeni raspored garnizona. Situacija prije napada.**

Odbranbeni raspored priličan, uprkos nekim nedostacima; 10 uporišta sa položajima u cementu, zaštićenih bodljikavom žicom u dubini od oko dva metra. Rastojanje 50—60 metara između uporišta a oko 300 metara od Komande garnizona; rezerva hrane i municije u svakom uporištu; jačina od 12 do 25 ljudi u svakom od njih. Rezerva čete na raspoloženju Komandi garnizona, zajedno sa jednom baterijom i jednom četom lakih tenkova, stigla noću uoči 15-og.
Veze između uporišta i garnizona: nekoliko telefonskih linija za najvažnija; za ostale pomoću kurira i signalnih pištolja. Potporučnik Sforza je držao uporište br. 3. sa 13 ljudi, general Gherzi i pukovnik

[4] Ispod ove rečenice dopisano je plavom olovkom: „Ne vjerujem".

Moltoni su stalno obilazili garnizon. Svi oficiri, oko 25, bili su upoznati sa ugrožavanjem koje je pretilo Prozoru od strane partizana; nekoliko dana prije, obavještajci su najavili prisutnost ogromnih partizanskih snaga u oblasti. Bilo je opšte uvjerenje da bi garnizon mogao dugo da daje otpor samo da je primio pomoć spolja. Rezervni kapetan, komandant garnizona, smatran je za valjanog čovjeka; kao komandant nije uživao mnogo ugleda.

2) — **Razvoj napada.**

Napad je počeo oko 21 čas 15 februara na uporišta br. 2 i 2 a; prvo je palo otprilike poslije 20 minuta, drugo poslije dva sata. Ovako kratak otpor ppor. Sforza objašnjava činjenicom da su se dva automatska oružja uporišta 2 a zaglavila baš kad su se partizani bacili na bodljikavu žicu, oborivši je brzo udarcima sjekira. Napad je bio žestok i ubrzo je zahvatio sva ostala uporišta koja su se oduprla. Prodor partizana kroz brešu bio je zadržan otporom bočnih uporišta i iz unutrašnjosti rezerve. Sljedećeg jutra su dva uporišta, br. 2 i 2 a, bila tučena artiljerijom i ponovo zauzeta od strane elemenata rezerve.

(M. P.)

16-og je u toku cijelog dana bilo mirno; ppor. Sforza je preko kurira dopunio rezervu municije potrošenu u toku noći (oko 12.000 metaka).

U toku dana uporište je dobilo pojačanje od desetak ljudi rezervne čete. Preko dana je poručnik — bataljonski ljekar obišao uporište i pobrinuo se da dva teška ranjenika, pogođena te noći parčadima artiljeriskih zrna, i leš jednog mlađeg vodnika, takođe pogođenog artiljerijom, budu sklonjeni.

Oko 18 časova 16. februara, dok je padao gust snijeg, partizani su izvršili napad na uporište br. 9, koje je palo poslije dva sata; zatim su se bacili na bateriju raspoređenu pozadi i brzo osvojili topove.

U toku napada nije ispaljen ni jedan hitac iz naše artiljerije. Akcija se ponovo proširila na sve linije uporišta i trajala je čitave noći, i uporište br. 3 je neprekidno napadano bez rezultata. U toku noći ppor. Sforza nije mogao da uspostavi vezu sa komandom; jedan pokušaj uspostavljanja veze putem kurira bio je spriječen intenzivnom neprijateljskom vatrom. Oficir je zatim saznao, iz izjava vojnika sakupljenih

za vrijeme povlačenja, da je oko ponoći četa tenkova
(M. P.) krenula i napustila Prozor. 17-og u zoru, kada je municija bila skoro iscrpljena, partizani su iz naših artiljeriskih topova otvorili vatru na uporište br. 3. Gađanje je bilo vrlo neprecizno i samo jedno zrno je palo na obližnji položaj ne ranivši nijednog vojnika. Kada je ostao skoro bez municije, oficir je riješio da napusti uporište i, sakupivši svoje ljude, pošto je oštetio dva mitraljeza, bacio se u obližnju provaliju, iskoristivši kratak zastoj u napadu i slabu vidljivost uslijed snijega koji je pao. Partizanske snage su bile već zauzele skoro čitavo naselje Prozor i samo je još uporište 2 a odgovaralo na vatru. Pod mitraljeskim rafalima grupa je stigla na dno provalije, imajući samo jednog ranjenika, koji je mogao da se kreće. Sforza, koji je nastupao na začelju odreda, primjetio je da čelo pogrešno napreduje duž potoka upravljajući se prema Prozoru; pod jakom neprijateljskom vatrom, on je prešao potok penjući se prema šumi; nije imao mogućnosti da dozove i ostale vojnike jer se njegov glas gubio u intenzivnoj mitraljeskoj i puščanoj paljbi. Sa pporučnikom Sforzom ostala su tri čovjeka iz uporišta br. 3; ostalu sedmoricu, sa kojima se vratio, sakupio je u okolini Prozora a bili su rastureni iz ostalih već savladanih uporišta. Svi su bili naoružani.

3) — **Akcija ppor. Sforze za vrijeme povlačenja.**

Oficir se najprije, pod zaklonom, premjestio prema uporištu br. 5, gdje je namjeravao da se skloni; pošto je konstatovao da ovo uporište nije više davalo znake života a da je uporište br. 2 a, koje je još davalo otpor, bilo nedostižno, Sforza je odlučio da se udalji dolinom Rame da bi se sklonio u naš najbliži garnizon.

Primjedbe

Garnizon Prozor je imao sredstva za produženi otpor; mada su partizani napali sa ogromnim snagama i uz podršku nekoliko minobacača i jednog ili dva topa, ustupanje nije smjelo da se desi tako brzo. Slab otpor izgleda treba pripisati:

— pogrešnoj akciji komande. Komandantu, rezervnom kapetanu, bile su podređene jedinice raznih rodova i znatna sredstva čije dejstvo očigledno nije znao da koordinira (oko 640 ljudi, 6 topova-minobacača, 13 mitraljeza, puškomitraljeza itd.).[5] U garnizonu koji je tako isturen i izložen teškom pritisku bilo je neophodno prisustvo jednog višeg oficira, po mogućnosti aktivnog;
— nedostatku efikasnih veza između uporišta i komandi;
— uzdrmanoj moralnoj situaciji među oficirima i vojnicima, koji su već ranije bili ubijeđeni da bi garnizon teško mogao sam da se odupre;
— slabom ugledu komandanta kod podređenih oficira;
— nedovoljno visokom vojničkom duhu trupa.

Ostaje nekoliko nejasnih tačaka koje nije bilo moguće rasvijetliti:

— nespremnost topova za blisku odbranu u slučaju da uporište ispred ovih popusti (br. 9);
(M. P.)
— propušteno izdavanje naređenja ili sprovođenje mjera da bi se oružje i ratni materijal uopšte učinili neupotrebljivim u slučaju da budu zaplijenjeni od strane partizana;
— odlazak svih ili jednog dijela tenkova iz Prozora u noći između 16-og i 17-og.

(M. P.)

[5] Sa strane ovog stava napisana je, crnom olovkom, na italijanskom jeziku, sljedeća primjedba: „Treba utvrditi da li je ovu akciju Komanda mogla razviti"

BR. 189

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 5 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

7. III. 1943 7. III. 1943

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 430/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

Operativno odjeljenje
Br. 3847
Primljeno 7 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

— Operativno odjeljenje —
— Obavještajno odjeljenje —

Dnevni izvještaj od 5. III. 43

Hrvatska: Vreme: vedro i sunčano.

AKCIJA WEISS II I MOSTAR:

Neprijateljski pritisak na 717 div. pojačan.[2] Namjera neprijatelja: proboj na sjever. Pred SS-div. samo još slab neprijatelj koji bježi na zapad. Neprijatelj ima vrlo velike gubitke.

SS-div.:

5 marta četa tenkova prodrla do LIVNA, glavnina zapadne grupe slijedi do GRKOVACA. Istočno od LIVNA jake drumske zapreke. 369 pion. bataljon vrši uklanjanje istih. Kod TOMISLAVGRADA[3] i zapadno 2000 komunista. Neprijatelj, dolazeći sa jugoistoka, posjeo MIŠI (12 km južno od LIVNA) i zau-

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).
[2] Odnosi se na protivudar jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ. Vidi dok. br. 14, 15, 19, 23 i 24.
[3] Duvno

zeo položaje kod ZAGORIČANA (9 km jugoistoč. od LIVNA).[4]

Istočna grupa: Pod vanredno teškim terenskim uslovima stigla na liniju MEĐUGORJE (1487) — POPOVIĆI.

Namjera: Produženje gonjenja u pravcu TOMISLAVGRADA.

369. div.:

Skrenula na jug, da bi opkolila neprijatelja pred SS-div. Izdata je zapovijest za borbu pravcem KUPRES—G. VAKUF.

Treća hrv. brd. brigada: stigla u ZLOSELO i sjeverno. Kod neprijatelja 30 mrtvih, 65 ranjenih. Plijen: 1 laki mitraljez, 15 pušaka. Sopstveni gubici od 28. II do 2. III: 12 mrtvih, 41 ranjen.

Namjera: Pojedinosti javiće se naknadno.

717. div.:

Trajno jak pritisak neprijatelja na front i bok divizije.[5] Južni front povučen unazad. Komunistička grupa (jačina nepoznata) iz okoline G. VAKUFA otišla pravcem Travnika. Divizisko komandno mjesto PODGRAĐE (2 km sjeverozap. od G. VAKUFA). Sopstveni gubici: 6 mrtvih, 41 ranjen.

Namjera: Izdržati dok ne stigne rasterećenje od strane 369. div.

718. div.:

Borbena grupa u napadu na liniju PODHUM — OSTROŽAC, pri slabom neprijateljskom otporu ali po veoma teškom terenu, stigla na liniju TREŠNJEVICE — LISIĆI.[6] Gubici: 1 mrtav, 2 ranjena. Hrvati: 1 mrtav, 4 ranjena. Neprijateljski gubici nepoznati.

Namjera: Produženje napada.

Situacija kod Mostara: Italijanski XVIII arm. korpus javlja: Sakupljanje komunista (500 ljudi) 10 km istočno od SINJA, 200 ljudi i 12 mitraljeza 10 km zapadno od SINJA, dvije čete 30 km istočno od SPLITA.[7] O italijanskim pokretima ne javlja se ništa. Četnička kolona stigla u POSUŠJE bez naročitih teškoća. Komunisti posjeli okna boksitskih rudnika, sjeverozapadno od ŠIROKOG BRIJEGA. Od 1. III ponovo je proradio i eksploatiše se državni rud-

---

[4] Vjerovatno se odnosi na jedinice Sedme krajiške NOU brigade.

[5] Vidi prim. 2.

[6] Lisičići

[7] Na pomenutoj prostoriji dejstvovali su Splitski i Mosorski NOP odred.

nik Čitluk (15 km jugozapad. od MOSTARA). Svi ostali rudnici jugoistoč. od ŠIROKOG BRIJEGA kao i na području ČITLUKA otpočeće sa radom i eksploatacijom tek po odobrenju VI ital. korpusa. Početak rada javiće se.

Vazduhoplovstvo: Težište borbenih letova pred 717 div. Puni pogoci postignuti u bateriski položaj i u neprijateljske koncentracije. Jedan top razoren. Ukupno 92 borbena leta.

Zapadna Bosna, Istočna Bosna: Sopstveno izviđanje iz BIHAĆA javlja: Neprijatelj posjeo LIČKO PETROVO SELO. Neprijatelj na zapadnoj obali UNE južno od BIHAĆA, tučen vatrom teških oruđa. Na KOZARA planini, jugozapadno od BOS. GRADIŠKE, jače bande napale transporte drveta koje su osiguravali Hrvati.[8] 2 mrtva, 14 ranjenih. Postoji namjera da se sa tri njemačka i jednim hrvatskim bataljonom izvrši ponovno čišćenje luka između UNE i SANE. Sjeverozapadno od KISELJAKA četničke pljačke.

Srbija: Vreme: vedro, noćni mraz.

Na području MLADENOVCA spaljeno 6 opštinskih nadleštava. U NOVOM PAZARU pohvatana omladinska organizacija. Rukovodioci strijeljani, ostali evakuisani u logore na prisilan rad. Rudnik bakra u Boru ojačan jednom folksdojčerskom polic. četom iz BANATA. U BEOGRADU uhapšeno 11 komunista. U JAGODINI presječene cijevi kočnica na njemačkim željezničkim vagonima.

Komandant Jugoistoka
Njem. štab za vezu pri Superslodi
Diesener
pukovnik

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

---

[8] Napade su vršile jedinice Pete krajiške NOU brigade.

BR. 190

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 5 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI, KOD GORNJEG VAKUFA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3826
Stiglo 7. III. 1943

Datum i čas {otpreme / prijema 7/3/43, 04.30

OD GRUPE BOBBIO

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI i XVIII ARM. KORPUSA
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Broj 261/A/3

VIJESTI U 21 ČAS 5 MARTA 1943

SS divizija: Pomoću oklopljenog odreda uhvatila vezu sa 359[2] divizijom u Lušnicu (Split VS—CU); glavnina divizije doprla na liniju k. 1250 (Drvar UQ—DL) — Vaganj Dol (Drvar VK—DN) — Kosa 1304 (Drvar VM—VO—DM). Sjedište štaba divizije: Grkovci (UO—UQ—DN).

Pretrpljeni gubici od 3 do 5 III: 12 mrtvih, 13 ranjenih.

Nanijeti: 195 mrtvih; 54 zarobljenika strijeljana nakon preslušavanja.

369 divizija: 969 i 370 puk odbili neprijateljske odrede prema jugoistoku.

III planinska brigada: situacija neizmijenjena.

Inžinjeriski bataljon zaobilaznim manevrom odbio neprijateljske snage od 800 ljudi sa Borove Glave (Livno—XI—XL—CO) prema istoku.[3] Izviđačka grupa odbila neprijatelja, jačine

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/2).

[2] U originalu pogrešno napisano 359, a treba 369.

[3] Na Borovoj Glavi položaje su držale jedinice Sedme krajiške NOU brigade.

jednog bataljona, sa uzvisina sjeverno od Zagoričana (Livno XV—XI—CM) prema istoku.[4]

Pretrpljeni gubici od 3 do 5 III: 2 mrtva i 7 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 55 mrtvih i 2 zarobljena.

717 divizija: Nastavlja se jak neprijateljski pritisak na jugoistoku neprijateljskog pokreta, s obje strane ceste G. Vakuf (Prozor NM—CI—CZ) — Bugojno (Travnik MH—DL), u pravcu sjeveroistoka.[5] Njemačka zapreka sjeverozapadno od G. Vakufa povučena je na liniju: Jagnid (Prozor NK—CU) — istočni rub Podgrada (Prozor NK—CZ) — Bistrica (Prozor NM—CZ) — k. 917. (Prozor NM—CZ). Predviđeno je zakrčenje ceste za G. Vakuf.

Pretrpljeni gubici od 4 do 5 III: 6 mrtvih, 35 ranjenih i 5 nestalih.

713[6] divizija: Grupa Annacker doprla na liniju: Višnjevica (Konjic QM—CK) — Seonica (Prozor QH—CF) — Ostrožac (Konjic QK—CD) svladavši mjestimični neprijateljski otpor.[7]

Neprijatelj se povukao prema zapadu, na Neretvicu, na položaje uređene za odbranu.

Ukupni utisak: nastavlja se neprijateljski pritisak na frontu 717 divizije i zapaženo je pojačanje snaga na sektorima.

Glavnina partizanskih formacija koje su bile pred frontom SS divizije premjestila se u Liku.

Major Bobbio

8 prepisa:

1 Ekselenciji
1 Nač. gl. štaba
1 Zam. nač. gl. štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Obavještajnom odjeljenju
1 Kr. karabinjerima
1 Odjeljenju telekomunikacija

---

[4] Isto

[5] Sastav jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba koje su vršile protivofanzivu u pravcu Gornjeg Vakufa i Bugojna vidi u dok. br. 177, prim. 8.

[6] U originalu pogrešno napisano 713, a treba 718.

[7] Na pravcu nastupanja Grupe Annacker držale su položaje jedinice Pete crnogorske i Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Grupa Annacker (iz 718 njemačke divizije) imala je u svom sastavu dva njemačka bataljona (vjerovatno iz 750 pješadiskog puka), dva bataljona 7 domobranskog pješadiskog puka, jedan ustaški bataljon i dvije brdske baterije.

BR. 191

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 5 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Datum i čas { otpreme / prijema 6/3/1943, 2.20

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3742
Stiglo 6 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

ZA KOMANDU SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3334/Op.

Izveštaj od dana 5 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Vazduhoplovstvo i obavještenja složno javljaju o grupama ustanika u zoni Tomislavgrad[2] i o znatnim pokretima između Tomislavgrada—Prozora.
I u ovom posljednjem predjelu zapažene su grupe oružanih ljudi i komore.
U jednom i drugom predjelu, kao i na drumovima koji ih povezuju, intenzivne vazduhoplovne akcije — bombardovanja i mitraljiranja, u više mahova.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Duvno

SEKTOR „MURGE":

U zoni Jablanica—Rama djelatnost formacija V. A. C. sa povoljnim rezultatima u sukobima lokalnog karaktera.
Danas, kasno poslije podne, kolona Baćović[3] stigla do Kočerina, uspostavila vezu sa jednim avionom i zatim sa jednom jedinicom koja joj je poslana ususret u Široki Brijeg.

SEKTOR „MESSINA":

Dovršeni su pokreti za poznatu operaciju koja će otpočeti utvrđenog dana.[4]
U toku je akcija čišćenja u zoni Plina (Mostar MH—MK—AF) i Desne (RH—NK—AD) od strane naših trupa.
Na Korčuli je, 3 o. m., izvršeno čišćenje u Klapje (Korčula GU—ZN); zaplijenjeno: 6 pištolja, živežne namirnice, jedna bačva benzina i razni materijal opreme i propagande.

SEKTOR „MARCHE" I „KOTOR":

Obična djelatnost.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA:

Trajna i intenzivna čitavog dana. Izvršena su, sa najboljim rezultatom, u više navrata, bombardovanja u zoni Tomislavgrad i mitraljirani su ljudi koji su bežali iz mjesta. Mnogobrojna oružana izviđanja duž druma Posušje—Tomislavgrad—Ravno—Prozor i u dolini Neretve. Izvršena su, vazdušnim putem četiri snabdijevanja Baćevićevih hercegovačkih formacija. Nebo je vedro.

GENERAL PIAZZONI

8 prepisa:

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Kr. karabinjere
1 za Telegrafsko odjeljenje

---

[3] Hercegovački četnici pod komandom majora Petra Baćovića.

[4] Lijevo od ove rečenice dopisano je crvenom olovkom: „6 — danas". — O pripremama pomenute operacije vidi u dok. br. 178 i 196.

BR. 192

OBAVJEŠTENJE NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 6 MARTA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERACIJA NJEMAČKIH DIVIZIJA U PRAVCU DOLINE NERETVE[1]

DCL

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 3797
Stiglo: 6 marta 1943/XXI

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU PRI VIŠOJ KOM. ORUŽ. SNAGA „SLOV.-DALM.“

Br. 62/45 pov./op. Položaj, 6 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA „SLOV.-DALM.“

Sjedište

O. B. S. O.[2] javlja radiogramom I a br. 651/43 pov./op. od 5. 3. 43 daljne direktive za nastavak operacija:

1) Propast Titove države u zoni Glamoč—Livno—Bugojno—Jajce traži nastavak potjere, bez ikakvih obzira, prema jugoistoku sa ciljem uništavanja neprijatelja koji se nalazi u zoni jugoistočno od linije Livno—Bugojno a u sadejstvu sa operativnim grupama 717 i 718 divizije.
2) U tom cilju udarati sa SS divizijom duž puta Livno-Tomislavgrad[3] na Mostar sa 369 divizijom (hrvatska) duž puta Šujica—Kupres prema liniji Jablanica—Prozor. Cilj je da se pomoću brzog napredovanja oduzme mogućnost neprijatelju da organizira otpor. Za operativne grupe 717 i 718 divizije važno je da unište neprijatelja koji je pred ovim grupama i da raščiste zone na istok i na sjever od puta G. Vakuf — Prozor — Rama — Konjic da bi se onemogućilo probijanje neprijatelja prema sjeveroistoku.
3) Cilj operacije je zauzimanje i održavanje rudokopne zone boksita kod Mostara.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

[2] Oberbefehlshaber Süd - Ost — Vrhovni komandant Jugoistoka (Balkana)

[3] Duvno

U skladu sa ovim nije poželjno napredovanje četnika preko puta Mostar — Jablanica — Prozor, prema zapadu i sjeverozapadu. Naređenja u vezi s držanjem njemačke vojske prema četnicima-antikomunistima ostaju u potpunosti na snazi i obavezna su.

Po naređenju
Poručnik **Drechsler**

BR. 193

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 6 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

Sjedište, 8. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija"
Pov. br. 432/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3923
Primljeno 9 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

6. III. 43: AKCIJA „WEISS II" I „MOSTAR":

Dalje pristižu komunističke snage sa prostora LIVNO — TOMISLAVGRAD[2] — RAVNO — PROZOR pred 717 diviziju. Dijelovi neprijatelja otstupili ispred SS-div. na zapad.

SS-div.:

Sa glavninom stigla na liniju 1210 (5 km južno GRKOVCI) — KALABE — 1505 (jugoistočno od BUDI-

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).
[2] Duvno

NE KOSE). Divizisko komandno mjesto GRKOVCI. Naknadni gubici 25—27 febr.: 8 mrtvih, od toga 1 oficir.

Gubici od 3—5. III: 12 mrtvih, 13 ranjenih.

Kod neprijatelja:[3] 195 mrtvih, 54 zarobljena (poslije saslušanja strijeljani).

Namjera: Produženje gonjenja pravcem TOMISLAVGRAD.

369. div.:

Pionirski i izviđački bataljon u obuhvatnom napadu odbacili su neprijatelja (oko 1000 ljudi) sa BOROVE GLAVE (10 km istočno-jugoistočno od LIVNA) i sa visova neposredno sjeverno od ZAGORIČANA na istok.[4]

Za napad cijele divizije 7. III na neprijatelja pred 717 div. prikupili su se 369 puk na prostoru zapadno od ŠUJICE, 370 puk na prostoru LIVNA.

Prema nepotvrđenim izvještajima, neprijatelj je još u šumi sjeverozapadno od HOTKOVACA (20 km sjevero-sjeverozap. od GLAMOČA). Otpočelo izviđanje.

Sopstveni gubici: 3—5 marta: 2 mrtva, 7 ranjenih.

Neprijateljski: 55 mrtvih, 2 zarobljena.

Namjera: Napad za rasterećenje 717 div.

717. div.:

Neprijateljski pritisak na jugu i zapadu ne prestaje.[5] Dijelovi neprijatelja istočno od druma za G. VAKUF prebacuju se na zapad. stranu druma. Divizija se povukla na podesniji odbranbeni položaj na liniji JAGNID — PODGRAĐE — BISTRICA. Zagarantovano je zatvaranje druma VAKUF—TRAVNIK.

Sopstveni gubici: 4—5 III: 6 mrtvih, 35 ranjenih, 5 nestalih.

Namjera: Držati položaje dok ih 369 div. ne rastereti; zatvaranje druma G. VAKUF — TRAVNIK — BUGOJNO.

718. div.:

Borbena grupa, pod izvanredno teškim terenskim uslovima protiv pojedinačnog neprijateljskog otpora,

---

[3] O vjerodostojnosti neprijateljskih podataka o gubicima jedinica NOV vidi u dok. br. 168 i 312.

[4] Na pomenutim mjestima položaje su držale jedinice Sedme krajiške NOU brigade.

[5] Odnosi se na protivnapade jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV I POJ. Vidi dok. br. 177, prim. br. 8.

stigla na liniju VISUJEVICA[6] — SEONICA — OSTROŽAC. Neprijatelj otstupio na zapad na utvrđene položaje na visovima zapadno od NERETVICE.[7]
Namjera: Napad preko NERETVICE.

STANJE KOD MOSTARA: Uglavnom bez promjene.

Vazduhoplovstvo:

Zbog rđavog vremena jako ometano. Borbene akcije protiv neprijateljskih položaja i sakupljanja pred 717. divizijom. Pri napadu na PROZOR više velikih požara, municisko slagalište eksplodiralo. 17 borbenih letova.

ZAPADNA BOSNA:

ISTOČNA BOSNA:

Naknadno čišćenje luka UNA—SANA sa slabim početnim rezultatima. Četnici napali željezničku stanicu istočno od ZENICE. Telefon razoren, 12 Hrvata nasilno odvučeno.

SRBIJA:

Vrijeme mutno, kišovito.

Lokalne bande na prostoru PALANKA — MLADENOVAC. Odmah po prolazu njemačke željezničke patrole glavna željeznička pruga kod MLADENOVCA na dva mjesta dignuta u vazduh. Potjerni odredi nisu imali dodira s neprijateljem. Preduzete mere: Saobraćaj preko MALE KRSNE zagarantovan. Pruga je 6. III, u 12.00 časova dovedena u ispravno stanje. Kod POŽAREVCA dražinovci traže od stanovnika da prijavljuju pojavu komunista. Napadi na njemačku oružanu silu, s obzirom na mjere odmazde, ne smiju se nipošto više dešavati. Kod KOS. MITROVICE i LESKOVCA privremeno uhapšeno 20 osumnjičenih, među njima jedan Dražin kurir. Raniji legalni četnički bataljon prešao na stranu dražinovaca, te je uhapšen sa svojim štabom. Na voz BEOGRAD—BUDIMPEŠTA u Sremu otvorena vatra. Bez žrtava.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Diesener
pukovnik

---

[6] Višnjevica

[7] Zapadno od r. Neretvica položaje su držale Peta crnogorska i Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije.

BR. 194

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 6 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI, KOD GORNJEG VAKUFA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3864
Stiglo 8 marta 1943-XXI

Datum i čas { otpreme 7. III. 1943, 20,15 / prijema 7. III. 1943, 23,45

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA (posredstvom ITALIJANSKE MISIJE)
i, na znanje
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Broj 270/A/3

VIJESTI U 21 ČAS 6 MARTA 1943/XXI

SS divizija:

— Doprla na liniju: Prolog (Split—Livno VS—VU—CM) — Žirović (Livno VU—ZI—CS) — pošumljena zona na istoku od Bojmunta (Split VO—DE).
— Nedostaju vijesti o grupi koja vrši čišćenje zone: Međugorje (Drvar VR—DR) — Šator Planina (Drvar US—VH—DR—DT).
— Prema vijestima od strane stanovništva, pobunjenici su se, navodno, povukli djelimično u Dinarske Alpe;[2] raspolažu magacinima.

369. divizija:

— Prema obavještenjima od strane četnika, zona zapadno od Tomislavgrada[3] (Livno XP—CF) jako je zaposjednuta od neprijatelja.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 I/2).
[2] Odnosi se na pl. Dinaru.
[3] Duvno

— Izviđačka grupa zauzela Šujicu (Livno XN—CQ) svladavši žilav neprijateljski otpor,[4] te se morala zaustaviti sjeverno od Šujice zbog 11 protivtenkovskih jama. Saobraćaj ponovo uspostavljen.
— 969 puk tokom marša u zonu sabirališta odbio neprijatelja sa pograničnih uzvišica istočno i sjeveroistočno od Šujice.
— 370 puk dopro u zonu Potočani (Livno ZV—CO) — Livno.

717. divizija:

— Manja neprijateljska aktivnost.
— Divizija drži liniju: Lješivica 832 (Prozor NH—DE)—Laze (NH—CZ)—Galečnica (NK—CZ)—Podgrade (NK—CZ)—Bistrica (NM—CZ) — Hrastnica (NK—DE—CZ — Lužani (NK—DE).
— II bataljon 749. puka sa Komandom i jednom pojačanom četom stigao u Bugojno.
— Gubici od 1 do 4 marta (bez grupe „Vogel"[5]): 53 mrtva, 114 ranjenih, 21 nestao.
— Prema obavještenjima od strane stanovništva, napad „Štuka" od 5 tekućeg mjeseca na neprijateljske položaje navodno je prouzročio gubitke od 1.000 ljudi, što mrtvih što ranjenih.
— Divizija namjerava držati položaje sve do spajanja sa 369 divizijom.

718. divizija:

— Grupa „Annacker" doprla na rijeku Neretvicu, na otsjeku između Podhuma (Prozor QH—CK) i Ostrošca (Konjic QK—CD), naišavši na slab neprijateljski otpor.
— Zona 5 km sjeveroistočno od Podhuma još je okupirana od snažnih neprijateljskih grupa.[6]
— Neprijateljski gubici u borbama u zoni Konjica oko 500 mrtvih. Provjerava se.
— Divizija namjerava držati dostignutu liniju.

UKUPNI UTISAK:

— Operacija Weiss II uglavnom je završena.

MAJOR BOBBIO

5 prepisa:

1 Ekselencija:
1 Načelnik štaba
1 Pomoć. nač. štaba
2 Nač. Operativnog odjeljenja

[4] Šujicu su vjerovatno branile jedinice Sedme krajiške NOU brigade.
[5] Sastav grupe Fogl (Vogel) vidi u dok. br. 182, prim. 6.
[6] Odnosi se na Petu crnogorsku brigadu Treće NOU divizije.

BR. 195

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 6 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA SEKTORU KOČERINA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

OPERATIVNO ODJELJENJE POSLALO PREPIS OBAVJEŠTAJNOM ODJELJENJU
Kr. Karabinjerima
Telegrafskom odjeljenju

Datum i čas | otpreme / prijema 7/3/1943 u 9 časova

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — TAKTIČKO ODJELJENJE

ZA SUPERSLODU — OPERATIVNO ODJELJENJE
a na znanje:
KOMANDI VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI DIVIZIJE „MESSINA"—„MURGE"—„EMILIA"
MORNARICI DALMACIJE
KOMANDI VAZDUHOPLOVNE GRUPACIJE MOSTAR

B. 33/66/Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3803
Stiglo 7 marta 1943-XXI

Izvještaj od dana 6 marta u 18 časova

SEKTOR „MURGE"

1) — Uslijed napredovanja Baćovića u pravcu Kočerin[2] i kolone Široki Brijeg u pravcu Grude (Mostar KI—BD), poznate dalmatinske brigade rasturile su se i uzmiču:

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Vidi dok. br. 191, prim. 3.

Treća u pravcu Rakitno (MH—BL), a Četvrta u pravcu Rodić (Makarska XP—AR). S obzirom na novu situaciju preduzete su mjere, koje ću posebno saopštiti.

2) — Kolona Baćović nalazi se na okupu u Kočerinu. Za vrijeme svog napredovanja imala je više sukoba sa partizanima, kojima je nanijela ukupne gubitke od 200 mrtvih, a sama je pretrpjela gubitke od 50 mrtvih. Oslobodila je 700 domobrana koje su partizani bili zarobili u Banjoj Luci[3] i uputila ih našem garnizonu Zadvarje i oslobodila je 3000 civila,[4] koje je Vice Buljan bio regrutovao, a nije ih bio još naoružao, i uputila ih njihovim kućama. Nadalje, zaplijenila je mnogobrojne konje i namirnice, koje je podijelila svojim vojnicima i narodu.

SEKTOR „MESSINA"

— Kolona Scotti[5] stigla je jutros u 9 časova u Kočerin sa italijanskim ljudstvom i u zonu Ljubotići (Mostar NH—BF) sa Crnogorcima.[6] Zatim je upućena u drugu zonu, prema operativnom planu predviđenom za sutra 7 mart.

— Kolona V. A. C., koja operiše od Ploča, dostigla je danas, u kasno poslije podne, Pivac i Božić (Makarska XP—AR) a da nije naišla na otpor. Dovršeno je čišćenje u zoni Plina i Desne (NH—NK), o čemu je jučer javljeno; nije zapaženo ništa naročito.

— Na Pelješcu, dana 3 marta, uhapšena su u Trpnju (Makarska XT—AB) 4 civila, za koje se sumnja da su učestvovali prošlog novembra u napadu na kasarnu finansiske straže.

SEKTOR „MARCHE" I KOTOR

Obična djelatnost. Vazduhoplovna djelatnost sprečavana niskim oblacima. Izviđanja duž druma Posušje — Tomislavgrad[7] — Aržano (Livno ZP—BS) u zoni Jablanica i zoni Rakitno (Mostar MH—BL). Izvršena su bombardovanja zone Tomislavgrad—Rodić (Makarska XP—AR) i mjesta Kasoli (AP—AT) i Šibenik (XR—AX).
Nebo naoblačeno, temperatura u opadanju.

GENERAL PIAZZONI

---

[3] Jedinice NOV nisu zarobile pomenute domobrane u Banjoj Luci, već po garnizonima Centralne Bosne, januara 1943 godine.
[4] Odnosi se na izbjeglice koje su se povlačile ispred neprijatelja.
[5] Sastav kolone Scotti vidi u dok. br. 178.
[6] Isto
[7] Duvno

BR. 196

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 6 MARTA 1943 GOD. O PRIPREMAMA ZA IZVOĐENJE OPERACIJA PROTIV JEDINICA DEVETE DALMATINSKE NOU DIVIZIJE[1]

Predmet: dst.

Datum i čas {otpreme 6/3/43 {prijema 7/3/43

Šifrovani radiogram

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3846
Stiglo 8 marta 1943-XXI

Br. 3367/Op.

Utvrđeno je da su dalmatinske brigade napustile front divizije „Messina" i uputile se prema sjeveroistoku; naređena je nova operacija, koja će početi sutra, 7 marta, sa ciljem da se dostignu i potuku partizanske formacije.

1.) Operacijom komanduje general Amato, zamjenik komandanta divizije „Messina", pod mojom neposrednom komandom.
Kolona Scotti[2] dejstvuje od Izbična (Mostar NK—BH), sastavljena od 2 nacionalna bataljona i baterije 75/13, i druga kolona, od 2000 Crnogoraca, iz Bašića (LI—BH), sa zadatkom da čiste zonu Sutina (Prozor MH—BN), Rakitno (MH—BL) i da se spoje između Jelice (LI—BQ) i G. Potklečani (LI—BQ).
Zatim će kolona upraviti jak izviđački prepad prema gornjoj i srednjoj dolini Doljanke, s tim da uvijek ima mogućnosti da dejstvuje prema situaciji.
Na raspoloženju generala Amato ostaju, kao što je poznato, četnici majora Baćovića (zona Kočerin) i 49 batalj. crnih košulja, sada u Širokom Brijegu.

2.) Divizija „Murge" održavaće zaprečavanje doline Drežanke sa kolonom Consolo, pojačanom sa 500 V. A. C., upućujući jaku kolonu duž doline Neretve prema sjeverozapadu i

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 25 A/5).

[2] Sastav kolone Scotti vidi u dok. br. 178.

sjeveru, radi zajedničkog dejstva sa formacijama V. A. C. iz Rame i Jablanice.

General Piazzoni

Dešifrovao: major **Manfreda**
por. **Biasi**
por. **Sardos**

4 kopije:
1 Načelniku štaba
1 Pomoć. nač. štaba
2 Operativno odjeljenje

BR. 197

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 7 MARTA 1943 GOD. DA SE SPRIJEČI ULAZAK NJEMAČKIH JEDINICA U MOSTARSKI RUDARSKI BAZEN[1]

dst.
TELEGRAM

V. P. 10, 7 mart 1943 — XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI VI ARM. KORPUSA

Br. 3821

Prvo. Njemačka komanda za Jugoistok je saopštila da njemačko-hrvatske trupe 717 i 718 divizije zasad neće prelaziti južno od linije Prozor — Rama — Konjic, već će, naprotiv, SS divizija udarati od Livna na Mostar i zonu rudnika, flankirana s lijeve strane napredovanjem 369 hrvatske divizije na Prozor.

Drugo. Poznata je potreba sprečavanja da njemačke kolone dostignu oblast Mostar — rudarski bazen. U tom cilju potrebno je da ta Komanda okupira pomoću italijanskih jedinica (kažem: italijanskih) obje strane puteva koji vode pomenutoj oblasti, kao i da izbjegava sukobe i da stalno referiše.

Treće. Radi ravnanja, to pitanje je tretirano sa O. K. W. preko Vrhovne komande. Da bih izložio ovoj komandi konkretne podatke radi sporazuma o granici koju savezničke trupe ne smiju da pređu (a koja bi se, naravno, poklapala sa okupacijom italijanskih trupa), molim hitno saopštiti mjesta (na raznim pravcima) za koja ta Komanda smatra da je moguće i prikladno okupirati ih našim jedinicama.

7 mart 1943 — XXI

General Robotti

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

BR. 198

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 7 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

9. III. 1943 Sjedište, 8. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje
Br. 3925
Primljeno 9 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

7. III. 43: AKCIJA „WEISS II“ I „MOSTAR“:

SS-div.: Prikuplja se sa glavninom na prostoru sjeverozapadno od LIVNA. Dijelovi čiste naknadno nepreglednu i teško prohodnu pošumljenu ŠATOR PL. (20 km istočno-jugoistočno od BOS. GRAHOVA) i šumu istoč. od ĆELEBIĆA.

Namjera: Produženje gonjenja pravcem TOMISLAVGRAD.[2]

Za obezbeđenje druma za dotur angažovan jedan bataljon u BOS. GRAHOVU i po jedna četa u DRVARU i BOS. GRAHOVU.

369. div.:

Prema nepotvrđenim vijestima, neprijatelj je jako posjeo prostor zapadno od TOMISLAVGRADA.

Izviđački bataljon zauzeo pod borbom ŠUJICU i naišao na 11 protivtenkovskih rovova na pet kilometara sjeverno od Šujice. Uklanjanje istih 7. III.

369 puk odbacio neprijatelja sa visova neposredno istočno-sjeveroistočno od Šujice.[3]

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] Duvno

[3] Kod Šujice su držale položaje jedinice Sedme krajiške NOU brigade.

Divizija je, shodno zapovijesti, 7. III. otpočela nastupanje.

717. div.:

Izgleda da se neprijatelj povlači u pravcu 718. div. Gubici od 1—4. III: 53 mrtva, 114 ranjenih, 21 nestalih.

Uslijed napada „štuka" pred južnim frontom div., po izjavama stanovnika, oko 1000 mrtvih i ranjenih.[4]

Namjera: Napad pravcem PROZORA.

718. div.:

BORBENA GRUPA NERETVICA cijelom širinom fronta stigla na liniju između PODHUMA i OSTROŠCA. Na 5 km sjeveroistočno od PODHUMA još ima jačih neprijateljskih grupa. Neprijatelj je 7. III krenuo u napad.[5]

Namjera: Produženje napada prema drumu PROZOR—RAMA.

Stanje kod MOSTARA uglavnom bez promjene. Lokalne borbe između četnika i komunista kod JABLANICE i RAME.

Vazduhoplovstvo: Borbeno dejstvo moguće samo pred 718 div. Uništena dva neprijateljska položaja. 27 borbenih letova.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

Naknadno čišćenje u luku UNA—SANA okončano sa slabim rezultatima. Izgleda da je neprijatelj otišao na KOZARU. Na 12 km zapadno od SANSKOG MOSTA sopstveno motorno vozilo naišlo na minu i tučeno p. t. topovima i teškim minobacačima.[6]

SRBIJA:

Komunisti kod MLADENOVCA spalili 3 opštinska nadleštva. Kod PROKUPLJA uhapšeno 13 sumnjivih dražinovaca. Srpska državna straža kod ČAČKA ubila 11 neprijateljskih lica. U BEOGRADU 21 hapšenje.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Diesener
pukovnik

---

[4] Vidi dok. br. 168, prim. 6.

[5] Napad su vršile jedinice Pete crnogorske i Desete hercegovačke NOU brigade.

[6] Napad su vršili Treći i Četvrti bataljon Šeste krajiške NOU brigade kod s. Đekići.

BR. 199

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 7 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI I KOD GORNJEG VAKUFA[1]

Datum i čas { otpreme / prijema 10 marta 1943 / u 16,30 časova

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3997
Stiglo 10 marta 1943-XXI

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i, na znanje:
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Br. 272/A/3

VIJESTI U 21 ČAS 7 MARTA 1943—XXI

SS divizija:

Zapadna grupa zastala u zoni Prolog—Split—Livno (VS—VU—CM). Istočna grupa u zoni sjeverozapadno od Livna. Borbeno izviđanje na Tomislavgrad[2]—Livno (XP—CF) zabilježilo da je most blizu Karlovca uništen. Dvije neprijateljske brigade povlače se prema jugu.

369 divizija:

VIII i XIII partizanska brigada koje su došle sa Crnoga Vrha ponovo su okupirale u 13 sati Glamoč.[3] Pučanstvo bježi. Izvi-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17/J 2).
[2] Duvno
[3] Ovaj podatak vjerovatno nije tačan. Vidi dok. br. 204.

đačka grupa doprla u 16 sati u Kupres ne naišavši na otpor. Cesta Livno—Šujica—Livno (XN—CO) zakrčena zbog snijega.

717 divizija:

Divizija je otpočela napade na Prozor. Komanda divizije u Osojnica—Prozor (NK—CZ). U 11 sati stigla na liniju: k. 1204 (NH—CZ) — k. 1105 (NH—CZ) — k. 943 (NH—CZ—CU) — Paloč (NK—NM—CU—CZ) — k. 666 (NM—CZ) — jugoistočni rub Batuša (NM—CZ). Oklopna grupa zauzela G. Vakuf, ne naišavši na neprijateljski otpor. Protukolski neprijateljski metak sa k. 803 (CI—CU) i k. 703 (OI—CU) onesposobio jedan tenk.

718 divizija:

Od 7 o. m. Grupa Annacker nalazi se u odbranbenim borbama. Neprijatelj napada sa zapada.[4] Napadi odbijeni. Nanijeti gubici: 6 prebrojenih mrtvih. Pretrpljeni: 3 Nijemca mrtva; 6 ranjenih; Hrvata 2 mrtva; 6 ranjenih.

Ukupni utisak:

Budi se partizanska aktivnost u već očišćenim zonama.

MAJOR BOBBIO

[4] Napade su vršile jedinice Pete crnogorske i Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije.

BR. 200

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 7 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Predmet: dst

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3852
Stiglo 8/3/43-XXI

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 7/3/ 43, 20.30
prijema 7/3/43, 23.45

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

ZA KOMANDU SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 8505/Op.

IZVJEŠTAJ OD DANA 7 MARTA U 18 ČASOVA

Sektor „Murge":

— Uslijed naše akcije s juga i njemačke akcije sa sjeveroistoka, jake partizanske grupe slijevaju se između Rame i Jablanice, tražeći prolaz u pravcu istoka i vršeći jak pritisak na formacije V. A. C., koje operišu u zoni i koje su se morale povući istočno od s. Krstac (Prozor QH—BZ).
— Sutra, 8 marta, biće izvedena kombinovana akcija s juga sa formacijama V. A. C. i italijanskim trupama koje su dovedene baš danas, te sa desne strane od Neretve sa V. A. C. koje su već na položaju, a to u cilju da se eleminišu partizanske grupe, koje su se prebacile istočno od Neretve, između Jablanice i s. Krstac (QH—BZ).[2]
— Operacije u zoni Rakitno (Mostar MH—BL).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Noću 6/7 marta kod Jablanice, preko ruševina starog mosta, prebacili su se na lijevu obalu Neretve najprije tri bataljona Druge dalmatinske, a za njima Druga proleterska brigada Druge proleterske divizije.

— Italijanska kolona,[3] koja je jutros otputovala iz Izbična (MK—BH), stigla je poslije podne u Vukojevo (MH—BL).
— Crnogorska kolona, koja je stigla u Konjovac (LI—BL) nakon sukoba sa partizanskom patrolom, nalazi se u povlačenju.
— Sutra, 8 marta, akcija će se nastaviti prema određenim pravcima.

Sektor „Messina“:

— Kolona V. A. C., koja operiše s juga, stigla je danas poslije podne u predio Kozica (Makarska XP—AT).
— Poslije podne bila je angažovana od partizanskih grupa, snabdjevenih automatskim oružjem i porazmještenih po visinama zapadno od uvale.
— Na Korčuli, 5 marta, izvršena zasjeda u zoni M. Kom (Korčula VU—GU).

Protivnički gubici: 3 mrtva i 1 ranjen, za koga obavještajci potvrđuju da je umro.
Zaplijenjena 4 pištolja, ručne bombe i propagandni materijal.

Sektor „Marche“:

— Obična djelatnost.

Sektor „Kotor“:

— U noći između 5 i 6 marta u zoni Kruševica (Trebinje UK—FL) patrola V. A. C. ubila partizana Vavić Mihajla,[4] koji je bio ucijenjen sa 30.000 lira.
— Vazduhoplovna djelatnost:
Spriječena jakom burom.
Nebo naoblačeno.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:
1 za Ekselenciju Komandanta
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Kr. karabinjere
1 za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja

---

[3] Vidi dok. br. 178.
[4] Vavić Mihajlo, terenski partiski radnik

BR. 201

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 8 MARTA 1943 GOD. O IZDATOM NAREĐENJU KOMANDANTU NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ DA OKUPIRA RUDNIKE BOKSITA KOD MOSTARA[1]

Radiogram

8. 3. 943 Vrijeme: 1940/2105 Od Komandanta Jugoistoka

KOMANDI SUPERSLODE PREKO NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU

Povjerljiva stvar Komande

Na ponovni upis od strane Komandanta Jugoistoka, Vrh. komanda oružane sile je odlučila da se ostane pri naređenju koje je dao Vođa Rajha, po kome i dalje imaju da se vode operacije prema Mostaru, do konačnog smirivanja i osiguranja oblasti boksitne rude. U odnosu na to da će se ovo stanje smatrati postignutim tek po sprovedenom razoružanju antikomunističkih četnika, Komandant Jugoistoka izdao je Komandantu njemačkih trupa u Hrvatskoj naređenje:

1) Posjesti boksitne rudnike u oblasti Mostara koji rade za Njemačku.
2) Pojedinosti za ovo posjedanje pravovremeno ugovoriti sa italijanskim VI A. K.
3) Italijanski VI A. K. obavijestiti najmanje 24 časa ranije o svakom dnevnom cilju, kako bi isti mogao pravovremeno povući četnike koji se nalaze na ovom prostoru.

Komandant Jugoistoka Ia Br. 677/43
pov. stvar K-de od 8. 3. 43

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/9).

BR. 202

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 8 MARTA 1943 GOD. DA NJEMAČKE TRUPE NE MOGU PREĆI LINIJU IMOTSKI — POSUŠJE — KUNIĆ — MIRADOVICA[1]

TELEGRAM

V. P. 10, 8 mart 1943/XXI

OD VIŠE KOMANDE ORUŽ. SNAGA „SLOV.-DALMACIJA" — OPERATIVNO ODJELJENJE

GRUPI BOBBIO (PREKO ITALIJANSKE VOJNE MISIJE)

i na znaje:

NJEMAČKOM ŠTABU ZA VEZU PRI SUPERSLODI

Ručni fonogram

Br. 3867 prot.

Veza vaš 271/A/3 od 7 t. m. VI arm. korpus izvještava:

Prvo: Pravac ka Prozoru slobodan za dejstvo njemačkih kolona.

Drugo: Rudarske zone Izbično (Mostar NK—BH), Crne Lokve (Mostar MK—BH) i Kočerin (Mostar MK—BD) držaće italijanske trupe.

Treće: Široki Brijeg (Mostar NM—BD), Imotski i Posušje (Makarska XV—BL) biće posjednuti hrvatskim trupama.

U vezi sa gore navedenim i s obzirom na predviđeni razvoj operacija koje se sada izvode, potrebno je da njemačke trupe ne pređu liniju: Imotski — Posušje — Vučipolje (Livno XV—BQ) — Kunić (Prozor KI—BZ) — Miradovica (Prozor NK—CK).

8 mart 1943/XXI

Načelnik štaba Superslode

---

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

BR. 203

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 8 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

Povjerljivo

9. III. 1943 Sjedište, 9. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 446/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 3961
Primljeno 9 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

8. III. 43: AKCIJA „WEISS II“ I „MOSTAR“:

Opšta situacija: Neprijatelj otstupa ispred SS-div. i 369 div. na jug i jugoistok. Banditska djelatnost na prostorima koji su dosad čišćeni.

SS-div.: Zapadna grupa (ojačani 1. lov. puk) oko LIVNA. Istočna grupa (ojačani 2. puk) zadržana oko GLAMOČA u cilju čišćenja tamošnjeg prostora na kome se ponovo vode borbe.[2] Izviđački dijelovi, upućeni ka TOMISLAVGRADU,[3] javljaju da je razoren most kod PRISOJA. Neprijatelj u jačini od dvije brigade otstupio na jug.

369 div.: Izviđački dijelovi 8. III u 16.00 čas. stigli u KUPRES bez dodira s neprijateljem. Drum LIVNO—ŠUJICA zavijan snijegom.

369 puk približava se prostoru RAVNO.

Treća hrvat. brd. brigada stigla u Bugojno; probija se lijevim krilom drumom BUGOJNO—G.VAKUF kroz pošumljeno zemljište.

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] Borbe su vodile jedinice Pete i Desete NOU divizije.

[3] Duvno

717 div.:

8. III krenula u napad na PROZOR. 202 tenk. bataljon bez neprijateljskog otpora posjeo G. VAKUF. Na visinskom prijevoju 3 km južno od G. VAKUFA jači neprijatelj[4] sa p. t. topovima; jedan tenk pogotkom neprijateljskog zrna izbačen iz stroja.

718 div.:

Borbena grupa od 7. III u odbranbenoj borbi protiv neprijatelja koji napada sa zapada i sjeverozapada.[5] Svi napadi odbijeni. Južno od NERETVICE neprijateljski napad, sa polazom iz JABLANICE, odbacio jednu četničku grupu sa prostora istočno od JABLANICE na visove južno od OSTROŠCA.[6] Pri ponovnom provjeravanju neprijateljskih gubitaka u borbi oko KONJICA konstatovano je: prema našem brojanju — 315 mrtvih neprijatelja; prema izvještaju Hrvata i četnika — 187 mrtvih, ukupno 502 mrtva.[7]

Vazduhoplovstvo:

Uprkos rđavom vremenu, borbeni letovi (16 aviona) protiv neprijateljskog sakupljanja (600—700 ljudi) na drumu RAMA—JABLANICA i u mjestu JABLANICA. Neprijatelj pretrpio velike gubitke uslijed pogodaka bombama i vatre iz avionskih oruđa. Pri napadu na posjednute neprijateljske položaje istočno i jugoistočno od G. VAKUFA i sjeverno od OSTROŠCA osmotreno je dobro dejstvo.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

Potjerni odredi južno od GLINE i jugoistočno od PRIJEDORA razbili su male bande. Na prostoru jugozapadno od Jajca navodno se prikupljaju ostaci komunističke brigade.

SRBIJA:

Uslijed pojačanog dejstva krstarećih odjeljenja — samo slabe i lokalne akcije bandi. 30 komunista strijeljano za odmazdu. U Beogradu 10 hapšenja.

Za tačnost prepisa
Drechsler
poručnik

Komandant Jugoistoka
Njemački štab za vezu
pri Superslodi
Diesener
pukovnik

---

[4] Vidi dok. br. 204, prim. 3.
[5] Vidi dok. br. 58.
[6] Isto
[7] O vjerodostojnosti neprijateljskih podataka o gubicima jedinica NOV vidi dok. br. 168, prim. 6 i dok. br. 312.

BR. 204

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 8 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI, KOD GORNJEG VAKUFA I U DOLINI NERETVE[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 3998
Stiglo 10 marta 1943-XXI

Predmet: rzb

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 10. 3. 43, 17.00

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i na znanje:
ITALIJANSKOJ MISIJI — ZAGREB

Br. 275/A/3

NOVOSTI U 23 ČASA 8 MARTA 1943

SS divizija:

Istočna grupa našla Glamoč napušten od neprijatelja. Prema tome, situacija o kojoj je juče javila 369 divizija pogrešna je. Ispitivanja u toku.[2]

Zapadna grupa dostigla zonu Karlovac. Most je popravljen.

369 divizija:

III hrvatska planinska brigada i 370 puk otpočeli napredovanje u pravcu sjevera jer su dockan doznali naređenja. III planinska brigada sa nekim jedinicama dostigla Bugojno. 370 puk zonu G. Vukovsko.

369 puk dostigao sa prethodnicama zonu Ravno, nakon što je savladao značajne terenske poteškoće. Trupe su vrlo umorne. Komora se nalazi 20—30 km pozadi.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

[2] Vidi dok. br. 199.

Cesta Šujica (Livno XN—CQ) —Livno još je zatrpana snijegom. Komanda divizije u Šujici.

717 divizija:

Svladavši slab neprijateljski otpor stigla na liniju: k. 1204 (Prozor NH—CZ)—k. 1105 (NH—CZ)—k. 942 (NH—CZ—CU) —Jagnid (NK—CQ)—k. 717 (NK—CU) Kuti (NK—CU—Jelače (NM—CU) — Mračaj (NM—CU) — k. 876 (NM—CU) — istočna ivica G. Vakufa (NM—CZ)—Ponir (NM—OI—CZ). Izviđanja zabilježila da je neprijatelj ponovo zauzeo Oglavak (MK—CU)—k. 935 (NM—CU)—k. 803 (OI—CU)—Baba k. 810 (OI—CU) i zonu istočno i sjeveroistočno od G. Vakufa.[3]

718 divizija:

Grupa Annacker izbjegla opkoljavanju sa sjeverozapada povukavši desno krilo na Kvok (Konjic—QO—CK) nakon teških borbi. Jaka neprijateljska grupa koja je iz zone Rama—Jablanica prodrla prema istoku bila je uspješno tučena artiljerijom u zoni Gradac (QK—CF) — Prisoje (QK—CD—BZ).[4]

OPŠTI ZAKLJUČAK:

Pojačana je neprijateljska aktivnost iz zone Prozor—Jablanica prema istoku.

MAJOR BOBBIO

---

[3] Položaje na pomenutoj liniji držale su Treća i Sedma krajiška i Treća sandžačka NOU brigada. Vidi dok. br. 41.

[4] Napade na 718 diviziju u pravcu Konjica vršile su jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 58.

BR. 205

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 8 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Datum i čas { otpreme 8. 3. 1943, 22,00
prijema 9. 3. 1943, 5.30

KOPIJA TELEGRAMA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3912
Stiglo 9 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

ZA KOMANDU SUPERSLODE
i, na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3534/Op.

Izvještaj od dana 8 marta u 18 časova

SEKTOR „MURGE":

Jake grupe ustanika stigle su između Rame, Jablanice i Javorika (QK—BZ) i prisilile naše formacije M.V.A.C. da se povuku prema predjelu Čelebić (QM—CD) i Ljubina Planina (OM—BZ).[2]

Druge grupe, koje su došle sa sjevera, napale su s boka njemačke jedinice u zoni Podhum (QH—CK), koje su se povukle prema istoku.[3]

Naše mješovite kolone, koje su u maršu s obje strane Neretve, u pravcu sjevera, dostigle su danas poslije podne paralelu Locosnica[4] (Prozor PN—BU).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Na lijevoj obali Neretve, između Rame, Jablanice i Javorika, 8 marta, bila su tri bataljona Druge dalmatinske NOU brigade, Druga proleterska, Prva proleterska i Četvrta proleterska brigada.

[3] Napad na 718 njemačku diviziju vršile su jedinice Treće NOU divizije.

[4] Glogošnica

Sutra, 9 marta, biće prevezena kamionima u dolinu Neretve formacija V. A.[5], koja već operiše južno od „Messine".

U očekivanju da se razjasni situacija u zoni zapadno od Tomislavgrada[6], gdje su zapažene jake partizanske grupe koje su ovdje potisnute uslijed njemačke akcije iz Livna i Šujice, zaustavila se taktička oružana grupa generala Amato u zoni Potklečani (LI—BQ) i sutra će isturiti u pravcu gornjeg dijela Doljanke jaku izviđačku grupu.

Crnogorska kolona i odredi grupe Scotti napali su i rasturili juče, u kasno poslijepodne, grupu ustanika, 4 bataljona[7] po prilici, koja je ostavila na terenu 64 mrtva — utvrđeno — i mnogo ranjenih, te 9 zarobljenih. —

Crnogorski gubici: 14 ranjenih.

Naređeno je da se formacija grupe Baćović, po prilici 1000 vojnika, razmjesti u zoni Cerovi Doci (MH—BL) da čuva prilaze sa zapada.

SEKTOR „MESSINA", ‚MARCHE" I „KOTOR":

Obična djelatnost.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA:

Intenzivna, iako je ometana niskim oblacima.

Ponovna izviđanja veza sa kolonama koje operišu u zoni Rakitno.

Oružana izviđanja u dolini Drežanke, u zoni Jablanica i u zoni Rodić—Makarska (XP—AR).

Protivavionska reakcija sa visina u zoni Jablanica.

Nebo je poluoblačno.

GENERAL PIAZZONI

Kopije: 1 za Ekselenciju
„ : 1 za Načelnika štaba
„ : 1 za Pomoćnika načelnika štaba
„ : 1 za Obaveštajno odjeljenje
Kopije: 2 za načelnika Obavještajnog odjeljenja
„ : 1 za Komandu kr. karabinjera
„ : 1 za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja

---

[5] Protivkomunistička dobrovoljačka milicija. Vidi dok. br. 173 i 214.

[6] Duvno

[7] Borbu sa četnicima vodio je samo jedan bataljon Treće dalmatinske brigade Devete NOU divizije.

BR. 206

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 9 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

11. III. 43 Sjedište, 10. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija"
Pov. br. 456/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4049
Primljeno 11 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje
Sjedište

9. III. 43: AKCIJA „WEISS II" I „MOSTAR":

Pošto proboj neprijatelja na sjever kod 717 div. nije uspio, on pokušava proboj na istok sa prostora JABLANICA—RAMA, pravcem ka KONJICU.[2]

SS-div.:

Zapadna grupa, bez dodira sa neprijateljem, na prostor oko PRISOJA (15 km jugo-jugoistočno od LIVNA).

Istočna grupa završila naknadno čišćenje prostora GLAMOČ, bez znatnijeg dodira s neprijateljem; nastupa ka LIVNU.

Diviz. komandno mjesto: LIVNO; prednji dijelovi stigli u TOMISLAVGRAD.[3]

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] Protivudar jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ kod Gornjeg Vakufa nije imao za cilj da se jedinice NOV povuku sa prostorije Konjic, Prozor, Jablanica na sjever, već da uništenjem ili potiskivanjem 717 njemačke divizije od Gornjeg Vakufa otkloni opasnost koja je prijetila ranjenicima kod Prozora. Ovaj cilj je potpuno postignut, i Udarna grupa je poslije ovog uspjeha pristupila izvršenju ranije odluke Vrhovnog štaba da se probije u Hercegovinu i Sandžak i dalje na istok. Vidi tom II i u ovoj knjizi dok. br. 14, 15, 19, 23 i 24.

[3] Duvno

Izbačeno iz stroja mnogo motor. vozila i konja.
Neprijateljski gubici 7. III: 26 mrtvih konstatovano, 35 tovarnih grla zaplijenjeno.
Namjera: Primicanje cijele divizije opštem prostoru LIVNO—PRISOJE—TOMISLAVGRAD—ŠUJICA.

369. div.:

Zaokrenula ka jugoistoku i izbila uz manji neprijateljski otpor, na liniji RAVNO—G. VAKUF—RADUŠA Pl.—VOLJICE.
Hrvat. brdska brigada, koja je pročešljavala šumsko područje još zaostaje zbog terenskih teškoća.
Namjera: Primicanje cijele divizije opštim pravcem RAVNO—ZAHUM—LAPSUNJ radi daljeg nastupanja na jugoistok.

717. div.:

Samo uz mjestimični neprijateljski otpor istočno od druma, stigla je na prostor 8 km sjeverno od PROZORA.
Namjera: Produženje napada na PROZOR.

718 div.:

Borbena grupa, poslije žestokih borbi,[4] izbjegla je namjeravani neprijateljski obuhvat sa sjeveroistoka i brani liniju IVAN SEDLA — KONJIC. Četnici nisu izvršili namjeravane napade, već su se povukli na istok. Uslijed slabe sopstvene ubojne snage i mogućnosti da se tamo mogu bolje spriječiti pokušaji neprijateljskog proboja, mjere su odobrene.
Namjera:
Držanje linije IVAN SEDLO—KONJIC i sprečavanje neprijateljskog proboja na sjeveroistok.

Vazduhoplovstvo:

Borbeni letovi (26 aviona) na visove koje je posjeo neprijatelj istočno, jugoistočno i južno od G. VAKUFA. Pogoci bombi dobro su ležali u cilju. 14 aviona napalo RAMU, 11 aviona napalo PROZOR. Tri velika požara.

ZAPADNA BOSNA; ISTOČNA BOSNA: Istočno od GLINE komunistička djelatnost. Regrutovanja i pljačke životnih namirnica. U LIČKOM PETROVOM SELU i DREŽNIK GRADU (sjeverozapadno od BIHAČA) utvrđeno da nema neprijatelja. Kod KULEN VAKU-

[4] Vidi dok. br. 58.

FA potjerni odred odbacio jednu bandu u jačini čete na jug.

SRBIJA:

Kod POŽAREVCA i PALANKE spaljena pojedina opštinska nadleštva. Na ostalom prostoru samo lokalni mali sukobi sa ustanicima.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Diesener
pukovnik

BR. 207

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 9 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI, KOD GORNJEG VAKUFA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 10. III. 1943, 24,00
prijema 11. III. 1943, 2,00

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4035
Stiglo 11 marta 1943-XXI

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i na znanje
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Br. 289/A/3

VIJESTI U 21 ČAS 9 MARTA 1943

SS divizija: Glavnina zapadne grupe zastala u zoni Karlov Han (Livno ZV—CD), dok jedan bataljon napreduje prema Tomislavgradu.[2]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).
[2] Duvno

Istočna grupa sa nekim jedinicama dostigla Livno.
Neprijateljske grupe koje su navalile prema liniji snabdijevanja bile su protjerane prema jugu.

369 divizija: Doprla sa izviđačkom grupom u Bugojno (Travnik MH—DL), sa Inžinjerskim bataljonom u Kupres (Livno XR—XT—DE), sa 969 pukom u zonu Zvirnjača (Prozor IH—KI—CD) — Ravno (XV—CQ), sa 370 pukom u Zahum (Prozor MH—MK—CO), sa III planinskom brigadom na liniju Uramovac 1/187 (Prozor MH—CZ) — Pelovac 1/152 (MK—CZ) — Pavića Polje (NH—DE) i namjerava da ujedini zaštitne jedinice na cesti Tomislavgrad—Prozor i da nastavi sa III planinskom brigadom napredovanje prema jugu.

717 divizija: Sa 749 pukom doprla na liniju Debeli Brijeg (Prozor NH—NK—CQ) — Golinac (NK—CQ) — k. 1414 (NK—CQ), sa 738 pukom na liniju Pidriš (Prozor NM—CS) — Trlica 900 (NM—CS) — k. 1129 (OI—CS), sa 737 pukom na južnu i istočnu ivicu Ždrimce (Prozor OL—CU).
Neprijatelj se povlači u pravcu Prozora.[3]
Divizija namjerava nastaviti gonjenje.
Ukupni gubici od 6 do 8 marta: 3 mrtva, 12 ranjenih, 1 nestao.

718 divizija: Grupa Annacker umakla pred neprijateljem koji vrši protivnapade, i povukla se na liniju Lisin 1/744 — (Konjic CM—RK) — Vrnjača 1/310 (RK—CK) — Brdo 1/387 (RK—CK) — Bikova Kosa (RK—CK) — Sinanović (RK—CF) Vrbljani (RK—CF) — Križ 818 (RH—CD) — Homolje (RH—CD) — Konjic.[4]
Grupa namjerava učvrstiti postignutu liniju.
Jake neprijateljske formacije prodrle do ceste Konjic — Ostrožac.[5]

Opšti zaključak: Neprijatelj se povlači.

---

6 prepisa: Major Bobbio
— 1 Ekselenciji
— 1 Načelniku štaba
— 1 Pomoćniku načelnika štaba
— 2 Načelniku operativnog odjeljenja
— 1 Odjeljenju telefonskih komunikacija

---

[3] Na pravcima nastupanja 717 divizije nalazile su se jedinice Treće i Sedme krajiške i Treće sandžačke brigade i Livanjski bataljon.

[4] Napade na 718 diviziju vršile su jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 49.

[5] Odnosi se na Petu crnogorsku i Desetu hercegovačku brigadu Treće NOU divizije.

BR. 208

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 9 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Predmet: wt

Datum i čas { otpreme 9/3/43, 22,30 / prijema 10/3/43, 6,50

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 3965
Stiglo 10 marta 1943-XXI

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA

ZA KOMANDU SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

a na znanje:

GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

1 kopija za Ekselenciju
1 „ za Načelnika štaba
1 „ za Pomoćnika načelnika štaba
1 „ za Obavještajno odjeljenje
2 „ za Načelnika Operativnog odjeljenja
1 „ za Komandu kr. karabinjera
1 „ za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja

Br. 3575/Op.

IZVJEŠTAJ OD DANA 9 MARTA U 18 ČASOVA

1) Neposredna potčinjenost generalu Amico, kome je povjerena i privremena komanda „Murge".

Taktička grupa generala AMATO stavljena takođe u njegovu potčinjenost, a takođe i sve formacije V. A. C. i Crnogorci.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

2) AKTIVNOST USTANIKA

Osmatranja vazduhoplovstva i formacije slažu se u zapažanju da su se pojavile velike grupe partizana na prostoru Prozor, Rama, Jablanica, Krstac, vjerovatno u namjeri da prokrče put prema istoku.[2]

3) SEKTOR MOSTAR

Mješovite italijanske kolone i V. A. C. s obje strane Neretve stigle su do položaja koji su određeni za daljnji razvoj operacija.

Kolona na istoku od Neretve odbacila je danas isturene partizanske grupe iz Risovac—Izlazak (Prozor PL—BU) prema Glogošnici (PL—BU) i nanijela im još neutvrđene gubitke.[3]

Kolona na zapadu od Neretve skupila se u zoni Plasa (PL—ON—PI—BZ—BU).

Taktička grupa generala Amato sa mješovitim formacijama nalazi se u zoni Potklečani (MH—GQ) — Jelica (LI—BQ).

Detaširala je jaku izviđačku grupu u pravcu Poljana—Dugo Polje (NK—BZ).[4]

4) SEKTOR „MESSINA", „MARCHE" I KOTOR:

Obična djelatnost.

5) VAZDUHOPLOVNA DJELATNOST

Veoma intenzivna tokom čitavog dana.

Izvršena su oružana izviđanja u zoni Tomislavgrad,[5] u zoni Jablanica, u zoni Prozor, u zoni Rakitno—Dugo Polje, u dolini Doljanke.

Ponovljena bombardovanja, obasipanja malim bombama i mitraljiranja u zoni Jablanica—Krstac—Javorik (OK—BZ) i u kraju zapadno od Ibra (QM—BZ).

Veze sa našim kolonama koje operišu.

Vedro.

GENERAL PIAZZONI

---

[2] Vidi dok. br. 47, 60 i 205.

[3] Na liniji Glogošnica—Šanica, 9 marta, držala su položaje dva bataljona Sedme banijske NOU brigade koja je tada bila pod komandom Druge proleterske divizije.

[4] Na pravcu Poljana—Dugo Polje nalazila se Peta dalmatinska brigada Devete dalmatinske NOU divizije.

[5] Duvno

BR. 209

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKE DIVIZIJE „MURGE" OD MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

OD KOMANDE DIV. „MURGE"

KOMANDI VI ARMIJ. KORPUSA — TAKTIČKO OPER. ODELJ.
KOMANDI VI ARMIJ. KORPUSA — TAKTIČKO OBAVJEŠTAJNO ODJELJ.
KOMANDI VI ARMIJ. KORPUSA — DUBROVNIK

Br. 1967/Op. — Devetnaest. — Situacija kolona koje operišu s jedne i s druge strane Neretve nepromijenjena u odnosu na onu o kojoj je javljeno telegramom u 12 časova. 1.000 ljudi V. A. C. majora Baćovića stiglo je kod Grabovice očekujući dolazak komore da bi započeli naređene pokrete. Izgleda da se danas, 9 ov. mj., njemačka kolona, koja operiše sjeverno od Neretve, povukla na liniju Vranjača (RK—CK) — Koznik (RH—CF) — Homolje (RH—CD) i desno krilo kolone V. A. C. Đurića na položaje kod Zlatara (RK—BZ).[2] Svršetak

Privremeni komandant
General Gherzi 19000903

Za tačnost prepisa:
Nač. štaba
(Potpukovnik Gino di Demetrio)
Gino di Demetrio

---

[1] Original, pisan na mašini (vjerovatno 9 marta), na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 28/A/9).

[2] Napade na 718 njemačku diviziju i pomenute četnike vršile su jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 49 i 58.

BR. 210

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 10 MARTA 1943 GOD. O PREGOVORIMA VOĐENIM U MOSTARU IZMEĐU GENERALA ROBOTTIA I GENERALA LÜTERSA O PITANJU POSJEDANJA RUDOKOPNE ZONE OD STRANE NJEMAČKIH JEDINICA[1]

Povjerljivo

Predati u ruke
preko oficira.

Operativni telegram

V. P. 39, 10 marta 1943-XXI

OD TAKTIČKE KOMANDE SUPERSLODE

VRHOVNOJ KOMANDI
i na znanje
KOMANDI SUPERSLODE
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

0205/m. Prenosim tekst argumenata, pretresanih 10 marta u Mostaru sa generalom Lütersom,[2] koji se odnose na slučaj okupacije rudokopne zone od strane Nijemaca:
Prvo: Ekselencija Robotti potvrđuje da Vrhovna italijanska komanda nije, kako se govori u obavijesti potvrđenoj 9 marta, još pristala da italijanske trupe prepuste rudokopnu zonu njemačkim trupama. General Lüters javlja da, na osnovu naređenja Komandanta za Jugoistok, mora 14 marta započeti okupacija spomenute zone. Slaže se da 14 marta njemačke trupe započnu tu operaciju samo ako mi javimo da nam je naša Vrhovna komanda, na bazi sporazuma postignutih sa O. K. W., dala svoj pristanak.
Drugo: U slučaju da bi došlo do okupacije rudokopne zone od strane Nijemaca, spoj sa italijanskim trupama u operacijama prvog dana bio bi napravljen u Posušju.
Treće: Kasnije napredovanje njemačkih trupa vršiće se prema sporazumu između komande njemačke SS divizije, koja će izvršiti okupaciju, i komande italijanske divizije „Marche“, kojoj zasada pripada rudokopna zona.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).
[2] General Lüters, komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj

Četvrto: Zona djelovanja SS divizije, što se tiče okupiranja, smeštaja i teritorije za koju odgovara, jeste ona naznačena na priloženoj skici 1:100.000. (Izostavljena).[3]

Peto: Biće dozvoljena, s obzirom na lokalnu raspoloživost, dislokacija u Mostaru jedne baze SS divizije za operativno snabdijevanje, čije će ljudstvo, u garnizonskim pitanjima, biti potčinjeno italijanskoj komandi garnizona.

Šesto: Komanda SS divizije otposlaće svog oficira za vezu pri komandi divizije „Marche".

Sedmo: Zaštita saobraćajne linije Mostar — Sarajevo biće vršena od italijanskih trupa sjeverno od Mostara, zaključno do Drežnice.

Osmo: Na traženje ekselencije Robotti-a, ekselencija Lüters će zatražiti od komandanta za Jugoistok odobrenje da trupe SS divizije, u slučaju potrebe, mogu operisati van zone uticaja i u odbrani zone Mostar pod komandom italijanskog VI armijskog korpusa, iz razloga zajedničkog vođenja operacija protiv partizana ili eventualnih iskrcavanja na obalu ili vazdušnim putem.

Deveto: Ekselencija Robotti je predložio da italijanske trupe ostanu u zoni Čitluk, a njemačke bi trupe mogle držati posadu u zoni Imotski — Posušje koja pokriva sa zapada rudokopnu zonu i gdje se nalaze drugi rudnici. General Lüters javlja da ima naređenje da okupira Čitluk a ne Imotski i da ne može pristati.

Primjećujem: Tačka a) Ako se nastave nastojanja Nijemaca da pristanemo na njihovo traženje, dopustićemo sebi da sakupimo naše snage za svaku eventualnost. Odraz na držanje četnika s obzirom na okupaciju od njemačkih trupa zasad je indiferentan.

Tačka b) Prisutnost jedne SS divizije od 20.000 ljudi vrlo je prikladna za ofanzivne operacije a preterana je ako je jedini cilj osiguranje, iz čega nesumnjivo proizlazi da bi zauzimanje rudokopne zone bio prvi korak jednog drugog programa, koji bi se mogao sastojati u razoružanju ili u prodoru u pravcu mora, u zonu Ploče, kako to proizlazi iz prikupljenih podataka za vrijeme razgovora i kako je ova komanda više puta spomenula.

Tačka c) Nadležna zona, o kojoj govori tačka 4 sporazuma, obuhvatila bi mjesta Imotski, Posušje, Široki Brijeg, Čitluk, izuzimajući Mostar.

---

[3] Ova je riječ, u originalu, dopisana crnim mastilom.

Tačka d) Molim, za svaku slučajnost, intervenciju te komande u vezi s tačkom osam i devet, jer, ako nam ostane zona Čitluk, biće nam olakšana odbrana uporišta Mostar.

General Robotti

BR. 211

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 10 MARTA 1943 GOD. O ZAVRŠETKU OPERACIJA „WEISS"[1]

V. P. 10, 10 marta 1943/XXI

TELEGRAM PA PA[2]

OD VIŠE KOMANDE ORUŽ. SNAGA „SLOV.-DALMAC." — OPERATIVNO ODJELJENJE

VRHOVNOJ KOMANDI

4029. General Lüters mi je jutros 10 t. m. javio da smatra da je sa današnjim danom operacija „Weiss" završena. Stoga nije više potrebno sadejstvo koje je komanda XVIII arm. korpusa pružala u pomenutoj operaciji. Naredio sam da deo pomenutih snaga sadejstvuje u operacijama VI arm. korpusa kod Mostara.

General Robotti 240010

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA „SLOV.-DALMAC."
OPERATIVNO ODJELJENJE
10 marta 1943/XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

[2] PA PA — apsolutna prednost (vrlo hitno)

BR. 212

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 10 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

12. III. 1943

Sjedište, 11. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 468/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4099
Primljeno 12. III. 43

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

10. III. 43: **Hrvatska:** Vrijeme pretežno vedro, u dolinama magle. Upotreba vazduhoplovstva ograničeno mogućna.

AKCIJA „WEISS II“ I „MOSTAR“:

Neprijatelj na cijelom frontu u povlačenju na jugoistok, sve češći znaci demoralisanja. Na današnjem usmenom razgovoru generala Lütersa[2] sa generalom ROBOTTI-em[3] postignuta je saglasnost, pod uslovom da se prethodno s njom složi italijanska Vrhovna komanda, da SS-div. nastupa 14. III. do POSUŠJA i 15. III. do ŠIROKOG BRIJEGA.

SS-div.:

Začelni dijelovi stižu na prostor LIVNA. Odbijene su male neprijateljske grupe koje se pipajući primiču komunikaciskom drumu.

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] General Lüters, komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj

[3] General Robotti, komandant Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija“

369 div.:

9. III. uveče, bez dodira s neprijateljem, sa glavninom stigla na liniju RAVNO—ZVIRNJAČA—ZAHUM.

Treća brd. brigada pročešljava teško prohodno šumsko područje zapadno od G. VAKUFA.

Namjera: Produženje nastupanja na jugoistok u naslonu na 717 div.

717 div.:

PROZOR zauzet bez borbe. Namjera: produženje gonjenja u pravcu RAME.

718 div.:

Pritisak neprijatelja popustio. Jači neprijatelj izvršio proboj kod četnika, 5 km jugozapadno od Konjica, u pravcu jugoistok. Mora se računati sa ujedinjenjem jakih komunist. snaga i MIHAILOVIĆEVIH četnika.

Vazduhoplovstvo:

Borbeni letovi 9. III popeli se na 85. Avionsko izviđanje i avionsko snimanje. Na prostoru TOMISLAVGRAD i G. VAKUF—MOSTAR nije konstatovano ništa naročito. Avionski letovi radi snabdijevanja i transport ranjenika. Ukupno 12 letova. Nije bilo borbenih letova zbog niskih oblaka u dolinama.

Zapadna Bosna, Istočna Bosna:

Hrvatski potjerni odred u sjevernoj Šamarici odbacio na jug jednu bandu u jačini bataljona. Izviđačko odjeljenje jugozapadno od JAJCA razbilo malu neprijateljsku grupu. Komunisti izvršili prepad na ustaški logor kod SOKOLCA (30 km istočno-sjeveroistočno od SARAJEVA) i zapalili strugaru.[4]

Komandant Jugoistoka
Njemački štab za vezu
pri Superslodi
Diesener
pukovnik

Za tačnost prepisa:
Drechsler,
poručnik

---

[4] Odnosi se na napad Šeste istočnobosanske NOU brigade na ustaško uporište Kram.

BR. 213

DNEVNI IZVEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 10 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI, KOD PROZORA I U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 12 mart 1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4128
Stiglo 12 marta 1943-XXI

OD GRUPE BOBBIO

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i na znanje:
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU

Broj 297/A/3

VIJESTI U 21 ČAS 10 MARTA 1943/XXI

SS divizija: Situacija nepromijenjena, nedostaju pojedinosti.

369 divizija: Izviđačke snage 969 puka imale su kontakt sa neprijateljem blizu k. 1507 (Livno YV—SM), prisilile su ga na povlačenje u pravcu jugoistoka.
U 370 puku situacija nepromijenjena.

III planinska brigada: Doprla u dolinu Voljice (Prozor NK—CU). Tri mrtva neprijatelja, 10 zarobljenih. Plijen: 2 topa od 10 sm, 2 p. t. topa od 3/7, mnogo sanduka municije, 1 mitraljez, 6 cijevi za mitraljez, 5 pušaka, sedam domobrana oslobođeno iz zarobljeništva.
Prema vijestima od strane zarobljenika neprijatelj nastoji da se izvuče iz borbe.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

Šesnaesta crnogorska brigada, koja je napola uništena kod Konjica, nalazi se u raspadu.[2]

717 divizija: doprla sa 749 pukom u zonu Prozor — prevoj Makljen—Prozor (NM—CQ), sa 738 pukom u zonu Duge (OL—CD), sa 737 pukom u Voljevac (OL—ON—CS).
Plijen: 3 puške, 1 top, sanduci municije, sprava za gađanje za mitraljez.
Major Strecker (komandant III bataljona 738 puka) zarobljen je. Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj primio je od majora Streckera pismo, u kojemu se gospodinu generalu dostavlja poziv Vrhovnog štaba NOV Jugoslavije da pošalje delegata u svrhu pregovora o eventualnom priznanju Titove armije za zaraćenu silu.[3] Na spomenuti zahtjev nije odgovoreno.
U toku su pregovori o oslobođenju majora Streckera u zamjenu za partizanskog vođu.
Divizija namjerava doprijeti na liniju Cvrče (Prozor PI—CQ) Ljubunci (OM—CQ—Uzdol (OM—PI—CO).

718 divizija: Situacija grupe Annacker nepromijenjena.[4]
Jake neprijateljske grupe zapažene zapadno od linije Ivan Sedlo—Konjic.
Opšti zaključak: neprijateljski otpor znatno popustio.

Major Bobbio

---

[2] Šesnaesta crnogorska brigada nije postojala. U ovo vrijeme na pravcu Konjica dejstvovala je Peta crnogorska brigada sa ostalim jedinicama Treće NOU divizije.

[3] Na osnovu arhive koja se nalazi u Vojnoistoriskom institutu, Redakcija nije mogla ustanoviti da li je pomenuto pismo sa navedenim sadržajem uopšte upućeno njemačkoj komandi.

[4] Vidi dok. br. 207.

BR. 214

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 10 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 10/3/43, 22.10
prijema 11 3/43, 5.00

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4022
Stiglo 11 marta 1943-XXI

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA
ZA KOMANDU SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3655/Op. prot.

IZVJEŠTAJ OD 10 MARTA U 18 ČASOVA

Aktivnost ustanika: Potvrđeno je da su se pojavile jake partizanske grupe u zoni Rama, Jablanica, Javorik (Konjic QK—BZ), u pokretu prema istoku i, vjerovatno, prema jugoistoku.[2] Danas su zapažene grupe u Majdanima (QO—BU).
Između Tomislavgrada,[3] koji su prema izveštajima, već zauzeli Nijemci, i Rakitna vazduhoplovstvo nije danas zapazilo partizane, tako da se mora smatrati da su napustili predeo, da bi krenuli prema dolini Doljanke.
Jedan domorodac, koga je zarobila kolona Scotti, kaže da je 7 marta vodio iz Potklečana (Prozor MH—BQ) preko Dugog Polja (NH—BZ), Sovića (OI—CF) i Doljana (OL—CD) do Jablanice jednu dalmatinsku brigadu desetkovanu, slabo naoružanu i silno potištenu.
Sektor Mostar: Naredio štabu mog garnizona u Konjicu da ide sa njemačkim trupama u slučaju njihovog povlačenja.
Formacije V. A. Č. nastoje da zakrče prolaz u pravcu istoka, između Konjica i Bjele (Konjic RH—BU).
Poslije podne je u toku borba u predjelu Turija (RH—BZ).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C 6).
[2] Vidi dok. br. 47, 60 i 205.
[3] Duvno

Istočno od Neretve: Mješovita kolona,[4] nakon što je svladala Glogošnicu (Prozor PN—BU), stigla je jutros do Grande[5] (kota 417) (PL—BU). Poslije podne, savlađujući partizanski otpor,[6] kretala se prema sjeveru sa ciljem: M. Rečica (kota 1414) (QH —BZ). Druga kolona V. A. C., koja je jutros pošla iz Podgorani (Nevesinje QM—BH), operiše pravcem Bare (Konjic QO—BN) — Kamenac (QO—BN) i kreće se na G. Bjelu (AH—BU).[7] Treća kolona pošla je večeras za Glavatičevo (SI—BN) s ciljem da zapriječi put u gornju dolinu Neretve.[8]

Zapadno od Neretve: Formacije V. A. C., sakupljene u zoni Plasa Glav. (kota 1577) (Prozor PI—BZ), krenuće sutra u pravcu doline Doljanke. Izviđačka kolona, detaširana od grupe generala Amato, čistila je predio Dugo Polje (NH—BZ).

Među ubijenim partizanima, u zoni Rakitno o čemu je saopšteno 8 marta, jedan je prepoznat kao komandant jednog od četiri dalmatinska bataljona.

Broj zarobljenih prilikom te akcije popeo se na 20.

Sektor „Messina“ i „Marche“: Obična djelatnost.

Sektor Kotor: U noći između 9 i 10 marta, u 23,43 časa, avion nepoznate narodnosti, koji je došao sa zapada, preletio je zonu Tivat—Kotor i krenuo prema istoku. Protivavionske baterije ratne mornarice Tivat stupile su u dejstvo.

Prilikom čišćenja kod Tivta nađene su poluzakopane 4 puške Mauser, 2 lovačke puške, jedan pištolj i jedan bajonet.

Vazduhoplovna djelatnost: Izvršena su oružana izviđanja u više navrata u zoni Konjic, u dolini Rame, dolini Doljanup[9] i dolini Drežanke, u zoni Prozor—Jablanica—Javorik (QK—BZ) i u zoni Tomislavgrad.[10] Veza sa našim kolonama koje operišu: spuštanje naređenja i snabdijevanje.

Nebo vedro.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:
— 1 za Ekselenciju
— 1 za Načelnika štaba
— 1 za Pomoćnika načelnika štaba
— 1 za Obavještajno odjeljenje
— 2 za Načelnika Operativnog odjeljenja
— 1 za Komandu kr. karabinjera
— 1 za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja

[4] Kolona A. Njen sastav vidi u dok. br. 170, prim. 2.
[5] Gradac (k. 417)
[6] Otpor su pružale jedinice Sedme banijske NOU brigade.
[7] Riječ je, vjerovatno, o grupi od 1500 četnika koja je 2 marta upućena iz Mostara za Pasičinu, jer se u dnevnom izvještaju od 8 marta pominje da će ova grupa u toku 9 marta biti prebačena u dolinu Neretve kamionima. Vidi dok. br. 173, 205 i 217.
[8] Vjerovatno se odnosi na četničku kolonu majora Baćovića.
[9] Doljanka
[10] Duvno

BR. 215

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 11 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

13. III. 1943 Sjedište, 12. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija“
Pov. br. 472/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje
Br. 4144
Primljeno 13 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“
Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište
11. III. 43:

AKCIJA „WEISS II“ i „MOSTAR“:

Opšta situacija: Neprijateljski otpor pred cijelim frontom slomljen. Posljednji dijelovi nastoje da uz evakuisanje ranjenih umaknu na jug i jugoistok. Sjeverno od druma KONJIC—RAMA samo još razbijeni ostaci neprijatelja. Južno od druma četnici su zaustavili ustaničke snage.[2]

SS-div.:

Sa djelovima otpočinje nastupanje 13. III. pravcem LIPE—KUNIĆ (12 i 15 km jugoistočno od TOMISLAVGRADA)[3] da bi potisla unazad ka jugozapadu onaj dio neprijatelja koji otstupa ispred 369 divizije.

369 div.:

Sa privučenim snagama prema svom čelu, na prostoru RAVNO, ZVIRNJAČA, LAPSUNJ, otpočinje sa nastupanjem 13.III. ka liniji LIPE—MIRADOVICA (10 km jugozapadno od Prozora). Posljednjih dana zaplijenjeno: 2 topa od 10 sm, 2 p. t. topa (T) od 3,7 sm, 160 metaka artilj. municije, 77 razornih granata 3,7 sm, 1 teški mitraljez, 6 mitralj. cijevi. Oslobođeno iz zarobljeništva: 1 italijanski potporučnik i 7 domobrana.

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c 4).

[2] Vidi dok. br. 57, 58, 61 i 66.

[3] Duvno

717 div.:

odbacila neprijateljske zaštitnice na jug i jugoistok. Na prostoru između 717 i 718 div. još ima neprijatelja. Plijen: 1 ital. top, 3 puške, 1 mitralj. nišanska sprava.

Namjera: Nastupajući jakim lijevim krilom pravcem CELINOKA Pl.[4]—PODHUM divizija ovlađuje linijom RAMA—PODHUM, zatim, po uspostavljanju veze sa desnim krilom 718 div. kod SEONICE, linijom RAMA—OSTROŽAC.

718. div.:

Zaprečni front IVAN SEDLO—KONJIC bez promjene.

Namjera: Nastupajući jakim desnim krilom, divizija ovlađuje linijom SEONICA—KONJIC, zatim, po uspostavljanju veze sa istoč. krilom 717 divizije, linijom OSTROŽAC—KONJIC. Za ovo će se upotrijebiti još i one jedinice koje su bile ostavljene na pozadinskom području radi obezbjeđenja.

Vazduhoplovstvo: Bombardovanje više od neprijatelja posjednutih mjesta ispred 717 i 718 divizije sa dobrim rezultatom. Pri napadu niskoletećih aviona na kolone teretnih automobila i vozila neprijatelj je pretrpio velike krvave gubitke.

Ukupno izvršen 71 borbeni let.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA: U sjevernoj Šamarici borba dijelova 2. hrv. brd. brig. sa jačim bandama. Kod neprijatelja 13 mrtvih. Napad na željezničku stanicu SUNJA (20 km jugoist. od SISKA). Zgrade spaljene. Telefonska linija razorena.[5] Za borbu su upotrijebljeni oklopni željeznički voz i jedna ojačana njem. četa. Uspješne akcije sopstvenih gonećih odreda južno od BIHAĆA i kod SANSKOG MOSTA. Kod neprijatelja 10 mrtvih. Pri prepadu na ustaški logor istočno od SARAJEVA (dnevni izvještaj od 10. III)[6] dva ustaša mrtva, 34 ranjena; kod neprijatelja 37 mrtvih.

SRBIJA: Kod UŽICA ustanici su razoružali 12 ljudi. Posljednji još postojeći, ranije priznati četnički bataljon rasformiran je zbog neizvršenja naređenja. Gro bata-

---

[4] Čelinska Pl.

[5] Noću 10/11 marta napad na Sunju izvršile su jedinice Banijskog NOP odreda.

[6] Vidi dok. br. 212, prim. 4.

ljona je zarobljen. Dijelovi se pridružili Bugarima kao borci. Zbog napada na rudnik strijeljano za odmazdu 50 komunista. U Beogradu 38 hapšenja.

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

Komandant Jugoistoka
Njemački štab za vezu pri Superslodi
Diesener
pukovnik

BR. 216

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 11 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI, KOD PROZORA I U DOLINI NERETVE[1]

Datum i čas { otpreme / prijema 13 marta 1943 u 1,50 sati

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4140
Stiglo 13 marta 1943-XXI

OD GRUPE BOBBIO

KOMANDI SUPERSLODE
KOMANDI VI I XVIII ARM. KORPUSA
ITALIJANSKOJ MISIJI U ZAGREBU
POSREDSTVOM ITAL. MISIJE —
Broj 308/A/3

VIJESTI U 21 SAT 11 MARTA 1943/XXI

SS divizija: Oružano izviđanje od Karlov Hana (Livno ZV—CD) prema Aržanu (Livno ZP—BS) bez kontakta sa neprijateljem.
Neprijatelj južno od Aržana; nakon kratke borbe partizanska četa[2] pobjegla je u pravcu jugozapada, ostavivši 5 mrtvih, 6 zarobljenih i 1 mitraljez. Po obavještenjima od strane stanovništva, neprijatelj se navodno povlači u pojedinačnim grupama sa istoka na zapad.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).
[2] Odnosi se vjerovatno na Kamešničku četu.

U ostaloj operativnoj zoni zatišje.
Nanijeti gubici od 9 do 11 marta: 1 mrtav, 315 zarobljenih.
Plijen: 1 češki mitraljez, 15 pušaka, 6 konja.
Divizija namjerava da sa dva pojačana bataljona napadne iz zone Tomislavgrad[3] u pravcu jugozapadnih obronaka Vran Planine, s ciljem da spriječi pokušaj neprijatelja da se povuče prema jugozapadu uslijed pritiska 369 divizije.

369 divizija: Goni neprijatelja u pravcu Vran Planine (Prozor MH—MK—CD—BZ), dostigla sa 969 pukom Bahtiovicu 1162 (Livno XT—CO)—Paljiku 1229 (IH—CO) Prozor, sa 370 pukom Beganović (Prozor MK—CO) —Proslap (NH—CM).

III planinska brigada: Šćit (NH—NK—CO) Ploča (MK—CO). Dne 10 marta zasjeda od strane 150 pobunjenika na komoru u blizini Vukovca prouzročila je gubitak od 27 komada stoke za vuču sa punim teretom i 18 pušaka.
Nanijeti gubici: 8 mrtvih i 42 ranjena.
Plijen: 7 pušaka.
Gubici od 9 do 11: 2 mrtva, 13 ranjenih, 3 nestala.
Divizija namjerava nastaviti gonjenje u pravcu: Ljubuša (Prozor KI—CM) — Miradovica (NK—CK—CF)—Skrobučani (OI—CM).

717 divizija: Neprijatelj se povlači iz zone južno od Prozora u pravcu Rama—dolina Doljanke, izbegavajući borbu. Divizija je dostigla sa 749 pukom zonu 4 km južno od Prozora. Grupa Vogel na liniji Duge (Prozor OL—CO)—Uzdol (ON—PI—CO). 737 puk u zoni Ljubunci (ON—CO) — Lisac 1341 (ON—PI—CQ). Divizija namjerava goniti neprijatelja u pravcu Ustirama (Prozor PI—CF), Čelinska Planina (PL—PN—CM).

718 divizija: Koncentracije partizana u zoni zapadno i jugozapadno od Konjica.
Izviđanjem je zapaženo da su Ljubina Planina—Pod —Konjic (QM—QD—BZ) okupirani od neprijatelja. Predviđaju se neprijateljski pokreti od sjevera prema jugu.
Grupe četnika navodno se nalaze pet km jugoistočno od Konjica i 10 km zapadno od Konjica, sa zadatkom da spriječe povlačenje partizana prema istoku, jugu i jugoistoku. Grupa Annacker i Grupa König započinju dne 12 o. m. prije podne napad u pravcu za-

[3] Duvno

pada. Dvije čete 738 puka, pridošle na Ivan Sedlo, stvaraju divizijsku rezervu. Divizija namjerava doprijeti na liniju: Seonica (Konjic QK—CK)—Kralupi (QO—CF) Konjic.

Major Bobbio

8 kopija:
1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Pomoćniku nač. Št.
2 Operativnom odjeljenju
1 Obavješt. odjeljenju
1 Kr. karab.
1 Odelj. za transmisije

BR. 217

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 11 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Datum i čas { otpreme / prijema 12/3/1943, 2.—

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4080
Stiglo 12 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA
ZA KOMANDU SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI 14 i 18 ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3685/Op. —

Izvještaj od 11 marta 1943 u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Zbog njemačkog zauzeća Prozora, što se dogodilo juče poslije podne, partizani, pritiješnjeni, povlače se od jutros prema jugu, u pravcu Rame, vršeći prekide na drumu Prozor—Rama —Jablanica.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

Vazduhoplovno izviđanje potvrđuje intenzivno kretanje duž spomenutog puta.

Druge jake grupe partizana, zapažene u zoni Javorik (QK —BZ) i neposredno na sjeverozapadu i zapadu od Konjica, vrše pritisak na saveznički raspored duž linije Brdo (RK—CK)— — Homolje (RH—CD) — Radava (RH—BZ) — Majdani (QD —BU).

Na osnovu zapaženog kretanja i stiglih izvještaja, može se smatrati kao pouzdano da partizani, zaštitivši se od napada iz doline Neretve, namjeravaju da se povuku prema istoku.

SEKTOR „MARCHE":

Formacija od hiljadu Crnogoraca prevezena je kamionima iz zone Rakitno u zonu Bijelo Polje radi operacija istočno od Neretve.[2]

Kolone s obje strane Neretve izdržale su danas borbe sa jakim partizanskim snagama, zadržavši položaje Plasa Glava (PI—BZ) i Gradac (PL—BU).[3]

Kolona V. A. C. koja se kreće pravcem Glavatičevo (SI—BN) dostigla je Ključ (SI—BD).

Kolona V. A. C. koja je juče krenula iz Podgorani, o čemu je javljeno 10 o. m. izmijenila je pravac, zbog gore pomenutog kretanja partizana u zoni Javorik, i ide preko Bjele Vode (RH—BN) u pravcu Tisovice (QN—BS).[4]

Formacija V. A. C. u zoni južno od Glogošnice (PN—BU) napala je sa uspjehom grupu partizanske komore, zadavši joj gubitke od dvadeset izbrojanih mrtvih i zaplijenivši joj tegleću stoku i materijal.

U borbi koja je nastala u kasno poslijepodne 9 marta na sjeveru od Aleksin Hana (PI—BU) partizani su imali tri mrtva i petnaest ranjenih i izgubili su jedan mitraljez, dva puškomitraljeza i četiri puške. — Gubici V. A. C.: jedan mrtav i 9 ranjenih.

SEKTOR „MESSINA":

Normalna djelatnost: patroliranje i izviđački napadi.

---

[2] Odnosi se na četnike iz Crne Gore koji su operisali u rejonu Rakitna sa grupom Scotti protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije. Vidi dok. br. 178 i 196.

[3] Položaje kod Plasa Glave držale su 10 marta jedinice Treće i Četvrte dalmatinske brigade Devete dalmatinske NOU divizije. Istog dana Peta dalmatinska brigada zatvarala je kod Vrata (k. 1264) pravac Blidnje Jezero—Dugo Polje. Napade na Gradac (k. 417) vršila je Sedma brigada Sedme NOU divizije. Vidi dok. br. 60 i 63.

[4] Vidi dok. br. 214.

Na Pelješcu vršeno izviđanje u zoni G. Vrućica (Korčula XP—GZ) i zarobljeno pet partizana.

SEKTOR „MARCHE" I KOTOR:

Obična djelatnost.

— VAZDUHOPLOVNA DJELATNOST:

Intenzivna čitavog dana.

Izvršena izviđanja u zoni Jablanica — Bijela — dolina Rame — Prozor.

Snabdijevanje Konjica vazdušnim putem i veza sa kolonama koje operišu.

Nebo vedro.

GENERAL PIAZZONI 20301103

9 kopija:

1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Načelnika Operativnog odjeljenja
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera
1 za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja

BR. 218

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 12 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

POVJERLJIVO

Sjedište, 13. 3. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 484/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4246
Primljeno 14 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište
12.III.43:

AKCIJA „WEISS” i „MOSTAR”:

Opšta situacija: Slaba sopstvena borbena djelatnost uslijed stalnog otstupanja ostataka neprijatelja.

SS-div.:

Sa dva bataljona zauzela položaj i sjeverozapadno od LIPE i spriječila otstupanje neprijateljskih dijelova i pred 369 div. na jugozapad.
Gubici od 9.—11. III. Neprijatelj: 1 mrtav, 315 zarobljenih.[2] Plijen: 1 teški mitraljez (T), 15 pušaka, 6 konja.

Namjera: Zaprečavanje pred 369 div. kao i dosad.

369 div.:

Polazeći sa linije SPREMINE[3] (6 km jugozapadno od RAVNA) — RUMBOCI u cilju gonjenja neprijatelja u pravcu VRAN Planine, 12. III. u 12.00 časova

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] Nijemci su u zarobljene ubrajali i neboračko stanovništvo koje su hvatali na operacijskoj prostoriji.

[3] Spremine košare

stigla na liniju SEDLO (1221) — CRNI VRH (1617) — KOVAČEVO POLJE (4 km jugozapad. od PROZORA).

Namjera: Produženje gonjenja na jug.

717 div.:

Otstupni pokret neprijatelja sa prostora južno od PROZORA pravcem RAMA — dolina DOLJANKE. Divizija je u daljem nastupanju pravcem na jugoistok, pri samo slabom neprijateljskom dodiru na lijevom krilu. 12. III u 12.00 čas. stigla na liniju GORICA (5 km jugoistoč. od PROZORA) — UZDOL — KLEKE. Još 40 italj. vojnika oslobođeno.

Namjera: kao za 12. III.

718. div.:

Borbena grupa sa jakim desnim krilom krenula po planu na zapad. Zauzela bez neprijateljskog otpora TREŠNJEVICU (8 km zap. od Ivan Sedla) i prostor južno. Sopstveno izviđanje javlja da je neprijatelj posjeo LJUBINU PL. (5 km jugozap. od KONJICA). Četničke grupe nalaze se navodno 5 km jugoist. od KONJICA, 8 km južno od KONJICA i 10 km zapadno od KONJICA, sa zadatkom da spriječe otstupanje komunista na istok, jug i jugoistok.

Namjera: kao za 12. III.

Četnička kolona (1000 ljudi) iz NEVESINJA stigla u ČIČEVO (11 km jugoist. od KONJICA). 3000 četnika sa prostora istočno od MOSTARA nalaze se 4 km sjeverno od KAMENCA (11 km istočno od JASENJANA), u nastupanju na sjever. Četnici posjeli i drže visinsko zemljište 6 km istočno od GLOGOŠNICE.

Vazduhoplovstvo: Živa sopstvena izviđačka djelatnost. Izvršeni uspješni napadi na visove posjednute od neprijatelja istočno od druma PROZOR—RAMA. kao i na šumski predio 20 km zapadno od RAME. Ukupno 88 borbenih letova.

ZAPADNA BOSNA. ISTOČNA BOSNA

Prilikom napada na željezničku stanicu SUNJA (izvještaj od 11. III) nestalo ukupno 130 hrv. vojnika.[4] Pruga ponovo osposobljena za saobraćaj. U sjevernoj ŠAMARICI dijelovi 2. hrv. brd. brigade odbacili na jug više neprijateljskih grupa do jačine čete. Kod neprijatelja 34 mrtva. Njemački potjerni odred raz-

[4] Napad na Sunju izvršile su jedinice Banijskog NOP odreda.

bio, uz potpomaganje aviona, sjeverozapadno od PRIJEDORA, neprijateljsku grupu od 300 ljudi. 11 mrtvih kod neprijatelja.[5] Živo sopstveno izviđanje na prostoru koji je očišćen u akciji WEISS I. Kod KULEN VAKUFA 2 neprijateljske grupe otstupile poslije borbe.

SRBIJA:

Prilikom bugarskog pretresa na prostoru ZAJEČARA došlo do borbe i stanovništvo odbjeglo u šume. Kod ARANĐELOVCA uspješne akcije potjernih odreda, 19 komunista privremeno uhapšeno. 11 mitraljeza, 60 pušaka zaplijenjeno.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:

Drechsler
poručnik

---

[5] Dvanaestog marta jedinice Pete krajiške NOU brigade razorile su prugu između Prijedora i Bosanskog Novog na sedamnaest mjesta i spalile zgradu opštine Brezičani. U operacijskom dnevniku ne spominje se napad Nijemaca, niti pretrpljeni gubici.

BR. 219

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 12 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI, NA SEKTORU PROZORA I U DOLINI NERETVE[1]

Predmet: rzb.

Datum i čas { otpreme / prijema 14. 3. 43, 9.45

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4216
Stiglo 14 marta 1943/XXI

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU

KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA preko Ital. misije
i na znanje:
ITAL. MISIJI U ZAGREBU

Broj 318 A/3

Vijesti u 21 sat 12 marta 1943/XXI

SS DIVIZIJA:

Doprla sa jednim bataljonom, pojačanim jednom baterijom, u Lipe (Prozor IH—BZ) i zauzela uzvišice Kovačevac (Livno XV—CF) — Kuk 1318 (IH—CF) — Kosa[2] 1344 (Prozor IH—KI—CO). Zarobljeno u Lipama 14 zarobljenika, 4 minobacača, 2600 mitraljeskih metaka, 1800 puščanih metaka, mnogo ručnih bombi, 1 oklopna kola bez guma, 21 puška.

Divizija namjerava da se koncentriše i da pristupi zauzimanju područja boksita.

369 DIVIZIJA:

Sa 969 pukom dostigla bez kontakta sa neprijateljem, Stipićeve Koš. (Livno XV—CK) — Sudelj[3] (Prozor VI—CM) —

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J 3).
[2] V. Kosa
[3] Sundelj

Mrkodol (LI—CK); sa 370 pukom zonu Lovrić (MK—NH—CK) — Bulaja (NH—CK) — Dubo (NH—CK); sa III planinskom hrvatskom brigadom Miradovicu (NK—CK—CF) — Višnjani (NM—OI—CM).

Izviđački odred, upotrijebljen u pravcu Lopolje[4] (LI—CK), odbio je neprijateljsku grupu od 350 ljudi prema istoku, a da nije pretrpio gubitke. Nanijeti gubici: 74 mrtva, 30 ranjenih, 35 zarobljenih (strijeljani nakon ispitivanja), 25 žena uhapšeno, 1 dezerter. Plijen: 16 pušaka, 16 sanduka bombi za minobacač, veliki broj ručnih bombi.

Divizija namjerava produžiti gonjenje neprijatelja do padina Vran Planine i reorganizovati se za napad na liniju G. Grabovica — Rama.

717 DIVIZIJA:

Slab neprijateljski otpor istočno od Gračanice (Prozor DN—CM). Razrušeni most preko Rame, sjeverno od Gračanice, zadržava gonjenje. Divizija je doprla na liniju Paroš (Prozor OL—CM) — Gračanica (ON—CM) — Glibe (ON—OM) — Marić (PI—CM) — k. 1211 (PI—CO) — Gumanci (PI—CO). Divizija namjerava goniti neprijatelja do linije Čelina (PN—CM—CK) — Grevići (PL—CK) — Rama (PL—CF). Pretrpljeni gubici: 3 ranjena. Nanijeti gubici: 10 mrtvih.[5]

718 DIVIZIJA:

Dostigla je današnje ciljeve: Seonica (Konjic QK—CK) — Kotlari (KO—CD) — Konjic naišavši na slab neprijateljski otpor. Potisnute su izolovane neprijateljske zaštitnice, koje su vjerovatno zaštićavale povlačenje neprijateljske glavnine u pravcu juga i jugozapada.[6]

Gašino Brdo — k. 593 (Konjic QO—BZ) zauzeo neprijatelj. Nije još uspostavljena veza sa 717 divizijom.

Pretrpljeni gubici: 1 oficir mrtav, 4 vojnika ranjena. Nanijeti gubici: 5 mrtvih (3 dezertera). Plijen: 3 puške sa municijom.

Divizija namjerava uspostaviti kontakt sa lijevim krilom 717 divizije sjeverozapadno od Seonice, te da se rasporedi na liniji Ostrožac (QK—CD) — Neretva — Konjic.

---

[4] Zlopolje

[5] Na pravcu nastupanja 717 divizije nalazila se Prva proleterska divizija (Treća krajiška, Treća sandžačka i Sedma krajiška brigada).

[6] Odnosi se na dijelove Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

Opšti zaključak:
Pojačano povlačenje neprijatelja na svim frontovima.

Major Bobbio

8 prepisa:
1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Pomoćniku nač. štaba
2 Operat. odjelj.
1 Obavešt. odjelj.

BR. 220

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 12 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM U DOLASKU

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA

ZA KOMANDU SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE
DIVIZIJAMA: „MESSINA", „MARCHE", „MURGE", „EMILIA"
KOMANDI GRUPACIJE VAZDUHOPLOVSTVA MOSTAR
(na ruke)

Br. 3722/Op.

Izvještaj od 12 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Jake snage partizana u zoni Konjic prisilile su formacije V. A. C. da se povuku na sljedeće položaje: Konjic (Ljuta RM—BZ), Vrebac (RK—BU), Kiser (RK—BS), Poslušnik (RK—BQ), Osobac (RH—BQ), na kojim je položajima izdržan jak pritisak, koji je vršen danas tokom čitavog dana.[2]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6). Tekst je na više mjesta podvučen crvenim mastilom.

[2] Napad je vršila Druga proleterska divizija, ojačana Prvom proleterskom brigadom.

Druga jaka masa nastoji da uznemiruje naše mješovite kolone s obje strane Neretve s ciljem da se grupi koja se još uvijek nalazi u dolini Rame obezbijedi silazak u dolinu Neretve.[3]

Jasno je da partizani nastoje da prokrče sebi put prema istoku ili jugoistoku, probijajući našu odbranu između Konjica i gornje Neretve.

SEKTOR MOSTAR — S OBJE STRANE NERETVE:

Kolona na lijevoj strani Neretve stigla je jutros do položaja Tanko Br. (PN—BZ), kota 1326 (QH—BU), Gradina (QK—BU) koje uporno brani protivničko protivdejstvo artiljerije i automatskog oružja.[4]

Dvije poznate kolone koje su došle sa juga dostigle su jedna Bjelašnicu[5] (QH—BS) a druga Glavatičevo (SI—BN).[6]

Kolona na desnoj strani Neretve, prešavši Plasa Glav. (PI—BZ), potisnula je ljudstvo prema dolini Doljanke.[7]

Crnogorska kolona, koja operiše sa grupom Scotti, sukobila se na dan 7 marta kod Vukojeva (MH—BL) sa dva partizanska bataljona i nakon teške borbe uspjela je da ih rasturi.

Partizanski gubici: 50 mrtvih, 21 zarobljenik; zaplijenjena je komora od 15 konja sa namirnicama i municijom.

Ista kolona izdržala je 9 marta kod Badnja (NK—BZ) drugi sudar i ubila 7 partizana, a zarobila 17.

SEKTOR „MESSINA":

Na Pelješcu, 11 marta, naša jedinica Crnih košulja sukobila se kod Pijavičino (o. Mljet KI—GU) sa partizanskom grupom.

Protivnički gubici: jedan mrtav.

Naši gubici: jedan ranjen.

SEKTOR „MARCHE":

Obična djelatnost.

SEKTOR KOTOR:

Za vrijeme patroliranja u zoni Tivat nađena je jedna puška Mauser i 7 bajoneta.

---

[3] Vidi prim. 4 i 7.

[4] Na italijansko-četničku kolonu A, na pomenutim mjestima, napade su vršile jedinice Sedme NOU divizije, potpomognute jednom haubičkom baterijom.

[5] Bjelašnica (oko 9 km jugozapadno od Konjica)

[6] Vidi dok. br. 217.

[7] Na desnoj strani Neretve dejstvovala je italijansko-četnička kolona B. Sjeverno od Plasa Glave položaje su držale jedinice Devete dalmatinske NOU divizije.

VAZDUHOPLOVNA DJELATNOST:

Izvršena su, u više navrata, oružana izviđanja u zoni Konjic — dolina Doljanke — Prozor — Ravno — Tomislavgrad — Aržano — Rakitno — Glavatičevo (SI—BN).

Veza sa kolonom (Bergamo) u zoni Aržano.

Snabdijevanje Konjica i Dolova (QO—RH—BQ) vazdušnim putem.

Vedro. GENERAL PIAZZONI 20251203

Vojna pošta 39, 12 mart 1943-XXI

BR. 221

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 13 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

POVJERLJIVO

15. III. 1943

Sjedište, 15. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija"

Pov. br. 491/43

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4291
Primljeno 15 marta 1943

13. III. 43: AKCIJA WEISS i MOSTAR:

Opšta situacija: Neprijateljski otpor pred frontom njemačkih divizija uglavnom slomljen. Pred 717 div. samo još zaštitnice. Terenske teškoće i razoreni mostovi pred 717 div. usporavaju gonjenje.

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

SS-div.:

Nastupa 14. III prema POSUŠJU na područje boksita.

369 div.:

Bez dodira s neprijateljem nastupa dalje ka jugu. Lijevo krilo neposredno sjeverno od V. VLAJINE (1707).

717 div.:

Terenske teškoće, razoreni mostovi kod Une[2] sjeverozapadno od GRAČANICE, kao i umješno vođenje borbe neprijateljskih zaštitnica[3] usporavaju napredovanje divizije. Kod neprijatelja novih 10 mrtvih. Zaplijenjeno: 22 puške, 2 teška mitraljeza, 140 ručnih bombi, veća količina artilj. i pješad. municije.

718 div.:

U daljem nastupanju ka zapadu odbacila je slaba neprijateljska obezbjeđenja koja su vjerovatno trebala da štite otstupanje neprijateljske glavnine na jug. Veza sa 717 div. još nije uspostavljena. Potvrđeno je prisustvo jačih neprijateljskih grupa na prostoru zapadno i južno od KONJICA. Četnici sa prostora južno od KONJICA povlače se na istok. Vjerovatno nemaju municije. Mora se računati sa daljim prilivom komunističkih snaga na jugoistok.

Vazduhoplovstvo: Živa izviđačka djelatnost danju i noću. Uspješno su napadnuti visinski položaji koje je neprijatelj posjeo kao i naseljena mjesta pred 717 i 718 divizijom. Neprijateljske vozarske kolone uništene pomoću aviona u niskom letu. Ukupno 77 borbenih letova.

Naknadni izvještaj: Od 22. I do 19. II bačeno je ukupno 317 tona avionskih razornih i zapaljivih bombi. Izvršeno 156 letova radi snabdijevanja. Za vrijeme akcije MOSTAR od 20. II do 10. III, u 926 borbenih letova, bačeno 359 tona razornih i zapaljivih bombi.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

Aktivne male bande jugozapadno od GLINE. Vrše razaranja mostova i drumskih prepreka. Civilno stanovništvo upotrijebljeno za opravke. Uspješno sopstveno izviđanje na prostoru PRIJEDOR—BOS. NOVI. Izvršen prepad na kolonu sa benzinom SS div. na

---

[2] U originalu pogrešno napisano „kod Une"; treba: kod Rame.

[3] U zaštitnici prema Prozoru bila je Prva proleterska divizija (Treća sandžačka, Treća krajiška i Sedma krajiška NOU brigada).

21 km jugoistočno od Bihaća; 3 mrtva, 8 teretnih automobila sa benzinom izgubljeno.[4] Potjerni odred razbio bandu u jačini čete. Hrvati javljaju o prisustvu komunističke grupe jugozapadno od TESLIĆA.[5]

SRBIJA: Dva slučaja sabotaže na sporednim prugama. Na 35 km zapadno-jugozapadno od LESKOVCA izvršen napad na rudnik. 45 ljudi jaka posada Srp. drž. straže nasilno odvedena u šumu. Južno od ŠAPCA zaplijenjene 44 puške u jednom skrovištu Dražinih četnika. Na bugarskom posjednutom području izvršena dva uspješna pretresa. Šef Srp. dr. bezbjednosti naredio je popis članova porodica dezertiranog ljudstva Srpske drž. straže.

N a m j e r e:

(Naknadni izvještaj)

369 div.: Produženje gonjenja do Vran Planine i pregrupisavanje za dalje nastupanje ka liniji G. GRABOVICA (17 km južno od RAME) — RAMA.

717 div.: Produženje gonjenja ka liniji RAMA—PODHUM.

718 div.: Uspostavljanje veze sa lijevim krilom 717 div. i zaokretanje fronta od SEONICE na jug radi izbijanja na liniju OSTROŽAC—KONJIC.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

---

[4] Vidi dok. br. 222, prim. 2.

[5] Na teritoriji Centralne Bosne u ovo vrijeme dejstvovala je Prva krajiška brigada Pete NOU divizije i Četvrti krajiški NOP odred.

BR. 222

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 13 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 15 mart 1943, 14.50

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br 4284
Stiglo 15 marta 1943-XXI

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i na znanje:
ITAL. MISIJI U ZAGREBU

Broj prot. 330/A/3

VIJESTI U 21 SAT 13 MARTA 1943/XXI

SS divizija:

Dne 12 marta jedna motorizovana kolona pala je u zasjedu 13 km. jugoistočno od Bihaća; zapaljeno 8 automobila sa gorivom. 3 Nijemca mrtva.[2]

Danas je odbijena druga zasjeda kod Petrovca bez gubitaka.[3] Nanijeti gubici neprijatelju: 10 mrtvih i mnogo ranjenih. Zaplijenjeno mnogo municije. Po obavještenjima proizlazi da je neprijatelj demoralisan i da se bori bez veze.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

[2] Napad je izvršio Drugi bataljon Druge krajiške NOU brigade. Prema operaciskom dnevniku koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (pod br. 1/5, k. 767), Drugi bataljon je zapalio 8 kamiona sa 80 buradi benzina, zaplijenio 5 pušaka, 1 puškomitraljez, 1000 puščanih metaka, 20 bombi i veću količinu razne vojne opreme, ubio 9 njemačkih vojnika i 1 oficira, a u kamionima su izgorjela još 3 njemačka vojnika.

[3] Ovaj napad vjerovatno su izvršili dijelovi Osme krajiške brigade.

Broj dezertera se povećava. Blizu Tomislavgrada[4] uhvaćeno je 134 zarobljenika i dezertera.

Divizija je zauzela polazne baze Karlovan[5] (Livno ZV—CD), Stipanići (XL—CF) radi napredovanja u području boksita.

Kad uspostavi vezu sa komandantom divizije „Marche" u Prisoju (ZT—ZV—CD) divizija namjerava da napreduje sa motorizovanim odredima do Posušja (Makarska XV—BL), sa glavninom do linije: Studeno Vrelo (Livno XT—BQ) — zapadna ivica Vran Planine.

369 divizija:

Izviđački odredi u zoni 10 km istočno, jugoistočno od Tomislavgrada nisu naišle na neprijatelja.
Drugi odredi u zoni Miradovica (Prozor NK—CK—CF)—Rogulja (NM—OI—CK) naišli su na jake neprijateljske garnizone.[6]

Upotrijebljeni avioni.

Glavnina divizije je na liniji do koje je juče doprla.

Divizija namjerava da sa 969 i 370 pukom napreduje u pravcu jugoistoka i da dopre na liniju: Vrata 1264 (Prozor NM—CD) — Sovići (OI—CF) — Gračanica (ON—CM), a sa III hrvatskom planinskom brigadom od 14—18 t. mj. vrši čišćenje polazeći od zone Miradovice u pravcu jugozapadno od Vran Planine.

717 divizija:

Zaključuje se da je neprijatelj raspoređen u zoni Studena Planina (PL—CM)—Solakova[7] (QH—CM—CO). Velike terenske poteškoće zadržavaju napredovanje lijevog krila.

Divizija je, savladavši neprijateljski otpor, doprla na liniju: Lovine 955 (OI—CK) — Parčani (ON—CK) — k. 649 (ON—CM) — k. 1211 (PI—CO) — Kupe[8] (PI—CO) Šćipe (PI—CO).[9]

Pretrpljeni gubici: 3 mrtva i 10 ranjenih.

Nanijeti gubici: 15 mrtvih.

Divizija namjerava nastaviti gonjenje neprijatelja do linije: Čelina (PN—CM—CK) — Grevići (PL—CK).

---

[4] Duvna

[5] Karlov Han

[6] Na sektoru Miradovica, Rogulja nalazile su se jedinice Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije.

[7] Solakova Kula

[8] Kute

[9] Na pomenutoj liniji položaje su držale jedinice Treće sandžačke brigade Prve proleterske divizije.

717 divizija:

Zastala je na juče dostignutoj liniji zbog usporenog napredovanja lijevoga krila.

718 divizija:

Zona južno od ceste Konjic—Lisičići (Konjic QM—CD), naročito Ljubina Planina (QM—QO—BZ), snažno zaposjednuta od neprijatelja. Vlak iz Konjica za Lisičiće zapaljen od pogodaka teških minobacača koji su dejstvovali iz Orlenice (QM—QD—CD). Nanijeti gubici: 3 mrtva. Plijen: 1 češki mitraljez, 1 puška i municija.

Divizija namjerava da stupi u kontakt sa 717 divizijom na sjeverozapadu od Seonice i da zauzme liniju Ostrožac—Konjic. Ukupni gubici i plijen od 25[10]—12. III. Pretrpljeni gubici (njemački), uključiv 369 diviziju: 186 mrtvih, 729 ranjenih, 71 nestao; hrvatski:[11] 24 mrtva, 54 ranjena, 6 nestalih. Nanijeti gubici: 5394 mrtva, 616 strijeljanih zarobljenika, 86 uhapšenih, 57 dezertera · Plijen: 1 tenk, 3 topa, 3 p. t. topa, 7 minobacača, 14 mitraljeza, 17 puškomitraljeza, 303 puške, brojne mitraljeske cijevi, bajoneti i rezervni dijelovi, oko 50.000 puščanih metaka, 219 p. t. granata, mnogo artiljeriske municije, 16 sanduka municije za minobacač, mnoge ručne bombe i mine, 2 poljska telefona, 2 poljska radio-uređaja, 7 pisaćih mašina, 1 automobil, 3 motocikla, 14 navlaka za auto, 1 pumpa, 175 konja, mnogo stoke, 17 kuhinja, 1 zastava.
Opšti zaključak: Pojačanje neprijateljskog otpora u zoni Konjic—Jablanica uslijed pritiska sa juga od strane naših i četničkih formacija.

Major Bobbio

7 prepisa:

1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pomoćniku nač. štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Obavještajnom odjeljenju
1 Odjeljenju za telekomunikacije

---

[10] Vjerovatno: od 25 februara.
[11] Odnosi se na ustaše i domobrane.

BR. 223

OBAVJEŠTENJE KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 13 MARTA 1943 GOD. O KONCENTRACIJI JEDINICA NOV NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

BF/PA

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA

Šifrovani radiogram

V. P. 39, 13 marta 1943-XXI

OD TAKTIČKE KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA

GRUPI BOBBIO

3734/op. Izvjestite generala Lütersa da se partizani u jačini od oko 4000 ljudi koncentrišu između Ljubine Planine i G. Bjele, upravljeni u zoni Borci, kojima se suprotstavljaju sa sjeveroistoka, juga i zapada formacije V.A.C. Oko 2000 drugih u zoni Jablanica — Krstac zadržani i napadnuti od mojih nacionalnih snaga i V.A.C. na uporedniku Glogošnica. U zoni D. Jablanica ustanici su postavili brvna po kojima tuče naša artiljerija. Moja bombarderska avijacija dejstvuje. General Piazzoni 09151303

Vidio:
pukovnik nač. štaba
(C. Cigliana)
Cigliana

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut .20 D/3).

COMANDO VI CORPO D'ARMATA

A
1
24/4

MARCONIGRAMMA CIFRATO

P.M.39, 13 MARZO 1943 XXI

DA COMANDO SESTO CARM TATTICO
AT NUCLEO BOBBIO

****

8734/OP ALT AVVERTITE GENERALE LUETHERS CHE PARTIGIANI FORZA CIRCA 4000 SI CONCENTRANO TRA LJUBINA PLANINA ET G. SIERA, DIRETTI ZONA BORCI CONTRASTATI DA NORD-EST SUD ET OVEST DA FORMAZIONI V.A.C. ALT CIRCA ALTRI 2000 IN ZONA JABLANICA - HRSTAC CONTENUTI ET ATTACCATI DA MIE FORZE NAZIONALI ET V.A.C. PARALLELO GLOGOSNICA ALT IN ZONA D. JABLANICA RIBELLI HANNO GETTATO PASSERELLE SOGGETTE AT NOSTRO FUOCO ARTIGLIERIA ALT MIO BOMBARDAMENTO IN AZIONE ALT GENERALE PIAZZONI ALT 09151303

VISTO :
IL COLONNELLO CAPO DI S.M.
(C.Cigliana)

Fotokopija dokumenta br. 223

BR. 224

NAREĐENJE KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 13 MARTA 1943 GOD. ZA NAPAD NA JEDINICE NOV NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas | otpreme 13. 3. 43 XXI 10.30 h | prijema 14. 3. 43 XXI 3 h

OD TAKTIČKE KOMANDE
VI ARM. KORPUSA

GENERALU AMICO, KOMANDANTU SEKTORA MOSTAR
KOMANDI SUPERSLODE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4204
Stiglo 14 marta 1943

Br. 3735/op.

Partizani u jačini od 4.000 ljudi, i među njima oko 500 ranjenika, koncentrisani su u zoni Bjela, u pokretu ka Borcima.

Druga masa neodređene jačine, ali koja, držim dostiže 2000 ljudi, sa raznim preprekama, gonjena njemačkim trupama koje napreduju sa sjevera ka Neretvi, koncentrisala se između Jablanice i D. Jablanice, vršeći pritisak ka jugu i uzmičući pravcem Krstac.

U zoni D. Jablanica partizani su postavili brvna da bi ubrzali prelaz na lijevu obalu Neretve.

Očigledan je cilj partizana da predahnu na Neretvi, u pravcu juga, da bi se uputili u zonu Bjela, a odatle ka istoku i jugoistoku, da bi izbjegli uništenje Jovanović, gledajući da se suprotstave, što je moguće bolje, jugoistočno od Konjica.[2]

Jedna vaša kolona V.A.C. operiše u zoni Dolovi.

Tri vaše kolone V.A.C., kao i nacionalne, operišu s obje strane Neretve, gravitirajući ka istoku od nje.

Predviđeno je da večeras autotransportom stigne u Mostar jedan pješadiski puk „Bergamo" koji, kao što je poznato, prelazi pod vašu komandu, iako sačinjava moju rezervu.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3/C).

[2] Značenje ove rečenice nije jasno.

Danas-sutra trebalo bi da njemačke trupe nastupe sa sjevera i sjeverozapada na Neretvu i Drežnicu (konkretnije vijesti ću javiti čim ih dobijem).

S obzirom na gornje potrebno je:

A) — Da osigurate zaprečavanje doline Neretve u zoni uporednika Glogošnica i prelaza koji bi mogli da ugrožavaju ovu zapreku s bokova, sa naročitim obzirom na prelaz Bjela—Stanovi.

B) — Osim ove prepreke. izvršiti protivudar da bi se natjerala masa partizana iz Jablanice—Krstac—Čehari, Papraske, Dobrigošće.

C) — Gledati da se pomoću vaših formacija V.A.C. opkoli i uništi partizanska masa iz Bjela—Borci i spriječi svaka infiltracija ka jugozapadu i jugoistoku. Od ovog časa 49 bataljon crnih košulja prelazi u potpunu vašu nadležnost.

Kada vaše trupe iz zone rudnika Široki Brijeg budu zamijenjene savezničkim, umjesto da ih pošaljete pješice u Mostar, uputićete ih kamionima gdje mislite da je potrebno (neposredan zahtjev mog odjeljenja za službu).

Od danas možete slati u Mostar njihovu opremu suvišnu za dotično mjesto.

Potvrditi prijem.

General Piazzoni

8 kopija:

1 kopija Ekselenciji
1 „ Načelniku štaba
1 „ Pomoćniku nač. štaba
1 „ Obavještajnom odjeljenju
2 „ Operativnom odjeljenju
1 „ Komandi crnih košulja
1 „ Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 225

NAREĐENJE KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 13 MARTA 1943 GOD. ZA DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA O UZROCIMA PORAZA ITALIJANSKIH JEDINICA PRILIKOM NAPADA JEDINICA NOV NA GARNIZONE U DOLINI NERETVE I NA PROZOR[1]

RS/CI.

TAKTIČKA KOMANDA VI ARMISKOG KORPUSA
„NAPADAJ PA ĆEŠ POBIJEDITI"
GENERALŠTAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 3807 op. prot. **Povjerljivo**

V. P. 39, 13 mart 1943-XXI

Predmet: Događaji u dolini Neretve.

KOMANDI PJEŠADISKE DIVIZIJE „MURGE" —
V. P. 154

Molim hitno poslati detaljan izvještaj o događajima iz predmeta, tražen aktom br. 2972/op. od 2 marta 1943-XXI.

U tom izvještaju treba iznijeti sve okolnosti koje razjašnjuju i dokazuju otpor koji su davali razni garnizoni savladani od ustanika, kao i akciju I bataljona 260 pješ. puka,[2] utvrđujući, ukoliko je moguće, eventualne propuste koji su se desili.

Što se tiče Prozora,[3] molim naročito razjasniti:

— postojeće veze između pojedinih uporišta kao i između ovih i komande garnizona;

— kako se može objasniti neposredni prekid svakog sredstva za vezu sa garnizonom Prozor;

— kakav je bio položaj viših oficira 259 pješadiskog, i kako to da je jedan tako značajan garnizon ostao u rukama jednog rezervnog kapetana, možda ne potpuno na visini zadatka;

— da li se vidi da je garnizon učinio neupotrebljivima artiljeriske topove i tenkove.

Komandant
(General Sandro Piazzoni)

---

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 20 E/15).

[2] Pomenuti bataljon potpuno su uništile 16 februara 1943 god. kod Drežnice jedinice Druge proleterske brigade Druge proleterske divizije. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 90, 99, 222, 230 i 231.

[3] Prozor su oslobodile jedinice Treće NOU divizije 17 februara 1943 godine. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 91, 100, 109, 233 i u ovoj knjizi dok. br. 188.

RB. 226

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 13 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas	otpreme 13. 3. 43 XXI 22,30
	prijema 14. 3. 43-XXI 5.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4192
Stiglo 14 marta 1943-XXI

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA

ZA SUPERSLODU — OPERATIVNO ODJELJENJE
a na znanje:
GUVERNATORATU TRUPA CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3819/op.

Izvještaj od 13 marta 1943/XXI u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA

— Sve je jači pritisak mase partizana, koji se cijene po prilici na 5000 naoružanih i koji navodno vode sobom 500 ranjenih, protiv našeg rasporeda između Konjica i Dajića (RM—BU).

— Danas poslije podne druge partizanske formacije jako su angažovale zapadno od Neretve naše formacije V. A. C.

— Posledice akcije njemačkih trupa sa sjevera i sjeverozapada i naših akcija sa mješovitim formacijama s juga stvaraju tešku situaciju za mase partizana, koje odlučno nastoje da otvore sebi put prema istoku i probiju naše postrojenje južno od Konjica, na kome leži jači teret.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

SEKTOR „MURGE".

— Zapadno od Neretve partizani su angažovali tokom čitave noći formacije V.A.C. u zoni Plasa Planine (OI—PI—BZ—BU) i ponovili danas poslije podne jake napade, koje je suzbila odbrana i efikasno sadejstvo vazduhoplovstva.[2]
— Na istoku od Neretve partizanski napadi protiv naših položaja Gradac (PL—BU) i sjeverno od Glogošnice (PN—BU) izazvali su izvjesno kolebanje.[3]
— Poslije podne situacija je potpuno popravljena.
— Ukupni gubici snaga koje operišu s obje strane Neretve: partizani: 46 mrtvih utvrđeno; V.A.C.: 24 mrtva i 43 ranjena.
— U zoni Konjic povećan je danas pritisak partizana u tijesnom dodiru na Neretvi između Polja (RK—BZ) i Dajića (RH—BU).[4]
— Dvije poznate kolone koje dolaze s juga nastavljaju svoj pokret da pojačaju raspored južno od Konjica, koji je osjetno oslabljen u neprestanim borbama ovih poslijednjih dana, i da spriječe upadanja u pravcu juga.[5]
— Stigao je u Mostar, prevezen kamionima, puk „Bergamo."

SEKTOR „MESINA".

— Juče, 12 marta, predalo se hrvatskom garnizonu u Imotskom 29 partizana, među njima 2 naoružana.

SEKTOR „MARCHE".

— U noći između 12 i 13 o. m., u 3 časa, avion nepoznate narodnosti preletio je Zavalu (Dubrovnik RK—GO) u pravcu sjeveroistoka. U 4 časa po prilici, 13 o. m., avion nepoznate narodnosti preleteo je Gacko.

SEKTOR „KOTOR".

— Obična djelatnost.

VAZDUHOPLOVNA DJELATNOST.

— Znatna iako tokom čitavog dana ometana jakim vjetrom na mahove.
— Izvršena su oružana izviđanja u zoni Jablanica, dolina Rame, Prozor, Tomislavgrad,[6] Aržano, Rakitno, Konjic, Glavatičevo (SI—BN), Dolo[7] (QO—RH—BQ).

---

[2] Napade je, vjerovatno, vršila Treća dalmatinska brigada Devete dalmatinske NOU divizije.
[3] Napad je vršila Sedma NOU divizija.
[4] Odnosi se na Prvu proletersku brigadu koja je bila pod komandom Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 56 i 66.
[5] Vidi dok. br. 217 i 220
[6] Duvno
[7] Vjerovatno Dolovi.

— U više navrata, bombardovanja u zoni Bjela (RH—BU), Javorik (QK—BZ), Krstac (QH—BZ), Borci (RM—BS) i obasipanja malim bombama duž konjske staze u spomenutim zonama, gdje su zapaženi pokreti partizana.
Vedro. Vjetar.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:

1 kopija za Ekselenciju
1 „ za Načelnika štaba
1 „ za Pomoćnika načelnika štaba
1 „ za Obavještajno odjeljenje
2 „ za Operativno odjeljenje
1 „ za Komandu kr. karabinjera
1 „ za Odjeljenje telegrafskog saobraćaja

BR. 227

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 14 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI[1]

18. III. 1943

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija“

Pov. br. 495/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje
Br. 4330
Primljeno 18 marta 1943

Sjedište, 15. III. 43

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“
— Op. odjeljenje
— Obav. odjeljenje

Sjedište

14. III. 43: Hrvatska:

Vrijeme oblačno. Upotreba vazduhoplovstva mogućna.
Opšta situacija:
Pred lijevim krilom 369. div. i 717. div. zaštitnice pružaju otpor.[2]

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/4).

[2] Odnosi se na Treću krajišku, Treću sandžačku i Treću dalmatinsku NOU brigadu.

SS-div.: Prednji odred 14. III. u 08,30 čas. bez dodira s neprijateljem stigao u POSUŠJE i uhvatio vezu sa tamošnjom ustaškom posadom. Glavnina divizije nastupa širokim frontom s obje strane druma TOMISLAVGRAD—POSUŠJE. Divizija javlja da demoralisanje kod neprijatelja raste. Broj bjegunaca je sve veći. 13. III. kod TOMISLAVGRADA 136 zarobljenika i prebjeglih.

Namjera: Prednji odred prodire ka ŠIROKOM BRIJEGU, glavnina divizije stigla na prostor s obje strane POSUŠJA.

369. div.: 13. III. pregrupisala se na sjevernim padinama VRAN Pl. i 14. III. otpočela nastupanje u jugoistočnom pravcu. Neprijatelj posjeo šumarke 2 km sjeverno od V. VLAJINE kao i sjeveroistočno odatle.[3] Dva zaplijenjena topa, o kojima je javljeno u izvještaju od 11. III., poljskog su porijekla.

Namjera: Produženje nastupanja u jugoistočnom pravcu, uspostavljanje veze sa desnim krilom 717 div. južno od GRAČANICE.

717. div.: Neprijatelj se pred div. ponovo ugnijezdio sa zaštitnicama u zasad utvrđenim položajima.[4] Desno krilo divizije uz velike terenske teškoće napredovalo do na 3 km. južno od GRAČANICE. Sopstveni gubici: 3 mrtva, 10 ranjenih.

Neprijateljski: 15 mrtvih.

Namjera: Produženje napada u jugoistočnom pravcu i uspostavljanje veza sa 718. div.

718. div.: Nije nastupala dalje preko linije SEONICA—KONJIC, pošto još nema veze sa 717. div. Potvrđeno je prisustvo jakog neprijatelja na prostoru zapadno i južno od KONJICA. Željeznički voz od KONJICA ka LISIČI[5] (sjeverozap. od KONJICA) sa južne obale NERETVE tučen teškim minobacačima.

Neprijateljski gubici: 3 mrtva, 1 teški mitraljez (T) zaplijenjen.

Namjera: kao dosada.

Četnici uređuju na prostoru 15 km jugoistočno[6] novu liniju otpora i namjeravaju da sa dijelovima nastu-

---

[3] Odnosi se na jedinice Treće krajiške NOU brigade.

[4] Položaje na pravcu nastupanja 717 njemačke divizije držala je Treća sandžačka NOU brigada.

[5] Lisičići

[6] Vjerovatno: od Konjica

paju sa zapada na prostor neprijateljskog sakupljanja, 8 km jugo-jugoistočno od KONJICA.

Vazduhoplovstvo:

Živa sopstvena izviđačka djelatnost danju i noću. Napadi bombarderima i niskoletećim avionima na mjesta posjednuta od neprijatelja i na visinske položaje, sa težištem na prostoru OSTROŽAC i sjeverno, puni pogoci na neprijateljske položaje, u naseljenim mjestima velika razaranja i požari. Gubici od 25. II. do 12. III.:

Nijemaca, uključivši i 369 (hrv.) pješ. div.: 186 mrtvih, 729 ranjenih, 71 nestao.

Hrvata: 24 mrtva, 54 ranjena, 6 nestalih.

Neprijateljski gubici: 5394 mrtva, 616 zarobljenih (strijeljano),[7] 89 uhapšenih, 57 prebjeglih.[8]

Plijen: 1 tenk, 3 topa, 2 p. t. topa, 7 minobacača, 14 teških mitraljeza, 17 lakih mitraljeza, 303 puške, mnogobrojne mitralj. cijevi i drugi dijelovi oružja, okruglo 50.000 metaka puščane municije, 219 metaka p. t. municije, mnogobrojna artilj. municija, 16 sanduka minobacačke municije, mnogobrojne ručne granate i mine, 2 telefona, 2 radioaparata, 7 pisaćih mašina, 1 oklopni automobil, 3 velosipeda, 14 automobilskih guma, 1 mašina za pravljenje komprimiranog vazduha, 175 konja, mnogobrojna stoka, 17 brd. kazana i 1 zastava.

Zapadna Bosna, Istočna Bosna:

Neprijateljski dijelovi iz ŠAMARICE bježe u pravcu PETROVE GORE. U borbi sjeverozapad. od BOS. NOVOG kod neprijatelja 31 mrtav. Prema hrv. izvještajima, navodno, jak neprijatelj 34 km zapadno od SISKA. Počela izviđačka djelatnost. 21 km. jugoistočno od BIHAĆA napadnuta njemačka kolona za dotur; 2 teretna automobila izgubljena, 6 ranjenih, 13 nestalih.[9] Odmah upućeni potjerni odred razbio je neprijateljsku grupu od 120 ljudi. Južno od PETROVCA[10] 10 mrtvih neprijatelja, zaplijenjena mu-

---

[7] U originalu je bio dio rečenice: „616 zarobljenih (strijeljani)" podvučen olovkom.

[8] Da su neprijateljski podaci o gubicima jedinica NOV netačni vidi se jasno i iz izvještaja štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 12 marta 1943 god. gdje se navode pretrpljeni gubici u neprijateljskim operacijama „Weiss I" i „Weiss II". O vjerodostojnosti neprijateljskih podataka o gubicima vidi dok. br. 168, prim. 6.

[9] Napad je vršio vjerovatno Drugi bataljon Druge krajiške NOU brigade.

[10] Bosanski Petrovac

nicija. Sjeverozapadno od ROGATICE jača banda, most razoren i telefonska sabotaža.[11]

Srbija:

Vrijeme oblačno. Ima više znakova da se kod pristalica Draže Mihailovića počinju osjećati posljedice savezničke propagande na taj način što grupe dražinovaca prilaze komunistima. Ubistva civilnih lica produžuju se. U akciji u sjeveroist. Srbiji 23 osumnjičena dražinovca i 5 komunista privremeno uhapšeno. U Beogradu i južno 25 komunista uhapšeno. Borba dviju bugarskih četa zapadno od LESKOVCA.

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

Komandant Jugoistoka

BR. 228

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 14 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI RAME I NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 16. III. 1943, 16 sati

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4329
Stiglo 16 marta 1943/XXI

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA (PREKO ITAL. MISIJE)
i na znanje:
ITAL. MISIJI U ZAGREBU

Broj prot. 336/A/3

VIJESTI U 21 SAT 14 MARTA 1943/XXI

SS divizija:

Otpočelo napredovanje prema području boksita. Prethodnice dostigle Posušje (Makarska XV—BL). Istočna grupa do-

[11] Sjeverozapadno od Rogatice dejstvovale su jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 140 i 141.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

stigla liniju: Vrhpolje (Prozor KI—BQ — Štitar k. 1404 (LI—BS) — Kobilja[2] (MH—BU). Nanijeti gubici: 18 zarobljenih, 4 dezertera, zaplijenjeno 11 pušaka, municija i ručne bombe. Pretrpljeni gubici od 12—14 marta: 3 mrtva; nanijeti gubici: 13 mrtvih, 168 zarobljenih, 4 dezertera.

Divizija namjerava da dostigne sa prethodnicama Široki Brijeg, sa glavninom liniju Imotski—Posušje—Sutina (Prozor MH—MK—BN).

369 divizija:

Prema obavještenjima od strane dezertera, partizani se navodno povlače pred frontom divizije u pravcu jugoistoka sa 600 ranjenih i bolesnih.

969 puk dostigao: Plandište (Prozor NH—CF), Miradočja[3] (NK—CK) bez kontakta sa neprijateljem.

370 puk: današnje avionsko snabdijevanje stiglo u zonu: Sovići (OI—CF) — k. 727 (OL—CD).

Od III hrvatske planinske brigade nedostaju vijesti.

Snažno su zaposjednuti od neprijatelja:[4] Orlovac (OL—CF) i Pisvir 1/167 (ON—CF). Pretrpljeni gubici od 12—14: 2 ranjena. Divizija namjerava sa prethodnicama stići na Ramu, sa glavninom na liniju Badnje 1/264 (NH—BZ) — Rudopolje (NK—BZ) — Dvostruki Kuk (OI—BZ) — Veliko Sljeme 1/837 (OL—ON—BZ).

III planinska brigada polazi u pravcu zapadno od linije Plandišta (KM—CF)—Kedjera (NH—NK—CF) — Tragajić[5] (NK—CD).

717 divizija:

Slabe neprijateljske snage, boreći se žilavo, povlače se prema jugu i jugoistoku. Vjerovatno se bore da bi dobile vremena za transport ranjenika.[6] Divizija je dostigla sa 749 pukom liniju: k. 836 (OL—CF) — Gračac (ON—CF) — Mehina Jasenka[7] (PI—CF), sa 737 pukom Popovu Gl. 1/140 (PI—PL—CM) — Kućani (PI—PL), sa 738 pukom Kruščicu (QH—CO). Solakova Kula (QH—CO—CM). Na cesti blizu Gračaca 5 prekida i 1 most bačen u zrak. Popravke su u toku. Pretrpljeni gubici: 5 ranjenih. Nanijeti gubici: 18 mrtvih.

---

[2] Kobilja Gl.
[3] Miradovica
[4] Odnosi se na Treću krajišku brigadu Prve proleterske divizije.
[5] Vjerovatno Dragajce
[6] Otpor su pružale jedinice Treće sandžačke brigade Prve proleterske divizije.
[7] Na karti 1:100.000: Meh. na Jasenu.

Divizija namjerava da nastavi gonjenje, sa ciljevima Rama—Koranj[8] (QH—CK) — Preslop (QH—CM), i da uspostavi vezu sa 718 divizijom.

718 divizija:

Neprijatelj i dalje zauzima uzvišice južno od Neretve, kod Ostrošca, zapadno od Konjica, vjerovatno s ciljem da zaštiti povlačenje glavnine prema jugu. Cesta Konjic—Ostrožac blokirana cestovnim prekidima uslijed vatre. Grupa Annacker dostigla sjevernu obalu Neretve između Ostrošca (QK—CD) i Kotlara (QO—CD) svladavši slab neprijateljski otpor.

Neki odredi za osiguranje još su u blizini Seonice.

Pretrpljeni gubici: njemački: 4 ranjena, hrvatski: 3 ranjena.

Nanijeti gubici: 8 mrtvih, 7 zarobljenih.

Divizija namjerava očistiti uzvišice južno od Neretve, između Ostrošca i Konjica, i uspostaviti vezu sa lijevim krilom 717 divizije.

Opšti zaključak: SS divizija i 369 divizija napreduju najvećom brzinom ne nailazeći na neprijateljski otpor.

Akcije 717 i 718 divizije spriječene neprijateljskim zaštitnicama.

Major Bobbio

7 prepisa:

1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Pomoćniku nač. štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Obavještajnom odjeljenju
1 Odjeljenju za telekomunikacije

---

[8] Vjerovatno Gorani

BR. 229

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 14 MARTA 1943 GOD. O PRODORU JEDINICA NOV U HERCEGOVINU, IZBIJANJU NJEMAČKIH DIVIZIJA U DOLINU NERETVE I KONCENTRACIJI ČETNIKA SJEVERNO OD NEVESINJA[1]

Operativno odjeljenje
Kopija poslata obavještajnom odjeljenju pomoćniku hač. štaba

ŠIFROVANI TELEGRAM

OD TAKTIČKE KOMANDE
VI ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 3903/op

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4283
Stiglo 15 marta 1943

14 marta 1943

Nastavlja se pokret partizanskih formacija ka istoku, gdje, izgleda, uspijevaju da u grupama pređu Neretvu istočno od predjela Borci uprkos reakciji naših formacija V.A.C.

Danas je manji pritisak na zonu Jablanica.

Između Drežnice i Glogošnice (PN—BU) koncentrisana tri bataljona VI arm. korpusa radi stupanja u vezu sa 369 njemačkom divizijom u maršu na Jablanicu dolinom Doljanke, pojačanja akcije na Dobrigošće (QH—CO) i izbjegavanje kontakta sa V.A.C.

Naredio blagovremeno premještanje čitave V.A.C. istočno od Neretve, što je već skoro završeno.

Naredio pažljivo nadgledanje visoravni Nevesinje, gdje operiše oko 4000 antikomunističkih dobrovoljaca i Crnogoraca, i eventualnu reakciju pomoću nacionalnih trupa.

Stigla u Posušje prethodnica SS divizije.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

Oficir Gl. štaba Kr. vojske, sektora Mostar, stupio u vezu sa oficirom Komande SS divizije, uručivši mu moj današnji akt 3835/op, upućen vama i Generalu Lütersu na znanje, u kome sam rezimirao poznate sporazume o nadležnosti određene zone i potvrdio privremeno okupiranje rudničke zone.

Izgleda da je Komanda SS divizije još u Kolu (ZP—CF).

Traži[2] sastanak generala Amico i komandanta SS divizije u pogledu razvoja poznatih operacija. General Lüters nije odgovorio na moj zahtjev. Ali pošto su sve savezničke snage u pokretu između Rame, Jablanice i Širokog Brijega, nemoguće je zaustaviti ih. Dodajem da bi u datoj situaciji to bilo štetno.

U sektoru Mostar sada se sve razvija normalno i sa sigurnošću.

General Amico je u potpunosti preuzeo rukovođenje operacijama na položaju i komandu sektora.

Zato sutra ujutru, 15 marta, odlazim sa svojom taktičkom komandom ostavljajući kod pomenutog generala svog oficira za vezu i oficira Direkcije transporta.

General Piazzoni

15 mart 1943/XXI

Dešifrovao:
major **Manfreda**
kap. **Paladino**
por. **Biasi**

---

[2] U originalu, iznad ove riječi je napisano rukom: sutra.

BR. 230

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 14 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 14/3/43-XXI, 23.45

OD TAKTIČKE KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

3905/op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4242
Stiglo 15 marta 1943-XXI

Izvještaj od 14 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

— Od juče pojačano kretanje partizanskih snaga iz zone Rama—Jablanica u pravcu istoka.
Velika masa nalazi se južno od Konjica, između Bjele (RH—BU) i predjela Borci (RN—BI), odakle su, izgleda, neodređene snage prešle na desnu obalu Neretve i kreću se prema istoku.

SEKTOR MOSTAR:

— U toku noći smanjen pritisak zapadno od Neretve u zoni Plasa Glav. (PI—BZ).[2] Na istoku od Neretve, živahne borbe sjeverno od Glogošnice (PN—BU) svršile se povoljno.[3] Naše mješovite snage zauzele juče kasno poslije podne D. Jablanicu (PL—PN—BZ). Zaplijenjen jedan puškomitraljez i 4 puške.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Kod Plasa Glav. držala je položaje Treća dalmatinska brigada Devete dalmatinske NOU divizije.

[3] Sjeverno od Glogošnice nalazile su se jedinice Sedme NOU divizije.

Gubici u toku jučerašnjeg dana, 13 marta: V.A.C.: 13 mrtvih i 30 ranjenih; partizani: utvrđeno 80 mrtvih.
Južno od Konjica nastavljaju se borbe u predjelu Borci (RM—BS) protiv znatnih partizanskih snaga.[4]
Vazduhoplovstvo efikasno podupire našu odbranu akcijama bombardovanja i mitraljiranja, izvedenim u više navrata.
U noći između 13 i 14 marta, u 23.30 po prilici, avion nepoznate narodnosti preletio predio rudnika, a zatim Mostar i krenuo u sjeveroistočnom pravcu.

SEKTOR „MESSINA" I „MARCHE":
Obična djelatnost.

SEKTOR „KOTOR":
Našu patrolu prilikom izviđanja u zoni Počuli (Kotor VM—EU) napala vatrenim oružjem tri partizana. Naše brzo protivdejstvo nagnalo u bijeg partizane, koji su iza sebe ostavili 3 puške, ručne bombe i živežne namirnice.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA:
Bila intenzivna tokom čitavog dana, iako ometana, naročito poslije podne, olujnim oblacima i jakim vjetrom. Izvršena oružana izviđanja u zoni Jablanica, Konjic, G. Bjela (RH—BU), dolina Rame, Prozor, Tomislavgrad.[5]
Bombardovani i obasipani malim bombama: Jošanica (RH—BU), Turija (RH—BZ), Kavale (QO—BZ), G. Bjela (RH—BU), Borci (RM—BS), Gođevac (RK—BU), Gudac (BH—BU), Vinogradi—Lončari—Gradina—Ključi (RM—BS), Borčevine (RM—BS), Krstac (RM—BS).
Izvršeno snabdijevanje Konjica vazdušnim putem.

Kopije:
1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera
2 za Načelnika Operativnog odjeljenja
1 za Telegrafsko-telefonsko odjeljenje

GENERAL PIAZZONI

[4] Na sektoru Borci nalazila se Druga proleterska divizija i Prva proleterska brigada.
[5] Duvno

BR. 231

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 15 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

18. III. 1943 POVJERLJIVO

Sjedište, 17. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija“

Pov. br. 503/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4462
Primljeno 18 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje
Sjedište

15. III. 43.: AKCIJA „WEISS“ I „MOSTAR“:

Opšta situacija: Pokreti SS-div. i glavnine 369. div. teku dalje bez neprijateljskog otpora. Kod 717. i 718. div. borba s neprijateljskim zaštitnicama.[2]

SS-div.:

Prednji odred je 15. III posjeo ŠIROKI BRIJEG. Divizisko komandno mjesto: ŠIROKI BRIJEG. Glavnina divizije stigla, bez neprijateljskog otpora, na liniju NENADIĆI (6 km sjeverozap. od POSUŠJA)—ZAVRACI—VRHPOLJE—PLANA. 18 zarobljenih, 4 prebjegla, 11 pušaka zaplijenjeno.
Gubici od 12. III—14. III: 3 mrtva; neprijatelj: 13 mrtvih, 168 ranjenih, 4 prebjegla.

369. div.:

Neprijatelj se povlači na jugoistok i nosi sobom svoje ranjenike. Izviđački bataljon prodro na jugoistok

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4)

[2] U toku 15 marta na desnoj obali Neretve borbe su vodile samo jedinice Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije, a 14 marta Treća krajiška, Treća sandžačka i Treća dalmatinska NOU brigada.

ka drumu PROZOR—GRAČANICA i po savlađivanju neprijateljskog otpora[3] zauzeo RAMU. Željeznička pruga i drumski most južno od RAME razoreni.

370 puk: na prostoru neposredno zapadno od DOLJANA (dolina Doljanke) bez dodira s neprijateljem.

3. brd. brigada: Čisti VRAN Pl. — Naknadno za 12-14. III: 2 sopstvena ranjenika.

717. div.:

Slab neprijatelj, ali koji se vješto bori, otstupa na jug i jugoistok.[4] Divizija stigla na liniju UROŠĆANI[5] —SOLAKOVA KULA.

718. div.:

Neprijatelj drži i dalje posjednute visove južno od NERETVE, od KONJICA DO OSTROŠCA[6]. Drum KONJIC—OSTROŽAC neprolazan uslijed drumskih zapreka koje su tučene vatrom. Borbena grupa, uz slab neprijateljski otpor, 14. III izbila na sjevernu obalu NERETVE od OSTROŠCA do ČELEBIČA.

Vazduhoplovstvo: Živa sopstvena izviđačka djelatnost. Težište borbenih letova južno i jugoistočno od KONJICA. Poslije pogotka punim zrnom u slagalište municije predale su se komunističke grupe koje su se nalazile u blizini. Ukupno 55 borbenih letova.

Naknadni izvještaj za 14. III: Ukupno 17 borbenih letova.

Namjere:

SS-div.:

Divizija stiže na područje boksitnih rudnika.

369. div.:

Izviđanje od RAME na jug.

370. i 369. puk pročešljavaju pravcem BADNJE 1264 (9 km zapadno od JABLANICE) — istočno od druma za RAVNO.

717. div.: kao dosada.

718. div.: Čišćenje visa južno od NERETVE, između OSTROŠCA i KONJICA. Sprečavanje neprijateljskog proboja istočno i sjeveroistočno od KONJICA.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

Djelatnost bandi na prostoru GLINA—SUNJA—PRIJEDOR—BOS. KRUPA. Prepadi na kolone za

---

[3] Otpor su pružile jedinice Treće krajiške NOU brigade.
[4] Isto
[5] Vjerovatno Kućani
[6] Vidi dok. br. 232.

dotur, zaštite mostova i željezničke stanice kod OTOKA. jugoistoč. od BIHAĆA. Potjerni odred razbio neprijateljsku grupu od 200 ljudi. Kod neprijatelja 23 mrtva.[7] Neprijatelj (100 ljudi) koji od jugozapada podilazi drumu JAJCE—VAKUF odbijen.[8] Na prostoru TEŠANJ i zapadno od TESLIĆA prisustvo neprijateljske grupe.[9] TRAJNA KOMUNISTIČKA DJELATNOST južno od SOKOLCA (istočno od SARAJEVA).[10] Izviđanje otpočelo. Generalmajor KÜBLER, komandant 718. pješ. div., stigao u SARAJEVO.

Komandant Jugoistoka
Njemački štab za vezu kod Superslode
Diesener, pukovnik

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

---

[7] Napade su vršili Prvi i Treći bataljon Druge krajiške NOU brigade. U operativnom dnevniku ove brigade, koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (pod reg. br. 1/5, k. 767), piše da su pomenute jedinice 14 marta iz zasjede na drumu Bos. Novi—Otoka napale osam neprijateljskih kamiona u kojima su se nalazili njemački vojnici. Ubijeno je i ranjeno više neprijateljskih vojnika, a sopstveni gubici iznosili su 3 mrtva i 4 ranjena.

[8] Na pomenutoj prostoriji dejstvovale su jedinice Devete krajiške NOU brigade.

[9] U Centralnoj Bosni nalazile su se jedinice Prve krajiške NOU brigade i Četvrti krajiški NOP odred.

[10] Odnosi se na jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade.

BR. 232

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 15 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 16. III. 1943, 3,30 sati

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OPERATIVNOM ODJELJENJU
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA (posredstvom Ital. misije)
i na znanje:
ITAL. MISIJI U ZAGREBU

Broj prot. 354/A/3

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4359
Stiglo 17 marta 1943/XXI

VIJESTI U 21 SAT 15 MARTA 1943/XXI

SS divizija:

Doprla sa prethodnicama do Širokog Brijega (Mostar NM—BD), Lise (OI—BD).

Zapadna grupa sa nekim jedinicama u Imotskom (Makarska XO—BH) a sa glavninom u zoni Grude (Mostar KI—LI—BD).

Istočna grupa na liniji Crne Lokve (Mostar MK—IH—BH) — Britvica (NH—BH—BF) — Izbično (NE—BH) — Pandurica (NK—BL) a da nije naišla na neprijateljske snage.

Druga grupa, prije u Bos. Grahovu, premještena je u Stipaniće (Livno XL—XN—CF).

Komanda divizije u Lise.

Uspostavljena veza sa divizijom „Messina" preko hrvatske divizije u Ljubuškom (Mostar NK—AP—AN).

Današnji njemački ciljevi nisu dostignuti zbog pomanjkanja vode. Divizija namjerava nastaviti napredovanje.

369 divizija:

Dostigla sa 969 pukom liniju Bardije[2] 1/264 (NH—BZ)—Orlov Kuk 1/850 (NM—OI—BZ)— 1/489 (OL—BZ); sa 370 pu-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

[2] Na karti 1:100.000: Badnje (k. 1264).

kom: Šljeme (ON—BZ)—Kosne Luke (ON—PI—CD)—Slatina (PI—CF), ne naišavši na neprijateljski otpor.

Izviđačka grupa potisnula neprijateljske zaštitnice[3] sa Rame prema jugoistoku, i, u sadejstvu sa avijacijom, potisnula neprijatelja sa uzvišica Čarskog Vrha (PL—CD)[4]. Nanijeti gubici: 22 prebrojena mrtva.

Od III planinske brigade nedostaju vijesti.

Divizija namjerava doprijeti na liniju Janka[5] k. 1/815 (OI —BU) — Žlijeb 1/092 (ON—BU) — Donja Jablanica (PL—BZ).

717 divizija:

749 puk dostigao zonu Rama.

737 puk zonu Gorani (QH—CK), Podhum (QH—CK) bez dodira sa neprijateljem.

738 puk se premjestio u zonu Solakova Kula (QH—CO—CM), Kruščica (QH—CO).

Nema njemačkih gubitaka. Dva dezertera.

Sa 749 pukom divizija namjerava da napreduje prema istoku i da obezbjedi sigurnost puta Rama—Konjic zauzimajući liniju Čarski Vrh (PL—CD)—Dobrigošće (QH—CD). Da sakupi 737 puk u zonu Gorani (QH—CK), Podhum (QJ—CK), 738 puk u zonu Podhum (QJ—CK), Donji Preslop (QH—CM) isključeno.

718 divizija:

Uzvišenja južno od Neretve, između Ostrošca i Konjica, još su dijelom u neprijateljskim rukama, koji teškim oružjem tuče cestu snabdijevanja i željezničku prugu.[6]

Grupa Annacker uhvatila vezu sa 717 divizijom u Oteležanima (QH—CK).

Grupa Konjic zauzela uzvišicu Orlenica (QM—QD—CD) svladavši žilav neprijateljski otpor. Nanijeti gubici: 10 mrtvih. Pretrpljeni gubici: 2 mrtva, 7 ranjenih.

Prema obavještenjima od strane četnika, vode se žestoke borbe između partizana i četnika kod Špiljana (RM—BU) gdje ustanici navodno nastoje da prijeđu Neretvu prema istoku.[7]

Divizija namjerava da smijeni jedan puk koji treba uputiti u Sarajevo sa Grupom Annacker i da povuče most blizu Pokojišta (QO—CD).

---

[3] Odnosi se na dijelove Treće krajiške NOU brigade.

[4] Isto

[5] Vjerovatno Jančak k. 1815.

[6] Sektor od Konjica do Ostrošca obezbjeđivale su 15 marta Peta crnogorska, Prva dalmatinska i Treća sandžačka brigada i dva bataljona Prve proleterske brigade.

[7] Borbe su vodili, vjerovatno, dijelovi Prve proleterske brigade.

Opšti zaključak: Izgleda da ustanici pokušavaju pobjeći prema istoku, nastojeći da prekinu kontakt.

Major Bobbio

8 prepisa:
1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 pomoćniku n. š.
2 Operativnom od.
1 Obavještajnom od.
1 Komandi kr. karab.
1 Odjelj. telekomunikacija

BR. 233

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 15 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

Predmet: rzb.

TELEGRAM Datum i čas { otpreme / prijema 16. 3. 43, 1.

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

SUPERSLODI OPERATIVNOM ODJELJENJU
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I-XVIII ARM. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 3930/Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4302
Stiglo 16-III

Izvještaj od 15 marta 1943 u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Usporen je pritisak partizana u zoni s obje strane Neretve između Jablanice i Plasa Glav. (Prozor PI—BZ).[2] Partizansko protivdejstvo usmjereno je na ometanje kretanja njemačkih

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Između Jablanice i Plasa Glav. držala je položaje Treća dalmatinska brigada Devete dalmatinske NOU divizije, koja se u toku noći 14/15 marta prebacila na lijevu obalu Neretve.

kolona koje idu iz Prozora i gornjeg dijela doline Doljanke i koje je danas poslije podne zapazilo naše vazduhoplovstvo kod Rudine (PI—CF) i Kosne Luke (ON—PI—CD).[3]

SEKTOR MOSTAR:

Ničeg novog s obje strane Neretve između Jablanice i Plasa Glav. (PI—BZ). U zoni Konjic traje jaki pritisak protiv naše odbrane na Gornjoj Neretvi.

Snage V. A. C. sakupile se između Budalski[4] (Konjic SI—BQ) i Ruda Glav. (RM—BN) i zatvorile prolaz prema jugu.

Jutros u 9.30 časova njemačke jedinice SS divizije stigle su na Široki Brijeg. Komandant SS divizije došao je u 12 časova u Mostar, gdje je stupio u vezu sa komandantom sektora Mostar i utanačio sporazum o zaposjedanju predviđene zone.

SEKTOR „MESSINA":

Na Pelješcu četa crnih košulja izvršila čišćenje u zoni Dingač (o. Mljet IA—GS), Skaramuče (KI—GS) i sukobila se sa grupom partizana. Partizanski gubici: utvrđen 1 mrtav. Mi nismo imali gubitaka. Nekoliko baraka, koje su partizani u bjekstvu napustili, porušeno je.

Vod crnih košulja prilikom izviđačkog upada u zonu Umčane (Mostar KI—AN) uhapsio je 50 lica sumnjivih zbog komunističke djelatnosti.

SEKTOR „MARCHE":

Obična djelatnost.

SEKTOR KOTOR:

Uslijed sukoba u Počuli (Kotor VM—EU), o kome je juče javljeno, izvršeno je čišćenje u zoni i pronađene su 2 puške mauser i 2 lovačke puške.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA:

Mnogobrojna izviđanja u dolini Rame i s obje strane srednje i gornje Neretve. Bacanje malih bombi na Košutu (Konjic RO—BQ) i na kote Crne Gore (RM—BQ).

Naše formacije V. A. C. snabdjevene su municijom vazdušnim putem.

GENERAL PIAZZONI

---

[3] Kod Kosne Luke nalazila se zaštitnica Treće krajiške NOU brigade.
[4] Dudalski K

8 kopija:
1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera
1 za Telegrafsko-telefonsko odjeljenje

BR. 234

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 16 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

POVJERLJIVO

18. III. 1943 Sjedište, 17. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija"

Pov. br. 507/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4437
Primljeno 18 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

Sjedište

16. III. 43: AKCIJA „WEISS" I „MOSTAR":

Opšta situacija: Zauzimanje područja boksita po planu. Italijanska posada iz ŠIROKOG BRIJEGA odlazi 16. III. Kod 369. div. i 718. div. dodir s neprijateljskim zaštitnicama. Prebacivanje jakih neprijateljskih snaga na prostor jugoist. od KONJICA još traje. Lokalni četnici izgleda da ne mogu spriječiti proboj. Javljeno dovlačenje novih četničkih snaga

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

s prostora NEVESINJA u pravcu KONJICA daje neprijatelju mogućnost da izvrši pokušaje proboja na sjeveroistok preko linije VIŠEGRAD—SARAJEVO.

SS-div.:

Posjela je oblast boksita zapadno od ŠIROKOG BRIJEGA i stigla u IMOTSKI i u GRUDE (15 km zapadno od ŠIROKOG BRIJEGA). Uspostavljena je veza sa ital. divizijom „MESSINA" i 6 hrvat. divizijom u LJUBUŠKOM.

Namjera: Divizija posjeda i obezbjeđuje oblast boksita zapadno od MOSTARA.

369. div.:

Nalazi se sa glavninom u daljem nastupanju sa linije G. BADNJE — sjeverno od PLASE[2] ka jugoistoku, bez dodira s neprijateljem.

Izviđački bataljon odbacio neprijatelja, uz potpomaganje vazduhoplovstva, sa visa 828, južno od RAME.[3]

Namjera: Pročešljavanje prostora zapadno od JABLANICE u jugoistočnom pravcu.

717. div.:

Stigla je, bez dodira s neprijateljem, na prostor RAMA—PODHUM. Uspostavljena veza sa 718. div. Dva prebjegla.

Namjera: Divizija izbija, sa unaprijed isturenim, borbeno jakim dijelovima, ubrzano na prostor istočno od SARAJEVA i zauzima zaprečnu liniju SARAJEVO—VIŠEGRAD u cilju sprečavanja neprijateljskog pokušaja proboja.

718. div.:

Visovi južno od NERETVE djelimično još u neprijateljskom posjedu. Pri osvajanju dominirajućeg visa južno od ČELEBIĆA kod neprijatelja 10 mrtvih. Sopstvenih 2 mrtva, 7 ranjenih.

Namjera: Izviđanje, sa borbeno jakim dijelovima, visinskog zemljišta južno od NERETVE i predjela kod razorenog mosta, 5 km sjeverozapadno od KONJICA.

HERCEGOVINA:

Istočno od NERETVE: Četnici se nalaze kod ŠPILJANA (6 km jugoistočno od KONJICA) u borbi s neprijateljskim dijelovima koji pokušavaju da se prebace na istok preko NERETVE. Po četničkim izvještaji-

---

[2] Plasa Pl.

[3] Odnosi se vjerovatno na jedinice Treće krajiške NOU brigade.

18 III 1943

Deutscher Verbindungstab
zum
Comando Superiore FF.AA.
"Slovenia-Dalmazia"
Ord.Tgb.Nr. 30/43 geh.

O.U., den 17. 3. 43

Ob/

el'ufgeist.

An das Comando Superiore FF.AA."Slovenia-Dalmazia"

Operationsbüro
Informationsbüro

4437

M e l d e b o r t

16.3.43: Unternehmen WEISS und MORTAR:

Gesamtlage: Inbesitznahme Bauxitgebiet planmäßig Ital.Besatzung SIROKI BRIJEG rückt 16.3.ab. Bei 369.Div.und 718. Div.Feindberührung mit Nachhuten. Abzug starker Feindkräfte in Raum südostw.KONJIC hält an. Ortl.Cetniks können anscheinend Durchbruch nicht verhindern. Gemeldete Heranführung neuer Cetnikkräfte aus Raum NEVESINJE Richtung Konjic läßt Durchbruchsversuch des Feindes nach Nordosten über Linie VISEGRAD - SARAJEVO möglich erscheinen.

SS-Div.:

Hat Bauxitgebiet westlich SIROKI BRIJEG besetzt und IBRUKI und GRUDE (15 km westlich SIROKI BRIJEG) erreicht. Verbindung mit ital.Div."MESSINA" und b.Kroat.Div. im LUBUSKI aufgenommen.

Absicht: Div. besetzt und sichert Bauxitgebiet westlich MOSTAR.

369.Div.:

Ist mit Masse ohne Feindberührung in weiteres Vorgehen aus Linie D.RAMNJE - nördlich PLASA nach südosten.

Aufklärungsabteilung warf mit Luftwaffenunterstützung Feind von Höhe 828 südlich HANA.

Absicht: Durchstoßen des Raumes westlich JABLANICA in südostw. Richtung.

718.Div.:

Erreichte ohne Feindberührung Raum HANA - PORIJE. Verbindung mit 718.Div. hergestellt, 2 Überläufer.

Absicht: Div. erreicht, kampfkräftige Teile voraus, beschleunigt Raum ostw. SARAJEVO und Sperrlinie SARAJEVO - VISEGRAD gegen feindl. Durchbruchsversuche.

718.Div.:

Höhen südlich NERETVA zum Teil noch feindbesetzt. Bei Inbesitznahme beherrschender Höhe südlich OKLASIC 10 Feindtote. 2 eigene Tote, 7 Verwundete.

Absicht: Kampfkräftige Aufklärung im Höhengelände südlich NERETVA und bei zerstörter Straßenbrücke 5 km nordwestlich KONJIC.

Herzegovina:

Ostwärts der NERETVA: Cetniks stehen bei SPILJANI (6 km südostw. KONJIC) im Kampf mit Feindteilen, welche nach Osten über die NERETVA zu setzen versuchen, nach Cetnikmeldungen haben vorderste Teile Feind bereits GLAVATICEVO (21 km südostw. KONJIC) erreicht mit angeblicher Absicht, auf FOCA vorzugehen. Italiener haben D.JABLANICA (südlich HANA) in Besitz genommen.

Luftwaffe: erfolgreiche Angriffe mit Bomben und Bordwaffen auf Ortschaften und Marschkolonnen der Feindes südostw.KONJIC

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 234

ma, prednji dijelovi neprijatelja stigli su već u GLAVATIČEVO (21 km jugoistočno od KONJICA), sa vjerovatnom namjerom da nastupaju ka FOČI. Italijani su zauzeli D. JABLANICU (južno od RAME).

Vazduhoplovstvo: Uspješni napadi sa bombama i avionskim oruđima na neprijateljska mjesta i kolone za dotur, jugoistočno od KONJICA i južno od OSTROŠCA. Uslijed terenskih teškoća, snabdijevanje sopstvenih trupa djelimično bacanjem namirnica iz aviona. Ukupno 32 borbena i snabdjevačka leta.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

30 km istočno od SISKA sopstveno izviđačko odjeljenje tučeno je vatrom teških mitraljeza i minobacača. Izviđanje je ojačano. Na prostoru luka UNA—SANA jugoistočno od KOSTAJNICE javljeno o jednoj jačoj komunističkoj grupi.[4] Prilikom prepada na hrvat. zaštitu mostova (izvještaj od 15. III) oficiri prebjegli na stranu komunista. 90 domobrana je zarobljeno. 1 teški mitraljez, 5 lakih mitraljeza, 70 pušaka izgubljeno.[5] Sopstvena izviđačka odjeljenja na prostoru BOS. NOVI—PRIJEDOR—SANSKI MOST nalaze se u dodiru s neprijateljem. Naknadno čišćenje prostora s obje strane druma BIHAĆ—VRTOČE u toku je.

SRBIJA:

Južno od ČAČKA napadnuta je njemačka pomoćna policija; 3 mrtva. Ubistva srpskih civilnih lica iz političkih motiva i napadi na opštinska nadleštva vrše se i dalje. 10 strijeljano za odmazdu. U BEOGRADU 15 hapšenja.

Komandant Jugoistoka
Njemački štab za vezu
pri Superslodi
Diesener, pukovnik

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

---

[4] Odnosi se na jedinice Pete krajiške NOU brigade.

[5] U operaciskom dnevniku Četvrte krajiške NOU divizije o pomenutom napadu piše sljedeće: „14. III. Snage Pete brigade napale su na Dobrljin i Strižinski Most. Akcija na Dobrljin uspjela je. Zaplijenjeno je: 1 teški bacač, 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 55 pušaka, 12 sanduka ručnih bombi, 4 sanduka bacačke municije, 85 domobrana, 3 oficira i 1 narednika. Borba je trajala 2.30 sata. Kod nas 1 mrtav i 4 ranjena".

BR. 235

DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 16 MARTA 1943 GOD. O RASPOREDU NJEMAČKIH JEDINICA I BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Predano 18. III. 1943 u 10,30 sati
Primljeno 18. III. 1943 u 16,25 sati

OD GRUPE BOBBIO

SUPERSLODI — OP.
KOMANDI VI ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
i na znanje:
ITALIJANSKOJ MISIJI

Broj 352/A/3

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4436
Stiglo 18 marta 1943 XXI

Operativno odjeljenje uputilo kopiju Obavješt. od. uputilo kopiju za telekomunikaciju

Vijesti u 21 sat 16 marta 1943.

SS DIVIZIJA:

Grupa Hedrich ima štab u zoni Širokog Brijega (NM—BD); jedan bataljon u zoni Crne Lokve (MK—MH) — Britvica (NH—BF); II bataljon u zoni Knežpolje (OL—BD) — Užarići (OI—OL—AX); III bataljon u Posušju (XV—BL) i IV bataljon u Livnu.

Grupa Schmidthuber je u zoni Ljubuški (NK—AP). Nema značajnijih novosti. Nastavlja se privremeno udaljivanje naših trupa sa područja boksita.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 17 J/3).

369. DIVIZIJA:

Treća planinska brigada, nakon čišćenja Vran Planine, doprla je u zonu: M. Vranić 1/575 (LI—BZ) — Glavica 1/419 (MK—BZ) ne naišavši na neprijateljski otpor.

Zarobljeno 10 teško ranjenih partizana.

969. puk, bez II bataljona i dviju četa, zbog terenskih poteškoća (visoka planina) zaokrenuo je iz zone Muharnica (OI—OL—ON—BZ) u pravcu sjevera, smjerajući u dolinu Doljanke prema istoku, iza 370. puka, i dopro u mjesta Zlate (PI—PL—BZ), M. Grad (PI—BZ), II bat. 969. puka iz zone Badnje 1/264 (NM—BZ) otišao u pravcu Žlijeba (ON—BU). 370 puk dopro je sa I bataljonom u D. Jablanicu (PL—BZ), sa II bataljonom u Bačinu (PL—BZ), nakon što je skršio slabe snage zaštitnice. Izviđačka grupa stigla u D. Jablanicu.

U zoni D. Jablanica Nijemci su uhvatili kontakt sa našim trupama. Most preko Rame kod 341 (LO—CM) i most (UN—KM) sjeverozapadno od Rame (PC—CF) opet uspostavljeni. Nanijeti gubici: 17 izbrojanih mrtvih, 9 zarobljenih, 2 dezertera, računa se 15 što mrtvih što teško ranjenih. Plijen: 1 mitraljez, 40 pušaka; uništeno: 2 brdska topa koji su bili onesposobljeni od partizana, veliki broj pješadiske municije i p. t. artiljeriske municije.

Divizija namjerava da sa III planinskom brigadom čisti Vran Planinu u pravcu sjevera; sa izviđačkom grupom izvršiti napad na Drežnicu (PL—BN), ujediniti glavninu i preuzeti osiguranje zone Rama—Jablanica—Grabovica (Jablanica—Grabovica PI—BS); štab divizije u Prozoru.

717. DIVIZIJA:

749. pješ. puk potisnuo je neprijatelja od Karski[2] 828 (PL—CD) u pravcu jugoistoka.[3]

Prema obavještenjima od strane stanovništva navodno su se 500 partizana oko 13.00 sati prebacili od Petraske[4] (PN—CD) prema jugoistoku.[5]

737 puk zadržava se u zoni Gorani (QH—CK) — Podhum (QH—CK).

738 puk u zoni Solakova Kula (QH—CD—CM) — Preslop (QH—CM).

Neprijateljski gubici nisu javljeni.

Njemačkih gubitaka nema.

---

[2] Čarski Vrh (trig. 828)

[3] Kod Čarskog Vrha borbe su vodile jedinice Treće krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 166 i 167.

[4] Papraska

[5] Odnosi se na jedinice Treće krajiške NOU brigade.

Divizija namjerava premjestiti motorizovani 749 puk u Bugojno, sa 737 pukom doprijeti na cestu Konjic—Sarajevo, sa grupom Vogel i 738 pukom garantovati sigurnost ceste Rama—Konjic.

718. DIVIZIJA:

Situacija nepromijenjena.

Nastavlja se povlačenje neprijatelja preko G. Bjela (RH—BU) — Kašiči (RQ—BQ).

Major Bobbio

BR. 236

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 16 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas	otpreme	16/3/43 22,00
	prijema	17/3/43 1,10

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4352
Stiglo 17-III

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Br. 3980/Op. prot.

Izvještaj od 16 marta u 18 časova

SEKTOR MOSTAR: Grupa antikomunista na zapadu od Neretve prešla je na lijevu stranu rijeke. Na mjestu ostaje 49 bataljon crnih košulja koji je na lijevoj strani stupio u vezu sa njemač-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

kim jedinicama[2] primijećenim danas poslije podne u Zlate (Prozor PI—PL—BZ) i Čehari (PL—CD). U zoni Jablanica partizani potisnuti iz naselja, koje su danas zaposjele naše formacije, koje su se nalazile ranije zapadno od Neretve, još daju otpor iz Tabakovice (PN—QH—BZ).[3] Partizanske formacije u pokretu su iz Dobrigošće (QH—CD) — Javorik (Konjic QK—BZ) prema istoku. Masa partizana još uvijek dejstvuje snažno na gornjoj Neretvi između Čičeva (RQ—BN) i Glavatičeva (SI—BN), odakle je izvršeno prodiranje prema istoku u pravcu Odžaci (SR—BN) i prema jugu u pravcu Zaborani (Nevesinje RQ—BL).[4] Glavatičevo koje su jučer poslije podne zauzeli partizani,[5] ipak dominiraju naši V. A. C., koji su u protivnapadu zaplijenili veliku komorsku kolonu. U toku su pomjeranja V. A. C. iz zone Mostar u Obalj (Gacko TN—BH) radi sprečavanja kretanja partizanskih grupa koje su prodrle na desnu stranu Neretve i radi koncentrisanja grupe nacionalnih bataljona u Nevesinje u cilju dejstva u pravcu Gornje Neretve ili prema situaciji.

SEKTOR „MESSINA": KORČULA: U noći između 14 i 15 naša jedinica opkolila je Smokvicu (Korčula ZI—GS) i preduzela čišćenje naselja. Ubijen je jedan naoružani partizan koji je pokušao da reagira.
Naši gubici: 1 ranjen.
Izvršeno je više izviđačkih upada, u kojima je uhapšeno 36 lica sumnjivih zbog komunističke aktivnosti. Protiv njih vodi se isljeđenje.

SEKTOR „MARCHE" I KOTOR: Redovna djelatnost.

VAZDUŠNA DJELATNOST: Izviđanja u srednjoj i gornjoj dolini Neretve. Bombardovanje partizanskih formacija u Krstacu (Prozor QH—BZ) i na zapadnim obroncima doline Neretve između Paklene (Konjic RK—BU) i Dolovi (RO—BQ).
Vazdušnim putem snabdjevane su živežnim namirnicama formacije V. A. C. koje operišu u zoni Crno Polje (RH—BQ).

---

8 kopija: GENERAL PIAZZONI
— 1 za Ekselenciju
— 1 za Načelnika štaba

---

[2] Odnosi se na jedinice 969 puka 369 legionarske divizije. Vidi dok. br. 235.

[3] U rejonu Tabakovica nalazile su se jedinice Treće krajiške brigade. Vidi dok. br. 166 i 167.

[4] Odnosi se na prodor Druge proleterske i Treće NOU divizije.

[5] Glavatičevo su oslobodile od četnika jedinice Prve i Druge proleterske brigade. Vidi dok. br. 80 i 81.

— 1 za Pomoćnika načelnika štaba
— 2 za Operativno odjeljenje
— 1 za Obavještajno odjeljenje
— 1 za telegrafsko odjeljenje
— 1 za Komandu kr. karabinjera

BR. 237

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 16 MARTA 1943 GOD. O NASTUPANJU JEDINICA NOV U PRAVCU KALINOVIKA I POKRETIMA ČETNIKA IZ KOLAŠINA PREMA KALINOVIKU[1]

Operativno odjeljenje
Kopija dostavljena odjeljenju „I"

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 17. 3. 43 XXI, 13.00
prijema 17. 3. 43 XXI, 17.30

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4004—Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4381
Stiglo 17 marta 1943-XXI

Telegram primljen od komande trupa Crne Gore. Počinje. 1745—Op.

Novosti od 16 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE".

Oficir VI arm. korp. za vezu sa četničkom komandom u Kalinoviku javio je da je primio naređenje da evakuiše stanovnike Kalinovika u Foču zbog ugroženosti od komunističke kolone koja se kreće od Glavatičeva (Konjic SI—BN) prema Kalinoviku.[2]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).
[2] U pravcu Kalinovika nastupala je Druga proleterska divizija.

SEKTOR „VENEZIA".

Nacionalistička formacija jaka 2314 ljudi, pod komandom kapetana Đurišića,[3] pošla je iz Kolašina na kamionima prema Čajniču, odakle će pješke nastaviti pokret za Kalinovik.

Kapetan Đurišić računa da će biti u Kalinoviku 17-og uveče i obavijestio je lokalne četničke formacije da se ne povlače prije nego što on dođe. General MENTASTI. Završeno.

VI ARM. KORP.

BR. 238

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 17 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

19. III. 1943

POVJERLJIVO

Sjedište, 19. 3. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija"

Pov. br. 516/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4514
Primljeno 19 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

17. III. 43: AKCIJA „WEISS" I „MOSTAR":

Opšta situacija: Borbe protiv slabih neprijateljskih zaštitnica. Prebacivanje komunističkih snaga ka jugoistoku vrši se i dalje.

---

[3] Pavle Đurišić, kapetan bivše jugoslovenske vojske. Postavljen je od Draže Mihailovića za komandanta Limsko-sandžačkih četničkih odreda. 1945 god. ubile su ga ustaše.

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

SS-div.:

Planski pokreti u cilju posjedanja i obezbjeđenja oblasti boksita. Obezbjeđenje okana u rudniku CRNE LOKVE (10 km sjeveroistoč.[2] od ŠIROKOG BRIJEGA) kao i okana oko KNEŽPOLJA (3 km jugoistoč. od ŠIROKOG BRIJEGA). Sa prostora LJUBUŠKI—ČITLUK nema izvještaja.

369. div.:

3. hrvat. brig. pročešljala je VRAN Pl. ka jugoistoku. Zarobljeno 10 teško ranjenih komunista.

Dijelovi 969 puka[3] vrše, pod najtežim terenskim uslovima, čišćenje prostora (visoke planine) zapadno od D. JABLANICE u jugoistočnom pravcu. Glavnina divizije u nastupanju dolinom DOLJANKE, a po uništenju slabih neprijateljskih zaštitnica stigla je u JABLANICU i na prostor 3 km zapadno odatle.

Izviđački bataljon u D. JABLANICI uspostavio vezu sa Italijanima.

Neprijateljski gubici: 17 mrtvih, 9 zarobljenih, 2 prebjegla; i, po ocjeni, još 15 mrtvih.

Plijen: 1 teški mitraljez, 40 pušaka, 2 brdska topa (koje su komunisti onesposobili za upotrebu) i 5—6 tona pješad., p. t. i artiljer. municije i ručnih bombi.

717. div.:

749. gren. puk vrši čišćenje pošumljenog planinskog zemljišta oko RAME. Prema izjavama stanovnika, 500 komunista otišlo je 16. III iz PAPRASKE (4 km jugoistoč. od RAME) na jugoistok.

718. div.:

Stanje bez promjene, otstupni pokreti neprijatelja preko G. BJELE ka jugoistoku vrše se i dalje.

ČETNICI:

nisu uspjeli da spriječe proboj komunista na istok. Komunisti maršuju navodno pravcem za FOČU.

Vazduhoplovstvo:

Pri napadu na visove posjednute od neprijatelja, zapadno od KONJICA, postignuti su pogoci punim zrnom u neprijateljske položaje. Neprijateljska artilj. je ućutkana. Ukupno 33 borbena leta.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

Južno od SISKA prepad na željezničku stanicu. Hrvat. obezbjeđenje nasilno odvedeno. U uglu UNA—

---

[2] Treba: sjeverozapadno.

[3] U originalu pogrešno napisano 969 puk; treba 369.

SANA mjestimični dodiri s neprijateljem. Kod neprijatelja 6 mrtvih. Potvrđeno prisustvo komunističke grupe na prostoru sjeverno od ROGATICE.[4] Jugoistočno od BIHAĆA rastjerano 150 komunista. Kod neprijat. 27 mrtvih.[5]

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Drechsler,
poručnik

BR. 239

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 17 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 18/3/1943, 0.30

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — Operativno odjeljenje
a na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4402
Stiglo 18-3-43

Br. 4025/op. —

Izvještaj od dana 17 marta u 18 časova

— SEKTOR MOSTAR.

Na lijevoj strani Neretve, između Jablanice i Gradine, naše mješovite formacije izbijaju na usjek Idbar (Konjic QM—BZ).

[4] Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

[5] U operacijskom dnevniku Četvrte krajiške divizije o ovoj borbi piše sljedeće: „16. III. Snage VIII brigade napale su nepr. koji se kretao od Bihaća prema Krupi, gdje su mu naneseni veći gubici, dok je kod nas ranjeno 3, a mrtva 2 vojnika".

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

Sa sjevera njemačke jedinice koje operišu na lijevoj strani Neretve kreću se ka Krstacu (Prozor QB—BZ)[2] —.

Nacionalne jedinice postavljene su između Nijemaca i formacija V.A.C.

U zoni Glavatičevo crnogorske jedinice na desnoj strani Neretve povukle su se na istok pred jakim pritiskom partizana i natjerale ostali raspored V.A.C. da se povuče prema jugu.[3]

Partizani prodiru prema jugoistoku-jugozapadu, odnosno u zonu Krstac (Nevesinje SI—BL) i Koprivnica (RO—BL), gdje je avijacija primijetila protivničku grupu. Javljeno je o odredima u pravcu Kljuni (SI—BD).

Grupa Scotti sa I i II/55 pješadiskog puka, baterijom 75/13 i četom tenkova završiće sutra ujutru svoje skupljanje u zoni Nevesinje—Pridvorci (SI—AX) radi podrške formacijama V. A. C.

Dva nacionalna bataljona raspoređena su na prijevoju Zastolje (RH—BH) u cilju zatvaranja pristupa u Bijelo Polje.

— SEKTOR „MESSINA":

Ujutro 16 marta ratna lađa je izvršila, u cilju odmazde, akciju bombardovanja sa minobacačima od 81 protiv naselja Babina (Korčula ZI—GZ).

Na Pelješcu izvršeno je čišćenje u naseljima Luka (O. Mljet MK—GS) i Blaževo (MK—GS) i na ostrvu Tajan (NH—GS). — Zapaženi su tragovi skorašnjih partizanskih porušenih baraka i dva čamca.

— SEKTOR „MARCHE":

Redovna djelatnost.

SEKTOR KOTOR:

Danas sam pregledao diviziju „Emilia" i vojni garnizon Kotor.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

Brojna izviđanja s obje strane srednje i gornje doline Neretve.

Ponovljene akcije bombardovanja i obasipanje malim bombama u zoni Kašići (Konjic RO—BQ).

Vazdušnim putem izvedena su dva snabdijevanja živežnim namirnicama. Za vrijeme snabdijevanja vazdušnim putem

---

[2] O rasporedu i pravcima nastupanja njemačkih divizija u dolini Neretve vidi u dok. br. 231 i 232.

[3] O razbijanju četničkih jedinica na području Glavatičeva vidi u dok. br. 80 i 81.

avion je bio više puta pogođen i oštećen protivavionskim dejstvom.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:
— 1 za Ekselenciju
— 1 za Načelnika štaba
— 1 za Pomoćnika načelnika štaba
— 2 za Operativno odjeljenje
— 1 za Telegrafsko odjeljenje
— 1 za Obavještajno odjeljenje
— 1 za Kr. karabinjere

BR. 240

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 17 MARTA 1943 GOD. O KONCENTRACIJI ČETNIKA NA PROSTORIJI KALINOVIK — FOČA[1]

Predmet: Op.

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4434
Stiglo 18. 3. 43

Gosp. nač. štaba

Datum i čas { otpreme / prijema: 18 mart 14.35

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Br. 4039 — Op.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje: br. 1773 — Op.

Novosti od 17 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

Juče su stigla u Foču iz Kalinovika dva oficira divizije „Murge". Izvijestili su da grupa četnika zabarikadirana u utvrđenju Kalinovik namjerava da se odupre napadu dviju komu-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

nističkih kolona[2], koji se smatra skorim, ali jutros do 11 časova još se nije odigrao.

Javljeno je VI arm. korp. da gore pomenuta grupa četnika traži da bude snabdjevena municijom Mauser vazdušnim putem.[3]

U Foču i dalje pristižu drugi četnici.

Četnički bataljon Bojovića vratio se u Crnu Goru sa mosta kod Broda[4] uslijed pretrpljenih gubitaka.[5]

Danas se je četnička komanda iz Kalinovika povukla u Borje (Sarajevo UM—VN).

Pet pješaka, odvojenih iz 259. pješad. puka, sa minobacačem 81, kao pojačanje neutvrđenoj četničkoj formaciji koja se borila u zoni Bjela (Konjic RH—BU), slijedilo je u povlačenju ovu formaciju, stigavši u Foču sa potpunim oružjem.

Autokolona formacije Đurišića stigla u 04.30 časova u Župčiće (Višegrad ZT—BZ) odakle su ljudi nastavili pokret za Foču, 500 vozom a ostali pješke.[6]

SEKTOR „VENEZIA":

Juče 16 t. m. između 21.45 i 22.30 časova avion nepoznate narodnosti, bez svjetla, nadletio je zonu Mateševo—Danilovgrad, udaljivši se u pravcu jugozapada.

general MENTASTI
Šesti arm. korp.

8 kopija:
1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
1 Odjelj. „I"
2 Operat. odjelj.
1 Komandi kr. karab.
1 Odjelj. telekomunikacija
Dato na pregled Načelniku štaba
Dato na pregled Pomoć. nač. štaba

---

[2] Vidi opširnije o borbama oko Kalinovika u dok. br. 89, 97, 108, 109, 113, 115 i 118.

[3] Sa strane dopisana je crvenom olovkom, na italijanskom jeziku, sljedeća primjedba: „Treba da VI arm. korp. razjasni ovu situaciju". Ispod ove primjedbe napisao je general Mario Robotti, crvenim mastilom, sljedeće: „Da, i da bi onemogućili uspjeh partizanima u napadu na ovaj garnizon. 18. III m."

[4] Brod (na Drini)

[5] Redakcija nije mogla ustanoviti protiv kojih je jedinica NOV pomenuti četnički bataljon vodio borbu.

[6] O jačini ove kolone vidi u dok. br. 236.

BR. 241

OBAVJEŠTENJE NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 18 MARTA 1943 GAD. O POTREBI IZVOĐENJA OPERACIJA DUŽ DOLINE NERETVE I O OBRAZOVANJU JEDNOG KONTUMACIONOG LOGORA U MOSTARU[1]

rzb. Prevod[2]

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU
PRI KOMANDI SUPERSLODE

Br. 517/43 povjerljivo

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4456
Stiglo: 18 marta 1943

18 marta 1943-XXI

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

— Sjedište —

Od njemačkog komandanta trupa u Hrvatskoj stigao je radiogram ovdje iznesen, s tim da se prenese komandantu VI italijanskog armijskog korpusa:

(Povjerljivo) — Potrebno je čišćenje uzvisina neposredno na jug i na sjever od Neretve radi osiguranja puta za napredovanje; čim spomenute uzvisine budu očišćene od neprijatelja, njemačke će trupe biti povučene.[3]

Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj traži odobrenje za uspostavljanje jednog kontumacionog logora[4] u Mostaru, u krugu ustanovljene baze za snabdijevanje.

Prema sporazumu, iznimno je odobreno napredovanje njemačkih trupa uzduž doline Neretve do Drežnice radi popravljanja puta Mostar—Drežnica.[5] Garnizon G. Grabovica ne dozvoljava dalje napredovanje 369 pješ. diviziji. Tražiti rješenje. Komandant moli hitno uspostavljanje puta Mostar—Drežnica,

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/9). Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

[2] Odnosi se na prevod sa njemačkog na italijanski jezik.

[3] Uz ovu rečenicu dopisano je crvenim mastilom: „koje?"

[4] Dopisano crvenom olovkom: „U kojem cilju? Neka razjasni".

[5] Crvenim mastilom dopisano: „Šta to znači?"

da bi put za snabdijevanje Sarajevo — Mostar bio sposoban za 22 mart.

Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj Ia Br. 1532/43 pov.[7]

Za tačnost prepisa:
poručnik
Drechsler[6]

BR. 242

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 18 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

19. III. 1943 POVJERLJIVO

Sjedište, 19. 3. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija"

Pov. br. 520/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4517
Primljeno 19 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" — Op. odjeljenje
— Obav. odjeljenje

18. III. 43: AKCIJA „WEISS" I „MOSTAR":

Opšta situacija bez promjene.

SS-div.:

Primila je obezbjeđenje okana u rudnicima. Transport boksita iz svih okana teče redovno, sem CRNE LOKVE i SOLDE. I ova će proraditi vjerovatno kroz dva dana.

---

[6] Preko potpisa je crvenom olovkom stavljena primjedba: „Dvije komande moraju biti povezane — zašto se ne obrati direktno?"

[7] Ispod potpisa dopisano je crnom olovkom: Lüters se toliko žurio da otpusti grupu Bobbio a sada... javlja preko nas.

— Obavijest nejasna: da li će VI-ti razumjeti?

— Bez obzira na to prenijeti VI-om kome je i upućena. 18/3 p. puk. M."

Takođe, ispod ovog teksta, general Mario Robotti napisao je crvenim mastilom: „Da, ali reći Piazzoni-u da traži razjašnjenje i neka nam ih saopšti. Koje će trupe biti povučene? One od...? Pa zašto onda hoće kontumacioni logor u Mostaru? 19. III. M."

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

369. div.:

Prema izjavama stanovnika, 600 ustanika otišlo je 17. III. ujutro iz JABLANICE ka istoku, ostavivši u JABLANICI 30 mrtvih.

369. puk u nastupanju ka jugoistoku izbio je kod GRABOVICE na NERETVU.

370. puk i izviđački bataljon na prostoru JABLANICE.

Gubici od 15. III—17. III: Kod neprijatelja: 22 mrtva, 4 prebjegla; 3 Italijana oslobođena. U izvještaju od 17. III navedena 2 zaplijenjena brd. topa i municija italijan. su porijekla.

Namjera: Držanje zauzetih prostora, dovođenje u ispravno stanje druma RAMA—G. GRABOVICA.

717. div.:

U prebacivanje sa prostora SARAJEVO—VIŠEGRAD, 749 gren. puk transportovan je 17. III uveče željeznicom uskog kolosijeka iz BUGOJNA u SARAJEVO. Ostatak se ukrcava 18. III.

737. gren. puk (bez komore) maršujući za SARAJEVO stigao je 17. III uveče u KONJIC.

718. div.:

Vrši na sjevernoj obali NERETVE, od RAME do KONJICA, zaprečavanje prema jugu. Sopstveno obezbjeđenje od OSTROŠCA na jug sudarilo se s neprijateljem. Poslije žestoke borbe 6 sopstvenih mrtvih i 14 ranjenih. Kod neprijatelja 46 mrtvih konstatovano.[2]

Namjera: Mjestimično čišćenje visova južno od OSTROŠCA i NISIĆA[3].

Vazduhoplovstvo:

Napadi sa bombarderima na neprijateljske posade južno od NERETVE. Mnogobrojne kuće razorene. Ukupno 33 borbena leta.

ZAPADNA BOSNA, ISTOČNA BOSNA:

Kod GLINE lokalne bande. Prepadi na hrvatske kolone za dotur. Sopstvene izvidnice u uglu UNA—SANA i južno od SANSKOG MOSTA vrše borbene akcije protiv neprijatelja u jačini čete. Kod neprija-

---

[2] Borbe su vođene protiv jedinica Sedme krajiške NOU brigade i Trećeg bataljona Treće krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 96 i 166.

[3] Vjerovatno Lisičići.

telja 18 mrtvih. Ponovno prisustvo bandi jugoistočno od BIHAĆA.[4] Razaranje drumova.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

BR. 243

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 18 MARTA 1943 GOD. O ULASKU NJEMAČKIH JEDINICA U DREŽNICU I POVLAČENJU ČETNIKA IZ KONJICA U PRAVCU ISTOKA[1]

TELEGRAM

V. P. 10, 18 mart 1943, 20 h

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4066/op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4481
Stiglo 19 marta 1943

Jedna moja mješovita kolona zauzela Krstac (Prozor QH—BZ) i produžuje u pravcu jugoistoka.

Njemačka kolona[2] stigla u Drežnicu iz doline Drežanke stupivši u vezu sa III/56-og pješadiskog.

26 pješadiski u zoni Zastolje noćas natjerao u bjekstvo više ustaničkih patrola.[3]

Crnogorska kolona Stanić i kolona M. V. A. C. iz Konjica izgleda da su se uputile ka istoku, dopuštajući na taj način ustaničkim formacijama da se koncentrišu u zoni Dolovi—Glavatičevo—Koprivnica potiskujući svoje jake odrede ka jugozapadu.

[4] Jugoistočno od Bihaća u ovo vrijeme dejstvovala je Osma krajiška NOU brigada.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Odnosi se na jedinice 369 legionarske divizije.

[3] U blizini Zastolja položaje su držale jedinice Desete hercegovačke NOU brigade.

Naredio generalu Amico da sigurnost doline Neretve uzvodno do Drežnice povjeri savezničkim trupama prema poznatom sporazumu. Osigurati odbranu Drežnice i Mostara i svim raspoloživim snagama manevrisati napadajući sa ciljem razbijanja ustaničkih formacija između navedenih mjesta, pa istočno od Glavatičeva i Nevesinja.

49 bataljon crnih košulja našao tri artiljeriska topa bez zatvarača (nije bilo moguće utvrditi kalibar) i otkrio u zoni Jablanica i Grabovica mnogo partizanskih leševa. —

General Piazzoni[4]

8 kopija
1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Pomoćniku nač. štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Obavještajnom odjeljenju
1 Crn. koš.

---

[4] Ispod potpisa general Mario Robotti napisao je plavom olovkom sljedeću primjedbu: „Zahtijevati precizno objašnjenje o tom ustaničkom pokretu koji ugrožava Mostar sa istoka i o izdaji (ili samovoljnom udaljavanju) Crnogoraca i V. A. C. Želim što prije da budem obaviješten. 19. III m."

BR. 244

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 18 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

Predmet: rs Gosp. Pomoćniku načelnika štaba

KOPIJA TELEGRAMA

Datum i čas { otpreme 18. 3. 1943, 21.40 čas
prijema 19. 3. 1943, 2.00 časa

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

ZA KOMANDU SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Br. 4083/Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4467
Stiglo 19-3

Izvještaj od 18 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

— Partizanske grupe neodređene jačine još su uvijek između s. Gradac (Prozor PL—BU) i s. Dobrigošće (QH—CD) sa vjerovatnim zadatkom da uspore kretanje naših jedinica.

— Avijacija je primjetila druge grupe u pokretu pravcem Borci (RM—BS) — Kašići (RQ—BQ) — Glavatičevo (SI—BN—QK) — Kruševljani (Nevesinje SL—BH) — Luka (SI—BH).[2]

— Druge grupe nalaze se u zoni Bahtijevica (RM—RO—BL) — kota 1046 (RM—BD) — kota 1089 (RM—BH) vjero-

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije koje su nastupale prema Nevesinju. Vidi dok. br. 82 i 110.

vatno radi zaprečavanja naših prilaza iz predjela G. Zimlje (RK—RM—BH).[3]

SEKTOR MOSTAR:

— Na lijevoj strani Neretve naše mješovite formacije zauzele Krstac (Prozor QH—BZ) nakon što su savladale protivnički otpor. Neprijateljsko protivdejstvo iz zone Gradac (PL—BU).

— Avijacija je primjetila njemačke jedinice na padini Bodilja (Konjic QM—CD) i Tamare (QM—BZ).

— Njemačka avijacija bombardovala položaje zauzete od našeg III/260 pješadiskog puka u zoni Krstac.

— Naknadno će se poslati vijesti o noćnim akcijama partizanskih patrola protiv nacionalnih jedinica raspoređenih u zoni Zastolje (Nevesinje RH—BH). Protivnik je odbijen sa gubicima.

— Dovršeno sjedinjenje jedinica grupe Scotti[4] radi podrške formacija V. A. C. u zoni Nevesinje—Pridvorci (SI—AX).

— U zoni Kalinovik (Sarajevo UH—BN) raspoređeno 2000 naoružanih ljudi Đurišićevih crnogorskih formacija radi sprečavanja prilaza sa zapada.

— U jučerašnjim operacijama 49 bataljona crnih košulja kod Jablanice zadani su neutvrđeni gubici protivniku. S naše strane ranjen 1 oficir (vodnik APICELLA Adriano) i ranjen 1 vojnik.

SEKTOR „MESSINA":

— Dana 17 marta naša pojačana četa prilikom izviđanja u zoni Stilje (Makarska KA—XV—AR) napadnuta je vatrom iz pušaka i automatskog oružja sa padine istočno od kote 655 (XV—AR) i kote 443 (XV—AR).

Blagovremeno posredovanje artiljerije i jedne druge čete osujetilo je pokušaj zaokružavanja. Protivničke snage cijene se otkrilike na 150 ljudi, koji su natjerani u bjekstvo.

Protivnički gubici neutvrđeni. Naš 1 ranjen.

SEKTOR „MARCHE" I „KOTOR":

Redovna djelatnost.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

— U više navrata izvedena su oružana izviđanja s obje strane Medira[5] i gornje doline Neretve u predjelu sjeverno od Nevesinja i u zoni Kalinovik.

---

[3] U zoni Bahtijevica nalazila se Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87.

[4] Sastav Grupe Scotti vidi u dok. br. 239.

[5] Vjerovatno Morine

— Obasute su malim bombama i mitraljirane mnogobrojne oružane grupe i komore.

— Bombardovani su: Luka (Nevesinje SI—BH), Kruševljani (SL—BU), Zaborani (RQ—BL) i Glavatičevo (Konjic SI—DN).

— Izvedeno je snabdijevanje živežnim namirnicama i municijom vazdušnim putem kod Uloga (Nevesinje TL—BF) i Kalinovika (Sarajevo UH—BN).

— Bačeni su propagandni leci u zoni Borci (RM—BS) — Bjele (RH—BU).

GENERAL PIAZZONI

Kopije: 1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Načelnika Operativnog odjeljenja
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera

BR. 245

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 18 MARTA 1943 GOD. O DOLASKU ČETNIKA PAVLA ĐURIŠIĆA U FOČU[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 19. 3. 43 XXI, 17.00
prijema 19. 3. 43 XXI, 19.30

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4086—Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4525
Stiglo 20. 3. 43

Telegram Komande trupa u Crnoj Gori. Počinje.

Br. 1844—Op.

Novosti od 18 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

Bataljon Bojović koji se već povukao do Bastasi (Gacko VQ—BD) dobio je naređenje od kapetana Đurišića da se preuredi radi povratka u Kalinovik.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

Formacija Đurišić, koja je sinoć stigla u Foču, računa da će biti u Kalinoviku u toku današnjeg dana.[2]

Nema vijesti o infiltraciji komunista istočno od Bjelemije[3] (Konjic SP—BN) gdje treba da su isti zadržani od strane nacionalističkih formacija.

Četnička komanda, koja se bila povukla u Borja (Sarajevo UN—BN), treba da se je vratila u Kalinovik.

SEKTOR „VENEZIA":

Juče je zapaljena muslimanska kuća u zoni Riva Beka[4] (Kolašin PI—GS).

Juče su u 14.30 časova, u zoni s. Boljanina (QH—AD), ubijene 3 pravoslavne osobe, od kojih 2 žene, dok su radile u polju.

Izgleda da su izvršioci ovoga dvadeset muslimana potpomognuti komunistima.

Naređeno je čišćenje zone. General MENTASTI. Završava.

VI arm. korp.

5 kopija:

— 1 kopija Nač. štaba
— 1 „ Pomoć. nač. štaba
— 1 „ Odjelj. „I"
— 2 „ Nač. Oper. od.

---

[2] O jačini ove kolone vidi u dok. br. 237.
[3] Bjelemić (Odžaci)
[4] Lijeva Rijeka

BR. 246

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 19 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

POVJERLJIVO

20. III. 1943

Sjedište, 20. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 529/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4557
Primljeno 20 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

19. III. 43: AKCIJA „WEISS II” I „MOSTAR”:

Posjedanjem oblasti boksita i uništenjem neprijateljskih snaga zapadno i sjeverno od NERETVE akcija je završena. Komandno mjesto komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj premješteno je ponovo u BROD.

714. div.:

U uglu UNA—SANA uspješno izviđanje. Kod neprijatelja 12 mrtvih. Na KOZARI slab dodir s neprijateljem. Komunistički logori sa barakama razoreni. Ponovno prisustvo bandi s obje strane druma MRKONJIĆ GRAD — SITNICA.[2] Izvršen prepad na transport sa hranom; 3 teretna automobila spaljena. Postoji namjera za čišćenje sa dijelovima 714. div.

717. div.:

Prebacivanje na prostor SARAJEVO—VIŠEGRAD teče po planu.

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

[2] Odnosi se na jedinice Pete NOU divizije.

718. div.:

Prebacivanje komunista sa prostora zapadno i jugozapadno od KONJICA ka jugoistoku (prema nepotvrđenim izvještajima, pravcem za NEVESINJE—KALINOVIK) traje i dalje. U cilju obezbjeđenja druma KONJIC—RAMA zauzeti su, uz neprijateljski otpor, visovi južno od druma RAMA—OSTROŽAC. Kod neprijatelja 37 mrtvih i 15 prebjeglih.[3]

Namjera: Dalje čišćenje južne obale NERETVE. Izviđanje južno od KONJICA i u pravcu BITOVNJE Pl. (zap. od IVAN SEDLA).

369. div.:

Prikupila se ka svom čelu na prostoru GRABOVICA —JABLANICA. Kod RAME nađen 1 italij. tenk.

Namjera: Divizija će se prebaciti na područje 718. div. (Istočna Bosna).

SS-div.:

Bez naročitih događaja.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:

Diesener

pukovnik

---

[3] Borbe su vodile vjerovatno jedinice Treće krajiške NOU brigade.

BR. 247

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 19 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4522
Stiglo 19. 3. 43

Datum i čas { otpreme 19. 3. 43-XXI, 21.10
prijema 20. 3. 43-XXI, 0.30

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Br. 4145/op.

Izvještaj od 19 marta 1943-XXI u 18 časova

SEKTOR „MOSTAR":

— Jutros 19 marta u 3.30 jake grupe partizana napale su nacionalne jedinice 26 pješadiskog puka u zoni Zastolje (Nevesinje RH—BH). Partizanima, čija je prethodnica bila odjevena u italijanske uniforme, pošlo je za rukom da na ponekom mjestu pređu naše isturene linije i da stignu do kote 1170 (RH—BH), gdje je bila postrojena prateća baterija. Borba žestoka i sa naizmjeničnom srećom potrajala je sve do zore. Završila se u našu korist nakon energičnih protivnapada, u kojima smo tukli neprijatelja i osvojili ponovo sve položaje. U 7.30 časova linija rasporeda bila je uspostavljena.
— Zatim je avijacija obasipanjem malim bombama i mitraljiranjem prisilila partizanske snage na dalje povlačenje.
— U toku je zauzimanje prevoja Zastolje na padinama južno od Oblja (RH—BL) i na čvoru konjskog puta Sutorine (RK—BH).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

TELESCRITTO

Data e ora: partenza 19.3.43 . I. 21.10 / arrivo 20.3.43 XXI. 0.30

Da Comando VI Cara Operazioni
At Superslada Operazioni
et, per conoscenza:
Governatorato Montenegro
At Comando XIV et XVIII Cara
At Meridalmezia

4522
20-3

Nr.4145/Op.

COMUNICATO ORE 18 DIEREG 19 MARZO 1943 XXI.

Settore "Mostar".

- Stamane 19 marzo at ore 3,30 forti elementi miliziani habent attaccato reparti nazionali del 26° fanteria in zona Zastolje (Nevesinje RH-BH). Miliziani cui elementi avanguardia vestivano uniforme italiana riuscivano at superare in qualche punto nostre linee avanzate et raggiungere quota 1170 (RH-BH) ove era schierata batteria accompagnamento. Lotta protrattasi accanitamente et con alterne vicende sino alba stamane. Risolvevasi nostro favore dopo energici contrattacchi che battevano avversario et riconquistavano tutte posizioni. At ore 7.30 linea schieramento era ripristinata.
- Successivamente aviazione con azioni spezzonamente et mitragliamento costringeva forze miliziane at ripiegare ulteriormente.
- In corso avviamento occupazione Sella Zastoljo at pendici sud bali (RH-BL) et at nodo mulattiere Zatorine (RH-BH).
- In corso anche accentramento forze per agire offensivamente verso oriente.
- Nostre perdite sinora accertate 18 morti di cui 4 ufficiali (capitano Boscarino Giuseppe, Tenente Brimosio Bruno, Tenente De Pra Italo, Tenente Carboni Manlio) et 30 feriti di cui 3 ufficiali (Ten.Venditti Lorenzo, S.Ten. Bonaiuti Giovanni, S.Ten. Laurenti Ferdinando.
- Perdite miliziane non ancora accertate, ma ingenti.

Media Narenta.

- Prosegue movimento nostre formazioni miste da zona Cretac (Prozor RH-BL) verso G.Bjela (Kunijo RH-BU) che avrebbero raggiunto

../..

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 247

— U toku je i koncentracija snaga u cilju ofanzivnog dejstvovanja u pravcu istoka.
— Naši gubici dosad utvrđeni: 18 mrtvih, među njima 4 oficira kapetan Boscarino Giuseppe, poručnik Brimosic Bruno, poručnik De Pra Italo, poručnik Carboni Manlio), i 30 ranjenih, među njima 3 oficira (poručnik Venditi Lorenso, potporučnik Bonaiuti Giovanni, potporučnik Laurenti Ferdinando).[2]
— Partizanski gubici nisu još utvrđeni, ali su ogromni.

SREDNJA NERETVA:

— Nastavlja se kretanje naših mješovitih formacija iz zone Krstac (Prozor QH—BZ) pravcem G. Bjela (Konjic RH—BU), gdje bi trebalo da stignu u toku večeri.
— Naše jedinice na lijevoj strani uspostavile su vezu kod s. Gradac (Prozor PL—BU) sa njemačkim jedinicama.

GORNJA NERETVA:

— Isturene jedinice kolone Scotti dostigle su paralelu neposredno sjeverno od Kljuni (Nevesinje SI—BD) potisnuvši neprijateljske odrede i nastavljaju pokret prema sjeveru.[3]

SEKTOR „MESSINA":

— U zoru 18 marta naš vod pojačan sa V. A. C. sukobio se u naselju Pasičina (Mostar LI—AL) sa grupom od po prilici 40 oružanih partizana. Mi nemamo gubitaka. Protivnički gubici: utvrđeno 10 mrtvih i nekoliko ranjenih. Zarobljeno 8 partizana, među njima 5 naoružanih i 2 žene. Zaplijenjen 1 puškomitraljez i 4 puške.

SEKTOR „MARCHE":

— Redovna djelatnost.

SEKTOR „KOTOR":

— Redovna djelatnost patroliranja i izviđanja.
— Nađeno je kod Vrbanje (Trebinje UK—FL) 110 metaka za pušku Mauser.

Vazdušna djelatnost:

— Intenzivna aktivnost u oružanim izviđanjima i u vezi sa našim trupama koje operišu u zoni između srednje i gornje doline Neretve.
— U više navrata su bombardovane, tučene malim bombama i mitraljirane partizanske formacije i komore.

---

[2] Napad na jedinice Dvadeset šestog italijanskog pješadiskog puka izvršila je Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. O gubicima italijanskih jedinica vidi u dok. br. 283.
[3] Vidi dok. br. 110.

— Vazdušnim putem izvedeno je kod Uloga i kod Konjica snabdijevanje municijom i radio-materijalom.

— Vedro.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:
— 1 za Ekselenciju
— 1 za Načelnika štaba
— 1 za Pomoćnika načelnika štaba
— 1 za Obavještajno odjeljenje
— 2 za Načelnika Operativnog odjeljenja
— 1 za Komandu kr. karabinjera
— 1 za Telegrafsko odjeljenje

BR. 248

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 19 MARTA 1943 GOD. O KONCENTRACIJI ČETNIKA NA SEKTORU KALINOVIKA[1]

Predmet: rzb.

TELEGRAM-PISMO

OD KOMANDE VI ARM. KORP.

KOMANDI SUPERSLODE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4572
Stiglo 20 marta 1943-XXI

Datum i čas { otpreme / prijema 20. 3. 43, 18.35

Br. 4157/Op. — Telegram Komande trupa u Crnoj Gori.
Počinje:
Br. 1860/Op.

Novosti od 19 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

Velika Đurišićeva formacija[2] otišla iz Foče juče u 16 časova. 150 oružanih ljudi iz zone Čajniče, pod komandom Bodiroga, otišlo juče za Foču da bi stiglo kolonu Đurišić.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] O jačini ovih četnika vidi u dok. br. 237.

Partizani u zoni Bjelemić (Konjic SP—BN) izgleda da se smanjuju i kao da teže više prema Nevesinju negoli prema Kalinoviku.

Treba da je u toku, po naređenju kapetana Đurišića, mobilizacija četnika iz Sandžaka i njihovo prikupljanje u Boljanićima (Zaplja[3] KP—RH) odakle bi zauzeli raspored za zaštitu crnogorske granice.

SEKTOR „VENEZIA":

Zbog ubistva triju pravoslavnih, o čemu je javljeno telegramom 1844/Op.,[4] naoružani nacionalisti su progonili muslimane — izvršioce zločina i dostigli ih kod Smjanjac[5] (Sjenica QK—AD) gdje je došlo do sukoba u kome su ubijena četiri pravoslavna i, izgleda tri muslimana. U toku su provjeravanja da bi se utvrdilo odakle je došla muslimanska banda. Izgleda da je sa Rožaja. General MENTASTI. Završeno. Šesti arm. korpus. 10002003.

Operativno odjeljenje dostavilo kopiju obavješt. odjeljenju

[3] Žabljak
[4] Vidi dok. br. 245.
[5] Vjerovatno Smiljevac

BR. 249

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. O PRITISKU JEDINICA NOV U REJONU ZASTOLJA I POVLAČENJU ČETNIKA U GORNJEM DIJELU NERETVE[1]

Datum i čas { otpreme 20/3/43; 10.20
prijema 20/3/43; 16,15

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4554
Stiglo 20 marta 1943

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4151/op.

U vezi sa 4481 saopštavam:

1) — Partizanske snage[2] koje operišu u oblasti Čelopek i Hansko Polje (Nevesinje BL—RK), istočno od Mostara, po svoj prilici teže da se suprotstave eventualnoj našoj akciji sa sedla Zastolje koja bi spriječila da se na Grabovicu—Čičevo sruče partizani upućeni iz zone Konjic na gornju Neretvu.[3]

Napadi izvršeni noću između 18 i 19 tekućeg mjeseca[4] vjerovatno su imali za cilj dezorganizaciju naših odreda za koje su smatrali da namjeravaju izvršiti ofanzivnu akciju u pravcu gornje Neretve.

2) — Crnogorska kolona koja je razmještena s desne strane Neretve povukla se sa zauzetih položaja uslijed nedavnih jakih napada partizana.[5]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Odnosi se na Desetu hercegovačku i Prvu dalmatinsku NOU brigadu. Vidi dok. br. 110.

[3] Na ovo je general Robotti napisao, crvenim mastilom, sljedeću primjedbu: „To je u suštini defanzivni plan partizana kojim bi se dozvolio prolaz za povlačenje dostižući dolinu Neretve".

[4] Odnosi se na napad Desete hercegovačke brigade na jedinice Dvadeset šestog italijanskog pješadiskog puka kod Zastolja. Vidi dok. br. 247.

[5] O razbijanju četnika na području Glavatičeva vidi u dok. br. 80, 81 i 239.

Četničke formacije koje su neposredno stigle u zonu Konjic, poslije deblokacije garnizona, ne razlikuju se od svih drugih pod komandom naših oficira i nedostaju im sredstva za vezu.

Dejstvuju, dakle, u opštem okviru akcija, izbjegavajući našu direktnu i mjesnu kontrolu.

Sem toga, pokazalo se da su ih preuzele njihove vođe u zoni Kalinovik, odakle su započeli pokret ka zapadu da bi odgovorili na akciju partizana u dolini Neretve.

VI arm. korpus[6]

BR. 250

ZAHTJEV KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. DA NJEMAČKE TRUPE POSJEDNU PROSTORIJU IZMEĐU JABLANICE I GRABOVICE[1]

TELEGRAM

Datum { odlaska: 20. 3. 43; 13.50
dolaska: 20. 3. 43; 18.35

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA (OPERATIVNO)

KOMANDI SUPERSLODE (OPERATIVNO)

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" Operativno odjeljenje
Br. 4560 Stiglo: 20 marta 1943-XXI

Br. 4180/op. Molim zainteresovati generala Lütersa da zauzme dolinu Neretve između Grabovice i Jablanice pozivajući 369 diviziju da stupi u vezu sa mojim bataljonom smještenim u zoni Drežnice.

---

[6] Ispod ovog teksta general Robotti dopisao je crvenim mastilom, sljedeće: „U redu. Pošto nema, ili izgleda da nema, ko da vodi računa s Crnogorcima i četnicima, neka ih Piazzoni preuzme u svoje ruke i neka ih bolje stegne. U ovakvim prilikama ne mogu da dozvolim da ima četnika koji neće da budu kontrolisani. Radije izgubiti ih. 20. III. m."

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/9).

Molim da me ovlastite da povratim natrag moj garnizon u Konjic čim bude moguće.

General Piazzoni[2]

BR. 251

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. O RAZBIJANJU ČETNIKA I ITALIJANA KOD NEVESINJA OD STRANE JEDINICA NOV[1]

rzb.

Datum i čas { otpreme 20. 3. 43, 19
prijema 21. 3. 43

Šifrovani telegram

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4607
Stiglo 21 marta 1943

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI „SUPERSLODA" OPER.

Br. 4203/op.

Crnogorske formacije i V. A. C. koje operišu na krilima grupe Scotti[2] raštrkale su se odlazeći u zonu Nevesinje. — Na taj način su otkrile krila našoj nacionalnoj koloni, koja je morala silom da otvori sebi prolaz, pretrpjevši osjetne gubitke koje naknadno saopštavam: sada se u redu povlači ka Nevesinju, zaštićena tenkovima i artiljerijom.[3]

---

[2] Iznad potpisa dopisana je plavim mastilom sljedeća primjedba: „U saglasnosti je sa poznatim sporazumom". Odnosi se na sporazum u Mostaru. Vidi dok. br. 210.

Lijevo od potpisa potpukovnik Michelotti, načelnik operativnog odjeljenja Superslode, napisao je crnom olovkom: „Odgovoriti VI — potvrđujući da treba da se složi sa komandom Lüters, — ovlašćujući povratak garnizona Konjic u očekivanju novog rasporeda kom. garnizona. 20/3 ppuk. Michelotti".

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Grupa Scotti nastupala je pravcem Nevesinje—Pridvorci—Kljuni. Četnici iz Crne Gore i Hercegovine držali su položaje na pl. Crna Gora i Crvanj Pl.

[3] Napad na četnike i Grupu Scotti izvršile su, i razbile ih kod Kljuni, Četvrta proleterska i Peta crnogorska NOU brigada. Vidi dok. br. 110.

Naredio sam da joj se pošalje kao pojačanje jedan motorizovani bataljon, a u slučaju da se nastavi snažan pritisak neprijatelja, neka se u redu povuče ka Mostaru, sprečavajući nadolazak od istoka s obje strane ceste, ostavljajući formacijama V. A. C. i Crnogorcima odbranu Nevesinja i puta za Gacko.

Vrlo jake formacije ustanika koncentrisane su južno od Glavatičeva pritiskujući ka jugu i ka zapadu.[4]

Slijedi šifrovani telegram 4208/op.

General Piazzoni

dešifrovao:
major **Manfreda**
kap. **Paladino**[5]

BR. 252

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. O DEMORALIZACIJI ČETNIKA I ZAHTJEV DA SS DIVIZIJA „PRINZ EUGEN" POTPOMOGNE ITALIJANSKO-ČETNIČKE JEDINICE U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA SEKTORU NEVESINJA[1]

Šifrovani telegram

Datum i čas { otpreme 20. marta 1943
prijema 21 marta 1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4590
Stiglo 21 marta 1943

OD VI ARMIJSKOG KORPUSA

20 mart 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Br. 4208/op.

Nastavak telegr. 4203 op.[2]

Formacije antikom. dobrovoljaca i Crnogoraca, zbog umora ili zbog drugih nepoznatih razloga, malo učestvuju i povlače se.

[4] Odnosi se na jedinice Druge proleterske i Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 89.

[5] Preko potpisa dopisano crvenom olovkom: „Očekujem jedan bilten sa ovim vijestima sutra 23". Desno od ove primjedbe, general Robotti je napisao, crvenim mastilom, datum 21. III i svoj paraf (m).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Vidi dok. br. 251.

Ovu je izjavu napisao i Jevđević koji je zatražio znatno pojačanje od Italijana i Nijemaca.[3]

Samo sa mojim snagama ne mogu djelovati ofanzivno da bih uništio ustanike.

Predlažem da u spomenutoj akciji sa mojim trupama iz Mostara sudjeluje i SS divizija.

Pojačao sam Mostar sa jednim bataljonom divizije „Messina".

General Piazzoni

---

21 mart 1943/XXI

Dešifrovao por. **R. Biasi**

Viša komanda oruž. snaga „Slov.-Dalm."

Šifrovani ured

dato na uvid Nač. Štaba
„ „ „ Pom. nač. Štaba

---

[3] Vidi dok. br. 254 i 285.

BR. 253

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema: 21/3/43-XXI

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4582
Stiglo 21 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Br. 4211/op.

Izvještaj od 20 marta 1943 u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

— U obalskoj zoni utvrđeno je postojanje grupe od tri partizanska bataljona,[2] koji su ovako razmješteni: Komanda grupe u Šošiću (Makarska XL—AR), jedan bataljon duž morske obale između Tučepa (ZT—AT) i Graca (Mostar IH—AI), jedan bataljon u Župi (Makarska XI—AV), Raščanu (XL—XN—AV—AT) i Kozici (XP—AT), jedan bataljon između Kljenka (XR—AP), Pasičine (Mostar LI—AL) i Briste (LI—AT). Ukupne snage otprilike 700 naoružanih ljudi.

— Predio veliki rukav Neretve: Traje partizanski pritisak usmjeren poglavito ka jugu, na Nevesinje.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Odnosi se na Biokovski NOP odred.

SEKTOR MOSTAR:

— Na srednjoj Neretvi potvrđeno je zauzeće zone Bjela (Konjic RH—BU) od strane naših mješovitih formacija.

— Gornja Neretva: Naše jedinice kolone Scotti,[3] stigavši u visinu Kljuni (Nevesinje SI—BD), udarile su protiv ogromnih neprijateljskih snaga,[4] koje su, nakon jakog otpora, prešle u frontalni protivnapad i zatim pokušale da obuhvate položaje koje su držali antikomunistički dobrovoljci.

Ovi, nakon što su pretrpjeli osjetljive gubitke, povukli su se prisilivši naš raspored da se povuče na Pridvorce (SJ—AX), a zatim sjeverno od Nevesinja.

Gubici će biti saopšteni.[5] Naš bataljon iz zone Sutorine (RK—BH) poslan je u izviđanje u pravcu predjela D. Zimlje (RK—BF), gdje nisu primjećeni partizanski odredi.

Čišćenja i izviđanja malih razmjera od strane naših jedinica u zoni Astrolje[6] (RH—BH). Nakon borbe kod Zastolja, o kojoj je javljeno u izvještaju od 19 marta, primijećeni su u zoni mnogi tragovi krvi i pronađen je jedan puškomitraljez, te mnogobrojne ostavljene puške, što potvrđuje da je neprijatelj pretrpio teške gubitke.

SEKTOR „MESSINA":

— Na Korčuli dana 18 marta naš vod u izviđanju u zoni Pupnat (Korčula ZT—GU) sukobio se sa grupom oružanih partizana ranivši dva; ovima je pošlo za rukom da se u šumi izgube. Zaplijenjen je jedan karabin, jedna lovačka puška i tri šlema, municija i razni materijal.

SEKTOR „MARCHE" I KOTOR:

Redovna djelatnost.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

— Bila je intenzivna u izviđanju i održavanju veze sa našim trupama koje operišu u predjelu između srednje i gornje doline Neretve. Izvedeno je bombardovanje naselja Kula (Konjic RO—BN) i Berkovići (SL—BF) i drugih objekata zapaljenih od trupa koje operišu.

---

[3] O sastavu kolone Scotti vidi u dok. br. 239.

[4] Na četnike i kolonu Scotti napade su vršile Četvrta proleterska i Peta crnogorska NOU brigada. Vidi dok. br. 110.

[5] Vidi dok. br. 259 i 262.

[6] Zastolje

Dvaput je vazdušnim putem snabdjeven municijom garnizon u Konjicu.
Vedro.

GENERAL PIAZZONI

— 1 kopija za Ekselenciju
— 1 „ za Načelnika
— 1 „ za Pomoćnika načelnika
— 2 „ za Operativno odjeljenje
— 1 „ za Obavještajno odjeljenje
— 1 „ za Karabinjere
— 1 „ za Telegrafsko odjeljenje

BR. 254

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. O ZAHTJEVU DOBROSAVA JEVĐEVIĆA DA NIJEMCI PRUŽE ČETNICIMA POMOĆ U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU NEVESINJA[1]

rzb.

Datum i čas { polaska: 20. 3. 43, 20.15
prijema: 21.3.43

ŠIFROVANI TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4606
Stiglo 21 marta 1943

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4214/op.

Prenosim sljedeće saopštenje koje je Jevđević uručio generalu Amico. —
Počinje:

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3). Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

„Komandantu Superslode Ekselenciji Robotti-u

Tražio sam preko generala Amico njemačku pomoć za ugroženu zonu Nevesinje. Prema našem sporazumu sa Superslodom tražim ovu pomoć samo ako bude privremena. U drugom slučaju ne možete se uzdati u političku obavezu prema Italiji.

Odani Jevđević". General Piazzoni

Dešifrovao:
major **Manfreda.**[2]

BR. 255

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA ČETNIKA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU KALINOVIKA[1]

Predmet: rzb.

TELEGRAM Datum i čas { otpreme / prijema 21. 3. 43, 15.45

OD KOMANDE VI ARM. KORP.

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNOM ODJELJENJU

Br. 4217-Op.

Telegram Komande trupa u Crnoj Gori
Počinje:
Br. 1875/Op.

Novosti od 20 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

Prema zvaničnim vijestima divizije „Murge" iz Kalinovika, formacije Đurišić se suprotstavljaju pokretu komunističkih kolona[2] koje dolaze iz Oblja (Gacko TN—BH).

Telefonska linija Kalinovik—Nevesinje prekinuta u 11.30 časova.

[2] Ispod potpisa pukovnik Zanussi, zamjenik načelnika Superslode, napisao je crvenom olovkom primjedbu: „Da li će moći da se utvrdi „privremenost" njemačke intervencije?" Ispod ove primjedbe general Robotti je napisao crvenim mastilom sljedeće: „Ipak potvrdimo privremenost da ne bismo dali četnicima izgovor za izdaju. Ali uvijek će ostati nejasno zašto nam se Jevđević obratio za „njemačku pomoć". 21. III. m"

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 89, 97 i 109.

Javljeno o prolazu 500 naoružanih nacionalista u blizini Čajniča prema Ustikolini.

Drugih 300 naoružanih četnika Srba prešli su Milectenovic[3] (Višegrad KL—BI) krećući se prema Ustikolini.

SEKTOR „FERRARA":

Na dan 17 t. m. nacionalisti su uhvatili i predali vođu komunista Beladu, koji je ucijenjen na 30.000 lira.

Završeno.

General MENTASTI
Šesti arm. korp.

6 kopija:
1 Načeln. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
3 Oper. odjelj.
1 Ovabješt. odjelj.

BR. 256

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" OD 21 MARTA 1943 GOD. KOMANDI ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA DA OD SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN" ZATRAŽI UČEŠĆE U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

EB

ŠIFROVANI TELEGRAM

V. P. 10, 21 marta 1943-XXI

OD KOMANDE SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 4590

Pozivam se na vaš 4208.[2] U vezi s osmom tačkom poznatih sporazuma u Mostaru[3], ta će se komanda pobrinuti da zatraži direktno od SS divizije učešće njenih trupa u zajedničkoj predloženoj akciji, obavještavajući me o utvrđenom. Ova komanda će se istovremeno pobrinuti da u istom cilju zainteresuje komandu Lüters.[4]

Obavijestiti komandu crnogorskih trupa.

General Robotti

[3] Miljanovići

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Vidi dok. br. 252.

[3] O mostarskom sporazumu vidi u dok. br. 210.

[4] O molbama Italijana da im Nijemci pruže pomoć u borbama protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve vidi u dok. br. 252, 257, 261, 265, 266, 271 i 274.

BR. 257

MOLBA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 21 MARTA 1943 GOD. DA SS DIVIZIJA „PRINZ EUGEN“ I 369 DIVIZIJA UČESTVUJU SA ITALIJANSKIM ŠESTIM ARMIJSKIM KORPUSOM U ZATVARANJU OBRUČA OKO JEDINICA NOV NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

EB

Fonogram

V. P. 10, 21 marta 1943-XXI

OD KOMANDE SUPERSLODE

NJEMAČKOJ GRUPI ZA VEZU PRI SUPERSLODI

—ručni telefon —

Br. 4612/op.

Situacija koja je nastala sjeverno od Nevesinja i slabo zalaganje četničkih formacija prouzrokovano umorom ili drugim razlozima[2] nagone da se presudi da je došao momenat da se stegne, sa pretežno regularnim snagama, krug oko mase partizana koncentrisanih u toj zoni. Iz tog razloga, a u vezi s osmom tačkom mostarskog sporazuma[3], bilo bi potrebno da njemačke trupe SS divizije i 369-te intervenišu u akciji na lijevoj strani Neretve zajedno sa VI armiskim korpusom. Način učešća bi bio određen direktnim sporazumima između komande VI armijskog korpusa i zainteresovanih divizija. Koordinacija akcije pripada komandi VI armijskog korpusa, koja će također regulisati odnos sa četničkim formacijama na bazi poznatog kriterija.[4]

General Robotti

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] O razbijanju četnika vidi u dok. br. 81, 82, 87, 108, 109 i 110.

[3] O mostarskom sporazumu vidi u dok. br. 210.

[4] O molbama Italijana da im njemačke jedinice pruže pomoć u borbama protiv jedinica NOV vidi u dok. br. 252, 261, 265, 266, 271 i 274.

BR. 258

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" ZA 20 I 21 MART 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I HERCEGOVINI[1]

23. III. 1943

POVJERLJIVO
22 mart 1943

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija—Dalmacija"

Pov. br. 540/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4715
Primljeno 23 marta 1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA"

— Obavještajno odjeljenje
— Operativno odjeljenje

Sjedište

Dnevni izvještaj od 20. III. 43

1.) Hrvatska: Vrijeme: oblačno.

2.) Komandant njem. trupa u Hrvatskoj:

a) 714. pješ. div. Uspješne akcije izviđačkih odjeljenja u ŠAMARICI, na Kozari i istočno od BIHAĆA. Kod neprijatelja 25 mrtvih. Dijelovi 741. puka u SITNICI odbacili neprijatelj. grupu na zapad.[2] Kod neprijatelja 25 mrtvih. Drum za dotur SITNICA—MRKONJIĆ[3] ponovo je upotrebljiv za saobraćaj.

b) 717. pješ. div.: Sa glavninom stigla na novi prostor bez dodira s neprijateljem: 737. puk: 1. bataljon u STAMBULĆIĆ (18 km jugoistočno od SARAJEVA), 2 bataljon u PODGRAB, 3. bataljon u ŠAJNOVIĆE (16 km jugozap. od ROGATICE); 749. puk.: 1. bataljon u USTIPRAČU (14 km jugo-jugoistočno od ROGATICE), 3. bataljon u VIŠEGRAD. Komore još na prostoru RAME.

c) 718. pješ. div.: Prebacivanje komunista sa prostora KONJICA na jugoistok još traje. Nekoliko daljih visova 3 km južno od OSTROŠCA zauzeto pod bor-

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C 4).

[2] Kod Sitnice položaje su držali dijelovi Pete NOU divizije.

[3] Mrkonjić Grad

bom. Kod neprijatelja 49 mrtvih, 8 prebjeglih. Desno krilo istureno unaprijed na visove neposredno sjeverno od Jablanice.

Namjera: Zauzimanje visova neposredno južno od druma RAMA—KONJIC koje još drži neprijatelj.

d) 369. div.: Nalazi se na maršu ka BUGOJNU u cilju hitnog transportovanja na novi prostor.

c) SS-divizija: Bez naročitih događaja.

Komandant Jugoistoka

U Gorenjskoj i Južnoj Štajerskoj neprijateljska djelatnost pojačava se. Mnogobrojni prepadi u cilju pljačke, mnogobrojna prisilna regrutovanja, nasilna odvođenja u šumu, ubistva, mnogobrojni napadi u cilju rušenja drumskih mostova, telefonskih linija i željez. pruga. U Gorenjskoj 3 željez. voza uslijed napada iskočila iz kolosijeka. Veće policiske akcije zapadno od Kranja (9 bandita strijeljano, 16 zarobljeno) i na prostoru MOOR-DEUTSCH-KRAXEN[4] (5 zarobljenih).

Ukupni gubici bandita u mjesecu februaru: 32 mrtva, 21 zarobljen.

Sopstveni gubici: 7 mrtvih, 15 ranjenih.

Zastupnik gen. komande XVIII armiskog korpusa

Dnevni izvještaj od 21. III. 43.:

Hrvatska: Vrijeme pretežno vedro, jače naoblačenje u planinama.

Komandant njemač. trupa u Hrvatskoj:

718. div. Za obezbjeđenje druma RAMA—KONJIC posjednuto je nekoliko daljih visova sjeverno od druma. Pri kraćem napadu od KONJICA na jug zauzeti su visovi 604 i 906 gdje je neprijatelj davao žilav otpor;[5] 55 mrtvih neprijatelja i neznatan plijen. Prilikom izviđanja od IVAN SEDLA na zapad (BITOVNJA Planina) nije bilo dodira s neprijateljem.

Namjera: Napad sa dijelom snaga na G. BJELU.

SS-div.: Uslijed oskudice u vodi izbačeno iz stroja više konja. Naknadni izvještaj: Rudnička okna kod ČITLUKA obezbjeđuje jedan bataljon.

Za tačnost prepisa
Drechsler
poručnik

---

[4] U originalu pogrešno napisano; treba: Moräutsch-Kraschze (vidi na karti 1:100.000: Moravče-Krašce).

[5] Borbe su vodile vjerovatno jedinice Treće sandžačke NOU brigade. Vidi dok. br. 96.

BR. 259

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21 MARTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA ITALIJANSKO-ČETNIČKE JEDINICE KOD ZASTOLJA, NEVESINJA, RAZDOLJA I KREKOVA[1]

rzb

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 21. 3. 43; 15.45

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4618
Stiglo 21 marta 1943

Br. 4233/op.

U toku noći neprijatelj je sa jakim snagama napao našu kolonu u zoni Zastolje.[2] Napad odbijen poslije dugih i upornih borbi koje su mu prouzrokovale teške gubitke. U toku je protivnapad. Naši gubici: 6 mrtvih i 50 ranjenih.

Jak napad na kolonu Scotti[3] sjeverno od Nevesinja također odbijen poslije jake borbe.[4]

Masa ustanika, u jačini nekoliko hiljada ljudi, vrši pritisak između Razdolja (Nevesinja RO—AT) i Krekova (SP—AV)[5].

Nacionalni odredi kolone Scotti u borbama juče, 20 marta, i noćas pretrpjeli su sljedeće gubitke koje ne mogu da preciziram: 25 oficira i 190 vojnika što mrtvih što iščezlih.[6]

Jedna kolona antikom. dobrovolj. milicije Đurića[7] izgleda da maršira iz Uloga[8] na Kifino Selo.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Napad su vršila dva bataljona Prve dalmatinske i dva bataljona Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 110.

[3] O sastavu ove kolone vidi u dok. br. 239.

[4] Napad su vršile Četvrta proleterska i Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 110.

[5] Odnosi se na iste jedinice.

[6] Vidi dok. br. 260 i 262.

[7] Đurišića

[8] Ulog su oslobodili 21 marta Četvrti i Šesti bataljon Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 100 i 108.

Crnogorska kolona koja dolazi iz Kalinovika naišla je na jak otpor u Odžacima (SR—BN)[9]. Antikom. dobrovolj. milicija i Crnogorci žale se na jaku zamorenost.

Naredio sam povlačenje mješovite kolone nacionalnih bataljona i antikom. dobrovolj. milicije koja se nalazi jugozapadno od Konjica.

Predvidio sam iz sektora Mostar zatvaranje sedla sjeveroistočno od Blagaja, iz opreznosti.

Komanda SS divizije je upoznata sa sadašnjim razvojem operacija.

General Piazzoni

6 kopija:

1 Načelniku štaba
1 Pomoć. nač. štaba
3 Operat. odjeljenju
1 Obavještajnom odjeljenju

[9] Borbe protiv četnika u Odžacima vodila je lijeva kolona (Prva proleterska i Druga dalmatinska brigada) Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 97 i 109.

BR. 260

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA U HERCEGOVINI[1]

Predmet: rzb

Datum i čas { otpreme / prijema 22 marta 1943-XXI, 2.—

TELEGRAM

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4637
Stiglo 22 marta 1943-XXI

Br. 4266/Op.

IZVJEŠTAJ OD 21 MARTA 1943-XXI U 18 ČASOVA

Aktivnost ustanika:

Masa partizana, koja se cijeni na 4—5000 ljudi, pritiskuje u zoni Zaborani (Nevesinje RQ—BL), Kljuni (SI—BD), Pridvorci (SJ—AX), Nevesinje, u namjeri da se pomjeri prema jugu i jugozapadu.[2]

Drugi elementi manje važnosti primiječeni su južno od Konjica.

Iz četničkog izvora saopštava se da se znatne partizanske formacije[3] nalaze u zoni Odžaci (Konjic SP—SR—BN) u dodiru sa Crnogorcima, koji dolaze iz Kalinovika.

Javlja se takođe o prodiranju kod Fojnice (Gacko TR—AP).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] U pravcu Nevesinja nastupala je Treća NOU divizija.

[3] Odnosi se na lijevu kolonu (Prva proleterska brigada i Druga dalmatinska brigada) Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 97.

Sektor Mostar:

U toku noći partizani su napali nacionalne jedinice u zoni Zastolje (Nevesinje RH—BU). Napad je odbijen nakon duge žilave borbe, koja je nanijela protivniku teške gubitke. Naši gubici: 6 mrtvih i 50 ranjenih.[4]

Sem toga, jutros u rane časove masa ustanika[5] napala je naše jedinice i V.A.C. sjeverno od Nevesinja. Neprijatelj je odbačen nakon teške borbe.

Poslije podne kolona Scotti povukla se u redu iz Nevesinja prema zapadu s obzirom na jak protivnički pritisak, pošto su se potvrdila prodiranja na njezinoj lijevoj strani, koja su prijetila da je otcijepe od Mostara. Kolona se raspoređuje s obje strane druma u zoni istočno od Blagaja (Nevesinje QM—AR).

U toku jučerašnjih i jutrošnjih borbi kolona Scotti pretrpjela je teške gubitke pošto je izdržala cjelokupni protivnički napad i pošto je na krilima ostala nezaštićena uslijed povlačenja V.A.C. i Crnogoraca. I i II/55 pješadiskog puka hrabro su se borili i pobudili divljenje formacija antikomunista. Njeni gubici javljeni su posebno.[6]

Sektor „Messina", „Marche" i Kotor:

Redovna djelatnost.

Vazdušna djelatnost:

Intenzivna u izviđanjima i u održavanju veze sa našim trupama. Oružana izviđanja u srednjoj i gornjoj dolini Neretve i u predjelu sjeverno od Nevesinja. U više navrata bombardovani su i obasipani malim bombama položaji zauzeti od partizana. Ukupno je izvedeno 20 akcija bombardovanja i obasipanja malim bombama.

GENERAL PIAZZONI

Vedro. —

8 kopija:

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Kr. karabinjere
1 za Telegrafsko odjeljenje

---

[4] Napad su vršila dva bataljona Prve dalmatinske i dva bataljona Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 110.

[5] Odnosi se na Četvrtu proletersku i Petu crnogorsku brigadu Treće NOU divizije. O borbama na području Nevesinja vidi u dok. br. 110, 116 i 119.

[6] O gubicima vidi u dok. br. 259, 262 i 283.

BR. 261

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21 MARTA 1943 GOD. O ORGANIZACIJI SADEJSTVA ITALIJANSKO-ČETNIČKIH I NJEMAČKIH JEDINICA RADI UNIŠTENJA JEDINICA NOV NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

21. III. 1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4956
Stiglo 21 marta 1943-XXI

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA
„NAPADAJ I POBJEDIĆEŠ"
ŠTAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4267 prot. op. Povjerljivo V. P. 39, 21. 3. 1943-XXI

Predmet: Operacije protiv mase ustanika (Karta 1:100.000 sekcije Nevesinje — Gacko — Konjic)

KOMANDI SS Divizije **Široki Brijeg**
KOMANDI 369 Divizije **Prozor**
i na znanje
VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA „SLOV.—DALM."/2-aA/ **V.P. 10**
KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ **Njeno sjedište**
KOMANDI SEKTORA MOSTAR **Mostar**

Jake mase ustanika, izgleda oko 4—5000 ljudi dobro naoružanih i sa mnogo stoke, sakupljene su u zoni Zaborani — G. i D. Zimlje, sjeverno od Nevesinja, i nastupaju prema jugu, vršeći takođe jak pritisak prema zapadu.[2]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.

Moje trupe su raspoređene kako proizlazi iz priložene skice,[3] i zadržavaju neprestanim borbama ovu masu neprijatelja.

Na bazi osme glave sporazuma Robotti-Lüters od 10 marta,[4] ekselencija komandant Više komande oruž. snaga „Slov.-Dalm." zainteresovao je ekselenciju generala Lütersa za sudjelovanje SS divizije i 369-te, ili neke druge njemačke divizije, u cilju uništavanja spomenutih masa neprijatelja.

General Amico, komandant sektora Mostar, već je juče, s tim u vezi, postigao sporazum sa komandantom SS divizije.

Šaljem danas toj komandi SS divizije mog šefa operativnog odjeljenja radi ugovaranja operacije o kojoj je riječ, u očekivanju pristanka od strane ekselencije komandanta njem. trupa u Hrvatskoj.[5]

Moja zamisao akcije:

1) Djelovati sa dvije jake kolone iz zone Zastolje i Šatorine na Zaborane i Kljune.

2) Sa drugom jakom kolonom iz Blagaja, preko Nevesinja, na Kljune i Zaborane.

3) Čišćenje zone koja je između njih i nastaviti zatim sve do uništenja masa ustanika.

Potrebne snage za izvršenje:

Za akciju br. 1: 1 puk italijanski sa 4 batalj. i 2 baterije, i 2 bataljona saveznika sa 2 baterije (od komande 369 diviz. ili od druge divizije);

Za akciju br. 2: 1 puk saveznički od 3—4 bataljona, tenkova i artiljerije SS divizije.

Ostale italijanske jedinice bi zauzimale:

— lijevo: Drežnica — Mostar — Podgorani;

— desno: tjesnac Zelčić — zona Bišina.

Crnogorske formacije antikomunističke dobrovoljne milicije djelovale bi istočno od puta Nevesinje — Pridvorci.

---

[3] Skica se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[4] Odnosi se na mostarski sporazum. Vidi dok. br. 210.

[5] Ispod ovog pasusa potpukovnik Michelotti, načelnik operativnog odjeljenja Superslode, napisao je, crnom olovkom, primjedbu: „Pretjerano: prednja operacija s lijeve strane Neretve uz učešće Nijemaca.

U akta — 28/3. Ppuk. „Michelotti". Desno od ove primjedbe nalazi se paraf pukovnika Zanussia, zamjenika načelnika Superslode.

U tom cilju bi trebalo što prije koncentrisati savezničke trupe, kako slijedi:

Za akciju br. 1: u Podgorani

za akciju br. 2: u Blagaj.

Komande kolona bi mogle biti ovako naznačene:

za akciju br. 1: 1 general talijanski (... general Gherzi)

za akciju br. 2: 1 general ili pukovnik (... savezički)

Potčinjenost: (saradnja u akciji)

Diviziski general Amico, komandant sektora Mostar.[6]

Komandant
(general Sandro Piazzoni)
Piazzoni

---

[6] O nastojanjima Italijana da njemačke jedinice učestvuju u operacijama protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve vidi opširnije u dok. br. 252, 257, 265, 266, 271 i 274.

BR. 262

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21 MARTA 1943 GOD. O GUBICIMA ITALIJANSKE KOLONE SCOTTI U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU NEVESINJA[1]

ŠIFROVANI TELEGRAM

Datum i čas { otpreme 21/3/1943, 20 časova
prijema 22/3/1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4685
Stiglo 22 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE

Br. 4270/Op.

U vezi sa jutrošnjim obavještajnim biltenom[2] saopštavam gubitke kolone Scotti u jučerašnjim i jutrošnjim borbama:
nestali, među njima mrtvi i ranjeni koji su ostali na položaju: 17 oficira i 167 vojnika;
ranjeni, koji su spašeni: 2 oficira i 53 vojnika;
izgubljeni materijal: 30 puškomitraljeza, 9 teških mitraljeza, 18 minobacača od 45 mm i 21 komad tegleće stoke.

GENERAL PIAZZONI

KOMANDA SUPERSLODE
Dešifrovao: major **Manfreda**
kapetan **Paladino**

Br. 1 kopija za Načelnika štaba
„ 1 „ za Pomoćnika načelnika štaba
„ 2 „ za Operativno odjeljenje
„ 1 „ za Obavještajno odjeljenje

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Vidi dok. br. 119 i 260.

BR. 263

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21 MARTA 1943 GOD. O PRISTIZANJU NJEMAČKIH POJAČANJA U GORAŽDE I NA ŽELJEZNIČKU PRUGU GORAŽDE—SARAJEVO[1]

Predmet:

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4684
Stiglo 22-3-43

Datum i čas { otpreme / prijema: 23-3-1943, 15.45

OD KOMANDE VI ARM. KORP.

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

4294/Op.

Telegram primljen od Komande trupa u Crnoj Gori. Počinje.

Novosti od 21 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

U Goražde (s one strane Drine) stigla je komanda njemačkog bataljona jačine 200 ljudi sa baterijom. Komandant je stupio u vezu sa našom Komandom pokazujući volju za srdačnom saradnjom.

Druga njemačka odjeljenja pojačala su hrvatske garnizone duž Drine i duž pruge Goražde — Sarajevo od Kopača (Višegrad ZT—CD) do Prače (Sarajevo VO—CK).[2]

Italijanski oficir i kapetan Salatić izvještavaju iz Kalinovika da su komunističke kolone, zauzevši Obolo[3] (Gacko BH—PN), stigle na 4 km od Kalinovika.[4]

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] Odnosi se na jedinice 717 njemačke divizije. Vidi dok. br. 258.

[3] Obalj. Ovo mjesto su oslobodile jedinice Druge proleterske brigade. Vidi dok. br. 97 i 109.

[4] Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 97, 109 i 114.

Zarobljeni komunisti, privedeni u Kalinovik, tvrde da su italijanski zarobljenici bili prinuđeni da poslužuju topove, ali su namjerno slabo gađali.

SEKTOR „FERRARA" I PODGORICA:

Započeo je povratak pješadiskog puka po ešelonima. Pokreti će trajati do 5 aprila.

General Mentasti

---

1 kopija Nač. štaba
1 „ Pomoć. nač. štaba
2 „ Operat. odjeljenju
1 „ Odjeljenju „I"

BR. 264

RAZGOVOR VOĐEN 22 MARTA 1943 GOD. IZMEĐU NAČELNIKA ŠTABA SUPERSLODE I KOMANDANTA ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA O ORGANIZOVANJU OPERACIJA PROTIV JEDINICA NOV NA LIJEVOJ OBALI NERETVE, O RAZBIJANJU ITALIJANSKE KOLONE SCOTTI I O PONOVNOM ZAHTJEVU DA NIJEMCI UZMU UČEŠĆA U DALJIM BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

PRIMIERI[2] — OPERATIVNO ODJELJENJE

V. P. 10, 22 marta 1943-XXI
čas 16,45

Govorio sa Piazzoniem.[3]

1) Saopštio mu njemačko odbijanje. Gledaće da uradi sa svojima, ali moli da se vidi ako bi bilo moguće postići što od Nijemaca jer su njegove snage vrlo oskudne.[4]

2) Na moje naređenje da se sve trupe koncentrišu u zoni Mostar, s posebnim obzirom na tjesnac Konjic i na dolazak jednog bataljona „Emilia", odgovara:

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] General Primieri, načelnik štaba Superslode

[3] General Piazzoni, komandant italijanskog Šestog armij. korpusa.

[4] O nastojanjima italijanskih komandi da Nijemce angažuju u operacijama na lijevoj obali Neretve vidi u dok. br. 252, 257, 261, 265, 266, 271 i 274.

a) Za jedinice iz Konjica je već dao naređenja. Kolona će krenuti običnim putem, šaljući materijal željeznicom.

b) Ništa se ne može oduzeti diviziji „Emilia", jer se boji ugrožavanja s juga prema kotorskoj oblasti od partizana koji se prebacuju iz zone Obalj — Nevesinje — Gacko.

c) Već je uzeo dva bataljona div. „Messina", i jedan je poslao u Stolac da bi otklonio opasnost koja postaje sve jača, uslijed jedne provale partizana sa jugoistoka.

3) Potvrdio sam mu da ću još pokušati da odvratim Nijemce od njihova negativna stava, ali da međuvremeno djeluje sa vlastitim snagama jer mu ne mogu poslati ništa od drugih armijskih korpusa.

4) Uzgred, tj. kasnije, da mi javi da li je kolona Scotti bila iznenađena, s obzirom na jake gubitke u ljudstvu i materijalu.[5]

Odgovara mi da nije bila iznenađena, nego da četnici nisu sudjelovali jer su bili raspršeni i na taj način su otkrili bok kolone.[6] Takođe su i svi ostali četnički odredi radili malo i slabo, osobito odredi Jevđevića. „Čim se razvedri" učiniće sva moguća tačna provjeravanja.

Zaključak: 1) Nastojati kod Diesenera da Nijemci dadu (pomoć).

2) U istom cilju nastojati kod Vrhovne komande.

3) Potsjetiti na ono što su četnici napravili, da bi se upozorili ostali armijski korpusi i da bi im se reklo da je vrijeme da započnu, gdje je moguće, sa poznatom mjerom.

General Robotti

---

[5] O gubicima Grupe Scotti vidi u dok br. 259 i 262.

[6] Napad na četnike i kolonu Scotti izvršile su Četvrta proleterska i Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije. Vidi u dok. br. 110 i 116.

BR. 265

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 22 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI I MOLBA DA NIJEMCI UČESTVUJU U OPERACIJAMA NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

TELEGRAM

V. P. 10, 22 marta 1943-XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VRHOVNOJ KOMANDI

Br. 4671 prot.

Prvo: Situacija u zoni sjeveroistočno od Mostara, koja se ovih dana ponovo pogoršala zbog slabog zalaganja Antikom. dobrovoljačke milicije protiv pritiska partizana, nagnala me je da zatražim od njemačke komande Lüters učešće njemačkih trupa SS divizije i 369 divizije u zajedničkoj akciji sa VI armijskim korpusom lijevo od Neretve.[2]

Drugo: Spomenuto učešće izvan njemačke zone (u saglasnosti sa osmom tačkom mostarskog sporazuma)[3] imalo bi privremen karakter, usko povezan sa postojećim operativnim zahtjevima. Usklađivanje akcije bilo bi povjereno Komandi VI armijskog korpusa.

Treće: Traženje nije uvaženo.[4] Molim da se ta komanda zauzme kod komandanta za Jugoistok.

22 mart 1943-XXI General Robotti

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Vidi dok. br. 257 i 266.

[3] O mostarskom sporazumu vidi u dok. br. 210.

[4] Vidi dok. br. 271.

BR. 266

MOLBA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 22 MARTA 1943 GOD. DA VRHOVNI KOMANDANT JUGOISTOKA PONOVO RAZMOTRI UČEŠĆE NJEMAČKIH TRUPA U OPERACIJAMA PROTIV JEDINICA NOV NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

V. P. 10, 22 marta 1943 — sati 20

OD KOMANDE SUPERSLODE

NJEMAČKOJ GRUPI ZA VEZU PRI SUPERSLODI
(fonogram na ruke)

Br. 4694 op. Molim dostavite generalu Löhr-u komandantu za Jugoistok sljedeći telegram.

Započinje: U vezi s mojim traženjem od 21 marta 1943 br. 4612/op.[2] Pošto sam objasnio hitnost rješavanja situacije istočno od Mostara koja se pogoršava, obaviješten sam da komanda njemačkih trupa u Hrvatskoj nije odobrila komandi SS divizije da interveniše jer su trupe umorne i određene za druge zadatke. Molim vašu Ekselenciju da ponovo prouči to pitanje, pošto partizanska akcija, koja ugrožava komunikacije koje vode iz Mostara, ima neposrednog odjeka na korišćenje rudnika. Unaprijed zahvaljujem. General Robotti. Završava.[3]

Načelnik štaba Superslode

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 20 D/3).

[2] Vidi dok. br. 257.

[3] O molbama italijanskih komandi da njemačke trupe nastave sa Šestim armijskim korpusom i četnicima operacije protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve vidi u dok. br. 252, 257, 261, 265, 271 i 274.

BR. 267

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 22 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE[1]

23. III. 1943 Povjerljivo 23. III. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 547/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4756
Primljeno 23 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

Sjedište

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 22. III. 43

714. pješ. div.: Naknadno čišćenje PETROVE GORE od strane HRVATA[2]. U ŠAMARICI uhvaćena 4 komunista. Južno od BOS. NOVOG odbačena neprijateljska grupa u jačini bataljona. Gonjenje u toku.

718. pješ. div.: Pri prodoru na jug ka KONJICU odbačene neprijateljske zaštitnice ka jugu. G. BJELA zauzeta. Kod visa 906 odbijen noćni napad na sopstveni bok; 1 njemački oficir mrtav i 2 vojnika ranjena, 3 Hrvata ranjena.
Neprijatelj: 8 mrtvih konstatovano, 5 zarobljenih, 8 Italijana oslobođeno iz zarobljeništva. Duž druma KONJIC—RAMA—JABLANICA nije bilo naročitih događaja.

SS-divizija: Bez naročitih događaja.

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

Komandant Jugoistoka

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).
[2] Odnosi se na ustaško-domobranske jedinice.

BR. 268

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 22 MARTA 1943 GOD. O PREUZIMANJU IZVRŠNE VLASTI NA OPERATIVNOM PODRUČJU HRVATSKE[1]

Zap. njem. četa u Hrvatskoj

O. U. 22. ožujka 1943.

Qu. Verw. Nr. 702/43. T.

Predmet: Izvršna vlast u operativnom području.

Tajno.

1.) Prema Fürerovoj zapovjedi od 10. III. 1943. je dio područja Nezavisne Države Hrvatske, koji je ucrtan u priloženoj karti, njemačko operativno područje.
Zapovjednik njemačkih četa u Hrvatskoj je nosilac izvršne vlasti na tom području.

2.) Hrvatsko državno vodstvo se s time suglasilo i imenovalo za obseg operativnog područja.

„GLAVARA GRAĐANSKE UPRAVE“

u smislu zakona od 18. I. 1943, privitog kao prilog 2.

Glavar građanske uprave podređen je Zapovjedniku njemačkih četa u Hrvatskoj i vezan na njegove upute, — On je odgovoran, da mjere, koje bude poduzela građanska uprava na operativnom području, bude u skladu s vojnim potrebama (izp. prilog 3 Obće smjernice o rukovođenju izvršne vlasti“).

3.) Provedba izvršne vlasti u nenačelnim pitanjima prenosi se ovime na Zapovjednika osiguravanih područja. U slučaju njihove odsutnosti preuzima Zapovjednik njemačkih četa u Hrvatskoj izvršnu vlast i u nenačelnim pitanjima.

Lüters[2], v.r.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 23/5-23, k. 184. Prevod je izvršen u ustaško-domobranskoj komandi.

[2] Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj

BR. 269

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 22 MARTA 1943 GOD. O NEPRISTAJANJU SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ DA UČESTVUJE U OPERACIJAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU NEVESINJA, I MOLBA DA SE POJAČAJU TRUPE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA[1]

V. P. 10, 22 marta 1943 — XXI

SS divizija je dobila od svoje komande jedno saopštenje Sati 15 — Pukovnik Cigliana (VI armij. korpus) javlja: sljedećeg sadržaja:

„Trupama te divizije potreban je odmor i određene su za druge zadatke. Zbog toga nije moguća nikakva šetnja prema Nevesinju kako je bilo zatraženo“.

Zbog ove neizvršene intervencije bilo je dato naređenje da se zauzme defanzivni raspored radi zaštite Mostara. Uslijed situacije koja nastaje južno od Nevesinja i Gacka i u vezi sa stanjem bataljona u okolini Mostara, od kojih neki nemaju ni 300 ljudi, Komanda armijskog korpusa traži, da joj se pošalju druge jedinice za pojačanje. U vezi s ovim traženjem saopštavam ovlašćenje za prihvatanje jednog njemačkog bataljona u Ljubuškom da bi se oslobodio jedan bataljon div. „Messina“.

U vezi s mojim pitanjem o situaciji partizanskih trupa i neredovnih formacija koje su sarađivale s nama, dobio sam utisak da Armijski korpus malo zna: „danas nije bilo pritiska od strane partizana, ali se ne zna gdje su i kamo su se uputili“.

Sinoć su u Nevesinju bili ljudi Jevđevića: ne zna se današnja situacija.

Jedan dio četničkih formacija spustio se južno od Nevesinja, glavnina se uputila prema istoku.

U vezi s današnjim traženjem generala Piccini, preporučio sam najekonomičniju upotrebu avijacije, zbog poteškoća u snabdijevanju gorivom i trošenja motora.[2]

---

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Sa lijeve strane dokumenta general Robotti je napisao, crvenim mastilom, sljedeću primjedbu: „Primieri, ja želim mnogo da insistiram kod Diesnera, ako ne budem mogao večeras, možete Vi sutra, objasnivši mu moje razočarenje, jer sam se nadao da u momentu privremene krize, sa 20.000 Nijemaca pred Mostarom, nekoliko njemačkih bataljona moglo nam je biti dodijeljeno. U sličnoj situaciji ja bih to učinio. Recite to. 22 III m.”

BR. 270

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 22 MARTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA DRUGI BATALJON 260 ITALIJANSKOG PJEŠADISKOG PUKA, RASPOREDU GRUPE SCOTTI I ODBRANI MOSTARA[1]

EB

Datum i čas { otpreme: 22. 3. 43, 12,20
prijema: 22. 3. 43, 18,55

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4693
Stiglo 22 marta 1943

OD VI ARMISKOG KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4302/op.

Neprijatelj je noćas snažno napao II/260-og pješadiskog u zoni kote 1071 (Nevesinje RH—BF) prisiljavajući ga na povlačenje pravcem Kuti (QO—BD), uz gubitke.[2] Poslato je pojačanje moje rezerve I/25-og pješadiskog. General Gherzi na licu mjesta da bi razmotrio situaciju. Crnogorci napustili Nevesinje sa pukovnikom Stanišićem, da bi se, kako izgleda, vratili u Crnu Goru.

Grupa Scotti raspoređena s obje strane puta u zoni Velagići (RK—AR). Njeni bataljoni[3] 55 pješadiskog puka umorni. Ovlastio sam Komandu sektora Mostar da od dva stvori jedan bataljon koji će biti uspješna formacija, dobro svrstana.[4] Svi postojeći bataljoni u zoni jaki su oko 300 ljudi i oprobani.

Ustanici, većinom Hercegovci, aktivno šire propagandu, što bi moglo da dovede do analogne situacije od prošle godine,

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

[2] Napad su, vjerovatno, izvršile jedinice Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 110, 119 i 272.

[3] Prvi i Drugi bataljon Pedeset petog pješadiskog puka. Vidi dok. br. 239.

[4] O gubicima Grupe Scotti vidi u dok. br. 262.

sa ugrožavanjem zone Bileća — Trebinje — dolina Trebišnice odakle je VI arm. korpus uzeo četiri bataljona „Marche“ sada raspoređena u sektoru Mostar.

Poslao sam kod SS načelnika operativnog odjeljenja u vezi s poznatim učešćem, tražeći i neposredno preventivno raspoređivanje dva njemačka bataljona umjesto kolone Scotti, koja ima potrebu da se oporavi i da formira rezervu u Mostaru. Ako to ne postignem[5], naredio sam da sektor Mostar zauzme defanzivni raspored istočno od Neretve, u zoni Podgorani, Oštra Gl., Polkno[6], Radetina Gomila, Šipovac, Vranjevići obrazujući rezervu. Bilo bi međutim, zgodno izvršiti veliku koncentraciju snaga oko ustaničke mase koja operiše u zoni Glavatičevo—Mostar—Nevesinje—Gacko—Kalinovik, da bi se dejstvovalo koncentrično u cilju eliminisanja iste.

General Piazzoni

BR. 271

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 22 MARTA 1943 GOD. O ODGOVORU SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ DA NE MOŽE UČESTVOVATI U OPERACIJAMA NA LIJEVOJ OBALI NERETVE[1]

EB

Datum i čas { otpreme: 22. 3. 43; 15.30
prijema: 22. 3. 43; 18.55

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje
Br. 4694
Stiglo: 22 marta 1943

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG KORPUSA

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4310/op.

Komandant SS divizije, u vezi s dogovorom o poznatoj intervenciji sa njegovim trupama, javio je da ima slijedeće naređenje od komandanta njemačkih snaga u Hrvatskoj. Počinje: Trupama te komande potreban je odmor, a određene su i za

[5] O odgovoru SS divizije „Prinz Eugen” vidi u dok. br. 271.

[6] Pločno

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

druge zadatke, pa zbog toga nije moguće napraviti neke šetnje prema Nevesinju kako je bilo traženo. Završava.[2]

Zbog toga sam naredio na sektoru Mostar preuzeti odbranbeni raspored sa raspoloživim snagama, o kome moj telegram 4302/op.[3]

Uslijed neučešća savezničkih trupa i uslijed prilika u bataljonima sektora Mostar koji su prisiljeni da budu u operacijama već preko mjesec dana, i u vezi sa situacijom u zoni jugoistočno od Nevesinja, ukazujem na potrebu šiljanja drugih odreda kao pojačanja od strane te Komande.

General Piazzoni

BR. 272

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 22 MARTA 1943 GOD. O PRODIRANJU JEDINICA NOV U HERCEGOVINU I POVLAČENJU ITALIJANSKO-ČETNIČKIH JEDINICA[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 23/3/43, 1.30

OD VI ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE
SUPERSLODI — Operativno odjeljenje
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
XIV ARM. KORPUSU
XVIII ARM. KORPUSU
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4702
Stiglo 23 marta 1943-XXI

Br. 4345/Op.

Izvještaj od 22 marta u 18 časova

Aktivnost ustanika:

Partizanske snage, o kojima je javljeno u izvještaju od juče, 21 marta, težeći još uvijek prema Mostaru, šire se u pravcu jugoistoka i istoka.

[2] O nastojanju italijanskih komandi da njemačke jedinice učestvuju u operacijama na području Nevesinja vidi u dok. br. 252, 257, 261, 265, 266 i 274.

[3] Vidi dok. br. 270.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

Nevesinje, Krekovi (Nevesinje SN—SP—AV) i Kifino Selo (SP—AT) izgleda da su zauzeli ustanici, koji su isturili odrede prema Fojnici (Gacko TR—AP).[2] Neke grupe izgleda da su viđene i u Divinu (Nevesinje TI—AD).

Javlja se da su druge formacije iz Oblja (Gacko TN—BD) u pokretu prema Kalinoviku.[3]

SEKTOR MOSTAR:

U noći između 21 i 22 marta, bataljon III/260 pješadiskog puka, raspoređen na koti 1071 (Nevesinje RN—BF) sa zadatkom da zatvori prilaze sa prijevoja Prijevorac (RH—BF), koji je još juče zauzeo protivnik, bio je napadnut jakim snagama od strane partizana, koji su ga prisilili da se povuče na kotu 745 na Šljemenu (QO—BF). Protivnički gubici su znatni, ali neutvrđeni. O našim gubicima nije još javljeno.[4]

Nema vijesti o koloni Costretti[5] na prijevoju Zastolje (RH—BH) i o koloni Scotti raspoređenoj s obje strane druma Mostar—Nevesinje, između kote 988 (RM—AT), kote 1007 i kote 1004 (RM—AR).

U toku je malo pomjeranje naših bataljona u cilju zauzimanja povoljnijeg odbranbenog rasporeda za zaštitu Mostara.

Formacije M. V. A. C. koje operišu u zoni Nevesinje pomjerile su glavninu u pravcu Kalinovika; neki odredi koji su ostali u dodiru sa ustanicima u Nevesinju povukli su se južno od pomenutog mjesta.

Stanišićeve formacije, nakon što su imale mnogo nestalih, povukle su se prema drumu Gacko—Bileća, raspoređivši se između Stepena (Gacko UO—AF) i Meke Grude (TR—AB).

SEKTOR „MESSINA":

Pri izviđačkom upadu u zonu Pasičina (Mostar LI—AL), Staševica (LI—AL) naše jedinice, pojačane sa M. V. A. C., sukobile se s partizanskim grupama. Protivnički gubici nisu utvrđeni. Naši: 1 mrtav, jedan M. V. A. C. ranjen.

---

[2] Pomenuta mjesta oslobodile su Četvrta proleterska i Peta crnogorska NOU brigada. Vidi dok. br. 110, 116 i 119.

[3] Odnosi se na Drugu proletersku brigadu Druge proleterske divizije.

[4] Napad su vršile jedinice Desete hercegovačke NOU brigade. O gubicima italijanskih jedinica vidi u dok. br. 287, a o borbi u dok. br. 119.

[5] Sastav ove kolone: Prvi i Drugi bataljon Dvadeset šestog pješadiskog puka i dva bataljona 259 pješadiskog puka.

SEKTOR „MARCHE":

Završeno je evakuisanje poslijednjih elemenata koji su ostali u Gacku.[6]

SEKTOR KOTOR:

Redovna djelatnost.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

Mnogobrojna oružana izviđanja i veza sa našim trupama između doline Neretve i druma Mostar—Nevesinje—Gacko.

Bombardovana su mjesta koja su zauzeli partizani, obasute su malim bombama i mitraljirane oružane grupe, komora i stoka.

Ukupno su izvedene tri akcije bombardovanja, dvije obasipanja malim bombama i više akcija mitraljiranja.

Garnizon Konjic triput je snabdijevan odjećom vazdušnim putem.

Vedro.

GENERAL PIAZZONI 20002203

8 kopija:

— 1 kopija za Ekselenciju
— 1 kopija za Načelnika štaba
— 1 kopija za Pomoćnika načelnika štaba
— 2 kopije za Operativno odjeljenje
— 1 kopija za Obavještajno odjeljenje
— 1 kopija za Komandu kr. karabinjera
— 1 kopija za Telegrafsko odjeljenje

---

[6] Uplašeni od prodiranja jedinica Treće NOU divizije poslije oslobođenja Nevesinja, četnici su napustili Gacko iako ovo mjesto nije bilo napadnuto.

BR. 273

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 22 MARTA 1943 GOD. O POVLAČENJU ČETNIKA SA PODRUČJA KALINOVIKA I O IZDATOM NAREĐENJU DIVIZIJI TAURINENSE ZA POSJEDANJE POLOŽAJA U DOLINI DRINE[1]

Predmet: V. P. 10, 23-3-1943-XXI, 14.40

TELEGRAM

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4799
Stiglo 23-3-43

Br. 4354/Op.

Telegram primljen od Trupa u Crnoj Gori.

Počinje:

„1909/Op. — Novosti od 22 marta u 19 časova.

SEKTOR „TAURINENSE": Oficir VI arm. korpusa iz Kalinovika obavještava da se četnička komanda povukla ka Foči uslijed nadmoćnog pritiska ustanika.[2]

Naređeno je diviziji „Taurinense" da preuzme koordinaciju akcije i odbranu Drine i da preduzme mjere za snabdijevanje četničkih formacija u potrebnoj mjeri, srazmjerno snagama koje su na raspoloženju. i da sarađuje u tom smislu. — General MENTASTI". — Završeno.

Kopije: VI arm. korp. 08502303

1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Pomoć. nač. štaba
1 Obavještajnom odjeljenju
2 Operat. odjeljenju
1 Komandi kr. karab.
1 Odjeljenju telekomunikacija

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] O borbama Druge proleterske divizije na području Kalinovika vidi u dok. br. 113, 115 i 118.

BR. 274

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 23 MARTA 1943 GOD. O PONOVNOM ODBIJANJU NIJEMACA DA UZMU UČEŠĆA U OPERACIJAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

Operativno odjeljenje uputilo kopiju Obavješt. od.

TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4752
Stiglo 23. 3. 43

OD MOTORNOG BRODA „ABBAZIA“[2]

SUPERSLODI ZA GEN. PRIMIERI-a

Br. 001

1) Nijemci ponovo odbili.[3] Sve mogućno riješiti našim sredstvima (učešćem poznatih dvaju bataljona XVIII armij. korpusa, samo ako je potrebno), potsjetivši Piazzoni-a[4] da sa 40.000 ljudi Armij. korpusa (ako su upotrijebljeni razumno) može da riješi situaciju.
2) U pogledu reorganizovanja ljudi Hromoga[5] stvar se dobro razvija; međutim, bolje je ne računati pretjerano sa reorganizovanima i iskoristiti priliku da se započne, oprezno i tamo gdje je moguće, sa poznatom operacijom otklanjanja odnosnih posljedica.

General Robotti

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Na ovom brodu je povremeno boravio komandant Superslode.

[3] Riječ je o molbi italijanskih komandi da njemačke jedinice učestvuju u operacijama protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve i na području Nevesinja. Vidi dok. br. 266 i 275.

[4] General Piazzoni, komandant italijanskog Šestog armijskog korpusa

[5] Odnosi se na Dobrosava Jevđevića, delegata četničke Vrhovne komande, koji je održavao vezu sa italijanskim jedinicama.

BR. 275

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 23 MARTA 1943 GOD. DA NJEMAČKE TRUPE NE MOGU UČESTVOVATI U OPERACIJAMA ISTOČNO OD MOSTARA[1]

OTVORENI TELEGRAM

V. P. 10, 23 marta 1943-XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 4737. Njemačka glavna komanda za Jugoistok je potvrdila nemogućnost pristajanja na naše traženje da njemačke jedinice sudjeluju u operacijama u zoni istočno od Mostara. U vezi s tim, naredio sam da se hitno pošalje 73 legija crnih košulja „Sassari“, za čiju upotrebu potvrđujem ograničenja iz tačke druge mog telegr. 4710. Dodajem da ne mogu dati nikakvo drugo pojačanje i da se, zbog toga, taj Armijski korpus mora isključivo pouzdati u svoje sadašnje snage.[2]

General Robotti

Viša komanda oruž. snaga „Slov.-Dalm.“

V. P. 10, 23 marta 1943-XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 20 D/3).

[2] Vidi dok. br. 274.

BR. 276

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 23 MARTA 1943 GOD. O PRIPREMAMA ČETNIKA ZA NAPAD NA JEDINICE NOV U NEVESINJU[1]

V. P. 10, 23 marta 1943-XXI
18 časova

OD KOMANDE SUPERSLODE

MOTORNOM BRODU „ABBAZIA“[2]

Br. 4753 op.

Pukovnik Cigliana — VI armijski korpus — javlja da je dan miran.

Nikakva precizna vijest o pokretima partizana. Ima se utisak da oni namjeravaju ići prema istoku i jugoistoku (Crna Gora).

Crna Gora je obaviještena. Hromi[3] je već sakupio 3500 svojih, prilično u redu, u zoni Blagaj, znači pod našom kontrolom, i s njima namjerava sutra ili prekosutra napasti na Nevesinje.[4] Preporučio sam da izdrže sa vlastitim sredstvima i da što ekonomičnije upotrijebe dva bataljona crnih košulja koje će ustupiti XVIII armijski korpus, a za koje je već danas (u vezi s direktivama Ekselencije) dato naređenje da se pošalju. Krenuće prekosutra, 25 marta. Njihova upotreba je vezana za obalske predjele, gdje bi morali osloboditi druge odrede VI armijskog korpusa.

General **Primieri**

Operativnom odjeljenju
Informativnom „
Dežurnom oficiru ... na znanje.

23 mart 1943-XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Na pomenutom brodu povremeno je boravio komandant Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija” general Robotti.

[3] Odnosi se na Dobrosava Jevđevića koga su Italijani nazivali Hromi zbog jedne kraće noge.

[4] Napadajući u tri kolone, uz potporu italijanskih tenkova i artiljerije, četnici su zauzeli Nevesinje 26 marta uveče. Vidi dok. br. 135.

BR. 277

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 23 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI I DOLINI NERETVE[1]

POVJERLJIVO

Sjedište, 24. 3. 43

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 556/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4832
Primljeno 25 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

23. III. 43: DNEVNI IZVJEŠTAJ:

Hrvatska: Vrijeme vedro i sunčano.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj:

714. pješ. div.:

Pri naknadnom čišćenju PETROVE GORE kod neprijatelja 14 mrtvih. Neznatan plijen. Južno od SANSKOG MOSTA, uz potpomaganje vazduhoplovstva, odbačena je jedna banda iz utvrđenih položaja na jug.[2] Kod neprijatelja 17 mrtvih. Za popunu brojnog stanja lovačke divizije stiglo 50 oficira i 561 vojnik.

718. divizija:

Komunisti sa prostora južno od KONJICA odmaršovali. Sopstvene snage koje su bile prodrle do na 10 km južno

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).
[2] Vjerovatno se odnosi na jedinice Šeste krajiške NOU brigade.

od KONJICA povučene su nazad. U borbama južno od KONJICA kod neprijatelja još 43 mrtva.

SS-divizija:

Bez naročitih događaja.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

BR. 278

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 23 MARTA 1943 GOD. O POVLAČENJU ČETNIKA IZ KALINOVIKA U FOČU[1]

TELEGRAM

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

Datum i čas { otpreme / prijema 23 mart 1943, 23.25

Br. 4390/op. Noć mirna.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4766
Stiglo 24 marta 1943

U toku pokret radi odbranbenog rasporeda na sektoru Mostar.

Komanda crnogorskih trupa javlja da se, uslijed pritiska ustanika, četnička komanda iz Kalinovika povukla u Foču.

U Granicama (Dubrovnik RQ—GM) patrola od oko 20 partizana, sa 2 puškomitraljeza, razoružala je patrolu antikom. dobrovoljaca koja je čuvala most na Trebišnici.[2]

Upućen oklopni voz.

General Piazzoni 12002303

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Ovu akciju vjerovatno je izvršio bataljon „Sloboda".

BR. 279

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 23 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema: 24/3/1943,2.

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4762
Stiglo 24 marta 1943-XXI

Br 4391/Op.

Izvještaj od 23 marta 1943-XXI u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Iz pouzdanih obavještenja proizlazi da se u zoni sjeverno od Nevesinja nalaze dvije partizanske brigade, koje su identifikovane kao Četvrta pod komandom Save Kovačevića i Peta crnogorska pod komandom Jučevića.[2]

Jedna druga brigada izgleda da je otišla iz Nevesinja prema jugu sa vjerovatnom namjerom da krene iz Berkovića (Nevesinje SL—SN—AI) prema istoku.[3]

U zoni južno od Konjica — G. Bjela ima još partizanskih odreda, a drugi su primijećeni od naše avijacije u zoni Zimlje (RK—RM—BH—BF).[4]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Kod Nevesinja su bile Četvrta proleterska (crnogorska) brigada pod komandom Radovana Vukanovića i Peta crnogorska NOU brigada, pod komandom Save Kovačevića.

[3] Odnosi se na Desetu hercegovačku brigadu koja se nalazila kod Odžaka. Vidi dok. br. 119.

[4] Južno od Konjica, u to vrijeme, položaje su držale jedinice Treće krajiške brigade, a u zoni G. i D. Zimlje jedinice Prve dalmatinske NOU brigade.

Naša avijacija primijetila je jake grupe sa komorama sjeverno od Nevesinja i u zoni Bukovica (SI—AP) i Žiljevo (SL—AR), što potvrđuje kretanje prema jugu jednog dijela partizana, o kojima su obavještajci već javili.

Jevđevićev front javlja nadalje o partizanskim grupama u zoni Hrgud (RM—RO—RQ—AI—AF) i Berkovići (SL—SN—AI).[5]

— Druge formacije neodređene jačine zapažene su u pokretu iz Kifinog Sela (SP—AT) prema Fojnici (Gacko TR—AP).[6]

SEKTOR „TAURINENSE":

Javlja da se zbog prejakog partizanskog pritiska četnička komanda povlači iz Kalinovika prema Foči (Sarajevo VQ—BN).[7]

SEKTOR MOSTAR:

Nije bilo partizanske djelatnosti u zoni Zimlje — Zastolje (Nevesinje RH—RK—BH) i ispred rasporeda s obje strane druma Mostar—Nevesinje, koji je spomenut u izvještaju od juče, 22 marta.

Naše jedinice koje su izviđale u zoni Čelopek (RK—BL), Hansko Polje (RK—BL), s obje strane druma za Nevesinje, nisu došle u dodir sa partizanima.

Od juče, 22 marta, do danas, 23 marta, 25 partizana došlo je u naše linije, donijevši propagandni letak koji su naši avioni bacili prošlih dana.

Mješovita kolona II/260 pješadiskog puka i Popovićeve V. A. C. formacije, koje operišu u zoni Konjic — Bjela, vratile su se u Mostar u toku današnjeg dana.

Stanišićeve crnogorske formacije još su na položajima naznačenim u jučerašnjem izvještaju.[8]

U toku je premještanje Kurešovih V. A. C. formacija da bi dostigle Divin (Nevesinje TI—AD) i Gacko.

SEKTOR „MESSINA":

Redovna djelatnost.

---

[5] Na pomenutoj prostoriji vjerovatno je dejstvovao bataljon „Sloboda".

[6] Oko Kifina Sela, u to vrijeme, nalazila se Četvrta proleterska brigada. Vidi dok. br. 119.

[7] O razbijanju četnika kod Kalinovika vidi opširnije u dok. br. 113, 115, 118, 273, 327, 337 i 339.

[8] Vidi dok. br. 272.

SEKTOR „MARCHE":

Jutros 23 marta, u 6 časova, oko 20 partizana sa automatskim oružjem napalo je i razoružalo stražu V. A. C. kod mosta Granice (Dubrovnik RQ—GM), koja se sastojala od deset naoružanih ljudi, snabdjevenih jednim puškomitraljezom. Zatim su napadači krenuli duž željeznice pravcem Sedlari (RO—GM). U toku je izviđanje zone.

SEKTOR KOTOR:

Redovna djelatnost patroliranja i izviđanja.

U zoni Mrčevac (Kotor VM—EU) pronađeno je stotinu metaka za puške „Slaco".

VAZDUŠNA DJELATNOST:

Uspostavljena je veza kolone u dolini Neretve sa Mostarom.

Mnogobrojna oružana izviđanja izvedena su u dolini Neretve i sjeverno od druma Mostar—Nevesinje—Gacko.

Obasute su malim bombama i mitraljirane protivničke grupe, komora i stoka u ravnici kod Nevesinja.

Izvedeno je, u pet akcija, bombardovanje položaja zauzetih od partizana, a naročito bunkera u Nevesinju, od kojih je jedan bio pogođen bombom od 50 kg.

Protivavionska vatra pogodila jedan avion, ali ne teško.

Vedro.

General Piazzoni

Kopije:

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
1 za Obavještajno odjeljenje
2 za Operativno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera
1 za Telegrafsko odjeljenje

BR. 280

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 24 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA I RASPOREDU NEKIH NJEMAČKIH JEDINICA[1]

25. III. 1943

Povjerljivo

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU PRI KOMANDI SUPERSLODE

Br. 559/43 povjerljivo

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4872
Stiglo: 25 marta 1943

KOMANDI SUPERSLODE — OPERAT. ODJELJENJE
KOMANDI SUPERSLODE — OBAVJEŠT. ODJELJENJE

Sjedište

Dnevni izvještaj od 24 marta 1943

Hrvatska: Vrijeme: vedro, sunčano.

714 divizija:

Hrvatsko čišćenje Petrove Gore nastavlja se sa uspjehom. 24 neprijatelja mrtva. Sukobi na sjeverozapadu i jugozapadu od Prijedora.[2] 30 mrtvih neprijatelja.

718 divizija: Nikakav dodir s neprijateljem. Taktičke grupe („Kampfgruppe“) raspršene. Grenadirski 738 puk, pojačan, preuzeo osiguranje zone Grabovica—Rama—Konjic. 750 puk u maršu u zoni Kiseljak (28 km na zapad-sjeverozapad od Sarajeva).

SS divizija: Nikakav naročit događaj, motorizovano izviđanje duž puta Mostar—Jablanica.

Komandant Jugoistoka

za tačnost prepisa:
poručnik
Drechsler

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

[2] Odnosi se na borbe protiv jedinica Četvrte NOU divizije.

BR. 281

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 24 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI[1]

KOPIJA TELEGRAMA

Datum i čas { otpreme 24. 3. 1943-XXI, 21.30
prijema 24. 3. 1943-XXI, 23.50

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4445/Op.

Br. 4815
Stiglo 25 marta 1943-XXI

Izvještaj od dana 24 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

— Avijacija je ustanovila postojanje partizanskih grupa sa komorama u zoni Nevesinje i drugih grupa u pokretu iz ovog mjesta prema jugu pravcem Berkovići (Nevesinje SL—SN —AI).[2]

— Druge jače grupe primjećene su danas poslije podne sjeveroistočno od Uloga, između Kovačića (Gacko TM—BF), Piskavica (TN—BF) i Trešnjevice (Nevesinje TI—BH).[3]

— Na drumu za Fojnicu (Gacko TR—AP) primijećeni su odredi sa komorom.

— Iz svih ovih konstatacija može se zaključiti da se masa partizana povlači prema istoku, prvenstveno u pravcu Kalino-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Na području Nevesinja nalazile su se jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 119.

[3] Položaje u pomenutim mjestima vjerovatno je držala Šesnaesta brigada Sedme NOU divizije. Vidi dok. br. 123.

vika kao i u pravcu Gacka, mada se ne može isključiti da grupe, takođe jake, koje su u pokretu južno od Nevesinja imaju namjeru da se ustave u zoni Hrgud (Nevesinje RM—RO—RQ—AI—AF), Berkovići.

— U predjelu Prijevorac (RH—BF) i Zimlje (RK—RM—BH—BF—BD) avijacija je primijetila odrede čija snaga nije velika.[4]

SEKTOR „MOSTAR":

— Nema ništa važno da se javi sa fronta raznih rasporeda.

— Naše patrole koje su poslane u noćno izviđanje u zonu na koti 1071 (RH—DF) nisu ustanovile prisutnost partizana.

— U toku je povratak, na kamionima, naših trupa iz garnizona Konjic, sa prekrcavanjem u Aleksin Hanu (Prozor PI—BU) iz njemačkih kamiona na naša automobilska sredstva.

SEKTOR „MESSINA":

— U toku je čišćenje zone Plana (Mostar MH—MK—AF) i Desne (NH—NK—AD).

SEKTOR „MARCHE" I „KOTOR":

— Redovna djelatnost.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

— Izvedena su oružana izviđanja u ravnici Nevesinja i na pravcima Gacko, Ulog—Kalinovik i Berkovići.

— Bombardovani su položaji i mjesta koje su partizani zauzeli, i mitraljirane su naoružane grupe, komora i stoka u kretanju u ravnici Nevesinja.

— Ukupno je izvedeno 10 akcija bombardovanja i 3 akcije mitraljiranja.

— Svuda je bilo intenzivno protivavionsko dejstvo, koje je pogodilo 4 aviona bez posljedica.

Nebo je vedro.

General Piazzoni

Kopije: 1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika Štaba
1 za Obavještajno odjeljenje
2 za Operativno odjeljenje
1 za Telegrafsko odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera

---

[4] Odnosi se na jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 119.

BR. 282

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 24 MARTA 1943 GOD. O POKRETU ČETNIKA SA SEKTORA BLAGAJA RADI NAPADA NA NEVESINJE[1]

Datum i čas { otpreme: 24. 3. 1943, 20.40
prijema: 24. 3. 1943, 22.45

KOPIJA TELEGRAMA

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 4447/op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4820
Stiglo 25. 3. 43

Javljam da će formacije antikomunističkih dobrovoljaca, oko 3500 naoružanih, preuređenih i razvrstanih, krenuti noćas u 3 kolone iz zone Blagaj (Nevesinje QM—AR) prema istoku, s obje strane puta u pravcu Nevesinja.[2]

General Piazzoni

Kopije: 1 Načel. štaba
1 Pom. nač. štaba
2 Operat. odjeljenju

---

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Četnici su zauzeli Nevesinje 26 marta. Vidi dok. br. 135, 287, 291 i 299.

BR. 283

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 24 MARTA 1943 GOD. O PRETRPLJENIM GUBICIMA PRILIKOM NAPADA JEDINICA NOV NA ITALIJANSKE SNAGE KOD ZASTOLJA[1]

KOPIJA TELEGRAMA

Datum i čas { otpreme 24. 3. 1943-XXI, 20.40
prijema 24. 3. 1943-XXI, 22.45

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA —
OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 4823
Stiglo 25 marta 1943-XXI

Br. 4449/Op.

Naši gubici, javljeni u izvještajima br. 4145 od 19 ovog mjeseca[2] i br. 4266 od 21 ovog mjeseca,[3] nakon utvrđenja jesu sljedeći: mrtvih 22 umjesto 18, među njima 4 oficira, čija su imena već javljena; ranjenih 53 umjesto 30.

Potvrđeni su gubici od 6 mrtvih, 35 ranjenih među njima jedan oficir — potporučnik Gaetano ARRIGONI umjesto 50.

ŠESTI ARM. KORPUS[4]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Vidi dok. br. 247.
[3] Vidi dok. br. 260.
[4] Niže se nalazi paraf pukovnika Zanussi-a, pomoćnika načelnika štaba Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija".

BR. 284

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 24 MARTA 1943 GOD. O RASPOREDU NJEMAČKIH JEDINICA NA PODRUČJU GORAŽDA I O JAČINI ČETNIKA KOD USTIKOLINE I U FOČI[1]

TELEGRAM

Operativno odjeljenje
Upućena kopija obavješt. odjeljenju i Odjelj. telekomunikacija

Datum i čas { otpreme: 25. 3. 43 XXI, 13.00
prijema: 25. 3. 43 XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4868
Stiglo 25 marta 1943-XXI

Br. 4450/Op.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.

Počinje.

Br. 2001/Op.

Novosti od 24 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

Komandant 4. alpiskog uhvatio vezu sa formacijom njemačkih i hrvatskih trupa u Goražde.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

Situacija njemačkih snaga u Goraždu:

Prvi batalj. sa bater. u Kopačima i Ustiprači,[2] 1 inž. četa i baterija u Goratini,[3] komanda puka.

Uspostavljena je telefonska veza između italijanskog i njemačkog garnizona.

Njemačka komanda je tražila od svoje komande da se izvrši vazdušno izviđanje zone Kalinovik.

Saopštava da je uhvatio radioemisiju iz Moskve koja naređuje komunističkim snagama da odu u Albaniju.

Situacija nacionalističkih formacija:

250 ljudi sjeverno od Ustikoline, 150 ljudi nadzire put i prugu Ustikolina — Foča, u Foči 4500 četnika dijelom došlih iz Bosne a dijelom iz Crne Gore.

U toku je preuređenje.

Vazdušnim izviđanjem nisu osmotreni ustanici niti južno od Gacka niti u zoni Kalinovik.

SEKTOR PODGORICA:

Između 22.45 i 22.55 časova, avion nepoznate narodnosti, dolazeći iz Albanije, nadletio je zonu Podgorica udaljivši se prema jugu.

General MENTASTI. Završeno.

VI arm. korp.

---

[2] Odnosi se na Prvi bataljon 749 puka 717 pješadiske divizije. Vidi dok. br. 258.

[3] Vjerovatno Goražde

BR. 285

NAREĐENJE ITALIJANSKE VRHOVNE KOMANDE OD 25 MARTA 1943 GOD. ZA DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA O TRAŽENJU DOBROSAVA JEVĐEVIĆA, DELEGATA DRAŽE MIHAILOVIĆA, DA NIJEMCI PRUŽE POMOĆ ČETNICIMA U BORBI PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU NEVESINJA[1]

ŠIFROVANI TELEGRAM

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4833
Stiglo: 25 marta 1943

OD VRHOVNE KOMANDE

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

Br. 21381/op.

24 mart 1943 čas. 23,30

Odjeljenje Ministarstva spoljnih poslova za vezu s tom Višom komandom saopštilo je sljedeće. Počinje:

„S obzirom na tešku opasnost za Nevesinje, Jevđević je zatražio od Nijemaca, preko naših vojnih komandi, da hitno pošalju pomoć. Na taj način će njemačke trupe preći na lijevu stranu Neretve, gdje su ih pozvali četnici, protivno nedavnim sporazumima Robotti-Lüters".

Molim najbrže poslati razjašnjenja u vezi s ovim što je gore javljeno.[2]

General Ambrosio

Komanda Superslode
V. P. 10, 25 marta 1943
Dešifrirao: major Manfreda kap. Paladino[3]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7). Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

[2] O molbi Dobrosava Jevđevića da Nijemci pruže četnicima pomoć vidi u dok. br. 252 i 286.

[3] Ispod ovoga, pukovnik Zanussi, pomoćnik načelnika Superslode, napisao je crnom olovkom, na italijanskom jeziku, sljedeće: „Njemačku pomoć smo tražili mi na osnovu našeg procjenjivanja situacije, a svakako ne zbog toga da bismo bili posrednici između Jevđevića i Nijemaca".

4833

25 MAR 1943

TELESCRITTO CIFRATO

DA COMANDO SUPREMO

AT SUPERLODA

N° 21381/OP li 24 marzo 1943 ore 23,30

Nucleo collegamento Ministero Esteri con codesto Comando Superiore habe comunicato quanto segue. Comincia:

" Data grave minaccia su Novesinje, Jevdevic ha fatto chiedere ai tedeschi tramite nostri comandi militari di mandare aiuti urgenza. In tal modo truppe tedesche passeranno alla sinistra Narenta chiamatevi dagli stessi cetnici et contrariamente recenti accordi Robotti - Luethers . "

Prego trasmettere massima urgenza chiarimenti in merito et quanto sopra segnalato.

Generale AMBROSIO

Comando Superaloda
P.M.10, li 25 Marzo 1943
Decifrato da: Magg. Manfredo-Cap. Paladino

46

Fotokopija dokumenta br 285

BR. 286

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 25 MARTA 1943. GOD. O ZAHTJEVU DOBROSAVA JEVDEVIĆA DA NIJEMCI PRUŽE POMOĆ ČETNICIMA U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU NEVESINJA[1]

ŠIFROVANI TELEGRAM

V. P. 10, 25 marta 1943 — XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VRHOVNOJ KOMANDI

Br. 4833 prot.

Odgovor šifrovanom telegramu 21381 op. od 24 tek. mj.[2]

Tačno je da je Jevđević, s obzirom na malo zalaganje formacija Antikomunističke dobrovoljne milicije i crnogorskih odreda, a nalazeći se pred napredovanjem partizana prema Nevesinju, urgirao kod komande VI armijskog korpusa slanje njemačke pomoći, osim italijanske. To traženje međutim nije (kažem nije) bilo dojavljeno njemačkim komandama.

General Robotti

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Vidi dok. br. 285.

BR. 287

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 25 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema 26/3/43, 1.30

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4878
Stiglo 26 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Br. 4498/Op.

Izvještaj od 25 marta 1943 u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Nastavlja se kretanje partizanskih masa prema istoku, u pravcima koji su navedeni u izvještaju od juče, 24 ovog mjeseca.[2] Vijesti iz četničkog izvora javljaju o pojavi otprilike 200 partizana u zoni Vranjska (Nevesinje SP—AB) i u mjestima Dola (Dubrovnik SP—GU), Žrvanj (SN—GU) i Zvijerina (TI—GU), gdje im se navodno, jedan dio stanovništva pridružio.

Izviđanja su u toku.

SEKTOR MOSTAR:

Naše jedinice i odredi M. V. A. C., zauzeli su juče poslije podne, 24 marta, prijevoj Prijevorac i kote 1384, 1266 (RH—BF).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Vidi dok. br. 281.

Patrole III/26 puka prilikom izviđanja zone na koti 1071 (RH—BF) ubile su jednog partizana, a jednog zarobile.

Izviđački upad sa dvije pojačane čete sa prijevoja Zastolje u zoni Prekače (RK—BH). Naše jedinice, na koje je osuta vatra iz pušaka i automatskog oružja sa kote 908 (AL—BH) i sa padina jugoistočno od Čelopeka (RK—BL), reagovale su potpomognute od artiljerije. Nema gubitaka.

Saopštava se da gubici III/26 puka u noći između 21 i 22 marta na prijevoju Prijevorac (RH—BF) (vidi bilten 4345/Op od 22 marta)[3] iznose 6 mrtvih, među njima potporučnik Manica Ezio; patrola, o kojoj je riječ gore, danas je sakupila leševe tog oficira i 4 vojnika; jedan je nestao, a 25 ranjeno, među njima 7 oficira, čija se imena saopštavaju posebno.

Utvrđeno je da gubici nanijeti protivniku na prevoju Zastolje od strane bataljona „Bergamo", u borbi u toku noći 21 marta, iznose 43 mrtva. Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 40 pušaka, mnogobrojna municija i ručne bombe.[4]

Kolone M. V. A. C. u pokretu iz zone Blagaj, o kome govori naš telegram 4447/Op od 24 marta,[5] stigle su danas do Paljeda[6] (Nevesinje RO—AR). Napredovanje se nastavlja uz protivnički otpor koji ga ometa.[7]

Sjeverna kolona (Popović),[8] nakon što je izdržala borbu oko Ajelova[9] (RO—AT), zauzela je 25 marta poslije podne kotu 1754 (RQ—AV).

Južna kolona (Vidačić)[10] stigla je sa isturenim odredima do zone Udrežnje (RQ—AP).

Naše trupe garnizona Konjic ponovo su ušle u Mostar, sem jednog odjeljenja koje je ostalo u Jablanici i koje će produžiti za Mostar čim mu to dozvoli stanje mosta kod Karaule (Prozor PL—BU).

SEKTOR „MESSINA":

Na Korčuli 19 marta uveče patrola kr. karabinjera, prilikom izviđanja naselja Blato (Kaca VQ—GU), ubila je jedno sumnjivo lice koje se na poziv da stane dalo u bijeg.

---

[3] Vidi dok. br. 272.

[4] O borbama Desete hercegovačke i Prve dalmatinske NOU brigade na pomenutom sektoru vidi u dok. br. 110 i 119.

[5] Vidi dok. br. 282.

[6] Paljev Do

[7] Sjeverozapadno od Nevesinja u ovo vrijeme držala je položaje Peta crnogorska NOU brigada. Vidi dok. br. 119.

[8] Milorad Popović

[9] Vjerovatno Jelova Gl.

[10] Kapetan Milorad Vidačić, komandant Trebinjske četničke brigade

SEKTOR „MARCHE":

Sinoć u 21.30 na stanici Kosijerevo (Trebinje UK—GK) jedna paklena mašina lako je oštetila jednu skretnicu. Promet je bio prekinut. Popravka je u toku.

SEKTOR KOTOR:

Redovna djelatnost.

Vazdušna djelatnost:

Izvedena su oružana izviđanja u predjelu sjeverno i s obje strane druma Mostar—Nevesinje—Gacko; uspostavljena je veza sa našim trupama i kolonama M. V. A. C. koje operišu u pravcu Nevesinja.

Izvedena su bombardovanja i mitraljiranja položaja i mjesta koja su zauzeli partizani, i radi podrške M. V. A. C.

Ukupno je izvedeno 9 akcija bombardovanja i mitraljiranja sa dobrim uspjehom.

Vedro.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za kr. karabinjere
1 za Telegrafsko odjeljenje

BR. 288

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 25 MARTA 1943 GOD. O RASPOREDU I JAČINI ČETNIKA NA PODRUČJU FOČE[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema: 27-3-43-XXI, 2.35

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

— 4503 Telegram primljen od Kom. Crna Gora.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4937
Stiglo 27 marta 1943-XXI

Počinje:

2020/Op.

Novosti od 25 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

— Kapetan Salatić,[2] komandant 1500 Bosanaca i Hercegovaca, izgleda namjerava da se odupre komunistima sarađujući sa garnizonom Foča, nezavisno od namjere kapetana Đurišića sa kojim su još sada pregovori u toku.
Snage Salatić koje se nalaze na uzvisinama na lijevoj obali Drine i snage Matović[3] razmještene na Miljevini p. (Sarajevo VH—BO) dostižu 2450 oružanih ljudi sa 5 puškomitraljeza, 5 mitraljeza, 1 minobacačem 81.
Gubici formacije Đurišić za vrijeme napada komunista na Kalinovik mogli bi se svesti na 27 mrtvih i 100 ranjenih. Gubici drugih formacija nisu utvrđeni ali svakako su ograničeni.
Mnogobrojni četnici prešli su neprijatelju, dok su drugi dezertirali u unutrašnjost.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/9).

[2] Danilo Salatić, ubijen u borbi prilikom povlačenja sa okupatorom 1945 godine.

[3] Milan Matović, komandant Fočanske četničke brigade

Pošto je izgubljen dodir s neprijateljem, nije moguće znati tačno da li ustanici iz Kalinovika namjeravaju da se upute u Foču ili ka ušću Pive u Taru. Jutros su se desili sukobi patrola u zoni Vratlo (Gacko UO—BL) i u zoni Miljevina (Sarajevo VH—BQ). Komunisti su zapalili most na Bistrici (UB—BN). Završeno.

GENERAL MENTASTI
VI arm. korp.

Kopije upućene:
1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pomoč. nač. štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Obavješt. odjeljenju

BR. 289

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 26 MARTA 1943 GOD. O NEMOGUĆNOSTI UPUĆIVANJA DIVIZIJE „SASSARI" U ITALIJU ZBOG TEŠKE SITUACIJE U HERCEGOVINI[1]

rzb.

ŠIFROVANI TELEGRAM V. P. 10, 26 marta 1943 — XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VRHOVNOJ KOMANDI

Br. 4860

Odgovor na telegram 21396/op. od 25 marta.

Za suprotstavljanje poznatoj situaciji na teritoriji VI armijskog korpusa, po prethodnim direktivama o kojima u telegramu te Vrhovne komande br. 21397/op od 25 tek. mj., bilo je potrebno otposlati iz XVIII u VI armijski korpus jedan puk i tri bataljona divizije „Bergamo" i čitavu legiju crnih košulja divizije „Sassari". Početak povratka u domovinu div. „Sassari" zavisi, zbog toga, od datuma kada zahtjevi VI armijskog korpusa budu dopustili da se izvrši vraćanje spomenutih snaga XVIII armijskom korpusu. Javićemo o novom planu pokreta čim bude moguće.

General Robotti

26 mart 1943 — XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

BR. 290

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 26 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI[1]

28. III. 1943 POVJERLJIVO

27 mart 1943

Njemački štab za vezu
pri
Višoj komandi oružanih snaga
„Slovenija-Dalmacija“

Pov. br. 567/43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
Operativno odjeljenje

Br. 4990
Primljeno 28 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“

— Operativno odjeljenje —
— Obavještajno odjeljenje —

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 26. III. 43

Hrvatska: Vrijeme oblačno, mutno.

714. pješ. div.: Na prostoru zapad. od BOS. KRUPE javljeno o prisustvu komunist. grupe. Neprijateljski prepad na njemač. transport vojnika sjeverozapadno od Prijedora.[2] Šest mrtvih, među njima komandant transporta, 16 ranjenih. Upućeni su potjerni odredi.

717., 718. i SS-div.: Bez naročitih događaja.

Vazduhoplovstvo: Dejstvo vazduhoplovstva ometano vremenskim prilikama. Napad na neprijat. posjednute visove 10 do 12 km jugoistoč. od Kotor Varoši,[3] i tom prilikom uništen neprijateljski logor sa šatorima. Ukupno 16 borbenih letova. General-major von Chamier-Glisczinski primio 26. III dužnost komandanta vazduhoplovstva Hrvatske.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik

---

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

[2] Napad je izvršio Prvi bataljon Pete krajiške NOU brigade 25 marta između željezničkih stanica Brežičani i Svodna.

[3] Na području Kotor Varoši nalazile su se jedinice Prve krajiške brigade Pete NOU divizije.

BR. 291

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 26 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
KOMNADI XIV i XVIII ARM. KORPUSA
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Datum i čas { otpreme
prijema: 27/3/43-XXI
3.30

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4933
Stiglo 27 marta 1943-XXI

Br. 4554/Op.

Izvještaj od 26 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

— Partizanske formacije,[2] koje su ustanovljene u zoni Nevesinje, suprotstavljaju jak otpor napadu koji izvode naše mješovite snage.[3]

U zoni Zastolje (Nevesinje RH—BH) izviđanja izvedena od jedinica 26 pješadiskog puka ustanovila su da partizani još snažno drže zonu Čelopek (RK—BL) i predio G. Zimlje (RK—BH)[4]. Potvrđuje se da se u zoni Hrgud (RM—RO—RQ—AI—AF), Dabarsko Polje (SI—SL—SP—HF—AD) nalazi masa partizana jačine otprilike 700 naoružanih ljudi,[5] koji drže sela

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.

[3] O napadu italijansko-četničkih jedinica na Nevesinje vidi u dok. br. 135, 276, 282 i 287.

[4] Odnosi se na jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

[5] U ovo vrijeme na teritoriji Stolačkog sreza dejstvovale su jedinice Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 131.

Suzina (SL—AF), Meča Predolje (SI—AF), Kameni Obor (RO —AI) i koji su potisli prema Stocu naše formacije M.A.C. raspoređene za odbranu zapadno od Berkovića (SI—SL—AI).

SEKTOR MOSTAR:

— Napad formacija V.A.C., potpomognut našom artiljerijom i avijacijom, nastavljen je tokom čitavog današnjeg dana i postigao je povoljne rezultate. Poslije podne kasno sjeverna kolona (Popović) zauzela je M. Velež, kotu 1276 (RQ—AT), kotu 1203 (RQ—AR). Južna kolona (Vidačić) izdržava oštre i česte protivnapade u zoni Vilenjak (RK—AR). Izgleda da su naši V.A.C. svladali prijevoj Grebak danas u 17 časova.[6]

SEKTOR „MESSINA":

— Četa V.A.C. prilikom čišćenja u zoni Poljika[7] (Makarska XR—XT—AV—AT) sukobila se kod Arambašića (XT—AT) sa grupom oružanih partizana preobučenih u domobranske uniforme, koje je nakon živahne borbe rasturila.

Protivnički gubici: 7 mrtvih. Gubici V.A.C.: jedan ranjen.

SEKTOR „MARCHE":

— U toku je čišćenje od strane formacija V.A.C. u zoni Vranjska (Nevesinje SP—AB) gdje su ustanovljene partizanske grupe — vidi jučerašnji izvještaj.

SEKTOR KOTOR:

— Redovna djelatnost patrola i izviđanja.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

— Oružana izviđanja s obje strane Mostar—Nevesinje—Ulog i u ravnici Nevesinje.

Bombardovani su i mitraljirani položaji i mjesta koja su zauzeli ustanici, i radi podrške kolona V.A.C. koje napreduju prema Nevesinju.

Mitraljirane su grupe naoružanih ljudi i komore u maršu.

Izvedeno je ukupno 11 akcija bombardovanja i 9 mitraljiranja.

Izviđački avion tipa Ca. 311, malo nakon odlaska s aerodroma, zbog kvara na motoru koji je prouzrokovao gubitak propelera, bio je prisiljen da se spusti van aerodroma kod Blagaja (Nevesinje QM—AR) i, pošto se zapalio, bio je iza toga uništen uslijed eksplozije bombi. Pilot stariji vodnik Bobbi Mau-

---

[6] Na pomenutom pravcu borbu je vodila Četvrta proleterska i Peta crnogorska NOU brigada. Vidi dok. br. 131 i 135.

[7] Paljike

rilio poginuo je. Izviđač poručnik Borsetti Mario pretrpio je opekline. Motorista je lako ranjen.
Vedro.

GENERAL PIAZZONI

Kopije:

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera
1 za Telegrafsko odjeljenje

BR. 292

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 26 MARTA 1943 GOD. O RASPOREDU JEDINICA KORPUSA[1]

BF/CI Hitno

KOMANDA VI ARMISKOG KORPUSA
„NAPADAJ I POBJEDIĆEŠ"
ŠTAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5001
Stiglo 28 marta 1943

Br. 4555 op. prot. Povjerljivo V. P. 39, 26 mart 1943
Predmet: Novi raspored VI A. K.
Priloga: tri.[2]

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA DALMACIJA" (2. Armija)

Vojna pošta 10

1) — U vezi s uputstvima iz akta 4495/pov. te komande od 19 o.m. već sam dao naređenja za nov raspored Arm. korpusa.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 D/1. Tekst je na više mjesta podvučen crvenim mastilom i crnom olovkom.
[2] Prilozi se nalaze u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 20 D/1).

2) — Nove granice sektora vide se na karti (prilog br. 1). Na svakom sektoru određena je:

— zona stvarne i postojane okupacije pomoću jakih garnizona,

— uticajna zona, preko nasilnih izviđanja ili preko jedinica V.A.C., čija je upotreba međutim ograničena na zone gdje ne postoje naši garnizoni.

3) — Jasno je, međutim, da mogućnost obezbjeđenja zone stvarne okupacije zavisi od snaga na raspoloženju, i pošto će predviđeno reorganizovanje poznatih jedinica divizija „Murge" i „Marche" i upotpunjavanje div. „Emilia" zahtjevati još mnogo vremena, naređenje koje sam izdao vode isključivo računa o stvarnoj sadašnjoj situaciji formaciskih snaga Arm. korpusa, ne uzimajući u obzir privremena pojačanja, sa ciljem da se ne bi ustalila greška da se na opasnom polju čiste teorije radi apstraktno.

Kao što je poznato, nedostaju ukupno:

— pješ. diviziji „Murge": 3 bataljona, $1^1/_2$ baterija, 2 voda topova od 47/32 mm, 1 četa minobacača od 3 voda (9 minobacača);

— pješ. diviziji „Marche": 1 bataljon i 1 baterija;

— pješ. diviziji „Emilia": 2 bataljona;

— Arm. korpusu: $^1/_2$ obalskog bataljona (2 čete) i $^1/_2$ mitraljeskog bataljona (2 mitraljeske čete), 2 garnizonska bataljona[3] (još nisu stigli), 1 eskadron tenkova L 35.

Ukupno: 9 bataljona i $2^1/_2$ baterije, jedan eskadron tenkova L 35, dva voda topova od 47/32 mm, 1 četa minobacača sa 3 voda (9 minobacača) — čiji nedostatak nije beznačajan za odbranu teritorije, koja je minimalno obezbjeđena privremenim prisustvom njemačkih trupa u zoni rudnika, gdje je Arm. korpus upotrijebio jedan bataljon i jednu bateriju.[4]

4) — Tim povodom, a pod uslovom da se, tamo gdje je potrebno, garnizoni u okupiranoj zoni pojačaju i popune, raspored u prvoj fazi (sadanja situacija snaga) odgovara slijedećim kriterijumima:

— okupacija, ako je moguće, sa blokovima bataljona, da bi svaki garnizon dobio dovoljnu snagu:

---

[3] Dopisano crnom olovkom: „Jedan treba da da V (VI garnizonski bataljon), jedan treba da da XVIII". Misli se na V i XVIII armijski korpus.

[4] Sa lijeve strane ovog odjeljka general Robotti je napisao crvenim mastilom: „Slažem se!"

— mostarske kotline,
— obalskog pojasa, između ušća Neretve, toka Trebišnice i kotarske oblasti,
— ostrva Mljeta i Korčule, kao i Pelješca, čija je stvarna okupacija potrebna iz razloga već pomenutih u mojem telegramu 3700/op. od 11 marta;
— ukinuti svaki garnizon „privremenog" karaktera u zoni nestalne okupacije, s obzirom da u slučaju napada ne bi bilo načina da mu se blagovremeno pruži pojačanje, niti vremena da se povuče.

Iz istog razloga ne može se misliti ni na „rasporede za otstupanje", koji bi se praktično sastojali od manjih ili većih garnizona, osuđenih da lako i brzo budu opkoljeni i pregaženi, kao što se već desilo i sa značajnijim jedinicama.

Na osnovu takve zamisli, na kojoj insistiram da se ne bi ponovile bolne epizode,[5] kao one koje su se desile na početku sadašnjih operacija, a stim da naknadno odredim u pojedinostima sjevernu granicu okupacione zone za odbranu neretljanskih klanaca, ponavljam predlog koji sam već dao u navedenom telegramu br. 3700/Op. i to:
— ne uspostavljati ponovo garnizone Nevesinje, Gacko i Stolac;
— odustati i od garnizona Bileća da bi se front okupacije ograničio na dolinu Trebišnice — trebinjski put — Viluse.

Ovo je potrebno kako zbog nedovoljnog raspolaganja snagama, tako i u vezi s poznatim četničkim pitanjem i eventualnim odjekom koji će imati prisustvo partizanskih formacija u Hercegovini, koje, nije isključeno, gledaju da se bar djelimično zadrže u zoni.

U vezi s postojećom situacijom, ipak sam reorganizovao garnizon Stolac, jer je potreban za bolje obezbjeđenje puta Mostar—Metković. Međutim, namjeravam da ga premjestim na raskrsnicu Domanovići.

5) — Ukupni razmještaj snaga — naznačen prosto radi orijentisanja — u rasporedu prve faze iznijet je u priloženoj skici br. 2.[6]

a) — **Sektor Mostar** (div. „Marche" sa 5 bataljona i 1 bat. cr. koš., bat. minobacača i 1 obalskom

[5] Odnosi se na razbijanje i uništenje italijanskih jedinica i garnizona u Prozoru i u dolini Rame i Neretve.
[6] Skica se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 20 D/1).

četom — drugi bat. cr. koš. ostaje privremeno na raspoloženju divizije „Murge").

Zadaci: — Zauzimanje mostarske kotline na sjeveru (Drežnica) i istoku; (zapadnu stranu obezbjeđuju Nijemci koji drže zonu rudnika);

— odbrana samog mjesta Mostara.

Zaštita želj. pruge sjeverno od Drežnice povjerena je Nijemcima na osnovu člana 7 poznatih sporazuma od 10 marta.[7] Divizija će moći da ima najviše 1 bataljon rezerve poslije završenih defanzivnih radova, osim formaciskog (1/55), koji je međutim skoro potpuno bez automatskog oružja.

b) — **Sektor Metković** (divizija „Messina": 8 bataljona i 1 bat. minobacača).

Zadaci: Zauzimanje neretljanskih klisura, ostrva Mljet i Korčule i Pelješca;

— zaštita pruge unutar sektora.

Odbrana neretljanskih klisura zahtijeva, sa sjeverne strane, zauzimanje Ploča i zone Prolog; međutim, sa sadašnjom situacijom snaga, nije moguće postaviti garnizon u Gradac, čija je okupacija, koju je predvidjela ta komanda navedenim aktom 4495, uslovljena dolaskom dva garnizonska bataljona, već odavno najavljena, i prethodnom akcijom čišćenja zone Biokovo. Inače ja ne smatram potrebnom.[8]

Kada budu okupirane neretljanske klisure, Stolac, ostrva i Pelješac, diviziji neće ostati više od jednog bataljona rezerve. Kada situacija bude dozvolila povlačenje bataljona iz Stoca, moći ću da računam na neki drugi dio rezerve u Domanovićima.

c) — **Sektor Dubrovnik** (div. „Murge"; 3 bataljona i 1 i po mitraljeski bataljon, 1 bat. cr. koš. (od div. „Marche"), 1 grupa eskadrona pješke, 1 obalska četa).

Zadaci: Okupacija obalskog pojasa do toka Trebišnice i puta Trebinje—Viluse, zadržavajući i garnizon Bileća dok ne stigne traženo ovlašćenje za evakuaciju;

— okupacija ostrvskog pojasa između Mljeta (isključno) i Cavtata;

— zaštita pruge unutar sektora.

Sa raspoloživim snagama neće ostati ni jedna jedinica rezerve. Sem toga, pomenute snage nisu dovoljne da obezbjede

---

[7] O Mostarskom sporazumu vidi u dok. br. 210.

[8] Uz ovu rečenicu dopisana je, crnom olovkom, primjedba: „Međutim Vrhovna komanda, Supersloda, Maridalmazia smatraju je neophodnom". Ispod ove primjedbe general Robotti napisao je crvenim mastilom: „Da, neophodnom i hitnom".

dolinu Trebišnice, za čiju bi efikasnu odbranu trebalo rasporediti drugi bataljon (koji nemam) u Zavali.

d) — **Sektor Kotor** (Div. „Emilia“: 4 bataljona i 2 mitraljeska bat.). Zadržava sadašnje zadatke i raspored.

Nikakvih rezervi.[9]

6) — Najzad, sa sadašnjom situacijom snaga, moguće je započeti odbranu prema kriterijumu te komande, ali bez dostizanja dovoljnog stepena sigurnosti i bez ikakve mogućnosti da se pojača obalska odbrana, koja je danas vrlo slaba. I pošto ćemo, zbog karaktera privremenosti njemačke okupacije zone rudnika, zaštitu te zone morati vjerovatno mi da preuzmemo još prije nego što se budu reorganizovali bataljoni koji nedostaju,[10] treba u najskorijoj budućnosti predvidjeti pogoršanje krize, sa osjetnim pogoršanjem situacije.

Treba zatim imati u vidu da će Arm. korpus biti u stanju da zamijeni Nijemce u zoni Široki Brijeg samo sa jednim bat. cr. košulja (jačina oko 300 ljudi) na uštrb odbrane sektora Dubrovnik, dok će odbrana zone Čitluk morati da se povjeri Hrvatima.

Zbog iste situacije snaga, poslije odlaska njemačkih trupa, zaštita dijela pruge Drežnica—Bradina moraće se povjeriti samo hrvatskim trupama.

7) — Tek poslije dolaska bataljona navedenih u paragrafu 3) stanje snaga će moći da bude zadovoljavajuće i takvo da će mirno moći da se suprotstavi raznim odbranbenim problemima.

Definitivno stanje Arm. korpusa iznijeto je, radi orijentisanja, u priloženoj skici br 3, ali dotada će Arm. korpus preći jedan period krize, čija će veća ili manja težina zavisiti od aktivnosti ustanika. Da bih mogao prebroditi krizu, tražim ovlašćenje da zadržim i upotrijebim tri bataljona od onih koje je XVIII Arm. korpus privremeno ustupio, koje bih u načelu držao kao rezervu.[11]

8) — Najzad, uzimam slobodu da se vratim na pitanje „rezerve“.

U već citiranom aktu br. 4495 ta komanda insistira na potrebi, na koju sam ja mislio još od prvog momenta

---

[9] Dopisano crvenim mastilom: „Sada stižu druga dva”.

[10] Sa strane, crvenim mastilom, general Robotti je dopisao: „Ne, sada više ne postoji ta opasnost, jer su već stigli!”

[11] S lijeve strane dopisano crnom olovkom: „Nije moguće — otprilike od polovine aprila raspolagaćete legijom „Sassari”, na obali”.

preuzimanja komande nad VI Arm. korpusom, da se jedna kompletna divizija drži kao rezerva.[12]

Na stranu činjenica da pod sadašnjim uslovima snaga ne može ni biti riječi o rezervnom bataljonu, stanje iz priloga br. 2 studiji br. 200/Op. ove komande, na koju se taj odnosi, ne odgovara više sadašnjem stanju i potrebama, s obzirom na iskustva nedavnih operacija. Stvarno su, u navedenoj studiji, za nadzor zone Mostara i rudnika, u „normalnom" stanju, tj. u potpunom miru i uz punu podršku četnika, bila predviđena 3 bataljona. Međutim, Eksel. komandant „Superslode" na licu mjesta se sa mnom složio u pogledu odbranbene nesposobnosti Mostara.

Pošto je nemoguće više računati na četnike a mora se predvidjeti stvarno čvrsta okupacija — a ne samo nadzor, za iste zadatke treba dodijeliti čitavu diviziju stalnog sastava, a snaga nema suviše da bi se moglo raspolagati sa više od jednog ili dva bataljona rezerve.

Stoga, pošto jednu diviziju treba upotrijebiti za sektor Mostar a jednu za sektor Kotor, nemoguće je druga dva sektora, Metković i Dubrovnik, povjeriti samo jednoj diviziji, sa ciljem da se čitava jedna velika jedinica razriješi statičkih zadataka. S druge strane, i zbog smještaja i pokreta, ova velika jedinica rezerve bi morala biti podijeljena, a tada je bolje imati parcijalne jedinice sektora, koje bi se u slučaju potrebe sjedinile potpuno ili djelimično.

Ali taj problem se tiče budućnosti i na isti se može vratiti kada Arm. korpus bude u formaciskom sastavu.

Komandant
(general Sandro Piazzoni)
Piazzoni[13]

30 III **Robotti**

---

[12] General Robotti je dopisao crvenim mastilom: „Uvijek ću insistirati, naravno radi dopune..."

[13] Ispod ovog pasusa general Robotti je napisao, crvenim mastilom, datum 30. III i svoj paraf (m).

BR. 293

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 26 MARTA 1943 GOD. O POVLAČENJU ČETNIKA PREMA DRINI[1]

Datum i čas { otpreme: 27-3-1943-XXI, 12.40
prijema: 27-3-1943-XXI, 17.15

TELEGRAM

Operativno odjeljenje
Upućena kopija Obavješt. odjeljenju

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORP. -- OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4965
Stiglo 27 marta 1943-XXI

Br. 4563/Op.

Telegram od Komande trupa u Crnoj Gori

Počinje:

2044/Op. NOVOSTI OD 26 MARTA U 19 ČASOVA.

NA SEKTORU „TAURINENSE" — Nastavljaju se pregovori sa kapetanom Đurišićem u pogledu upotrebe njegovih formacija.

Formacija Matović[2] povukla se iz Miljevine (Sarajevo VQ —EQ) gdje je, izgleda, u toku noći stiglo 500 komunista.[3]

Formacije Lukačević[4] povukle se iz Kalinovika u Ustikolinu.

Sukobi patrola kod Gradca (VN—BN).

Vrši se prebacivanje bataljona „Exille" iz Nove Varoši u Pljevlja.

General MENTASTI. Završeno. Šesti arm. korpus 09002703

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] Odnosi se na četničku Fočansku brigadu.

[3] U Miljevinu su ušle jedinice Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 127 i 128.

[4] Kapetan Vojislav Lukačević bio je komandant Konjičke četničke grupe.

BR. 294

IZVJEŠTAJ KOMANDE SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ OD 26 MARTA 1943 GOD. O STEČENOM ISKUSTVU U OPERACIJI „WEISS II“ — UBIJANJU STANOVNIŠTVA[1]

Dokumenat br. NOKW 947[2]
(Druga strana originala)
(Rukopis. Prepis u izvodu.)

SS-DOBROVOLJAČKA DIVIZIJA
„PRINZ EUGEN"
Ia Pov. br. 189/43

Sjedište 26 marta 1943
POVJERLJIVO:

Izvještaj o iskustvu u akciji „Weiss II“ i Mostar

1.) U početku akcije „Weiss II“ neprijatelj se pokazao u svojoj otpornoj snazi daleko slabije nego što je bio prije toga u akciji „Weiss I“. Tome je, vjerovatno, u presudnoj mjeri doprinijelo potpuno nezadovoljavajuće stanje ishrane kao i oskudica u municiji kod partizana, koja je, prema izjavama zarobljenika, nastupila uslijed prethodnih borbi. Slomu otporne snage protivnika doprinio je sigurno, kod bijednog stanja odjeće bandita, još i ledeni sjeverac koji je u početku akcije „Weiss II“ počeo da duva.[3]

. . . . . .

Pokazalo se ponovo, kao i kod akcije „Weiss I“, da partizani nisu mogli da izdrže u davanju otpora snažnom napadu koji je uspješno potpomognut teškim pješad. oruđima. Sljedeći događaj koji se navodi kao primjer pokazuje da su partizani imali punu podršku srpskog stanovništva:
Pri nastupanju od JAVORUŠE (1431), 9 km jugoistočno od PETROVCA,[4] ka M. ŠATORNICI zatečeno je kod grupe kuća na 1 km jugozapadno od KOSE (karta 1:100.000) oko 60 žena i djece sa tri stara čovjeka. To su bile izbjeglice iz KOLUNIČA, južno od PETROVCA. Upitani, oni su izja-

[1] Izvod iz originala, izvučen na geštetneru, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 4/7, (kut. 417). Dokumenat je dobijen od Međunarodnog vojnog suda iz Nurnberga.
[2] Oznaka Međunarodnog vojnog suda
[3] Podvučeno u originalu
[4] Bosanski Petrovac

vili da u okolini njihovog sadašnjeg mjesta zadržavanja još nisu vidjeli nijednog partizana. Tvrdili su da je predio slobodan od partizana. Potom je jedan od tri stara čovjeka dobio ispravu da izbjeglice može da odvede sljedećeg dana natrag u KOLUNIĆ.

(Treća strana originala)

I pored vijesti koje su izgledale pouzdane, nastupalo se ka sedlu istočno od M. ŠATORNICE ne neposredno već zapadnim dominirajućim pravcem. Na taj način izbjegnuto je dejstvo neprijateljske vatre iz tri laka mitraljeza i oko 100 neprijateljskih pušaka, koja je sa visova zapadno od sedla M. ŠATORNICA (Rodići) odjednom bila otvorena. Zasjeda partizana nalazila se oko 1000 metara udaljena od naprijed pomenute izbjegličke grupe. Neprijatelj je napadnut i uz gubitke odbačen.

(Treća strana originala — nastavak)

Poslije toga je cijela izbjeglička grupa bila strijeljana. Jedan mladić je priznao da su partizani kratko vrijeme prije toga bili kod izbjegličke grupe. Kod čovjeka kome je bila data isprava da vodi ljude natrag u KOLUNIĆ nađena je u malu lopticu zgužvana zvanična isprava kojom je on legitimisan kao komunistički funkcioner. Zarobljenici i bjegunci načelno su izjavljivali da su ih partizani silom odveli sa sobom, pa i oni koji su zavičajni u Crnoj Gori ili Dalmaciji i imali pri sebi vatreno oružje, ručne bombe i municiju.

. . . . . .

O ličnosti „Tito“ zarobljenici su davali samo netačne podatke. Svi navodi se slažu da on govori rđavo srpski i da se vjeruje da je on Rus. Paroh iz Bile (8 km. jugozap. od LIVNA) navodno je u Titovoj slici prepoznao nekog svog poznanika dr Ribnika iz Ljubljane. Svi navodi slažu se u tome da se u Titovoj pratnji nalaze mnogobrojni Jevreji.

. . . . . .

(Deseta strana originala)

Potpisao Schmidhuber
SS-oberšturmbanfirer i
komandant puka

. . . . . .

BR. 295

PRIJEDLOG KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 27 MARTA 1943 GOD. DA SE SNAŽNO BOMBARDUJU JEDINICE NOV NA PODRUČJU NEVESINJA[1]

27/3-1943/XXI, čas. 10.30

Prevod sa njemačkog[2]

Komandant za Jugoistok smatra potrebnim bombardovati neprijateljske kolone koje se povlače iz zone Nevesinja prema jugoistoku i sjeveroistoku, upotrebom jakih vazdušnih snaga da bi se ubrzalo uništenje komunističkih bandi.

Ponovo molim izraziti saglasnost za to učešće.

Način bi trebalo utvrditi sa komandantom njemačkog vazduhoplovstva u Hrvatskoj (Zagreb), preko opunomoćenog njemačkog generala u Hrvatskoj.

Molim požuriti da bi se mogla uspješno iskoristiti povoljna prilika koja se pruža.[3]

Komandant za Jugoistok

BR. 296

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 27 MARTA 1943 GOD. DA SE PODUZMU MJERE BEZBJEDNOSTI U MJESTIMA UGROŽENIM OD JEDINICA NOV[1]

TELEGRAM V. P. 10, 27 marta 1943 — XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI VI ARMIJ. KORPUSA

Br. 4943 prot.

Koliko se može zaključiti iz vaših izvještaja ovih zadnjih dana, nastavlja se odlazak partizana prema jugu i istoku, sa zadržavanjem u mjestu sjeveroistočno od Mostara, istočno od Blagaja, u zoni Nevesinje i istočno od Stoca; držimo da opasnost nije potpuno otklonjena. O toj opasnosti mora se tim više vo-

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C 7).

[2] Odnosi se na prevod sa njemačkog na italijanski jezik.

[3] Vidi dok. br. 297.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

diti računa što se ne može isključiti da otpor crnogorskih jedinica odbije ostatke partizana iz zone u krajeve gore spomenute, i zbog ovoga ću ostaviti još za koji dan jedinice XVIII armij. korpusa prije nego se povrate. Preduzeti, dakle, odgovarajuće mjere sigurnosti.

General Robotti

27 mart 1943-XXI

BR. 297

PRIJEDLOG VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 27 MARTA 1943 GOD. DA NJEMAČKE VAZDUHOPLOVNE SNAGE BOMBARDUJU JEDINICE NOV NA PODRUČJU KALINOVIK—FOČA[1]

V. P. 10, 27 marta 1943 — XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

NEMAČKOJ GRUPI ZA VEZU — **Ručni fonogram**
i na znanje:
KOMANDI TRUPA U CRNOJ GORI — **Telegram**
„ VI ARMIJSKOG KORPUSA — „
AEROTAKTIČKOJ KOMANDI SUPERSLODE
— **Ručni fonogram**
ITALIJANSKOJ VOJNOJ MISIJI — ZAGREB
— **Telegram**

Br. 4944 prot.

U vezi s vašom današnjom notom[2] o sudjelovanju vazduhopl. njemačkih snaga u poznatim operacijama protiv partizana, molim javiti komandantu za Jugoistok:

Prvo: Važne zone za prolaz neprijateljskih kolona su:
— Nevesinje — Gacko.
— Kalinovik — Foča.

Drugo: U zoni Nevesinje — Gacko operišu, kao što je poznato, četničke formacije i jedinice VI armijskog korpusa; zbog očiglednih razloga sigurnosti i veze, držim za potrebno da upotrebu avijacije izvrši isključivo VI armijski korpus. S druge

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).
[2] Vidi dok. br. 295.

strane, ista zona je dovoljno kontrolisana od naše avijacije koja je samo na dan 25 tek. mj. izvršila 13 akcija bombard., osim ostalih mitraljiranja i izviđanja.

Treće: Učešće njemačke avijacije bi bilo potrebnije u zoni Kalinovik—Foča. Imajući u vidu da u toj zoni operišu trupe i četničke jedinice koje pripadaju Crnoj Gori, način sudjelovanja spomenute avijacije trebalo bi da se ugovori između Njemačke komande i Komande crnogorskih jedinica.

27 mart 1943-XXI General Robotti

BR. 298

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 27 MARTA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU NEVESINJA OD STRANE ČETNIKA I ITALIJANA[1]

TELEGRAM Datum {otpreme / prijema: 27. 3. 43; čas 15.10

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO

VIŠOJ KDI ZA „SLOV. I DALM." — OPERATIVNO

Br. 4604/op. prot.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENJJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4963
Stiglo 27 marta 1943-XXI

Hercegovačke formacije, dobro pomagane od naše artiljerije i avijacije, zauzele su juče, predveče, Nevesinje svladavši uporan otpor partizana, koji još traje na jugu, u zoni Vilenjak (RO—-AR) i Bilek (SI—AP).[2]

General Piazzoni[3]

6 kopija:
— 1 Ekselenciji
— 1 Načelniku štaba
— 1 Pom. nač. štaba
— 2 Operat. odjeljenju
— 1 Obavješt. odjeljenju

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] O napadu četnika na Nevesinje vidi u dok. br. 131, 135, 282. 291 i 299.

[3] Ispod potpisa general Robotti napisao je plavim mastilom sljedeće: „Javiti VI armijskom korpusu da Hercegovcima izrazi moje zadovoljstvo (ne promijeniti riječ) zbog ponovnog zauzimanja mjesta. 27. III m."

BR. 299

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 27 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

Predmet: rzb.

TELEGRAM

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 4972
Stiglo 28 marta 1943-XXI

Br. 4625/Op.

Datum i čas { otpreme / prijema: 28. 3. 43, 1.15

Izvještaj od 27 marta 1943-XXI u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Poslije srećne akcije naših mješovitih jedinica prema Nevesinju, avijacija je jutros primijetila jake partizanske grupe sa komorama i kolima u pokretu iz Kifina Sela (Nevesinje SP—AT) u pravcu Uloga (TL—BF), duž druma i okoline. Primijećene su druge grupe u blizini Radanovca (RQ—SI—AV), sjeverno od Nevesinja.[2]

Ostale su formacije ograničene jačine, sa ponekim minobacačem, u zoni G. i D. Zimlje (RK—RM—BH—BF), i druge jače u predjelu Vranjska (SP—AB), Hrgud (RM—RO—RQ—AI—AF).

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6). Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i plavom olovkom.

[2] Na području Nevesinja dejstvovale su jedinice Treće NOU divizije.

Avijacija je zapazila mnogobrojne svježe tragove na snijegu u zoni Crna Gora (RM—RO—RQ—BH—BF—BD), koji pokazuju vjerovatno pomjeranje partizana od sjevera ka jugu.

SEKTOR MOSTAR:

Kolone V. A. C. koje operišu prema Nevesinju postigle su dalje uspjehe juče, 26-og, kasno poslije podne. Sjeverna kolona (Popović) zauzela je mjesto Nevesinje pošto je savladala žestok protivnički otpor. Gubici V. A. C.: 90 mrtvih i 150 ranjenih, koje su naše sanitetske formacije sklonile. Partizanski gubici: 350 mrtvih izbrojano, ogroman broj ranjenih. Zaplijenjena 2 mitraljeza. 6 puškomitraljeza, 50 pušaka i 2 minobacača.[3]

Južna kolona (Vidačić) dostigla je kotu 1137 (Bilek) (SI—AR). U zoni sjeverno od Mostara u toku su izviđanja mješovitih odjeljenja iz Oblja (RH—BL) prema Obrlinu (RK—BL), iz Zastolja (RH—BH) prema Hanskom Polju i Skubanju (RM—BL) i od Prijevorca prema Padežinama (RM—BF).

SEKTOR METKOVIĆ:

U toku su izviđački upadi naših jedinica, pojačanih odredima V. A. C., u zoni Hrgud.

SEKTOR DUBROVNIK:

Formacije V. A. C. koje su se prilikom izviđanja u zoni Vranjska (SP—AB), vidi jučerašnji izvještaj, sukobile sa partizanskim grupama, nanijele su im ove gubitke: 4 mrtva i 15 ranjenih.

SEKTOR KOTOR:

Obična djelatnost patroliranja.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

Ometana i ograničena zbog atmosferskih prilika i niskih oblaka. Izvedena su izviđanja nad ravnicom Nevesinje. Izvedena su tri mitraljiranja grupa partizana, komore i kola.

Oblačno.

GENERAL PIAZZONI

8 kopija:
1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za kr. karabinjere
1 za Telegrafsko odjeljenje

28/III
Robotti

[3] O napadu četnika na Nevesinje vidi u dok. br. 131, 135, 276, 282 i 291.

Bk. 300

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 27 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA ČETNIKA PROTIV JEDINICA NOV[1]

Datum opreme
Datum prijema: 28-3-43, čas. 15.55

KOPIJA TELEGRAMA

OD VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 5006
Stiglo 28 marta 1943-XXI

Br. 4637/Op.

Telegram primljen od Komande trupa u Crnoj Gori:

"Br. 2161/Op.

Novosti od 27 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE":

Đurišić je ponovo pred Kalinovikom, usmjeren pravcem Gradac (Sarajevo VM—BN) — Miljevina (VH—BC), dok je dio njegovih snaga raspoređen za odbranu Drine.

Poslije sukoba između prednjih dijelova u zoni Gradac, koji je trajao od dva do tri sata, četnička kolona nastavila je polako pokret prema zapadu.[2]

Izgleda da između kapetana Đurišića i lokalnih četničkih vođa ima nesporazuma.

Vodnik i dva pješaka sa minobacačem, koji su se javili u Foči radi pojačanja četničkih formacija potčinjenih 6. arm. korp., otići će za Dubrovnik.

200 muslimana iz Foče izbjeglo u Goražde.

SEKTOR „FERRARA":

Vrši se sakupljanje nacionalističkih formacija koje su određene za zaštitnicu divizije.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] O nastupanju Prve proleterske brigade pravcem Gradac vidi u dok. br. 130 i 132.

SEKTOR „PERUGIA":

U toku je raspoređivanje nacionalističkih formacija radi zaštite granice.

General Mentasti"
Šesti armiski korpus 10002803

5 kopija:
1 Nač. štaba
1 Pom. nač. štaba
1 Obavješt. od.
2 Operat. od.

BR. 301

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" ZA 27 I 28 MART 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV[1]

29. III. 1943

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"	VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" Operativno odjeljenje
Pov. br. 576/43	Br. 5053 Primljeno 29 marta 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

Sjedište

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 27 MARTA 1943

Hrvatska: Vrijeme: Potpuna oblačnost.

714. pješ. div.: Pri lokalnim čišćenjima zone Šamarica — ugao Una—Sana sukobi sa privremeno jačim neprijateljem. Kod neprijatelja 50 mrtvih konsta-

[1] Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

tovano.[2] Poslije vazduhoplovnog napada na Kotor Varoš neprijateljska grupa otišla prema jugoistoku.[3]

717., 718. i SS-div.: Bez naročitih događaja.

Komandant Jugoistoka

Pov. br. 580/43

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 28. III. 43

Hrvatska: Vrijeme vedro i sunčano.

714. pješ. div.: Naknadno čišćenje ugla Una—Sana nastavljeno. Tri prebjegla kod Bihaća izjavljuju: hrana i moral komunista rđavi, oskudica u municiji.

717., 718. i SS-div.: Bez naročitih događaja.

Vazduhoplovstvo: Napad sa bombama i avionskim oruđima na neprijat. posjednute visove 3 km jugoistočno od Bos. Krupe.[4]
Prilikom izviđanja prostora Kalinovik—Dobro Polje—Varoš u cilju konstatovanja navodnog povlačenja komunista neprijatelj nije primijećen. Ukupno 10 borbenih letova.

Naknadni izvještaj za 27. III. 43: Napad na neprijateljske posade na šumskom području sjeverno od Požege[5] i na neprij. posjednute visove 14 km istočno od Pakraca. Uspješan napad avionskim oružjem na neprijatelja koji bježi ka istoku. Ukupno 26 borbenih letova.

Za tačnost prepisa:
Drechsler
poručnik
i ađutant

Komandant Jugoistoka

---

[2] U operaciskom dnevniku Četvrte krajiške NOU divizije o borbama na ovom sektoru piše sljedeće: „26. III. Snage V brigade dočekale su nepr. na sektoru Marini, Dragotinja, Asina Straža. Neprijatelju su naneseni osjetljivi gubici, dok je kod nas 5 mrtvih i 4 ranjena. Uhvaćen je 1 živ legionar. U ovoj borbi neprijatelj je ostavio svu pljačku koja je bila prilično velika. Neprijatelj, koji je bio sastavljen od Njemaca, ustaša i legionara, vršio je nasilnu pljačku, silovanje i nekoje seljake poklao... Jedna zasjeda na cesti Prijedor—Kozarac uhvatila je 5 neprijateljskih vojnika".

[3] Oko Kotor Varoši položaje su držale jedinice Prve krajiške NOU brigade.

[4] Na području Bosanske Krupe u ovo vrijeme položaje su držale jedinice Osme krajiške NOU brigade.

[5] Slav. Požega

BR. 302

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 28 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

Datum otpreme
Datum prijema: 29 marta 1943/XXI
čas 4. 25

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 5032
Stiglo 29 marta 1943-XXI

Br. 4665/Op.

Izvještaj od 28 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA

Utvrđen je neodređen broj partizanskih odreda sa automatskim oružjem i minobacačima u zoni G. Zimlje (RK—RM—BH), na koti 1662—1046—1009 (RM—BL) i 1089 (RM—BH).[2] Neidentifikovani odredi vjerovatno pripadaju 4. i 5. brigadi (vidi izvještaj 4391/Op. od dana 23 ovog mjeseca)[3] u Grabovici (AP—SR), Pridvorcima (SI—AX), Sopiljima (RQ—AV), Kifinom Selu (SP—AT) i Bratačcu (SP—AT).

Ustanovljeno je kretanje partizanskih grupa iz Pridvoraca u pravcu zone Borci (Konjic RM—BS).

SEKTOR MOSTAR

U toku noći partizani su napadali u zoni Zastolje (Nevesinje RH—BH) od 21,30 do 23 časa i od 3 do 5 časova. Napadi su

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Odnosi se na Prvu dalmatinsku brigadu Treće NOU divizije.
[3] Vidi dok. br. 279.

najprije zadržani a zatim, u protivnapadima sa hladnim oružjem, odbijeni.

Naši gubici: 4 mrtva i 19 ranjenih. Pomoću patrola koje vrše čišćenje, provjeravaju se neprijateljski gubici, koji su sigurno ogromni.[4]

Neprijateljski napadi odbijeni od naših V. A. C. u M. i V. Veležu (RQ—AV).

Jutros je Popovićeva kolona, koja operiše sjeverno od druma za Nevesinje, preduzela kretanje pravcem Odžak (SN—AP) i Džinova Mah. (SN—AN) u cilju čišćenja zone zapadno od druma Nevesinje—Berkovići (SI—AI).

SEKTOR METKOVIĆ

Formacija V. A. C. krenula je iz Stoca sa maršrutom: G. Bitunja (RQ—AD), Vlahovići (SI—AB), Berkovići, u cilju čišćenja zone s obje strane druma Stolac—Berkovići u sadejstvu sa jednom drugom nacionalnom kolonom koja operiše sjeverno od spomenutog druma, u predjelu Hrgud (RM—RQ—AI—AF).

Ustaška patrola sukobila se juče, 27 marta, sa partizanima u zoni Stilja (Makarska XV—AR). Neutvrđeni su nanijeti gubici, pretrpljeni: jedan mrtav i dva ranjena.

Patrola crnih košulja je prilikom čišćenja u Momićima (Mostar NM—AD) zarobila dva partizana.

SEKTOR DUBROVNIK

Telefonska linija Trebinje—Bileća, koja je prekinuta noću između 27 i 28 marta rušenjem pet stubova, jutros je popravljena.

SEKTOR KOTOR

Obična djelatnost patroliranja i izviđanja.

VAZDUŠNA DJELATNOST:

Ometana niskim oblacima.

Izvedena su oružana izviđanja sjeverno i južno od Nevesinjskog polja s obje strane druma Nevesinje—Berkovići.

Izvedena su bombardovanja i mitraljiranja partizanskih grupa, komore i stoke.

Ukupno 4 bombardovanja i 4 mitraljiranja.

---

[4] Napad na italijanske jedinice kod Zastolja izvršila je vjerovatno Prva dalmatinska NOU brigada.

Vazdušnim putem izvedeno je jedno snabdijevanje jedinice V. A. C. živežnim namirnicama.

Nebo je poluoblačno.

General Piazzoni

8 kopija:

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
2 za Operativno odjeljenje
1 za Obavještajno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera
1 za Telegrafsko odjeljenje

BR. 303

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 28 MARTA 1943 GOD. O POVLAČENJU ČETNIKA NA DESNU OBALU DRINE I KONCENTRACIJI JEDINICA NOV NA LIJEVOJ OBALI[1]

Predmet: Datum { otpreme: 29-3-43 / prijema: 29-3-43 } časova 11.00 / 14.20

TELEGRAM

5 kopija: 1. Nač. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
1 Obavješt. odjelj.
2 Operat. odjelj.

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5045
Stiglo 29 marta 1943 — XXI

Br. 4668/Op.

Telegram Komande trupa u Crnoj Gori — 2106/Op.

Novosti od 28 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE": Kolona Đurišić, spomenuta telegramom 2161/Op.,[2] i sve četničke formacije povukle su se na desnu obalu Drine.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] Vidi dok. br. 300.

Brvna za Foču i Brod prekinuta su bez otpora od strane komunista.

Velike ustaničke formacije nalazile bi se na uzvisinama na lijevoj obali Drine, između Ilovače (Sarajevo VS—BZ) i Kozje Luke (VM—BQ).[3] Druga četnička formacija je u toku noći prošla preko Pljevalja za Ustikolinu. Prilikom vazdušnog izviđanja u zoni Kalinovik—Ustikolina nije primijećeno prisustvo ustanika.

General MENTASTI.

Šesti arm. korp.

BR. 304

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 29 MARTA 1943 GOD. O POKUŠAJIMA JEDINICA NOV DA FORSIRAJU DRINU KOD BRODA I USTIKOLINE[1]

Predmet:

Datum i čas { otpreme: 30.3.1943. XXI. 14.00 / prijema: 30.3.1943 20.00 }

KOPIJA TELEGRAMA

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE

Br. 4571/Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5141
Stiglo 31 marta 1943—XXI

Telegram Komande trupa u Crnoj Gori

Počinje.

Br. 2134/Op.

Novosti od 29 marta u 19 časova

SEKTOR „TAURINENSE"

— Juče poslije podne naša baterija je tukla partizane koji se nalaze na uzvisinama pored Drine.

[3] Vidi dok. br. 143, 147 i 148.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52B/11).

— Prilikom pokušaja da pređu Drinu na splavovima u zoni Brod, potisnuti su uz pomoć artiljerije.[2]
— Ostali pokušaji da se pređe Drina u zoni Ustikolina odbijeni su.[3]
— Avijacija, od koje je traženo bombardovanje, nije mogla dospjeti do zone Foča uslijed ograničene vidljivosti.

SEKTOR „VENEZIA"

— Noću uoči 23 marta nepoznata lica su zapalila muslimanske kuće u Dinama (Peć QO—CQ) koje su već bile evakuisane. U toku je izviđanje od strane jedinica u cilju provjere.

SEKTOR „FERRARA"

— Jutros je iz Nikšića otišla formacija od 1060 naoružanih ljudi čiji je zadatak da čuva prilaze iz Bosne u zoni sedla Krstac (Gacko VK—AB). Završeno.

General MENTASTI
VI arm. korp.

Kopije: 1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
1 Obavješt. odjelj.
2 Operat. odjelj.
1 Komandi kr. karab.

---

[2] Drinu kod Broda pokušale su da pređu jedinice Druge proleterske brigade. Vidi dok. br. 154.
[3] Drinu kod Ustikoline pokušale su da forsiraju jedinice Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 143, 144, 145, 148 i 151.

BR. 305

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 29 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme: 29.3.43; 18.50
prijema: 29.3.43; 22.00

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERAT. ODJELJENJE

Br. 4605/op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5093
Stiglo 30 marta 1943

U vezi 4943/op. od 27 tekuć.[2]

Ja pažljivo pratim situaciju u Armijskom korpusu da ne bih bio iznenađen događajima.

Kako je već javljeno u današnjem telegr. 4692/Op.[3], nije još jasna namjera partizana koji se još uvijek zadržavaju u zoni Zimlje—Nevesinje—Berkovići, ali poslije današnjeg povlačenja četnika iz Nevesinja opasnost se ponovo približila Mostaru gdje su partizani[4] opet u dodiru sa našim odbranama istočno od Blagaja.

Takođe se predviđa pogoršanje situacije u zoni Stolac—Trebinje—Bileća koja je dosada bila mirna.

Uvjevaram tu komandu da će biti preduzete sve mjere, u odnosu na raspoložive snage, radi suprotstavljanja događajima, ali je jasno da će skorašnji odlazak tri bataljona „Bergamo" doprinijeti da situacija ostane osjetljiva zbog činjenice da

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7). Tekst je na više mjesta podvučen crvenim mastilom.

[2] Vidi dok. br. 296.

[3] Vidi dok. br. 306.

[4] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 149.

nemajući dovoljno snaga, moramo podnositi inicijativu partizana a ne možemo energično reagirati.[5]

U vezi s današnjim 4980, bataljon 25-og pješad. je već spreman u Dubrovniku da zamijeni dva bataljona 26-og razmještena u zoni Mostar. Potrebno je da stigne prije poznate legije crnih košulja.

General Piazzoni 18002903

1 prepis Ekselenciji
1 „ Pom. nač. štaba
3 „ Operativnom odjelj.

BR. 306

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 29 MARTA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU NEVESINJA OD STRANE JEDINICA NOV[1]

TELEGRAM

Datum i čas { odlaska: 29-3.43; 11.00
dolaska: 29.3.43; 15.15

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG KORPUSA

VIŠOJ KDI „SLOV. i DALM." — OPERATIVNO

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5046
Stiglo 29 marta 1943—XXI

Br. 4692/op.

Noćas su partizani, iskoristivši otsutnost kolone Popović koja je odbačena na jug, zauzeli ponovo Nevesinje.[2]

U toku je akcija Popovića da ga oslobodi.

[5] U vezi s ovim, general Robotti je napisao, crvenim mastilom, sljedeću primjedbu: „Ne povjeravajući mu za sada nikakav zadatak, budimo spremni da puk „Bergamo" ostavimo i poslije 4 aprila... Ne možemo dopustiti da nas potiskuje briga zbog oskudnosti snaga, bar dok traje opasnost. 30. III. m."

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3C/7). Tekst je na više mjesta podvučen crvenim mastilom.

[2] Nevesinje je oslobodila Treća NOU divizija, ojačana djelovima Devete dalmatinske NOU divizije. Vidi dok. br. 149.

Iz sigurnih izvora, našeg ispitivanja terena i dezertera, proizlazi da su 2 partizanske brigade u zoni D. i G. Zimlje (Nevesinje RK—DH—BF—BD) i Lisac (RO—BH), u jačini 2000 ljudi.[3]

Ostale 4 brigade, ukupne jačine 1500 ljudi, u zoni sjeverno od Nevesinja.[4]

Jedna formacija od oko 1000 ljudi u zoni Hrgud (RM—RO—RQ—AI—AF) i Berkovići (SL—SN—RF).[5]

Ova još nesređena situacija prisiljava me, pošto ne mogu ofanzivno djelovati sa mojim malim bataljonima s obzirom da su saveznici odrekli sudjelovanje, da osiguram sektor Mostar sa oko 9 bataljona i da držim barem dva kao rezervu u Dubrovniku za eventualno učešće u zoni Trebinje—Bileća, održavajući privremeno garnizon Stolac.

General Piazzoni[6]

---

6 kopija: 1 Ekselenciji
„ 1 Nač. štaba
„ 1 Pom. nač. štaba
„ 2 Operat. odjeljenju

---

[3] Odnosi se na jedinice Devete dalmatinske NOU divizije. Vidi dok. br. 149.

[4] Vidi prim. 2.

[5] Južno od Nevesinja dejstvovala je Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije.

[6] Ispod ovog potpisa general Robotti je dopisao, crvenim mastilom, sljedeću primjedbu:

„Načelniku štaba

Odmah dati da se ispravi ... „Brigade" nemaju nikad više od 6—800 ljudi.

Na svaki način obustavimo za nekoliko dana povlačenje pukova „Bergamo" dok se situacija ne razbistri. (Kakve cigarete... četnicima koji su... ponovo osvojili Nevesinje!) 29. III. m."

A ispod ovoga je potpukovnik Michelotti, načelnik operativnog odjeljenja Superslode, dopisao crnom olovkom sljedeće:

„Pomoćnik načelnika štaba odlučio je da se zasad ne čini ništa s obzirom da je I bataljon „Bergamo" u polasku. Morao bi krenuti 4/IV i situacija bi se mogla razbistriti".

BR. 307

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 29 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI[1]

Predmet: bg

TELEGRAM

Datum i čas: otpreme: 29/3/1943-XXI 20.45; prijema: 29/3/1943-XXI 23.30

8 kopija:
1 kopija za Ekselenciju
1 „ za Pomoćnika načel. štaba
3 „ za Operativno odjeljenje
1 „ za Telegrafsko odjeljenje
1 „ za Obavještajno odjeljenje
1 „ za Kr. karabinjere

VIŠA KOMANDA CRUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5082
Stiglo 30 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

Br. 4728/Op.

Izvještaj od 29 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA:

Prema neposrednim utvrđenjima i prema vijestima koje smo dobili od partizana dezertera, bilo bi u zoni G. i D. Zimlje (Nevesinje RK—RM—BH—DF) i Lisac (RO—BH) ukupno 2000 naoružanih ljudi.[2]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Odnosi se na jedinice Devete dalmatinske NOU divizije.

Druge jake formacije, koje se cijene otprilike na 1500 ljudi, nalaze se u zoni Nevesinje, gdje su, izgleda, ponovo došli drugi odredi iz raznih pravaca.[3]

U zoni Hrgud (RM—RO—RQ—AO—AP) partizanske snage[4] neodređene jačine izgleda da se pomjeraju prema drugim neodređenim pravcima.

SEKTOR MOSTAR:

Druge naše formacije V.A.C., sukobivši se južno od Nevesinja sa jačim snagama koje su došle iz Bratača (SP—AT), povukle su se prema našem rasporedu s obje strane druma između Kuma (RH—AV) i Kukrica (QO—AR). Partizani su međutim ponovo osvojili naselje Nevesinje[5] i isturili poslije podne, kasno, patrole u zoni Jasenje (RH—AR).

Formacije V.A.C. još se nalaze južno od Nevesinja, u zoni Odžak (SN—AP). U toku je reorganizacija jedinica V.A.C. jačine otprilike 1000 ljudi, koji su se sakupili u zoni Blagaj (QM —AR).

SEKTOR METKOVIĆ:

Formacija V.A.C. (bataljon Trebinje), koja operiše jugoistočno od Stoca, o čemu je saopšteno juče, nastavljajući svoj obuhvatni pokret jutros je zauzela zonu Kubaš (SL—AD).

Prema vijestima iz četničkog izvora naselja Berkovići (SL—SN—AI—AF) i Vlahovići (SL—AB) bila bi zauzeta od formacija V.A.C.

Na Pelješcu, u mjestu Borje (Korčula XR—GU), zarobljen je partizan, koji je priznao.

SEKTOR DUBROVNIK I KOTOR:

Redovna djelatnost.

Vazdušna djelatnost: Jako je ometana rđavim vremenom u toku čitavog dana. Izvedena su izviđanja u zoni Biograd (Nevesinje SI—SL—SN—AP—AN) i veza sa našom kolonom V.A.C.

Kiša.

GENERAL PIAZZONI

30/III

Robotti

---

[3] Na području Nevesinja nalazile su se Prva dalmatinska, Četvrta proleterska i Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije.

[4] Odnosi se na jedinice Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije.

[5] Vidi dok. br. 149.

BR. 308

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 30 MARTA 1943 GOD. ZA BOMBARDOVANJE POLOŽAJA JEDINICA NOV NA PODRUČJU NEVESINJA[1]

V. P. 10, 30 marta 1943-XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE

AERO TAKTIČKOJ KOMANDI SUPERSLODE
i na znanje:
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

Telegram

Br. 5121 prot.

Borba između četničkih formacija i partizana u zoni Nevesinje nastavlja se sa naizmjeničnom srećom. U zoni G. i D. Zimlje (Nevesinje RK—RM—BH—DF) i Lisac (RO—BH) zapaženo je 2000 naoružanih,[2] 1500 drugih zapaženi su u zoni Nevesinje.[3] Zbog toga molim tu komandu da pažljivo prati situaciju u zoni Mostar, pomažući operacije VI armijskog korpusa svim raspoloživim vazdušnim snagama i učestvujući u masama u spomenutom predjelu. Javite o poduzetim mjerama.

General Robotti

30 mart 1943 — XXI

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3C/7).

[2] Odnosi se na jedinice Devete dalmatinske NOU divizije.

[3] Na području Nevesinja dejstvovale su jedinice Treće NOU divizije.

BR. 309

IZVJEŠTAJ KOMANĐE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 30 MARTA 1943 GOD. O IZJAVI DOBROSAVA JEVĐEVIĆA O PADU NEVESINJA[1]

TELEGRAM

Datum i čas { odlaska / dolaska: 30.3.43

OD KOMANDE VI ARMIJSK. KORPUSA

VIŠOJ KOMANDI ZA „SLOV. I DALM." — OPERATIVNO

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5120
Stiglo 30 marta 43

Br. 4729/op.

Radi znanja te komande, prenosim sljedeću izjavu poštovanog Jevđevića poslatu Komandi sektora Mostar. Počinje: „Naređenje generala Amico da se Nevesinje drži snažno i da se čuva desno krilo nije moglo biti primijenjeno, jer četničke jedinice nisu poslušale naređenje i uputile su se za milicionarima, za koje se držalo da su u bjekstvu, kako bi spriječili da budu porušena njihova vlastita sela. Da je naređenje bilo izvršeno, Nevesinje ne bi palo.[2]

Potpis Jevđević". Završava.

General Piazzoni[3]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/7).

[2] Nevesinje su po drugi put oslobodile jedinice Treće NOU divizije 29 marta. Vidi dok. br. 116, 118, 119, 270, 272 i 327.

[3] Ispod potpisa general Robotti je dopisao crvenim mastilom sljedeću primjedbu: „Imajmo u vidu da ovo potvrđuje da treba malo računati na ove ljude. 30. III. m." Zatim je potpukovnik Michelotti crnom olovkom dopisao sljedeće:

„Mislim da bi MVAC trebalo upotrijebiti drukčije: svakako priključiti ih nama i ne prepustiti ih same sebi. 30/3 ppuk. m".

BR. 310

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 30 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI[1]

KOPIJA TELEGRAMA

Datum otpreme: 30.3.943-XXI
Datum prijema: 31.3.1943 u 00.30 čas.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 5138
Stiglo 31 marta 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
XVIII ARM. KORPUSU
KOMANDI MORNARICE — DALM.

1 za Ekselenciju
1 za Načelnika štaba
1 za Pomoćnika načelnika štaba
1 za Obavještajno odjeljenje
2 za Operativno odjeljenje
1 za Komandu kr. karabinjera

Br. 4785/Op.

Izvještaj od 30 marta u 18 časova

AKTIVNOST USTANIKA

— Partizanske snage u zoni Nevesinje sakupile su se između ovog mjesta i šume Bišina (Nevesinje RM—RO—RQ—AR).[2] Jake grupe ovih snaga primijećene su u pokretu prema sjeverozapadu, u pravcu Zimlja.

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).
[2] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.

Iz Gacka se javlja da su partizanske grupe zauzele visove koji dominiraju Šipačno (Gacko TN—AN), Ljeskovim Dubom (TN—AP) i Ribarima (TN—AR). Javljeno je za jaku koncentraciju u Slivlju (TN—AT). Smatra se da ove grupe imaju, vjerovatno, namjeru da napadnu na Fojnicu i na Gacko.[3]

SEKTOR MOSTAR

— Aktivnost partizanskih patrola protiv rasporeda Prijevorac (Nevesinje RH—BF) i čela kolone „Bergamo". Naši su gubici 6 ranjenih. Neutvrđeni su protivnički gubici.

Formacije M.V.A.C. koje su se povukle iz Nevesinja — o čemu govori jučerašnji izvještaj — sa 1200 ljudi, sad se reorganizuju u zoni Blagaj. Naše patrole prilikom izviđanja u zoni Ljubčina (RK—AT) zarobile su dva sumnjiva lica.

Prema vijestima iz hrvatskog izvora, kolona Popović je zauzela Drežanj (SP—AN) i došla u dodir sa jedinicama V.A.C., koje su došle iz Gacka; kreću u pravcu Grabovice (SR—AP) Zalom (TI—AR).

SEKTOR METKOVIĆ

Nastavlja se pokret formacija V.A.C. prema Berkovićima. Cilj je da se izbjegnu upadanja partizana zauzetih u borbi sa odredima V.A.C. u Gubavici (Nevesinje QK—AP), Rotimlji (QO—AN), Hodovu (QO—AL) i Ljubljenici (RH—AL), u vezu sa jedinicama sektora Mostar.

Na Pelješcu u blizini Kune (O. Mljet IH—GZ) ubijena je partizanka pri pokušaju bjekstva.

SEKTOR DUBROVNIK I KOTOR

Redovna djelatnost avijacije. Ometana je od nepovoljnih atmosferskih prilika.

Nebo naoblačeno, kiša.

GENERAL PIAZZONI

31/III

Robotti

---

[3] U ovo vrijeme na području Nevesinja nalazile su se jedinice Treće NOU divizije i Devete dalmatinske NOU divizije.

BR. 311

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 30 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA NA PODRUČJU BROD—FOČA—USTIKOLINA[1]

TELEGRAM

Datum i čas | otpreme / prijema: 31-3-1943 14.15

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5198
Stiglo 31.3.43

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO ODJELJENJE

SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE

4788/Op.

Telegram od Komande trupa u Crnoj Gori.

„2299/Op. — Novosti od 30 marta u 19 časova

Na sektoru „TAURINENSE" juče, dockan poslije podne, i u toku noći izvršeni su pokušaji da se pređe Drina u zoni Brod, ali su osujećeni artiljeriskom vatrom iz Foče, koja je uništila neke položaje.[2]

U zoni Tabaci (Sarajevo VO—VQ—BL) vod bataljona „Aosta" je osujetio drugi pokušaj i nanio je gubitke.

U zoni Ustikolina ustanici su nasilno prešli Drinu i dostigli zonu Cvilin (VS—BS), odakle su ih, kako izgleda, potisnuli četnici.[3]

Prema obavještenjima od strane četnika, izgleda da se nalaze sljedeće ustaničke snage: jedna divizija u zoni Ustikolina,[4]

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 52 B/11).

[2] O pokušaju jedinica Druge proleterske divizije da forsiraju Drinu kod Broda vidi u dok. br. 154.

[3] O pokušaju jedinica Prve proleterske brigade da forsiraju Drinu na sektoru Ustikolina vidi u dok. br. 143, 144, 145, 148 i 151.

[4] Na području Ustikoline nalazile su se jedinice Prve proleterske divizije.

jedna divizija između Kalinovika i Miljevine i dvije brigade zapadno od Broda.[5]

Namjere su ustanika, kako izgleda, preći Drinu da bi dostigli Bugarsku i Albaniju preko Sandžaka.

Treći alpiski puk sa dva bataljona razmješteni u Boljanićima (Žabljak XP—BH).

U toku je transportovanje, na kamionima, II/383 iz Podgorice u Čajniče, radi pojačanja manevarske mase.

Vazdušnim izviđanjem nije se moglo doprijeti do zone uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika.

General MENTASTI — Završeno.
VI arm. korp. 09003103

Dato na uvid. Nač. štaba
Dato na uvid Pom. nač. štaba
Prepis upućen Obavješt. odjeljenju
Prepis upućen Kr. karab.

BR. 312

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 31 MARTA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERACIJA „WEISS I i II"[1]

Dokumenat Br. NOKW-955[2]

Povjerljivo

Sjedište, 31 marta 1943

K-DANT NJEM. TRUPA U HRVATSKOJ
Ia Pov. br. 1729/43

DRŽAVNOM SEKRETARU ZA ORUŽANU SILU

Nj. Eks. general-majoru Begiću

Dole navedeno izlaganje o akciji „Weiss" dostavlja se s molbom da se ono stavi do znanja Nj. Eks. Poglavniku. Izlaganje nije podesno za javnost.

Početkom 1943 god. nastupila je potreba za vojnom intervencijom na prostoriji KARLOVAC—BIHAĆ—LIVNO. Izvršenje akcije čišćenja povjereno je Komandantu njemačkih trupa u Hrvatskoj.

---

[5] Zapadno od Broda položaje su držale jedinice Druge proleterske divizije.

[1] Original, izvučen na geštetneru, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/7, (kut. 417). Dokumenat je dobijen od Međunarodnog vojnog suda iz Nürnberga.

[2] Oznaka Međunarodnog vojnog suda

DOCUMENT No. NOKW- 955

OFFICE OF CHIEF OF COUNSEL FOR WAR CRIMES

Geheim !

Befh.d.dt.Tr.i.Kroatien
Ia Nr. 1726/43 geh.

H.Qu., den 31.März 1943

An den

Staatssekretaer fuer die Bewaffnete Macht

S. Ex. Generalmajor Begic

Nachstehende Zusammenfassung des Unternehmens "Weiss" wird mit der Bitte ueberreicht, S.Ex. dem Poglavnik Kenntnis zu geben. Die Zusammenstellung ist nicht zur Veroeffentlichung geeignet.

Am Anfang des Jahres 1943 erwies sich ein militaerisches Eingreifen im Raum KARLOVAC - BIHAC - LIKA als notwendig. Mit der Durchfuehrung der Saeuberungsaktionen wurde der Befehlshaber der deutschen Truppen beauftragt.

Der Feind hatte sich in langen Monaten einen eigenen Herrschaftsbereich geschaffen, eine erhebliche Zahl von Kaempfern organisiert, das von ihm beherrschte Gebiet durch starke Strassenzerstoerungen und Befestigungen nach allen Seiten gesichert. Die Zahl der aktiven, mit automatischen und schweren Waffen, auch Artl. und Panzerwagen ausgestatteten Kaempfer kann mit 65 000 Mann beziffert werden. Sie waren in Korps, Divisionen und Brigaden eingeteilt. Die obere Fuehrung hat sporadisch sich als recht gut und sehr beweglich gezeigt. Die mittlere Fuehrung taugte weniger. Der Kampfwert der Kommunisten war teils hervorragend, teils durchaus gut. Erst gegen

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 312

Neprijatelj je kroz dugi niz mjeseci stvorio svoje sopstveno područje na kome on vlada, organizovao znatan broj boraca i osigurao zauzeto područje sa svih strana jakim razaranjem drumova i utvrđenjima. Može se računati da neprijatelj sada raspolaže sa 65.000 aktivnih boraca, koji su naoružani automatskim i teškim oružjem kao i artiljerijom i tenkovima. Oni su bili formirani u korpuse, divizije i brigade. Više rukovodstvo pokazalo se docnije kao vrlo dobro i vrlo pokretljivo. Srednje rukovodstvo bilo je manje sposobno. Borbena vrijednost komunista bila je djelimično izvanredna, djelimično skroz dobra. Tek pri kraju akcije primijećene su pojave raspadanja.

Od sopstvenih trupa njemačkim divizijama stajala su na raspoloženju dvije hrvatske brdske brigade kao i dijelovi dviju drugih njemačkih divizija. Trupe su 20. I. 1943. trebale da budu na svojim pripremnim položajima, spremne za napad. Uslijed preopterećenosti željeznica, nedostatka u uglju i lokomotivama, uslijed više težih slučajeva sabotaže, kao i iznenadnog, neobično jakog pada snijega, prijetila je opasnost da se akcija potpuno dovede u pitanje. Krajnjim zalaganjem svih snaga uspjelo je da se dovođenje trupa na pripremne položaje okonča 19. I. 1943. uveče.

Početak napada 20. I. 43 potpuno je iznenadio neprijatelja. On nije vjerovao u zimski napad. U smjelom napadu prodrla su čela napadnih kolona od Karlovca i Gline ka Slunju i Bihaću, od Petrinje i Kostajnice ka Bos. Krupi i od Sanskog Mosta i Ključa prema Bos. Krupi i Petrovcu. Neposredno pozadi njih bacili su se pioniri i organizacija Todt na opravku drumova i mostova. Potpuno iznenađeni neprijatelj uspio je da se vrlo brzo prikupi, i da, iskoristivši prednost poznavanja zemljišta, pruži žilav otpor. U djelimično ogorčenim borbama morali su biti očišćeni od neprijatelja PETROVA GORA, ŠAMARICA i svi šumarci i područja mostova. Najžilavija je bila borba za GRMEČ Pl. Neprijatelj ju je u vremenu od skoro godinu i po dana rada izgradio u pravu tvrđavu, nagomilao znatne zalihe i izgradio velike logore sa barakama. I ova tvrđava morala je takođe biti osvojena parče po parče. Prije toga je 25. I. oslobođen SLUNJ, a 29. I. BIHAĆ, dok su BOS. KRUPA 30. I. i BOS. PETROVAC 7. II. bili oslobođeni od partizanskog okruženja. 15. II. bio je prostor od KARLOVCA do GRMEČA očišćen od partizana. Nažalost, jednom njihovom dijelu uspjelo je da umakne ka jugozapadu, a da italijanski bataljoni koji su tamo vodili operacije nisu uspjeli da ovo spriječe.

Već 21. II. 43 trupe su ponovo prešle u napad. U međuvremenu one su i pored ogromnih naprezanja za vrijeme prethodnih sedmica izvršile strategiski razvoj za drugi dio akcije. Od-

mor bi bio poželjan. Ali bi se time dala mogućnost neprijatelju da svoje jedinice ponovo sredi i organizuje svoj otpor. Ovo bi opet od sopstvenih trupa zahtijevalo znatno veće krvave gubitke. Stoga je njemačka komanda morala da donese rješenje da se započete operacije odmah produže. Sama činjenica da je napadni elan baš u drugoj fazi akcije bio nenadmašiv ide u prilog borbenom duhu koji je ispunjavao kako Nijemce tako i Hrvate, čije su trupe sa znatno većim naprezanjem, po djelimično bezvodnom zemljištu visokih planina, u primjernom držanju i u pobjedonosnom raspoloženju savladale sve teškoće.

Uz velike dnevne marševe jurišali su njemački i hrvatski bataljoni bez zastoja ka jugu i jugoistoku. Zauzeti su DRVAR, BOS. GRAHOVO i GLAMOČ. Stanovništvo je u LIVNU 3. III sa klicanjem dočekalo prve vojnike, Hrvate 369 divizije, kao oslobodioce. U ogorčenoj borbi koja je vođena oko BUGOJNA, VAKUFA i PROZORA slomljen je poslednji značajniji otpor protivnika. On je naglo i sa potpuno razbijenim ostacima otstupao u jugoistočnom pravcu.

Međutim, trupe još uvijek nisu dobile zasluženi odmor. U međuvremenu stigli su uznemiravajući izvještaji sa prostora MOSTARA, koji su njemačku Vrhovnu komandu izazvali da naredi posjedanje područja rudnika boksita sa njemačkim trupama. Svi raniji ofanzivni planovi morali su, u roku od nekoliko časova, iz osnova biti izmijenjeni, a trupe, kojima je već bilo avizirano da se razmjeste u cilju odmora, morale su ponovo stupiti u borbe. U žilavim borbama ovladano je dolinama NERETVE i RAME. Iscrpeni pukovi koji su bivakovali oko LIVNA i istočno odatle produžili su da, pored najvećih teškoća u snabdijevanju, nastupaju dalje ka jugoistoku, i oni su širokim frontom izbili na zapadnu obalu NERETVE. Komandant njem. trupa u Hrvatskoj 17. III podnosi izvještaj o izvršenju svoga zadatka.[3]

Njemački i hrvatski bataljoni izvojevali su u najtješnjoj saradnji lijep uspjeh. Veliki dijelovi teritorije oslobođeni su vladavine terora koja je trajala mjesecima, razbijena je komunistička država i njena organizacija, iako je, nažalost, uspjelo da se jači dijelovi neprijatelja povuku u pravcu ka Jadranskoj obali a drugi dijelovi preko NERETVE. Na očišćenim oblastima uspostavljena je ponovo hrvatska državna vlast.

Uspjeh je skupo plaćen. Okruglo 650 oficira, podoficira i vojnika potvrdilo je smrću vjernost svojoj zakletvi. Njihova žrtva ne smije biti uzaludna. Njihova smrt treba da bude sim-

[3] O pripremama i izvođenju operacija „Weiss I i II" vidi u tomu IV, knj. 9, dok. br. 210, 211, 213, 214, 216, 218 i 223; u ovoj knjizi dok. br. 185, 187, 192 i 211, kao i tomu II i V.

bol njemačko-hrvatskog bratstva po oružju i doprinos za slobodnu Hrvatsku kao i za novu Evropu.

Potpisao Lüters

Prilog K-dant. njem. trupa u Hrv.
Ia pov. br. 1729/43

PREGLED

gubitaka, neprijateljskih gubitaka i plijena

1.) Sopstveni gubici:

Mrtvih: 514 njemačkih oficira, podoficira i vojnika;
126 hrvatskih oficira, podoficira i vojnika.
Ranjenih: 1.214 njemačkih oficira, podoficira i vojnika;
258 hrvatskih oficira, podoficira i vojnika.
Nestalih: 158 njemačkih oficira, podoficira i vojnika;
218 hrvatskih oficira, podoficira i vojnika.

Hrvatski gubici navode se samo ukoliko su njemačke jedinice o njima mogle da prikupe podatke.

2.) Neprijateljski gubici:[4]

11.915 mrtvih (dijelom konstatovano, dijelom ocijenjeno);
616 strijeljanih od prijekog suda;
2.506 zarobljenih (od toga 490 muškaraca i 285 žena otpremljeno u Zemun; ostatak ili

---

[4] U gubitke jedinica NOV Nijemci su ubrajali i neboračko stanovništvo koje su ubijali ili zarobljavali na operaciskoj prostoriji. To se jasno vidi i iz izvještaja (koji se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 54/1, k. 11) štaba Drugog bosanskog NOU korpusa od 28 juna 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije gdje piše da je neprijatelj u toku januara i februara 1943 god. samo u četrnaest sela Grmeča i Podgrmeča pobio 3.370 i internirao 1.229 ljudi, žena i djece. Među ostalim zvjerstvima u pomenutom izvještaju se navode i ovi slučajevi:

„U M. Radiću neprijatelj je uhvatio Bosarića Nikolu, iskopao mu oči, osjekao nos, uši i prste na jednoj ruci pa ga zatim ubili i ostavili pokraj javnog puta u Mosuri. Isto tako neprijatelj je izvršio javno silovanje nad djevojčicom Smiljom Uzelac iz Grmuše i to pred više ženskih osoba. Među nađenim lješevima u M. Radiću pronađeno je jedno malo djete gdje tri dana posle strijeljanja siše mrtvu majku.

U opštini Čađavičkoj spaljeno 7 djece i 3 žene i to familija Mile Zeca i Uroša Majkića.

U opštini D. Milanovac spaljeno u kući Radića Spasoje 16 lica, a u pojati Dušanovića Pere spaljeno živih 35 lica.

U opštini L. Palanka spaljeno živih 70 osoba, jedan drug živ svezan i na njega bacano po malo sijena i paljeno sve dok nije umro".

O vjerodostojnosti neprijateljskih podataka o gubicima jedinica NOV vidi i dok. br. 168 prim. 6.

predat hrvatskim vlastima ili poslije provjeravanja otpušten kućama).

3.) Plijen:

Veliki dio plijena neprijatelj je blagovremeno doveo u neupotrebljivo stanje, a životne namirnice većim dijelom uništio. Sve upotrebljive stvari ostavljene su trupama za popunu nastalih praznina; zaplijenjena stoka u sljedujućoj količini dodijeljena je za ishranu trupa, dok je ostatak predat stanovništvu koje se vraćalo kućama.

Uništeno, odnosno kao takvo zatečeno:

120 logorskih baraka
32 ostala šumska logora
2 bolnice
1 velika pekara sa elektr. pogonom
1 mlin

BR. 313

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 31. MARTA 1943 GOD. O NAMJERI DOBROSAVA JEVĐEVIĆA DA ZATRAŽI POMOĆ OD NIJEMACA[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"

(2. Armija)

Odjeljenje I

Supersloda — Obavještajno odjeljenje

Kopija šifrovanog telegrama upućenog Komandi VI armiskog korpusa.
Od Superslode — Obavještajno odjeljenje
Komandi VI armiskog korpusa

I/8898/S. Saopštava se, radi znanja, da je Jevđević telegrafisao Mihailoviću 29 tek. m. sljedeće: počinje: Baćović je teško obolio. Neprijatelj zauzeo Nevesinje i stigao na liniju Velež—Bišina.[2] Trupe su mnogo zamorene i teže da se izvuku iz borbe.

---

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 D/5.
[2] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.

Bosanske trupe nezadovoljne Hercegovcima. Komunisti pojačavaju propagandu. U slučaju da primjetim da je stvar izgubljena, molim da mi se odobri da tražim pomoć od Nijemaca preko Italijana. Velike stvari se odigravaju, te molim da odlučite. Jevđević. Završeno. Supersloda — Obavještajno.

19453103

Gosp. ppukovnik Michelotti

Načelniku Operativnog odjeljenja Superslode — strogo na ličnost, 31 mart 1943/XXI

(M. P.) Sjedište

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje

Br. 5199
Stiglo 31 marta 1943-XXI

BR. 314

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 31 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI[1]

TELEGRAM

Datum i čas { otpreme / prijema: 31/3/1943, 23.40

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO ODJELJENJE
i na znanje:
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARM. KORPUSA
KOMANDI MORNARICE — DALMACIJA

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"
Operativno odjeljenje
Br. 5202
Stiglo 1 apr. 1943-XXI

Br. 4851/Op.

Izvještaj od 31 marta 1943 u 18 časova

SEKTOR MOSTAR I METKOVIĆ:

Jake partizanske formacije, koje su već primijećene u zoni Nevesinje,[2] pomjerile su se prema jugu u zonu Trusina[3] (Nevesinje SL—SN—AI—AF) gdje se nalazi raspored V. A. C. koji je sastavljen od četničkih kolona Kureš[4]-Popović[5] i Gutić.[6]

Nakon borbe, o kojoj nema podrobnosti, četničke formacije bile su odvojene i prisiljene da se povuku.

Kasno uveče kolona Gutić stigla je u Stolac.

Popovićeve i Kureševe formacije izgleda da su krenule prema Bileći. — Formacije M. V. A. C., još drže Berkoviće

[1] Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 18 C/6).

[2] Na području Nevesinja nalazile su se jedinice Treće NOU divizije i Devete dalmatinske NOU divizije.

[3] U zoni Trusina u ovo vrijeme dejstvovala je Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije.

[4] Miloš Kureš

[5] Milorad Popović

[6] Gutićeva kolona bila je jačine 400 četnika

SEKTOR DUBROVNIK:

Hrvatska patrola, sastavljena od tri vojnika, napadnuta je i razoružana duž železničke dionice Taleža (Dubrovnik SP—FV) — Duži (SR—FT).

Jedan od šest članova nije se vratio.

SEKTOR KOTOR:

Redovna djelatnost patrola.

Vazdušna djelatnost:

Spriječena je uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika.

Jedan avion, koji je uspio da stigne do zone Nevesinje, izveo je izviđanje i bombardovanje partizanskih grupa.

Poluoblačno.

General Piazzoni[7]

---

[7] Ispod potpisa general Mario Robotti napisao je sljedeću primjedbu: „Obratiti pažnju na zonu Stolac. Gen. Piazzoni neka nastoji da uredi ove bande oduzimajući im snagu... centrifugalnu i dajući im međutim snagu... centripetalnu. 1. IV. m." Tačkice su iz originala.

USTAŠKO-DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BR. 315

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 5 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU KONJIC—GORNJI VAKUF[1]

III. DOMOBRANSKI ZBOR
Op. br. 1179/tčj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 5. III. 1943.

(Oznake po karti 1:100.000).

I. 1. — Stanje bez osobitih promjena. Žestoke borbe u oblasti G. Vakufa.[2]

2. — Pojedinosti:

a) **Oblast Konjic:** Dne 4. o. mj. u nadiranju u s. z. smjeru od Konjica, naše i njemačke čete[3] dostigle su crtu: Gaj kt. 762 — Staniči—Čelopek—Pačera — zapadni izlaz iz sela Lisičića i Modriša (9 km. s. z. od Konjica). Grupa König imala je dodir sa neprijateljem[4] kod Trešnjevice (8 km z. od Ivan Sedla).

Napredovanje je otežano jakim neprijateljskim odporom i teško prolaznim zemljištem. Neprijatelj se pod borbom povlači u s. z. smjeru ispred naših četa. U borbama palo: 1 Njemac mrtav, 2 ranjena, 1 domobran mrtav i 3 ranjena i 1 ustaša ranjen.

Talijani i četnici nadiru u dolini Drežnica prema zapadu.

b) **Oblast G. Vakuf:**

718. njemačka pješačka divizija[5] sa djelovima V ustaškog zdruga vodi teške borbe južno, j. z. i j. i. od G. Vakufa sa jakim neprijateljskim snagama (navodno 8

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1—25, k. 20.

[2] Vidi dok. br. 23, 24, 28, 29, 189 i 190.

[3] Odnosi se na njemačku 718 diviziju (u čijem je sastavu bila grupa König i Annacker).

[4] Vjerovatno s dijelovima Prve proleterske brigade.

[5] Odnosi se na grupu Fogl (Vogel) iz njemačke 718 divizije. Njen sastav vidi u dok. br. 182, prim. 6.

partizanskih brigada), sa mnogo teškog oružja. U toku noću 3/4. o. mj. vodile su se žestoke borbe.[6]

Partizani protunapadajem zauzeli visove 1025—1197—1206 — Crni Vrh — 1170—1154 (sve oko 7 km j. od G. Vakufa).[7] Vlastiti gubitci prema izvješću 717. njemačke pješ. divizije su: 96 Njemaca mrtvih, 147 ranjenih i 1 nestalih, ustaša 2 mrtva i 14 ranjeno. Kod neprijatelja 31 mrtav (prebrojano) verojatno 250 mrtvih, mnogo ranjenih i 3 prebjegla. Plien: 3 karabinke, 3 puške i 10 ručnih talijanskih granata.

3. — Nastavak podhvata u s. z. smjeru od Konjica. Razviđanje.

Vlastiti gubitci: Nijemci: 97 mrtvih, 149 ranjenih i 41 nestalih. Hrvati: 1 domobran mrtav, 2 ustaša mrtva, 3 domobrana ranjena i 14 ustaša ranjenih.

Neprijateljski: 31 mrtav (prebrojano) vjerojatno 250 mrtvih, mnogo ranjenih i 3 prebjegla.

Plien: 3 karabinke, 3 puške i 10 ručnih talijanskih granata.

II. Bez promjena.

III. Bez promjene.

(M. P.)

Zapovjednik general
(Lukić),
Lukić

---

[6] Odnosi se na protivudar jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba. Vidi prim. 2.

[7] Borba je vođena sa Drugom i Četvrtom proleterskom i Sedmom baniskom brigadom i dva bataljona Treće krajiške NOU brigade.

BR. 316

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA BUGOJNO OD 6 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV OKO GORNJEG VAKUFA[1]

ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG VODA
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
BUGOJNO
Broj 159/Taj.
U Bugojnu, dne 6. III. 1943

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽ. PUKOVNIJE. — J. S.
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽ. KRILA JAJCE

Predmet: Izvješće o borbama sa partizanima i o povlačenju oružnika.

„(Dne 5 ov. mjeseca obišao sam mjesto Gornji Vakuf radi prikupljanja podataka o situaciji i o borbama sa partizanima, pa sam utvrdio slijedeće:

Borbe koje se vode u okolici Gornjeg Vakufa od 21. veljače 1943. od strane naših i njemačkih oružanih snaga, sa partizanima, naše i savezničke snage napredovale su prema Prozoru sve do 4. ov. mj. kada su partizani pomenutog dana oko 1 sat, probili naše lievo krilo kod sela Dobrošina, 5 km. jugoistočno od Gornjeg Vakufa, te tom prilikom razbili naše lievo krilo i zapljenili 2 gorska topa našeg topničkog sklopa, ali bez zatvarača, pošto su domobrani zatvarače povadili i sobom ih u G. Vakuf donijeli, tako da su topovi za borbu onesposobljeni, te naše snage sa lievog krila morale su se povući u G. Vakuf, dočim desno krilo naše koje se nalazi na položaju jugozapadno od Gor. Vakufa udaljeno oko 4 km. i pored jakog napada partizana ostalo je te noći nepokrenuto i uz velike gubitke za neprijatelja.[2]

Dne 4. i 5. ov. mj. nepriestano se vode ogorčene borbe sa neprijateljem u neposrednoj blizini Gor. Vakufa,[3] koji sa svih strana pucaju na grad sa topovima, bacačima, teškim i lakim strojnicama kao i puščanom vatrom, čija zrna mnoga po Gor. Vakufu padaju, kao i okolici istog, te prema tome ima dosta gubitaka na jednoj i drugoj strani, a svakako da ih ima mnogo

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 43/3—11, k. 149 A.

[2] Vidi dok. br. 5, 13, 15, 23, 24, 29, 86, 101, 102, 315, 320 i 339.

[3] Odnosi se na protivudar jedinica Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ.

više kod neprijatelja, pošto ih njemačke štuke stalno bombardiraju pored drugog teškog oružja koje protivu njih deluje.

Usljed mnogobrojnog neprijatelja i njegovog navaljivanja na Gor. Vakuf Njemačka komanda dne 5. ov. mj. povukla se iz grada prema Bugojnu, a u isto vrieme naredila je da se povuku i oružnici oružničke postaje Gor. Vakuf, te su se isti pod jakom neprijateljskom vatrom povukli u Bugojno 5. ožujka u 14 sati. Svi oružnici nalaze se na oružničkoj postaji Bugojno gdje će vršiti terensku službu, a čim budu prilike dozvolile postaja će se uspostaviti i oružnici vratiti u Gor. Vakuf.)"

Prednji izvještaj dostavlja se radi znanja.

Zapovjednik, poručnik:
(Franjo Jelen)
Jelen

BR. 317

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA JAJCE OD 8 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV OKO GORNJEG VAKUFA I MRKONJIĆ GRADA[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
ORUŽNIČKOG KRILA JAJCE
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 204/Taj.
U Jajcu, dne 8. ožujka 1943.

PREDMET: Doglasno izvješće od 23. veljače 1943. do 8. ožujka 1943. god. predlaže.

1.) ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE (J. S.) SARAJEVO.
2.) KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU TRAVNIK.
3.) KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU MOSTAR.
4.) KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU BANJA LUKA.
5.) KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU OMIŠ.

Prema zapovjedi zapovjedničtva 5. oružničke pukovnije Taj. J. S. Broj 897 od 27. travnja 1942. godine, predlaže se zapovjed-

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 47/1—3, k. 149.

ničtvu izvješće o doglasnoj službi za vrieme od 23. veljače 1943. god. do 8. ožujka 1943. godine.

I. OPĆA UNUTRAŠNJA SITUACIJA

Raspoloženje naroda obzirom na unutrašnje i vanjske političke događaje:

a.) Raspoloženje Hrvatskog naroda, katolika i muslimana prema N. D. H. i Poglavniku je u glavnom dobro, ali sobzirom da se veći dio područja ovoga krila još nalazi u rukama pobunjenika, koji među našim pučanstvom vrše neumorno promidžbu u korist naših neprijatelja, narod je kolebljiv, smatrao je nemoćnim naše i savezničke snage, ali se sada osjeća dobro raspoloženje među narodom obzirom na preduzetu akciju od strane naših i savezničkih snaga. Narod koji živi na području koje se još nalazi u pobunjeničkim rukama živi u velikom strahu, iz razloga što nema nikakove zaštite od naših vlasti i kada ulući priliku bježi na područje gdje se nalaze naše vlasti, a oni koji nemogu da izbjegnu imaju nadu, da će se u skorije vrieme osloboditi od pobunjenika.

b.) PRAVOSLAVNO PUČANSTVO: Pravoslavno pučanstvo u Kupreškom kotaru nije raspoloženo prema našim vlastima, jer se priključilo partizanima, a pojedinci izjavljuju da bi se rado priključili hrvatskim vlastima, ali ovo da nesmiju učiniti od partizana, pošto da ih iz ovog razloga više pljačkaju i protjeruju, dok međutim četnici kojih je bilo 120 svi su se pridružili partizanima osim Dušana Duvnjaka, koji je bio vođa četnički izbjegao je uz pomoć naših vlasti i otišao u Banju Luku koji se priključio četničkom odredu Drenovića, a nekoliko četnika koji su također prebjegli priključili su se zeničkom četničkom zdrugu.

Pravoslavno pučanstvo na području voda Jajce, koje se nalazi u našim rukama u koliko nije izbjeglo u šumu, mirno je, ali je u većem dielu naklonjeno četnicima, a ostali dio je naklonjen komunizmu — partizanstvu. Pravoslavci bez obzira kojoj pobunjeničkoj grupi pripadaju javni su neprijatelji Hrvatske i očekuju njezinu propast.

c.) ŽIDOVI: Na području ovoga krila ima sasvim mali broj žena i djece, te od prošlog izvješća po ovome nema nikakove promjene.

II. ČETNIČKA AKCIJA:

Četnika na području krila nema a niti se od poslijednjeg izvješča primjetila ma kakva akcija od strane četnika.

III. KOMUNIZAM:

Na području ovoga krila nalaze se još i danas velike grupe pobunjenika — partizana, vrše živu i neumornu promidžbu u korist naših neprijatelja. Radi boljeg uspjeha kod pučanstva oni se predstavljaju da su mačekovci, odnosno Mačekova vojska t.zv. oslobodilačka, a većinom se izdaju da su dalmatinci. Ove bande većinom rove puteve i prekidaju željezničke pruge, pljačkaju putnike. Ove bande kod seljačkog naroda, a osobito kod pravoslavnog vrše promidžbu o svojim snagama i jakosti, nagovarajući ga da će kroz skoro vrieme srušiti N.D.H. Najjače partizanske bande nalaze se na području ovoga krila u kotaru Prozorskom, Bugojanskom i Kupreškom gdje ih ima vrlo veliki broj koji su naoružani sa više vrste oružja.

Partizanstvo je u zadnje vrieme na području voda Bugojno bilo zauzelo velikog maha, ali je dolazak njemačkih i naših snaga spričilo je sve progodne koje su vršili pobunjenici pa je ovaj rad naših i njemačkih snaga kod katoličkog i muslimanskog naroda protiv pobunjenika podigao duh i moral u moč i snagu naših i savezničkih snaga, pa je narod dobio poptunu vjeru, da će se osloboditi od pobunjenika, dočim kod pravoslavnog življa se i danas primječuje sinpatija za partizanstvom u koje imaju potpuno uvjerenje u njihovu pobjedu, a to se vidi iz toga što se neće da odazivaju na poziv naših vlasti. Ovo neodazivanje je nastalo iz razloga toga što se boje da će ih se odpremiti u internaciju u Njemačku, ali se stvarno isti ne odazivaju iz razloga što su stvarno privrženi partizanstvu.

Kao važni događaji dogodilo se je i to:

Dne 20.XI.1942. partizani su bez ikakove borbe upali u Varcar Vakuf[2], u kome su se nalazili četnici, ali se nijesu dali u borbu protiv partizana već su napustili mjesto i povukli su se u okolna sela i operisali prema Banjoj Luci i Varcar Vakufu cielo vrieme do sada u sporazumu sa našim vlastima.

Za vrieme od 20. studenog 1942. do 21. veljače 1943. god. dok su partizani vladali u Varcar Vakufu u prvi mah su uspostavili komandu mjesta to su se liepo prema pučanstvu ophodili, ali su nakon toga t.j. 10—15 dana po uspostavi njihove vlasti hvatali su i zatvarali osobe istaknute hrvate i srbofile te bi iste puštali svojim kućama pod prietnjom da ih moraju u borbi podpomagati. Partizani su dali iz pritvora četnicima 7 četnika u zamjenu za 7 partizana koji su bili zarobljeni od strane četnika, tako da su izvršili razmjenu.[3] Za vrieme njihovog

---

[2] Mrkonjić Grad je oslobodila Prva proleterska divizija. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 63.

[3] Opširnije o ovoj razmjeni vidi u tomu IV, knj. 9, dok. br. 23.

boravka u Varcar Vakufu i vršenju njihove vlasti od strane komande i mjesnog odbora u Varcar Vakufu i okolnim selima kotara Varcar Vakufa prikupljali su dobrovoljne priloge u žitu, novcu, stvarima i blagu, zatim su uzimali za komoru pozivali ljude da stupe u njihove redove i da se bore protiv naše i savezničke vojske.

21. veljače 1943. partizani su napustili Varcar Vakuf bez da su vodili borbu. Ovom prigodom su partizani odveli sa sobom Ankicu Ivekić 22. god. staru i Luku Sladovića oboje iz sela Trnova pravoslavne vjere, Sladović nakon 10 dana povratio svojoj kući, a za Ankicu tvrdi da su je partizani streljali. Od strane četnika protiv partizana vođena je borba u više puta u blizini Varcar Vakufa dok su partizani bili u Varcar Vakuf. U ovim borbama poginulo je kod sela Trnova i Surjana 9 četnika i 8 zarobljeno, a na strani partizana zapaženi su veliki gubitci.

17.II.1943. partizani[4] su u Magaljdolu sačekali naše i savezničke snage[5] sa kojima su vodile borbu 3 dana, nakon toga su odstupili sa velikim gubitcima po partizane, a kod naši i savezničkih snaga bio je vrlo mali broj žrtava. Od topovskih zrna od strane naše posade uništeno-zapaljeno je 7 kuća, a u Majdanu 6 kuća, ubiven 1 konj. Ljudskih žrtava nije bilo.

Dne 19. II. 1943. po zapovjedi partizanske komande odvedeni su: Čelik Mileva, Čelik Mito, Malinović Mara, Dabić Olga, Babić Milka, Vuković Đoko, Vuković Boro, Ivetić Ugleša i Radić Nada sve stare do 18 god, koje se ni do danas nijesu povratile u Varcar. Sve su odvedene silom pod pritiskom partizana. Ni jednom građaninu-seljaku nije od strane partizana zapaljena kuća na području postaje V. Vakuf, jedino što su dne 25. X. 1942. kada su partizani po treći put unišli u V. Vakuf[6], te kada su naglo vraćeni, zapalili su zgradu kotarske oblasti u kojoj je bila i općina, zgradu kotarskog sudržavni magazin, državnu bolnicu i vakufsku školu (Mejtef). Privatne kuće i radnje od strane partizana bile su opljačkane. Partizanska komanda bila je smještena u kući Pere Grajića, a područna komanda u kući Ahme Dedića.

Dne 10. prosinca 1942. od strane naših i savezničkih zrakoplova vršeno je bombardiranje V. Vakufa.[7] Ovom prilikom po-

---

[4] Na ovom sektoru u ovo vrijeme nalazio se jedan bataljon Sedme i jedan bataljon Devete krajiške NOU brigade.

[5] Odnosi se na njemačku grupu Fogl (Vogel).

[6] Opširnije o borbama za oslobođenje Mrkonjić Grada vidi u tomu IV, knj. 7, dok. br. 123 i 197.

[7] U to vrijeme u Mrkonjić Gradu nalazio se Štab operativnog sektora Mrkonjić Grad—Jajce, pod čijom su se komandom nalazila dva bataljona Treće NOU divizije i Treći krajiški NOP odred.

rušeno je 10 zgrada. Žrtava nije bilo. Prije zauzimanja V. Vakufa od strane partizana u varoši je bilo oko 3000 stanovnika, dočim ih sada ima oko 500, a ostalo je bilo izbjeglo u raznim selima i po šumama, te se svako dnevno povraćaju u svojim praznim kućama. U V. Vakufu uspostavljena je kotarska oblast i oružnička postaja koja je odpočela sa djelovanjem 26. II. 1943.

Izvješće oružničke postaje V. Vakuf broj 32 od 5. III. 1943.

Dne 24. II. 1943. godine na željezničkoj pruzi D. Vakuf—Jajce na 8 km. od strane partizana izvađeni su šarafi i razmaknute šine. Kad je u 10.30 sati naišao vlak, prevrnuo se jedan teretni i jedan pancer vagon. Na ovo partizani otvorili su puščanu i strojopuščanu vatru u namjeri da zapale vlak. Borba je trajala do 15 sati toga dana. Lakše su ranjena 2 domobrana, nakon čega partizani povukli se u pravcu sela Vukovo 10 km. juž. od Jajca.[8]

Izvješće oružničke postaje D. Vakuf broj 265 od 24. II. 1943. god.

Dne 4. III. 1943. oko 9.30 sati jedna pobunjenička grupa nepoznate jačine na putu Jajce—D. Vakuf na 18—19 km. napala je na njemačke samovoze sa puščanom, strojopuščanom vatrom i bacačima mina. Prigodom ovog napada nije bilo žrtava niti bilo koje štete.[9]

Izvješće ovoga krila broj 201/Taj. od 4. III. 1943. godine.

Od 21. II. 1943. naše[10] i savezničke snage[11] preduzele su akciju od Bugojna prema Prozoru radi uništavanja partizana. Dne 22.II.1943. god. naše i savezničke snage stigle su u G. Vakuf, partizani[12] su se povukli i zauzeli položaj od G. Vakufa u selima Dobrošin, Uzričje, Seoci, Mačkovac kota 952, Pidriš kota 1188 i kota 717 (sekcija Prozor 1:100.000). Partizana ima oko 4000 dobro naoružanih lakim i teškim oružjem. Sa navedenih kota iz topova napadaju na našu glavninu, ali granate padaju oko 500 met. preko G. Vakufa. 25.II.1943. oko 9 sati pale su tri topovske granate u blizini naših snaga kod G. Vakufa, ali ovom prigodom nije bilo žrtava, osim što je bila ranjena jedna žena. Partizani dobivaju pomoć u oružju iz Prozora koga su oduzeli italijanskoj vojsci kod Prozora. Nadiranje naših snaga prema Prozoru zadržato je od strane partizana.

---

[8] Ovu diverziju su izvršili dijelovi Devete krajiške NOU brigade.

[9] I ovu diverziju su izvršili dijelovi Devete krajiške NOU brigade.

[10] Peti ustaški zdrug

[11] Njemačka grupa Fogl (Vogel)

[12] Na ovim položajima, 22 februara, nalazile su se jedinice Treće krajiške, Osme baniske i Prve dalmatinske NOU brigade.

Doznaje se da su Prozor i Rama područje voda Bugojno, od strane partizana oduzeti kao i Jablanica[13] (krila Mostar). Točnih podataka koliko je oružnika nestalo a koliko je poginulo nema.

Izvješće voda Bugojno Taj. br. 138 od 25.II.1943.

1. ožujka 1943. uspostavljena je oružnička postaja G. Vakuf, te su oružnici odpočeli svoju redovitu dužnost. Istog dana naše i savezničke snage zauzele su sela Pidriš kota 1178 juž. od G. Vakufa a udaljeno 7 km. Crni Vrh kota 1206 juž. od G. Vakufa i selo Voljevac kota 830 jugist. od G. Vakufa udaljeno oko 13 km. (sekcija Prozor 1:100.000). Na ovim se kotama i sada vodi borba. Istog dana u selu Dobrošinu kod Klecinih mlina jug.-ist. od G. Vakufa udaljeno oko 6 km. naše snage zarobile su partizanima jednu kuhinju (kazana, oko 100 kg. duhana i raznih talijanskih i naših domobranskih odora. Partizani su na više mjesta prekopali put i na ovaj način ometaju brže napredovanje tenkova naših snaga. Zarobljeno je 20 partizana koji se nalaze u G. Vakufu pod nadzorom njemačke komande. Žrtava kod naših i savezničkih snaga ima mali broj, a kod partizana ima veliki broj mrtvih i ranjenih što tvrde sami zarobljeni partizani.

Izvješće oružničkog voda Bugojno broj 149/Taj. od 2. III. 1943. god.

IV. O RADU I KRETANJU SUMNJIVIH OSOBA, TUĐINSKIH I NEPRIJATELJSKIH AGENATA, PROVOKATORA I ANTIDRŽAVNIH ELEMENATA:

Od posliednjeg izvješća pa do danas nije bilo nikakvih promjena.

V. STRANA PROPAGANDA U NARODU:

Vrši se pomoću krugovala iz Londona i Moskve, te iz drugih neprijateljskih zemalja, koju pristalice partizana i četnika pronose i šire među neukim seljacima, pri čemu kod pravoslavnog življa u podpunosti uspjevaju, a djelomično i kod hrvatskog naroda, osobito kod onoga koji se nalazi na području koje se nalazi u rukama partizana.

VI. O PRILIKAMA I PREHRANI:

Stanje prehrane na području ovoga krila nije niukoliko izmijenjeno, već u protiv pogoršano naročito na postajna područja D. Vakuf, Prozor i Rama. Sa mjerodavnih mjesta malo

[13] Prozor su oslobodile jedinice Treće NOU divizije ojačane sa dva bataljona Treće krajiške brigade, Ramu — Deseta hercegovačka NOU brigada, a Jablanicu — Četvrta proleterska (crnogorska) brigada. Opširnije vidi u tomu IV, knj. 10, dok. br. 130 i 173.

se dobiva, a sa sela malo se donosi, uslied ugroženosti od pobunjenika. U izhrani najviše oskudijevaju državni činovnici i ostali službenici kao i njihovi članovi porodica, a najviše oružnici sa svojim porodicama koji su oženjeni. Željež. i suhoputni promet nije bio prekinut.

15/III

Oružničko krilno zapovjedničtvo Jajce
5. Oružničke pukovnije
Broj: 204/taj
U Jajcu, dne 16.III.1943

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
(J. S.)

Sarajevo.

Po prijemu na znanje prednje zapovjedi radi budućeg upravljanja i dostavljanja izvješća kako treba, vraća se spis zapovjedničtvu na nadležnost.

Zapovjednik, satnik:
(Lino Skalamera)
Skalamera

19./III. J. S.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
19/III
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. broj 264
Sarajevo, 19. ožujka 1943.
U spise.

Dozapovjednik pukovnik
Koloman Bilić
Bilić pk

BR. 318

BOJNA RELACIJA JEDINICA DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA FEBRUAR 1943 GODINE[1]

I. DIO

I. Operacije:

A. — KOD 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE:

U toku mjeseca veljače čete i postrojbe učestovale su u manjim podhvatima i vršile razviđanja krstarenjem.

2./3.II. Jače komunističke snage izvršile napadaj na uporište Capardi, Rudnik i Brezik[2] (3 j i 2 JI Capardi). Pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja posada sa Brezika po dobivenoj zapoviedi povukla se na Capardi. Ponovni napadaj usledio je u 0030 sati sa slabijim snagama pa je napadač odbijen. Komunisti su se povukli prema jugu.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Četnički gubitci: 1 ranjen.
Protivnički gubitci: 2 ubijeno, 1 ranjen i 1 živ uhvaćen.

6./7.II Za vrieme od 2350 do 0020 sati komunisti napadali sa sjeverne strane naše uporište Capardi.[3] Napad odbijen a napadači su se povukli prema jugu.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.

8.II. Postrojbe 8. pješačke pukovnije vrše nasilno razviđanje u dva pravca:
— Iz polubojne Svetić, koja je bojna obrazovana radi zaštite lievog boka uporišta Capardi, a nalazila se privremeno u Ceriku (5 Z Zvornik), 120 domobrana i legionara pravcem: Cerik—Petrovića Gaj—Aščerići —Pavlovići (7 J Capardi); i
— 250 četnika sa 50 domobrana pravcem: Rudnik—Zidonje—Velike Njive—Paprača (8 J Capardi).
Komunisti su bili iznenađeni pojavom naših snaga sa dva pravca, te su se povukli pod borbom ka

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 2/1—3, k. 55. Vjerovatno je pisan 10 marta 1943 godine.

[2] Napad su izvršile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Opširnije vidi dok. br. 140.

[3] Isto

Selištu (3 JZ Paprača). U 1300 sati prekinuto je daljnje razviđanje i naši dielovi su se povukli na svoje postave, jer je postojala opasnost od napadaja komunista u toku noći, koji zbog slabih snaga naši dielovi ne bi mogli izdržati.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 2 mrtva.

Protivnički gubitci: 9 ubijenih i 16 ranjenih.

11./12.II. Odpočeo je jači napadaj komunista u 2230 sati na Caparde, Prnjavor (10 SZ Caparda). Memići (5 SZ Caparda), Kadrići (6 SZ Caparda), Jusufoviće (1 S Kadrića), Vis i Vukovina[4] (9 SZ Caparda). Posada uporišta Memići, Kadrići nije mogla izdržati napadaj te su komunisti uspjeli zauzeti ova mjesta, popaliti izvjestan broj kuća te opljačkati i odvesti stoku, a po tom oko 0330 sati povukli su se prema jugu.

Ostala uporišta izdržala su napadaj i komunisti su se povukli u 0330 sati prema jugu.

Vlastiti gubitci: 7 lakše ranjenih legionara.

Protivnički gubitci: 2 ubijeno i 1 zarobljen.

Od strane komunista strieljano 2 građ. osobe i 1 ranjena.

Plien: 3 puške, 40 naboja, 2 bombe i 1 samokres.

12.II. Jedna pojačana satnija 6. pješačke pukovnije iz Ugljevika krenula je u krstarenje i naišla na skupinu od oko 80 komunista u dobro izgrađenim postavima na Svižu (10 IZ Ugljevik). Poslije 2½ satne borbe, satnija se je morala povući prema Krstacu (6 J Ugljevik), jer je postojala opasnost od obkoljavanja budući da su se na ovom području nalazile jače skupine komunista. Satnija je tu zanoćila a sutradan se je vratila u Ugljevik.[5]

Vlastiti gubitci: 1 poginuli domobran.

Protivnički gubitci: 1 ubijen.

13.II. Oko 2000 sati jedna manja skupina odmetnika izvršila napadaj na s. Pečnik (4 SZ Modrić). Upućen jedan ojačani vod sa jednim bacačem. Do borbe nije došlo jer su se odmetnici povukli.

16.II. Oko 1930 sati jedna skupina od oko 500 komunista izvršila je napadaj sa četiri strane na Stupari.[6] Prije ovoga prethodno je savladala uporišta Brgulje, No-

---

[4] Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 309 i 335 i u ovoj knjizi dok. br. 140.

[5] Na ovom sektoru nalazio se Sremski NOP odred.

[6] Napad je izvršila Šesta istočnobosanska NOU brigada i Birčanski NOP odred. Vidi dok. br. 140.

ćajeviće i Rujići (4 SI, 4 I i 4 JI Stupare). U Stuparima su se nalazili dielovi 6. satnije domdo pukovnije Tuzla, koja je nakon borbe od pola sata odstupila ka uporištu Tarevo i uz pomoć posade na Tarevu izdržala jak napadaj komunista, koji su se morali povući. Satnija bojne branitelja Kladnja, koja se nalazila u Stuparima, povukla se bez borbe u Kladanj. Ujutro komunisti su se povukli ka Bjelom polju (7 Z Caparda), a odakle dielom za Šekoviće.

Prilikom ovog napadaja komunisti su popalili nekoliko kuća u Stuparima, a 2 u Noćajevićima, te opljačkali i odveli 36 volova i razne druge stoke. Pored toga, posjekli su brzoglasne stubove od Stupara prema sjeveru u dužini od 4 km, a Tuzlanski vodovod na 4 mjesta razorili. Brzoglasna veza opravljena je idućeg dana, dok je opravka vodovoda trajala 7 dana. Četiri mosta na putu Tuzla—Kladanj također su porušena.

Vlastiti gubitci: 1 građanin poginuo i 1 legionar ranjen.

Protivnički gubitci: 2 ubijeno.

Plien: 1 puška.

17.II. U 0025 sati skupina od oko 600 komunista napala je sa juga uporište i željezničke postaje Pučile (4 JZ Bijeljina), Jabanušu (6 JZ Bieljina), Suho Polje (12 JZ Bieljina), Modran i Modran most[7] (17 JZ Bijeljina). Uporišta su bila zaposjednuta s dielovima V. bojne 6. pješačke pukovnije iz Ugljevika i legionarima V. bojne domdo pukovnije Tuzla iz Janje.

Uporište Pučile branilo 30 domobrana. Napad odbijen.

Uporište Jabanuša branilo je 28 dobrovoljaca. Željeznička postaja spaljena. 10 brzoglasnih stubova i 150 m željezničke pruge razoreno. Dobrovoljci su se povukli, pošto su ih komunisti napali s ručnim bombama.

Posada uporišta Suho Polje napadaj odbila.

U Modranu i Modran mostu komunisti su se privukli do samo žičane prepreke, ali je napadaj ipak odbijen. Na željezničkoj postaji prekinuli brzoglasnu vezu i porušili brzoglasne stubove. Napadači su bili Sriemci.[8]

---

[7] Odnosi se na akcije Sremskog NOP odreda.

[8] Isto.

Odmah je upućena pomoć od jedne ojačane satnije s vlakom iz Bijeljine, ali je pomoć kasno stigla, jer su se već napadači povukli u nepoznatom pravcu.

Željeznička pruga i brzoglasna veza popravljena u toku dana.

Vlastiti gubitci: 1 poginuli dobrovoljac i 5 dobrovoljaca nestalo.

Protivnički gubitci: 6 ubijeno.

Plien: 2 puške, 1 samokres, nekoliko bombi, nešto streljiva i 600 komada praznih čahura.

18.II. U 1525 sati kod Crvenog Potoka (8 SZ Bijeljine) izvršen napad na preselicu 23. satnije 6. pješačke pukovnije koja se kretala iz Dragaljevca za Bijeljinu. Jačina komunista oko 500.[9] Napad izvršen obkoljavanjem. Upućena jedna kombinirana satnija, koja je izpred Crvenog Potoka naišla na 11 domobrana iz navedene preselice, od kojih je dobilo izvješće, da je 23. satnija obkoljena i da vodi borbu. Pošto je postojala opasnost i po ovu satniju, ista se je povukla natrag zatraživši pomoć iz Bijeljine. Po dolasku još jedne satnije izvršen je ponovni pokret ka Crvenom Potoku, ali se na neprijatelja nije naišlo, jer se isti povukao ka Gornjem Dragaljevcu (10 Z Bijeljina).

Vlastiti gubitci: zarobljeno: 2 častnika, 5 dočastnika i 87 domobrana sa cielokupnom opremom i tvorivom i 15570 naboja.

Protivnički gubitci nepoznati.

21.II. Vršeno razviđanje sa dva ojačana voda iz Oštica i Branjevo (6 i 12 JZ Janje) prema Bjeloševcu (10 JZ Janje). Pri povratku između Bjeloševca i Tavna (3 Z Bjeloševca) oba voda napadnuta od skupine oko 200 komunista iz pravca Gor. Pilica (3 J Bjeloševca). Pod pritiskom jačeg neprijatelja vodovi su se povukli ka Tavni. Upućen jedan vod za pojačanje iz Branjeva nakon čega su se komunisti povukli.

Vlastiti gubitci: 2 domobrana nestalo.

Protivnički gubitci nepoznati.

22.II. Oko 1000 sati jedan ojačani vod 6. pješačke pukovnije naišao je na manju skupinu četnika odmetnika kod s. Gnionice (6 S Modrič). Poslije kraće borbe odmetnici su se povukli.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

---

[9] Isto

B. — KOD 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE:

U toku mjeseca veljače čete i postrojbe učestvovale su u manjim podhvatima i vršile razviđanja.

1.II. Sjeverno r. Ukrine snage III. bojne 6. pješačke pukovnije i jurišna satnija 4. pješačke pukovnije zauzeli su od odmetnika postave: šk. Trstenci — padine iztočno Crna Rieka—Jovanova Kosa—Humka—Gradina, te uzpostavile vezu sa Zobištem (211).

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

2.II. Nepoznati odmetnici na 6 km prema Blatnici prekinuli željezničku prugu. U isto vrieme vršene su pljačke u s. Mršići i Studenci. Među pljačkašima prepoznat je Todorović Rade iz Dubrave.

4.II. Poduzet podhvat na Motajici. Snage koje su učestvovale, pod zapovjedničtvom 4. pješačke divizije, bile su:

Desna kolona: Ustaše, 9. satnija 5. satnija 5. pješačke pukovnije (ukrajinska), 11 satnija 5. pješačke pukovnije, milicioneri i 1 haubica.

Lieva kolona: IV. bojna 1. pješačke pukovnije i 1 haubica na postavu u Miškovcima.

Srednja kolona: III. bojna 6. pješačke pukovnije i gorski top 13. satnije 5. pješačke pukovnije.

U toku dana liva kolona stigla je i zanočila na Dugoj Kosi (264), srednja kolona stigla do bezimene kote (oko 500 m I Pasja Pravda), a sa desnom kolonom izgubio se spoj. Milicioneri i dva voda 11. satnije 5. pješačke pukovnije i 1 vod 10. satnije 5. pješačke pukovnije zauzeli su s. Korovi, dok Novu Ves nisu mogli zauzeti zbog jakog odpora odmetnika.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

5.II. Milicioneri sa dva voda 11. satnije 5. pješačke pukovnije i 1 vodom 10. satnije 5. pješačke pukovnije zauzeli su Novu Ves oko 1330 sati, zahvaljujući radu srednje kolone.

Srednja kolona je ovladala Pasjom Pravdom (332). Da bi se dobio spoj sa desnom kolonom i olakšalo njeno nastupanje, krenula je srednja kolona (bez 1 satnije, koja je ostala na Pas. Pravdi kao posada) duž ceste Pasja Pravda — Lipova Kosa — k. 226. Kretanje je vršeno pod odporom slabijih, ali veoma spretnih i do skrajnosti drzkih i obučenih odmetnika

za borbu po šumama, tako da je jedna šaka četnika uspjela zadržati skoro cielu kolonu. Tom prilikom je zarobljen poručnik Božić Antun iz 11. satnije 6. pješačke pukovnije. Poručnik Božić je prilikom daljnjem pokretanju četnika uspio prebaciti se u Dugi Potok, gdje je ponovno bio zarobljen i odveden u pravcu Trstenaca. Tu je preslušan i zatvoren, ali je preko noći koristeći se odsutnosti odmetnika-stražara uspio kroz prozor pobjeći i prijavio se našoj posadi u Trstencima.

Zapovjednik divizije videći nesposobnost četa i mogućnost sloma kolone, te nemogućnosti dobijanja spoja sa desnom kolonom, odlučuje da 9. satnija 6. pješačke pukovnije ostane kod Pasje Pravde uredivši postave za odbranu, a ostatak srednje kolone da krene ka Novoj Vesi. Srednja kolona je stigla u Novu Ves pod manjim odporom odmetnika oko 1700 sati, zatekavši našu posadu (2 voda 11. satnije 5. pješačke pukovnije, 1 vod 10. satnije 5. pješačke pukovnije i milicionere), koji su istog dana zauzeli Novu Ves te za odbranu iste postavili na grebenu sjeverno od Nove Vesi 11. satniju 6. pješačke pukovnije a u samoj Novoj Vesi pojačana posada sa 10. satnijom 6. pješačke pukovnije.

Lieva kolona je stigla do kose Živanići, dok se je za prenoćište povukla u s. Kistići, radi jakog odpora i napadaja s fronta i lievog boka.

Desna kolona vratila se na svoj polazni postav s. Trstenci i ako joj je srednja kolona očistila odmetnike pred njenim frontom.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo.

Protivnički gubitci nepoznati.

Upućena jedna ojačana satnija iz 8. pješačke pukovnije u cilju uhićenja i razoružanja odmetničke bande iz Kamenice i Dubrave. U šumi Krš (13 JI Teslić) obhodnja je uspjela uhititi vođu pljačkaške bande Radu Todorovića sa 3 njegova pomagača.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 4 pljačkaša uhvaćeno, među njima odbjegli domobran domdo bojne Teslić Dubinović Ramo.

6.II. Dielovi 5. pješačke pukovnije produžuju kretanje pravcem: Pasja Pravda—Nova Ves. Lievi bok ove kolone bio je jako ugrožen.

Vlastiti gubitci: 2 ranjena i 2 nestala domobrana.
Protivnički gubitci nepoznati.

8.II. Pri pokretu jedne satnije iz Nove Vesi na k. 326 ubijen je četnik Pero Matijević, bivši zapovjednik mjesta Nove Vesi i 1 četnik ranjen.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci: 1 ubijen i 1 ranjen.

9.II. Izvršen je podhvat zauzimanja Tromeđa (204). Četnici su se povukli iz Tromeđe bez borbe.
U toku cielog dana vršeno je krstarenje pravcem: Trstenci — Bregovi — Žiškina Kosa — Ugljarice — Korovi — šk. Trstenci. Manje četničke skupine pri nailasku naših snaga razpršile se.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.

10.II. Skupina od 10—15 odmetnika davala je odpor iz šk. Kalenderovci te se ista pod borbom povukla.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci: 1 zarobljen.
Plien: 1 samokres.

11.II. VI. bojna 1. pješačke pukovnije zauzela Parlog (189). Postav milicionera kod Višnjika napadnut je od strane odmetnika. Napad je odbijen.
Vlastiti gubitci: 3 poginula domobrana i 2 lakše ranjena.
Protivnički gubitci: 1 ubijen.

12.II. Pobunjenici izvršili napadaj na Parlog. Napad odbijen.
Vlastiti gubitci: 1 poginuli domobran.
Protivnički gubitci nepoznati.

13.II. 17. satnija 1. pješačke pukovnije ušla u s. Šibovsku i zauzela postav. Četnici bataljona „Kneza Arsena" u jačini oko 100 četnika nisu dali odpor, ali nisu htjeli napustiti selo.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.

22.II. Odmetnici izvršili upad u s. Staniće (12 J Derventa) kojom prilikom su ranili 3 seljaka i opljačkali stanovničtvo. Milicioneri (oko 30) morali su se povući pred nadmoćnijim neprijateljem.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.

23.II. Jedinice 8. pješačke pukovnije poduzimaju podhvat protiv odmetnika-pljačkaša Sime Spasojevića i drugih pomagača u Brezove Dane (13 JI Teslić). Na

brdu Ozebu (12 JI Teslić) obkoljeni su, uhićeni i razoružani Simo Spasojević sa još 4 druga. Protiv istih vodi se istraga.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 4 uhvaćeno.

Plien: 6 pušaka, 3 boda, 1 samokres, 3 nabojnjače, 3 pripasna remena i 3 torbice.

24.II. Pobjegao iz sastava IV. bojne 1. pješačke pukovnije domobran Mato Robotić, napustivši stražarsko mjesto i odnevši sobom strojopušku sa punim okvirom, pušku s bodom i 120 naboja.

25.II. Izvršen je podhvat na odmetnike koji su izvršili napad na s. Stanići 22. II. Napad je odpočet sa postava: Karaula, gdje su bili ukopani odmetnici. Nakon ogorčene borbe odmetnici su potisnuti i gonjeni u pravcu s. Trnjani i Majevac.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

26.II. Odmetnici napali ponovo s. Stanići. Napadaj su odbili milicioneri.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

C. KOD BANJALUČKOG ZDRUGA:

U toku mjeseca veljače čete i postrojbe učestvovale su u manjim podhvatima.

1.II. Čete upućene u razviđanje sukobile se kod St. Rieke sa jednom skupinom od oko 200 komunista, koji su se poslije kratke ali oštre borbe povukli ka jugu.[10]

Vlastiti gubitci: 1 poginuli i 2 ranjena domobrana.

Protivnički gubitci: 6 ubijenih.

Plien: 6 pušaka.

3.II. Poduzeto je čišćenje područja iztočno od Prijedora, a južno od r. Sane, kojom prilikom su naše čete naišle na jednu skupinu od oko 500 komunista[11] kod Vinogradina (15 ZZJ Prijedor). Kako su komunisti bili posjeli utvrđene postave i bili su dobro naoružani došlo je do jake borbe u kojoj su komunisti bili prinuđeni na povlačenje ka jugo-zapadu.

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 5 ranjenih domobrana.

---

[10] Odnosi se na jedinice Pete krajiške NOU brigade

[11] Isto

Njemački gubitci: 1 ranjeni vojnik.
Protivnički gubitci nepoznati.

11.II. Oko 2330 sata jedna slabija skupina komunista napala postave za osiguranje Bos. Dubice. Napadaj izvršen sa južne i jugo-iztočne strane. Poslije 1-satne borbe komunisti su se povukli bez ikakvog uspjeha.
Vlastiti gubitci: 1 ranjeni domobran.
Protivnički gubitci nepoznati.

22.II. Iz uporišta Svodna poduzeto je razviđanje ka s. Marini (12 SZ Prijedor). Južno od s. Marini naši su dielovi došli u sukob sa predstražama komunista, koje su se povukle ka sjeveru. Naši su se dielovi vratili u uporište.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci: 2 ubijena i 1 zarobljen komunista.

25.II. U zajednici sa njemačkim četama poduzet poduhvat ka s. Marini i Krivoj Rieci (12 i 16 SZ Prijedor), gdje se je navodno prikupila jedna brigada komunista.[12] Kod s. Marini došlo je do sukoba sa jačim komunističkim snagama, koje su se povukle ka Pastirevu (20 SZ Prijedor).
Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen. 1 častnik sa 19 domobrana nestalo.
Protivnički gubitci: 114 ubijenih.
Plien: 1 strojnica, 2 strojopuške, 1 strojosamokres i 22 puške.
Iz komunističkog zarobljeničtva oslobođeno 3 domobrana.

26.II. Njemačke čete sa našim dielovima poduzele podhvat ka Prnjavoru u cilju protjerivanja dielova komunista koji su se na tome području prikupili.[13] Od naših četa u ovom poduhvatu učestvovale su 1. i 2. satnija IV. ustaške bojne iz Musl. Čelinca.
U svom nadiranju od Čelinca, preko Jošavke ka Prnjavoru, ustaške satnije došle kod s. Dubrave (15 I Čelinca) u sukob sa jačim snagama komunista. Poslije jake borbe, koja je trajala 2 sata, komunisti su se povukli ka jugo-iztoku.
Vlastiti gubitci: 3 vojničara poginula.
Protivnički gubitci nepoznati.

---

[12] Isto

[13] Na području Prnjavora, Teslića i Kotor Varoši nalazila se Prva krajiška NOU brigada i Četvrti krajiški NOP odred. Vidi dok. br. 64.

27.II. Produžen je i završen podhvat protivu komunističke brigade u području Pastireva (20 SZ Prijedor). Poslije jakih borbi komunisti su podpuno razbijeni i razpršeni, te su se u neredu povukli ka iztoku (u Kozaru).

Vlastiti gubitci: 1 poginuli i 4 ranjena domobrana.

Protivnički gubitci: 4 ubijeno.

Ovog dana su se vratili, od onih koji su nestali 25.II. 1 častnik i 9 domobrana. Za sudbinu ostalih 10 domobrana nisu se mogli dobiti podatci.

* * *

II. IZKUSTVA:

Naročitih novih izkustava u ovom razdoblju nema.

Uočljiv je postupak satnije bojne branitelja Kladnja (16./17.II.) prilikom napadaja komunista na Stupare, kako su se povukli ka Kladnju, ne dajući skoro nikakav odpor, iz čega proizlazi da su isti borbeni samo onda kada je u pitanju samo njihovo mjesto, dok za odbranu ostalih mjesta ne žale založiti svoje živote.

Zaključak: dobrovoljačke postrojbe daju od sebe sve samo kada je u pitanju obrana njihovih mjesta.

III. NEDOSTACI I POGRJEŠKE:

Izvršenim preustrojavanjem postrojbi stanje se kod četa dosta popravilo, ali se još uvjek osjećaju nedostatci:

U nekim postrojbama još uvjek ima dosta pričuvnika starijih godišta.

Nedostatak djelatnih častnika i ako je broj satnija smanjen, još se osjeća. Pričuvni častnici postaju sve bolji, što je posljedica uvođenja izvanredne djelatne službe.

Naoružanje još uvek nedovoljno. Naročito je veliki nedostatak u težkom pješačkom naoružanju.

Oprema kod postrojbi još uvjek slaba.

Prehrana kod postrojbi još uvjek slaba u sravnjenju sa savezničkim postrojbama. Četa osjeća razliku između prehrane onih hrvatskih postrojbi koje su podpali pod Njemačku obskrbu i naših.

Obskrba duhanskim proizvodima postrojbi, nalazećih se na postavima, otežana, što jako negativno utiče na duh momčadi. Premalo je duhana za borce.

Četnici-suborci zadržali svoj stav u granicama primirja, ali ovo ne isključuje mogućnost da jednog dana promjene svoje držanje i postanu otvoreni neprijatelji. Sa ovim činbenikom se mora računati. Ovaj preokret će nastupiti iznenada.

Zapovjednik
general Iser
Iser

BR. 319

OPŠTA BOJNA RELACIJA TREĆE PJEŠAČKE DIVIZIJE ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE[1]

OPĆA BOJNA RELACIJA

3. PJEŠAČKE DIVIZIJE ZA MJESEC VELJAČU 1943 GODINE SASTAVLJENA PREMA ZAPOVJEDI MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA GLST. BR. 1942/TAJNO OD 9. PROSINCA 1941.

I. DIO

1. PODRUČJE 3. PJEŠAČKE PUKOVNIJE

U toku mjeseca veljače 1943. godine jedinice 3. p. p. vršila su samo krstarenja i to:

— Noću 16./17. veljače 1943. u 0025 partizani jačine oko 600 ljudi[2] napali su sa juga uporište i željezničke postaje Pučile (4 JZ Bijeljine), Jabanušu (6 JZ Bijeljine), Suho Polje (12 JZ Bijeljine), Modran i Modran most (17 JZ Bijeljine). Uporišta su bila zaposjednuta domobranima V. bojne 6. p. p. iz Ugljevika i legionarima V. bojne Domdo pukovnije iz Janje.

a) Uporište Pučile[3] branilo je 30 domobrana. Napad odbijen bez gubitaka, a partizanski 3 poginula. Na mjestu napada partizana nađeno 600 čahura.

b) Napad na Jabanušu odpočeo u 0025 koju je branilo 28 dobrovoljaca. Željeznička postaja spaljena. 10 brzoglasnih stubova i 150 m. željezničke pruge pokvareno. Dobrovoljci se povukli tek po bacanju ručnih bombi od strane komunista u pravcu Bijeljine.[4]

Gubitci: 1 dobrovoljac mrtav, a 5 nestalih.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—13, k. 55. Vjerovatno je pisan 10 marta 1943 godine.

[2] Odnosi se, vjerovatno, na jedinice Majevičkog i Sremskog NOP odreda.

[3] Puhare Pučile

[4] Vidi prim. br. 2.

c) Napad na Suho Polje odbijen je bez naših gubitaka a partizanski nepoznati.

d) Napad na Modran i Modran most počeo je u 0100. Komunisti nepoznate jačine-privukli su se do žice. Posada u žilavoj borbi odbila je napad. Naši bez gubitaka, a komunistički 3 mrtva kod žice. Plien: 2 puške, 1 samokres, nekoliko bombi i nešto streljiva. Komunisti na željezničkoj postaji Modran prekinuli brzoglasnu vezu a brzoglasne stubove srušili. Komunisti su bili Sriemci.[5]

e) Komunisti kod svih navedenih napada povukli su se u nepoznatom pravcu, vjerojatno u pravcu D. Trnove.

f) Ugljevik tom zgodom nije napadnut.

Odmah je upućena pomoć jedne ojačane satnije vlakom iz Bijeljine, ali na napadače nije se naišlo jer su se povukli u pravcu D. Trnove (11 JZ od Janje).

Željeznička pruga i brzoglasna veza u toku 17. II. 43. opravljena.

— 18. II. 43. u 1525 izvršen je napad od strane komunista na preselicu 23. satnije 6. p. p. kod Crvenog Potoka (8 SZ Bijeljina), koja se nalazila u hodu iz Dragaljevca za Bijeljinu. Jačina komunista oko 500. Napad je izvršen obkoljavanjem.

U svrhu osiguranja pokreta 23. satnije upućena je iz Bijeljine u 1210 jedna kombinirana satnija, koja je ispred Crvenog Potoka naišla na predhodnicu 23. satnije jačine 11 domobrana, od koje je dobila izvješće, da je 23. satnija obkoljena i da vodi borbu. Pošto je postojala opasnost i po ovu satniju, ista se je povukla natrag zatraživši pomoć u Bijeljini. Po dolasku i ove satnije izvršen je ponovni pokret ka Crvenom Potoku, ali se na neprijatelja nije naišlo, jer se isti povukao ka Gor. Dragaljevcu (10 Z Bijeljine).

Tom prilikom zarobljeno je 2 častnika, 5 dočasnika i 87 domobrana sa cjelokupnom opremom, oružjem i tvorivom, te 15570 naboja.

—21. veljače 1943. god. vršeno je razviđanje sa dva ojačana voda iz Oštica i Branjeva (6 i 12 JZ Janje) prema Bjeloševcu (10 JZ Janje). Pri povratku između Bjeloševca i Tavne (3 J Bjeloševca) oba voda napadnuta od strane komunista jačine oko 200 ljudi iz pravca G. Pilica (3 J Bjeloševca). Pod pritiskom jačeg neprijatelja vodovi su se povukli ka Tavni. U 1210 upućeno je samovozom pojačanje iz Branjeva jačine jednog voda, nakon čega su se partizani povukli. Prilikom napada čuli su se povici od strane komunista: „Domobrani bacite oružje

[5] Sremski NOP odred

— predajte se". Gubitaka na našoj strani nije bilo, dok kod komunista nepoznato.

Prilikom ovog razviđanja zarobljena 2 domobrana, za čiju se sudbinu nije ništa doznalo.

2. PODRUČJE 6. PJEŠAČKE PUKOVNIJE.

U toku mjeseca veljače 1943. god. jedinice 6. p. p. vršile su samo manje podhvate — razvidanje i to:

— 12. II. 43. u 0415 jedna ojačana satnija iz Ugljevika krenula je u krstarenje protiv skupine komunista jačine oko 80 ljudi u dobro izgrađenim postavima na Svižu (10 JZ Ugljevika). Poslie borbe koja je trajala od 1130 do 1300, satnija se je morala povući, prema Krstacu (6 J Ugljevika), jer je postojala opasnost od opkoljavanja budući da se na ovome području nalazile jače skupine komunista, te je tu i zanočila a sutradan satnija se je vratila u Ugljevik.

Gubitci: 1 domobran poginuo i 1 komunist.

— 13. II. 43. oko 2000 jedna manja skupina odmetnika izvršila je napad na s. Pečnik (4 SZ Modrič). Upućen je jedan ojačani vod sa jednim bacačem, ali do borbe nije došlo, jer su se odmetnici povukli.

— 22. II. 43. oko 1000 jedan ojačani vod naišao je na manju skupinu četnika odmetnika kod s. Gnionica (6 S. Modrič). Nakon kraće borbe odmetnici su se povukli. Gubitaka nije bilo.

3. PODRUČJE 8. PJEŠAČKE PUKOVNIJE.

U toku mjeseca veljače 1943. godine jedinice 8. p. p. učestvovale su u sliedećim podhvatima — krstarenjima i to:

— Noću 2./3. veljače jače komunističke snage izvršile su napad na uporišta Capardi, Rudnik i Brezik (3 J i 2 JI Capardi). Pod pritiskom nadmoćnog neprijatelja posada sa Brezika po dobivenoj zapovjedi povukla se na Caparde. Ponovni napad usliedio je u 0030 sa slabijim snagama i napadač je odbijen. Komunisti su se povukli prema jugu. Gubitci naši: 1 četnik ranjen, a neprijateljski: 2 mrtva prebrojano, 1 ranjen i 1 živ uhvaćeni.[6]

— Noću 6./7. veljače od 2350 do 0020 komunisti napadali su sa sjeverne strane uporište Caparde. Napad odbijen, a komunisti su se povukli prema jugu.[7] Gubitaka nije bilo.

— 8. veljače 1943. od 0700 vršeno je nasilno razviđanje u dva pravca i to:

---

[6] Akciju su izvršile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 309 i u ovoj knjizi dok. br. 140.

[7] Isto

iz polubojne Svetić (ova polubojna obrazovana je radi zaštite lievog boka uporišta Capardi, a nalazila se privremeno u Ceriku (5 Z Zvornika), 120 domobrana i legionara pravcem: Cerik — Petrovića Gaj — Aščerići — Pavlovići (7 J Capardi); i 250 četnika sa 50 domobrana pravcem: Rudnik — Zidonje — Velika Njiva — Paprača (8 J Capardi). Komunisti su bili iznenađeni pojavom naših snaga sa dva pravca, te su se povukli pod borbom ka Selištu (3 JZ Paprače). U 1300 prekinuto je dalje razviđanje i naši djelovi su se povukli na svoje postave, jer je postojala opasnost od napada komunista u toku noći, koji zbog slabih snaga naši djelovi ne bi mogli izdržati. Gubitci: kod domobrana, nije bilo, kod četnika 2 mrtva, kod komunista 9 mrtvih prebrojano, 16 ranjenih. Pliena nije bilo.

— Noću 11./12. u 2230 odpočeo je jači napad komunista na Caparde, Prnjavor (10 SZ Caparda), Memiće (5 SZ Capardi), Kadriće (6 SZ Capardi, Jusufoviće) 1 S Kadrića), Vis i Vukovine[8] (9 SZ Caparde). Posada uporišta Memići, Kadrići nije mogla izdržati napad te su komunisti uspjeli zauzeti ova mjesta popaliti izvjestan broj kuća te opljačkati i odvesti stoku, a po tome oko 0330 povući se ka jugu. Ostala uporišta izdržala su napad i komunisti su se povukli također u 0330 ka jugu. Gubitci naši: 7 lakše ranjenih legionara, kod neprijatelja 2 mrtva prebrojano i 1 zarobljen, te 2 civila streljana od strane komunista a 1 ranjen. Plien 3 puške, 40 naboja, 2 bombe i 1 samokres.

— Noću 16./17. oko 1930 jedna skupina komunista jačine oko 500 izvršila je napad sa 4 strane na Stupare pošto je prethodno savladala uporišta Brgulje, Noćajeviće, i Rujići (4 SI, 4 I i 4 JI Stupara). U Stuparima kao posada nalazili se djelovi 6. satnije Domdo pukovnije koja je nakon borbe od pola sata odstupila ka uporištu Tarevo i uz pomoć posade na Tarevu izdržala jak napad komunista, koji su se morali povući. Satnija Bojne branitelja Kladnja koja se nalazila u Stuparima povukla se bez borbe za Kladanj. U jutro komunisti su se povukli ka Bjelom Polju (7 Z Caparda), a odavde djelom za Šekoviće.

Prilikom napada komunisti su popalili nekoliko kuća u Stuparima, a 2 u Noćajevići, te opljačkali i odveli oko 36 volova i razne druge stoke. Pored toga posjekli su brzoglasne stubove od Stupara prema sjeveru u dužini od 4 km., a Tuzlanski vodovod na 4 mjesta razorili. Brzoglasna veza opravljena je idućeg dana, dok je opravka vodovoda trajala 7 dana. 4 mosta na putu Tuzla—Kladanj također su bila porušena. Gubitci naši: 1 dobrovoljac ranjen a 1 civil poginuo. Neprijateljski: 2 mrtva prebrojano. Plien 1 puška.

---

[8] Isto

I u toku mjeseca veljače 8. p. p. kao i u mjesecu siečnju nalazila se sa stožerom pukovnije 13., 14. i 15. satnijom, te I. i IV. bojnom izvan podhvatnog područja ove divizije, pa nije poznat rad ovih djelova. Bojnu relaciju za rad ovih djelova dostaviti će zapovjedničtvo 4 pješačke divizije kome su ovi djelovi 8. p. p. bili podređeni.

IZKUSTVA

Naročitih iskustava u ovome razdoblju nema jer nisu vođeni veći podhvati, dok su napadi partizana redovno odbijeni. Jedino se može uočiti da su Kladanjci prilikom napada komunista na Stupare napustili samo mjesto a da nisu dali odpor i povukli se ka Kladnju, iz čega proizlazi, da su isti borbeni samo onda, kada je u pitanju samo njihovo mjesto — što su i dokazali — dok za odbranu ostalih mjesta ne žele da založe svoje živote.

Na temelju ovoga slučaja, a kao izkustvo može se koristiti, da dobrovoljačke postrojbe daju sve od sebe, kad je u pitanju odbrana njihovih mjesta, pa bi ih trebalo samo u tu svrhu i upotrebljavati.

NEDOSTATCI I GRIEŠKE

Pored već javljenih nedostataka u ranijim bojnim relacijama novi nedostatci nisu primjećeni u ovome razdoblju, pošto nije bilo naročitih akcija.

ZAKLJUČAK:

U svim borbama tokom ovog mjeseca pojavljuje se kao napadač veća ili manja skupina komunista sa upadljivim ciljem — pljačka, kao što je bio slučaj prilikom napada na Stupare i Kalesiju i Memiće, dok je jedino borba istočno od Ugljevika imala karakter zauzimanje uporišta i rušenje željezničkih i brzoglasnih postrojenja. Sve ove napade izvršili su pripadnici VI. proleterske partizanske brigade. Ova brigada je za sada jedina skupina koja ispoljuje svoju borbenu aktivnost prema našim postrojbama.

Četnici zadržali svoj stav u granicama primirja, ali ovo ne isključuje mogućnost da jednog dana promjene svoje držanje i postanu otvoreni neprijatelj. Sa ovim čimbenikom mora se računati, a u toliko prije, što će ovaj preokret nastupiti iznenada.

Zapovjednik, pukovnik
(Radl)
Radl

BR. 320

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 11 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI I U DOLINI NERETVE[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 291
Sarajevo, 11. ožujka 1943.

Predmet: Izvješće o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST, ODSJEK X

Zagreb.

Savezno okružnici M. U. P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V. T. Br. 11/42. od 14. XII. 1942. predlažem sliedeće izvješće o partizanima:

Na Jugo istočnom području pukovnije nije bilo partizanskog djelovanja. Na sjeveru istoku partizanske skupine[2] na području Šekovića (15 km. sjevero zapadno od Vlasenice) napadnute početkom mj. ožujka 1943. po četničkim grupama prihvatile su borbu i potisnule četnike u znatne gubitke na jug Malom Polju (8,5 km. jugo zapadno od Vlasenice). Na prostoru desne obale rijeke Bosne uzvodno do utoka rijeke Krivaje u Bosnu, uzvodno rijekom Krivajom do Vozuće nema, osim područja Šekovići—Rudište, partizana. Na tome području djeluju pravoslavci četnici.

Na sjevero zapadu: Početkom mj. ožujka 1943. u jutarnjim satima partizanske grupe napadaju domobranska uporišta kod sela Bukovica (2 km. sjevero istočno od Travnika) i Baš Bunara (1 km. sjevero zapadno od Travnika). Napadi odbijeni, gubitaka nije bilo. Razbijene na Ivan Sedlu i Bradini manje partizanske grupe i grupice iscrpljene i izmorene pojavljuju se na području Kreševa, progonjene po oružničkim obhodnjama. Snažnim udarcem njemačkih i domobranskih snaga iz Jajca u smjeru Varcar Vakufa[3] partizani su izbačeni iz Varcar Vakufa, naša vlast u istom uspostavljena je.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 35/3—1, k. 149 A.

[2] Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu. Vidi dok. br. 140 i 315.

[3] Mrkonjić Grad

Na zapadu: Područje Gornji Vakuf — Prozor, prikupljene su jače partizanske skupine oko 8 brigada, 4.000—5.000 partizana dobro naoružanih lakim i teškim oružjem, dosta streljiva koja su zaplijenili od Talijana prilikom zauzeća Prozora, tako da su topovskom vatrom tukli Gornji Vakuf. Savezničke njemačke i ustaške snage V. zdruga uspjele su 22. veljače 1943. izbaciti partizane iz Gornjeg Vakufa i potisnuti ih jugo istočno i jugo zapadno na liniju Dobrošina, Uzričje, Seoci, Mačkovac kota 952, Pidriš kota 1188 i Kuti kota 717. Partizani dovlače pojačanje iz Prozora[4] i Livna.[5] U daljnjem potiskivanju i gonjenju partizana njemačke i naše oružane snage zauzele su 1. ožujka 1943. Pidriš kota 1188 (5,5 km. jugo zapadno od Gornjeg Vakufa) Crni Vrh kota 1206 (7,5 km. jugo istočno od Gornjeg Vakufa) i Voljevac kota 830. Zarobljeno je 20 partizana, plien; razne talijanske odore, veća količina duvana i partizanska kuhinja. Partizani su na više mjesta razorili cestu i mostove, Gornji Vakuf—Prozor da bi usporili naše napredovanje. Gubitci partizana mrtvih i ranjenih veliki su. Ranjenike odvoze u Prozor i Šćit. U toku noći 3/4. ožujka 1943. vodile su se ogorčene borbe, 7.5 km. jugo zapadno i jugo istočno od Gornjeg Vakufa, sa jakim partizanskim snagama od oko 8 brigada.[6] Partizani su protunapadajem zauzeli kote 1025, 1197, Crni Vrh 1206, 1170 i 1154. (1:100.000). Gubitci partizana, 250 mrtvih, mnogo ranjenih i 3 prebjegla. Gubitci naši, 96 Njemaca mrtvih, 147 ranjenih i 41 nestalih, 2 ustaša mrtva i 14 ranjeno. Na jugo zapadu: područje Ivan Sedlo—Konjic njemačke i naše domobranske snage uspješno potiskuju partizane u smjeru sjevero zapadno od Konjica te su 5. ožujka 1943. u nadiranju stigle na liniju Višnjevica kota 879 (12 km. sjevero zapadno od Konjica) Sultići. Trusina kota 419, riječicom Neretvicom do njenog utoka u Neretvu, dok je grupa König imala dodir sa partizanima[7] kod Trešnjevice kota 1159 (9 km. zapadno od Ivan Sedla). Napredovanje je otežano jakim partizanskim odporom i teško prolaznim zemljištem.

Kao važnije iznosim sliedeće događaje:

17. II. 1943. u 1130 sati, odjel naše i savezničke njemačke snage sukobio se sa partizanima na Caninom Polju[8] (6 km. sjevero zapadno od Jajca). U dvosatnoj borbi poginule su 2 ustaša, 2 njemačka vojnika i 2 njemačka vojnika ranjena.[9]

---

[4] Odnosi se na Prvu dalmatinsku NOU brigadu.

[5] Jedinice Sedme i Šesnaeste brigade Sedme NOU divizije

[6] Vidi dok. br. 13, 15, 19, 315, 316 i 339.

[7] Sa jedinicama Pete crnogorske NOU brigade. Vidi dok. br. 315.

[8] Vjerovatno Carevo Polje.

[9] Borba je vođena protiv jednog bataljona Sedme i jednog bataljona Devete NOU brigade.

18. II. 1943. u 0645 sati, jedan jači odjel naše i savezničke njemačke snage sukobio se ponovno sa partizanima na Caninom Polju. U dvodnevnoj borbi odjel je potisnuo partizane u pravcu Magaljdola (10 km. sjevero zapadno od Jajca) a odatle u pravcu Šipova (22 km. zapadno od Jajca). Gubitci 7 partizana poginulo. Plien 7 pušaka i 1 laka strojnica. Naši gubitci 1 njemački vojnik poginuo, 1 ustaški poručnik i 2 ustaša ranjena.

24. II. 1943. u 1020 sati, partizani su razorili prugu na km 7—8 Donji Vakuf—Jajce. Dolazeći oklopni vlak, izišao je sa pruge i stao, našto su partizani otvorili vatru. Domobrani iz vlaka vatrom odgovorili i partizane nakon pola sata odbili. Gubitaka nije bilo.[10] Promet još nije uspostavljen.

28. II. 1943. u 2100 sat, grupa od 8 naoružanih partizana došla je u Staro Selo (15 km. sjevero zapadno od Fojnice) pozivaju i prikupljaju nasilno mladiće da stupe u njihove redove.

1. III. 1943. u 0140 sati, partizani su napali domobransko uporište i bunker kod sela Bukovica (2 km. sjevero istočno od Travnika). Napad odbijen, gubitaka nije bilo. Iste noći u 0350 grupa od 200—300 partizana napala je domobransko uporište i bunker kod Baš Bunara (1 km. sjevero zapadno od Travnika). Napad odbijen, gubitaka nije bilo.

Razbijeni na području Ivan Sedlo i Bradine partizani u manjim grupama primjećeni su na području postaje Kreševo. 3. ožujka 1943, viđena je grupa od 10 partizana među kojima jedna žena kod sela Toplice i Gunjevi[11] (5.5—5 km. jugo zapadno od Kreševa) i jedna grupa od 4 partizana među kojima jedna žena kod sela Crnički Kamenik (5 km. sjevero zapadno od Kreševa), kreću prema sjeveru.

4. III. 1943. u 1115 sati partizani su izvršili vatreni prepad puščanom, strojopuščanom vatrom i bacačima mina sa lieve obale rieke Vrbasa na preselice njemačkih samovoza 18 km. cesta Jajce — Donji Vakuf. Gubitaka nije bilo.

7. III. 1943. primječene su jače partizanske grupe u pokretu kod sela Buljina i Dobričevci kota 1212 (18.5 km. sjevero zapadno od Konjica) prema planini Bitovnja. Sobom vode stanovničtvo, te izgleda da namjeravaju prodrijeti preko Bitovnje na područje Fojnica—Kreševo. Na znanje.

Dozapovjednik pukovnik
Koloman Bilić
Bilić pk

---

[10] Akciju je, vjerovatno, izvela Deveta krajiška NOU brigada.
[11] Gunjani

BR. 321

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U VLASENICI OD 12 MARTA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA KRAM[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U VLASENICI

Vlasenica, dne 12. III. 1943. g.

T. Broj: 160/43

Predmet: Čelonja Miloš i dr.
četnici uhićeni.

1.) Velikoj župi Vrhbosna u Sarajevu,
2.) Ustaškom Stožeru Vrhbosna u Sarajevu,
3.) Župskoj redarstvenoj oblasti u Sarajevu,
4.) Domobranskom vojnom zboru — Glavno stožer. odjel u Sarajevu
5.) Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu,
6.) Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost Odsjek X u Zagrebu,

Oružnička postaja u Han Pijesku dostavila je ovoj kot. oblasti pod Broj 80/Taj. od 10 o. mj. sliedeće izvješće:

„Dne 8. ožujka 1943. g. XXVIII Ustaška bojna iz Han Pijeska vršila je pretres sela Kusače, 4 km. istočno od Han Pijeska i istog dana u 10 sati u kući Radulovića Rada iz istog sela uhvatila je vođu četnika Čelonju Miloša iz Vrsinja, obćina Milići, kotar Vlasenica, komandanta bataljona Stankovića Radivoja iz Milića, obć. iste, Smiljanića Spasoja pisara, iz Paprače obć. iste, četnike Kipić Mitu iz Višnjice, obćina Derventa, i Perišić Jovana iz sela Božića, obćina Derventa, svi kotara Vlasenica, Velika Župa Vrhbosna.

Od četnika zaplijenjeno je 4 puške, 1 bomba, 1 pisaća mašina i 1 krugoval.

Uhvaćeni četnici dopraćeni su u Han Pijesak, odakle su danas u 10 sati sprovedeni zapovjedniku II. Ustaškog sdruga u Sokolac.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 3/4—1, k. 184.

9. III. 1943. g. u 4 sata oko 600 naoružanih partizana[2] VI. proleterske udarne brigade Šekovići pod vodstvom Pašage Mandžića,[3] rodom iz Tuzle, obćine i kotara istog, koji su došli iz Šekovića preko sela Berkovine, 6 km. zapadno od Han Pijeska, izvršili su napad na ustašku postrojbu XXVIII. ustaške bojne u Kramu, 9 km. južno od Han Pijeska i zapalili tamošnju pilanu svojina bivše firme „Ugar". — Pričinjena šteta iznosi oko 4 miliona.

Borba je trajala do 9 sati, kad su istog dana otišli partizani u pravcu Romanije.

Gubitci 23 vojničara i 1 častnik ustaški poručnik Raus Pavao i ranjenih 43 vojničara i 2 častnika i to: ustaški poručnik Ivan Lekić i Stipan Jelčić. Izgubljena 1 teška strojnica.

Na mjestu borbe pronađeno je 32 mrtva partizana, među kojim i 4 ženske, a prema tragovima krvi moglo se vidjeti da je bio veći broj ranjenih, a jedan partizan Matija Pelemiš iz Pelemiša obć. Šekovići, kotara Vlasenica, živ uhvaćen i sproveden zapovjedniku II. ustaškog sdruga u Sokolac. Identitet poginulih partizana nije utvrđen.

Od partizana zaplijenjeno je 20 pušaka, 1 lahka strojnica, 2 konja i 6 komada goveda.

Ranjeni ustaše prevezeni su u bolnicu u Sarajevo.

Leševi poginulih ustaša pokopani su na vojničkom groblju u Han Pijesku danas u 15 sati. —"

Prednje se dostavlja radi znanja. —

Za Dom — Spremni!

V. T.

. . . . . .

(M. P.)

Kotarski upravitelj:
(Kršlak)
Kršlak

[2] Napad na Kram izvršila je Šesta istočnobosanska NOU brigada i Majevički NOP odred. Vidi dok. br. 339 i 346.

[3] Pašaga Mandžić u to vrijeme bio je zamjenik političkog komesara Šeste istočnobosanske NOU brigade.

BR. 322

OPŠTA BOJNA RELACIJA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 3162/taj.
U Mostaru, dne 15.-III.-1943

PREDMET: Obća bojna relacija
za mesec veljaču.

— OBĆEM VOJNIČKOM POVJERENIŠTVU
2 komada
— III. DOMOBRANSKOM SBORU „Glst" —
2 komada
— SASTAVAK

— 8.II.1943.: dosadanja posada sa topništvom napustila je Stolac, istoga dana stigla je 1 satnija. Zbog odlaska Talijana pučanstvo zabrinuto. Posada Trebinja spremna za odlazak, a isto tako i ona Talijanska posada u Nevesinju. Sve ovo izaziva zabrinutost kod pučanstva jer bi bilo izloženo napadajima četnika.

— 9.II.1943.: oko 19 sati Talijanski vojni vlak na pruzi Uskoplje—Zelenika, naišao je na rastavljene tračnice kod Glavska, stroj i 6 vagona iskočilo, ima 4 ranjene osobe.

— 11.II.1943.: 1. bojna 55. Talijanske pukovnije „Marche", krenula se iz Kravice preko Metkovića za Liku, 2 bojne iste pukovnije iz Stolca već ranije krenule. U Trebinju iz Bileća stigla 1 bojna 49 fašističke legije, te preuzela uporišta Kravicu i Cerkvinu. Stožer 55 pukovnije „Marche" ostao i dalje u Trebinju sa III. bojnom.

4 km. južno od Trpnja na Pelješcu na mjestu zvanom Prosik streljana je od Talijana Fila Srhoje, navodno zbog toga što joj je sin u šumi, a muž se nije zatekao kod kuće. Streljana se nalazila kao taoc kod Talijana.

— 20.II.1943.: naše zapovjedničtvo izvješteno je od Talijana, da se posade u Gackom, Nevesinju smanjuju na minimum, koji nemože našim posadama pružiti zaštitu protiv četnika, savjetuju povlačenje naših posada.

Ovo povlačenje Talijana je i izvršeno; u navedenim mjestima ostali su manji djelovi radi vršenja stražarske službe.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—12, k. 57.

— 21.II.1943.: II. Bojna 260 Talijanske pukovnije odputovala je iz Gacka u Bileće.

Tokom mjeseca veljače ovo su bili važni događaji. Svakako da nisu svi obuhvaćeni, i to iz sliedećih razloga:

— veze slabe i vrlo teške

— Talijani o svojim namjerama i akcijama ne daju nikakove obavijesti.

— Glavnu rieč u akciji protiv partizana vode četnici koji su pod Talijanskim zapovjedničtvom, pa se ne može lako doći do podataka. Podatci pak koji se dobiju od četnika prestavljaju razvoj dezertera onako kako to njima konvenira.

— 22.II.1943.: pukovnik Šimić sa svojim četama stavljen je pod izravno zapovjedničtvo Talijana VI. A. K., pa su sva saznanja o namjerama — radu manje više slučajna.

Prema raspoloživim podatcima gubitci tokom mjeseca veljače bili su sliedeći:

— palih 25

— ranjenih 75

— nestalih neutvrđeno, ali znatan broj.

Kod protivnika bilo je:

— 63 poginula

— 10 ranjenih i

— 24 zarobljena.

Zapovjednik, pukovnik
(Šarnbek)
Šarnbek

22. IV.

Nezavisna država Hrvatska
obće vojničko povjereničtvo
kod SUPERSLODA
(2. armata)

Stato indipendente di Croazia
comissariato generale militare
presso SUPERSLODA
(2a armata)

61-tajno

Br. 2637/tajno
Sušak, dne 22.IV.1943.
Susak, il

Glavnom stožeru oružanih snaga (Operativni odjel.). — Dostavlja se sa molbom na uvid i upotrebu. Jedan primerak zadržat za ovo povjereničtvo.[2]

Po nalogu Povjerenika
GLAVAR STOŽERA
glavnostožerni bojnik
(Merslavić)
Merslavić

---

[2] Posljednje dvije rečenice dopisane su mastilom.

BR. 323

PREGLED RASPOREDA JEDINICA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE POČETKOM FEBRUARA 1943 GOD. NA TERITORIJI HERCEGOVINE[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 3162/taj.
U Mostaru, dne 15.-III.-1943

PREDMET: obća bojna relacija
za mjesec veljaču.

— OBĆEM VOJNIČKOM POVJERENIŠTVU — 2 komada
— III. DOMOBRANSKOM SBORU „Glst." — 2 komada
— SASTAVAK

Raspored podređenih dielova zapovjedništva III. sektora tj. zapovjedništva 6. pješačke divizije, uključivši i čete pukovnika Šimića, koje su izvjestno vrieme djelomično bile pod ovim zapovjedništvom, bio je početkom mjeseca veljače sliedeći:

1. — MOSTAR:

Zapovjednik posade: zapovjednik 6. pješačke divizije pukovnik Ivan Šarnbek.
— Stožer 6. pješačke divizije
— Osnutak doknadne bojne 13. p.p. sa pohodnom satnijom
— Posadna satnija Mostar
— Pomoćna satnija Mostar
— 6. povozna satnija
— 3. satnija III. samovozne bojne
— Obskrbni skup stožera I. domdo-pukovnije sa pohodnom satnijom (služi za prikupljanje prolazećih).

2. — NEVESINJE:

Zapovjednik posade: zapovjednik 17. satnije 13. p.p. poručnik Franjo Spećina.
— 17. satnija 13 p. p. od koje je 1 vod na straži na Grebku (3 km zapadno od Nevesinja) radi osiguravanja ceste Mostar—Nevesinje, dok je ostatak upotrebljen za posadnu službu.

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod red. br. 2/1—2, k. 57.

3. — TREBINJE:

Zapovjednik posade: zamjenik zapovjednika 14. p.p. podpukovnik Dragutin Mesić.

— 14. pješačka pukovnija i to:
  — stožer pukovnije
  — 13. satnija (prateća) bez 2. voda
  — 14. satnija (protuoklopna)
  — 15. satnija (stožerna)
  — I. bojna bez 2. satnije
  — 5. satnija II. bojne
  — 9. satnija III. bojne

Pored postava iznietih u prošlom izvješću-bojnoj relaciji, primila je pukovnija od Talijana još i zaposjedanje sliedećih postava:

— Kravica: 1 dočastnik sa 20 domobrana i
— Jasen: 1 častnik i 40 domobrana.

Do ovoga je došlo uslied smanjenja talijanske posade.

4. — BILEĆA:

Zapovjednik posade: zapovjednik III. bojne 14. p. p. bojnik Ivo Ljubimir.

— III. bojna 14. p. p. i to:
  — stožer bojne
  — 10. satnija
  — 12. satnija
  — 2. vod 13. satnije (gorski topovi 65 mm).

Ova posada drži sliedeće postave:

— Uporište „Sud“: 1 odjel od 1 častnika sa 20 domobrana 2 strojopuške i 2 strojnice
— Zasjeda „Šetalište“: 1 dočastnik sa 6 domobrana
— Željeznička postaja: 1 častnik sa 26 domobrana, 3 strojopuške i 1 strojnicom.
— Strujna središnjica: 1 dočastnik sa 9 domobrana
— Poštanski ured: 1 dočastnik i 3 domobrana
— Uporište „Torić“ 1 častnik sa 29 domobrana, 2 strojopuške, 1 strojnicom i 1 bacačem.
— Ostatak ljudstva sa 2 strojnice i 2 topa 65 mm na postavima u samom logoru.

5. — GACKO:

Zapovjednik posade: zapovjednik 11. satnije 14. pješačke pukovnije satnik Rešid Babović

— 11. satnija 14. pješačke pukovnije, od koje:

— 1 odjel od 12 domobrana kao privremena posada s. Međuliči ($7^1/_2$ km južno od Gacka),

— 1 odjel od 12 domobrana sa 1 strojopuškom u s. Stolac (11 km južno od Gacka) i

— 1 odjel od 12 domobrana sa 1 strojopuškom u s. Gračanica ($2^1/_2$ km sjev.-zapad. od Gacka).

6. — DUBROVNIK:

Zapovjednik posade: zapovjednik mjesta pukovnik Stjepo Zuech.

— 2. satnija 14. pješačke pukovnije bez 1 voda; od toga

— 1 roj sa jednom strojopuškom posada s. Brgat

— 1 odjel od 8 domobrana posada s. Šumet

1 vod ove satnije sa 1 strojnicom i 3 strojopuške nalazi se u Janjini na poluotoku Pelješac, kao privremena posada

. . . . . .

Zapovjednik, pukovnik
(Šarnbek)
Šarnbek

BR. 324

OPŠTA BOJNA RELACIJA BANJALUČKOG ZDRUGA ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
BANJALUČKOG ZDRUGA
Broj 1867/taj
U Banja Luci, dne 15-III-1943

Predmet: obća bojna relacija za veljaču 1943.

ZAPOVJEDNIČTVU II DOMOBRANSKOG ZBORA.
(Glavnostožerni odjel). —

Savezno zapovjedi Ministarstva oružanih snaga Glst. Op. Br. 1242/taj. od 9. prosinca 1941. i zapovjedi tog zapovjedničtva Gst. Br. 821/taj. od 22. siečnja 1943., dostavljam obću bojnu relaciju Banjalučkog zdruga za mjesec veljaču 1943., u sliedećem:

1. veljače 1943. g.

St. Rijeka (13 km s. z. od Sanskog Mosta): naše čete, upućene u razvidjanje, sukobile su se kod St. Rieke sa jednom

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—21, k. 55.

skupinom od oko 200 komunista,[2] koji su se poslie kratke, ali oštre borbe povukli ka jugozapadu.

Gubitci naših četa: 1 poginuli i 2 ranjena domobrana.

Gubitci komunista: 6 mrtvih. Zaplienjeno 6 pušaka.

3. veljače 1943. g.

Prijedor: u toku ovoga dana, poduzeto je čišćenje područja iztočno od Priedora, a južno od rieke Sane. U toku čišćenja, naše čete su se sukobile sa jednom skupinom komunista od oko 500 ljudi,[3] kod Vinogradina (15 km z.z.j. od Priedora).

Kako su komunisti bili posjeli utvrđene postave i bili su dobro naoružani, došlo je do jake borbe, u kojoj su komunisti bili prinuđeni na povlačenje ka jugozapadu.

Gubitci naših četa: 2 poginula i 5 ranjenih domobrana.

Gubitci njemačkih četa: 1 ranjeni vojnik.

Gubitci komunista nisu se mogli utvrditi, jer su prilikom povlačenja odnieli sve mrtve i ranjene.

11. veljače 1943. g.

Bos. Dubica: oko 23.30 sati, jedna slabija skupina komunista napala je postave za osiguranje Bos. Dubice. Napad je izvršen sa južne i jugoistočne strane.

Poslie borbe, koja je trajala oko 1 sat, partizani su se morali povući, ne polučivši nikakvog uspjeha.

Gubitci naših četa: 1 ranjeni domobran.

Gubitci komunista nepoznati.

22. veljače 1943. g.

Svodna (14 km z. z. s. od Priedora): ovoga dana, poduzeto je iz uporišta Svodna razviđanje ka selu Marini (12 km s. z. od Priedora). Južno od sela Marini, naši su dielovi došli u sukob sa predstražama komunista,[4] koje su se povukle ka sjeveru.

Naši dielovi nisu mogli produžiti nadiranje za komunistima, već su se vratili u uporište.

Naše čete nisu imale gubitaka.

Gubitci komunista: 2 mrtva i 1 zarobljen.

25. veljače 1943. g.

Prijedor: u toku ovoga dana, poduzele su njemačke i naše čete podhvat ka selu Marini i Kriva Rijeka (12 i 16 km s. z.

---

[2] Borbu su vodile jedinice Pete krajiške brigade Četvrte NOU divizije.

[3] Isto

[4] Isto

od Priedora), gdje se je navodno prikupila jedna brigada komunista.[5]

Kod sela Marini došlo je do sukoba sa jačim komunističkim snagama, koje su se povukle ka Pastirevu (20 km. s. z. od Priedora).

U toku borbi ovoga dana, gubitci naših četa bili su: 1 domobran ranjen, a 1 častnik sa 19. domobrana nestalo.

Gubitci komunista: 114 mrtvih. Zaplijenjena 1 strojnica, 2 strojopuške, 1 strojosamokres i 22 puške.[6]

Iz komunističkog zarobljeništva oslobođena su 3 domobrana.

26. veljače 1943. g.

Musl. Čelinac (11 km j. i. od Banja Luke): u toku ovoga dana, poduzele su njemačke čete podhvat ka Prnjavoru, u cilju protjerivanja dielova komunista, koji su se na tome području prikupili.[7] U ovom podhvatu učestvovale su 1. i 2. satnija IV ustaške bojne iz Musl. Čelinca.

U svom nadiranju od Čelinca, preko Jošavke ka Prnjavoru, ustaške satnije došle su kod sela Dubrave (15 km i. od Čelinca) u sukob sa jačim snagama komunista.[8] Poslije jake borbe, koja je trajala 2 sata, komunisti su se povukli ka jugoiztoku.

Gubitci ustaša 3 poginula.

Gubitci komunista nisu utvrđeni.

27. veljače 1943. g.

Prijedor: ovoga dana produžen je i završen podhvat protiv komunističke brigade u području Pastireva (20 km s. z. od Priedora). Poslie jakih borbi, komunisti su podpuno razbijeni i razpršeni, te su se u neredu povukli ka istoku (u Kozaru).[9]

Gubitci naših četa: 1 poginuli i 4 ranjena domobrana.

Gubitci partizana 4 mrtva.

Od ljudstva, koje je u toku 25. veljače nestalo, vratio se 1 častnik i 9 domobrana. Za sudbinu ostalih 10 domobrana se nisu mogli dobiti podatci.

---

[5] Isto

[6] O ovoj borbi u operativnom dnevniku Četvrte krajiške NOU divizije piše sljedeće: „Neprijatelj je vršio ofanzivu na Kozaru gdje su bile snage Pete brigade. Ovdje je neprijatelj imao 25 mrtvih i ranjenih. Zarobljeno 20 vojnika i zapovjednik satnije. Zaplijenjeno 17 pušaka, 2 mitraljeza, 2 strojnice. Naši gubici 9 mrtvih i 14 ranjenih". Dnevnik se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17—1, k. 766 A.

[7] Na ovom sektoru nalazila se Prva krajiška brigada Pete NOU divizije i Četvrti krajiški NOP odred.

[8] Isto

[9] U ovo vrijeme na Kozari je dejstvovala Peta krajiška brigada Četvrte NOU divizije.

II. ZAPAŽANJA

Uslied poduzetih podhvata sa jakim snagama, velike skupine komunista su u glavnom razbijene i razpršene, te sada poduzimaju samo manje akcije u cilju uznemiravanja i razviđanja slabijim snagama.

Primjećeno je međutim, da se komunisti prikupljaju u područjima, koja su poduzetim akcijama bila u glavnom očišćena. Ovo se događa uslied toga, što po odlasku snaga, koje su vršile akciju, ostavljene posade nemaju dovoljno snaga, da bi mogle poduzimati neke akcije.

Najbolji primjer za ovo jeste Kozara, gdje se je do sada (prema točno neutvrđenim podatcima) prikupilo oko 1—1500 komunista.[10]

III. NEDOSTATCI I GRIEŠKE

Izvršenim preustrojavanjem postrojbi i prevođenjem istih na njemačku obskrbu, stanje se je kod četa u mnogome popravilo, ali se još uvjek osjećaju jaki nedostatci:

—U nekim postrojbama ima još uvjek dosta starijih pričuvnika, koje bi trebalo zamjeniti mlađima i odpustiti sa vježbe. U ovom pogledu su već poduzete mjere (kod 1. pj. p.).

— Nedostatak častnika u postrojbama, i ako je broj satnija smanjen, još se uvjek osjeća. Neophodno bi bilo potrebno, da se požuri sa popunom častnika, kako bi isti mogli stupiti na vježbu, dok su postrojbe još u posadama, kako bi ipak mogli nešto naučiti prije nego počnu podhvati. Ovo naročito vrijedi za pričuvne častnike.

— Naoružanje postrojbi je još uvjek nedovoljno i daleko ispod broja i jačine, predviđenih po ustrojbenim sastavima.

Naročito je veliki nedostatak u teškom pješačkom naoružanju.

— Oprema postrojbi je još uvijek slaba. Ovo naročito vriedi za dielove 1. lovačke pukovnije, kod koje je oprema podpuno dotrajala.

— Prehrana kod postrojbi, koje su ušle u sastav 2. lovačke brigade dobra je, jer se nalaze na njemačkoj obskrbi. Ovo je međutim stvorilo nezādovoljstvo kod domobrana drugih postrojbi, koje nisu ušle u sastav 2. lovačke brigade i kod kojih je obskrba slabija.

U koliko bi se ovi nedostatci mogli što žurnije odkloniti, postrojbe bi u najkraćem vremenu bile podpuno usposobljene

[10] Isto

za podhvate, jer je stanje na području zdruga takovo, da je omogućena svakodnevna izobrazba kod postrojbi.

Zapovjednik general
(Brozović)
Brozović

(M. P.)

BR. 325

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 21 MARTA 1943 GOD. O STANJU U NEVESINJU[1]

GLAVNOM STOŽERU „Op."
HRVOPO SUŠAK
III. DOMOBRANSKI SBOR „Glst."

Najžurnije

Talijani i četnici odstupaju od s. Luka (12 km sjeverno od Nevesinja) na jug.[2] Nevesinje jako ugroženo; pučanstvo većinom evakuirano i djelimično već stiglo u Mostar. Trenutno brane Nevesinje 2 bosanske četničke brigade.[3] Gdje je sada naša posada nije poznato, ali izgleda da je s Talijanima na Grebak (3 km zapadno od Nevesinja). Naša posada ima za ovakvu situaciju zapovied, da surađuju sa Talijanima pod njihovim zapovjedništvom.

6. divizija Op. Br. 2936/tajno

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op Broj 2936/taj.
U Mostaru, dne 21/III 1943

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/1—2, k. 103.

[2] O razbijanju italijansko-četničkih jedinica sjeverno od Nevesinja vidi u dok. br. 253, 259, 260 i 262.

[3] Vjerovatno se odnosi na Rogatičku i Drugu sarajevsku četničku brigadu.

BR. 326

DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI 714 PJEŠADISKOJ DIVIZIJI OD 21 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI[1]

ČASTNIK ZA VEZU KOD 714. PJEŠ. DIV.
Op. Nr. 577. — Taj. —
21 ožujka 1943. —

PREDMET: Dnevno izvješće. —

GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA
Operativno odelj.

I.

Akcije u toku:

Neprijatelj zapadno od Sitnice u prostoru Pecka (25 km. južno od Sitnice) ostupio prema Vaganu (22 km. JJZ od Jajce) navodno radi prikupljanja.

Cesta Banja Luka—Čađavica—Varcar Vakuf[2] čista od neprijatelja.

Neprijatelj sa obje strane ceste Bihač—Bos. Krupa dobio pojačanje iz Plješivica — gorja (18 km J od Bihaća). Prelaženje Une južno od Lohova (9 km. JI od Bihača) ustanovljeno. —

Prepadi vatrom na obskrbnu preselicu Bos. Krupa—Bihać sa obje strane Vk. Radić (15 km. ISI Bihać). Gubitci: 1 mrtav 2 ranjena, 1 prikolica uništena (mot. kotać).

U Lohovu (9 km. JI od Bihać) neprijateljska poljska straža odbačena. 4 zarobljena sa 3 puške. —

Jedan prebjeglica u Bos. Krupi javlja, da se u prostoru Suvaja (9 km. JI od Bos. Krupa) nalazi II. bojna 2 krajiške brigade.

Kod izviđanja Sitnica—Ključ ustanovljeno, da je cesta na 19 mjesta razorena. Skrovište streljiva sa 43 bombe za bacač od 8 cm. pronađeno.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—32, k. 21.
[2] Mrkonjić Grad

Jedinice, koje su sudjelovale kod podhvata Prosara—Kozara povraćene u posade.

II.

Kretanje:

1. i 2. satnija 741 gren. puk. u Sitnici. Stožer I bojne sa 4. satnijom, stožer III. bojne 741. gren. puk. bez 11 satnije i 2. bitnica 661 top. sklop. u Varcar Vakuf 11. satnija 741. gren. puk. u Jezeru, 3 satnija 741 gren. puk. u Jajcu.

Dopuna sa 1. p. p. namjesto javljenih 562 stigle 441. Istraga u toku. 60 pripadnika njemačke skupine od E. S.[3] bojne Ludw.v. Baden otpremljeni u Brod.

Namjere: Napredovanje 11. p.p. u Petrovoj Gori. I bojna 2. gorskog zdruga noćno čišćenje prostora Udetin (9 km. SZ od Dvora).

Čišćenje prostora Mečenčani — Komogovina sa III. i IV. bojnom 2. gorskog sdruga pojačanim sa 1 bitnicom IV. top. sklop. Lovačke skupine u prostoru Bos. Krupa—Bihać, i u luke Une i Sane, južno od Varcar Vakuf.

Borbena izviđanja, izobrazba. —

Častnik za vezu
nadsatnik (Czeisberger)

---

[3] Einsatzstaffel „Ludvig von Baden" — jedinice njemačke nacionalne manjine organizovane po uzoru na ustaše.

BR. 327

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 22 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA I POKRETIMA JEDINICA NOV NA TERITORIJI SJEVERNE HERCEGOVINE I ISTOČNE BOSNE[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 1513/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 22. 3. 1943.

(Oznake po karti 1:100.000)

I. 1. — Pojačan odpor partizanskih zaštitnica u prostoru Konjic. Žestoke borbe između četnika i partizana u prostoru između Kalinovika i Nevesinja.[2] Nevesinje ugroženo od partizana.[3]

2. — POJEDINOSTI:

a) **Oblast Konjic:**

Dne 21. o. mj. grupa Annacker uhvatila vezu sa udruženim talijansko-četničkim postrojbama kod Visa k. 1152 (4 km. j. z. od Konjica). U toku dana zauzeti su: Paklena k. 906 — Medasković — Đeva k. 558 — G. Bjela — k. 793 (3—4—5 km. j. od Konjica). Neprijatelj izmiče u j. i. smjeru i daje jak odpor. Gubitci: 1 njemački častnik (zapovjednik sata) mrtav i 8 Niemaca ranjeno, 3 domobrana ranjena, 1 oklopna kola postala neupotrebljiva, a kod neprijatelja: 8 mrtvih (prebrojano), vjerovatno više, 5 zarobljeno i 8 Talijana oslobođeno iz zarobljeništva. Plien: 3 puške — neupotrebljive.

b) **Oblast Kalinovik—Nevesinje:**

U žestokim borbama 20. i 21. o. mj. između partizana i četnika u j. z. prostoru kod Kalinovika, 4000 četnika odbili su napadaj i pokušaj partizanskog prodora kroz prostor

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1—19, k. 21.

[2] Između Kalinovika i Nevesinja operisale su Druga proleterska i Treća NOU divizija.

[3] Nevesinje su oslobodile, 22 marta, jedinice Četvrte proleterske i Pete crnogorske NOU brigade. Vidi dok. br. 110, 116 i 119.

ZAPOVJEDNIŠTVO
III.DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnog štabnog odjela
O.Br.2613/41.

DNEVNO OZVJEŠĆE OD [illegible] 1941.
/Ocrtano po karti 1:100.000/

1.-Pojačan otpor partizanskih snaga i četnika u prostoru Konjic,Zenica [illegible] četnika i partizana u prostoru izvan Kalinovika i Nevesinja.

a/Oblast Konjic:

Dan 21.6.ujutro, Abwehrar ukinuli svoj ispad u udruženju talijansko-četničke postrojbe kod Vlasić k.115 /5 km.j.z.od Konjica/.U toku dana zauzeli sa:Pakleni k.906-Medugorje-Djeva k.558-O.Bijela-k.795 /3-4-5 km.j.od Konjica/.Neprijatelj izvrši u j.i.sajeru i daje jak otpor.Gubitci: 1 njemački četnik /napovjednik sata/ ubijen i 6 Njemaca ranjeno,3 domobrana ranjena,1 oklopna kola postala neupotrebljiva,a kod neprijatelja ubitaka /prebrojano/ vjerojatno više,5 naoružanja i 6 talijana oslobođeno iz zarobljeništva.Plinari 3 puška - neupotrebljive.

b/Oblast Kalinovik-Nevesinje:

[illegible] partizana i četnika u s.prostoru kod Kalinovika [illegible] odbili su napadaj i pozvali partizanske [illegible] Kalinovika /preko [illegible] 17 km.j.od Kalinovika/ [illegible] od sela [illegible] u toku noći prema Nevesinju iscrpe partizanske skupine,koje su četnici [illegible] prostoru Kalinovik-Nevesinje jako oslabile.Ujutro 12 Nevesinja evakuirano i djelomično već stiglo u Mostar.

Nevesinje trenutno brane dvije četničke [illegible]. Sada posade ka Taljanima navodno se povukli iz Nevesinja u prostor 5 km.zap.od Nevesinja.

Jedna partizanska skupina još je ostala u s.prostoru od Kalinovika [illegible] /10 i 17 km.s.i.i.od Kalinovika/ [illegible] i četnici u ova dva sjeka stopili u vezu,da spriče prodor ove skupine prema istoku.

Gubitci četnika i partizana u petodnevnim borbama još su neposnati.U borbi kod s.Hotovlje /3 km.s.od Kalinovika/ 4 partizana preboje.li i javili se nekoj postaji u Trnovu.

c/Oblast Visegrad:

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 327

Kalinovika i partizane potisli preko Crvanj pl. (23 km. j. z. od Kalinovika) prema Nevesinjskom Polju. Talijani i četnici odstupili od sela Luka (19 km. s. od Nevesinja) u južnom smjeru prema Nevesinju ispred partizanskih skupina, koje su četnici potisli iz prostora Kalinovik. Nevesinje jako ugroženo. Pučanstvo iz Nevesinja evakuirano i djelomično već stiglo u Mostar.

Nevesinje trenutno brane dvie četničke brigade.[4] Naša posada sa Talijanima navodno se povukla iz Nevesinja u prostor 3 km. zap. od Nevesinja.

Jedna partizanska skupina još je zaostala u s. z. prostoru od Kalinovika i imade navodno namjeru da se probije kroz prostor Dobrog Polja i Trnova (10 i 17 km. s. i. i s. od Kalinovika) prema istoku.[5] Naši i četnici u ova dva mjesta stupili u vezu, da sprieče prodor ove skupine prema istoku.

Gubitci četnika i partizana u međusobnim borbama još su nepoznati. Iz borbi kod s. Hotovlje (9 km. z. od Kalinovika) 4 partizana prebjegli i javili se našoj posadi u Trnovu.

c) **Oblast Vlasenica:**

U napadaju na Zaklopaču i Miliće (5 i 12 km. i. od Vlasenice), učestvovala je sa partizanima i odmetnička grupa Čelonje Rajka, koja je na zvjerski način umorila 12 građana. Gubitci u momčadi još nisu točno ustanovljeni, dok se ne vidi, koliko će se od nestalih vratiti (Dnevno izvješće od 21. o. mj.).

Od oružja izgubljeno: 1 strojnica, 1 strojopuška, 6 pušaka, streljivo i druga oprema.

Kod partizana: 8 mrtvih i veći broj ranjenih.

3. — Čišćenje partizanskih ostataka u oblasti Bugojna, Kupresa, Livna i Vlasenice, te popravak brzoglasne veze i mostova u oblasti Vlasenice.

VLASTITI GUBICI:

1 njemački častnik mrtav i 8 Niemaca ranjeno, 3 domobrana ranjena.

NEPRIJATELJSKI:

16 partizana mrtvih, 5 zarobljeno, 4 prebjegla.[6]

---

[4] Dijelovi Rogatičke i Sarajevske četničke brigade.

[5] Na ovom pravcu dejstvovala je Prva proleterska brigada (bez Četvrtog i Šestog bataljona). Vidi dok. br. 97 i 114.

[6] O vjerodostojnosti neprijateljskih podataka koji se odnose na gubitke jedinica Narodnooslobodilačke vojske vidi dok. br. 168, prim. 6.

8 Talijana oslobođeno iz partizanskog zarobljeništva.

II. 1. — Prema izvješću 5. oružničke pukovnije četnički zapovjednik u kotaru Čajniče—Bodiroka Vasilije, ponudio je talijanskom zapovjedničtvu u Čajniču: 50 volova, 100 ovaca i 2000 kgr. krompira, da mu Talijani dadnu 800 pušaka i punu vlast u Čajniču, a on da jamči za red i mir u čitavom kotaru Čajniče i da se Muslimani mogu vratiti svojim kućama. Talijani odbili ovu ponudu.

Navodno je izjavio kotarski prestojnik u Čajniču, da četnici sada imadu namjeru, da se prvo obračunaju sa partizanima, a po tome da zauzmu čitavu istočnu Bosnu do Sarajeva, jer da im je ovaj prostor navodno dat, nije izjavio, od koga. Nedićevci, da bježe u talijansku zonu iz Srbije, jer ih progone Niemci i Bugari.

2—4. — Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik, general
(Lukić)
Lukić

(M. P.)

BR. 328

IZVJEŠTAJ POSADNOG ZAPOVJEDNIŠTVA GACKO OD 22 MARTA 1943 GOD. O RASPOREDU USTAŠKO-DOMOBRANSKIH I ČETNIČKIH JEDINICA ZA ODBRANU GACKA[1]

BRZOJAVKA

Broj	Vrst	Br. riječi	Vrijeme	Primljena od Gacka putem krugovala	Predana ..... PEČAT putem	Potpis brzojavnog činovnika
132/133	Z	89	22 III 07 s 40 m.	Vrijeme 22/III u 08 s 10 m	Vrijeme . . . / . . . u . s . . m	Vrljičak v. r.

Službeni podatci — PRIJE SVEGA — Adresa — ZADIV MOSTAR, Treća bojna Bileće —

20 domobrana sa 20 milicionera smješteno u prvo utvrđenje sjevero-zapadno od Gacka u drugo i treće utvrđenje sjeverno od Gacka smješteno po 40 milicionera. Maltu prema Gračanici drži 30 domobrana sa 3 talij. vojnika. Naše zasjede drže milicioneri. Ostala utvrđenja četnici koji su se povratili. Noćne obhodnje daju milicioneri zajedno sa četnicima.[2] Povezanost sa Gračanicom, Kulom, Stepenom i Avtcvcem. Prema dobivenim podatcima Ulog sjeveroistočno Nevesinja zauzeli partizani.[3] Sinoć jedan bataljon crnogorskih četnika[4] otišao prema selu Borču preko sela Vrbe. — Pozap Gacko br. 144/taj.

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 2945/taj.
U Mostaru, dne 22.-III.-1943
Tčk. 5 op. dnevnika za 22.III.-43.

U spise

Glavar stožera
Glavnostožerni satnik,
Šimoković
Šimoković

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33/1—1, k. 103.

[2] U to vrijeme u Gacku su bile jedinice: Jedanaesta četa Četrnaeste pješačke pukovnije, milicija iz Gacka, s. Gračanice i s. Kule Fazlagića, četnici Steve Starovića i Baje Stanišića.

[3] Ulog su oslobodili Četvrti i Šesti bataljon Prve proleterske brigade 21 marta. Vidi dok. br. 97, 100 i 108.

[4] Četnici Baje Stanišića

BR. 329

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA MOSTAR OD 22 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV OKO KONJICA I IVAN SEDLA[1]

ORUŽNIČKO
KRILNO ZAPOVJEDNIČTVO
MOSTAR
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 575/taj.
U Mostaru, dne 22-III-1943

Tajno

Predmet: Borbe sa partizanima
u okolini Konjica.

1. — VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU
2. — OBĆEM UPRAV. POVJERENIKU N. D. H. KOD ZAP. VIŠH ORUŽ. „SLOV. DALM." (:II. ARMATA:) SUŠAK.
3. — ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
4. — VELIKOM ŽUPANU VELIKE ŽUPE HUM.

16-II-1943. u 22 sata jake partizanske snage izvršile su napad na mjesto „Bradinu",[2] kotar Konjic. Pred nadmoći pobunjenika oružnici postaje Bradina (11 na broju) nakon kraće borbe, povukli su se u sastav Ustaške bojne na mjesto „Ivan Sedlo" (:2 km. isto. Bradine:) i nastavili borbu sa partizanima. Talijanska posada u Bradini, sa partizanima iz utvrda držala je borbu 17 sati, nakon čega se je uslijed nadmoći partizanskog oružja istima predala. Partizani su častnike poubijali, a vojnike odveli sobom.

17-II-1943. pod pritiskom partizanskih snaga, talijanske i naše postrojbe koje su osiguravale pojedine objekte od Bradine prema Konjicu, zatim talijanska posada i oružnici postaje Ostrožac, svi su se povukli u Konjic da se zajedničkim snagama stave u odbranu protivu partizana.

18-II-uslijed predstojeće opasnosti partizana, stožer talijanske posade preselio je sa desne na lijevu obalu Neretve, a na desnoj obali ostalo je 20 talijanskih vojnika koji su držali tvrđave zv. „Repovica i Zlatar". Isto na desnoj strani istočno 1 km.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/6—1, k. 231.

[2] Napad na Bradinu izvršile su jedinice Prve proleterske brigade. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 93, 102 i 173.

od Konjica, zauzelo je postave naših 120 domobrana i 43 oružnika. Talijansko posadno zapovjedničtvo, zapovjedilo je povlačenje oružnika u Konjic stim, da zauzmu odbranu mosta preko rijeke Neretve, kako se partizani nebi prebacili na lijevu obalu Neretve.

Tokom 18.-II iz okolnih sela (:Bjelemića i Glavatičeva:) došlo je u Konjic oko 400 muslimana — protukomunističke milicije organizirane po Talijanima — pod vodstvom Uzunovića iz Ostrošca i Begtaševića Zije iz Konjica, a koji su svojedobno razoružali oružnike u Bjelemiću. U momentu isčekivanja napada partizana na Konjic, ova milicija obkolila je oružnike sa puškama i uperenim strojnicama sa zahtjevom da oružnici polože oružje. Ovaj zahtjev muslimanske — protukomunističke milicije potkriepio je jedan prisutni talijanski častnik tražeći da oružnici polože oružje, što je napokon i učinjeno. Po ovom učinu zapovjednik oružničkog voda satnik Mandić intervenirao je kod zapovjednika talijanske posade u Konjicu, koji je priznao da je izdao zapovjed milicionerima da razoružaju oružnike, navodno da su oružnici sa svojih postava pobjegli. Kada se je zapovjednik talijanske posade uvjerio o ispravnosti oružnika, naredio je da se oružnicima vrati oružje, što je kod vođe milicije Uzunovića i Begtaševića izazvalo negodovanje i čak prijetnja Talijanima. Dok se je vodila procedura između vodnog zapovjednika i Talijana u Konjicu o ispravnom stavu oružnika, vođe ove milicije izdvojili su muslimane oružnike od katolika u namjeri, da se oružnici muslimani priključe miliciji, a katolici interniraju u Glavatičevo. Namjera im je bila da pomoću četnika zauzmu vlast u Konjicu. Pri vraćanju oružja oružnicima milicioneri su prigrabili od oružja: 2 strojopuške, 13 pištolja, 4 puške sa 3.900 naboja. Inicijativa za razoružanje oružnika potekla je od strane muslimanske — protukomunističke milicije, koji su Talijanima prestavili neistinite činjenice protivu oružnika, samo da ih se razoruža i potisne iz Konjica.

19-II oko 23.30 sati prvi napad partizana uslijedio je na položaj „Repovicu"[3] (400 m. sjev. zap. Konjica). Kao brana na desnom krilu stajalo je 40 milicionera-muslimana, koji nisu opalili nijednog naboja protivu partizana, već su se razbjegli, a djelom priključili partizanima sa povikom: „Zdravo drugovi, mi smo saveznici". — Borbu su prihvatili domobrani, oružnici i Talijani, koji su se nalazili u tvrđavi „Repovica" kod Konjica. Tokom noći borba se je preniela na sam varoš Konjic, koga su partizani obkolili sa svi strana. Domobranstvo kombinirano sa oružnicima i Talijanima održalo je položaje, dok je milicija svoj

[3] Napad su izvršile iste snage.

postav na istočnoj strani Konjica odmah bez borbe napustila i razbjegla se kojekuda. Kroz napušteni prostor, partizani su prodrli u varoš Konjic,[4] i zadržali se u jednom muslimanskom kvartu na lijevoj obali Neretve. Zauzeti kvart po partizanima, bombardovali su njemački zrakoplovi i tom prigodom srušili 38 zgrada.

U toku borbe u Konjic su pritekla pojačanja od Bradine: jedna satnija Nijemaca, 2 satnije domobrana i 2 satnije ustaša, pa su partizani iz Konjica istjerani uz vlastite — velike gubitke. Napad na Konjic vršili su partizani od 19. do 28. veljače[5] o. g. sa 3 topa od 120 m. m. više bacača mina i sa mnogo automatskog oružja koje su zaplienili od Talijana, pa su uništili mnoge utvrde oko varoši i oštetili oružničku vojarnu.

U borbi su poginula: 84 domobrana, 17 talijana, I talijanski častnik, 12 njemačkih vojnika i 10 ustaša. Ima ukupno ranjenih naših i savezničkih vojnika 200, zatim 8 oružnika i oružnički satnik Tadija Mandić.

3-III zajedničkim snagama (:nijemcima, domobranima, ustašama i četnicima:) nastavilo se je u južnom i zapadnom pravcu od mjesta „Ostrožac gonjenje partizana, ali su četnici koji su držali lijevo i desno krilo propustili partizane iza leđa naših snaga, pa su Nijemci 7-III zapovjedili povlačenje trupa prema „Ivan Sedlu"-Planini.

Četnici su uslijed svoga nesigurnog stava prešli u sastav talijanskih trupa na lijevu obalu Neretve, a naše trupe sa Nijemcima[6] uzele stav na desnoj obali Neretve, pa se 10-III vratile u Konjic i nastavile borbu sa partizanima prema Ostrošcu. Čim su partizani saznali za raspored, bacili su se na lijevu obalu Neretve, zatim probili četnike i talijanske postave i izbili na selo „Borke" (:10 km. jug. ist. Konjica:) i uzeli pravac nadiranja prema Nevesinju.[7]

Prije dovršene borbe u Konjicu partizani su 20-II napali mjesto Jablanicu,[8] kotar Konjic. U Jablanici se je nalazilo oko 400 talijan. vojnika koji su sa oružnicima protivu partizana uzeli borbu od 18 do 24 sata, kojom su prilikom poginula 3 oružnika. Pošto je otpor talijanskih snaga i oružnika slomljen

---

[4] Ovaj napad izvršila su dva bataljona Prve proleterske brigade. Napad nije uspio. Opširnije vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 106 i u ovoj knjizi dok. br. 336.

[5] Opširnije o borbama za Konjic vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 106, 150, 166 i 173.

[6] Na ovom sektoru nalazila se 718 njemačka divizija u čijem je sastavu bila i grupa Annacker.

[7] Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 42.

[8] Oslobođenje Jablanice izvršila je, 22 februara, Četvrta proleterska brigada. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 130.

21-II partizani su... sobom poveli 11 domobrana. Među oružnicima postaje Jablanica, bilo je oružnika iz Rame i Prozora krila Jajce, koji su izbjegli pred partizanima. Gubitci Talijana u ljudstvu i tvorivu bili su veliki, ali se sa pregaženim mjestima (:Jablanicom—Ostrošcem:) još nema nikakve veze i ne mogu dati svi potrebni podatci.

Partizanski odredi prebacili su se prema Nevesinju i težište borbe prenieto tamo.[9] Borbe vode Talijani i četnici sa jedne, a partizani sa druge strane. Prema privatnim saznanjima, inicijativu borbe drže partizani jer su četnici popustljivi osobito Crnogorci izbjegavaju borbe.

Nedostajući podatci dostavit će se naknadno čim se situacija rasćisti.

Zapovjednik, satnik:
(Josip Ilić)
Ilić

BR. 330

NAREĐENJE ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 23 MARTA 1943 GOD. ZA DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA O ČETNICIMA I VEZI IZMEĐU BILEĆE I GACKA[1]

POZAP[2] BILEĆA

Četnički zapovjednik Kureš,[3] koji se prije 2 dana borio kod Uloga,[4] dobio je 22. III. zapovied od Jevđevića,[5] da se sa svojim četama povuče u smjeru Plane. Javite da li je od te četničke kolone već nešto stiglo i u kakvom su stanju.

Postoji li brzoglasna veza između Bileća i Gacko?

Na moje pitanje najžurnije odgovorite. Na jučeranje traženje još niesam dobio odgovor.

6. divizija Op. Br. 2988/tajno

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 2988/taj.
U Mostaru, dne 23/III 1943

Zapovjednik, pukovnik
(Šarnbek)
Šarnbek

---

[9] Vidi dok. br. 110, 116, 119 i 327.

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 51/1—1, k. 103.

[2] Posadno zapovjedništvo

[3] Miloš Kureš

[4] Borba je vođena sa Četvrtim i Šestim bataljonom Prve proleterske brigade koji su oslobodili Ulog 21 marta. Vidi dok. br. 100, 108 i 339.

[5] Dobrosav Jevđević

BR. 331

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 23 MARTA 1943 GOD. O KUKAVIČLUKU I SLABOM RUKOVOĐENJU ITALIJANSKIH GENERALA U DOLINI NERETVE I ISTOČNOJ HERCEGOVINI[1]

Glavnom stožeru „Op."
Hrvopo—Sušak Tčk. 2 op. dnev. za 23/III 1943.

Talijani i četnici su u istočnoj Hercegovini slabo vođeni od generala Amico, kao što su to i ranije bili od generala Negri i Gherzi u dolini Neretve i Rame, zbog čega su zadnja dvojica i izmienjena. Podpuno je nerazumljivo njihovo izbjegavanje borbe i povlačenje četa u visinu Blagaja, kad partizani sigurno neće na Mostar. Trebalo bi kod mjerodavnih tražiti njihovo ofenzivno djelovanje po jedinstvenom planu, koga sada nema, a ne da dozvoljavaju partizanima odlazak kuda oni žele. Prema nama su u talijanskom zapovjedništvu do krajnosti arogantni, što ih međutim ne smeta, da primaju naše sugestije u cilju spasavanja, poslie poraza, što se još spasiti može. Ali i njih ne primaju izravno već im ih nesvjestno prenosi i servira Jevđević, a Talijani ne nazrievaju njihovo stvarno vrelo.

Pokušao sam povući našu Nevesinjsku satniju[2] u Mostar na retabliranje,[3] jer njeno zadržavanje kod s. Dračevice nema nikakvog smisla. Talijani mi to ne dozvoljavaju, ali istodobno odobravaju retabliranje četnicima.

Javljeno Glavnom stožeru i Hrvopo-u.

6. divizija Op. Br. 2993/Tajno

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 2993/taj.
U Mostaru, dne 23/III 1943

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 54/1—1, k. 103.
[2] Sedamnaesta satnija Trinaeste pješačke pukovnije
[3] Sređivanje

Glavnom stožeru "Op."

Hrvepo - Zuzak Tok. 2. op. dnev. za 23/IV 1943.

Talijani i četnici su u istočnoj Hercegovini slabo vodjeni od generala Amice, kao što su to i ranije bili od generala Negri i Ghersi u dolini Neretve i Rame, sbog čega su zadnja dvojica i izmienjena. Podpuno je nerazumljivo njihovo izbjegavanje borbe i povlačenje četa u visinu Blagaja, kod partizani sigurno neće na Mostar. Trebalo bi kod mjerodavnih tražiti njihovo ofenzivno djelovanje po jedinstvenom planu, koga sada nema, a ne da dozvoljavaju partizanima odlazak kuda oni žele. Prema nama su u talijanskom zapovjedništvu do krajnosti arogantni, što ih medjutim ne smeta, da primaju naše sugestije [illegible] poslie poraza, [illegible] što se još spaziti može. Ali i njih ne primaju izravno već ih neovjerno prenesi i [illegible] servira Javdjević, a Talijani ne nazrievaju njihovo stvarno vrelo.

Pokušao sam povući našu Kavesinjsku satniju u Mostar na retabliranje, jer njeno zadržavanje kod s.Bradevice nema [illegible] nikakvog smisla. Talijani mi to ne dozvoljavaju, ali istodobno odobravaju retabliranje četnicima.

Javljeno Glavnom stožeru i Hrvepo-u.

Š.divizija Op.Br. 2993/[illegible]

ZAPOVJEDNIK, PUKOVNIK,
Šarabek

Op. 2993
23/IV

541-1

Fotokopija dokumenta br. 331

BR. 332

IZVJEŠTAJ POSADNOG ZAPOVJEDNIŠTVA GACKO OD 23 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA ČETNIKA PROTIV JEDINICA NOV I ORGANIZACIJI ZAJEDNIČKE ODBRANE[1]

BRZOJAVKA

(M. P.)

Broj	Vrsta	Broj riječi	Vrijeme	Primljena od *Gacka* putem *krugovala*	Predana putem.....	Potpis brzojavnog činovnika
151 152	Z.	77	23 III 09 s 30 m	Vrijeme 23/III u 10 s 57 m	Vrijeme / u s m	*Vrljičak* v.r.
Službeni podatci		Žurno —		Adresa	ZADIV MOSTAR —	

Prema dobivenim podatcima od četničkih kurira, partizani[2] se zadržavaju u planini Crvanj. Tu četnici daju jak otpor. Kifino Selo u rukama četnika. Na teritoriju kotara Gatačkog nije se još moglo primjetiti partizanskih trojka. Po izjavi majora Petričevića[3] koji je sad došao sa puk. Francom iz Bileća do večeras stiže bataljon Kureša[4] u Gacko kao i jedna brigada Crnogorskih četnika iz Nikšića. Ujedno organizuje zajedničku odbranu —

Pozap Gacko br. 152/tajno —

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 3001/taj.
U Mostaru, dne 23/III 1943
Tčk. 9 op. dnevnika za 23. III. 1943.

Glavar stožera
Glavnostožerni satnik,
Šimoković
Š.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/2—1, k. 103.
[2] Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.
[3] Boško Petričević
[4] Miloš Kureš

BR. 333

OBAVJEŠTENJE DELEGATA ČETNIČKE VRHOVNE KOMANDE OD 24 MARTA 1943 GOD. O NASTUPANJU ČETNIKA PREMA NEVESINJU[1]

BRZOJAVKA

Broj	Vrsta	Broj riječi	Vrijeme	Primljeno od ..... putem	Predana ..... putem	Potpis brzojavnog činovnika
			..../.... s m	Vrijeme / u s m	Vrijeme / u s m	
Službeni podatci		Najžurnije		Adresa	Pozap[2] Gacko za Staroviča[3]	

Sa tri kolone pet hiljada počinjemo večeras ofanzivu.[4] Sutra ćemo biti u Nevesinju. Držite čvrsto pozicije i uhvatite vezu sa Kurešom.[5]

Jevđević[6]
6. divizija op. broj 3048/Tajno
P. n. z. pričuvni poručnik:
(Debert)
Debert

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 2048/taj.
U Mostaru, dne 24/III 1943

Tčk. 5 op. dnevnika za 24. III. 1943.
Priključiti konceptu Op. Br. 3036/tajno

Glavar stožera
Glavnostožerni satnik,
Šimoković
Š.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22/2—2, k. 103.
[2] Posadno zapovjedništvo
[3] Stevu Starovića
[4] Vidi dok. br. 131, 135 i 335.
[5] Miloš Kureš
[6] Dobrosav Jevđević

BR. 334

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 24 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U NEVESINJU I GACKU[1]

GLAVNI STOŽER „OP."
HRVOPO — SUŠAK
III. SBOR SARAJEVO

Dne 23. III. talijanska preselica odvukla preostali energon iz Gacka u Bileće.[2] S tom preselicom bili u Gacku i zapovjednik naše 14. p. p. sa zapovjednikom III. bojne 14. p. p. radi hrabrenja naše gatačke satnije i milicije za predstojeće borbe. Danas popodne Krvavac[3] zrakoplovom odpremljen u Gacko.

Naša gatačka satnija[4] ponovno je postala stožer oko koje se ovaj puta kupe ne samo naši milicioneri nego i četnici i Popovčeva[5] milicija. Do sada u Gacko pristigli major Bačević[6] sa 3 čete hercegovačkih i Baja Stanišić[7] s jednim bataljonom crnogorskih četnika. Još jedan bataljon Crnogoraca stiže sutra. Opomenuo sam ih da budu složni, jer će se samo zajednički moći odhrvati i očuvati Gacko i okolinu od zajedničkog neprijatelja.

Talijani i dalje neaktivni. Našu nevesinjsku satniju[8] odredili su da brani Komić (546) — Ravnice (oko 2 km sjeverno od Blagaja), ali su je prije toga 48 sati ostavili na Kumu (k. 1025) u sniegu i ledu kuda partizani nikada neće naići. Smatram da bi talijansko-četnička ofenziva s obćih pravaca Mostar i Kalinovik trebala bezodvlačno odpočeti.

Javljeno Glavnom stožeru, Hrvopo-u i III. sboru.

6. divizija K. Op. Br. 3046/taj.

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
K. Op. Broj 3046/taj.
U Mostaru, dne 24/III 1943

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

Sarajevu odpremljeno kao spis dne 25.-III.-1943.

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 30/2—2, k. 103.

[2] Vidi dok. br. 122.

[3] Ćamil Krvavac, komandant milicije iz Gacka

[4] Odnosi se na Jedanaestu četu Četrnaeste pješačke pukovnije.

[5] Marko Popović, četnički vođa u Gacku. Zbog zločina osuđen od organa Narodne vlasti na smrt.

[6] Petar Baćović

[7] Bajo Stanišić, pukovnik biv. jug. vojske, četnički komandant u Crnoj Gori. Ubijen u oktobru 1943 god. prilikom napada Pete crnogorske NOU brigade na Manastir Ostrog.

[8] Sedamnaesta satnija Trinaeste pješačke pukovnije

BR. 335

OBAVJEŠTENJE ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 24 MARTA 1943 GOD. O PROTIVNAPADU NA NEVESINJE[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op Broj 3057/taj.
U Mostaru, dne 24/III 1943

Najžurnije — osobno na ruke
Još danas predati

PREDMET: protuakcija za povraćaj
Nevesinja.

ZAPOVJEDNIŠTVU 17. SATNIJE 13. P. P.
OBSKRBNOM ČASTNIKU 17. SATNIJE 13. P. P.
satniku Fazliji Ćiber

Protuakcija za povraćaj Nevesinja neposredno predstoji, pa se predpostavlja, da bi isto moglo biti povraćeno već tokom 25.-III.-1943. godine.

Za sada mi nije poznato da li su za ovu protuakciju predviđene talijanske i naše čete (naša 17. satnija) ili samo četnici.

Ovo najžurnije izvidjeti i saznati, a najkasnije u trenutku kada ova protuakcija bude odpočela, pa me NAJŽURNIJE — IZVANREDNIM TEKLIĆEM OBAVIESTITI.

ZAPOVJEDNIK, PUKOVNIK,
Šarnbek
Šarnbek

17. Satnija 13 p. p.
25. III. 1943. —
na položaju. —

Zapovjedničtvu 6. pješ. divizije Mostar

Akcija prema Nevesinju započela 25. III. o. g. danas u 6. sati. Koliko je poznato krenuli su talijanski tenkovi, i četnici

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 40/2—2, k. 105.

u jačini od oko 5—6.000.— Po čuvenju borbe se vode iznad sela Kokorina. Da li su talijanske trupe krenule nije poznato.[2]

Zapovjednik poručnik

. . . . . .

. . . . . .

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
K Op Broj 3057/taj.
U Mostaru, dne 25/III 1943
Poznato — tčk 6 op. du.
za 25/III u spise

GLAVAR STOŽERA
Glavnostožerni satnik
(Šimoković)
Š

BR. 336

OPŠTA BOJNA RELACIJA ČETVRTE LOVAČKE BRIGADE ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE[1]

4. LOVAČKA BRIGADA
Ia Op. Br. 25/taj.
U Sarajevu, dne 24.III.1943

PREDMET: Bojna relacija
za mjesec veljaču. —

ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA,
(Glavnostožerni odjel)
Sarajevo

Dostavlja se bojna relacija za mjesec veljaču o. g. za stožer brigade i podređene postrojbe i to:

A. — STOŽER BRIGADE.

Po zapoviedi zapovjednika 718. njemačke divizije br. 494/43. god. od 18. II. 1943. g. i br. 495/43. god. od 18. II. 1943. g. — obrazovana je 4. hrvatska lovačka brigada sa sliedećim sastavom:

— stožer brigade,
— 7. i 13. pješ. pukovnija,

[2] Vidi dok. br. 131, 135 i 333.

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—32, k. 57.

— IX. i XI. topnički sklop,
— 3. satnija III. obkoparske bojne,
— 1 dojavna satnija i
— 1 brza postrojba.

Prostorija prikupljanja Istočna Bosna, a zapoviedno mjesto Sarajevo.

Stožer brigade ustrojen je po njemačkom uzoru, a obskrba po njemačkim propisima.

B. — 7. PJEŠ. PUKOVNIJA.

Od 1.—10.II.1943. g. pukovnija drži područje Ivan Sedlo (I. bojna) Trnovo (II. bojna) Breza—Vareš (III. bojna), a ostalo u Sarajevu.

10.II.o.g. pukovnija se prikuplja i prebacuje na r. Drinu sa zadatkom, da zaposjedne obranbenu crtu Ustiprača (uključno) Most na Limu (uključno) i da ovu crtu najupornije brani od eventualnog pokušaja prelaza Drine od strane odmetnika. Na ovom području pukovnija ostaje do 17. II. o. g. i zadatak izvršava u podpunosti bez ikakvih gubitaka.

17.-20.II. o.g. pukovnija se prikuplja i zauzima područje Ilidža—Blažuj—Hadžići—Tarčin sa zadatkom osiguranja željezničke pruge i spriečavanja nadiranja odmetnika, partizana iz područja Ivan Sedlo—Raštelica.

20. veljače o. g. izpoljava se jača djelatnost odmetnika prema Tarčinu, te se cijela pukovnija prikuplja u Tarčinu sa zadatkom najupornije odbrane Tarčina i najupornijeg spriečavanja nadiranja odmetnika ka sjeveroistoku (Sarajevu). Ova jača djelatnost odmetnika sa pravca Ivan Sedlo—Raštelica izpoljila se napadajem na Tarčin noću 20/21.II. o.g.[2] Napadaj je trajao cielu noć i to sa jačim odmetničkim snagama, ali je pukovnija uzpjela odbiti napadaje uz velike gubitke po odmetnike, sa relativno malim našim gubitcima.

21.II.o.g. pukovnija, ojačana sa znatnijim njemačkim savezničkim postrojbama, oko podne prelazi u napadaj na odmetnike[3] pravcem Raštelica—Ivan Sedlo sa zadatkom uništenja i proganjanja odmetnika, te istog dana kreće i bez većeg odpora uspjeva zauzeti crtu V. Ivan Sedlo—M. Ivan—Rudno Brdo.

22.II. o.g. pukovnija produžava napadaj glavnim pravcem napadaja Ivan Sedlo — Bradina — Podorašac — Konjic, podpo-

---

[2] Napad na Tarčin izvršila su, 20/21 februara, dva bataljona Prve proleterske brigade. Napad nije uspio. Šire o tome vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 173 i 355.

[3] Na položajima Ivan Sedlo—Raštelica nalazila se Prva proleterska brigada. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 93, 102 i 173.

mognuta njemačkim postrojbama[4] u dvije napadne kolone, sa zadatkom proganjanja i uništenja odmetnika u prostoru dominirajućih visova lievo i desno od pravca napadaja. I. bojna pukovnije koja je nadirala područjem lievo od pravca napadaja uzpjeva bez znatnijeg odpora istog dana oko pola noći stići u Konjic, gdje sa talijanskom i našom posadom Konjica preuzela najuporniju odbranu grada Konjica. II. bojna sa ostalim dielovima pukovnije istog dana, zbog jakog pravca napadaja odnosno zbog jakog odpora odmetničkog, koji je držao sve visove desno (zapadno) od glavnog pravca napadaja, uzpjela je izbiti na crtu Jasen (1190)—Kraljevac gdje se je zadržala u odbrani do dolaska pojačanja od njemačkih postrojbi. Na ovoj crti pukovnija se zadržala sve do 27.II.o.g. za koje vreme je odbila više odmetničkih napadaja sa uzpjehom uz osjetne gubitke po odmetnike, a uz neznatne vlastite.

27.II.p.g. pukovnija bez I. bojne poduzima napadaj pomenutim pravcem ka Konjicu i uzpjeva povrh jakog i snažnog odpora odmetnika[5] prodrieti do Konjica i u mjesto ući 1.III. o.g. nanievši odmetnicima težke gubitke, dok su vlastiti relativno bili mali.

I. bojna pukovnije u vremenu od 22.—27.II. og. učestvovala je u zajednici sa njemačkim i talijanskim postrojbama u odbrani Konjica, na koji su odmetnici vršili petodnevni žestoki napadaj[6] sa ciljem, da bi zauzeli grad Konjic pod svaku cienu.

C. — 13. PJEŠ. PUKOVNIJA.

Od 1.—18.II.o.g. ova pukovnija bila je cielo vrieme na položaju u svrhu straže i osiguranja Istočne Bosne.

Uslied nastale situacije s desne obale r. Drine dne 18.II. pukovnija zauzima novi položaj radi spriečavanja svakog prelaza odmetnika s desne strane r. Drine.

D. — IX. TOPNIČKI SKLOP.

2. i 3. bitnica ovoga sklopa u mjesecu veljači o. g. ušle su u sastav njemačkih postrojbi. Učestvovale su u akcijama protiv pobunjenika.

I. bojna pukovnije u vremenu od 22.— do 27. veljače učestvovala je u zajednici sa njemačkim i talijanskim postrojbama

---

[4] Odnosi se na grupu Annacker iz njemačke 718 pješ. divizije. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 173.

[5] Odnosi se na Prvu proletersku i Treću sandžačku NOU brigadu. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 173.

[6] Opširnije o napadu jedinica NOV na Konjic vidi u tomu IV, knj. 10, dok. br. 106, 150, 166 i 173.

u odbrani Konjica, na koji su odmetnici vršili petodnevni žestoki napadaj sa ciljem da bi uzeli Konjic pod svaku cijenu.

I pored ovako snažnih napadaja odmetnika sa mnogo nadmoćnijim snagama, bojna uzpijeva održati sve joj dodeljene postave za obranu i odbiti sve napadaje odmetnika uz velike gubitke po odmetnike, ali i uz osjetljive vlastite gubitke.

b) Izkustva —

Čašće i momčad mnogo su bolji u obrani nego u napadaju. U napadaju nedostaje energije i izdržljivosti (fizičke) i častnici slabo čitaju kartu. Pukovnija ne raspolaže sa dovoljnim brojem oružja i oruđa potrebnog za borbu, odmetnici napadaju u masama protivno ranijoj njihovoj taktici, drskost i borbenost kod odmetnika na velikoj visini, odmetnici vrlo često koriste napadaje u pozadinu sa manjim snagama sa ciljem da izazovu među postrojbama međusobnu pucnjavu i da stvore zabunu i meteže. Skloni su da redovno napadaju noću, vrlo vješto razpoređuju u automatska oruđa i vrlo dobro se maskiraju. Iz pojedinih poduhvata od strane odmetnika dade se zaključiti da imaju veoma dobro vodstvo. Sa streljivom i automatskim naoružanjem raspolažu u dovoljnom broju. Oružje i streljivo u velikoj većini talijanskog podrietla.

c) Nedostatci i grieške.

Uobće uzev pukovnija ne raspolaže ni sa najpotrebnijim brojem konja, logorske opreme, automatsko naoružanje (stroj nice) nesposobne za duže dejstvo. Zbog nemanja dovoljnog broja konja i prevoznih sredstava obskrba veoma se teško dotura i zbog nemanja gorskih kuhinja nije se u mogućnosti izdavati topla hrana. Nadalje pukovnija ne raspolaže ni sa kakvim sredstvima za održavanje veze sa zrakoplovima te se dešavalo da su naše trupe tučene iz zrakoplova (slučaj na Pomolu kod Konjica). Dojavna služba u pukovniji slaba zbog oskudice u stručnom osoblju i dojavnom tvorivu.

Od većih grešaka uočena je ta, što I. bojna (po nalogu njemačkog zapovjednika) iako je surađivala sa ostalim dielovima pukovnije, ne održavajući veze sa susjednim dielovima, mnogo otišla unapried i stigla do Konjica, što je moglo uroditi uništenjem ostatka pukovnije od strane odmetnika. Nu važno je napomenuti da je u ovoj greški ipak bilo uzpjeha, jer je I. bojna sa njemačkim postrojbama i posadom u Konjicu uzpjela održati Konjic, koji bi sigurno bio pao u ruke odmetnika, jer je posada Konjica bila preslaba odbiti sama napadaje odmetnika.

Gore navedeni nedostatci mogli bi se otkloniti dodieljivanjem nedostajućeg naoružanja i tvoriva i vježbanjem ljudstva u pojedinim disciplinama. Ove greške već će se odkloniti tokom sadanje izobrazbe pukovnije.

Zapovjednik, pukovnik
(Metikoš)
Metikoš

BR. 337

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDE OD 24 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA ČETNIKA PROTIV JEDINICA NOV U OKOLINI KALINOVIKA[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDA
5. Oružničke pukovnije
Broj 171/taj
U Goraždu, dne 24. ožujka 1943

PREDMET: Situacija na području Kalinovik—Foča.

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
SARAJEVO
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA
SARAJEVO

Četnici talijanski suborci bore se sa partizanima[2] oko Kalinovika, partizani su prije nekoliko dana zauzeli selo Jelašca jugo istočno od Kalinovika 3.5 km. partizanske leteće obhodnje prodiru šumom Mahšće do Vratla na cesti Kalinovik—Foča, 8.5 km. istočno od Kalinovika a također do Dobrog Polja sjeveroistočno od Kalinovika 11.5 km.

Dne, 22—23. ožujka 1943. prispelo je nekoliko izbjeglica pravoslavaca u Foču iz Kalinovika.

Veći broj ranjenih četnika od Kalinovika sa talijanskim samovozima dolaze u Foču, a jedan transport četnika ranjenih oko 120 23 ov. m. u 11. sati prispjeli su sa vlakom u Goražde iz Foče, u pratnji talijanskih vojnika i častnika, te su prebačeni na desnu stranu Drine u talijansku zonu, navodno radi

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/2—1, k. 194.

[2] Borba je vođena sa jedinicama Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 113, 115, 273, 327 i 339.

otpreme za Pljevlje. Među ovim ranjenim četnicima bilo je nekoliko četničkih komandira. Ovi ranjeni četnici pripadaju odredu vojvode Pavla Đurišića.

Dne, 22. ožujka 1943. oko 18 sati djelovi talijanske vojske koji se nalaze u gradu Foči,[3] zaposjeli su uporište Čelovina, koja se nalazi na periferiji grada sa desne strane Drine. Među pučanstvom u gradu Foči zavladala je panika misleći da talijani napuštaju grad ali je ovo uzbuđenje malo smireno kada su videli da su talijani u svome odbranbenom uporištu ostali i dalje. U Foči među pravoslavnim pučanstvom kao i među muslimanima u zadnje vrieme vlada velika bojazan radi pojave partizana oko Kalinovika.

Dne, 23. ožujka 1943. u 18.30 sati u Goraždu na desnoj strani Drine četnici su zapalili kuću Jusufa Trga, koja je do temelja izgorela, uz demonstrativne četničke pjesme.

O ovoj paljevini obaviješteno je naše i njemačko zapovjedničtvo u Goraždu, a osobito su ovaj požar posmatrali naši i njemački častnici, jer je vojarna u kojoj je smješteno naša i njemačka postrojba od zapaljene kuće udaljena oko 700 m.

U koliko se moglo saznati, četnici su kuću zapalili kao protest radi dolaska njemačke vojske u Goražde.

Podaci o situaciji oko Foče i Kalinovika točni su, jer su dobiveni od osobe koja je 23. ov. mjeseca sa vlakom i ranjenim četnicima došao iz Foče u Goražde, kao izbjeglica.

Prednje se predlaže sa zamolbom na mjerodavnost.

Zapovjednik poručnik:
(Halil Hadžiahmetović)
Hadžiahmetović

---

[3] U to vrijeme u Foči su se nalazile jedinice italijanske divizije „Taurinense".

BR. 338

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE TRNOVO OD 24 MARTA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU KALINOVIKA I RAZBIJANJU ČETNIKA OD STRANE JEDINICA NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE[1]

ORUŽNIČKA POSTAJA TRNOVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Br. 158/Taj.
U Trnovu, dne 24. ožujka 1943.

PREDMET: Izvješće o kretanju partizana i četnika.

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE (J.S.)
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA SARAJEVO
KOTARSKOJ OBLASTI SARAJEVO
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG VODA SARAJEVO

22. ožujka 1943. jače grupe partizana napale su sa više strana na mjesto Kalinovik, kotara Foča, kojeg su preko noći između 22. i 23. ožujka tek. god. zauzeli.[2]

Jačina partizana je nepoznata, a tako isto njihovo naoružanje.

Naših snaga u odbrani Kalinovika i okolice nije bilo, nego su Kalinovik i okolna mjesta branili četnici čija je takođe jačina nepoznata.

Partizani su sa više strana udarali na četnike koji su branili Kalinovik i okolna mjesta. Među četnicima je nastala nesloga što je partizanima omogućilo da za nekoliko sati vođene borbe zauzmu Kalinovik i okolna mjesta.

Gubitci partizana i četnika kao i plijen između jednih i drugih nepoznat je.

Gubitci naši u momčadi, oružju, streljivu i ostaloj opremi nije bilo, pošto se naših snaga na pomenutom prostoru nije nalazilo.

Partizani su došli od Bjelemića, kotara Konjic i od Uloga, kotara Nevesinje, koji prostor oni i sada drže u svojim rukama

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/2—1, k. 149.

[2] Oslobođenje Kalinovika izvršile su jedinice Druge proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 113, 115, 273, 327 i 339.

i nadiru dalje u pravcu Foče i Dobrog Polja, kotara Sarajevo, za četnicima koji su se većinom povukli sa svojim glavnim štabom u Dobro Polje u grupi oko 2500 naoružanih četnika, a 23. ožujka 1943. oko 16 sati povukli se u pravcu Foče a manji broj četnika je ostao u Dobrom Polju i okolici. Izgleda da izbjegavaju borbu sa partizanima i nastoję da ostanu po šumama prikriveni, dok prođu partizanske grupe.

Sa naše strane su preduzete sve potrebne mjere u sporazumu naše posade i milicije, kako bi se eventualno nadiranje partizana u pravcu Trnova i okolnih mjesta blagovriemeno spriečilo.

Po prikupljenim podatcima partizani su zauzeli položaje od mjesta Umoljana, Tušila, kotara Konjic, a tako isto iznad sela Rakitnice, kotara Sarajevo čija je jačina nepoznata.[3]

Prema iznietom bilo bi potrebno da se pojačaju naše snage u Trnovu i okolici, prema demarkacionoj liniji kako bi se nadiranje partizana osujetilo, pošto sadanje snage koje se nalaze u Trnovu i okolici su male u koliko bi partizani sa jačim snagama napali.

Zapovjednik, narednik:
(Mujo Sadžak)
Sadžak

25./III.J.S.
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
25/III
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S broj 360
Sarajevo, 25. ožujka 1943.
Predmet: Kao gore

Zapovjedničtvu 369. pješačke divizije Sarajevo
Zapovjedničtvu III. domobranskog zbora Sarajevo
Opunomoćeniku državne vlade Dr. Cankin Sarajevo
Oružnička postaja Trnovo javlja:
S molbom na znanje.

Dozapovjednik pukovnik
Koloman Bilić
Bilić pk

[3] Odnosi se vjerovatno na jedinice Sedme hrvatske NOU brigade.

BR. 339

IZVJEŠTAJ PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 26 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERENU ISTOČNE I CENTRALNE BOSNE[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J.S. Br. 350
Sarajevo, 26. ožujka 1943.

Predmet: Doglasno izviešće.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA ZAGREB
PREDSJEDNIČTVU VLADE NA RUKE POMOĆNIKA PREDSJEDNIKA VLADE
DRŽAVNOG TAJNIKA Dr. VJEKOSLAVA VRANČIĆA
ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA
SARAJEVO
ZAPOVJEDNIČTVU 1. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE SISAK
ZAPOVJEDNIČTVU 2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE GOSPIĆ
ZAPOVJEDNIČTVU 3. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
BANJA LUKA
ZAPOVJEDNIČTVU 4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE TUZLA
ZAPOVJEDNIČTVU 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE MOSTAR
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA SUZBIJANJE KRIMINALITETA ZAGREB
ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED I. ZAGREB

Prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe i zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedničtva Taj. J. S. Br. 320 od 31. srpnja 1941. predlažem sliedeće izviešće, za vrieme od 11. ožujka 1943. do 26. ožujka 1943.

I. OBČA POLITIČKA SITUACIJA

1. **Raspoloženje naroda obzirom na unutarnje i vanjske prilike i događaje.**

Raspoloženje naroda dobro je. Unutarnja situacija zadovoljavajuća, nije bilo bitnih promjena. Narod je odan Poglavni-

[1] Original, izvučen na šapirografu, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/18, k. 86.

ku, državi i ustaškom pokretu. Uspjeh savezničkih oružanih snaga na istoku, pad Harkova i Bjelgoroda primljeno je sa zadovoljstvom.

Raspoloženje pravoslavaca nepromjenjeno. Jedni su za četnike, drugi za partizane. Svi pak zajedno gledaju mržnjom na Ustašku Hrvatsku. Odmetnik se vraća kući, da bi obradio zemlju, pa da se opet odmetne u hajduke.

2. **Četnička akcija.**

Četnik pljačkaš vraća se kući, da bi koliko toliko obradio zemlju, stoga je četnička akcija popustila. Grupa Radivoja Kosorića, napadnuta prvom polovicom mjeseca ožujka 1943. na položaju Rabar, Dolnji i Gornji Obrtići i Đedovci (12—14 km. sjevero zapadno od Rogatice) po dijelovima 6. proleterske brigade, povlači se do sela Sočice (10 km. jugo zapadno od Rogatice). Četničke grupe Bože Plemića i Stevana Jugovića zauzimaju položaj Zečići i Podmjednik kota 1036 i 1116 (10 km. sjevero zapadno od Prače), da bi spriečile nadiranje partizana u prostor Pale — Prača. Budući da se osjećaju slabim (oko 250) četnika mole pomoć od nas, u protivnom neće moći stupiti u borbu.

Jedna grupa četnika Drage Mitrovića sa planine Devetak (18 km. sjeverno od Rogatice) prebacila se je kod Starog Broda (18.5 km. jugo[2] istočno od Rogatice) preko Drine u Srbiju, odakle su se istim putem vratili sa nekoliko žena i djece.

Grupa od 50 četnika zeničkog četničkog odreda napada domobransku i ustašku stražu u Janjićima (7 km. jugo istočno od Zenice), kako bi ju razoružala. Straža vatrom napad odbila i četnike potjerala. Četnici istog odreda vrše i dalje pljačku i umorstva nad našim seljacima.

Početkom mjeseca ožujka 1943. primjećeno je kretanje četnika grupe Tešanovića na području Vitovlje, Šišave i Ponira (8—14 km. sjevero zapadno od Turbe), koji su se povukli za Skender Vakuf.

Na području krila Jajce vođena je borba između četničkog odreda Drenovića[3] i partizana kod sela Gerzova (13.5 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa[4]). Četnici brane partizanima nadiranje na Sitnicu.[5]

---

[2] Sjeverno

[3] Uroš Drenović, četnički komandant. Poginuo 1944 god. kod Čađavice, na njemačkom tenku, prilikom bombardovanja savezničkih aviona.

[4] Mrkonjić Grad

[5] Borba je vjerovatno vođena protiv jedinica Devete krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 64.

Na području Vlasenice 9. III. 1943. predao se je našim vlastima zapovjednik Grabovičkog četničkog bataljona Milisav Ostojić sa ađutantom četnikom Milutinom Deurićem iz sastava Vlaseničke četničke brigade. U istom razdoblju predalo se je 27 četnika bez oružja.

Na području Foča, četnička komanda izdala je zapovjed, da se sav muslimanski živalj na četničkom prostoru u roku od 2 mjeseca pokrsti i pređe na pravoslavlje; u protivnom imadu se ubiti. 8. III. 1943. u selo Podpeć kotar Foča četnici su doveli pravoslavnog svećenika i silom pod prietnjom ubistva pokrstili i preveli na pravoslavlje 84 Hrvata muslimana i muslimanke. Po završenom obredu morale su muslimanske djevojke obući pravoslavne haljine i igrati kolo. Izdali su zapovjed da se svi muslimani izbjeglice vrate kući, gdje će se u najkraće vrieme obaviti krštenje, a tako isto imadu se pokrstiti muslimani građani Foče.

Kao važnije iznosim sliedeće događaje:

21. II. 1943. u 1100 sati nepoznati počinitelji ubili su iz pušaka kod sela Gornji Koričani (17 km. sjevero zapadno od Travnika seljaka Luku Lukića 40 god. starog iz istog sela.

25. II. 1943. u 1000 sati nepoznati počinitelji ubili su iz pušaka na cesti Gostilj — Vitovlje (17.5 km. sjevero zapadno od Travnika) seljaka Marka Pašaliju iz Pougarja i Mirka Sugića iz Jejića oba kotara Jajce. Sumnja se da su umorstvo izvršili pravoslavci iz Vitovlja: Velimir Aleksa, Boško Tripković i Jovo Perić svi kotara Travnik.

2. III. 1943. u 2000 sati 4 naoružana četnika u selu Odrače (14 km. sjevero zapadno od Visokog) svezali su lancima dva mještana za šljivu, tukli ih i zlostavljali a zatim odlučili da ih streljaju. Ostali mještani sakupili su 24.000 kuna dali ih četnicima koji su potom odustali od streljanja i pustili ih.

3. III. 1943. 6 četnika grupe Drage Mitrovića prebacili su se kod Starog Broda preko Drine i krenuli u Srbiju, odakle su se istim putem 6. III. 1943. u 2100 sat vratili na naše područje sa nekoliko žena i djece. Kod povratka iz Srbije naišli su na ustašku obhodnju kod Grahovice[6] (sjevero istočno od Sjeverskog), i na iste otvorili vatru. Četnici vatrom odgovorili, pa se nakon kratkog puškaranja povukli na Planinu Devetak. Gubitaka nije bilo.

4. III. 1943. u 2100, 6 naoružanih četnika opljačkali su seljacima u selu Krčevine (6 km. sjevero zapadno od Turbe) raznu odjeću i obuću u vriednosti od 93.500 kuna.

---

[6] Na karti 1:100.000 nije nađena.

4. III. 1943. u 2300, 50 naoružanih četnika opljačkali su vakufsku vodenicu na rieci Rakitnici (4 km. južno od Rogatice), natovarili na 20 konja oko 20 m žita i brašna, od kojeg 10 m žita državnog za izhranu izbjeglica u Rogatici pa otjerali preko sela Rudina za Romaniju Planinu.

5. III. 1943. u 2300 sata nepoznati počinitelji zapalili su u pravoslavnom napuštenom selu Kamenu (10 km. jugo istočno od Rogatice) 3 kuće, 7 štala i jedno skladište, kojom zgodom je izgorjela i veća količina sjena. Šteta 880.000 kuna. Sumnja se da su to izvršili muslimani izbjeglice kao osveta što su četnici popalili njihova sela na desnoj obali Drine.

5. III. 1943. obhodnja oružničke postaje Žljebovi i odjel ustaša napadnuta je po četnicima u selu Mičivode (12 km. sjevero istočno od Sokolca). Napad odbijen. Gubitaka nije bilo. Plien 1 puška, 1 bomba i jedan gunj.

6. III. 1943. u 2000, četnici zeničkog četničkog odreda Gajić Nikola i Stanković Mlađen izvršili su nad seljakom Mehunić Mustafom 45 god. starim, u selu Gornja Vraca (6 km. jugo istočno[7] od Zenice) grabežno umorstvo ubivši ga iz pušaka i opljačkali mu 18.000 kuna.

6. III. 1943. u 2357 sati između željezničke postaje Raspotočje i Zenica km. 75, četnici zeničkog odreda pucali su na teretni vlak. Naša seoska straža sa lijeve obale rijeke Bosne vatrom odgovorila. Puškaranje trajalo 15 minuta. Gubitaka nije bilo.

8. III. 1943. ustaše XXVIII. stajaće bojne Han Pijesak zarobili su u Crnoj Rijeci (4 km. istočno od Han Pijeska) zloglasnog četničkog vođu Miloša Čelonju sa cijelim štabom. Čelonja je sproveden u Han Pijesak. Plijen 4 puške, 1 bomba, 1 pisaći stroj i 1 krugoval.

8. III. 1943. vođena je borba između četnika i odreda Drenovića i jače grupe partizana kod sela Gerzova (Lazića grada) (13.5 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa). Četnici brane nadiranje partizana na Sitnicu. Kako su četnici brojčano slabiji zamolili su pomoć od njemačke komande u Varcar Vakufu.

9. III. 1943. 0200 sata, grupa od 7 naoružanih četnika pljačkaša naišla je u blizini sela Rakovice (15 km. zapadno od Rajlovca) na oružničku busiju postaje Hadžići, pojačanu ustašama. Vatrom je uspjelo pljačkaše raspršiti, vratili jednog vola i stvari koje su četnici iste noći opljačkali u selu Rakovici.

9. III. 1943. tri četnika grupe Gornji Zalukovik ubili su u selu Ložićima (3 km. jugo istočno od Vlasenice) četnika Ratka Micića, grupe Donji Zalukovik, koji je zajedno sa četnikom

[7] Sjeverozapadno

Vladimirom Micićem krenuo da se preda našim vlastima. Obojicu su svukli. Vladimir Micić uspio je da pobjegne.

9. III. 1943. u 2100 sat 20 naoružanih odmetnika upali su u selu Dobroševići (2.5 km. sjevero zapadno od Rajlovca) u kuću Ivana Martinovića i izvršili premetačinu. Opazivši pred kućom Martinovića pozvali ga, no on se je dao u bjeg, pa su odmetnici bezuspješno za istim ispalili 15 naboja.

10. III. 1943. u 1900 sati četnici su opljačkali u selu Medna Luka (17 km. sjevero istočno od Rogatice) 11 goveda i 12.000 kuna, pa zatim krenuli na Planinu Devetak odakle su i došli.

10. III. 1943. na cesti Dobretić—Travnik četnici su ubili partizanskog kurira Glišu Lišića i opljačkali ga.

10. III. 1943. sa područja oružničke postaje Vlasenica vratilo se je 15 odmetnika i prijavili se na postaji Vlasenica. Upućeni su kućama.

11. III. 1943. obhodnja oružničke postaje Kakanj uhitila je u blizini sela Džindići (11.5 km. sjevero zapadno od Visokog) jednog četničkog teklića, koji je nosio radio vjesti i četnička pisma. Predat je kotarskoj oblasti Visoko; a pisma 718 I. D.

12. III. 1943. u 1145 sati grupa od 50 četnika zeničkog četničkog odreda napala je domobransku i ustašku posadu u Janjićima (7 km. jugo istočno od Zenice) kako bi ju razoružala. Posada vatrom napad odbila i četnike potjerala. Gubitci, jedan četnik poginuo, više ranjenih. Naši gubitci jedan ustaša ranjen.

12. III. 1943. u 1300 sati na cesti Vlasenica—Han Pijesak km. 6, tri naoružana četnika opljačkali su seljacima muslimanima 2.5 m brašna i odjeću u vriednosti 26.700 kuna.

12. III. 1943. sa područja oružničke postaje Vlasenica vratilo se je 18 odmetnika i prijavili se na postaji Vlasenica. Upućeni su kućama.

12. III. 1943. u 2400 sata, 5 maskirana razbojnika opljačkali su u selu Vraniska (4 km. jugo istočno od Viteza) seljaku Jusi Mujkiću 3000 kuna, živežne namirnice, odjela i obuću u vrijednosti od 54.900 kuna. Iste noći isti razbojnici opljačkali su seljaku Iliji Vreben u selu Sivrina[8] (3 km. jugo istočno od Viteza) 2.300 kuna, živežne namirnice i razne stvari u vriednosti od 37.000 kuna. Oružnička postaja Vitez povela je istragu te uhitila: Martina Šantića 46 god. starog, sina mu Ivu Šantića 18 god. starog, Franju Kulića 25 god. starog, Jozu Kulića 37 god. starog, dok je četvrti razbojnik Marko Kulić 31 god. star uspio pobjeći, svi iz sela Bare (17.5 km. sjevero zapadno od Fojnice). Dalnjim traganjem ustanovljeno je da su imenovani razbojnici opljačkali u god. 1942. Stoji Mitrović u selu Granica (17.5 km.

[8] Na karti 1:100.000 nije nađena.

sjeverno od Fojnice) u gotovom, namirnicama i raznim stvarima u vriednosti od 255.000 kuna; Stipi Karinu u selu Ravne (17 km. sjevero zapadno od Fojnice) razne stvari u vriednosti od 60.000 kuna i Rašidu Sivri u selu Rasno 60.000 kuna, namirnice i razne stvari u vriednosti od 300.000 kuna. Premetačinom kuća imenovanih razbojnika pronađeno je i zapljenjeno 5 vojničkih pušaka, 2 boda, jedna bomba, jedan samokres i 100 naboja. Također je pronađeno većina opljačkanih stvari. Razbojnici priznaju. Predani su državnom tužioštvu Travnik.

13. III. 1943. u 1500 sati četnička obhodnja od 6 četnika otvorila je vatru u selu Zaselju (6 km. jugo zapadno od Viteza) na domobransku obhodnju od 17 domobrana III. konjaničkog sklopa. Domobrani vatrom odgovorili. Nismo imali gubitaka. Dva četnika poginula među kojima četnik Spasoje Čelebić umirovljeni oružnički narednik. Plijen 2 puške, 1 samokres i 200 naboja.

15. III. 1943. četnici su opljačkali u selu Maslinovići (8.5 km. sjevero istočno od Fojnice) seljaku Hasanu Belilu dva para volova vriednih 300.000 kuna.

16. III. 1943. u 2000 sati, 4 naoružana četnika poručili su knezu sela Šešići (12 km. sjevero zapadno od Travnika) da im spremi večeru za 20 četnika. Došlo je samo njih četvorica.

18. III. 1943. 4 naoružana četnika opljačkali su na cesti Rogatica — Rakitnica (3 km. sjeverno od Rogatice) seljacima muslimanima, 5.380 kuna, 2 konja i razne stvari u vriednosti 46.100 kuna.

Na molbu talijanske komande u Čajniču, zapovjedničtvo 718. I. D.[9] odobrilo je prievoz vlakom od Goražde do Foče odredu od 500 četnika sandžaklija i crnogoraca pod zapovjedničtvom talijanskih častnika koji se upućuju u prostor Kalinovika protiv partizana, koji se povlače iz područja Konjic u jugoistočnom smjeru.

3. O komunistima-partizanima.

Na sjevero istočnom i jugo istočnom području pukovnije: Nadirajući sa sjevera, jači dijelovi 6. partizanske brigade[10] iz Šekovića, 600—800 partizana, napali su 9. III. 1943. u jutarnjim satima ustašku posadu u Žljebovima (10.5 km. sjevero istočno od Sokolca) i ustašku posadu u Han Kramu (4.5 km. sjevero istočno od Žljebova). Razvila se ogorčena borba, koja je trajala do 1000 sati uz znatne gubitke po obadvije strane. Brigada

[9] 718 pješadiska divizija

[10] Šesta istočnobosanska NOU brigada, Birčanski i Majevički NOP odred

je produžila nadiranje u smjeru juga i jugo zapada i 11. III 1943. u večernjim satima odbacila četnike grupe Radivoja Kosorića sa položaja Rabar, Donji i Gornji Obrtići i Đedovci (12—14 km. sjevero zapadno od Rogatice) i potisnula ih na Sočice (10 km. jugo zapadno od Rogatice). Pada oružnička postaja Han Stijenice u partizanske ruke, oružnici se povlače sa četnicima. Partizani prekidaju brzoglasnu liniju Rogatica — Sokolac i pale na istoj relaciji jedan drveni most. Cilj je partizana prodrijeti na željezničku prugu Pale — Prača, relacija Sarajevo — Višegrad, i razoriti ju.[11] Osjetivši prikupljanje naših snaga, kao i četnika grupe Bože Plemića i Stevana Jugovića u svoj desni bok brigada se povlači na liniju Rakitnica, Zakomo, Kalimanići, Sokolovići, pljačka stoku, konje i živežne namirnice. Po izvršenoj pljački partizani se povlače u smjeru sjevera i sjevero istoka, pa se jedna grupa od oko 250 partizana[12] iz Crne Rijeke (4 km. istočno od Han Pijeska) prebacuje u Zagrađe i Gerovi (9—11 km. jugo istočno od Vlasenice) a druge dvije partizanske grupe od oko 600 pušaka u prostor Šekovića (15 km. sjevero zapadno od Vlasenice). 19. III. 1943. partizani napadaju Zaklopaču i Milići (6—12 km. jugo istočno i istočno od Vlasenice). Oba mjesta zauzeli i opljačkali i spalili, prekinuli brzoglasnu liniju, posjekli 120 brzoglasnih stubova, a most na Dubnici razorili i spalili, u Milićima spalili novu i staru oružničku vojarnu. Po izvršenoj pljački, 20. III. 1943. partizani se povlače u Šekoviće. U pljačkanju sudjeluju i četnici grupe Rajka Čelonje i Neđe Mitrića.

Na sjevero zapadnom području pukovnije: Početkom druge polovice mjeseca ožujka 1943. jača partizanska grupa nadirajući iz Komušina (16 km. sjevero zapadno od Žepča, preko Novog Šehera (10 km. sjeverno od Žepča) približila se je Žepču u nameri da grad napadne. Po našim snagama potisnuti partizani se povlače u smjeru Novog Šehera.[13] Sa partizanima sarađuju i četnici pljačkaši iz Blatnice.

Na području Koričana (17 km. sjevero zapadno od Travnika) manje partizanske grupe pljačkaju.

Na području krila Jajce: partizanske grupe nadirajući iz Imljana (18 km. sjevero istočno od Jajca) zauzele su sela Vukovići, Meline, Kričiće, Davidoviće, Dolnji Orašac, Slipoviće[14])

---

[11] Po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ trebalo je da se Šesta istočnobosanska NOU brigada prebaci na prostor Goražde, Jahorina, Kalinovik, da bi Udarnoj grupaciji Vrhovnog štaba olakšala nastupanje prema istoku.

[12] Šesta istočnobosanska NOU brigada

[13] Odnosi se vjerovatno na jedinice Četvrtog krajiškog NOP odreda.

[14] Slipčevići

(14 km. sjevero istočno od Jajca) i sela opljačkali. Selo Orašac dalo je odpor. Naše i njemačke postrojbe poduzele su akciju.[15]

U istom razdoblju partizanske grupe sa područja Glamoč i Ključa napale su četničke položaje Dragnić Podovi, Gornja Pecka (20 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa) odbacile četnike preko Gerzova, Trnova i Raračeva[16] i stigli na liniju Sitnice. Upućene njemačke postrojbe iz Varcar Vakufa potisnule su partizane u smjeru odakle su došli.[17] Gubitci, poginulo 28 partizana. Plien 28 pušaka. Poginulo 3 četnika, 2 ranjena.

Na području Bugojno — Gornji Vakuf: Snažnim napadom njemačkih i ustaških postrojba, podpomognute štukama krilašima partizani su sa položaja Gornji Vakuf, Pidriš, Crni Vrh kota 1206 odbačeni i potisnuti na jug, da se preko Makljena kota 1123 u neredu povuku Šćitu u Prozoru.[18] Partizani su ponudili pregovore.[19] 12. III. 1943. naše i njemačke postrojbe ušle su u Prozor.[20] Zapljenile dosta oružja i tvoriva. Partizanski izaslanici vode pregovore sa Njemcima u Prozoru. U istom razdoblju na području Konjic, njemačke borbene grupe Annacker i König potiskuju partizane prema jugoistoku.[21]

Na području Prozor — Rama, naše i njemačke postrojbe napreduju od Prozora dolinom Rame. Neprijatelj se u neredu povlači u smjeru Jablanice; a jačim djelovima prodire Neretvom, Glavatičevu i zauzima ga.[22] (Glavatičevo 20 km. jugo istočno od Konjica). Četnici se povlače prema Ulogu. 19. III. 1943. između prednjih partizanskih grupa i četnika vode se borbe kod Uloga[23] (14.5 km. jugo zapadno od Kalinovika). Čuju se detonacije bombi i mina. Na području Konjic, njemačka borbena grupa Vogel potiskujući neprijatelja dostigla je liniju Jablanica, Gradac kota 1011, Zakalača kota 441 južno od linije Rama, Ostrožac. Neprijateljski odpor popušta. Partizani se povlače dolinom Neretve u jugo istočnom smjeru.

20. III. 1943. čuje se topnička vatra kod Kalinovika.[24] Prema izjavi jednog partizanskog prebjeglice dve partizanske divizije

---

[15] Vjerovatno se odnosi na jedinice Prve krajiške brigade Pete NOU divizije.

[16] Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

[17] Borbu su vodile jedinice Desete NOU divizije.

[18] Vidi dok. br. 218.

[19] Vjerovatno se odnosi na pregovore o zamjeni zarobljenika.

[20] Vidi dok. br. 212 i 213.

[21] Borba je vođena protiv jedinica Treće NOU divizije.

[22] Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije.

[23] Ulog su zauzeli, 21 marta, Četvrti i Šesti bataljon Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 100, 108 i 330.

[24] Kalinovik su oslobodile, 22 marta, jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 113, 115, 273, 327 i 337.

od Glavatičeva kreću prema Kalinoviku.[25] Vode se borbe između četnika i partizana na istom prostoru.

Kao važnije iznosim sliedeće događaje.

9. III. 1943. u 0430 sati jači dijelovi 6. partizanske brigade iz Šekovića (navodno 600—800 partizana) napali su ustašku posadu u Žljebovima (10.5 km. sjevero istočno od Sokolca) i ustašku posadu u Han Kramu (4.5 km. sjevero istočno od Žljebova). Borba je trajala do 1000 sati istog dana. U Han Kramu partizani su zapalili pilanu. Žljebove zauzeli i spalili ustaške nastanbe. Upućena je pomoć ustašama iz Sokolca, pa je protu napadom uspjelo Žljebove vratiti. Partizani su imali gubitke, 37 mrtvih i 40 ranjenih. Osim toga palo je u naše ruke, jedna lahka strojnica, 30 pušaka, 2 konja i 6 goveda, a jedan partizan zarobljen. Naši gubitci, 1 častnik i 23 ustaša vojničara mrtva, 2 častnika i 43 ustaša vojničara ranjena, 3 ustaša vojničara nestala, izgubljena jedna teška strojnica. Partizani su se povukli prema Planini Devetak.[26]

11. III. 1943. u 2000 partizani su zauzeli četničke položaje kod sela Rabar, Donji i Gornji Obrtići (12—14 km. sjevero zapadno od Rogatice). Izgleda da nastoje prodrijeti na željezničku prugu Pale — Prača. 12. III. 1943. u 1100 sati prekinuta je brzoglasna linija Rogatica—Sokolac. Ima ih 600—800 partizana. Komandant je Vojislav Lujić,[27] a politički komesar Majo Mijatović.[28]

* * *

12. III. 1943. u 0400 sata grupa od 1500 do 2000 partizana[29] nadirajući iz Imljana (18 km. sjevero istočno od Jajca) zaposjeli su sela Vukanovići, Meline, Kričiće, Zapeće, Zasavice, Davidoviće, Donji Orašac, Slipčevići i Dobretići (12—16 km. sjevero istočno od Jajca) i sela opljačkali. Selo Donji Orašac dalo je odpor. Gubitci 2 seljaka poginula 1 zarobljen. 13. III. 1943. naše i njemačke postrojbe poduzele su akciju.

13. III. 1943. u 1050 sati jača grupa partizana dolazeći iz Blatnice (15 km. zapadno od Žepča) krenula je za planinu Crni Vrh i Zmajevac uputivši jače obhodnje prema selu Dubrave, Beša i Novi Šeher[30] (10—12 km. sjeverno od Žepča). U selu Dubravama partizani su opljačkali jednog konja i dvoje goveda. živežne namirnice i poveli sobom 4 seljaka. Grupa je

---

[25] Prema Kalinoviku dejstvovala je Druga proleterska divizija.

[26] Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu, Birčanski i Majevički NOP odred.

[27] Vojo Ljujić, komandant Šeste istočnobosanske NOU brigade.

[28] Cvijetin Mijatović-Majo

[29] Odnosi se na jedinice Prve krajiške brigade Pete NOU divizije.

[30] Vjerovatno se odnosi na jedinice Četvrtog krajiškog NOP odreda.

jaka oko 700 partizana, naoružana jednim gorskim topom, 4 bacača mina, 7 teških strojnica i 17 lahkih strojnica, sa podvozom od 100 konja. Malo imadu streljiva, a čulo se je gdje govore „Odaklen ovolika vojska u Hrvatskoj državi, nemožemo se nigdje zadržati dva dana".

13. III. 1943. partizani su zauzeli oružničku postaju Han Stijenice[31] (11 km. sjevero zapadno od Rogatice). Oružnici sa četnicima grupe Radivoja Kosorića povukli se do sela Sočice (10 km. jugo zapadno od Rogatice) i zauzeli položaj. Jača grupa partizana zauzela je položaj u selu Miošići i Dobra Voda kota 1152 (7.5 km. sjeverno od Prače). Njima na suprot u selu Zečići i Podmjednik kota 1036 i 1116 (10 km. sjevero zapadno od Prače) stoje 200—250 četnika grupe Plemića i Jugovića. Četnici su izjavili, da u koliko ne dobiju od nas pomoć, neće moći stupiti u borbu smatrajući se preslabima.

14. III. 1943. u 0600 sati grupa od 120 partizana ušla je u selo Donje Polje[32] (14 km. sjevero zapadno od Jajca). Isti dan naše i njemačke postrojbe u jedno satnoj borbi, ovu su grupu protjerali iz sela. Gubitci partizana nepoznati. Gubitci naši jedan njemački vojnik ranjen.

14. III. 1943. partizani su se povukli sa svojih položaja u selo Rakitnicu, Zakomo i Kalimaniće—Sokolovići (11—13 km. sjevero zapadno od Rogatice). Na cesti Rogatica—Sokolac presjekli su više brzoglasnih stubova, a na km. 17 zapalili su drveni most. U rečenim selima pljačkaju, goveda, konje, žito, odjeću i obuću. U Rakitnici zauzeli su više mlinova-vodenica u kojima melju žito. U selu Kalimanići nalazi im se stožer brigade. U istom selu opljačkali su od seljaka 50 konja. 15. III. 1943. dolazeći iz Šekovića (15 km. sjevero zapadno od Vlasenice) primjećena je jača grupa partizana[33] sjeverno od Žljebova u pokretu na jugo istok vjerovatno pojačanje partizanima na području Sokolovići.

16. III. 1943. u 0215 sati grupa od 700 partizana nadirajući iz Komušina[34] (16 km. sjevero zapadno od Žepča) preko Novog Šehera (10 km. sjeverno od Žepča) približila se je Žepču u namjeri da grad napadne. Naša posada borbu prihvatila i partizane odbila u 0430 sati. Sa partizanima surađuju i četnici pljačkaši iz Blatnice (15 km. zapadno od Žepča). 16. III. 1943. u 0600 sati naše pridošle snage iz Zavidovića i Maglaja progone i po-

[31] Vidi primjedbu br. 26.

[32] Vjerovatno se odnosi na dijelove Prve krajiške NOU brigade.

[33] Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu i jedan bataljon Majevičkog NOP odreda. Vidi dok. br. 140.

[34] Na ovom sektoru nalazila se Prva krajiška NOU brigada.

tiskuju partizane u smjeru Novog Šehera. Oružnička postaja Novi Šeher povukla se u Zavidoviće, odakle su oružnici nastupali sa našim snagama u smjeru Novog Šehera. Isti dan od 0200 do 0500 bio je obustavljen željeznički promet.

17./18. III. 1943. grupa od oko 400 partizana 6. proleterske brigade dolazeći od Han Krama primjećena je na Malom Polju (8.5 km. sjevero zapadno od Vlasenice), pa produžili na sjever u smjeru Šekovića. Manja grupa partizana nalazeći se u okolici Žljebova, namjeravaju da krenu u istom pravcu.

18. III. 1943. grupa od 250 partizana prebacila se je iz Crne Rijeke (4 km. istočno od Han Pijeska) u selo Zagrađe i Gerovi (9—11 km. jugo istočno od Vlasenice). Druge dvije partizanske grupe od oko 600 pušaka vratile su se u Cikote i Šekoviće, gdje vrše prikupljanje. Namjera im je da napadnu Miliće i Vlasenicu.[35]

19. III. 1943. u 24 sata partizani su napali Zaklopaču (6 km. jugo istočno od Vlasenice) i Miliće (12 km. istočno od Vlasenice). Nakon ogorčene borbe sa našom posadom oba mjesta zauzeli, opljačkali i popalili. Oružnička vojarna u Milićima spaljena. Posječeno oko 120 brzoglasnih stubova, a most na Dubnici spaljen. 20. III. 1943. primjećeno je prikupljanje partizana u Nedjelištima (5 km. istočno od Vlasenice) i na Bačinom Brdu kota 591 (4 km. sjevero istočno od Vlasenice). Pronađeno je u Zaklopači i Milićima mrtvih: 4 ustaša, 2 dobrovoljca Domdo bojne Vlasenica i 5 mještana. Ranjenih: 6 ustaša i 2 dobrovoljca. Nestali: 1 ustaški častnik, 15 ustaša i 14 oružnika postaje Milići i 34 dobrovoljca. Gubitci partizana nepoznati. Po izvršenom pljačkanju i paljenju partizani[36] su se povukli u Šekoviće (15 km. sjevero zapadno od Vlasenice).

Dozapovjednik, pukovnik
Koloman Bilić
Bilić, pk

(M. P.)

---

[35] Pripremu za napad na Miliće i Zaklopaču vršila je Šesta istočnobosanska NOU brigada. Napad je otpočeo 19 marta u ponoć. Vidi dok. br. 140.

[36] Jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 140 i 346.

BR. 340

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 27 MARTA 1943 GOD. O ORGANIZACIJI I BROJNOM STANJU ČETNIČKIH JEDINICA U ISTOČNOJ HERCEGOVINI[1]

PODATCI O ČETNICIMA

Pored podataka dostavljenih zapovjedništvu III. domobranskog sbora pod Op. Br. 2849/tajno od 17. III. 1943 (iskaz brojčanog stanja četa), raspolaže se o četnicima sliedećim podatcima prikupljenim iz raznih izvora:

CRNOGORCI:

Sada se nalazi u istočnoj Hercegovini (u oblasti Gacko—Plana trenutno) oko 5.000 četnika Crnogoraca pod zapovjedništvom bivšeg jugoslovenskog pukovnika Baje Stanišića. Ovi četnici i njihovo vođstvo, za sebe kažu da su oni crnogorska vojska. Koliko je poznato imaju bataljone, koje zovu i brigadama, koji su podieljeni na čete. Bataljoni su formirani po plemenima ili po mjestima (Vasojevići, Katunjani, Njegoši, Nikšićani, Kuči, Bratonožići itd. itd.). Imaju veći broj bivših jugoslavenskih častnika tako da gotovo svaki vod ima zapovjednika djelatnog ili pričuvnog častnika, pa su dosta stegovni. Koliko je poznato bataljoni se prema potrebi formiraju u pojedine kolone. Zapovjednici pojedinih bataljona — brigada niesu poznati. Od bivših jugoslavenskih častnika poznati su ovom stožeru, među Crnogorcima sliedeći:

— Major Boško Petričević (sa višom školom)

— Major Blažo Gojnić (sa višom školom)

— Generalštabni kapetan I. klase Vlado Đukić (u štabu pukovnika Stanišića),

— Kapetan Kureš,

— Kapetan Pavle Đurišić.

Neku funkciju kod Crnogoraca ima i bivši jugoslavenski general Blažo Đukanović, čije je sjedište u Cetinju, a koji je nedavno izvršio obilazak i nadgled svih četnika u Hercegovini.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/5—1, k. 106.

BOSANCI — HERCEGOVCI — SRBIJANCI:

Drugu skupinu sačinjavaju četnici pod zapovjedništvom DOBROSAVA JEVĐEVIĆA, koji se podpisuje kao „Delegat Vrhovne komande", a koju sastavljaju Bosanci, Hercegovci i Srbijanci u glavnom. Po izjavama Jevđevića njih ima 12 do 15.000. Organizacija i zapovjedanje mnogo su slabiji no kod Crnogoraca. Častnika imaju mnogo manje, pa su dosta nestegovni i samovoljni. Ima osim toga pojedinih skupina koje naginju partizanstvu, a ima i takvih koje ne priznaju ničije zapovjedništvo i koje sami četnici zovu „divljim" četnicima, kojima je isključivi cilj pljačka (u ovu zadnju spada skupina u oblasti s. Buna). Formirani su također u čete i bataljone, koje također zovu brigadama. Bataljoni se prema potrebi i prilikama formiraju u kolone i divizije, koje imaju samo prolazni značaj, tj. dok traje dotična akcija. Do sada su uočene sliedeće skupine:

— Domaća skupina u oblasti Gacka jaka oko 800 ljudi koja je pod zapovjedništvom nekog Starovića i popa Perišića; dosta je nepomirljiva i nasilna

— Rogatička brigada,

— Bilećka brigada,

— Mileševska brigada,

— Čajnička brigada,

— Fočanska brigada,

— Trebinjska brigada i

— Ljubinska brigada.

Zapovjednici pojedinih brigada niesu poznati.

Od pojedinih skupina — kolona primjećene su u zadnjim akcijama protiv partizana sliedeće:

— Divizija majora Baćevića jaka oko 3.000 ljudi (Bosanci i Hercegovci),

— Brigada majora Pantića i kapetana Milorada Popovića, jaka oko 1.500 ljudi a sastavljena najvećim dielom od Gačana i

— Kolona pukovnika Voje Jovanovića sastavljena od Mileševske, Čajničke i Fočanske brigade — jaka oko 1.500 ljudi.

Glavar stožera
Glavnostožerni satnik,
Šimoković
Šimoković

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 3121/taj.
U Mostaru, dne 27/III 1943

BR. 341

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNICKE PUKOVNIJE OD 27 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ BOSNI[1]

ZAPOVJEDNIČTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. br. 997/taj.
U Tuzli 27. ožujka 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za proteklih 15 dana dostavlja.

1. Glavnom oružničkom zapovjedničtvu (J. S.) Zagreb
2. Predsjednič. vlade na ruke pomoćnika predsjednika vlade držav. tajnika dr. Vjekoslava Vrančića Zagreb
3. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Zagreb
4. Središnjem uredu za suzbijanje kriminalit. Zagreb
5. Zapovjed. ustaške nadzorne službe ured I/III
6. Zapovjedničtvu II. domobranskog sbora Brod
7. Zapovjedničtvu 3. pješačke divizije Tuzla
8. Zapovjedničtvu 4. pješačke divizije Doboj
9. Opunomoćeniku min. unutarnjih poslova Sarajevo
10. Velikoj župi Usora i Soli Tuzla
11. Zapovjed. 1., 2., 3., 5. i 6. oružničke pukovnije

Prema uputu za rad i organizaciju izvještajne službe i zapovjedi Glavnog oružničkog zapovjedničtva J. S. Br. 320/taj. od 31. srpnja 1941. predlažem sliedeće doglasno izvješće:

II. ČETNICI:

Četnici na području oružničkog krila Tuzla i Brod, drže u svojim rukama većinu pravoslavnih sela u kotarevima Tuzla, Zvornik, Gračanica, Doboj, Maglaj, Tešanj, Bijeljina, Brčko i Derventa. Ovi su većinom suborci i od poslednjeg izvješća nisu poduzimali nikakvu akciju koja bi bila uperena protivu naših i savezničkih oružanih snaga, osim jedne manje skupine u kotaru Teslić, koja se je pridružila partizanima.[2]

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/17—2, k. 86.

[2] Odnosi se na Carevogorsku četničku četu koja je prešla na stranu NOV. Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 5.

Četnici Borjanskog četničkog odreda pod vodstvom Radojice Radića i uz pripomoć četničkog bataljona iz Varcar Vakufa[3] pod vodstvom Uroša Drenovića, na području kotara Teslić i Tešanj u zadnje vrieme vode dosta živu i uspješnu djelatnost protivu partizana.

Ozrenski i Trebavski četnički odredi u posljednje vrieme nisu poduzimali nikakve akcije protivu partizana a niti protiv naših snaga.

Majevički četnički odred i odred vojvode Dušana Kovačevića surađuju sa našim oružanim snagama te dojavljuju kretanje i namjere partizana Šejkovičke brigade.[4]

III. O KOMUNISTIMA:

Komunistička akcija na području krila Tuzla nepromenjena je od posljednjeg izvješća. Komunistički odred Krajiške brigade[5] koji se nalaze na četničkom području kotara Teslić svakodnevno vode borbu sa četnicima Borjansko četničkog odreda i našim oružanim snagama, ruše šumske želj. pruge a sobom odvode viđenije osobe iz pojedinih sela.

Šejkovićka 6. partizanska brigada čiji je štab u Osmacima (23 km. j. Tuzle) povremeno vrši prebacivanje svojih jakih odreda u planinu Jelicu i Majevicu u svrhu prikupljanja raznih živežnih namirnica od tamošnjeg pučanstva koje prenose sa konjima u Osmake. U ovome prebacivanju i prenošenju hrane sprečavaju ih oružnici postaje Kalesija i Capardi u koliko je moguće.[6]

Na području krila Brod sjeverno od Save upadaju jače skupine naoružanih partizana većinom iz Dilj gore[7] i šire živu promičbu govorom i rasturanjem partizanskog tvoriva. U njihovim rukama ima i nekoliko sela.

Na području krila Vukovar i Zemun komunisti ugrožavaju sva sela a naročito ona koja su u šumskim priedelima Fruške Gore i uz reku Savu.[8] Oni napadaju i ona mjesta u kojima po-

---

[3] Mrkonjić Grad

[4] Misli se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

[5] Na sektoru Teslica nalazila se Prva krajiška NOU brigada. Vidi dok. br. 64.

[6] Odnosi se na Birčanski NOP odred, a ne na Šestu istočnobosansku brigadu, jer je ova u to vrijeme krenula prema Foči, u sastav Udarne grupacije Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije. Vidi dok. br. 140.

[7] Dilj Planina

[8] Na ovom sektoru nalazio se Četvrti bataljon Trećeg NOP odreda Treće operativne zone.

stoje oružničke postaje. Ali čim se pojave naše jače snage komunisti se povlače i bježe.

Na ovim područjima ima više stotina pravi komunista komu broju valja dodati nekoliko tisuća odraslih pravoslavaca koji sa njima surađuju i u akcijama učestvuju. Ovi pravi komunisti postrojeni su u t.z. Posavski partizanski odred, čije se glavnine nalaze negdje u Bosni a samo jedan bataljon od četiri čete nalazi se na području ovih krila.

Komunisti svoja nedjela vrše u manjim skupinama od 10—15 ljudi a samo u većim podhvatima nastupa jedna ili dvije čete u jačini od 100—150 ljudi. Naročito je ugroženo područje kotareva Hrv. Mitrovica,[9] Šid i Ilok. Cilj njihove akcije je rušenje prometnih sredstava i postrojenja, uništavanjem poljoprivrednih strojeva, sredstava i postrojenja jednom riečju uništavanjem svega onoga što bi moglo koristiti državi i narodu.

U Fruškoj Gori počelo je jače prikupljanje komunističkih skupina koje su prešle iz Bosne i sada se tamo grupišu koje se spremaju kada šuma ozeleni vršiti jače akcije i u jačim skupinama.

Od posljednjeg izvješća dogodila su se sliedeća nedjela:

ORUŽNIČKO KRILO TUZLA:

6.III.1943. u 0300 sata otpočela je borba između četnika i komunista u selu Pribinić (13 km. z. Teslića). Borba je trajala do 0900 sati kada su četnici izvršili juriš i razbili komuniste. Gubitci na strani četnika 2 mrtva i 1 ranjen. Gubitci partizana nisu poznati ali četnici računaju da su bili veliki.[10]

Istoga dana u 1000 sati jedna grupa komunista u jakosti od 300 pušaka zauzela je na četničkom području s. Blatnicu[11] (12 km. j. Teslića).

9.III. u 0600 sati sukobilo se je 50 domobrana Domdo bojne iz Teslića sa komunističkim odredom jačine 1500—1800 pušaka[12] u s. Komušina (6 km. j. i. Teslića). Borba je trajala do 1200 sati kada su komunisti počeli se povlačiti u smjeru Šipraga. Gubitci na našoj strani 1 domobran poginuo. Gubitci komunista 6 mrtvih i oko 50 ranjenih koje su komunisti sa sobom odnijeli. 2 komunista se dragovoljno predala (Husejin Karabegović iz Sanskog Mosta biv. domob. 3. satnije posadne bojne u Sanskom Mostu i Franjo Maric iz Tomašića, kotara Prijedor. Plien 1 puška i 15 naboja.

---

[9] Sremska Mitrovica

[10] Borbe su vođene sa jedinicama Prve krajiške NOU brigade.

[11] Isto

[12] Odnosi se na Prvu krajišku NOU brigadu i Četvrti krajiški NOP odred.

14.III. u 0200 sata napalo je 600 komunista Krajiške brigade na grad Tešanj.[13] 10 oružnika i legionara Domdo bojne borbu primili koja je trajala do 0530 sati nakon čega su odmetnici povukli se u smjeru Raduša (4 km. z. Tešnja). Gubitci na našoj strani 1 oružnik Ivan Zvor teže ranjen koji je istog dana umro u bolnici, 3 domobrana i 2 žene ranjene a 1 građanin poginuo. Gubitci odmetnika nepoznati. Komunisti su opljačkali veleprodaju soli Doglavnika Mešića, dvorac mu zapalili i svu stoku otjerali i 2 druge trgovine u Tešnju opljačkali.

16.III. u 0900 sati sukobilo se je 1500 komunista Krajiške brigade[14] i 30 četnika komunističkih suradnika sa jednom bojnom domobrana iz Teslića kod s. Brezove Dane (10 km. j. Tešnja). Borba je trajala do 1100 sati. Gubitci na našoj strani, 3 domobrana teže i 2 lakše ranjena. Gubitci komunista nepoznati.

16.III. u 2400 sati 5—600 komunista Šejkovičke brigade[15] sa 150 natovarenih konja prebacilo se iz planine Jelica (15 km. j. i. Tuzle) za s. Osmake (3 km. z. Capardi) i tom prilikom naišli na zasjedu oružnika, legionara i ustaša na putu Tuzla—Zvornik (4 km. s.z. Capardi). Borba je trajala do 17.III. 0200 sata nakon čega su komunisti razbijeni u dvije grupe od koji se jedna grupa vratila za Jelicu a drugoj uspjelo probiti se za Osmake. Gubitaka na našoj strani nije bilo, 1 ustaša lakše ranjen. Gubitci komunista 7 mrtvih na mjestu borbe, a po tragovima moglo je biti oko 50 ranjeni. Plien 17 konja natovarenih sa raznim živežnim namirnicama pao je u ruke naših boraca.

16. na 17.III. komunisti su porušili 1 km. šumske želj. pruge (6 km. j. Teslića).

17. III. u 0100 sat došlo je do borbe između komunista i četnika kod s. Pribinića (13 km. z. Teslića). Borba je trajala do 0300 sata nakon čega su se komunisti povukli u s. Klupe (16 km. z. Teslića) na četničko područje. Gubitaka na strani četnika nije bilo. Gubitci na strani komunista nepoznati. 10 komunista zarobljeno. Plien 10 pušaka i 1 strojnica. Zarobljeni komunisti i plien nalazi se u rukama četnika.[16]

22.III. u 1030 sati 3 nepoznata zrakoplova bacili su na Kladanj 15 bombi od kojih 2 zapaljive. Zrakoplovi su doletili iz nepoznatog pravca a nakon bačenih bombi odletili su k Sarajevu.

---

[13] Vidi dok. br. 77 i 79.

[14] Vidi primjedbu br. 10

[15] Odnosi se na Majevički i Birčanski NOP odred. U to vrijeme Šesta istočnobosanska NOU brigada, ojačana sa jednim bataljonom Majevičkog odreda, bila je na prostoru Glasinca. Vidi dok. br. 140.

[16] Vidi primjedbu br. 10.

Od bačenih bombi izgorelo je 14 kuća a porušene su 4 kuće 1 džamija i 8 štala. Do sada je ispod ruševina izvađeno 25 mrtvih osoba, pomoćni oružnik Mušo Imamović lakše ranjen i 37 građanskih osoba što teže što lakše ranjeno. Odkopavanje leševa ispod ruševina i dalje se vrši. Materijalna šteta je ogromna.[17]

U isto vrieme primjećeno je 30—40 odmetnika (4 km. ist. Kladnja).

ORUŽNIČKO KRILO BROD:

12.III. u 2100 sat došla je skupina partizana oko 10 ljudi u s. Andrijevce (22 km. ist. Broda) i iz kuće ustaše Sabljića odnijeli vojničku pušku a od ustaše Conjara koji je bio na dopustu odnijeli 1 samokres. Ovi su partizani u St. Perkovcima odnijeli od trgovca Benića Ivana i Milasa Ivana cigareta u vriednosti 2.570 kuna koje su platili.

14.III. u 2000 sati upalo je više partizana u s. St. Perkovce (27 km. ist. Broda) i od domobrana koji su tamo bili na dopustu odnijeli odjeću i cipele a jednom naredniku samokres. U njih nisu dirali.

17.III.oko 2200 sati napadnute su naše i njemačke postrojbe u s. St. Topolju (19 km. s. i. Broda) od jedne skupine partizana. Borba je trajala oko 20 časaka i tada su se partizani povukli za Dilj Goru. Gubitaka na našoj strani nije bilo. Gubitci partizana nepoznati.

18.III. u 2100 sat došlo je 6 naoružanih osoba u domobranskoj odori sa petokrakim zvjezdama u s. Bodorište (9 km. j. Brčkog) i raspitivali se o kretanju naših snaga govoreći da će za kratko vrieme doći Kralj Petar i Rusi.

18. III. oko 1600 sati srelo je 10 partizana na putu kod s. Gredice (6 km. j. i. Brčkog) jednog seljaka i pitali ga o stanju vojske u Brčkom.

...

(M.P.)

Zamjenjuje
Zapovjednika pukovnik
Dragutin Arbanas
Arbanas

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
PREDSJEDNIČTVO VLADE

Primljeno	T. Broj	Priloga	Biljeg	Radna jedinica
31./3. 43	11/43 — 12	—	—	V

[17] Prema nalogu njemačke 718 divizije trebalo je da „štuke" bombarduju Šekoviće, ali su, zabunom, bombardovale Kladanj. Ovaj događaj stvorio je paniku kod ustaša u Kladnju. Vidi dok. br. 345.

BR. 342

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDE OD 27 MARTA 1943 GOD. O BORBAMA ČETNIKA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU KALINOVIKA I FOČE[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDA
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Na. Broj 171/taj.
U Goraždu, dne 27. ožujka 1943

PREDMET: Akcija partizana, borba partizana i četnika.

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
SARAJEVO:

ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA
SARAJEVO

Dne, 25. ožujka 1943. sa vlakom iz Foče u Goražde prispelo je četnika, talijanskih suboraca, ranjenika 35 a koji su u Goraždu prebačeni na desnu stranu Drine i sa talijanskim samovozima odveženi za Čajniče i Pljevlje.[2] Sa ranjenim četnicima u istom vlaku doputovalo je nekoliko muslimanskih izbjeglica iz Foče koji izjavljuju, da su istoga dana oko 9 sati u Foči oko železničke postaje vidjeli oko 3.000 četnika sa podvozom. Ovim četnicima Talijani nisu dali prelaz preko mosta na desnu obalu Drine. Četnici su govorili da idu na odmor, a da su ih drugi na položaju zamienili.

Dne 27. ožujka 1943. u 11 sati, iz Foče sa vlakom u Goražde doputovalo je 300 muslimanske djece, žena i nešto odraslih;

Od izbjeglica prikupljeni su sliedeći podatci: Dne 26.III. 1943 u 23 sata između četnika talijanskih suboraca i partizana odpočela je borba, zapadno od Foče oko 7 km. Pirno Do, Miljevina. Brod i Kamen, u kojoj se borbi upotrebljava i teško oružje sa obje strane.[3]

U borbama Talijani još nisu učestvovali: Talijanske postrojbe nalaze se djelimično oko železničke postaje u Foči i

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9 2—1.

[2] Četnici su ranjeni kod Kalinovika, u borbama protiv jedinica Druge proleterske divizije.

[3] Borbu su vodile jedinice Prve i Druge proleterske divizije.

bližoj okolini, a glavna postrojba sa teškim oružjem nalazi se na desnoj strani Drine na mjestu zv. Čelovina.[4]

U Foči u bolnici kao i u kućama imade veći broj ranjenih četnika. Ovaj se broj stalno povećava donoseći ranjene sa položaja. Ranjenih četnika ostalo je na želez. postaji u Foči koji su očekivali prvu pomoć i transport za Goražde, isto tako imade ranjenih četnika u jednoj bašti kod željez. postaje na Ustikolini.

Koliko su mogli saznati od četnika i pravoslavnih mještana u Foči da imade, partizana veći broj koji napadaju i da se njihovi leteći odredi probijaju iz Zakmura u pravcu Bastasa i Stjepan Polja[5] južno od Foče 15. km.

Neki četnici izbjegavaju borbu i kriju se po selima da ih Talijani ne pronađu, a crnogorci četnici u manjim grupama također bježe za Crnu Goru. Četnici koji su bili oko Previle i Jabuke grupirali su se dne 24. ožujka 1943. i otišli u pravcu Foče i Miljevine.

Četnička pojačanja koja su došla iz Crne Gore preko Čajniča oko 2.000 došli su do Foče, a 26. ožujka 1943. produžili su za Stjepan Polje, i ako su imali zadatak da krenu za Ustikolinu i da pojačaju četničke položaje gdje se sada vode borbe.

Talijani sa vlakom i samovozima iz Foče u Goražde prebacuju nepotrebnu opremu. U Foči među pravoslavnim življem vlada velika zabrinutost kod odlaska muslimanskog življa-izbjeglica iz Foče pravoslavci bili su predusretljivi bolje nego ikad, a i mnogo su se zabrinuli što se muslimanski živalj evakuira a oni ostaju.

Prednje se predlaže sa zamolbom na mjerodavnost.

Zapovjednik poručnik:
(Halil Hadžiahmetović)
Hadžiahmetović

29./III.J.S.

---

[4] U Foči su tada bile jedinice divizije „Taurinense".
[5] Šćepan Polje

BR. 343

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 28 MARTA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERITORIJI HERCEGOVINE[1]

TAJNO

ZAPOVJEDNIČTVO
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 1106/tajno
U Mostaru, dne 28. ožujka 1943.

Predmet: Doglasno izviešće za II polovinu ožujka 1943.

1. — Vrhovnom oružničkom zapovjedničtvu (od. J. S.) Zagreb
2. — Zapovjedničtvu I. i III. domobranskog sbora (Glst)
3. — Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost Zagreb
4. — Ministarstvu unutarnjih poslova — Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost (Odsjek X.) Zagreb
5. — Općem upravnom povjereničtvu NDH. kod višeg zapov. talij. oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" (II. armata) Sušak
6. — Opunomoćeniku državne vlade za velike župe Vrhbosna Hum i Usora i Soli (Dr. Pavlu Canki-u) Sarajevo
7. — Državnom tajniku pretsjed. vlade Dr. Vjekoslavu Vrančiću
8. — Zapovjedničtvu 6. pješačke divizije (III sektor) Mostar
9. — Zapovjedničtvu 1, 2, 3, 4. i 5. oružničke pukovnije (J.S.)
10. — Oružničkom krilnom zapovjedništvu: Mostar, Omiš, Dubrovnik i Bileća u Trebinju. —

Temeljem odredaba privremenog naputka za rad i organiziranje izvještajne službe u vojsci i zapoviedi Vrhovnog oružničkog zapovjedničtva J. S. Broj 320/taj od 31. srpnja 1941. godine a po prikupljenim podatcima od podređenih jedinica, dostavljam doglasno izviešće za II. polovinu mjeseca ožujka 1943. u slijedećem.

---

[1] Original, umnožen na šapirografu, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/19—1, k. 86.

I. OBĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1) Raspoloženje pučanstva:

Partizanska djelatnost, četnička bezakonja koja se vrše nad Hrvatima i teško gospodarsko stanje i nadalje su tri bitna čimbenika koja utiču na obće narodno raspoloženje. —

Partizanske jake skupine koje su operirale u dolini Neretve prebacile su se na lijevu obalu i prodrle u pravcu Kalinovika i Nevesinja zauzevši ova mjesta. — Prešavši dolinu Neretve uništili su željezničke naprave i mostove na pruzi Sarajevo—Mostar. Prilikom svojih nadiranja na području djelovanja pljačkali su i uništavali imovinu pojedinih građana, — koji nisu mogli biti zaštićeni. —

Na području krila Omiš popušta djelatnost partizanskih skupina uslijed poduzete akcije čišćenja u Bosni i Hercegovini. — Pljačkaju i nadalje ali je njihova djelatnost ipak smanjena.

Osjeća se na cijelom području pukovnije vidno raspoloženje naroda povodom energične akcije čišćenja i nada se da će se konačno likvidirati sa ovim bandama. Veliku nadu narod polaže u njemačke i naše postrojbe kojima je povjeren taj zadatak.

Naš nezaštićeni narod još više je izložen nasrtajima i stradanjima četnika talijanskih suboraca, koje talijanske vojne vlasti upotrebljuju u borbi protiv partizana. — Zvjerska ubijanja, silovanja i podpune pljačke nad Hrvatskim življem na dnevnom su redu u najširem obimu. —

Stradanje je teško i kod narodnih masa stvara jaki revolt i neraspoloženje prema državnim vlastima koje nijesu u stanju da ovo spriječe i onemoguče ova nedjela. —

Četnici sva zlodjela vrše bez odgovornosti i ako stoje upravno, organizacijski i u pogledu nadzora pod talijanskom vojnom vlašću. — Ove ništa ne preduzimaju da bi zaštitile naše stanovničtvo već se može kazati da prećutno toleriraju ovakav rad i postupak svojih suboraca. —

Gospodarske prilike sasma su slabe, a prekidom pruge Mostar—Sarajevo, one su postale upravo očajne. Zbog poznatih prilika ovog kraja u pogledu prehrane prekid prometa na ovoj glavnoj pruzi od neopisive je štete po opče narodne i državne probitke.

Pravoslavci: I dalje su otvoreni neprijatelji nas i današnjeg poredka u državi. Svi sposobni za oružje, uvršteni su u četničke organizacije i pod vidom protukomunističke milicije pod zaštitom i nadzorom Talijana, nanose nam štetu na svakom koraku. Ostali, koji su kod domova, pomažu četničku organizaciju svim silama i može se mirne duše reći, da su se, osobito u

posljednje doba podpuno otuđili od državnih vlasti, tako kao da ih uopće nema i da ove ne postoji, na ovamošnjem području. Nadaju se u skori svršetak rata na štetu sila Osi, a u korist Engleske i ponovnoj uzpostavi biv. Jugoslavije.

Židovi: Sakupljeni su i odpremljeni na otoke Brač i Hvar te u Kupare i na Lapad, kotara Dubrovnik, pod nadzorom talijanskih vojnih vlasti, te o njima za sada nema nikakovih podataka.

2) Četnička akcija i poduzete protumjere:

Izkoristivši priliku odlaska u akciju protiv partizana pod upravom Talijana, četnici su u poslijednje doba nanijeli mnoga zla i nedaća našem pučanstvu. Pljačkali su kudgod su prolazili i oduzeli pučanstvu i ono malo životnih namirnica, tako, da sada upravo gladuju. Hercegovački četnici takmičili su se, koji će više zla napraviti našem pučanstvu, dok su se Crnogorski četnici držali dosta korektno i na ove nije bilo pritužaba.

Padom Nevesinja[2] u partizanske ruke, nastalo je kolebanje među četnicima i počeli su se povlačiti iz borbenih linija svojim domovima. Talijanske vojne vlasti sa vođama četnika pokušavaju da ovo spriječe, ali se za sada nema podataka, kakav su uspjeh u ovom postigli. U Nevesinju do njegovog pada, bili su preuzeli podpunu vlast, a naše potisnuli u pozadinu.

Budući da se sada vode borbe između četnika i talijanskih snaga sa partizanima na lijevoj obali rijeke Neretve, to je našem pučanstvu malo odlahnulo, jer su se povukli iz sela na desnoj obali Neretve, gdje je isključivo naš živalj.

U toku minulih 15 dana, a od poslijednjeg izviešća do danas, prikupljeni su podatci o njihovim nedjelima izvršenim nad našim pučanstvom u slijedećem:

Na području oružničkog krila Mostar:

17. II. pred gradskom mitnicom u Nevesinju, četnici su razoružali oružnika Miju Peku, odnesavši mu pušku sa strijeljivom. Posredovanjem kod Talijana, puška nije vraćena.

Posredovano preko divizije od strane pukovnije pod JS. br. 980/taj. od 17. III.

19. II. poslije odbijenog napada od strane partizana na Konjic po našim snagama, četnici su zašli po gradu i izvršili mnogobrojne pljačke domova, koji su bili i onako opljačkani i razrušeni prigodom borbe sa partizanima. Štete su velike, ali se

---

[2] Nevesinje su oslobodile 22 marta jedinice Četvrte proleterske i Pete NOU brigade. Vidi dok. br. 116, 118, 119, 270, 272 i 327.

nema točnih podataka, budući da su vlasnici izbjegli od domova. Ovo su učinili i po okolnim selima.

20. II. na ulici u Nevesinju, četnici su svukli kabanicu sa oružnika Hadže Keča.

Posredovano od strane pukovnije preko III. sektora pod J. S. Br. 980/taj. od 17. III. o. g.

23. II. na gradskoj mitnici u Nevesinju, četnici su uhitili i stražarno odpratili u oružničku vojarnu vodnika Franju Pršu, koji je sa otvorenom zapoviedi pošao za Mostar.

Posredovano od strane pukovnije preko III. sektora pod J. S. Br. 980/taj. od 17. III. o. g.

25. II. u zaseoku „Jezerca" (14 km. s. z. od Mostara), četnici su zaklali Antu i Danicu Pandžu djecu Jure Pandže iz sela Goranci, kotar Mostar.

Krilo Mostar posredovalo pod Br. 2563 od 18. III. 1943.

25. II. na mjestu zv. „Tonkovac" (13 km. s. z. od Mostara), četnici su zaklali Iliju Aničića starca od 75 god. i Pavla Aničića starog 80 godina, oba iz sela Goranaca, kotara Mostar.

Krilo Mostar posredovalo pod br. 2563 od 18. III. 1943.

27. II. četnici u Nevesinju, oduzeli su brzoglasnu središnjicu oružničke postaje i na nju dali primku, a na mjesto nje dali jedan stolni brzoglas.

Posredovano od strane pukovnije preko III sektora pod J.S. Br. 980/taj. od 17. III. 1943.

8. III. u selu Gnojnica (7 km. j. i. od Mostara) seljak Franjo Krtalić, radeći na svojoj njivi, uhićen je od strane četnika, ali je oslobođen po oružnicima izpostave Gnojnice. Tom prigodom oduzeli su mu 5.000 kuna u gotovu novcu.

11. III. oko 1830 sati u blizini oružničke vojarne u Nevesinju, četnici su oduzeli od pomoćnog oružnika Stojana Vidića kabanicu, pripasni remen i bod, a potom se udaljili u pomrčinu. Nisu utvrđene osobe ovih četnika.

14. III. u 2000 sati, četnici su zapalili kuću Jakove Petrića u selu Gnojnice (7 km. j. i. od Mostara). Šteta je velika, ali nije procijenjena, budući da je vlasnik izbjegao u Mostar.

17. III. u 0600 sati na oko 100 talijanskih samovoza prevoženi su četnici iz Mostara za Nevesinje i kad su bili u prolazu kroz selo Gnojnice (7 km. j. i. od Mostara), osuli su paklensku vatru na seljačke domove i bacili su oko 20 bombi. Pukim slučajem nije bilo ljudskih žrtava.

Krilo Mostar posredovalo pod br. 569/taj-43.

21. III. izvađeni su iz jame na mjestu zv. „Područje — Surduf" (4 km. od Mostara) Šimun Šunjić pok. Nikole i Petar Šunjić sin Lukin iz s. Raške Gore, kotar Mostar, koji su bili bačeni po četnicima na 15. III. 1943.

Šimun je izvađen mrtav, budući da je svezan žicom prije bacanja u jamu i živio je do 20. III. dok je Petar ostao živ i sada se nalazi u državnoj bolnici u Mostaru na liječenju.

Prema izjavi Petra Šunjića koji je ostao na životu, četnici su ih žive pobacali u jamu, duboku od oko 40 metara i po padu na dno skrili su se u jedan kut i tako kamenje, koje su za njima bacali, nije im nanijelo tjelesnih povrijeda, osim onih, koje su zadobili pri kotrljanju na dno jame. Šimun Šunjić da je bio vezan u žicu, te je bio više ozlijeđen pri padu i da je na 20. III. umro u jami. U istoj jami nađen je mrtav i Vinko Šunjić, sin Šimunov, te su oba izvađena po seljacima i na 23. III. sahranjeni.

Postaja Mostar pod br. 1018 od 26. ožujka obavijestila nadležne oblasti.

22. III. odveden je od svog doma u selu Raška Gora, kotar Mostar, od strane jedne grupe četnika seljak Mijo Pandža i za njegovu se sudbinu do danas nezna.

Bacanje u jamu Šimuna, sina mu Vinka i Petra Šunjića izvršili su četnici: Gojko Savić sin Simin, Krsto Sacić sin Spasin, Marko Savić sin Jovin i Živko Vujnović, svi iz sela Raštani, kotar Mostar.

Na području oružničkog krila Omiš:

23. II. u Vrliku i njenu okolinu (36 km. s. z. od Sinja) stigli su omanji odjeli četnika, iz kotara Knin i obližnjih sela oko Vrlike. Vrše zastrašivanje našeg življa, ubojstva i pljačku imovine. Vrše promidžbu rasturanjem letaka u kojima pozivajū pravoslavce na borbu do konačnog istrebljenja ustaša. Prava su napast za pučanstvo tog kraja.

27. II. u 0200 sata iz Ribarića (16 km. s. z. od Sinja), upućen je za Vrliku 1. sat 34 ustaške pripremne bojne pod vodstvom ustaškog poručnika Živka Ištakovića u borbu protiv četnika. U Vrlici je zatečena jedna skupina od 30 četnika, od kojih je 7 pohvatano, razoružano i pušteno domovima dok su se ostali razbježali.

28. II. stiglo je u Vrliku pojačanje četnicima od oko 800 momaka, naoružani povrh ostalog i sa dva minobacača, pod vodstvom poručnika nekog „Nikole". Ovaj zapovjednik pozvao je zapovjednika ustaškog sata na pregovore. Pregovori su vođeni na jednom brdu po vrh Vrlike. Četnički zapovjednik tražio je, da ustaše napuste Vrliku, ali poručnik Ištaković je to odbio. Dok su vođeni pregovori četnici su izvršili napad na ustaše i razvila se je borba, koja je vođena toga dana od 0900—1800 sati. Ustaše su se povukli na položaje oko sela Vinalića i Garjaka (5 km. s. i. od Vrlike). Naši gubitci 6 ustaša mrtvih, 2 ra-

njena i 2 nestala. Za gubitke četnika nema se točnih podataka i pogovara se, da su imali 70 mrtvih. Povodom ovoga upućena su pojačanja iz Ribarića od 30 oružnika i 60 ustaša. Dalji podatci u oblasti Vrlike nepoznati.

Skupina od 3.000 četnika, koja je krenula iz Splita na 28. II. kako je spomenuto u prošlom izviešću, u svom prolazu kroz hrvatska sela, a u nastavku sa onim nedjelima kako je iznešeno u prijašnjem izviešću, počinila je još i slijedeće:

2. III. u selu Blato n/C. (15 km. s. i. od Omiša), zapalili su kuću sa gostionom, kuhinjom i podrumom seljaka Slavka Perišića koja je do temelja izgorila sa svim namještajem, životnim namirnicama koje su se u njoj nalazile. Povrh ovoga, opljačkali su sve domove u ovom selu i odveli 12 konja.

2. III. u selu Katuni (18 km. s. i. od Omiša), opljačkali su više glava stoke, po kućama su pokupili sve vrijednije stvari i životne namirnice, a po konobama vino izprolijevali, dok su na kućama izlupali vrata i prozore. Šteta je velika i nije za sada procijenjena.

Istog dana u selu Žeževica (24 km. i. od Omiša) zapalili su župni stan, garažu nekog Milana Pejkovića i još dva štaglja — staje. Zatim su nastavili sa pljačkom i iz domova su odnosili sve do čega su došli. Povrh ovoga, u ovom su selu zagađivali vodu u bunarima na taj način, što su vršili veliku nuždu i izmetnine bacali u bunare.

3. III. u selu Grabovcu (19 km. s. od Makarske), zaklali su seljaka Pavla Vrdoljaka i zapalili šest domova sa svim namještajem.

3. III. u selu Zagvozd (14 km. s. od Makarske), zaklali su 8 seljaka i to: Matu Dundića, Josipa Čagalja, Ivana Stapića, Mirka Stapića, Matu Bartulovića, Luka Čagalija, Ivana Buljubašića i Marijana Gaću. Zapalili su ukupno 8 domova među kojima župni stan, zgradu oružničke postaje i pučke škole. U ovom su selu pravili čuda; iznuđivali su novac, silovali ženskinje, zlostavljali seljane, svlačili bolje komade odjeće sa osoba, lupali prozore i vrata na domovima a po konobama izprolijevali vino i rakiju.

Važno je spomenuti činjenicu, da su kretanje ovih razbojnika pratili talijanski krilaši.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

5. III. na putu Stolac—Čapljina (na mjestu zv. „Masline"), susreli su četnici seljaka Muju Skeju iz sela Dabrice kotara Stolac i tom prigodom oduzeli mu u gotovom novcu 11.302 kn i nakita u vrijednosti za 10.700 kuna.

3. III. u 2000 sati, odvedeni su od svojih domova iz sela Lokve kotara Stolac, Ismet Šator i Alija Hejić po četnicima koje su po prikupljenim podatcima poubijali. Uzrok za ovu naveli su da su ova dvojica bili divlje ustaše u 1941. godini i ubijali pravoslavce.

7. III. u 1000 sati u krčmi Ilije Vege u Čapljini, četnici Vlado Zurovac iz s. Grabovine i Vojin Kmečić iz s. Pribilovaca, kotar Čapljina, vrijeđali su Poglavnika i ovo su opazivši sliku o zidu ponovili nekoliko puta.

6—10. III. od strane nepoznatih četnika, upućena su viđenijim osobama u Čapljini prijeteća pisma, u kojima se vrijeđa Poglavnik i NDH, i navodi, da će nestati obitelji, onih, kojima su pisma upućena. U koliko se je moglo utvrditi, uzrok ovome je mržnja i prijetnja osvetom za nedjela, koja su ove osobe počinile kao divlji ustaše nad pravoslavcima u 1941. godini.

8. III. u krčmi Ilije Vule u Čapljini, četnik Mujo Bitanga iz sela Višića, kotara Čapljina, pred više ljudi rekao je: „Ja je... svakoga onoga, koji je uz Poglavnika Antu Pavelića, to je jedan razbojnik i krvolok, zaludu su svi radovi i sva okupatorska vlast, ovo sve ima da nestane, pobjeda je Engleska, ovdje ima brzo doći Engleska vojska". Imenovani je bio od strane karabinjera i naših oružnika uhićen, predat talijanskoj vojnoj vlasti, ali je otuda pušten na slobodu.

8. III. oko 2000 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika, upala je u selo Majkova (20 km. s. z. od Dubrovnika) i počela pljačkati po selu. Naoružana milicija stupila u borbu i četnici se razbježali, neodnesavši ništa od imovine. Ubijen je četnik Miho Vujinović iz sela Kijev Do, kotara Ravno. Na strani milicionera nije bilo gubitaka.

9. III. sa mjesta zv. „Svitavsko Blato" (15 km. j. i. od Čapljine), opljačkali su četnici 5 volova i 1 kravu, na štetu seljaka sela Svitave, kotara Čapljina.

13. III. u 1400 sati, jedna grupa naoružanih četnika, susrela je na putu kod sela Poprata (3.5 km. s. z. od Stoca), jednu grupu seljana iz sela Lokve, kotara Stolac, pa su iz ove grupe odvojili nekog Husu Svinjara, sina Mujina, odveli ga nekoliko koraka i ubili, a njegovu lješinu bacili u seosko groblje.

Na području oružničkog krila Bileća:

1. III. Rasturen je u Gackom četnički letak naslova: „Muslimanima Bosne i Hercegovine" u kome se pozivaju muslimani, da stupe u četničku organizaciju i da učestvuju u zajedničkoj borbi za „Slobodu". Letak je podpisan sa „Pošteni Srbi pravoslavci".

Drugi jedan letak također je rasturen u Gackom naslova: „Muslimanima sreza Gatačkog". U tom letku odbor muslimanske nacionalne vojne organizacije obara se na muslimane Kule Fazlagića, što su odbili da pristupe u organizaciju Dr. Ismeta Popovca.[3]

5. III. Franjo Freuscheier, zapovjednik rizničke straže na Humu, (11 km z. od Trebinja), pod pritiskom četničkih prijetnji, skinuo je sa vojarne razdjela nadpisnu tablu.

Stanje u Gackom još uvijek je slabo i neizdrživo (spoj izviešće doglasne službe J. S. Broj 952/taj od 14. o. m.). Tako primljeno izviešće od 8. III. iz Gackog glasi:

— Četnici i dalje drže sva uporišta oko Gackog.

— Četnici našim oružnicima ne dozvoljavaju ulaza ni izlaza iz Gackog sa oružjem, i ako su talijanske vojne vlasti izdale nalog, da se oružnici i domobrani po prirodi svoje službe moraju kretati naoružani puškom.

— Četnici su razoružali 2 oružnika — Adema Poškovića sa izpostave Ključ i Omera Čustovića sa postaje Stepen u Međulići, a drugoj dvojici na ulazu u Gacko oduzeli bodeže.

— Četnici na svakom koraku izazivaju i ni jedna naša osoba, pa ni častnici, ni sam kotarski predstojnik nesmije se kretati po Gackom bez pismene dozvole **komandanta sreza** kapetana Starovića.[4]

— **Komandant sreza** kapetan Starović izdaje našim oblastima u Gackom razna pismena **naređenja** tako, da je zbog svega tog novoodređeni kotarski predstojnik Dr. Bubić morao napustiti Gacko.

11. III. pronađen je u Trebinju letak upućen muslimanima od strane vođe četnika Dobrosava Jevđevića, u kome između ostalog poziv lje muslimane, da prime srbsku nacionalnost i da pristupe organiziranju svojih nacionalnih borbenih jedinica.

12. III. nestao je Halil Šaran iz Begović Kula. Provedenim izvidima utvrđeno je, da mu je zapovjednik četnika Sava Brajević iz Begović Kule, kotar Trebinje naložio, da mora napustiti zemlju u selu Mostaću, koju je dobio od jednog izbjeglice i da mu je rad ovog uputio i pismeni poziv, te se opravdano sumnja, da je po četnicima ubijen.

12—13. III. razturan je po Trebinju četnički letak naslova: „Stanovnicima Hercegovine" izdat i podpisan od delegata ministarstva vojske i mornarice — vojvode Dobrosava Jevđevića, u kome daje pučanstvu do znanja, da su partizanske bande raz-

---

[3] Dr Ismet Popovac, organizator četnika među hercegovačkim muslimanima, ubijen 1943 god. kod Trebinja.

[4] Stevo Starović

bijene, da zarobljenici pristižu u kolonama, goli i bosi, razni tipovi iz bijelog svijeta, — a najvećim dijelom bivši hrvatski vojnici, koji se predaju od strane četnika Hrvatskoj vojsci, da se ne bi kazalo, da je četnicima cilj uništavanje hrvatskog naroda. Da su se hercegovački četnici takmičili u elanu i junačtvu, da je Baja Stanišić osobno učestvovao u borbama u kojoj učestvuje 30.000 četnika i da se je u tim borbama junački borio sa četnicima rame uz rame i muslimanski četnički bataljon iz Bjelemića i Glavatičeva. Ovaj letak rasturen je po Mostaru, kao i svim mjestima Hercegovine.

15. III. oko 0900 sati, četnici Jovo Kraljević i Rajko Kosić iz Trebinja, došli su u selo Arslanagića Most (5 km i. od Trebinja) i vršili pritisak na tamošnje pučanstvo — muslimane, da stupe u četničke redove za zajedničku borbu protiv partizana.

17. III. u 1000 sati, stigao je samovozom iz Nikšića u Bileću bivši jugoslovenski general Blažo Đukanović, u pratnji trojice biv. oficira i 25 podpuno naoružanih četnika-Crnogoraca. Zadržao se je stanovito vrijeme u Bileći, posjetio našeg i talijanskog posadnog zapovjednika, a potom otišao u smjeru Gacko—Nevesinje.

U razdoblju od 8—20. III. 1943. proputovao je kroz Trebinje veći broj ranjenih četnika, koji su bili u borbama protiv partizana sjeverno od Mostara i u Lici. Među njima bilo je i častnika.

Zapaženo je, a osobito u poslijednje doba, da su službenici državnih željeznica, a osobito pravoslavci, poskidali sa kapa oznake željezničara, a ovo da su učinili pod pritiskom prijetnji četnika pripadnika Šumskog bataljona u Đedići (6 km. s. od Huma).

21. III. u 1700 sati tri naoružana četnika bataljona Đedići, putujući vlakom br. 12 Mostar—Dubrovnik, legitimirali su putnike na željezničkoj postaji Poljice i tom su prigodom nasilno skinuli sa vlaka Jusufa Maglaića trgovca i Đuru Bendera obućara oba iz Dubrovnika, ali su obadvojica posredovanjem talijanskih karabinjera, oslobođeni i otputovali za Dubrovnik.

3) O Komunizmu:

Pod vidom partizanske narodno oslobodilačke borbe, komunisti dalje djeluju nesmanjenom žestinom.

Sredstva, ciljevi i metode rada, uvijek su im isti.

Pasivnost Talijana i nedjela četnika njihovih suboraca, koja vrše nad našim pučanstvom, dobro im dolaze i ovo obilno izkorišćuju u svoje promidžbene svrhe.

U savezu sa njihovom akcijom u toku minulih 15 dana, dogodilo se je slijedeće:

Na području oružničkog krila Mostar:

Akcijom naših snaga i dolaskom Njemačkih snaga[5] u Ljubuški, Čitluk i Široki Brijeg, stanje u zapadnom dijelu pukovnijskog područja poboljšalo se je i sada u toj oblasti nema partizanskih bandi niti se vode sa njima borbe.

Sjeverno od Mostara, njemačke i naše snage vode borbu sa preostalim partizanskim skupinama, ali se nema nikakovih podataka, budući su oružničke postaje Sjenica, Jablanica i Rama, uništene po partizanima. U toku minulih 15 dana primljen je iz Konjica samo jedan izvještaj.

Poduzetim jačim podhvatima od strane naših i njemačkih snaga u oblasti Konjic—Ivan Sedlo,[6] partizanske bande razbijene su i povukle su se u iztočnom smjeru i sada se vode borbe između talijanskih i četničkih snaga u oblasti Nevesinje—Kalinovik.[7]

21. III. jače partizanske skupine izvršile su nadiranje iz oblasti Glavatičevo—Kruševljani i zauzele Nevesinje.[8] Naše snage i to 1 satnija domobrana[9] i oružničtvo, povukli su se prema Mostaru i sada se nalaze na položajima u selu Gnojnice (6 km i. od Mostara). Talijanska posada i četnici također su se povukli i zauzeli položaje u s. Bišina.

27. III. u jutro četnici podpomognuti od strane Talijana topovskom vatrom, zauzimaju ponovno Nevesinje.[10] Partizani se povlače na položaje M. Velež (6 km s. z. od Nevesinja).

29. III. ujutro partizani ponovno zauzeli Nevesinje.[11] Četnici u neredu povlače se i mnogi odbacivaju oružje i bježe domovima. Talijani zauzeli postave Blagaj—Šćepan Grad—Grabovine—D. Banjdo—Kum k. 1025.—Svinjarina—G. Gnojnice (8—12 km. j. i. od Mostara) i sa ovi točaka tuku partizanske postave topničkom vatrom. Ostali podatci nedostaju za sada.

Prema naknadno prikupljenim podatcima, u borbama oko Konjica koje su vođene od 19—27. II. pogiunlo je 84 naša domobrana, 10 ustaša, 12 njemačkih vojnika, 17 talijanskih voj-

---

[5] Odnosi se na jedinice SS divizije „Prinz Eugen". Vidi dok. br. 221 i 234.

[6] Isto

[7] Na položajima Kalinovik—Nevesinje nalazili su se četnici Pavla Đurišića i Baje Stanišića i italijanska grupa Scotti, koji su vodili borbu protiv Udarne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ.

[8] Iste snage kao pod 2.

[9] 17 satnija 13 pješačkog puka

[10] Vidi dok. br. 131, 135 i 333.

[11] Vidi dok. br. 149.

nika i 1 častnik. Ukupno je ranjeno oko 200 naših i savezničkih vojnika.

...

U Sjenčinama i Drežnici, poginulo je dosta talijanskih vojnika, a dosta i zarobljeno, ali se za sada nema točnih podataka. Oružnici postaje Sjenčine, osim trojice, strijeljani su.

Željeznički mostovi od Bradine do Drežnice skoro su svi porušeni, ali se još uvijek ne raspolaže sa podpuno pouzdanim podatcima.

Na području oružničkog krila Omiš:

Provedena mobilizacija od strane Dalmatinskih partizanskih grupa, nije urodila plodom kako su to oni zamišljali. Odziv je bio priličan samo u Makarskom primorju i na otocima Braču i Hvaru. Pogovara se, ali još nije točno utvrđeno da je među dalmatinskim partizanima nastupilo rasulo i da su logori raspušteni s tim da domaći idu domovima, a stranci da se raziđu u razne krajeve. Ovo je navodno uslijedilo zbog poduzetih akcija čišćenja u Bosni, jer da im je ponestalo hrane i strijeljiva. Ovo se provjerava.

Prema primljenom obavještenju, na otok Brač povratilo se je oko 1.000 osoba iz partizanskih logora. Neki su se prijavili kod talijanskih vojnih vlasti, a neki se još kriju po okolnim šumama.

U poslijednje doba odbjegli su od domova i pridružili se partizanskim bandama: Milica Milošević iz s. Glavice, Anđelka Mandac iz Brzana, kotara Sinj. Ante Lovrić trg. pomoćnik, Radovan Marković đak, Ubaldo Dragas šofer, Srećko Bešker đak, Ivan Čikara mesar svi iz Sinja, Anđelko i Mate Šipić iz s. Vedrine, Milan Pešo, Stipe Knezović i Luka Mandić iz s. Ugljana, kotara Sinj.

20. II. odbjegli su od domova i pridružili se partizanskim bandama: Jakov Delić, Marko Radman, Ante Ćosić, Stipe Kristić i Dujo Krce iz sela Grab-Podi, kotara Sinj.

20. II. povratio se je iz odmetničtva Ivan Boban Petrov. đak iz Sinja. Predat je našoj vlasti.

27. II. u 0700 sati jedna grupa od 20 naoružanih partizana skupine Dinara, izvršili su napad na oružničku ophodnju postaje Han od 12 momaka u selu Gala (9 km s. i. od Sinja). Borba je vođena oko 1 sat, kada su partizani odbijeni i povukli su se u pravcu Krivi Humac (k. 502). Gubitaka u momčadi nije bilo, dok su ubijena dva partizana, a 2 ranjena. Uništena je partizanska lađa, sa kojom su prebacivali preko rijeke Cetine i prevozili plijen.

28. II. jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana skupine Dinara izvršila je napad na domobranski posadni vod u s. Bajagiću (7 km s. i. od Sinja). Napad odbijen bez gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka.

3. III. u 0830 sati sa visova povrh sela Vedrine (1½ km i. od s. Trilj) jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana izvršila je prepad na našu domobransku posadu u Trilju (11 km j. i. od Sinja). Talijanska posada vatrom iz bacača odbila napad i partizani su se povukli, ostavivši 4 mrtva i 1 ranjenog partizana. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

3. III. u 2300 sata pet naoružanih partizana skupine Kamešnica, došli su u selo Čitluk (6 km. s. od Sinja) i od seljaka Marka Vidića, oduzeli su krugoval obećavši mu, da će mu ga vratiti, kada im ne bude više trebao.

3. III. jedna grupa od 70 naoružanih partizana, došla je u selo Velić (17 km s. i. od Sinja) i od seljaka Petra Marića oduzeli su 3 vola, 2 koze i 2.500 kg sijena.

4. III. povratio se je iz odmetničtva Srećko Bešker iz Sinja i prijavio se našoj posadi u Trilju, te je odpraćen i predat zapovjedniku II. sektora u Sinju.

5. III. u selu Blato n/C. 18 km s. i. od Omiša, partizani su minirali most na rijeci Cetini, tako da je porušen u dužini od 30 m. i na ovom dijelu postavili su daske, kako bi se mogle prebacivati njihove snage na bijegu iz Bosne, — za planinu Mosor.

5. III. jedna skupina od 50 naoružanih partizana skupine Mosor upala je u selo Vojnić—Bučani (5 km z. od Trilja) i tom su prigodom opljačkali od seljaka Ivana Ivkovića: 1.200 kg pšenice, 250.000 kn gotovog novca, 12 pari opanaka, razne kućne robe, 100 kg krumpira, 2 džepna sata, 2 vola, 100 kg suhog mesa, 4 svinjska pršuta i 80 kg kukuruznog brašna. Kod seljaka Stipana Majića opljačkali su: 700 kg pšenice, 8 svinjskih pršuta, 12 kg suhog mesa, 150 l vina, 2 para obuće — cipela, 1 dvogled, 1 konja, 1 kravu i gotovog novca u sumi od 45.000 kuna.

7. III. povratio se je iz odmetničtva Ante Križanac iz Sinja, šofer i nakon preslušanja pušten je na slobodu.

6. III. u 2330 sati jedna grupa od 20 naoružanih partizana upala je u selo Obrovac (6 km s. od Sinja) i od seljaka Ivana Tenžere opljačkali su: 3 vola, 50 kg suhog mesa i 350 kg pšenice.

Točno neutvrđenog nadnevka, a prvom polovinom ovog mjeseca, ubijen je po partizanima i bačen u potok Ruda općinski poslužitelj Mandić Vinko iz Sinja, koji je raznosio službene spise po selima općine Sinj.

9. III. u 0700 sati neutvrđen broj naoružanih partizana skupine Biokovo iz sela Kotišine (4 km i. od Makarske) izvršio je prepad na naše ustaške postrojbe u Makarskoj. Borba je trajala sve do 2000 sata toga dana, kada je napad odbijen. Poginuo je vojničar Ivan Ivanković, a trojica su ranjena. Gubitci partizana: 20 mrtvih i nekoliko ranjenih. U selu Kotišina, nalazi se povrh domaćih i oko 500 crnogorskih partizana, koji su se prema primljenim podatcima prebacili iz Livna.

9. III. u 1000 sati u Omišu, uhićen je Vlado Mužinić iz s. Srinjine kotara Omiš, koji je vršio prisilnu mobilizaciju momčadi u selu Kućima (12 km i. od Omiša) i momčad odvodio u partizanske logore. Prepoznat je od nekih momaka, kojima je uspjelo pobjeći prilikom pratnje u logore.

9—10. III. po noći, zapaljena je po partizanima kuća seljaka Nikole i Ivana Bilandžića u selu Krušvar (12 km j. od Sinja). Uzrok je taj, budući da se sinovi ove dvojice nalaze u ustaškoj vojnici.

11. III. u 2200 sata 4 naoružana partizana skupine Mosor, došli su u selo Jesenice (9 km s. z. od Omiša) i opljačkali kuću Mate Nazora, odnesavši raznih stvari u vrijednosti za 304.100 kuna.

13. III. u 2400 sata 9 naoružanih partizana skupine Dinara, došli su u selo D. Bajagić (9 km s. od Sinja) i tom prigodom opljačkali su kod seljaka Joze Vrce 1 kravu, 2 magarca, 200 kg pšenice i 40 kg suhog mesa.

14. III. predao se je našim vlastima u Makarskoj partizan Ante Grubeša iz Makarske i Filip Bilić iz s. Bačke Vode, kotara Makarska. Na zapisniku su izjavili, da su bili zavedeni i da ima dosta takovih, koji bi se predali našim vlastima, samo kad bi znali, da bi bili pušteni na slobodu.

14. III. u 0100 sat jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana, došla je u selo Gljev (14 km s. i. od Sinja) i tom su prigodom oduzeli od seljaka 20 ovaca, i to iz svake kuće po jednu, a zatim se uputili u pravcu planine Kamešnica.

14. III. u 1200 sati naoružani partizani Stipe Boban i Jakov Vuković rodom iz s. Prugova, kotara Omiš, otjerali su sa pašnjaka zvano „Radinje“ (17 km j. z. od Sinja) 29 ovaca i 9 koza, na štetu seljaka sela Sušci. kotara Sinj i ovu stoku odveli u selo Muć.

14. III. u 2330 sati 27 naoružanih partizana skupine Mosor došli su u selo Krilo Jesenice (9 km. s. z. od Omiša) i naredili Mati Pivčeviću, da ih svojim brodom prebaci za otok Brač. Pivčeviću je uspjelo pobjeći, a partizani su sami uzeli brod zv. „Ana“ i sa istim se prebacili na otok Brač. Brod do danas nije vraćen.

17. III. našim postrojbama u Zadvarju (18 km i. od Omiša), predalo se je 70 partizana. Na zahtjev talijanskog zapovjedničtva, predati su Talijanima, koji su ih prebacili za Dugi Rat (5 km z. od Omiša), odkuda će vjerovatno biti prebačeni za Split.

...

22. III. uhićeni su od strane jedne ustaške ophodnje kod mjesta zv. „Veliko Brdo" (4 km z. od Makarske), partizani Ante Andrijašević iz Makarske i Vladić Bartul iz Velikog Brda, kotara Makarska obojica sa oružjem i strijeljivom. Pod njihovim nadzorom, vršeno je ribarenje od strane 8 osoba. Pritvoreni su kod ustaške posade u Makarskoj. Izjavili su, da su se iz skupine Biokovo povukli svi strani partizani, a da su ostali samo domaći i da imaju svoje posade u svim selima kraj mora, a u selu Šošići (13 km. j. i. od Makarske), da im se nalazi glavna komanda pod zapovjedničtvom Ante Šutića iz Gradca.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

Partizani grupe Pelješac, postali su ponovno djelatni i njihovo kretanje postaje svakim danom življe. Talijanske vojne vlasti obavještene su i zamoljeno poduzimanje mjera.

14—28. II. odbjegli su od svojih domova i pridružili se partizanskim bandama: Hamo Morić iz s. Rotimlje, kotar Stolac, nastanjen u Čapljini i Fadil Hasagić dužnostnik kotarskog suda u Varešu, a nastanjen privremeno u Čapljini.

Točno neutvrđenog nadnevka, početkom ovog mjeseca, vođa partizana grupe Pelješac, Ivan Morđini sa 20 naoružanih partizana, došao je u selo Oskorušno na Pelješcu.

...

7. III. vođa partizana Morđini došao je u selo Oskorušno i od seoskog glavara uzeo konja, prevezao se na njemu do sela Pijavičine, a poslije mu konja povratio.

14. III. jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, grupe Pelješac, došla je u selo Kunu i tom su prigodom odrezali kosu Kati Marinović, ženi Stipinoj. Uzrok za ovo je taj, budući da se ova druži i održava veze sa talijanskim vojnicima.

Prema primljenim podatcima, na poluotoku Pelješcu ima dosta velik broj partizana, koji su se prebacili sa otoka Korčule.

18. III. uhićen je po oružnicima u Dubrovniku Anton Stražičić rodom iz s. Slan, kotara Dubrovnik i kod osobne premetačine, pronađeno mu je komunističko promidžbeno tvorivo. Na preslušanju izjavio je, da je ugovorio sa njemu nepoznatim osobama i primio da rastura komunističke letke. Predat je nadležnoj vlasti.

Na području oružničkog krila Bileća:

10. III. uhićena je po talijanskim vojnim vlastima u Trebinju Azena Budalica kći Zaimova iz Trebinja pod sumnjom, da je održavala veze sa partizanima.

10. III. uhićen je po talijanskim vojnim vlastima na Humu Meho Zubčević, željeznički činovnik postaje Hum pod sumnjom, da je održavao veze sa partizanima.

23. III. rasturan je po Trebinju letak pod naslovom: „Savez partizanskih studenata Dalmacije" a upućen je hrvatskim studentima u kome ih poziva da ne slijede onima, koji izkorišćuju naše plemenite osjećaje za njihov vlastiti probitak a izlažu opasnosti i nesreći naše porodice i domove. Obara se na vođe partizana, koji se ne bore protiv okupatora za oslobođenje, već bi željeli podjarmiti našu domovinu režimu krvi i terora kojeg su Hrvati uvijek mrzeli. Na kraju ih poziva, da budu vrijedni hrvatske povijesti.

4) O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i protudržavnih elemenata:

Akcija Dr. Ismeta Popovca osjeća se i dalje i živo radi na odcjepljenju muslimana od nas, kako bi ih pridobio za svoje svrhe. U ovome nije imao uspjeha u Gackom, jer su muslimani i dalje ostali doslijedni borbi za hrvatsku stvar.

5) O stranoj promidžbi u narodu:

Od strane partizana u mjestima, kojim oni dominiraju vrši se javno održavanje zborova i rasturanjem promidžbenog tvoriva, dok ju njihovi pristaše u unutrašnjosti provode potajno. Četnici i njihove vođe također vrše javno promidžbu na štetu sila Osi i naše države nagovještavajući skori svršetak rata i uspostavu bivše Jugoslavije.

6) O prilikama prehrane i prometu:

Stanje prehrane je očajno. Netreba ništa posebno naglašavati, osim što ću iznijeti cijene u pojedinim mjestima i pojedinim životnim namirnicama. Cijene na tržištu u Trebinju na 20. o. m. pojedinim artiklima prehrane bile su slijedeće: maslo 1.500 kn. kajmak 1000, suho svinjsko meso 1.500, suho meso ovčije 200, svježe meso 500, krumpir 180—200, grah 380—400, kupus 70 sve u kunama po 1 kg. Jaja 35—40 kn po komadu 1 litar mlijeka 60 kn. U Omišu 1 litar mlijeka 100 kn. U Mostaru cijene su isto basnoslovne. Svježe meso i to ako se samo

dobije 250—300 kn. kg. razno zelje od 80—100 kn. kukuruz od 270—300 kn.

Nestašica je u svemu i šverc se razvio do vrhunca. Švercuje se sa svim, pa i sa monopolskim artiklima kao: cigaret papirom i šibicama. Omot cigaret papira od 60 listića prodaje se po 10—12 kn, kutija žigica isto tako.

Seljak za novac neda ništa, nego mijenja svoju robu, za onu koja mu je potrebna. Tako daju jednu ovcu od 20 kg za 20 kg kukuruza. Pučanstvo gladuje i ako se ne ukaže najžurnija pomoć, početi će umirati u većem broju. Kakove će posljedice iz ovoga proizaći, ni to ne treba posebno naglašavati.

Povrh ovoga, što je pučanstvo gladno, ono je golo i boso, a za kupovanje odjevnih predmeta nema ni govora, jer i tu su cijene takove visoke. da je nevjerovatno.

Državni službenici, nisu u stanju podmiriti se sa svojim skromnim berivima ni za par dana u mjesecu i kako se ostali dani do konca mjeseca provode to oni sami znadu.

Željeznički promet Mostar—Sarajevo u prekidu je i nema se za sada podataka; kada će se moći uzpostaviti. Na ostalom dijelu pruge južno od Mostara, odvija se normalno.

Brodski promet nikakav je, jer je u rukama Talijana i oni sa njime upravljaju prema svojim vojnim potrebama.

Samovozni promet zamro je. U prvom redu zbog nestašice guma i pogonskog tvoriva, a u drugom redu zbog pobunjeničke akcije on je posve nesiguran.

7) O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i sa građanskim vlastima:

Dobri su, u znaku uzajamne suradnje i podpomaganja. Nije dolazilo do nesuglasica i razilaženja. —

8) O odnosima sa savezničkom vojskom, čiji se dijelovi nalaze u našoj zemlji:

Drugom polovinom mjeseca ožujka njemačke oružane snage u svom nastupanju od Duvna, zaposjele su mjesto Ljubuški, Čitluk, Kočerin i Široki Brijeg. Nema se točnih podataka o jačini i naoružanju, niti je poznata prava svrha njihovog zadržavanja u ovim mjestima. Pogovara se, da su došli za zaštitu rudnika boxita. Odnosi sa ovim snagama, srdačni su i prijateljski. Prema narodu ophode se korektno i sve što po selima uzimaju plaćaju pučanstvu. Po njihovom dolasku, talijanske snage napustile su ova mjesta. —

Odnosi sa talijanskim četama korektni su, ali ne i srdačni i prijateljski. Uzrok ovome je uvijek jedan te isti, t.j. njihovi postupci prema našem pučanstvu, pa i samom oružničtvu.

Četnici-njihovi suborci, čine čuda od našeg pučanstva, kao što se vidi iz toč. 2) ovog izviešća i na sva naša posredovanja

da im se to onemogući, nisu do sada ništa poduzimali. Ima slučajeva gdje naši oružnici uhite po nekog četnika radi nekog djela, a oni ga onda traže da se njima izruči i kada to uslijedi, oni ga puštaju na slobodu, kao da nije ništa ni učinio.

Zbog ovakovog stanja, pučanstvo ih iz dna duše mrzi i u njima gleda svoga neprijatelja isto tako, kao i u četnicima i partizanima.

Niže izloženi slučajevi, prikazuju jasnu sliku stanja i prilika, pod kojima naše pučanstvo živi i podnosi sve poteškoće u savezu sa njihovim postupcima prema našem pučanstvu.

20. II. četnici iz sela Hodbina i Ortiješ, izvršili su napad na čisto hrvatsko selo Buna (12 km j. od Mostara) i oružnici zbog njihove — četničke nadmoćnosti povukli su se pod borbom i napustili ovo selo. Poginuo je narednik Jure Kiridžija, a ubijeno je i nekoliko četnika. Četnici su zauzeli selo i počeli pljačkanjem i paljenjem domova. Na sva naša posredovanja da se uzpostavi red, nije ništa postignuto. Do dana četnici tim selom dominiraju. Zapalili su mnogo domova, koje su prethodno podpuno opljačkali. Pučanstvo je izbjeglo u sela preko rijeke Neretve i spasilo je samo gole živote. Domovi koji nisu popaljeni, ostali su prazni. Vrata, prozori i podovi su poskidani i odnešeni. Vinogradi, koji su bili jedini kruh tih seljaka, ostali su neobrađeni i sada ih četnici obrađuju.

19.II. kada je predstojao napad partizana na Konjic, zapovjednik talijanske posade u Konjicu major Fezzi na lažnu predstavku muslimanskih četnika (pristaša Dr. Popovca) naložio je rulji od oko 300 ovih četnika, da razoružaju sve oružnike postaje Konjic i to baš u momentu, kada su oružnici pošli da zauzmu postave u gradu koje im je odredio sam zapovjednik major g. Fezzi za odbranu od napada partizana. Oružnici su pokušali dati odpor, ali kako su obkoljeni od oko 300 ovih bandita nisu mogli ništa, nego predati oružje. Po izvršenom razoružanju, vodni zapovjednik satnik Tadija Mandić osobno je posredovao kod posadnog zapovjednika majora Fezzia da se oružje vrati. Major Fezzi mu je rekao, da je od strane muslimana obaviješten, da su oružnici pobjegli i da je za to izdao nalog za razoružanje. Kada je od satnika Mandića uvjeren u neistinitost ovih tvrdnji muslimana, izdao je nalog da se oružje povrati. Oružje je teškom mukom dijelom vraćeno, ali su ipak zadržate 2 strojopuške, 13 samokresa, 4 puške i 3.900 naboja. Ovakav postupak savezničkog talijanskog zapovjednika posade gdje je na lažne izjave dao u najodsudnijem momentu razoružati svoje saveznike-oružnike, za svaku je osudu. Ovo tim više, što su baš ti njegovi četnici muslimanska milicija u toku vođene borbe u gradu Konjicu, dijelom napustili borbu i preda-

vali se partizanima kao njihovi istomišljenici, dok su oružnici izdržali borbu i imali ranjenih 8 oružnika pa i samog vodnog zapovjednika satnika Mandića. Povodom ovoga, uložen je energičan prosvjed kod talijanske divizije „Murge" i obaviješten opći vojnički povjerenik kod Superslode[12] i V.O.Z.[13]

28. II. uhićen je po talijanskim karabinjerima Smail Velendar iz Čapljine inače domobran 11 topničkog sklopa Sarajevo. Uzrok uhićenja navodno je taj, što mu je brat Salko[14] uhićen radi komunizma i u zatvoru izvršio samoubojstvo vješanjem.

2.III. talijanska posada u Gradcu, povukla se je u Metković i napustila ovo mjesto. Po nalogu posadnog zapovjednika, morali su i oružnici napustiti ovo mjesto i skupa sa njima povući se u Metković. Zašto su ovo mjesto napustili i ostavili pučanstvo na milost i nemilost partizana, nepojmljivo je, budući da za to nisu postojali nikakovi opravdani razlozi. —

3.III. talijanski krilaši bombardirali su mjesto Gradac. Učinak je nepoznat. Isto tako uzrok ovome je nepoznat, a valjda za to, jer su oni napustili to mjesto. —

4.III. od 2300—2345 sati, talijansko topničtvo iz Sumartina na otoku Braču, tuklo je topovskom vatrom iztočni dio varoši Makarske, ispalivši 17 granata. Granate su padale u predjelu, gdje su se prije nalazile talijanske bitnice (iztočno od pristaništa za 800 metara), a sada se nalaze naše ustaške postrojbe. Prva granata pala je samo na 3 m udaljeno od stražnika-vojničara, drugih 7 u bližoj okolini, gdje se je nalazilo oko 250 vojničara dok su ostale pale u more iznad oružničke postaje udaljeno oko 400 metara. Pukim slučajem nije nitko životom platio, niti je bilo ranjenih. Čudnovat je i nerazumljiv postupak ovih talijanskih bitnica, jer su oni točno znali, da se na tom predjelu nalaze naše ustaše-vojničari, buduć da su po dolasku ustaša, baš ti isti talijanski vojnici, odnosno bitnica, predala bunkere našim ustašama, a oni se povukli u Sumartin na otok Brač, odakle su sada gađali na ustaše. Kakovih je žrtava moglo biti da su pogodili cilj nije potrebno naglašavati.

11—15.III. talijanske oružane snage iz Janjine, na poluotoku Pelješcu, vršile su čišćenje zemljišta od partizana[15] na području općine Kuna i tom su prigodom ubili jednog partizana nekog Miju Martinovića iz sela Sresera. U selu Gor. Pijavičina. zapalili su dom Rade ud. Brainovića, a njenog sina uhitili i sa

[12] Viša komanda oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
[13] Vrhovno oružničko zapovjedništvo
[14] Salko Velendar
[15] Odnosi se na grupu pelješačkih partizana.

sobom odveli. Ovo iz razloga, budući da su navodno partizani pucali na njih iz te kuće. Povrh ovoga, u ovom su selu uhitili seoskog glavara Niku Kalafatovića i još 5· seljaka i sve ih sa sobom odveli u Janjinu i za njihovu se sudbinu dalje nezna.

11. III. talijanske oružane snage u svom pohodu i nastupu kroz selo Velić (6 km. s. i. od Trilja), kotar Sinj, bez ikakvog uzroka zapalile su dom seljaka Simuna Ratkovića, općinskog načelnika općine Trilj, koji je prije par dana bio po partizanima opljačkan. Sada su mu Talijani odnijeli svu imovinu, dom zapalili koji je sa svim nuzgradama podpuno izgorio i ostao je bez igdje ičega.

12. III. talijanske vojne vlasti u Trebinju u prisustvu naših oružnika, izvršile su premetačinu u zgradi državne realne gimnazije i svih prostorija tabora ustaške mladeži, koje se nalaze u istoj zgradi i tom prigodom nisu ništa pronašli, što bi bilo za njih. Izvršenom provjerom utvrđeno je, da su Talijani tragali za 1 strojnicom, koju je oružnik Jurković prije na tri dana donio iz Dubrovnika na popravak u radionicu 14. p.p. Budući da je tom prigodom oružnik Jurković navraćao i u ovu zgradu i ostavio neke stvari u taboru ustaške mladeži, to je prijavitelj lažno predstavio, da je tu ostavljena i strojnica.

15.III. talijanske vojne vlasti u Trebinju, u zajednici sa općinskim redarima, izvršili su premetačinu domova kod nekih osoba pod sumnjom da posjeduju životne namirnice talijanskog porijetla. Tom prigodom kod trojice su nađene neke namirnice i jedan je od ovih sada pritvoren.

15.III. po talijanskim vojnicima, koji se nalaze na poluotoku Pelješcu radi čišćenja zemljišta od partizana, ubijen je seljak Stipo Mošun iz sela Potomja općine Kuna, kotar Dubrovnik. Uzrok ubojstva navodi se, da se nije htjeo prijaviti Talijanima kada je bio popis pučanstva i da nije htjeo stati na poziv vojnika. Istodobno su mu razbili i njegovu barku sa kojom je ribario navodeći, da nije imala nikakve oznake ni broja i što je postojala sumnja, da su se sa njome prebacivali partizani sa otoka na kopno.

Ovih dana izvršena je smjena talijanskih snaga u Mostaru. U Mostar je došla iz Dubrovnika divizija „Marche“, a divizija „Murge“ koja je bila u Mostaru, otišla je u Dubrovnik.

II. STANJE U ORUŽNIČTVU:

1) Raspoloženje, duh i stega kod oružnika:

Borbeni duh i stega na visini. Osjeća se stanovito neraspoloženje, a ovo je kao poslijedica slabe prehrane i nedostatak u odjeći i obući. No ipak je stanje zadovoljavajuće. Do danas nije

donešena odluka o tome, da se i oružnicima izdaje pripadajuća količina hrane kao i za domobranstvo, nego se još uvijek prima samo 50%, te bi ovo ovako osjetljivo pitanje trebalo što žurnije riješiti, jer se u protivnom može očekivati i poremećaj stege. —

2) Incidenti, neredi i izgredi većeg značaja:

Oružnički narednik Ivan Rajić, zapov. izpostave Ključ, krila Bileća, uhićen je u Mostaru na 15.III. u momentu, kada je pokušao prokrijumčariti kukuruz i grah, nabavljen sa dozvolom za milicionare kotara Gatačkog, jer je u tom momentu zatečen po župskim redarima, kojima je pokušao dati odpor. Dopraćen je u Trebinje i sada se vodi istraga. —

3) Bjegunstva iz oružničtva: nije ih bilo.

4) Ponašanje dočastnika i momčadi van vojarne:

Propisno. —

III. VANJSKA SITUACIJA:

1) **O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država (raspoloženju pučanstva, kretanju vojske i ine vojne mjere):**

Raspoloženje pučanstva u anektiranom dijelu Dalmacije bez promjene.

O prilikama u Crnoj Gori, nema podataka. —

Dejan Bilić, biv. jugoslovenski žandarmerijski kapetan, sada se nalazi u Crnoj Gori i radi na ustrojstvu oružničtva t. zv. „krilaša“ i do sada nije imao zadovoljavajućeg uspjeha. Doznalo se, da su se neke viđenije osobe iz Crne Gore, navraćale u Boku, kod umirovljenog oružničkog pukovnika Lazari Belizara i nudili mu, da stupi kod njih u službu i provede ustrojbu oružničtva. Da li se je toga primio nepoznato je.

19.III. u Grudi (anektirano mjesto) upalio se je talijanski magazin-skladište hrane i opreme. Koliko je utvrđeno, izgorilo je dosta opreme, 8.000 konzerva i 2.800 kg dvopeka. Povedenom istragom utvrđeno je, da su skladište upalili sami vojnici, koji su bili na straži i svi su pritvoreni. —

Crnogorski četnici, koji su prešli granicu pod zapovjedničtvom pukovnika Baje Stanišića, povukli su se iz oblasti Mostara u iztočni dio Hercegovine i sada tamo vode borbe sa partizanima, koji su se prebacili na lijevu obalu rijeke Neretve.

IV. OBĆI ZAKLJUČAK:

Javno-sigurnosne prilike zbog sve jače pobunjeničke akcije slabe su na cijelom pukovnijskom području.

Dolaskom njemačkih snaga iz pravca Duvna i zaposjedanjem mjesta Ljubuški—Čitluk—Kočerin i Široki Brijeg, stanje u tom dijelu pukovnijskog područja poboljšano je.

21.III. snage naše domdo[16] pukovnije pod zapovjedničtvom pukovnika g. Šimića, ušle su u Vrgorac i sada je stanje i u tom dijelu zadovoljavajuće, budući da se radi o predaji partizana našim vlastima. Narod je oduševljen, jer je u izgledu, da će Talijani napustiti to mjesto, koji su dosta jada zadali mu, te željno izčekuju čas, kada će oni napustiti naše područje.

Stanje u sjevernom dijelu pukovnijskog područja i dalje je nejasno, jer se nema nikakovih podataka. Oružničke postaje Sjenčine, Rame i Jablanice uništene su, a sa Konjicom nema nikakove veze, jer je u proteklih 15 dana primljeno samo jedno izviešće.

Nadiranjem partizanskih skupina preko Neretve na lijevu obalu, stanje u istočnom dijelu ugroženo je. Nevesinje se nalazi u rukama partizana i prema primljenim, ali još ne provjerenim podatcima, sada vrše nadiranje u smjeru Stoca.

Talijani se nalaze na postavama Blagaj — Šćepan Grad — Grabovine — Donji Banjdo — Kum k. 1025 — Svinjarina— G. Gnojnice (8—12 km j. i. od Mostara) i sa tih položaja tuku topničkom vatrom partizanske skupine, koje pokušavaju izvršiti nadiranje od Bišine u smjeru Mostara.

U Dalmaciji vlada stanovito zatišje, jer je među tamošnjim partizanskim grupama izgleda nastalo rasulo. Nema se točnih podataka. Jedino skupine Dinare i Mosor,[17] djelatne su, dok su ostale prividno mirne.

Grupa Pelješac počela je opet djelovati i izgleda, da je pojačana sa partizanima, koji su se prebacili iz Korčule.

V. OSTALI VAŽNIJI DOGAĐAJI:

10.III. oko 1000 sati. okupila je se veća grupa pučanstva, mahom žena i djece, pred zgradom velike župe i općine u Dubrovniku, koje su demonstratirale vičući: „DAJTE NAM KRUHA. UMIREMO OD GLADI. načelnik općine hrani 8 svinja kukuruzom, dok pučanstvo umire od gladi, upotrebljava radnu snagu i plaća radnike sa žitom i brašnom, da je zasijao nekoliko kvintala krumpira na svom zemljištu, a to je sve bilo određeno za prehranu pučanstva.“ . . . Čuli su se povici: „SRAMOTA, DA SE NITKO O NAMA NE BRINE I NITKO NE VIDI DA UMIREMO OD GLADI“. Ovo se je ponovilo i na 11. III.

---

[16] Domobransko-dobrovoljačke

[17] Odnosi se vjerovatno na Mosorski NOP odred i Kamešničku partizansku četu.

Nakon 20 časaka, redarstveni organi sa većim brojem karabinjera, rastjerali su demonstrante. Na svakom koraku čuli su se protesti da sirotinja umire od gladi, dok gospoda imaju svega u izobilju, jer kupuju švercovane namirnice po skupe pare. Prema prikupljenim podatcima, kupuje se kukuruz po 200 kn, kukuruzno brašno po 250, a narodno brašno po 400 kuna po 1 kg.

28.II. u tvornici cimenta „Lavocat" u s. Ravnice (3 km j. i. od Omiša) došlo je, odnosno upućeno iz Zadvarja 547 domobrana-izbjeglica iz partizanskih logora, a 15.III. stiglo je iz Splita još 125 domobrana. Stanje kod ovih povratnika upravo je užasno. Svi su podpuno iznemogli, na pola goli i bosi i puni ušiju. Čeka se na odluku Minorsa,[18] kuda će biti odpremljeni. Zavladao je pjegavi tifus među njima i do sada su umrla 22 domobrana.

Uslijed pojave tifusa talijanske vojne vlasti iz Splita zabranile su svaki izlazak iz Omiša pa bilo kome, i kuda. Koliko će ova zabrana trajati, nepoznato je. —

11-13.III. vršeno je novačenje momčadi u Omišu iz obćina: Omiš, Poljica—Priko i Šestanovac. Odaziv je bio slijedeći: Iz općine Omiš pozvato je 130 momaka, odazvalo se je 18 (13%), iz općine Priko—Poljica pozvano je 280 momaka, odazvalo se je 5 (1%) dok iz općine Šestanovac, nije došla ni jedna osoba na pregled.

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NEDJELUJU:

Krilo Mostar: Umoljani, Glavatičevo, Bjelemići, Rujište, Bišina, Ulog, Klinja, Kruševljani, Lukavac, Rilja, Nevesinje, Blagaj, Buna, Sjenčine, Jablanica i Ostrožac.

Krilo Omiš: Srinjine, Lećevica, Muć, Blato n/C., Igrane, Župa Biokovska, Kozica, Studenci, Zagvozd, Lovreć, Baška Voda, Gradac, Tijarica, Vrlika, Kijevo, Bogomolje, Sućuraj, Selca, Pučišće, Milna i Bol.

Krilo Dubrovnik: Berkovići, Hodovo, Domanovići i Orebić.

Krilo Bileća: Plana, Divin, Krstača, Zmijanjac, Jasenik, Kazanci, Šipovica, Ljubinje i Vlahovići.

VII. ORUŽNIČKE POSTAJE PRESELJENE U DRUGA MJESTA:

Krilo Mostar: -/-

Krilo Omiš: Srinjine u Strožancu, Blato n/C. i Lovreć u Šestanovcu, Studenci u Kraljevicu.

Krilo Dubrovnik: -/-

[18] Ministarstvo oružanih snaga

Krilo Bileća: Jasen u Gorici, Stepen u Međuliću, Donja Lastva u Arslanagića Mostu, Grab, Zubci i Čičevu, Dobromani na Humu.

VIII. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU OBNOVLJENE:

Krilo Mostar—Imotski, Posušje, Rakitno, Sovići i Kočerin.

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
Stjepan Jakovljević
Jakovljević

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
PREDSJEDNIČTVO VLADE
GLAVNO TAJNIČTVO
Broj: T.20/43

PREDMET: Doglasno izvješće.

Zagreb, 11. travnja 1943.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA
na ruke Dra. E. Bauera
Zagreb

Ustupa se gornje doglasno izvješće radi znanja i upotrebe.

POMOĆNIK PRETSJEDNIKA VLADE
DRŽAVNI TAJNIK:
(Dr. Vjekoslav Vrančić)
Dr. Vrančić

(M. P.)

BR. 344

BOJNA RELACIJA PETE PJEŠAČKE DIVIZIJE ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE[1]

ZAPOVJEDNIŠTVO
5. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 367/taj.
30 III. 1943
SARAJEVO

PREDMET: Bojna relacija za VELJAČU
1943. godine. —

ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA
(Glst)
u
Sarajevu

I. DIO

A) OPERACIJE I AKCIJE.

1) Razpored četa dne 1. veljače 1943. godine.

I. — **Stožer 5. pješačke divizije — Sarajevo.**

II. — **7. pješačka pukovnija:** 1. — Stožer pukovnije (zaovjedničtvo II. operacione zone), 13. i 15. sat — Sarajevo. 2.—14. sat — siguranje želj. pruge: Blažuj—Raštelica. 3. — Stožer I. bojne, 1., 2. i 4. sat Ivan Sedlo, 3. sat u Konjicu. 4. — Stožer II. bojne, 5. i 8. sat — Trnovo, 6. sat u s. Ledići, 7. sat u s. Dejčići, 10. sat u s. Vojkovići. Domdo sat „Umoljani" u s. Umoljani. Domdo sat „Trnovo" u Trnovu i Domdo sat „Bjelemić" u s. Lukavac i Rakitnici. 5. — Stožer II. bojne 1. pješačke pukovnije, 5. i 8. sat u Brezi, 6. sat u Breziku, 7. sat u Vareš — Majdanu. —

III. — **9. pješačka pukovnija:** 1. — Stožer pukovnije i dielovi 14. i 15. sata — Pale. 2.I. bojna (bez 4. sata) na postavu: Govedovići—Zabojska—planina Jahorina, stožer bojne na Jahorini. 3.-II. bojna na postavu: Vrhprača — Nehorići — Podgrab, stožer bojne — Nehorići. 4.-III. bojna (bez 10. sata) na Palama. — 5.10. sat na siguranju želj. pruge: Dovlići—Podgrab. 6.-II. bojna 13. pješ. pukovnije: stožer Prača, 6., 7. sat na postavu: Pastorak (1157) — Srednje (1128) — Karlovac (1201) —Orahovica (1252) — Krnja Jela (1359) — Brdo (1193) — k.

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1—24, k. 57.

1297—Križevac (1314), 5. sat na siguranju želj. pruge: Podgrab izključno—Renovica uključno. 7. — Oklopni vlak: Pale—Podgrab.

IV. — **13. pješačka pukovnija:** 1. — Stožer pukovnije — Rogatica. 2. — Posada Rogatica: 13. i 15. sat, 1 vod 10. sata i 1 vod 11. sata 13. pješačke pukovnije, vod 5. povoznog sata i odjeljak obskrbnog skladišta iz Sarajeva. 3.-14. sat 13. pješ. pukovnije na siguranju želj. pruge: Renovica izklj. — Mesići—Rogatica uključno. 4.-I. bojna 13. pješ. puk. i Domdo sat „Osječani" na postavu: Ilovača—Han Osanica — lieva obala rieke Drine od Han Osanice do Goražde. 5.-III. bojna 13. pješ. pukovnije na postavu: Alijin Laz — (1176) — Crijetež (1298) — Hadžić Brdo (1279)—Hranjen—Osječani—Jabučko Sedlo—Crvljivac.

2) Akcije:

U toku mjeseca veljače niesu vođene nikakove veće akcije, već su postrojbe podređene ovome stožeru siguravale svoje postave na njemačko-talijanskoj demarkacionoj liniji i to: Ivan Sedlo—Umoljani—Dejčići—Trnovo—s. Govedovići—s. Zabojska—Jahorina—Pračko Vrelo—Vrhprača—s. Rastovac—s. Nehorići—Pastorak (1157)—s. Srednje—s. Orahovica—Krnja Jela (1359)—Mravinjac (1321)—Crijetež—(1298)—Hranjen—Osječani—Ilino Gornje—Jabučko Sedlo—Goražde—lieva obala rieke Drine do Han Osanice—tok riečice Osanice—s. Ilovača.

Izpred gore označenog postava vršena su stalno razviđanja obhodnjama u svrhu prikupljanja podataka o kretanjima i jačini partizanskih i četničkih bandi.

Četnici, talijanski-suborci, koji se nalaze u Sandžaku, u toku mjeseca veljače vršili su pokolj — nasilja i pljačke nad muslimanskim življem, koje je većim dielom moralo napustiti svoja ognjišta i prebjeći na lievu obalu r. Drine. Zbog ovih nedjela, a u cilju spriečavanja prelaza četnika sa desne na lievu obalu r. Drine, od strane njemačke 718. pješ. divizije izdata je zapovjed za prikupljanje 7., 9. i 13. pješ. pukovnije i zauzimanje novih obranbenih postava.

Rad po pojedinim danima tekao je po sliedećem:

1.—4. veljače:

Razvidanje izpred postava postrojbi u cilju prikupljanja podataka o odmetnicima.

5. veljače:

Tokom dana stigao je vlakom iz Travnika na Pale 4. sat 9. pješ. pukovnije, odakle je hodom produžio pokret na pl. Jahorinu u sastav svoje bojne.

6. veljače:

Primljeni su podatci od zapovjedničtva 13. pješačke pukovnije, da su **četnici-talijanski suborci u saradnji sa četnicima Draže Mihailovića napali muslimansku miliciju u Sandžaku,** koju su razbili i koju potiskuju ka r. Drini. Kod Goražda i Međeđe došlo je ovoga dana oko nekoliko tisuća muslimanskih izbjeglica.

7. veljače:

13. pješačka pukovnija izvjestila je, da se stanje u Sandžaku i dalje pogoršava. Četnici kod Ustiprače i Međeđe stigli su na r. Drinu i popalili sva muslimanska sela.

Sve ovo Talijani u Sandžaku posmatraju pasivno.

U vezi sa stanjem u Sandžaku zapovjednik njem. 718. pješ. divizije izdao je zapovjed za zbieg sa najstrožom pripravnosti za pokret u borbu kod 7., 9. i 13. pješ. pukovnije kao i zapovjed, da se na r. Drini imaju zatvoriti svi prilazi preko r. Drine i spriečiti izbjeglicama prelaz sa desne na lievu obalu r. Drine.

U 19,15 sati ovoga dana izdata je od strane njemačke 718. pješ. divizije zapovjed 381/geh. — za pokret 7., 9. i 13. pješ. pukovnije na postave na crti: Podgrab—Crni Vrh (1408)—Bare—Hranjen—Ilino Gornje—Goražde i dalje lieva obala r. Drine do Mosta na Limu sa zadatkom da sprieče prelaz četnika preko obranbene crte.

Prema prednjem pukovnije su u dane: 8., 9., 10. i 11., vršile pokrete i zaposjele gore zapovjeđene postave, a u vezi naše zapovjedi Op. Br. 191/tajno od 7. veljače 1943.

10. veljače:

U vezi zapovjedi ovog stožera Op. Br. 191/tajno—43.— zapovjedni dio stožera ove divizije prešao je iz Sarajeva u Rogaticu.

11. veljače:

U toku ovoga dana 7., 9. i 13. pješačka pukovnija završile su pokrete i zauzele svoje novododieljene postave.

12. veljače:

Primljeni su podatci, da se odmetnici, koji su u Sandžaku došli do na desnu obalu r. Drine, postupno povlače na jug. Oko 200 naoružanih muslimana iz Sandžaka, koji su sami ponovno prešli na desnu obalu r. Drine sliede odmetnike koji odstupaju.

Iz sigurnih izvora saznalo se, da su **u vezi sa napadom u Sandžaku bili pripravni i četnici-talijanski suborci iz Foče i Jabuke, da preko Čalmice napadnu Goražde.** Čim su doznali

za prikupljanje naših postrojbi, brzo su se povratili odakle su i došli.

13.—17. veljače:

Razviđanje izpred postava postrojbi u cilju prikupljanja podataka o odmetnicima.

17. veljače:

Pošto su se odmetnici-četnici povukli sa desne obale r. Drine na jug Sandžak i time prestala potreba spriečavanja prebacivanja odmetnika na lievu obalu r. Drine, izuzev nekih graničnih postrojbi, koje su i dalje zadržate na lievoj obali r. Drine, od njem. 718. pješ. divizije sa Br. 459/geh-43. izdata je zapovjed za ponovno prikupljanje pukovnija.

Na osnovu ove zapovjedi izdata je postrojbama 7., 9. i 13. pješ. pukovnije zapovjed. da zauzmu sliedeće postave:

— **7. pješačka pukovnija:** ima se prikupiti na prostoru: Visoko—Kiseljak.

— **9. pješačka pukovnija:** ima se prikupiti i to: — stožer pukovnije, 13., 14. i 15. satnija i ciela II. bojna u Rogatici; I. bojna u Mesići—Rogatica, sa 3. satnijom na siguranju želj. pruge od želj. postaje Prača izključno do želj. postaje Dub uključno, III. bojna u Goraždi sa jednom satnijom na Jabučkom Sedlu.

— **13. pješačka pukovnija:** ima se prikupiti i to: stožer pukovnije, 13., 14. i 15. satnija i II. bojna na Palama, sa jednom satnijom na siguranju želj. pruge od želj. postaje Dovlići izključno do želj. postaje Stambulčić izključno; I. bojna u Prači, sa jednom satnijom u Stambulčiću, koja sigurava želj. prugu od želj. postaje: Stambulčić uključno do želj. postaje Prača uključno. III. bojna u Trnovu.

U toku dana primljena je naknadna brzoglasna zapovjed njem. 718. pješ. divizije, da se gore iznieta zapovjed mienja u toliko, što će 7. pješ. pukovnija mjesto u Visoko i Kiseljak produžiti prevoz željeznicom u Zenicu.

Postrojbe su u toku dana preduzele pripreme za pokrete na novododieljene postave.

Stožer 7. pješ. pukovnije sa 13., 14. i 15. satnijom krenuo je u toku dana vlakom iz Međeđe u Zenicu.

18. veljače:

Napried navedene postrojbe su u toku dana produžile pokrete i prevoze željeznicom na novoodređene postave.

Prema ponovnoj brzoglasnoj zapovjedi njem. 718. pješ. divizije, a u vezi sa partizanskom glavninom, koja odstupa iz oblasti Prozora na iztok u smjeru Ivan Planine (13 km. sjev.

od Konjica), 7. pješ. pukovnija mjesto u smjeru Zenice upučena je od Alipašin Mosta u smjeru Ivan Planine i zauzela postave i to:

— I. bojna u Tarčin,

— II. bojna u Hadžići;

— stožer 7. pješ. pukovnije, sa 13., 14. i 15. satnijom na Ilidžu i u Pazarić.

Ostale pukovnije produžile su i u toku ovoga dana sa zauzimanjem novododieljenih postava.

19. veljače:

Postrojbe su u toku ovoga dana i noći završile sa transportovanjima i zauzimanjem novih postava.

Prema naknadnoj zapovjedi njem. 718. pješ. divizije 7. pješ. puk. je u toku prebavicanja sa Ilidže i Pazarića na prostor oko Tarčina i Hadžića.

20. veljače:

Postrojbe su u toku dana sa svojim novim mjestima prikupljanja preduzele siguranje svojih novih posadnih mjesta.

Prema zapovjedi njem. 718. pješ. divizije u toku dana učinjeno je sliedeće:

a) Zapovjedni dio stožera ove divizije vratio se je iz Rogatice u Sarajevo;

b) 9. pješ. pukovnija u operativnom i taktičkom pogledu podređena je I. „U“ stajačem zdrugu;

c) 7. pješ. pukovnija koja se je u toku ovoga dana prikupila u Tarčinu podređena je njem. grupi „Anacker“, koja je dobila zadatak da povrati Ivan Sedlo od partizana i iste odbaci na zapad.

21. veljače:

U toku ovoga dana izvršena je smjena između glavara stožera ove divizije, t. j. glstž. p. pukovnik Štefotić Josip predao je dužnost top. p. pukovniku Bajd Mihi.

22. veljače:

Razvidanje obhodnjama izpred postava podređenih postrojbi, u cilju prikupljanja podataka o odmetnicima.

23. veljače:

Domdo satnija „Bjelemić“ povukla se je iz s. Bjelemići na crtu Rakitnica — Lukavac, pošto su četnici tal.-suborci došli u ovo selo u jačini 300 ljudi.

Jačina ove domdo satnije je 210 pušaka.

24. i 25. veljače:

Razviđanje obhodnjama izpred postava podređenih postrojbi u cilju prikupljanja podataka o odmetnicima.

26. veljače:

Zapovjedničtvo **7. i 13. pješačke pukovnije,** koje su do ovoga dana bile podređene ovome stožeru, **pod ovim danom podpale su pod zapovjedničtvo novoustrojene 4. lovačke** brigade, čiji je zapovjednik pukovnik Gaščić, a glavar stožera bojnik Rataj.

27. i 28. veljače:

Razviđanje obhodnjama izpred postava podređenih postrojbi u cilju prikupljanja podataka o odmetnicima.

3) Utrošak strieljiva:

— 7. pješačka pukovnija — nije bilo — znatnijeg utroška, — dok se

— 9. pješačka pukovnija

— puščanih 992

— strojosamokresnih 94

— 13. pješ. pukovnija — nije bilo, — znatnijeg utroška.

B) IZKUSTVO:

Opaža se, da se četnici talijanski suborci, pa čak i oni sa nama sklopljenim ugovorom, — ostaju mirni i lojalni samo za ono vrieme, za koje im je potrebna naša podpora za borbu protivu partizana, očekujući pogodan čas, kada bi se pridružili četnicima Draže Mihailovića i prekršili sklopljeni ugovor i zajedno po diktatu Londona udarili na nas.

C) NEDOSTATCI I GRIEŠKE:

Obzirom da su postrojbe 7. i 13. pješačke pukovnije podređene izravno 4. lovačkoj brigadi, a snabdievanje namirnicama vrši se od strane Njemaca, to je prehrana domobrana znatno olakšana, — a u vezi sa prijašnjim nedostatkom u namirnicama.

Zapovjednik;
pukovnik Prohaska
Prohaska

BR. 345

BOJNA RELACIJA JEDINICA DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA MART 1943 GODINE[1]

I. DIO

I. Operacije:

A. — KOD 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE:

U toku mjeseca ožujka čete i postrojbe nisu vršile podhvate već samo razviđanja i krstarenja.

5.III. Noću, oko 500 komunista[2] prebacilo se kod Omanjska sa Jelice planine u pravcu juga. Zasjede iz sastava Tuzlanske brigade otvorile su vatru, ali pošto su zasjede bile slabe, nisu se upustile u otvorenu borbu.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

7.III. III. bojna 3. pješačke pukovnije spriečava prebacivanje četnika Vučjačkog četničkog odreda na prostoru Pečnik—Dobor Kula. Četnici su odbijeni.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

10.III. Obhodnja, iz sastava Tuzlanske brigade, jačine jednog ojačanog voda, vrši razviđanje pravcem: Brgule—Bjelo Polje. Kod Bjelog Polja obhodnja dobija vatru od komunista[3], pa se zbog slabosti povlači.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

12.III. I. bojna 6. pješačke pukovnije, prilikom razviđanja na pravcu: Bijeljina—Dvorovi—Klis, nailazi na manju skupinu komunista.[4] Ova skupina komunista je razpršena.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

16.III. I. bojna 3. pješačke pukovnije (bez 3. sati) vrši razviđanje pravcem: Brčko—s. Brka—Bukvik, sa zadatkom hvatanja četnika udarnog bataljona Trebav-

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—3, k. 55. Vjerovatno je pisan 31 marta 1943 godine.

[2] Odnosi se na Majevički NOP odred i Glasinački bataljon.

[3] Na ovom terenu nalazio se Birčanski NOP odred.

[4] Vjerovatno se odnosi na dijelove Sremskog NOP odreda.

skog četničkog odreda, zbog raznih pljački. Posljedica, sastanak sa zapovjednikom četničkog odreda Vladimirom Mićićem, koji je povratio djelomično opljačkane stvari i obećao da se u buduće ovakove pljačke neće dogoditi, a da će one četnike koji su vršili pljačku uzeti na odgovornost. Istoga dana bojna se vratila, jer do borbe nije došlo.

Komunisti pokušavaju prebaciti se iz Jelice planine između Jajića i Dubnica sa 150 konja. Zasjeda iz sastava Tuzlanske brigade otvara vatru na ovaj povoz koji je razpršen, jedan dio se povratio na Jelicu a drugi dio je uspio prebaciti se na jug.[5]

Vlastiti gubitci: 1 ustaša ranjen.

Protivnički gubitci: 7 ubijeno, neutvrđeni broj ranjenih.

Plien: 17 konja sa tovarom.

18.III. I. bojna 6. pješačke pukovnije razviđa pravcem: Glogovac—s. Modran. Uhvaćeno 22 sumnjive osobe.

22.III. Od strane tri njemačka zrakoplova zabunom bombardiran Kladanj, u mjesto Šekovića. Tom prilikom građanstvo je pretrpjelo: 26 poginulih i 28 ranjenih osoba. Porušeno 15, izgorjelo 8 i oko 30 kuća oštećeno.[6]

24.III. Jedna sat I. bojna 6. pješačke pukovnije upućena u Balatun radi krstarenja i razviđanja. Uhvaćeno 6 sumnjivih osoba.

1 km zapadno od Makovci nailazi skupina, nepoznate jačine,[7] na koju je iz Capardi otvorena topnička vatra.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

25.III. Jedna sat II. bojne Tuzlanske brigade sudjeluje u podhvatu protiv komunista u suradnji sa četnicima-suborcima oko Zlosela. Komunisti su razpršeni.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 2 mrtva i 3 ranjena.

Protivnički gubitci: 9 ubijenih.

27.III. Upućena I. bojna 3. pješačke pukovnije u nasilno razviđanje pravcem: Brčko—Čelić.

28.III. I. bojna 3. pješačke pukovnije produžuje razviđanje od Čelića ka t. 409—t. 483—t. 460—Vakuf. Oko

---

[5] Birčanski NOP odred tih dana se vratio sa Majevice, odakle je dopratio komoru sa hranom.

[6] Vidi dok. br. 341.

[7] Odnosi se vjerovatno na Birčanski NOP odred.

0745 sati primjećeni su slabiji dielovi komunista na sjevernoj ivici s. Vakuf oko 40—50 komunista. Strojnice zapovjedaju položaj Brijesnica, a 1. i 3. sat sa 2 strojnice napadaju u pravcu Vakufa. 1. sat otvara vatru na s. Vakuf i protjeruje slabije dielove komunista, a 3. sat izbija na SI rub s. Vakufa gdje nailazi na jak odpor i strojničku vatru. U isto vrieme bojna dobija vatru iz pravca s. Pipera i Brusnice u bok i leđa. Oko 1030 sati, da bi se izbjeglo obkoljavanje, bojna se povlači pod vatrom na t. 483—Jašterik gdje zauzima postav za obranu.[8] Oko 1500 sati bojna dobija zapovjed za povlačenje ka Čeliću, kuda je stigla u 1620 sati gdje je i prenočila.

Vlastiti gubitci: 3 poginula i 3 ranjena domobrana. Osim toga, zarobljen je povoz ove bojne sastava: 1 narednik i 22 domobrana, 23 pušaka sa priborom, 1 samokres, 1 strojosamokres, 24 odore, 2 kotura, 2 brzoglasa i 15 brdskih kuhinja. Od zarobljenog ljudstva vratilo se nakon razoružanja 19 ljudi.

Protivnički gubitci: 15 ubijenih i neutvrđeni broj ranjenih.

Poduzeto krstarenje sa jednom sati II. bojne i sa jednom sati III. bojne Tuzlanske brigade u suradnji sa četnicima vojvode Kerovića.[9] Krstarenje je vršeno pravcem: jedna sat Lopare—Lozovina, a druga sat Površnica—Madrašnica—Međednik—Žabari—Lopare. A četnici pravcem: Lopare—Mačkovac. Prilikom ovog razviđanja naišlo se na komuniste kod Mačkovca, jačine oko 200, sa kojima je došlo i do sukoba te nakon kraće borbe komunisti su se povukli ka Naviocima.[10]

Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci: 3 ubijena i 2 ranjena.

B. — KOD 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE:

U toku mjeseca ožujka čete i postrojbe učestvuju u manjim podhvatima i vrše razviđanja i krstarenja.

1.III. Skupina od oko 300 četnika-odmetnika napala s. Božinci koje su branili milicioneri. Odmetnici su upali u selo, ubili 4 seljaka, opljačkali nekoliko kuća i otjerali stoku, a po tom su se povukli pod borbom.

---

[8] Borbu je vodio Sremski NOP odred.

[9] Radivoje Kerović, komandant majevičkih četnika. Ubijen 1947 god. od organa narodne vlasti kao odmetnik.

[10] Vidi primjedbu br. 8.

Oko 2200 sata skupina, nepoznate jačine četnika-odmetnika, napada s. Stanici i s. Brezik, koje su branili milicioneri, te ih dielom opljačkali, a potom se povukli.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

5.III. Skupina od oko 500 četnika-odmetnika napada s. Vrela. Nakon što su se milicioneri pod borbom povukli ka s. Žeravac odmetnici su opljačkali selo.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

7.III. Ovoga dana započinje podhvat na Vučjaku. Cilj podhvata je čišćenje Vučjak planine, sa koje su se odmetnici spuštali i pljačkali okolna sela. Podhvat je spojen sa čišćenjem na prostoru: Podnovlje—Plehan—željeznička pruga Doboj—Derventa—r. Bosna, sa izbijanjem naših trupa na r. Bosnu, tako da su po završenom podhvatu naši osiguravajući dielovi ostavljeni na lievoj obali r. Bosne. Dostignuta je po planu predviđena crta: Karaula (292) — (12 I Dervente) — Glogovica—Oštričak—Gradina (259) — Božića Vis (256) — Duboko—Mitrića Brdo.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

8.III. Podhvat „Vučjak" produžava se po planu. Dostignuta je crta: Podnovlje—t. 246—Bjelave (294)—greben Vučjaka. Usljed jakog odpora odmetnika ovoga dana nije moglo biti zauzeto Savićevo Brdo (283). Skupina „B" krenula je hodom u Brod, jer nije uspjelo dostaviti zapovied da ustaška sat. ostaje u podhvatu.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 2 domobrana poginula, i 3 domobrana ranjena.

Protivnički gubitci nepoznati.

Na području Teslića jedan vod domdo bojne Teslić podpomognut oklopnim vlakom, 1 bacačem i 1 gorskim topom, vodio borbu sa komunističkom zasjedom[11] (oko 40) kod Podkondžila.

Vlastiti gubitci: 1 milicioner poginuo.

Protivnički gubitci: 6 ubijenih i navodno 50 ranjenih.

9.III. Podhvat „Vučjak" u nastupanju po planu (II. novačka bojna, lieva kolona skupine „A") od odmetnika

[11] Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Prve krajiške NOU brigade.

je razbijena kod s. Žiljak, te se je povukla u neredu. Zbog ovoga se je desna kolona ove skupine (II. jurišna bojna) morala zaustaviti, te pomoći u prikupljanju II. novačke bojne.

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 4 ranjena domobrana.

Protivnički gubitci nepoznati.

10.III. Produžuje se podhvat „Vučjak". Podhvat je završen i sve su jedinice izbile na r. Bosnu.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci: 7 ubijenih i 4 ranjena odmetnika.

12.III. Započeo je podhvat na prostoriji: Podnovlje—Plehan—želj. pruga—r. Bosna, radi čišćenja područja. Podhvat je završen bez jačeg odpora odmetnika te su jedinice izbile na r. Bosnu od Podnovlja do Ševarlija.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

14.III. Oko 0230 sata skupina od oko 1000 komunista[12], dobro naoružanih, napada Tešanj iz tri pravca od Kajnići preko Rogobare, od Mekiša i od Čifluka. Posada Tešanj pružila je jak odpor i komunisti su se povukli iz okoline Tešnja ka Raduši. Radi pomaganja i razbijanja komunista oko Tešnja poduzet je podhvat. Iz Teslića je upućena kombinirana bojna I./8. pješačke pukovnije u dvie skupine: prva jačine I. bojna 8. pješačke pukovnije ojačana jednim vodom 738. G. R. odjeljenjem strojnica, 2 bacača i 1 gorskim topom smjerom: Teslić — Klupe — Džemilići — Tešanj; druga, jačine ojačanog domdo voda pravcem: Teslić—s. Putešić—Mešćema—Tešanj. Iz Jelaha i Makljenovca upućen je po jedan ojačan vod domdo bojne Teslić. Do sukoba se nije došlo, jer su se komunisti prije vratili — povukli se.

Vlastiti gubitci: 1 oružnik poginuo i 5 milicionera ranjeno.

Protivnički gubitci: vjerovatno oko 20, koji poginulih, koji ranjenih.

16.III. Radi povraćaja Novog Šehera,[13] poduzet je podhvat:

— iz Teslića jednom ojačanom sati pravcem: Crna Rieka—Dubrave—Lugovi—Novi Šeher, te jednim

---

[12] Odnosi se na jedinice Prve krajiške NOU brigade.

[13] Vidi dok. br. 339.

ojačanim vodom domdo bojne Teslić pravcem: Kusar—Zmajevac (681) — Brezove Dane—Novi Šeher.

— iz Tešnja ojačanim vodom domdo bojne Teslić pravcem: Crni Vrh—Novi Šeher.

— iz Maglaja ojačanim vodom domdo bojne Teslić pravcem: Maglaj—Glavičari (236)—Novi Šeher.

— iz Zavidovića i Žepča jednom sati ka Novom Šeheru.

Kako su se komunisti već ranije povukli, to je do sukoba došlo samo kod Dubrave sa jačom skupinom komunista.

Vlastiti gubitci: 2 dočastnika i 2 domobrana ranjeno.

Protivnički gubitci: 1 ubijen i 3 ranjena.

18.III. Radi uništenja komunista kod s. Slatine i Rajševa upućena je iz Teslića ojačana IV. bojna 8. pješačke pukovnije. Pošto su se komunisti već ranije povukli na crtu: Ravne Jelike—Bariće to je došlo samo do puškaranja, a komunisti su tučeni topovima i bacačima. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

19.III. Noću, skupina odmetnika pljačkaša „Zelenog kadra" (oko 100) napala s. Kopice (14 JJ Teslić) i opljačkala ga. Posada od 6 milicionera domdo bojne Teslić nakon kraćeg odpora razbijena.

Vlastiti gubitci: 1 milicioner poginuo. Izgubljene 2 puške.

Protivnički gubitci nepoznati.

24.III. Ovoga dana poduzet podhvat jednom jačom bojnom iz Teslića protiv četnika-pljačkaša u Banji Vručici. Podhvat nije uspio, jer su se četnici prije podhvata povukli iz mjesta te do sukoba nije došlo.

II. IZKUSTVA:

Većih podhvata osim na području Slavonskog zdruga u toku mjeseca ožujka nije bilo. Za ovo vrieme vršena su krstarenja protiv manjih komunističkih skupina, ali su redovno ova krstarenja bila bez pravog uspjeha, jer su se komunisti pravodobno povukli. Osim toga naše snage u ovim krstarenjima vrlo slabe i neznatne a da bi mogle zahvatiti svu onu prostoriju na kojoj se prema podatcima nalaze komunisti. Radi toga način dosadašnjeg vođenja podhvata u zaokružavanju odnosno koncentričnim napredovanjem pokazuje se svagdje nesvrsishodnim. Pojedine bojne koje pri takvom načinu rada dobijaju redovito

velike fronte bivaju izložene počestom uništenju. Protivnik u namjeri probijanja kroz obruč prolazi prikupljenim snagama, jednim pravcem i pri tom uspjeva, jer na izloženom pravcu nailazi na jednu našu razuđenu bojnu. Ta bojna međutim ne može se odupreti jakom pritisku, a podržke od susjeda ili pričuve ne može dobiti u odlučnom trenutku.

Povodom toga dolazi se do zaključka da je svrsishodnije podhvate protiv pobunjenika voditi prikupljenim snagama, bez zaokružavanja. Potrebne snage za takav rad su 4—6 bojni sa topničtvom.

Poredak u obliku kare.

Zapovjedničtvo skupine kreće se u sredini.

Pri nailazku jedne bojne na neprijatelja ista prihvaća borbu dok se ostale razvijaju u visini nje nadkriljavajući neprijatelja. Pozadine bojne prikupljaju se kod zapovjedničtva skupine kao pričuva.

Obskrba čete je kod ovoga vrlo jednostavna, jer su iste uvjek prikupljene.

III. NEDOSTATCI I POGRJEŠKE:

a) Sa bojnama bez krugovalne postaje ne postoji mogućnost održavanja veze, te zapovjedni skup nema mogućnosti zapovjedanja ni primanja izvještaja od podređenih postrojbi. Krugovalne postaje od 30 Watti nepogodne su za teren zbog nemogućnosti prenošenja. Puno su zgodnije male postaje „Gođevac".

b) Utjecaj starješina na podređene veoma je slab. Zapovjedanje je više zamolbeno nego zapovjedno, a izvršenje lieno bez volje, sa izvjesnom apatijom prema svemu. Zapaža se bojazan i zazor kod častnika od njihovih podređenih.

c) Kvalitet četa i borbeni duh slab. Nema volje, poleta niti sviesti za borbu protiv obćenitog neprijatelja države i cielog čovječanstva. Misao svakog pojedinca je sačuvati svoj život i zato se na prvi pucanj protivnika bježi, baca oružje, predaje se i nestaju čitave bojne.

d) Oprema slaba. Do 80% sa poderanim cipelama. Odjeća u velikim postotcima poderana. Rublje poderano i zamazano. Cipele na bosim nogama bez obojaka ili čarapa. Šatorskih listova nema te je momčad izložena kiši i nevremenu.

e) Neprekidni pokreti četa i postavljeni ciljevi nesrazmjerni prema fizičkoj izdržljivosti, te su čete premorene a time borbeni duh, vriednost i sposobnost znatno smanjeni.

f) Zdravstveno stanje nije zadovoljavajuće. U većini slučajeva momčad puna ušiju, a rublje se ne presvlači više od mjesec dana, jer drugog para momčad uobće nema.

g) Nedostaje predviđeno automatsko naoružanje.

h) Nedostaje broj častnika po postrojbama.

i) Zrakoplovstvo i kada surađuje sa našim četama leti u većini slučajeva previše visoko i ne pogađa postavljene ciljeve i zbog toga dolazi do tučenja vlastitih četa.

ZAPOVJEDNIK
General Iser
Iser

BR. 346

OPŠTA BOJNA RELACIJA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA MJESEC MART 1943 GODINE[1]

OBĆA BOJNA RELACIJA

o poduhvatima četa na području III. domobranskog zbora u mjesecu ožujku 1943. godine.

A) PODHVATI

Područje grada Sarajeva (Zapovjedničtvo mjesta)

U toku mjeseca ožujka postrojbe u sastavu zapovjedničtva mjesta Sarajevo niesu vodile niti učestvovale u nikakovim podhvatima, a niti je bilo važnih događaja od operativnog značaja.

I. Zona (9. p. p.)

U toku mjeseca ožujka vršeni su manji podhvati u svrhu razvidanja i čišćenja terena oko Han Pijeska, Han Krama, te na području s.z. i j.i. od Sokolca. Osim toga vršena su stalna razviđanja na cijelom području. I Zone u svrhu prikupljanja podataka o neprijatelju.

Važniji događaji bili su sliedeći:

1.-4. ožujka vođene su borbe između četnika i partizana u području Šekovići.[2] Četnici su imali dosta gubitaka i uslied nestašice streljiva bili su prinuždeni da napuste borbu i povuku se prema jugu.

7. ožujka jedna partizanska skupina iz Šekovića prebacila se u Kozlovača (10 km. s. i. od Han Pijeska), a jedna u Riječicu[3] (13 km. s. z. od Han Pijeska). Ove skupine progonile su čet-

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—3, k. 57. Relacija je, vjerovatno, poslana 31 marta 1943 godine.

[2] Borbe su vođene sa jedinicama Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 140.

[3] Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu i jedan bataljon Majevičkog NOP odreda. Vidi dok. br. 140.

nike sa područja Šekovića i imale namjeru da napadnu Han Pijesak. ali uslied poduzetih protumjera sa naše strane, do toga nije došlo.

8. ožujka na području i. od Han Pijeska ustaške postrojbe zarobile su zapovjednika četničke vlaseničke brigade Čelonju Miloša, 1 zapovjednika bataljona i još 3 četnika sa oružjem.

9. ožujka partizani napali naše posade u Žljebovima i Han Kramu.[4] Žestoka borba trajala je oko 4 sata, nakon čega se neprijatelj povukao u istočnom pravcu. Obostrani gubitci bili su dosta osjetni. Partizani su zapalili pilanu i 2 stanbene zgrade u Han Kramu, a u Žljebovima most i prekinuli brzoglasnu vezu između ova dva mjesta.

13.—18. ožujka skupina od 1200 partizana sa sjevera došla je na sredokraću između Sokolca i Rogatice.[5] Partizani na ovome odsjeku prekinuli brzoglasnu vezu prerezavši 66 brzoglasnih stupova. U nekoliko sukoba sa našim snagama 4 partizana poginula i 11 ranjeno. Partizani potisnuti u sj. smjeru prema Devetak Pl.

19. ožujak partizani napali Zaklopaču, Miliće i Novu Kasabu.[6] Brzoglasnu vezu između Vlasenice i napadnutih mjesta prekinuli. Posade Zaklopače i Milića pred nadmoćnim neprijateljem povukle su u Novu Kasabu. Miliće i Zaklopaču su spalili i civilnom pučanstvu nanieli veliku štetu.

20. ožujak partizani nakon spaljivanja Zaklopače i Milića povukli su se prema r. Dubnici (14 km. s. i. od Vlasenice) i spalili 1 most, a osim toga prerezali mnogo brzoglasnih stubova i na taj način prekinuli brzoglasnu vezu sa Zvornikom.[7]

31. ožujka partizani napali Knežinu i nakon kratke borbe istu zauzeli.[8] U Knežini spalili oružničku postaju i zgrade ustaškog tabora.

II. zona (Zapovjedničtvo 5. divizije)

(II./9. p. p., I. sklop Zagreb. konjan. pukovnije i 15. p. p.)

U toku mjeseca ožujka postrojbe podređene diviziji niesu vodile nikakove veće podhvate od operativnog značaja, nego su vršile razviđanja u svrhu prikupljanja podataka o neprijatelju.

---

[4] Isto

[5] Isto

[6] Napad je izvršila Šesta istočnobosanska NOU brigada i jedan bataljon Majevičkog NOP odreda. Vidi dok. br. 140 i 339.

[7] Isto

[8] Knežinu je oslobodila grupa Majevičkih udarnih bataljona.

Važniji događaji bili su sliedeći:

12. ožujka četnici napali vlak kod ugibališta želj. postaje Janjići. Posredovanjem našeg oklopnog vlaka četnici bez gubitaka raztjerani.

16. ožujka partizani zauzeli selo Novi Šeher. Manje puškaranje u okolici Žepča i Zavidovića. Naše snage povratile Novi Šeher iz koga je odstupilo 500 partizana.[9]

26. ožujka iz Hercegovine došlo u okolinu Zenice 15 četnika Mihailovića Draže, među njima 2 pukovnika i 2 podpukovnika. U Okruglicu (10 km. j. i. od Vareša) stiglo 15 četničkih častnika radi novačenja i ustrojavanja četničkih odreda u ovome kraju.

29. ožujka jedna skupina četnika pljačkaša po selima u j. i. prostoru od Trnova. U j. z. prostoru od Trnova jedna naša obhodnja ubila 2 partizana i jednu partizanku.

31. ožujka 3 milicionera oslobodili su iz partizanskog zarobljeničtva 1 Talijanskog častnika, 2 dočastnika i 3 vojnika, koji su upućeni u bolnicu u Sarajevo.

Zapovjedničtvo 4. lovačke brigade

(7. i 13. p. p., IX. i XI. topnički sklop, 3 sat III. obkoparske bojne)

7. pješ. pukovnija

1. ožujka postrojbe 7. p. p. prikupile su se u Konjicu. 1. i 3. partizanska divizija povukle su se na visove zap. od crte Bradina—Konjic i u prostor sj. od sela Lisičići (7 km. s. z. od Konjica).

2. ožujka naše nadiranje od Konjica u smjeru prema Rami, naišlo je u klancu Pokojište (5.5 km. s. z. od Konjica) na jače neprijateljske snage,[10] koje su sa obje strane doline zaposjele visove. Naši gubitci: 1 Niemac mrtav i 5 ranjenih, 1 ustaša mrtav i 2 ranjena.

3. ožujka postrojbe 7. p. p. zajedno za njem. snagama[11] u nadiranju u s. z. smjeru od Konjica, dostigle su crtu: Barmiš—Kralupi—Mravinjac (6 km. s.z. od Konjica) bez gubitaka.

4. ožujak naše napredovanje prema dolini Neretvice otežano je jakim neprijateljskim odporom[12] i težko prolaznim

[9] Odnosi se na jedinice Prve krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 64 i 339.

[10] Na ovom sektoru nalazila se Peta crnogorska i Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije.

[11] Odnosi se na jedinice 718 pješ. divizije.

[12] Vidi prim. br. 10.

zemljištem. Neprijatelj se pod borbom povlači u s.z. smjeru izpred naših četa. 1 Niemac mrtav, 2 ranjena, i 1 domobran mrtav i 3 ranjena i 1 ustaša ranjen.

5. ožujka naše i njemačke čete dostigle crtu: selo Višnjevica — Sultići — Trusina — rieka Neretvica do njenog utoka u rijeku Neretvu. U borbi 4 domobrana ranjena.

6. ožujka naše i njemačke čete zaposjele su crtu: Podhum —dolina Neretvice—Ostrožac (14 km. s.z. od Konjica). 1 domobran mrtav i 2 ranjena.

7.—8. ožujka na dostignutoj crti napadačka djelatnost neprijatelja pojačana.[13] 3 Niemca mrtva i 7 ranjenih, 3 domobrana mrtva i 9 ranjenih, a neprijatelj 11 mrtvih.

9. ožujka uslied pritiska jakih neprijateljskih snaga[14] naše i njemačke čete ispraznile su prostor sj. od ceste Konjic—Ostrožac i povukle se prema Ivan Sedlu. 5 Niemaca mrtvih i 17 ranjenih, 1 domobran mrtav i 2 ranjena, a kod neprijatelja 30 mrtvih.

12. ožujka naše i njemačke čete odpočele su ponovno podhvat u zap. smjeru od Konjica.

13.—18. ožujka podhvatom naših i njemačkih četa ponovno je zauzet napušteni prostor, neprijatelj je razbijen i potisnut u z. i juž. smjeru iz prostora s. od ceste Konjic—Rama. Naše i njemačke snage uhvatile su vezu sa 717 njem. divizijom u prostoru 8 km. s. od Ostrožca kod sela Podhum.

18. ožujka odpočelo je postepeno izvlačenje 7. p.p. iz ovoga prostora i prikupljanje na novom području Travnik—Turbe, koje prikupljanje je završeno 25. ožujka.

13. p.p. nije učestvovala u nikakovim podhvatima u mjesecu ožujku, nego je osiguravala svoje postave.

IX. topnički sklop učestvovao je u borbama kod Konjica i Ostrožca, Rame i Prozora i G. Vakufa.

XI. topnički sklop nije učestvovao u podhvatima, a 3. sat III. obkoparske bojne vršio je opravku ceste G. Vakuf—Prozor—Rama.

III. zona (V. djel. staj. zdrug)

Od zapovjedničtva V. zdruga nije dobivena bojna relacija za mjesec ožujak, ali je poznato da su dielovi ovoga zdruga na području III. zone u prostoru Kupresa—Bugojna—G. Vakufa —Prozora i rieke Rame u zajednici sa četama 717. njem. pj.

[13] Na ove položaje, pored jedinica Pete crnogorske i Desete hercegovačke NOU brigade, stigle su i jedinice Prve dalmatinske brigade i dijelovi Druge proleterske divizije.

[14] Borba je vođena sa jedinicama Druge proleterske i Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 42, 43 i 57.

div. III. gorskog zdruga vodile žestoke borbe sa partizanskom glavninom, koja se preko ovoga prostora povlačila u j. i. smjeru prema Nevesinju i Kalinoviku. Zajedničkim postrojbama uspjelo je u toku mjeseca ožujka osloboditi sva spomenuta mjesta i neprijatelja protjerati u spomenutom smjeru. Za vrieme ogorčenih borbi na označenom prostoru palo je oko 300 partizana mrtvih i više stotina ranjenih, a i na našoj strani bili su vrlo osjetljivi gubitci: oko 150 Niemaca mrtvih, preko 200 ranjenih i 50 nestalih, a kod ustaša oko 30 mrtvih i 87 ranjenih.

B) IZKUSTVA

Prilikom vođenih borbi u mjesecu ožujku došlo se do istih izkustava, koja su navedena u bojnoj relaciji za mjesec veljaču, a osim toga uočeno je, da partizani imaju vrlo razvijenu dojavnu službu i da su prilikom napadaja na Konjic upotrebili njemačke znakove za obilježavanje postrojbi na zemlji tako, da su zrakoplovi bacali hranu i streljivo baš u njihove ruke, misleći da su u pitanju naše i njemačke čete.

C) NEDOSTATCI I POGRIEŠKE

Nedostatci su isti kao što je navedeno u bojnoj relaciji za mjesec veljaču.

Stalno se djeluje na zapovjedno osoblje, da nedostatke i pogrieške što je moguće više svedu na najmanju mjeru.

Zapovjednik general
Lukić
Lukić

(M.P.)

BR. 347

OPŠTA BOJNA RELACIJA TREĆE PJEŠAČKE DIVIZIJE ZA MJESEC MART 1943 GODINE[1]

Opća bojna relacija

I. DIO

2.) PODRUČJE 6. PJEŠAČKE PUKOVNIJE

U toku mjeseca ožujka 1943. godine jedinice 3. p.p. vršile su samo razviđanja-krstarenja, sa zadatkom hvatanja odnosno uništavanja komunista — nepočudnih četnika i odmetnika, a sve prema trenutačnoj potrebi i nastaloj situaciji.

— 7. III. 43. po zapovjedi II. D. Z. III. bojna 3. p. p. sprečava prebacivanje četnika Vučjačkog četničkog odreda na prostoru Pečnik—Dobor Kula (2 i 4 SZ Modriča). Četnici odbijeni. Gubitaka nije bilo. Pliena nije bilo.

— 10.III.43. II. bojna 3. p.p. vršila je razviđanje pravcem: Brčko—Gajići—Biljevina—s. Ulice—s. Vukšić[2] s. G. Žabari (15 SZ Brčkog). Bojna se istog dana vratila. Na odmetnike nije naišla.

— 12.III.43. II. bojna 3. p.p. upučena je desnom obalom r. Save u pravcu: Brezovog Polja (13 I Brčkog) sa zadatkom da spriječi prelaz komunista[3] preko r. Save. Bojna se 15.III.43. vratila, a da komunisti nisu pokušali prebacivanje.

— 15.III.43. 3. satnija I. bojne 3. p.p. sa dielovima II. obkoparske bojne iz Brčkog vrši pregled obranbenog nasipa r. Save ka Brezovom Polju, da nisu negdje postavljena minska polja radi rušenja. Pregledom ništa sumnjivo nije primjećeno.

— 16.III. 43. I. bojna 3. p. p. bez 3. sati vrši razviđanje pravcem: Brčko—s. Brka—Bukvik (8 JZ Brčkog) sa zadatkom hvatanja četnika udarnog bataljona Trebavskog četničkog odreda zbog razni pljački. Ovom zgodom došlo je do sastanka sa zapovjednikom ovog odreda Vladimir Mićićem koji je na zahtjev zapovjednika bojne povratio djelomično opljačkane stvari i obečao da se u buduće ovakove pljačke neće događati, a da će one četnike, koji su pljačku vršili uzeti na odgovornost. Istog dana bojna se vratila, do borbe nije došlo.

---

[1] Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg br. 3/1—9, k. 55. Ova relacija je pisana, vjerovatno, 31 marta 1943 godine.

[2] Gornji Vukšić

[3] Odnosi se na grupe novih boraca iz Srema koji su prelazili Savu radi popune Sremskog NOP odreda i ostalih bosanskih jedinica.

— 20.III.43. 1. sat I/3 bojne izvršila je razviđanje pravcem: Brčko—Dizdaruša—Vranovača—t. 123—D. Bodorište — G. Bodorište—Han Trešnjica—Krpići—Rastiči—Begluk — Grčica — Brčko, sa zadatkom uništenja komunističke skupine u s. Bodorište (9 J Brčkog). Na odmetnike se nije naišlo. Sat se istog dana vratila u Brčko.

— 22.III.43. I/3 bojna bez 3. sati vrši razviđanje pravcem: Brčko—Grčica—Gredica—Lujići—Brezovo Polje (11 I Brčkog). Bojna se istog dana vratila, na odmetnike nije naišla.

— 24.III.43. I. bojna bez 1. i 3. sati sa 13. sati izvršila je razviđanje pravcem: Brčko—Dizdaruša—Miladiće[4]—Bodorište —Boće (9 J Brčkog). Bojna se istog dana vratila. Na odmetnike nije se naišlo. .

— 25.III.43. po zapovjedi 3. p. divizije Op. br. 497/taj. od 26.III.43. upućena je I. bojna u nasilno razviđanje pravcem: Brčko—Čelić, gdje je bojna stigla u 1600 sati, bez odpora i tu se zadržala na prenočištu.

— 28.III.43. po brzoglasnoj šifriranoj zapovjedi 3. p. divizije Op. br. 500/1-tajno od 27.III. 43. I bojna upućena je u nasilno razviđanje pravcem: Čelić — t. 409 — t. 483 — t. 460— Vakuf.

u 0745 primječeni su slabiji djelovi komunista na sjevernoj ivici s. Vakufa u jakosti 4 do 5 grupa oko 5 do 10 komunista.[5]

u 0800 2. sat sa 3 strojnice zaposjeda položaje Brijesnicu.

u 0815 1. i 3. sat sa 2 strojnice u bojnom razporedu napada u pravcu Vakufa.

u 0900 1. sat otvara vatru na s. Vakuf i protjeruje slabije dielove komunista, a 3. sat izbija na sjeveroistočni rub s. Vakufa gdje nailazi na vrlo jak odpor i strojničku vatru. Istodobno iz pravca Pipera i Brusnice bojna dobiva vatru iz pušaka i strojnica u bok i leđa od skupine komunista jačine oko 200 ljudi.[6]

u 1030 radi obkoljavanja i dobivene vatre u bok i leđa bojna se pod vatrom povlači na t. 483 — Jašterik, gdje zauzima postav za obranu.

u 1500 bojna po zapovjedi 3. p. p. povlači se ka Čeliću gdje stiže u 1620 i tu ostaje na prenočištu.

Gubitci naši 3 domobrana poginula i 3 ranjena. Gubitci komunista 15 poginulih i neutvrđen broj ranjenih. Zarobljen povoz ove bojne koji se sastojao od 1 narednika i 22 domobrana, koji su razoružani i njih 19 vratilo se u zapovjedničtvo. Pored

---

[4] Vjerovatno Mujići.
[5] Vjerovatno se odnosi na izviđačke organe Sremskog NOP odreda.
[6] Odnosi se na Sremski NOP odred.

toga palo 23 pušaka sa priborom, 1 samokres, 1 strojosamokres, 24 odore, 2 kotura, 2 brzoglasa, 15 brdskih kuhinja.

Do zarobljavanja ovoga povoza došlo je što je bio iznenađen od strane komunista sada još nepoznate jačine.

— 31.III.43. bojna se vratila u Brčko pravcem: Čelić—Koritaši—Stanovi—Brčko gdje je stigla istog dana u 1500 sati. Na odmetnike nije naišla.

2.) PODRUČJE 6. PJEŠAČKE PUKOVNIJE

U toku mjeseca ožujka 1943. godine jedinice 6. p.p. vršile su razviđanje i to:

— 3.III. 1943. upućena je 1 sat 6. p.p. radi osiguranja radilišta kod Jabanuše (6 JZ Bieljina) gdje su komunisti prethodne noći razorili prugu i brzoglasnu vezu u dužini od 250 metara.[7]

— 9. III. 43. I/6 bojna u 0500 krenula u razviđanje pravcem Bieljina—Dvorovi—Dazdarevo—Brodac—Trnjaci (10 SI Bieljine) na odmetnike nije se naišlo.

— 12.III.43. I. bojna 6. p.p. prilikom razviđanja pravcem: Bieljina—Dvorovi—Klis (6 SI i 10 s. Bijeljine), bojna je naišla na manju skupinu komunista, na koje je otvorena vatra i razpršena. Gubitaka nije bilo.

— 14.III.43. I. bojna vršila je razviđanje pravcem: Ljeljenče—Gor—Čađavica—Zagona (10 JZ Bieljina), ali na odmetnike nije naišla.

— 16.III. 43. I. i II. bojna sa 13., 14. i 15. sati vršila je razviđanje u pravcu D. Crnjelova (12 SZ Bieljine), ali na komuniste se nije naišlo.

— 18.III.43. I. bojna razviđala je pravcem: Glogovac—s. Modran (16 JZ Bieljine). Uhvačena su 22 taoca i predana kotarskoj oblasti u Bieljini.

— 22.III.43. I. bojna upućena je u razviđanje pravcem: Ružin han—Brodac, ali na komuniste nije se naišlo.

— 24.III.43. jedna sat I. bojne upućena je u Balatun (14 SI Bieljine) gdje je uhičeno 6 sumnjivih osoba i predano kotarskoj oblasti u Bieljini.

— 25.III.43. I bojna u 0330 krenula je za Ugljevik kao pojačanje tamošnjoj posadi radi ugroženosti Ugljevika.

— 26.III.43. I. bojna razviđala je pravcem: Ugljevik—Prokoš—Bogutovo Selo—Mezgraja—Falčići—Ugljevik. Na komuniste nije se naišlo.

— 27.III.43. I. bojna razviđala je pravcem: Obriješ—Zabrđe—Ugljevik. Na komuniste nije se naišlo.

---

[7] Akciju su izvele jedinice Sremskog NOP odreda.

— 30.III.43. u 0700 I bojna razviđala je pravcem: Ugljevik—Janjari—Tur. Trnova—Suho Polje, ali na komuniste nije se naišlo.

— 31.III.43. I. bojna krenula je preko Pučila i Glogovca ka Bieljini, ali na komuniste nije naišla.

IZKUSTVA

Većih podhvata nije bilo iz kojih bi se moglo crpsti nova izkustva i pouke.

Krstarenja, koja su vršena protiv manjih komunističkih skupina — jer se veće skupine nisu ni pojavljivale — pljačkaša i četnika odmetnika, ostala su redovno bez pravog uspjeha, jer su se ove skupine pravodobno povukle ispred naših oružanih snaga.

Ovo je dolazilo otuda, što su oni uvjek uspjeli otkriti našu namjeru, povući se u nepoznatom pravcu ili sakriti, tako da ih naše jedinice ne bi našle tamo gdje se predmjevalo da se nalaze ili prema podatcima sa kojima se raspolagalo.

Osim toga naše snage u ovim krstarenjima su vrlo slabe i neznatne a da bi mogle zahvatiti svu onu prostoriju na kojoj se prema podatcima nalaze komunisti. Da bi se jedna ovakova skupina uništila, mora se prostorija obuhvatiti sa sviju strana i time onemogučiti izvlačenje komunista sa ove prostorije, t.j. mora se nastupati koncentrično. Međutim radi se suprotno t. j. kretanje se usmjeri samo jednim pravcem ka jednoj točci, tako da tu nema niti obkoljavanja, niti presjecanja odstupnice. Ovim načinom bezciljno se zamara momčad, koja time gubi moral i borbeni duh, a tvorivo izloženo kvaru i uništavanju.

Isto tako ne bi trebalo krstarenja prekidati prie nego što se uništi protivnik. Do sada se svako krstarenje završava u toku dana bez obzira da li je došlo do sukoba sa neprijateljem ili ne

Iz toga izlazi da jedinice ne bi trebale biti vezane i ovisne o svojim posadnim mjestima — uporištima, već pokretne udarne skupine koje bi se kretale po više dana izbivajući iz svog posadnog mjesta.

NEDOSTATCI I GRIEŠKE

Osim onoga što je iznieto u prethodnom stavu „Izkustva“ novi nedostatci nisu zapaženi.

ZAKLJUČAK

Obzirom na vladajuće prilike koje su stvorene sve življim djelovanjem pojedinih komunističkih skupina i pljačkaških bandi, bilo bi potrebno u što skorije vrieme poduzeti jedan veći

podhvat radi uništenja ovih skupina i bandi. Ugroženost od ovih komunističkih skupina i bandi naročito se osjeća sjeveroistočno od crte Brezovo Polje—Ugljevik—Branjevo. Zapaženo je da ove skupine svakim danom postaju sve brojnije i sve jače.

Isto tako i držanje četnika postaje svakim danom sve nejasnije i može se očekivati da će zauzeti možda u najskorije vrieme i neprijateljski stav prema nama.

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
RADL
Radl

REGISTAR

A

Agići (s.) — 42;
Albin Franc — 240;
Aleksić (domobranski oficir) — 264;
Aleksin Han — 427;
Amato (italij. general) — 410;
Ambrosio Vittorio — 359, 550;
Amico (italij. general) — 518;
Andrić Vojin — 145;
Andrijevce (s.) — 690;
Arambašići (s.) — 561;
Aranđelovac — 431;
Arbanas Dragutin — 690;
Arrigoni Gaetano — 547;
Arsenić Borko — 136;
Arsić (pol. kom.) — 44;
Aržano — 424;
Atlagić Milan — 17, 153, 314;
Avtovac — 222;

B

Baba (k. 810) — 57, 403;
Babić Jusuf — 16;
Babić Ljubo — 93, 94;
Babić Radomir — 201;
Babići — 344;
Babina — 480;
Babja Glava — 286;
Babović Rešid — 640;
Baćović Petar — 329, 347, 381, 600, 663;
Badnja — 461;
Bahtijevica (kod G. Zimlja) — 154, 172, 488;
Bahtiovica (k. 1162) — 425;
Bajagić (s.) — 704;
Bajalica (Dmitar) Dimitrije — Baja — 128;
Bajić Vlado — 182;
Bakić Mitar — 35, 121, 143, 146, 161, 174, 197, 211, 242;
Balaban Savo — 132;
Baljvine — 59;
Banić Bogdan — 132;
Banović Stevo — 183;
Banja Luka — 389;
Baraći (s.) — 148;
Bare (s.) — 130;
Bastasi (s.) — 692;
Baš Bunar — 632, 634;
Bataljon prvi Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterske divizije — 64, 77;
Bataljon četvrti Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterske divizije — 196;
Bataljon glasinački — 722;
Bataljon treći Istočnobosanske NOU brigade — 259;
Bataljon prvi Prve krajiške NOU brigade — 135;
Bataljon treći Prve krajiške NOU brigade — 60, 138;
Bataljon četvrti Prve krajiške NOU brigade — 59;
Bataljon drugi Druge krajiške NOU brigade — 131, 133, 439, 452, 462;
Bataljon treći Druge krajiške NOU brigade — 462;
Bataljon prvi Treće krajiške NOU brigade — 16, 152, 312, 314;
Bataljon drugi Treće krajiške NOU brigade — 315;
Bataljon treći Treće krajiške NOU brigade — 182, 316, 485;
Bataljon četvrti Treće krajiške NOU brigade — 129, 317;
Bataljon drugi Četvrte krajiške NOU brigade — 149;
Bataljon prvi Pete krajiške (kozarske) NOU brigade — 298, 559;
Bataljon drugi Pete krajiške (kozarske) NOU brigade — 192;

Bataljon drugi Šeste krajiške NOU brigade — 109;
Bataljon treći Šeste krajiške NOU brigade — 393;
Bataljon četvrti Šeste krajiške NOU brigade — 393;
Bataljon prvi sedme krajiške NOU brigade — 74, 94;
Bataljon drugi Sedme krajiške NOU brigade — 148, 208, 343;
Bataljon treći Sedme krajiške NOU brigade — 73, 74, 94;
Bataljon četvrti Sedme krajiške NOU brigade — 74, 208;
Bataljon drugi Osme krajiške NOU brigade — 133;
Bataljon treći Devete krajiške NOU brigade — 60, 71, 72, 74;
Bataljon livanjski — 409;
Bataljon treći Trećeg NOP odreda Treće operativne zone — 687;
Bataljon prvi Četvrtog krajiškog NOP odreda — 59, 60;
Bataljon drugi Četvrtog krajiškog NOP odreda — 61;
Bataljon prvi Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije — 10, 12, 274, 288;
Bataljon drugi Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije — 10, 12, 275;
Bataljon treći Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije — 10, 12, 275, 288;
Bataljon četvrti Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije — 10, 12, 178, 275, 513, 653, 657, 680;
Bataljon šesti Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije — 10, 12, 178, 275, 288, 513, 653, 657, 680;
Bataljon drugi Četvrte proleterske brigade Druge proleterske divizije — 32, 137, 144;
Bataljon ribnički — 101, 149;
Bataljon „Sloboda" — 539, 541;
Beograd — 361, 377, 393, 423;
Berkovići — 506, 545, 561, 586;
Bihać — 192, 354, 423, 439, 479, 486, 511, 594, 597;
Bijedić Šukrija — 14;
Bijenja (G. i D.) — 197, 212;
Bileća — 222, 640;
Bilek (k. 1137) — 573, 575;
Bilić Koloman — 634, 672, 683;
Biokovo — 565;
Birač — 263;
Biroli Pirzio — 359;
Bistrica (s. kod G. Vakufa) — 39, 43, 49, 52, 384, 387;
Bistrica (r.) — 558;
Bišina — 285;
Bitovnja (pl.) — 104;
Bižić Đuro — 261;
Bjelajac Stanko — 14;
Bjelemić (Odžaci) — 100, 196, 258, 475, 499, 655, 671;
Bjeloševac — 620;
Blace (s. kod Prozora) — 9, 12, 56, 97;
Blagaj — 71, 516, 546, 584, 588;
Blatnica (s.) — 688;
Blato na Cetini — 37, 698, 704;
Bobbio (ital. major) — 327, 336, 345, 356, 379, 387, 395, 403, 419, 425, 434, 441, 445, 465, 474;
Bodilj — 80, 88;
Bodiroga Vasilije — 652;
Bogdanović Bora — 261;
Bogunović Brane — 134;
Bojović Dušan — 41, 92;
Bojović T. Nikola — 77, 90, 200;
Boljanići (s.) — 499;
Boljkovac — 20, 21;
Boračko Jezero — 113;
Borci (s. kod Konjica) — 59, 77, 80, 112, 113, 166, 238, 446, 459, 490, 656;
Borčići (k. 823) — 105, 106;
Borje — 211;
Borova Glava — 70, 73, 378, 384;
Bosanska Dubica — 45, 625, 642;
Bosanska Krajina — 323, 326, 334, 355, 378, 386, 394, 402, 408, 538, 558, 646;
Bosanska Krupa — 42, 132, 354, 558, 578, 597;
Bosanski Novi — 42, 452, 526;
Bosanski Petrovac — 42, 132, 133, 147, 192, 203, 439, 452, 597;
Bosansko Grahovo — 134, 192, 331, 339, 341, 343, 350, 355, 598;
Bosna (r.) — 726;
Bosnić Milan — 320;
Božanić Nikola — 241;
Božić (s.) — 389;
Božović Nikola — 225, 231, 247, 272, 292;
Brač — 695;
Bradina — 41, 632, 654, 666;
Braince (s.) — 262;
Bravsko — 42, 131;
Breza — 77, 81, 88, 112, 190, 191;
Brezičani (s.) — 431;
Brezik (s.) — 617, 725;

Brezovi Dani (s.) — 689;
Brezovo Polje — 734;
Brgulje (s.) — 630;
Brković K. Savo — 189;
Brigada sedma banijska Sedme NOU divizije — 8, 21, 30, 95, 103, 191, 220, 411, 420, 427, 608, 633;
Brigada osma banijska Sedme NOU divizije — 13, 30, 162, 191, 220, 286, 344, 614;
Brigada šesnaesta banijska Sedme NOU divizije — 30, 69, 70, 72, 74, 75, 96, 97, 105, 150, 162, 166, 167, 169, 171, 190, 191, 220, 256, 344, 544, 633;
Brigada peta crnogorska Treće NOU divizije — 8, 21, 36, 81, 83, 100, 102, 122, 198, 199, 212, 232, 279, 332, 349, 379, 385, 387, 393, 395, 409, 418, 464, 502, 506, 513, 516, 523, 532, 540, 555, 561, 588, 633, 648, 695, 731, 732;
Brigada prva dalmatinska Treće NOU divizije — 8, 20, 23, 24, 26, 29, 30, 50, 52, 53, 55, 57, 68, 75, 81, 83, 114, 122, 199, 286, 344, 433, 464, 500, 513, 516, 540, 545, 555, 560, 579, 580, 588, 614, 633, 732;
Brigada druga dalmatinska Druge proleterske divizije — 64, 66, 77, 119, 123, 125, 142, 157, 159, 174, 204, 207, 233, 325, 329, 333, 336, 396, 403, 514, 515;
Brigada treća dalmatinska Devete NOU divizije — 67, 103, 107, 116, 137, 349, 405, 427, 449, 450, 458, 460, 465;
Brigada četvrta dalmatinska Devete NOU divizije — 102, 107, 162, 165, 427;
Brigada peta dalmatinska Devete NOU divizije — 72, 411, 427;
Brigada šesta Istočnobosanska NOU — 258, 266, 273, 417, 453, 462, 479, 617, 618, 629, 632, 636, 678, 679, 681, 682, 683, 687, 689, 729, 730;
Brigada deseta hercegovačka Treće NOU divizije — 21, 36, 81, 92, 100, 104, 137, 142, 144, 147, 154, 172, 199, 207, 212, 215, 221, 379, 393, 395, 409, 486, 489, 497, 500, 513, 516, 529, 532, 540, 555, 560, 586, 588, 602, 615, 731, 732;
Brigada prva krajiška Pete NOU divizije — 58, 110, 434, 462, 559, 578, 643, 680, 681, 682, 687, 688, 725, 726, 731;
Brigada druga krajiška Četvrte NOU divizije — 42, 84, 108, 110, 131, 133, 248;
Brigada treća krajiška Prve proleterske divizije — 8, 21, 23, 30, 31, 55, 76, 96, 98, 114, 151, 169, 171, 184, 278, 280, 282, 284, 295, 315, 316, 317, 335, 344, 403, 409, 433, 450, 454, 460, 461, 466, 468, 473, 475, 493, 540, 614, 615;
Brigada četvrta krajiška Pete NOU divizije — 15, 18, 100, 110, 131, 148, 324, 343, 344, 350, 378, 625, 643;
Brigada peta (kozarska) krajiška Četvrte NOU divizije — 42, 45, 108, 109, 110, 131, 132, 133, 248, 297, 377, 431, 471, 624, 642, 643;
Brigada šesta krajiška Četvrte NOU divizije — 42, 45, 84, 108, 109, 110, 126, 132, 149, 251, 252, 255, 334, 538;
Brigada sedma krajiška Pete NOU divizije — 26, 69, 70, 71, 72, 74, 93, 94, 100, 108, 109, 111, 115, 150, 166, 169, 170, 171, 172, 190, 193, 204, 209, 211, 225, 273, 278, 280, 282, 283, 284, 343, 376, 378, 384, 387, 392, 403, 409, 433, 485, 633;
Brigada osma krajiška Četvrte NOU divizije — 108, 109, 111, 131, 133, 251, 252, 297, 324, 326, 331, 343, 440, 479, 486, 578;
Brigada deveta krajiška Desete NOU divizije — 15, 26, 71, 74, 108, 109, 111, 149, 343, 462, 614, 633, 634, 674;
Brigada deseta krajiška Desete NOU divizije — 108, 109, 111, 201, 324, 343;
Brigada jedanaesta krajiška Desete NOU divizije — 108;
Brigada dvanaesta krajiška Četvrte NOU divizije — 42, 108, 111, 131, 133, 248, 252;
Brigada prva proleterska Prve proleterske divizije — 7, 9, 10, 12, 21, 39, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 57, 68, 76, 81, 88, 99, 112, 117, 119, 123, 125, 142, 157, 159, 173, 178, 195, 203, 204, 216, 225, 227, 231, 272, 274, 277, 230, 282, 287, 289, 294, 296, 302, 305, 306, 308, 309, 344, 404, 434, 449, 459, 464, 475, 514, 515, 583, 607, 651, 654, 656, 666, 667;
Brigada druga proleterska Druge proleterske divizije — 30, 77, 120, 124, 141, 157, 173, 204, 206, 207, 233, 236, 329, 344, 396, 404, 447, 475, 521, 532, 576, 583, 593, 608;

Brigada četvrta proleterska Druge proleterske divizije — 30, 31, 88, 118, 123, 141, 157, 198, 212, 232, 286, 335, 344, 404, 502, 506, 513, 516, 523, 532, 540, 541, 561, 588, 608, 615, 648, 656, 695;
Brigada treća sandžačka Prve proleterske divizije — 7, 9, 11, 21, 29, 31, 49, 50, 51, 55, 57, 68, 76, 114, 115, 151, 171, 293, 344, 403, 409, 433, 440, 450, 451, 454, 460, 464, 512, 667;
Brigada prva Vojvođanska NOU — 267;
Brklja Mile — 17, 153;
Brod — 293, 294, 482, 593, 691;
Bronzani Majdan — 255;
Broz Josip-Tito — 195, 222;
Brozović (general) — 645;
Budimir Ljuban — 44;
Bugojno — 49, 51, 68, 76, 83, 353, 379, 382, 384, 387, 400, 409, 474, 512, 598, 610, 612, 732;
Bukov Grm — 129;
Bukovica (Majevica) — 259;
Bukovica (s. kod Travnika) — 632, 634;
Bukovlje — 10;
Buletić — 62;
Buljan Vice — 389;
Buna (s.) — 709;
Bunari — 88;
Burić Niko — 145;
Busije — 149;
Busovača — 91;
Butozan dr Vaso — 300;

C

Caparde (s.) — 262, 263, 617;
Carevo Polje — 633, 634;
Cavallero Ugo — 360;
Cekić Dragoslav — 239;
Cerov Dolac — 330;
Cigansko Polje — 335;
Crkveno — 42;
Crne Lokve (rudnik) — 478;
Crni Vrh (k. 1206) — 615;
Crni Vrh (k. 1370) — 30;
Crveni Potok — 620;
Cvrče (s.) — 20, 25, 419;

Č

Čabarkapa Milan — 292;
Čačak — 393;
Čađavica — 84, 134, 148, 176, 208, 209;
Čajniče — 509;
Čarski Vrh — 329, 464;
Čažanj — 10, 11;
Čečava — 61;
Čekić Rade — 44;
Čelebić (s. kod Ostrošca) — 80, 88, 392, 468;
Čelić (s.) — 261;
Čelina (s.) — 433;
Čelinska Pl. — 422;
Čelonja Miloš — 264, 635, 676, 730;
Čelonja Rajko — 651;
Čelopek — 356, 500, 555, 560;
Četa kamenička — 424;
Četa kamešnička — 713;
Četoborje — 140;
Čičevo (s.) — 124, 144, 430, 475;
Čitluk (s.) — 212, 377, 414, 704;
Čubrilo Đoko — 184;
Čukić Bogoljub — 238;
Čukovci — 59;
Čvorić Desimir — 259;

Ć

Ćetković Petar-Pero — 37, 83, 201, 216, 290, 304;
Ćosići (s. kod Idbara) — 112, 162;
Ćup Milan — 315;

D

Dabar — 126;
Dabarsko Polje — 560;
Daganj (s.) — 174;
Daničići (s.) — 295;
Dapčević Peko — 35, 50, 57, 76, 80, 86, 88, 96, 99, 113, 121, 143, 146, 174, 197, 205, 206, 211, 219, 232, 293,
Davidović — 679;
Debeli Brijeg — 409;
Delević Božidar — 145;
Derikonja Savo — 264, 265;
Devetak Pl. — 681, 730;
Diesener (ital. pukovnik) — 377, 385, 393, 401, 417, 423, 471;
Dimić Borka — 299;
Dinara (pl.) — 386;
Dingač — 466;
Divizija treća NOU — 36, 40, 81, 89, 92, 100, 122, 147, 197, 207, 212, 219, 232, 247, 285, 324, 403, 409, 412, 447, 475, 488, 503, 515, 517, 533, 544, 574, 584, 585, 589, 591, 592, 600, 602, 613, 648, 661, 680, 732;
Divizija četvrta NOU — 42, 45, 108, 109, 131, 248, 255, 295, 543;
Divizija Peta NOU — 15, 100, 109, 134, 148, 149, 175, 176, 201, 208, 324, 400, 492, 511;

Divizija Sedma NOU — 23, 102, 105, 107, 150, 161, 165, 166, 167, 190, 220, 256, 257, 286, 324, 449, 458;
Divizija deveta dalmatinska NOU — 37, 67, 114, 159, 324, 330, 336, 337, 346, 349, 366, 390, 427, 435, 585, 587, 589, 592, 602;
Divizija deseta NOU — 109, 400, 680;
Divizija prva proleterska — 7, 9, 20, 23, 26, 30, 39, 40, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 57, 68, 75, 97, 114, 155, 193, 195, 204, 224, 229, 245, 270, 272, 277, 278, 280, 282, 289, 291, 294, 296, 324, 325, 437, 593, 612, 691;
Divizija druga proleterska — 32, 77, 78, 88, 95, 98, 99, 112, 113, 117, 118, 140, 144, 147, 159, 160, 173, 195, 196, 203, 205, 207, 210, 219, 225, 231, 245, 270, 293, 324, 434, 459, 475, 476, 503, 508, 521, 534, 593, 594, 648, 656, 669, 671, 680, 681, 691, 732;
Divizion haubički Vrhovnog štaba NOV i POJ — 85;
Djever (s.) — 105;
Dobor Kula — 734;
Dobra Voda (k. 1152) — 682;
Dobrigošće — 78, 317, 456, 475;
Dobrošin (s.) — 609, 614, 615;
Dolić Ljuba — 183;
Dolovi — 436, 445;
Doljanka (r.) — 114, 390, 411, 425, 466, 478;
Donja Grabovica — 329;
Donje Polje (s.) — 682;
Donje Zimlje — 104, 154, 199, 207, 212, 215, 574, 586;
Donji Orašac — 679, 680;
Donji Vakuf — 356;
Došen Ilija — 101;
Dragnić Podovi — 680;
Drakulić Rajko — 262;
Draševo — 17, 32, 97;
Drechsler (ital. poručnik) — 333, 342, 354, 377, 383, 401, 417, 423, 431, 438, 471;
Drenović Uroš — 202, 674;
Drežanka (r.) — 329, 336, 338, 390, 405;
Drežnica — 333, 337, 341, 346, 354, 473, 486, 565;
Drina (r.) — 272, 274, 277, 278, 279, 280, 283, 285, 287, 289, 293, 294, 296, 302, 534, 557, 568, 581, 582, 667, 717, 718;
Drinić (s.) — 132;
Drljević Savo — 102;
Drvar — 108, 131, 134, 192, 203, 236, 598;
Dubica — vidi Bosanska Dubica;
Dubnica (r.) — 730;
Dubnička Čuprija — 264;
Dubrava (s.) — 625, 643, 727;
Dubrovnik — 565, 567, 603, 641;
Dude Branko — 67, 107, 116;
Duge — 425;
Dugo Polje — 420;
Duković Velimir — 65;
Duranović Ramzija — 161;
Duvno — 72, 73, 344, 353, 358, 375, 380, 382, 383, 386, 389, 392, 394, 400, 405, 406, 407, 408, 420, 440, 451;
Duvnjak Dušan — 611;
Dvorac (s.) — 260;

Đ

Đekić Boško — 297;
Đilas Milovan — 279;
Đokić J. Vojislav — 103, 106, 256;
Đorđević Ljubica — 189;
Đukanović Blažo — 684, 701;
Đukanović Savo — 51;
Đukić Drago — 139;
Đukić Vlado — 684;
Đukića Koš — 344;
Đurakić Radomir — 237;
Đurić Ljubo — 120, 124, 141;
Đurišić Pavle — 90, 197, 200, 230, 245, 477, 490, 568, 684;
Đurković V. — 87;

F

Falanovo Brdo — 92;
Fazlagića Kula — 222;
Foča — 211, 226, 229, 245, 270, 283, 284, 478, 481, 490, 539, 548, 557, 572, 593, 670, 675, 691, 692;
Fojnica — 36, 91, 515;
Frol Ivo — 279;
Fruška Gora — 688;
Gacko — 219, 222, 449, 532, 545, 572, 640, 653, 663;
Gaj (k. 762) — 356;
Gaković Mićo — 47;
Gala (s.) — 703;
Galečnica — 387;
Gašić Kosta — 241;
Gazići — 23;
Gherzi (ital. general) — 412;
Gerzovo — 674, 676;
Gino di Demetrio — 412;
Gizdić Josip — 314;
Glamoč — 19, 108, 134, 148, 192, 332, 335, 344, 382, 394, 400, 402, 406, 598;
Glasinac — 264;

Glavatičevo — 117, 120, 124, 144, 145, 166, 420, 427, 475, 490, 500, 680;
Glavica — 349;
Glina — 354, 401, 437, 485;
Globarići — 56;
Glogošnica — 78, 95, 105, 404, 420, 430, 449;
Gmići (s. kod Prozora) — 16, 182;
Gnionica (s.) — 620;
Gojnić Blažo — 684;
Gola Glava — 199;
Golinac — 409;
Goražde — 271, 291, 521, 548, 670;
Gornja Bjela (s. kod Konjica) — 99, 112, 113, 170, 171, 191, 193, 313, 315, 442, 446, 474, 482, 506, 512, 526;
Gornja Grabovica — 107;
Gornja Pecka — 680;
Gornja Vrućica — 330, 348, 428;
Gornje Selo — 329;
Gornje Zimlje — 155, 560, 574, 579, 586;
Gornji Budanj — 229;
Gornji Dragaljevac — 620;
Gornji Vakuf — 7, 8, 10, 20, 26, 30, 48, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 75, 76, 82, 129, 152, 324, 332, 339, 341, 343, 345, 353, 355, 378, 379, 382, 384, 386, 394, 395, 400, 401, 402, 403, 407, 408, 598, 607, 609, 610, 614, 633, 732, 735;
Gostovići (s.) — 81;
Grabovac (kod Zagvozda) — 38, 698;
Grabovica — 337, 485, 501;
Gračac — 454;
Gračanica (s. kod Prozora) — 48, 184, 433;
Gračanica (s. kod Glavatičeva) — 147, 451;
Gradac (k. 417) — 105, 106, 116, 420, 427, 449, 568, 576;
Gradina (kod Prozora) — 335;
Grahovo — 108;
Grajsalići — 118, 122;
Graovac Petar — 238, 240;
Grbović Luka — 65;
Grebak — 561;
Grk Dušan — 221;
Grkovci — 375, 384;
Grmeč (pl.) — 45, 101, 131, 248, 597;
Grude — 336;
Grudica — 327;
Grujić — 210;

H

Hadžiahmetović Halil — 692;
Hajdukova Glava (k. 1354) — 344;
Han Kola — 255;
Han Kram — 678, 681, 730;
Han Pijesak — 730;
Hansko Polje — 500;
Han Stijenica — 679, 682;
Herceg Žarko — 259;
Here (s.) — 56;
Homolje — 427;
Hošteter Vojko — 70, 96, 97, 167;
Hotkovci — 384;
Hrastnica — 51, 383;
Hrgud — 545, 560, 574, 586. 588;
Hrustovo — 298;
Hvar — 695;

I

Idbar (s.) — 81, 88, 150, 156, 161, 162, 165, 166, 170, 171, 172, 190, 193, 315, 318;
Ilić Josip — 657;
Ilić Pavle-Veljko — 53, 74, 75, 116, 151, 165, 169, 191, 220, 243;
Ilok — 688;
Imotski — 67, 73, 336, 338, 339, 411;
Iser (general) — 627, 729;
Ivan Sedlo — 40, 332, 353, 407, 419, 422, 632, 633, 654, 666, 702, 732;
Ivanović Miladin — 272;
Izbično — 390;
Izlazak — 411;

J

Jabanuša (s.) — 619, 627, 736;
Jablanica (G. i D.) — 64, 65, 77, 85, 98, 102, 104, 105, 115, 116, 312, 324, 337, 348, 354, 358, 381, 382, 393, 401, 404, 411, 419, 426, 458, 471, 475, 485, 489, 501, 615, 656;
Jagnid — 356, 379, 384, 403;
Jajce — 25, 74, 75, 100, 108, 342, 353, 382, 417;
Jakić Momir — 161;
Jakić Velimir — 51, 98;
Jaklići (s.) — 182;
Jakovljević Stjepan — 715;
Jakšić Pavle — 106, 151, 156, 166, 192, 221, 258, 287;
Janj — 71;
Janjići — 674, 677, 731;
Jasen (k. 1190) — 667;
Jasenovi Potoci — 148;
Jasenski Gvozd — 329;
Jasenjani — 98;
Jasenje — 588;
Javorak (s. kod Uloga) — 178;
Javorani — 58, 59;
Javorik (s.) — 77, 88, 169, 172, 404, 419, 427, 475;
Javornik — 332;

Javoruša (s.) — 569;
Ječmenica Dušan — 239;
Jelače — 403;
Jelašce (s.) — 210, 211, 669;
Jelen Franjo — 610;
Jelica (pl.) — 262, 689;
Jelovac Jovan — 89, 90;
Jevđević Dobrosav — 504, 507, 535, 537, 550, 590, 600, 657, 662, 685;
Jević Mićo — 183;
Jončić Nikola — 320;
Jošavka — 60;
Jovanović Drago — 211, 238;
Jovanović Isa — 263;
Jovanović Vaso — 8, 9, 22, 25, 31, 116, 155, 168, 172;
Jovović Branko — 135;
Jurina Gl. (k. 736) — 330;
Jurinčić Niko — 84;
Jurlin Ante-Marko — 65;
Jusufovići (s.) — 618;

K

Kablar Obren — 247;
Kadrići (s.) — 618;
Kalakušić — 9, 12;
Kalenderovci — 623;
Kalesije — 263;
Kalimanići (s.) — 682;
Kalinovik — 91, 157, 158, 196, 204, 205, 206, 207, 210, 211, 246, 257, 476, 481, 490, 491, 508, 534, 539, 544, 545, 549, 557, 568, 572, 648, 651, 669, 671, 680, 691, 694, 702;
Kalušević Ljubinko — 242;
Kamen (s.) — 676, 691;
Kamenac — 430;
Karabegović Osman — 111, 300;
Karač — 59;
Karan — 46, 109, 132, 297;
Karanović Đuro — 177, 202;
Karanović Nikola — 98, 319;
Karaula — 77;
Karlovac — 594;
Kasoli (s.) — 389;
Kasumović N. — 73;
Katuni (s.) — 698;
Kerović Radivoje — 261, 724;
Kifino Selo — 104, 200, 212, 513, 532, 574, 661;
Kiseljak — 91, 377;
Kišicki Žika — 301;
Kladanj — 269, 689;
Kladarin Đuro — 106, 166, 192, 221;
Klapje (Korčula) — 381;
Klekovača — 131, 135;
Kljajić Filip-Fića — 116, 156, 168, 195, 274, 280, 295;
Ključ — 42, 100, 134, 135, 148, 149, 176, 209, 427;
Kljuni — 502, 506, 515;
Knežina — 730;
Knežpolje — 478;
Knin — 192;
Kobila (brdo) — 48, 152, 153, 183;
Kočerin — 381, 388;
Kokorina (s.) — 665;
Kolašin — 476;
Komušina (s.) — 688;
Konjic — 36, 80, 83, 89, 99, 100, 104, 112, 114, 160, 194, 221, 257, 325, 332, 340, 353, 354, 382, 387, 391, 401, 406, 407, 417, 418, 419, 422, 425, 430, 434, 435, 436, 449, 451, 461, 467, 478, 485, 493, 512, 515, 526, 607, 633, 648, 654, 655, 656, 666, 667, 695, 702, 732;
Konjovac — 397;
Kopice (s.) — 727;
Kopno Brdo — 107;
Korčagin dr Konstantin — 299;
Korčula — 475;
Korpus prvi bosanski NOU — 18, 19, 25, 45, 58, 100, 108, 131, 134, 149, 175, 192, 201, 208, 223, 297;
Kosijerevo — 556;
Kosna Luka — 466;
Kosorić Radivoje — 264;
Kosovača (s.) — 262, 263;
Kosovska Mitrovica — 385;
Kostajnica — 82;
Košare (s.) — 25;
Košuta — 466;
Kotor Varoš — 175, 559, 578;
Kovačeva Glava — 196;
Kovačevac (brdo) — 431;
Kovačević Sava — 44, 540;
Kozara (pl.) — 45, 377, 393, 492, 511, 643;
Kozica — 397, 505;
Kozlovača (s.) — 729;
Kralupa — 345;
Kraljevac — 667;
Kram (s.) — 264, 417, 635, 636;
Kraus dr. Benko — 299;
Krbljine — 211, 225;
Krčino Brdo — 274;
Krekovo — 513, 532;
Kremin — 91;
Kreševo — 91, 632;
Kričići (s.) — 679;
Krstac — 78, 194, 411, 475, 486, 489;
Krstajić Danilo — 65;
Krstulović Vicko — 38;
Kršlje — 126;

Krunić Uroš — 96;
Krupa (s. kod G. Vakufa) — 39, 49;
Kruščica — 22, 53, 464;
Kruševica — 397;
Kruševljani (s.) — 119, 140, 490;
Krvavac Ćamil — 633;
Kukoč Ivica-Jordan — 38;
Kula (s.) — 137, 506;
Kulen Vakuf — 25, 407, 431;
Kuna (s.) — 710;
Kunić — 399, 422;
Kupres — 26, 69, 71, 108, 344, 353, 382, 395, 400, 409, 732;
Kureš Miloš — 657, 662, 684;
Kušić Milinko — 44, 45, 47, 133, 223, 300;
Kuti (s.) — 403;
Kuzmin — 259;
Kvanj (s.) — 140, 144;

L

Lah Milan — 75, 169;
Lakić Živorad — 261;
Lapad — 695;
Lapsunj — 407, 422;
Lastva (s.) — 131;
Laušević Dragoje — 65;
Lazarevac — 354;
Laze (s.) — 387;
Lekić Danilo — 57, 119, 123, 142, 173, 207, 228, 276, 289, 304;
Leskovac — 385;
Ličko Petrovo Selo — 377;
Lika (predeo) — 379;
Lipe (s.) — 422, 429, 432;
Lipeta — 117, 140, 145, 147;
Lipik — 298;
Lipova Glava — 62;
Lisičići (s.) — 92, 356, 376, 731;
Lisina — 80, 88, 190;
Lišić Gliša — 677;
Livno — 37, 38, 69, 108, 134, 177, 192, 341, 353, 360, 367, 375, 382, 383, 384, 387, 391, 392, 394, 400, 406, 408, 416, 594;
Lončarević Đuro — 189;
Lopare (s.) — 261;
Lug (s.) — 105;
Luka — 490;
Lukić (general) — 608, 652, 733;
Lušci Palanka — 42;
Lüters (ital. gen.) — 413, 415, 416, 518, 527, 599;
Lužani — 387;

LJ

Lješivica — 387;
Ljubeć (pl.) — 38;
Ljubičić Živorad — 189;
Ljubičić Nikola — 241;
Ljubija — 42;
Ljubimir Ivo — 640;
Ljubina Pl. — 88, 91, 425, 430, 441, 442;
Ljubina Poljana — 135;
Ljubunci — 9, 12, 17, 23, 25, 419;
Ljubuša — 425;
Ljubuški — 354;
Ljujić Voja — 266, 681;

M

Macura Slavko — 210;
Mačkovac (k. 952) — 614, 724;
Magaljdol — 613;
Majdani — 427;
Maglajlić Šefket-Mirko — 60;
Majer Krešo — 299;
Majevica — 260;
Majkovi (s.) — 699;
Makarska — 705, 710;
Makljen — 26, 30, 85;
Maksić Ljubiša — 240;
Mala Kobila — 130;
Mala Krsna — 385;
Mala Kruševica (k. 804) — 348;
Mali Kom (Korčula) — 397;
Mali Vitorog (k. 1747) — 341;
Mandžić Pašaga — 636;
Manojlović Nedeljko — 16, 72, 74;
Marčić Jovo — 297;
Maričić Živan — 179;
Marin Mladen — 63;
Marini (s.) — 625, 642, 643;
Marjanac Rade — 70, 93, 94, 193;
Materić Ilija — 177, 210;
Matijević Tvrtko — 299;
Matović Milan — 557;
Matrag (k. 1413) — 335, 341;
Mažar dr Dane — 300;
Mažar Josip-Šoša — 44, 47, 133, 254, 301;
Mećava Petar — 255;
Medasković (s.) — 112;
Medena Selišta — 335, 341;
Međugorje — 355, 376, 386;
Mejnik — 23, 24, 25, 54, 56, 98;
Melina (s.) — 679;
Memeja Selo — 88, 112, 165;
Memići (s.) — 263, 618;
Mentasti (ital. general) — 477, 482, 491, 499, 509, 522, 534, 549, 558, 568, 577, 582, 583, 594;
Mesić Dragutin — 640;
Mešić Adem-Aga — 138;
Metković — 565; 567, 575, 592, 602;

Michelotti (ital. ppukovnik) — 518, 586;
Mičije — 132;
Mičivode (s.) — 676;
Mićić Momčilo — 262;
Mićić Vladimir — 734;
Mihailović Draža — 91, 246, 360;
Mihić Gojko — 223;
Mijatović Cvijetin-Majo — 266, 281;
Milanove Kolibe — 105, 106;
Milanović Marko — 239;
Milenković Vlado — 226;
Milici (s.) — 264, 651, 679, 683, 730;
Miljevina (s.) — 225, 226, 227, 257, 558, 568, 691;
Milojević Miloje — 51, 56, 180;
Milošević Savo — 202;
Milošević Srećko — 241;
Milovanović Miodrag-Lune — 241;
Milurović Žarko — 261;
Milutinović Đurđe — 237, 241;
Miošići (s.) — 682;
Miradovica — 399, 422, 425;
Miši (s.) — 356, 375;
Mitrovic Golub — 268;
Mladenovac — 377, 385, 393;
Mlična Gl. (k. 1807) — 327;
Mliništa — 15, 18, 19, 26, 100, 108, 332;
Modran (s.) — 619, 627;
Mokronoge — 18;
Momčilović (četnik) — 264, 272;
Momići (s.) — 580;
Mostar — 78, 338, 340, 348, 360, 382, 391, 398, 413, 474, 483, 487, 489, 525, 528, 529, 531, 536, 565, 567, 592, 598, 602, 639;
Mračaj — 17, 209, 332, 403;
Mrakovo — 82, 92;
Mrkonjić Grad — 100, 134, 148, 175, 176, 177, 208, 255, 610, 612, 613, 614, 632;
Mrljevine (k. 1364) — 327;
Musakadić Fehim — 160;
Mušići (s.) — 225;

N

Nad Kosta — 18, 26, 111, 192, 223;
Nakić Ljubo — 296;
Nardone Angelo — 337;
Negri (ital. general) — 330;
Nenadići (s.) — 460;
Neretva (r.) — 66, 76, 78, 82, 83, 88, 105, 107, 112, 114, 115, 116, 140, 167, 179, 193, 315, 323, 326, 328, 329, 331, 334, 336, 338, 340, 343, 347, 349, 355, 368, 375, 378, 380, 382, 383, 386, 387, 392, 396, 400, 402, 404, 405, 406, 408, 410, 412, 416, 418, 419, 424, 426, 432, 434, 435, 439, 442, 445, 447, 448, 465, 466, 468, 472, 474, 475, 479, 483, 492, 500, 510, 517, 519, 522, 524, 525, 526, 530, 535, 538, 564, 598, 632;
Neretvica (r.) — 7, 91, 379, 385, 387, 401, 731;
Nevesinje — 198, 199, 200, 207, 211, 212, 215, 221, 247, 279, 285, 290, 456, 502, 503, 507, 513, 515, 516, 520, 528, 529, 532, 535, 537, 542, 545, 546, 550, 553, 555, 560, 561, 571, 572, 573, 575, 585, 588, 589, 590, 592, 600, 639, 645, 648, 651, 657, 662, 663, 664, 694, 695, 702;
Nikić V. Bajo — 90;
Nikolajević Siniša — 178;
Nikolić dr Nikola — 279;
Nikoliš dr Gojko — 54, 170, 211;
Nočajevići (s.) — 630;
Nova Kasaba — 730;
Nova Ves — 621, 622;
Novi Pazar — 377;
Novi Šeher — 726, 731;

O

Obalj — 118, 120, 122, 173, 196, 204, 205, 206, 508, 521;
Obodić (k. 1212) — 105, 106;
Obodnik — 59;
Obrnja (s. kod Uloga) — 178;
Obrovac (s.) — 704;
Očauš — 59, 62;
Odred NOP banijski — 423, 430;
Odred NOP biokovski — 505;
Odred NOP birčanski — 262, 618, 678, 681, 689, 722, 723;
Odred NOP fruškogorski — 264;
Odred NOP treći krajiški — 613;
Odred NOP četvrti krajiški — 58, 438, 462, 625, 643, 679, 688;
Odred NOP majevički — 261, 264, 627, 636, 678, 681, 689, 722;
Odred NOP mosorski — 376, 713;
Odred NOP splitski — 376;
Odred NOP sremski — 618, 619, 627, 628, 722, 724, 734, 735, 736;
Odred NOP prvi šumadiski — 342;
Odžaci (s.) — 514, 515;
Oglavak — 13, 14, 30, 153, 344;
Oglavnik — 129;
Oklanica (brdo) — 130;
Orahovljani — 148, 208;
Orlenica — 155;
Orlišće — 57, 345;
Orlovac — 454;
Osanica — 271, 291, 294;

Osječenica — 131;
Osmaci — 263, 687, 689,
Osojnica — 356;
Osredak (k. 1081) — 345;
Ostojić Milisav — 675;
Ostojić Zaharije — 146;
Ostrožac (s.) — 36, 37, 68, 81, 92, 99, 104, 114, 155, 313, 329, 345, 353, 376, 379, 385, 387, 401, 422, 452, 455, 485, 512, 658, 732;
Ošljane — 97;
Oštrelj — 131;
Oštrikovac — 196;
Otoka — 42, 462;

P

Paklena (k. 906) — 112, 193;
Palanka (Smederevska) — 385, 408;
Palska Šuma — 30;
Paljike (k. 1535) — 107, 425, 561;
Panduri (s.) — 10, 11;
Pandurica — 158, 173, 256;
Papraska (G. i D.) — 105, 473, 478;
Parcani — 183, 184;
Parlog (k. 189) — 623;
Parmač Stanko — 116;
Pasičina — 346, 420, 497, 532;
Pastirevo (s.) — 626, 643;
Pašalić Muharem — 269;
Pavića Polje — 409;
Pećanac Nikola — 315;
Pečnik (s.) — 618, 734;
Pekić Pavle — 168;
Pelemiš Matija — 636;
Pelovac — 409;
Pelješac — 389;
Penezić Slobodan — 244;
Pernica — 129;
Perović dr Danica — 299;
Perutac (kod Drežnice) — 354;
Petričević Boško — 661, 684;
Petrova Gora — 452, 526, 538, 543, 597;
Piazzoni Sandro — 330, 338, 347, 349, 357, 358, 381, 389, 391, 397, 405, 411, 421, 428, 436, 442, 446, 450, 457, 459, 466, 475, 481, 487, 490, 498, 502, 503, 504, 507, 508, 514, 516, 519, 520, 522, 530, 531, 533, 539, 542, 545, 546, 556, 562, 567, 573, 581, 585, 586, 588, 590, 592, 603;
Pidriš — 48, 332, 335, 341, 409, 614, 615;
Pijavičino — 435;
Piralići (s. kod Uloga) — 179;
Pisvir — 454;
Pivac (s.) — 389;
Pivni Do — 691;
Plana — 460;
Plandište — 130;
Planinica — 13, 30, 129;
Plasa Glava — 427, 435;
Plasa Greben (k. 1483) — 107;
Podgrad — 379;
Podkondžilo — 725;
Podgrade (s. kod G. Vakufa) — 376, 384;
Podgrmeč — 108, 131, 248;
Podhum — 345, 353, 376, 387, 393, 404, 422;
Podić — 135;
Podorašac — 666;
Podovi — 356;
Podrašnica — 177, 209;
Pokojište — 327, 348, 731;
Policer dr Stevan — 299;
Poljanac Branko — 19, 177, 298;
Polje Gaj — 51;
Poljice (s.) — 334, 341;
Popovac dr Ismet — 160, 700, 707;
Popović Marko — 663;
Popović Koča — 29, 39, 50, 52, 54, 56, 69, 76, 98, 156, 168, 183, 194, 274, 277, 280, 281, 285, 290, 295, 296;
Popović Milorad — 555;
Popović Radomir — 292;
Popovići — 355, 376;
Porim — 197, 199;
Posušje — 67, 336, 338, 358, 399, 411, 451;
Potočani — 387;
Požarevac — 333, 385, 408;
Prača — 271;
Predojević Đurin — 45;
Prekača — 555;
Prekaja — 334;
Prenj — 95, 98;
Previla — 285;
Pribeljci — 71;
Pribinić (s.) — 62, 688, 689;
Pridvorci (s.) — 25, 197, 515;
Prijane — 19;
Prijedor — 45, 401, 431, 559;
Prijevorac — 154, 197, 199, 532, 554;
Primieri (ital. general) — 537;
Primorac Rudolf — 201, 216;
Prisoje — 196, 400, 406, 407;
Privalj — 348;
Prnjatović Jovo — 261;
Prnjavor — 263, 325, 618;
Prokuplje — 393;
Prolog — 386;
Proslap — 425;
Prošić Vlado — 44;

Prozor — 9, 12, 16, 20, 30, 37, 38, 53, 54, 76, 83, 91, 97, 98, 130, 181, 202, 324, 331, 332, 339, 340, 343, 354, 357, 368, 380, 383, 385, 391, 393, 395, 401, 406, 407, 411, 417. 418, 424, 425, 426, 430, 432, 447, 466, 473, 564, 598, 614, 615, 633, 680, 732;
Pučile — vidi Puhare Pučile;
Puhare Pučile — 619, 627;
Pupnat (Korčula) — 506;
Puvalo Dmitar — 272;
Puzić Jovan — 130;

R

Radanovac — 574.
Radava — 427;
Radić (V. i M.) — 45, 298;
Radić Jovo — 261;
Radl (pukovnik) — 631, 738;
Radovanović Vlado — 238;
Radović Mile — 246, 272;
Raduša Pl. — 130, 407, 726;
Raići — 356;
Rajševo (s.) — 727;
Rakani — 84;
Rakić Milan — 239;
Rakitnica (r.) — 676, 682;
Rakitno — 37, 38, 336, 389, 390, 396, 427;
Rakova Noga — 286;
Rakovica (s.) — 676;
Rama (r.) — 83, 104, 130, 317, 433, 437, 453, 478, 564, 598;
Rama (s.) — 76, 91, 98, 327, 332, 348, 354, 381, 382, 391, 393, 401, 404, 407, 411, 419, 422, 425, 426, 461, 464, 468, 493, 615, 732;
Ramići — 42;
Ranković Aleksandar-Marko — 160, 226;
Ranković Života — 290;
Rapta Kolibe — 318;
Raščane — 505;
Raštelica — 666;
Rat Kamen — 154, 172;
Ravan — 92, 260;
Ravašnica — 94;
Ravno — 14, 69, 78, 93, 383, 407, 417, 422;
Razreče — 80;
Razići (s.) — 286;
Razdolje — 513;
Redići — 10;
Repovci (s.) — 82;
Repovica (kod Konjica) — 655;
Resanovci — 334, 341;
Ribnik — 42, 324;
Ričica (G. i D.) — 52;
Riječica (s.) — 729;
Rilić — 71;
Ripač — 131;
Risovac — 95, 105, 106, 411;
Robotti Mario — 339, 349, 359, 367, 371, 391, 413, 415, 416, 487, 500, 501, 508, 509, 510, 523, 524, 525, 528, 535, 536, 537, 553, 558, 563, 565, 566, 567, 572, 573, 575, 585, 586, 589, 603;
Robotić Mato — 624;
Rodić (s.) — 389;
Rodić Slavko — 101, 150, 175, 176, 177, 210;
Rogatica — 453, 479, 674;
Rogulja (s.) — 130;
Roje Ante — 117;
Rokvić Milan — 183;
Rolović Vlado — 226;
Rore — 108, 350;
Rožanj — 262;
Ruda Glava — 147;
Rudina — 466;
Rudnik — 262, 617;
Rudište — 632;
Rujići (s.) — 630;
Rujište — 200;
Rusić Petar — 261;
Ržehak Alfred — 299;

S

Sabljica Brdo — 298;
Sadžak Mujo — 672;
Sajina Pl. — 17;
Salatić Danilo — 557;
Samar — 90, 91, 92;
Sandžak — 717, 718;
Sanica — 42, 126;
Sanski Most — 42, 131, 132, 393, 423, 538;
Sarajevo — 224;
Sarajvilić — 39, 48, 49, 76;
Savićevo Brdo (k. 283) — 725;
Savin Han — 264;
Selište — 618;
Seoci (s.) — 17, 614;
Seonica — 379, 385, 422, 451;
Sevilj Đuro — 132;
Siljevac — 196;
Simonović Danilo — 184, 317;
Singer Stevo — 246;
Sinj — 376;
Sitnica — 134, 148, 208, 511;
Skalamera Lino — 616;
Skaramuča — 466;
Skender Vakuf — 58, 59;
Skrobućani (s.) — 130, 425;

Slatina (s.) — 278, 280, 282, 727;
Slav. Požega — 578;
Slijepčević Uroš — 70, 96, 97, 167, 170;
Slipčevići (s.) — 680;
Slunj — 597;
Smiljevac — 499;
Smirnov Vladimir-Volođa — 66, 289, 294;
Smokvica — 475;
Sofijanić Ratko — 238;
Sokolac (s.) — 417, 462, 729;
Sokolište — 126;
Solakova Kula — 8, 9, 11, 12, 52, 53, 82, 462;
Sovići (s.) — 130;
Spasojević Sima — 623, 624;
Spećina Franjo — 639;
Split — 376;
Srdić Nikola — 47;
Sremska Mitrovica — 688;
Srnetica — 42;
Stakić Mihailo — 268;
Stamatović Jovo — 237;
Stanići — 356, 623, 624, 725;
Stanišić Bajo — 30, 154, 172, 221, 329, 529, 663, 684, 701;
Stanković Radivoje — 635;
Stara Rijeka — 42, 624, 641;
Starčević Kajo — 262;
Stari Majdan — 42, 126;
Staro Selo — 634;
Starović Stevo — 700;
Staševica — 532;
Stefanović Dimitrije — 261;
Stilje — 489, 580;
Stolac (k. 1519) — 285;
St. Perković (s.) — 690;
St. Topolje (s.) — 69;
Strana (s.) — 256;
Strecker (ital. major) — 416;
Strogojnica — 92;
Strop (k. 841) — 107;
Strugar Niko — 35, 137;
Stupar Nikola — 183;
Stupari — 130, 263, 618;
Subotić Vukašin — 262;
Suho Polje — 619, 627;
Sunja (ž. st.) — 423, 430;
Sutina — 390;
Suvaja — 45;
Sviž (kod Ugljevika) — 618;
Sv. Petka — 345;

Š

Šamarica (pl.) — 417, 423, 430, 452, 511, 526, 577, 597;
Šanica — 95, 105, 106;
Šantić Sreten — 145;
Šarci (s.) — 262;
Šarića Staje — 129;
Šarnbek Ivan — 638, 639, 641, 645, 657, 658, 663, 664;
Šator Ibrahim — 161;
Šator Planina — 100, 386, 392:
Šćepan Polje — 692;
Šegrt Vlado — 104, 155;
Šekovići — 262, 270, 623, 679, 729;
Šermet Braco — 47;
Šibenik — 389;
Šid — 688;
Šilovača (k. 829) — 107;
Široki Brijeg — 67, 337, 346, 390, 416, 451, 460, 466;
Škorpik Josip — 38, 67;
Šipovo — 15, 74;
Šljeme — 532;
Šobot Dušan — 44;
Šošiči — 505;
Špiljani — 464, 468;
Štrbac Đuro-Štrba — 84;
Šugine Bare — 129;
Šujica — 69, 70, 72, 353, 382, 384, 387, 392, 403;
Šutić Ante — 706;

T

Tabaci — 593;
Tabakovica — 475;
Tacović Branko — 137;
Tadić Simo — 186;
Tamara — 80;
Tarčin — 666;
Tarevo (s.) — 619;
Terzić Velimir — 72, 86, 87;
Teslić — 438, 462, 687;
Tešanović Lazo — 58;
Tešanj — 135, 138, 139, 462, 689, 726;
Tešić Lazar — 241;
Tičevo (V. i M.) — 343, 350;
Tihomišlje — 16, 39, 76, 129, 182;
Todorović Čedo — 145;
Todorović Mijalko-Plavi — 51, 56, 180, 228, 276, 304;
Todorović Rade — 621, 622;
Todorović Vojo — 63;
Tojić Kosta — 261;
Tošić Momčilo — 65;
Travnik — 353, 384;
Trebinje — 640;
Trebišnica — 566;
Trešnjevica (s. kod Uloga) — 179, 356, 376;

Trešnjevica (kod Ivan Sedla) — 430, 607, 633;
Trikić Savo — 183, 317;
Trilj (s.) — 740;
Tripković Slobodan — 246, 247, 272;
Trišić Savo — 261;
Trlica (s.) — 30, 327, 409;
Trnava (s.) — 260;
Trnovo (s.) — 224;
Tromeđa (k. 204) — 623;
Trovrh — 131;
Trstike (k. 831) — 348;
Trusina — 602;
Turija — 80, 420;
Tutuš Sergije — 44;

U

Ugljevik (s.) — 736, 737;
Ukrina (r.) — 621;
Ulog — 118, 122, 157, 173, 178, 179, 180, 195, 197, 200, 204, 205, 256, 545, 574, 653, 657, 671, 680;
Umci (s.) — 127;
Umoljane (s.) — 257;
Una (r.) — 377;
Unac (r.) — 331;
Uramovac — 409;
Urošević Ljubiša — 162, 165;
Urošević Sredoje — 210, 239, 241;
Ustikolina — 226, 229, 270, 278, 280, 282, 293, 509, 548, 568, 593, 692;
Uzdol — 9, 12, 419, 425;
Uzričje (s.) — 616;
Uzunović Jusuf — 160;
Užice — 423;

V

Vaganj — 335, 344;
Varcar Vakuf — vidi Mrkonjić Grad;
Vareš — 353;
Vavić Mihailo — 397;
Vejinović Svetozar — 47;
Velender Salko — 710;
Velež (V. i M.) — 212, 232, 285, 561, 580, 702;
Velić (s.) — 704;
V. Vlajina — 451;
Veliki Slovinj — 344;
Vermić Vuk — 279;
Vidačić Milorad — 555;
Vidić Mitar — 145;
Vidovo Selo — 334, 341;
Vilenjak (s.) — 561, 573;
Vilića Gumno — 30, 31, 32, 48, 182;
Vilišta (s.) — 179;
Vinogradine — 624, 642;
Vis (brdo kod Idbara) — 162, 165, 316;
Vis (kod Capardi) — 618;
Visoko — 91;
Višegrad — 271;
Višić Miroslav-Miro — 67, 107;
Višnjevica (s.) — 81, 379, 385;
Višnjik — 623;
Vlasenica — 683;
Vojići — 42;
Vojnović Petar — 128;
Voljevac (s.) — 20, 21, 98, 418, 615;
Voljice — 129, 153, 341, 407, 418;
Vran Pl. — 425, 451, 461, 473, 478;
Vrančić Vjekoslav — 715;
Vranjska — 561, 574, 575,
Vrata (k. 1264) — 102, 427;
Vratlo — 558;
Vrbanja — 259;
Vrbas (r.) — 26, 40, 48, 50, 76, 83, 181, 209;
Vrci — 356;
Vrgorac — 713;
Vrhovine — 196;
Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije — 18, 19, 25, 36, 37, 40, 57, 64, 68, 69, 71, 78, 81, 85, 89, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 102, 104, 105, 108, 113, 114, 116, 144, 150, 154, 155, 160, 161, 190, 193, 195, 196, 207, 212, 219, 220, 223, 224, 229, 232, 245, 247, 256, 258, 266, 270, 272, 277, 285, 291, 293, 406;
Vrhpolje — 42, 460;
Vrela (s.) — 725;
Vrlika — 697;
Vrsi (s.) — 49;
Vučjak (pl.) — 725;
Vučković Ljubo — 65, 66;
Vujović Ratko-Čoče — 60, 63, 64;
Vukanović Radovan — 118, 123, 142, 247, 540;
Vukčević Đorđe — 145;
Vukmanović Svetozar-Tempo — 161, 258;
Vukmirović Petar — 145;
Vukojevo — 397, 435;
Vukosavci (s.) — 262;
Vukotić Jovo — 35, 77, 80, 117, 143, 146, 158, 160, 174, 196, 197, 203, 207;
Vukovac — 425;
Vukovići — 679;
Vukovina (s.) — 618;
Vukovo (s.) — 614;
Vukovsko (s.) — 71, 74, 93;

Z

Zaborani — 140, 475, 490, 515;
Zadvarje (s.) — 706;
Zagon (k. 1421) — 107;
Zagoričane — 356, 376, 379, 384;
Zagvozd (s.) — 354, 698;
Zahum — 93, 407, 409, 417;
Zaječar — 431;
Zaklopača — 651, 679, 683, 730;
Zanussi (ital. pukovnik) — 508, 518, 547, 550;
Zaselje (s.) — 678;
Zastinje — 17. 20, 23, 25;
Zastolje — 486, 489. 494, 500, 506, 513, 516, 547, 560, 579;
Zavala — 449, 566;
Zavidovići (s.) — 731;
Zavraci — 460;
Zec Mirko — 139;
Zelena Glava — 95, 105, 106;
Zeleno Brdo (k. 1232) — 107;
Zeljović Veljko — 246;
Zenica — 353, 385;
Zlopolje — 433;
Zloselo — 376;
Zrinjača — 75;
Zuech Stjepo — 641;
Zvirnjača — 417, 422;
Zvjerac Branko — 44;

Ž

Ždrimci (s.) — 17, 48, 49, 52, 181, 409;
Željevo — 231;
Žepče — 246, 679, 731;
Žeževica (s.) — 698;
Žica Miloš — 95;
Žiljak (s.) — 726;
Žirović — 386;
Žljebovi (s.) — 263, 264, 678, 681, 730;
Žugić Trifko — 261, 262;
Žujović Sreten-Crni — 66;
Župa — 505;
Žvatić — 67;

SADRŽAJ

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943

— mart —

I

Dokumenta jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije

Strana

Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 1 marta 1943 god. štabovima brigada za pokret prema Gornjem Vakufu — — 7

Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 1 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za pokret na prostoriju Ljubunci—Kalakušić—Blace — — — — — — — — — — 9

Naređenje štaba Prve proleterske brigade od 1 marta 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostoriju Panduri—Čažanj—Bukovlje i Redići — — — — — — — — — — 10

Naređenje štaba Prve proleterske brigade od 1 marta 1943 god. potčinjenim jediincama za marš na prostoriju Blace—Ljubunci—Kalakušić — — — — — — — — — — — — 12

Izvještaj štaba Osme baniske brigade od 1 marta 1943 god. štabu Sedme NOU divizije o borbama na Oglavku i o moralno-političkom i zdravstvenom stanju jedinica — — — — — 13

Izvještaj zamjenika komandanta Devete krajiške NOU brigade od 1 marta 1943 god. načelniku Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o borbama oko Šipova i prodoru neprijatelja prema Mliništima — — — — — — — — — — — — 15

Izvještaj štaba Prvog bataljona Treće krajiške NOU brigade štabu brigade o izvedenim akcijama u vremenu od 15 februara do 1 marta 1943 godine — — — — — — — — — — — — 16

Izvještaj štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 2 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja u Mokronoge i Mliništa — — — — — — — — 18

Izvještaj štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 2 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja u Prijane — — — — — — — — — — — — 19

Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 2 marta 1943 god. štabovima brigada za pokret prema Prozoru i obaveštenje o neprijateljskoj ofanzivi iz pravca Gornji Vakuf — — — 20

Naređenje štaba Prve proleterske divizije od marta 1943 god. štabovima brigada za pokret na prostoriju Zastinje—Gazići i Mejnik—Ljubunci i sprečavanje prodora neprijatelja ka Mejniku — — — — — — — — — — — — — — 23

Strana

Izvještaj štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 3 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nastupanju neprijatelja između Kulen Vakufa i Jajca i o situaciji na ostalim sektorima korpusa — — — — — — — — 25
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 3 marta 1943 god. štabovima brigada za napad na neprijatelja na prostoriji između druma Makljen—Gornji Vakuf i rijeke Vrbasa — — 26
Obavještenje štaba Prve proleterske divizije od 3 marta 1943 god. štabovima brigada o situaciji na sektoru Gornji Vakuf—Prozor — — — — — — — — — — — — — — 30
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 3 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama Drugog bataljona Četvrte proleterske brigade kod Draševa i Vilić Gumna — — — — — — — — — — — — — — 32
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 3 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nastupanju Nijemaca i ustaša u pravcu Konjica — — — — — — — — — 36
Naređenje štaba Treće NOU divizije od 3 marta 1943 god. štabovima Pete crnogorske i Desete hercegovačke brigade za napad na neprijatelja kod Ostrošca — — — — — — — 36
Izvještaj štaba Devete dalmatinske NOU divizije od marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja u Livno i u Blato na Cetini i o povlačenju divizije na liniju Rakitno—Prozor — — — — — — — — 37
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 4 marta 1943 god. štabu Prve brigade da izvrši pokret na prostoriju Krupa—Bistrica—Sarajvilić — — — — — — — — — — 39
Obavještenje štaba Treće NOU divizije od 4 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije, štabu Prve proleterske divizije i potčinjenim jedinicama o pokušaju ubacivanja neprijateljskih agenata u jedinice Prve proleterske divizije 40
Naređenje štaba Četvrte NOU divizije od 4 marta 1943 god. štabovima Druge, Pete, Šeste i Dvanaeste krajiške brigade za raspored na prostoriji Ključ—Bosanski Petrovac—Bosanska Krupa—Otoka—Bosanski Novi u cilju izvršenja određenih zadataka — — — — — — — — — — — — — — 42
Izvještaj štaba Četvrte divizije od 4 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama Pete i Šeste krajiške brigade protiv neprijatelja na Grmeču i Kozari — — — 45
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 5 marta 1943 god. štabu Prve brigade da se onemogući prodor neprijatelju na liniju Ždrimci—Bistrica — — — — — — — — — 48
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 5 marta 1943 god. štabovima Prve i Treće brigade za gonjenje neprijatelja prema Bugojnu — — — — — — — — — — — — — 49
Obavještenje štaba Prve proleterske divizije od 5 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade o stanju na sektoru Treće sandžačke NOU brigade i zahtjev za češće dostavljanje izvještaja — — — — — — — — — — — — — 51
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 5 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade da zadrži jedinice na dostignutim položajima u blizini Gornjeg Vakufa — — — — 52
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 5 marta 1943 god. pomoćniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o upućivanju Prve dalmatinske brigade u sastav Treće NOU

Strana

divizije i o rasporedu divizije na pravcu Gornji Vakuf—Prozor — — — — — — — — — — — — 53

Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 5 marta 1943 god. štabovima brigada za zatvaranje pravca Gornji Vakuf—Prozor—Mejnik — — — — — — — — — — — — 54

Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama kod Gornjeg Vakufa — — — — — — — — — — — — 57

Izvještaj štaba Prve krajiške brigade od 5 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama protiv četnika u Centralnoj Bosni — — — — — — — — — — — 58

Izvještaj štaba Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije od marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o novom rasporedu brigade i rezultatu napada Prvog bataljona na Jablanicu — — — — — — — — — 64

Obavještenje štaba Druge dalmatinske brigade od 5 marta 1943 god. delegatu Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o pripremama za izgradnju mosta radi prelaza preko rijeke Neretve — — — — — — — — — — — — — 66

Izvještaj štaba Treće dalmatinske brigade od 5 marta 1943 god. štabu Devete dalmatinske NOU divizije o situaciji na sektoru Široki Brijeg—Imotski—Posušje — — — — — — 67

Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 6 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu jedinica i povlačenju neprijatelja u pravcu Bugojna — — — — 68

Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 6 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za pokret prema Ostrošcu — 68

Izvještaj Operativnog štaba Šesnaeste baniske i Sedme krajiške NOU brigade od 6 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o novom rasporedu jedinica na položajima Livno—Šujica—Ravno—Kupres — — — — — — — 69

Izvještaj Operativnog štaba Šesnaeste baniske i Sedme krajiške NOU brigade od 6 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama bataljona Sedme brigade kod Borove Glave i o novom rasporedu jedinica na položajima Borova Glava—Šujica — — — — — — — — — — 70

Izvještaj štaba Devete krajiške NOU brigade od 6 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru Janj—Blagaj—Kupres—Vukovsko — — — — — 71

Izvještaj komandanta mjesta Duvno od 6 marta 1943 god. zamjeniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o situaciji na području Duvna — — — — — — — — — 72

Izvještaj oficira za vezu Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije od 7 marta 1943 god. pomoćniku načelnika Vrhovnog štaba o rasporedu jedinica na prostoru Vukovsko—Šipovo — — — 74

Pismo komandanta Prve proleterske divizije od 7 marta 1943 god. pomoćniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru divizije — — — — — — — — 75

Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 7 marta 1943 god. zamjeniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o borbama Druge dalmatinske i Druge proleterske brigade protiv četnika kod Jablanice i na liniji Javorik—Breza — 77

Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 8 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama prilikom forsiranja Neretve i o stanju u četničkim jedinicama — — 78

Strana

Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 7 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama kod sela Gostovića i Višnjevice, o broju ranjenika u diviziji i o gubicima jedinica u poslednjim borbama — — — — — — 81
Dopis štaba Druge krajiške NOU brigade od 8 marta 1943 god. štabu bataljona Šeste krajiške NOU brigade o potrebi zaposjedanja položaja kod Čađavice — — — — — — — 84
Obavještenje štaba Haubičkog diviziona Vrhovnog štaba od 8 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu diviziona i formiranju brdske baterije — — — 85
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 9 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za zatvaranje i kontrolisanje pravca od Neretve i neutralisanje neprijateljske artiljerije u selu Čelebiću — — — — — — — — — — — 88
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 9 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o četničkim jedinicama kod Konjica, njihovom moralu i o situaciji u Hercegovini — — 89
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 9 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama na Samaru i zaposjedanju linije Mrakovo—Strogojnica—Ravan—Falanovo Brdo — — — — — — — — — — — — — — — 92
Izvještaj štaba Sedme krajiške brigade Pete NOU divizije od 9 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja u Vukovsko i o rasporedu bataljona — 93
Izvještaj štaba Sedme krajiške brigade Pete NOU divizije od 9 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama Prvog i Trećeg bataljona kod Ravašnice i o prodoru neprijatelja na sektor brigade — — — — — — 94
Obavještenje štaba Sedme brigade Sedme NOU divizije od 9 marta 1943 god. štabu Druge proleterske divizije o stanju u brigadi i situaciji na sektoru Prenj—Glogošnica — — — — — — 95
Izvještaj štaba Šesnaeste brigade Sedme NOU divizije od 9 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o uspostavljanju veze sa Trećom krajiškom NOU brigadom i zaposjedanju novih položaja — — — — — — — — — — 96
Izvještaj štaba Šesnaeste brigade Sedme NOU divizije od 9 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja prema Prozoru — — — — — — — — — 97
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 10 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama između Blaca i Ošljana i o prodoru neprijatelja u Prozor — — — 97
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 10 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napadu neprijatelja na pravcu Jasenjani—Prenj—Jablanica — — — — 98
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 10 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o nastupanju divizije prema Bjeloj i o situaciji kod ranjenika — — — — 99
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 10 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o odbacivanju neprijatelja prema Konjicu — — — — — — — — — — — 100
Izvještaj štaba Pete divizije od 10 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o situaciji na sektoru divizije poslije borbi na Šatoru — — — — — — — — — — 100
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 10 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji kod sela Donje Jablanice — — — — — — — — — — — — — 102

Strana

Izvještaj štaba Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije od 10 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama kod Bitovnje i Ostrošca — — — — — 104
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 11 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prebacivanju Šesnaeste brigade na lijevu obalu Neretve i o pripremi napada na italijansko-četničke položaje Gradac—Šanica—Borčići—Milanove Kolibe—Glogošnica—Zelena Glava—Risovac—Obodić — 105
Obavještenje štaba Treće brigade Devete dalmatinske NOU divizije od 11 marta 1943 god. štabu Sedme NOU divizije o prodoru neprijatelja na Kopno Brdo i o situaciji i rasporedu jedinica na desnoj obali Neretve — — — — — — — 107
Izvještaj štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 12 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama i gubicima u toku neprijateljske ofanzive i o novom rasporedu brigade — — — — — — — — — — — — 108
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 12 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za pokret i smještaj na prostoriji s. Borci i zatvaranje pravca Konjic—Bjela—Borci — 112
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 12 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o razbijanju četnika na prostoriji Bjela—Boračko Jezero — — — — — — 113
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 13 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru Konjic—Ostrožac i o pripremi za prebacivanje brigada na lijevu obalu Neretve — — — — — — — — — 114
Izvještaj štaba Treće brigade Devete dalmatinske NOU divizije od 13 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodiranju neprijatelja prema Donjoj Jablanici i o situaciji na lijevoj obali Neretve — — — — — — — 116
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 14 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade da obustavi izdavanje zapovijesti jedinicama za napad na četnike na položajima Glavatičevo—Lipeta — — — — — — — — — — — 117
Zapovijest štaba Druge proleterske divizije od 14 marta 1943 god. za napad na četničku grupaciju na liniji Grajsalići—Obalj—Ulog — — — — — — — — — — — — — 118
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 14 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prebacivanju Prve dalmatinske brigade na lijevu obalu Neretve i o rasporedu Pete crnogorske NOU brigade — — — — — — — — — 122
Naređenje komandanta kolone od 14 marta 1943 god. štabovima Prve proleterske i Druge dalmatinske brigade i Komandi brdske baterije za napad na četnike na prostoriji Grajsalići—Obalj—Ulog — — — — — — — — — — — 122
Naređenje štaba Šeste krajiške NOU brigade od 14 marta 1943 god. štabovima bataljona za napad na neprijateljska uporišta i komunikacije na sektoru Sanica, Dabar, Stari Majdan, Sokolište i Kršlje — — — — — — — — — 126
Izvještaj štaba Četvrtog bataljona Treće krajiške NOU brigade štabu brigade o izvedenim akcijama i radu u vremenu od 1 do 14 marta 1943 godine — — — — — — — — 129
Izvještaj štaba Četvrte divizije od marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o rezultatu neprijateljske ofanzive na sektoru Grmeča i Podgrmeča — — — — — — — 131

Strana

Izvještaj štaba Pete divizije od 15 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o jačini neprijateljskih posada u Livnu, Mrkonjić Gradu, Bosanskom Grahovu, Drvaru i Ključu — — — — — — — — — — — — — 134
Izvještaj štaba Prvog bataljona Prve krajiške NOU brigade od 15 marta 1943 god. štabu brigade o napadu na Tešanj — 135
Izvještaj Drugog bataljona Četvrte proleterske brigade od 15 marta 1943 god. štabu brigade o rezultatu borbi kod Kule — 137
Izvještaj štaba Trećeg bataljona Prve krajiške NOU brigade od 15 marta 1943 god. štabu brigade o napadu na Tešanj — 138
Zapovijest štaba Druge proleterske divizije od 16 marta 1943 god. za napad na četnike na prostoriji Četoborje—Kruševljani—Zaborani—Kvanj—Lipeta — — — — — — — — — — 140
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 16 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama protiv četnika na sektoru Kvanj, Lipeta, Glavatičevo — — — 144
Obavještenje štaba Treće NOU divizije od marta 1943 god. štabu Druge proleterske divizije o proboju četničkog položaja kod sela Lipeta—Gračanica — — — — — — — — — — 147
Naređenja štaba Pete NOU divizije od 16 marta 1943 god. štabu Četvrte krajiške brigade za napad na neprijatelja u Mrkonjić Gradu i čišćenje prostorija oko Glamoča od četnika — 148
Izvještaj štaba Pete divizije od 16 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o upućivanju Šeste krajiške brigade i Ribničkog bataljona u napad na Ključ — — — 149
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 16 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu jedinica kod Idbara i prenosu ranjenika — — — — — — — — — 150
Izvještaj štaba Prvog bataljona Treće krajiške NOU brigade o izvedenim akcijama u vremenu od 1 do 15 marta 1943 god. 152
Izvještaj štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 17 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama protiv italijanskih i četničkih jedinica kod Bahtijevice, Donjeg Zimlja i Prijevorca — — — — — — — — — — 154
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 18 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama kod Ostrošca i Orlenice i o evakuaciji ranjenika — — — — 155
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 18 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za napad na četnike na pravcu Kalinovika — — — — — — — — — — — 157
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 18 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za upućivanje zaplijenjenih minobacača u Devetu dalmatinsku NOU diviziju i obavještenje o ulasku Druge dalmatinske brigade u lijevu kolonu 159
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od marta 1943 god. članu Vrhovnog štaba Aleksandru Rankoviću o organizaciji četnika muslimana u Konjičkoj Župi — — — — — — — 160
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 18 marta 1943 god. pomoćniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o napadu četnika na ranjenike kod Idbara i teškoćama oko evakuacije ranjenika — — — — — — — — — — — — 161
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 18 marta 1943 god. pomoćniku načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije o borbama protiv četnika, o iscrpljenosti boraca i o teškoći transportovanja ranjenika od Idbara u pravcu Visa — — 165

Strana

Naređenje štaba Sedme NOU divizije od 18 marta 1943 god. štabu Šesnaeste brigade za pokret na prostoriju Idbar—Borci—Glavatičevo — — — — — — — — — — — — 166
Izvještaj štaba Šesnaeste brigade od 18 marta 1943 god. Štabu Sedme NOU divizije o borbi jedinica na lijevoj obali Neretve — — — — — — — — — — — — — — 167
Izvještaj načelnika štaba Prve proleterske divizije od 19 marta 1943 god. komandantu i političkom komesaru o situaciji kod zaštitničkih jedinica i ranjenika — — — — — — — 168
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 19 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za čišćenje četničkih uporišta na liniji Obalj—Ulog — — — — — — — — — — — 173
Prijedlog štaba Pete NOU divizije od 19 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa za izvršenje napada na Kotor Varoš i obavještenje o čišćenju terena oko Mrkonjić Grada od četnika — — — — — — — — — — — 175
Izvještaj štaba Pete NOU divizije od 19 marta 1943 god. komandantu divizije o situaciji na sektoru Mrkonjić Grada i Čađavice — — — — — — — — — — — — — 176
Zapovijest štaba Prve proleterske brigade od 19 marta 1943 god. štabovima Četvrtog i Šestog bataljona i komandi Protivkolske čete za napad na Ulog — — — — — — — — 178
Izvještaj štaba Treće krajiške NOU brigade štabu Prve proleterske divizije o borbama od 15 do 28 februara 1943 godine — 180
Izvještaj štaba Trećeg bataljona Treće krajiške NOU brigade o akcijama izvedenim u vremenu od 1 do 15 marta 1943 godine 182
Izvještaj politodjela Treće krajiške NOU brigade Prve proleterske divizije od 20 marta 1943 god. Centralnom komitetu komunističke partije Jugoslavije o stanju i radu partiske organizacije u brigadi — — — — — — — — — — — 184
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 20 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napadu četnika na kolonu ranjenika kod Breze — — — — — — — — — — 190
Izvještaj štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 21 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o oslobođenju Bosanskog Petrovca, Drvara i Grahova — — — — — 192
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 21 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama na sektoru Idbar—rijeka Neretva i evakuaciji ranjenika iz Gornje Bjele — — — — — — — — — — — — — — 193
Izvještaj političkog komesara Prve proleterske divizije od 21 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prijemu novca za dodjelu pomoći siromašnim seljacima — — — 195
Obavještenje štaba Druge proleterske divizije od 21 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade o zauzimanju Uloga i o borbama na sektoru Druge dalmatinske brigade — — 195
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 21 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama protiv četnika na liniji Obalj—Kalinovik — — — — — — 196
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 21 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama protiv italijansko-četničkih snaga na liniji Porim—Prijevorac—Pridvorci—Gornja Bijenja — — — — — — — — — — — 197
Izvještaj štaba Pete divizije od 21 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o brojnom stanju i rasporedu neprijateljskih posada na sektoru divizije — — — — — 201

Strana

Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 22 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade o dostavljanju dnevnih izvještaja — — — — — — — — — — — — — 203
Obavještenje štaba Druge proleterske divizije od 22 marta 1943 god. štabovima Prve i Druge proleterske i Druge dalmatinske brigade o dolasku pojačanja radi likvidacije četnika na prostoriji Kalinovik—Obalj—Ulog — — — — — — — 204
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 22 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatu borbi za oslobođenje Uloga, borbama kod Oblja i novom rasporedu jedinica — — — — — — — — — — — — — 205
Obavještenje štaba Druge proleterske divizije od marta 1943 god. komandantu Prve proleterske brigade o oslobođenju Kalinovika — — — — — — — — — — — — — 207
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 22 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o oslobođenju Nevesinja i razbijanju četnika kod sela Zimlja — — — — — — 207
Izvještaj štaba Pete divizije od 22 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama kod Čađavice i Mrkonjić Grada — — — — — — — — — — — — — 208
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 23 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatu borbi za oslobođenje Kalinovika i Jelašca — — — — — — — 210
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 23 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatu borbi za oslobođenje Nevesinja i o borbama Desete hercegovačke NOU brigade protiv četnika kod Donjeg Zimlja — — — — — 212
Štab Prve proleterske brigade dostavlja 23 marta 1943 god. potčinjenim jedinicama naređenje Vrhovnog komandanta NOV i POJ za štednju municije u borbama — — — — — — 216
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 24 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o zaplijenjenim haubicama — — — — — — — — — — — — 219
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 24 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu, reorganizaciji i popuni jedinica i o pojavi tifusa — — — — — 220
Uputstvo štaba Desete hercegovačke NOU brigade od 24 marta 1943 god. Dušanu Grku, o formiranju Stolačkog bataljona i o daljim zadacima na terenu — — — — — — — — 221
Izvještaj štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 25 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o postignutim uspjesima u borbama protiv četnika i Nijemaca — — — 223
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 25 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o brojnom stanju neprijateljskih posada u Sarajevu i Trnovu i okolnim uporištima — — — — — — — — — — — — — 224
Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 25 marta 1943 god. da se Prva proleterska brigada prebaci na sektor Miljevine a Sedma krajiška brigada na prostoriju sela Krbljine i Mušići — — — — — — — — — — — — — 225
Naređenje štaba Prve proleterske brigade od 25 marta 1943 god. štabovima bataljona i komandama jedinica za pokret na prostoriju sela Miljevine — — — — — — — — — — 227
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 26 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o brojnom stanju i naoružanju italijanske posade u Foči i četnika kod Gornjeg Budnja, Kremina i Ustikoline — — — — — — 229

Strana

Naređenje štaba Druge proleterske divizije od 26 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za pokret na prostoriju Gornji Kremin—Željevo — — — — — — — — — — 231
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napadu Italijana i četnika na jedinice Pete crnogorske brigade kod Malog i Velikog Veleža 232
Naređenje štaba Prve proleterske brigade od 26 marta 1943 god. štabovima bataljona i komandama jedinica za pokret na prostoriju Gornji Kremin—Željevo — — — — — — — — 233
Izvještaj zamjenika političkog komesara Druge brigade Druge proleterske divizije od 26 marta 1943 god. Centralnom komitetu KPJ o stanju u partiskoj organizaciji brigade — — — 236
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 27 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije i štabu Druge proleterske divizije o jačini neprijateljske posade u Foči i o stanju u ostalim neprijateljskim uporištima — — — — — 245
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 27 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja u Nevesinje — — — — — — — — — — — — — — 247
Direktiva štaba Četvrte NOU divizije od 27 marta 1943 god. potčinjenim jedinicama o daljim zadacima na prostoriji Grmeča i Podgrmeča i poduzimanju mjera za suzbijanje tifusa — — 248
Naređenje štaba Četvrte NOU divizije od 27 marta 1943 god. štabu Šeste krajiške NOU brigade za pokret na sektor Han Kola 255
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 27 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu jedinica Šesnaeste brigade na položajima Strana—Ulog i o nedostatku municije u jedinicama — — — — — — — — — — 256
Izvještaj štaba Sedme NOU divizije od 27 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o reorganizaciji Sedme i Osme NOU brigade i o pojavi tifusa u Osmoj brigadi — 257
Izvještaj štaba Šeste istočnobosanske NOU brigade od 27 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama vođenim od 3 oktobra 1942 do 18 februara 1943 godine — 258
Izvještaj štaba Šeste istočnobosanske NOU brigade od 27 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o brojnom stanju i rasporedu neprijateljskih posada u Istočnoj Bosni i o formiranju obavještajnog centra u brigadi — — — — 266
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 28 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije i štabu Druge proleterske divizije o italijansko-četničkim snagama na liniji Ustikolina—Foča — — — — — — — — — — — 270
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 28 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rasporedu Prve proleterske brigade i pripremi forsiranja rijeke Drine — — 272
Naređenje štaba Prve proleterske brigade od 28 marta 1943 god. štabovima bataljona i komandama jedinica za forsiranje Drine kod Ustikoline — — — — — — — — — — 274
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 29 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o odluci Prve proleterske brigade da se prebaci na desnu obalu Drine — — 277
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za razbijanje četnika na prostoriji Ustikolina—Slatina — — — — — — — — — — 278
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 29 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za razbijanje četnika na pro-

Strana

storiji Ustikolina—Slatina i obavještenje o upućivanju jedinica Sedme i Treće krajiške NOU brigade prema Drini — 280
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 29 marta 1943 god. štabovima Prve, Treće i Sedme brigade za razbijanje četničkih jedinica na desnoj obali Drine, na prostoriji Ustikolina—Slatina — — — — — — — — — — — — 282
Izvještaj štaba Treće NOU divizije od 29 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o ponovnom oslobođenju Nevesinja i o rasporedu jedinica — — — — — — — 285
Naređenje štaba Sedme NOU divizije od 29 marta 1943 god. štabu Osme brigade za napad na selo Raziće — — — — — 286
Zapovijest štaba Prve proleterske brigade od 29 marta 1943 god. štabovima bataljona i komandama jedinica za forsiranje rijeke Drine — — — — — — — — — — — — 287
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 30 marta 1943 god. štabu Prve brigade za obezbeđivanje sredstava za forsiranje Drine — — — — — — — — — — — — — 289
Izvještaj štaba Prve proleterske divizije od 30 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o jačini neprijateljskih posada u Goraždu i Osanici i situaciji na ovom sektoru 291
Izvještaj štaba Druge proleterske divizije od 30 marta 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o pokušaju forsiranja rijeke Drine kod Broda — — — — — — — — 293
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 31 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za forsiranje rijeke Drine i obavještenje o situaciji na susjednim sektorima — — — 294
Naređenje štaba Prve proleterske divizije od 31 marta 1943 god. štabu Prve proleterske brigade za najhitnije izgrađivanje sredstava za prebacivanje preko Drine — — — — — 296
Izvještaj štaba Četvrte divizije od 31 marta 1943 god. štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama i zdravstvenom stanju jedinica — — — — — — — — — — — — — 297
Naređenje štaba Prve proleterske brigade od 31 marta 1943 god. štabovima bataljona da pripreme materijal za forsiranje rijeke Drine — — — — — — — — — — — — 302
Pregled brojnog stanja ljudstva Prve proleterske brigade na dan 31 marta 1943 godine — — — — — — — — — — 305
Pregled naoružanja Prve proleterske brigade na dan 31 marta 1943 godine — — — — — — — — — — — — 306
Pregled brojnog stanja jahaćih i tovarnih konja Prve proleterske brigade na dan 31 marta 1943 godine — — — — — — 308
Spisak boraca Prve proleterske brigade ranjenih u borbama za vrijeme od 15 februara do 31 marta 1943 godine — — — 309
Izvještaj štaba Prvog bataljona štabu Treće krajiške NOU brigade o izvedenim akcijama u vremenu od 15 do 31 marta 1943 godine — — — — — — — — — — — — — 312
Pregled brojnog stanja ljudstva Prvog bataljona Treće krajiške NOU brigade na dan 31 marta 1943 godine — — — — 314
Izvještaj štaba Drugog bataljona štabu Treće krajiške NOU brigade o akcijama izvedenim u vremenu od 15 do 31 marta 1943 godine — — — — — — — — — — — — 315
Izvještaj štaba Trećeg bataljona štabu Treće krajiške NOU brigade o izvedenim akcijama i pokretima u vremenu od 15 do 31 marta 1943 godine — — — — — — — — — — 316
Izvještaj štaba Četvrtog bataljona štabu Treće krajiške NOU brigade o izvedenim akcijama i radu za vrijeme od 15 do 31 marta 1943 godine — — — — — — — — — — — 317

II

Neprijateljska dokumenta (njemačka i italijanska)

Strana

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 1 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 323

Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 1 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini i dolini Neretve — 326

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 1 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — — 328

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 2 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 331

Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 2 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini i u dolini Neretve 334

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 2 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 336

Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 3 marta 1943 god. o pravcima nastupanja njemačke 717 i 718 divizije i naređenje da se Nijemcima onemogući ulazak u Mostar — — — — — — — — — — — — — — 338

Izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 3 marta 1943 god. o pravcima nastupanja SS „Princ Eugen", 369 i 718 njemačke divizije — — — — — — — — — — — — — — 339

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 3 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 340

Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 3 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini, kod Gornjeg Vakufa i Prozora i u dolini Neretve — — — — — — — — — — 343

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 3 marta 1943 god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije — — — — — 346

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 3 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 347

Odobrenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 4 marta 1943 god. za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije — — — — — — — 349

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 4 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 350

Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 4 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — 355

Strana

Prijedlog komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4 marta 1943 god. da njemačka 718 divizija nastupa u pravcu Prozora — — — — — — — — — — — — — 357
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 4 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 358
Zabilješke komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" sa sastanka održanog 3 i 4 marta 1943 god. u italijanskoj Vrhovnoj komandi i kod Mussolinia u vezi s pitanjem razoružanja četnika i daljeg vođenja operacije „Weiss" protiv jedinica NOV — — — — — — — — — — — 359
Obavještenje Više komande oružanih snagą „Slovenija-Dalmacija" od 5 marta 1943 god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije — — — 366
Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 5 marta 1943 god. za izvođenje operacija u pravcu Livna 367
Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 5 marta 1943 god. da se utvrde uzroci velikih gubitaka pretrpljenih u borbama protiv jedinica NOV u Prozoru i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 368
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 5 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 375
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 5 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve — — — — — — — — — — 378
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 5 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — 380
Obavještenje njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 6 marta 1943 god. o izvođenju operacija njemačkih divizija u pravcu doline Neretve — — — — — — — — — — — — — 382
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 6 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 383
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 6 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve — — — — — — — — — — 386
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na sektoru Kočerina i u dolini Neretve — — — — — — — — 388
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 6 marta 1943 god. o pripremama za izvođenje operacija protiv jedinica Devete dalmatinske NOU divizije — — — — 390
Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 7 marta 1943 god. da se spriječi ulazak njemačkih jedinica u mostarski rudarski bazen — — — — — — — — 391
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 7 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 392

Strana

Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 7 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini i kod Gornjeg Vakufa 394
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 7 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 396
Obavještenje komandanta Jugoistoka od 8 marta 1943 god. o izdatom naređenju komandantu njemačkih trupa u Hrvatskoj da okupira rudnike boksita kod Mostara — — — — — — 398
Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 8 marta 1943 god. da njemačke trupe ne mogu preći liniju Imotski—Posušje—Kunić—Miradovica — — — — 399
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 8 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — — 400
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 8 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 402
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 8 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 404
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 9 marta 1943 g., o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve 406
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 9 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini, kod Gornjeg Vakufa i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 408
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 9 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 410
Izvještaj komande italijanske divizije „Murge" od marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — 412
Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 10 marta 1943 god. o pregovorima vođenim u Mostaru između generala Robottia i generala Lütersa o pitanju posjedanja rudokopne zone od strane njemačkih jedinica — — 413
Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 10 marta 1943 god. o završetku operacija „Weiss" — — — 415
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 10 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 416
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 10 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni, kod Prozora i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 418
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 10 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 419
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 11 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 421
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemač-

Strana

kih trupa u Hrvatskoj od 11 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni, kod Prozora i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 424
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 11 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 426
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 12 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 429
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni na sektoru Prozora i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — 432
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 12 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 434
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 13 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 436
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 13 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u zapadnoj Bosni i dolini Neretve — 439
Obavještenje komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13 marta 1943 god. o koncentraciji jedinica NOV na lijevoj obali Neretve — — — — — — — — — — — — — — 442
Naređenje komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13 marta 1943 god. za napad na jedinice NOV na lijevoj obali Neretve — — — — — — — — — — — — — 445
Naređenje komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13 marta 1943 god. za dostavljanje izvještaja o uzrocima poraza italijanskih jedinica prilikom napada jedinica NOV na garnizone u dolini Neretve i na Prozor — — — — — — 447
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 13 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 448
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 14 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni — — — — — — 450
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 14 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Rame i Neretve — — — — — 453
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14 marta 1943 god. o prodoru jedinica NOV u Hercegovinu, izbijanju njemačkih divizija u dolinu Neretve i koncentraciji četnika sjeverno od Nevesinja — — — — — — — — 456
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 14 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — 458
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 15 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 460
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 15 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — 463
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 15 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 465

Strana

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 16 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 467
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 16 marta 1943 god. o rasporedu njemačkih jedinica i borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 472
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — 474
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 16 marta 1943 god. o nastupanju jedinica NOV u pravcu Kalinovika i pokretima četnika iz Kolašina prema Kalinoviku 476
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 17 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 477
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 479
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 17 marta 1943 god. o koncentraciji četnika na prostoriji Kalinovik—Foča — — — — — — — — — — — — — 481
Obavještenje njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 18 marta 1943 god. o potrebi izvođenja operacija duž doline Neretve i o obrazovanju jednog kontumacionog logora u Mostaru — — — — — — 483
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 18 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 484
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18 marta 1943 god. o ulasku njemačkih jedinica u Drežnicu i povlačenju četnika iz Konjica u pravcu istoka — — — 486
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armiskog korpusa od 18 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 488
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 18 marta 1943 god. o dolasku četnika Pavla Đurišića u Foču — — — — — — — — — — — — — — 490
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 19 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 492
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 494
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 19 marta 1943 god. o koncentraciji četnika na sektoru Kalinovika — — — — — — — — — — — — — 498
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. o pritisku jedinica NOV u rejonu Zastolja i povlačenju četnika u gornjem dijelu Neretve — — — 500
Zahtjev komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. da njemačke trupe posjednu prostoriju između Jablanice i Grabovice — — — — — — — — 501
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. o razbijanju četnika i Italijana kod Nevesinja od strane jedinica NOV — — — — — — — — 502

Strana

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. o demoralizaciji četnika i zahtjev da SS divizija „Prinz Eugen" potpomogne italijansko-četničke jedinice u borbama protiv jedinica NOV na sektoru Nevesinja 503

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 505

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. o zahtjevu Dobrosava Jevđevića da Nijemci pruže četnicima pomoć u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja — — — — — — — — — — 507

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 20 marta 1943 god. o borbama četnika protiv jedinica NOV na području Kalinovika — — — — — — — — — 508

Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 21 marta 1943 god. komandi Šestog armijskog korpusa da od SS divizije „Prinz Eugen" zatraži učešće u borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — 509

Molba Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 21 marta 1943 god. da SS divizija „Prinz Eugen" i 369 divizija učestvuju sa italijanskim Šestim armijskim korpusom u zatvaranju obruča oko jedinica NOV na lijevoj obali Neretve 510

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" za 20 i 21 mart 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini — — 511

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21 marta 1943 god. o napadu jedinica NOV na italijansko-četničke jedinice kod Zastolja, Nevesinja, Razdolja i Krekova 513

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21 marta 1943 god. o borbama u Hercegovini — — — 515

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21 marta 1943 god. o organizaciji sadejstva italijansko-četničkih i njemačkih jedinica radi uništenja jedinica NOV na lijevoj obali Neretve — — — — — — — — — — 517

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21 marta 1943 god. o gubicima italijanske kolone Scotti, u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja — — 520

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 21 marta 1943 god. o pristizanju njemačkih pojačanja u Goražde i na željezničku prugu Goražde—Sarajevo — — 521

Razgovor vođen 22 marta 1943 god. između načelnika štaba Superslode i komandanta Šestog armijskog korpusa o organizovanju operacija protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve, o razbijanju italijanske kolone Scotti i o ponovnom zahtjevu da Nijemci uzmu učešća u daljim borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — 522

Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 22 marta 1943 god. o situaciji u Hercegovini i molba da Nijemci učestvuju u operacijama na lijevoj obali Neretve — 524

Molba Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 22 marta 1943 god. da vrhovni komandant Jugoistoka ponovo razmotri učešće njemačkih trupa u operacijama protiv jedinica NOV na lijevoj obali Neretve — — — — — — 525

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 22 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u dolini Neretve — — — 526

Strana

Obavještenje komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 22 marta 1943 god. o preuzimanju izvršne vlasti na operativnom području Hrvatske — — — — — — — — — — — 527
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22 marta 1943 god. o nepristajanju SS divizije „Prinz Eugen" da učestvuje u operacijama protiv jedinica NOV na području Nevesinja, i molba da se pojačaju trupe Šestog armijskog korpusa — — — — — — — — — — — — 528
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22 marta 1943 god. o napadu jedinica NOV na Drugi bataljon 260 italijanskog pješadiskog puka, rasporedu grupe Scotti i odbrani Mostara — — — — — — — — — — — 529
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22 marta 1943 god. o odgovoru SS divizije „Prinz Eugen" da ne može učestvovati u operacijama na lijevoj obali Neretve — 530
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22 marta 1943 god. o prodiranju jedinica NOV u Hercegovini i povlačenju italijansko-četničkih jedinica — — — 531
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 22 marta 1943 god. o povlačenju četnika sa područja Kalinovika i o izdatom naređenju diviziji Taurinense za posjedanje položaja u dolini Neretve — — — — — — — 534
Obavještenje komandanta Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 23 marta 1943 god. o ponovnom odbijanju Nijemaca da uzmu učešća u operacijama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — 535
Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 23 marta 1943 god. da njemačke trupe ne mogu učestvovati u operacijama istočno od Mostara — — — — — 536
Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 23 marta 1943 god. o pripremama četnika za napad na jedinice NOV u Nevesinju — — — — — — — — — — 537
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 23 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini i dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — 538
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 23 marta 1943 god. o povlačenju četnika iz Kalinovika u Foču 539
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 23 marta 1943 god. o borbama u Hercegovini — — — 540
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 24 marta 1943 god. o borbama i rasporedu nekih njemačkih jedinica — — — 543
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24 marta 1943 god. o situaciji u Hercegovini — — — 544
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24 marta 1943 god. o pokretu četnika sa sektora Blagaja radi napada na Nevesinje — — — — — — — — — — — 546
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24 marta 1943 god. o pretrpljenim gubicima prilikom napada jedinica NOV na italijanske snage kod Zastolja — — — 547
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 24 marta 1943 god. o rasporedu njemačkih jedinica na području Goražda i o jačini četnika kod Ustikoline i u Foči 548
Naređenje italijanske Vrhovne komande od 25 marta 1943 god. za dostavljanje izvještaja o traženju Dobrosava Jevđevića, delegata Draže Mihailovića, da Nijemci pruže pomoć četnicima u borbi protiv jedinica NOV na području Nevesinja — — — 550

Strana

Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 25 marta 1943 god. o zahtjevu Dobrosava Jevđevića da Nijemci pruže pomoć četnicima u borbama protiv jedinica NOV na području Nevesinja — — — — — — — — — 553
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 554
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 25 marta 1943 god. o rasporedu i jačini četnika na području Foče — — — — — — — — — — — — 557
Izvještaj Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 26 marta 1943 god. o nemogućnosti upućivanja divizije „Sassari" u Italiju zbog teške situacije u Hercegovini — — 558
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 26 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini — — 559
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 560
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26 marta 1943 god. o rasporedu jedinica korpusa — — — — 562
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 26 marta 1943 god. o povlačenju četnika prema Drini — 568
Izvještaj komande SS divizije „Prinz Eugen" od 26 marta 1943 god. o stečenom iskustvu u operaciji „Weiss II" — ubijanju stanovništva — — — — — — — — — — — — 569
Prijedlog komandanta Jugoistoka od 27 marta 1943 god. da se snažno bombarduju jedinice NOV na području Nevesinja — 571
Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 27 marta 1943 god. da se poduzmu mjere bezbjednosti u mjestima ugroženim od jedinica NOV — — — — — 571
Prijedlog Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 27 marta 1943 god. da njemačke vazduhoplovne snage bombarduju jedinice NOV na području Kalinovik—Foča — — 572
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27 marta 1943 god. o zauzimanju Nevesinja od strane četnika i Italijana — — — — — — — — — — — — — 573
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 574
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 27 marta 1943 god. o borbama četnika protiv jedinica NOV 576
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" za 27 i 28 mart 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV — — — — — — — 577
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 579
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 28 marta 1943 god. o povlačenju četnika na desnu obalu Drine i koncentraciji jedinica NOV na lijevoj obali — — 581
Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29 marta 1943 god. o pokušajima jedinica NOV da forsiraju Drinu kod Broda i Ustikoline — — — — — — 582
Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29 marta 1943 god. o situaciji u Hercegovini — — — — — 584

Strana

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29 marta 1943 god. o zauzimanju Nevesinja od strane jedinica NOV — — — — — — — — — — — — — — 585

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 29 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Hercegovini — — — — — — — — — — — — — 587

Naređenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 30 marta 1943 god. za bombardovanje položaja jedinica NOV na području Nevesinja — — — — — — — — — 589

Izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30 marta 1943 god. o izjavi Dobrosava Jevđevića o padu Nevesinja — — — — — — — — — — — — — — 590

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30 marta 1943 god. o situaciji u Hercegovini — — — 591

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 30 marta 1943 god. o borbama na području Brod—Foča—Ustikolina — — — — — — — — — — — — — 593

Izvještaj komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 31 marta 1943 god. o izvođenju operacije „Weiss I i II" — — — — 594

Obavještenje Više komande oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija" od 31 marta 1943 god. o namjeri Dobrosava Jevđevića da zatraži pomoć od Nijemaca — — — — — — — — — 600

Dnevni izvještaj komande italijanskog Šestog armijskog korpusa od 31 marta 1943 god. o situaciji u Hercegovini — — — 602

III

Ustaško-domobranska dokumenta

Dnevni izvještaj Trećeg domobranskog zbora od 5 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV na području Konjic—Gornji Vakuf — — — — — — — — — — — — — — 607

Izvještaj zapovjedništva oružničkog voda Bugojno od 6 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV oko Gornjeg Vakufa 609

Izvještaj zapovjedništva oružničkog krila Jajce od 8 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV oko Gornjeg Vakufa i Mrkonjić Grada — — — — — — — — — — — — 610

Bojna relacija jedinica Drugog domobranskog zbora za februar 1943 godine — — — — — — — — — — — — — 617

Opšta bojna relacija Treće pješačke divizije za mjesec februar 1943 godine — — — — — — — — — — — — — — 627

Izvještaj zapovjedništva Pete oružničke pukovnije od 11 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosni i u dolini Neretve — — — — — — — — — — — — — — 632

Izvještaj Kotarske oblasti u Vlasenici od 12 marta 1943 god. o napadu jedinica NOV na Kram — — — — — — — — — 635

Opšta bojna relacija Šeste pješačke divizije za mjesec februar 1943 godine — — — — — — — — — — — — — 637

Pregled rasporeda jedinica Šeste pješačke divizije početkom februara 1943 god. na teritoriji Hercegovine — — — — — 639

Opšta bojna relacija Banjalučkog zdruga za mjesec februar 1943 godine — — — — — — — — — — — — — — 641

Izvještaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije od 21 marta 1943 god. o stanju u Nevesinju — — — — — — — — — — 645

Dnevni izvještaj domobranskog oficira za vezu pri 714 Pješačkoj diviziji od 21 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini — — — — — — — — — — 646

Strana

Dnevni izvještaj zapovjedništva Trećeg domobranskog zbora od 22 marta 1943 god. o borbama i pokretima jedinica NOV na teritoriji sjeverne Hercegovine i Istočne Bosne — — — 648
Izvještaj posadnog zapovjedništva Gacko od 22 marta 1943 god. o rasporedu ustaško-domobranskih i četničkih jedinica za odbranu Gacka — — — — — — — — — — — — 653
Izvještaj zapovjedništva oružničkog krila Mostar od 22 marta 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV oko Konjica i Ivan Sedla 654
Naređenje zapovjedništva Šeste pješačke divizije od 23 marta 1943 god. za dostavljanje izvještaja o četnicima i vezi između Bileće i Gacka — — — — — — — — — — — 657
Izvještaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije od 23 marta 1943 god. o kukavičluku i slabom rukovođenju italijanskih generala u dolini Neretve i istočnoj Hercegovini — — — — 658
Izvještaj posadnog zapovjedništva Gacko od 23 marta 1943 god. o borbama četnika protiv jedinica NOV i organizaciji zajedničke odbrane — — — — — — — — — — — 661
Obavještenje delegata četničke Vrhovne komande od 24 marta 1943 god. o nastupanju četnika prema Nevesinju — — — — 662
Izvještaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije od 24 marta 1943 god. o situaciji u Nevesinju i Gacku — — — — — — 663
Obavještenje Šeste pješačke divizije od 24 marta 1943 god. o protivnapadu na Nevesinje — — — — — — — — — — 664
Opšta bojna relacija Četvrte lovačke brigade za mjesec februar 1943 godine — — — — — — — — — — — — 665
Izvještaj oružničkog voda Goražde od 24 marta 1943 god. o borbama četnika protiv jedinica NOV u okolini Kalinovika — 669
Izvještaj oružničke postaje Trnovo od 24 marta 1943 god. o zauzimanju Kalinovika i razbijanju četnika od strane jedinica Narodnooslobodilačke vojske — — — — — — — — 671
Izvještaj Pete oružničke pukovnije od 26 marta 1943 god. o situaciji na terenu Istočne i Centralne Bosne — — — — — 673
Izvještaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije od 27 marta 1943 god. o organizaciji i brojnom stanju četničkih jedinica u Istočnoj Hercegovini — — — — — — — — — — — 684
Izvještaj zapovjedništva Četvrte oružničke pukovnije od 27 marta 1943 god. o situaciji u Centralnoj i Istočnoj Bosni — — — 686
Izvještaj zapovjedništva oružničkog voda Goražde od 27 marta 1943 god. o borbama četnika protiv jedinica NOV na području Kalinovika i Foče — — — — — — — — — — — 691
Izvještaj zapovjedništva Šeste oružničke pukovnije od 28 marta 1943 god. o situaciji na teritoriji Hercegovine — — — — 693
Bojna relacija Pete pješačke divizije za mjesec februar 1943 godine 716
Bojna relacija jedinica Drugog domobranskog zbora za mart 1943 godine — — — — — — — — — — — — — 722
Opšta bojna relacija Trećeg domobranskog zbora za mjesec mart 1943 godine — — — — — — — — — — — — 729
Opšta bojna relacija Treće pješačke divizije za mjesec mart 1943 godine — — — — — — — — — — — — — 734
Registar — — — — — — — — — — — — — — 739

Tehnički urednik
Džinić Dragoslav, major

Korektori
Tomić Danica
Žugić Nedeljka

Rukopis predat u štampu oktobra 1954 god.
Štampanje završeno novembra 1955 god.
Tiraž 3.500 primeraka